

TAISNĪGUMA UN MIERA
PONTIFIKĀLĀ PADOME

**BAZNĪCAS
SOCIĀLĀS MĀCĪBAS
KOMPENDIJS**

TAISNĪGUMA UN MIERA
PONTIFIKĀLĀ PADOME

BAZNĪCAS SOCIĀLĀS MĀCĪBAS KOMPENDIJS

Rīga 2019

Compendio della Dottrina Sociale della Chiesa

Tulkojusi Astra Feldmane

Uz vāka: Ambrodžo Lorenceti glezna “Labas valdišanas alegorija”,
Sjēna (1338–1339)

Redaktors Arturs Hansons

Teoloģiskais redaktors Pauls Kļaviņš, *Dr. theol.*

Zinātniskie konsultanti Baiba Brūdere, *Dr. theol.*

Modris Lācis, *Dr. theol.*

© Libreria Editrice Vaticana

© Izdevniecība “Vox Ecclesiae”, 2019

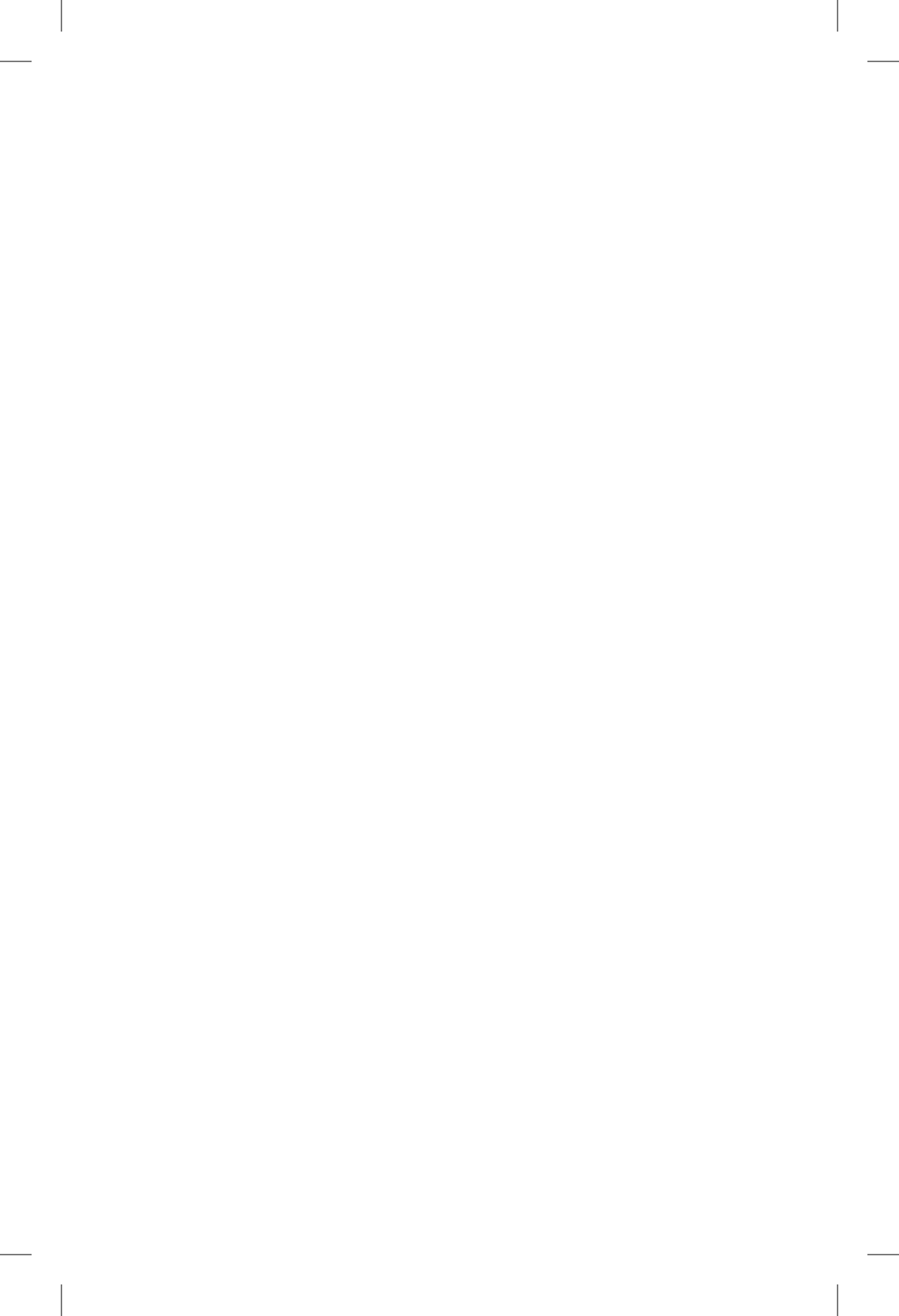
ISBN 978-9934-8655-1-0

**VIŅA SVĒTĪBAI
PĀVESTAM JĀNIM PĀVILAM II,
SOCIĀLĀS MĀCĪBAS SKOLOTĀJAM
UN EVAŅĢĒLISKAJAM TAISNĪGUMA
UN MIERA LIECINIEKAM**

SAĪSINĀJUMI

a.	<i>in articulo</i>
AAS	<i>Acta Apostolicae Sedis</i>
ad 1um	<i>in responsione ad 1 argumentum</i>
ad 2um	<i>in responsione ad 2 argumentum et ita porro</i>
ap. pamud.	apustuliskais pamudinājums
ap. vēstule	apustuliskā vēstule
c.	<i>corpore articuli</i>
cf.	<i>conferatur</i>
d.	<i>distinctio</i>
dekl.	deklarācija
dekr.	dekrēts
dogm. konst.	dogmatiskā konstitūcija
DS	H. DENZINGER, A. SCHÖNMETZER, <i>Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum</i>
Ed. Leon.	SANCTI THOMAE AQUINATIS DOCTORIS ANGELICI <i>Opera omnia iussu impensaue Leonis XIII P. M. edita</i>
enc.	enciklika
instr.	instrukcija
KTK	Kanonisko tiesību kodekss
nod.	nodaļa
past. konst.	pastorālā konstitūcija
PG	<i>Patrologia Graeca</i> (J. P. MIGNE)
PL	<i>Patrologia Latina</i> (J. P. MIGNE)
q.	<i>quaestio</i>
v.	verse
I	<i>Prima Pars Summae theologiae</i>
I-II	<i>Prima Secundae Partis Summae theologiae</i>
II-II	<i>Secunda Secundae Partis Summae theologiae</i>
III	<i>Tertia Pars Summae theologiae</i>

BĪBELES GRĀMATU SAĪSINĀJUMI

<i>Abd</i>	Abdija grāmata	<i>2 Kor</i>	Otrā vēstule korintiešiem
<i>Ag</i>	Ageja grāmata	<i>1 Ķēn</i>	Ķēniņu pirmā grāmata
<i>Am</i>	Amosa grāmata	<i>2 Ķēn</i>	Ķēniņu otrā grāmata
<i>Apd</i>	Apustuļu darbi	<i>Lev</i>	Levītu grāmata
<i>At</i>	Atkārtotā likuma grāmata	<i>Lk</i>	Sv. Lūkasa evaņģēlijs
<i>Atkl</i>	Atklāsmes grāmata	<i>1 Mak</i>	Makabiešu pirmā grāmata
<i>Bar</i>	Baruha grāmata	<i>2 Mak</i>	Makabiešu otrā grāmata
<i>Dan</i>	Daniēla grāmata	<i>Mal</i>	Malahija grāmata
<i>Dz</i>	Dziesmu dziesma	<i>Māc</i>	Mācību teicēja grāmata
<i>Ebr</i>	Vēstule ebrejiem	<i>Mih</i>	Mihas grāmata
<i>Ef</i>	Vēstule efesiešiem	<i>Mk</i>	Sv. Marka evaņģēlijs
<i>Est</i>	Esteres grāmata	<i>Mt</i>	Sv. Mateja evaņģēlijs
<i>Ez</i>	Ezehiēla grāmata	<i>Nah</i>	Nahuma grāmata
<i>Ezr</i>	Ezras grāmata	<i>Neh</i>	Nehemija grāmata
<i>Fln</i>	Vēstule Filemonam	<i>Os</i>	Oseja grāmata
<i>Flp</i>	Vēstule filipiešiem	<i>1 Pēt</i>	Sv. Pētera pirmā vēstule
<i>Gal</i>	Vēstule galatiešiem	<i>2 Pēt</i>	Sv. Pētera otrā vēstule
<i>Gudr</i>	Gudrības grāmata	<i>Ps</i>	Psalmi
<i>Hab</i>	Habakuka grāmata	<i>Rad</i>	Radišanas grāmata
<i>1 Hr</i>	Hroniku pirmā grāmata	<i>Rdz</i>	Raudu dziesmas
<i>2 Hr</i>	Hroniku otrā grāmata	<i>Rom</i>	Vēstule romiešiem
<i>Is</i>	Isaja grāmata	<i>Rut</i>	Rutas grāmata
<i>Izc</i>	Izceļošanas grāmata	<i>Sak</i>	Sakāmvārdu grāmata
<i>Īj</i>	Ījaba grāmata	<i>1 Sam</i>	Samuēla pirmā grāmata
<i>Jer</i>	Jeremija grāmata	<i>2 Sam</i>	Samuēla otrā grāmata
<i>Jk</i>	Sv. Jēkaba vēstule	<i>Sīr</i>	Siraha dēla grāmata
<i>Jl</i>	Joēla grāmata	<i>Sk</i>	Skaitļu grāmata
<i>Jņ</i>	Sv. Jāņa evaņģēlijs	<i>Sof</i>	Sofonija grāmata
<i>1 Jņ</i>	Sv. Jāņa pirmā vēstule	<i>1 Tes</i>	Pirmā vēstule tesalonīkiešiem
<i>2 Jņ</i>	Sv. Jāņa otrā vēstule	<i>2 Tes</i>	Otrā vēstule tesalonīkiešiem
<i>3 Jņ</i>	Sv. Jāņa trešā vēstule	<i>Ties</i>	Tiesnešu grāmata
<i>Jon</i>	Jonasa grāmata	<i>1 Tim</i>	Pirmā vēstule Timotejam
<i>Joz</i>	Jozus grāmata	<i>2 Tim</i>	Otrā vēstule Timotejam
<i>Jud</i>	Judītes grāmata	<i>Tit</i>	Vēstule Titam
<i>Jūd</i>	Sv. Jūdas vēstule	<i>Tob</i>	Tobija grāmata
<i>Kol</i>	Vēstule kolosiešiem	<i>Zah</i>	Zaharija grāmata
<i>1 Kor</i>	Pirmā vēstule korintiešiem		

VALSTS SEKRETARIĀTS

Viņa Eminencei
kardinālam RENĀTO RAFAĒLEM MARTĪNO,
Taisnīguma un miera pontifikālās padomes prezidentam

Vatikānā, 2004. gada 29. jūnijā

N. 559.332

Jūsu Eminence,

Baznīca kopš tās pastāvēšanas pirmsākumiem, bet jo īpaši pēdējo simts gadu laikā, nekad nav atteikusies, kā sacījis pāvests Leons XIII, teikt "savu vārdu" sociālās dzīves jautājumos. Turpinot skaidrot un atjaunināt Baznīcas sociālās mācības bagāto mantojumu, pāvests Jānis Pāvils II publicējis trīs nozīmīgas enciklikas, kas iepazīstina ar katoliskās domas pamatnostādņem šajā jomā, proti, enciklikas *Laborem exercens*, *Sollicitudo rei socialis* un *Centesimus annus*. Arī daudzi bīskapi dažādās pasaules valstīs pēdējos gados ar savu ieguldījumu padziļinājuši izpratni par Baznīcas sociālo mācību. Tas pats sakāms par neskaitāmiem speciālistiem visos kontinentos.

1. Tāpēc bija vēlams no visa šā materiāla izveidot kopsavilkumu, kurā sistemātiski tiktu izklāstīti katoliskās sociālās mācības pamatprincipi. Taisnīguma un miera pontifikālā padome uzņēmas šo slavējamo pienākumu un pēdējos gados spraigi strādāja, lai to izpildītu.

Esmu gandarīts, ka *Baznīcas sociālās mācības kompendijs* ir publicēts, un dalos ar Jums priekā to piedāvāt ticīgajai tautai un visiem labas gribas cilvēkiem kā uzturu cilvēciskajai un garīgajai izaugsmei – gan personiskajai, gan kolektīvajai.

2. Šis darbs atklāj arī to, ka Baznīcas sociālā mācība ir nozīmīgs evaņģelizācijas instruments (sal. *Centesimus annus*, 54), jo tā cilvēka personu un sabiedrību saista ar Evaņģēliju. Baznīcas sociālās mācības principus, kuru pamatā ir dabiskais likums, Baznīcas ticībā apstiprina un attīsta Kristus Evaņģēlijs.

Šajā gaismā cilvēks pirmām kārtām ir aicināts atklāt sevi kā transcendentu būtni ikvienā savas dzīves aspektā, arī tajos, kas saistīti ar sociālo, ekonomisko un politisko kontekstu. Pateicoties ticībai, savu pilnīgo nozīmi iegūst ģimene, kuras pamatā ir laulība starp vīrieti un sievieti un kura ir sabiedrības pamatsūna. Turklāt ticība izgaismo cieņu, kāda piemīt darbam: darbs ir cilvēka nodarbe, kuras mērķis ir palīdzēt viņam sevi īstenot; darbs ir svarīgāks par kapitālu un apstiprina to, ka cilvēku aicinājumam dalīties ar darba augļiem ir likumīgs pamats.

3. Šajā tekstā uzsvērts tas, cik liela nozīme ir morālajām vērtībām, kuru pamatā ir dabiskais likums, kas ierakstīts ikviena cilvēka sirdsapziņā; tādējādi ikviena cilvēka sirdsapziņai ir pienākums to pazīt un ievērot. Šodien, saskaroties ar vispārējo globalizāciju, cilvēce tiecas pēc lielāka taisnīguma; to māc bažas par ekoloģijas jautājumiem un pareizu valsts pārvaldi; tā jūt nepieciešamību sargāt savu nacionālo identitāti, tomēr nezaudējot no redzesloka tiesiskuma ceļu un apziņu par cilvēku saimes vienotību. Darba joma, ko radikāli mainījušas mūsdienu tehnoloģijas, uzrāda ārkārtīgi augstu kvalitātes līmeni, bet diemžēl jāatzīst, ka tajās pašās sabiedrībās, kas tiek uzskatītas par pārtikušām, radušās jaunas nestabilitātes, ekspluatācijas un verdzības formas. Dažādos pasaules reģionos labklājības līmenis turpina augt, bet tajā pašā laikā bīstami pieaug to cilvēku skaits, kuri kļūst nabadzīgi, un dažādu apstākļu dēļ plaisa starp mazāk attīstītajām un bagātajām valstīm padziļinās. Brīvajam tirgum – tautsaimniecības procesam, kam ir pozitīvi aspekti, – tomēr ir arī savi ierobežojumi. No otras puses, īpašā mīlestība pret trūkcietējiem ir fundamentāla Baznīcas izvēle, un Baznīca to iesaka visiem labas gribas cilvēkiem.

Tādējādi acīmredzams ir tas, ka Baznīca nevar kavēties paust savu viedokli par “jaunajām lietām” (*res novae*), kas raksturīgas

mūsu laikmetam, jo tai pienākas aicināt cilvēkus darīt visu, ko vien tie spēj, lai arvien vairāk nostiprinātos patiesa civilizācija, kas vērsta uz vispusīgu un solidāru cilvēka attīstību.

4. Mūsdienu kulturālie un sociālie jautājumi pirmām kārtām attiecas uz ticīgajiem lajiem, kuri, kā to mums atgādina Vatikāna II koncils, ir aicināti rūpēties par laicīgajām lietām, pakārtojot tās Dievam (sal. *Lumen gentium*, 31). Tādējādi kļūst skaidrs, kāpēc tik svarīga nozīme ir laju sagatavošanai, lai ar savas dzīves svētumu un liecības spēku tie sniegtu savu ieguldījumu cilvēces progresā. Šis dokuments domāts tam, lai viņiem palīdzētu šajā diendienā īstenojamajā sūtībā.

Interesanti konstatēt, ka daudzi šajā kompendijā apkopotie elementi mums ir kopīgi ar citām Baznīcām un ekleziālajām kopienām, kā arī citām reliģijām. Teksts tajā veidots tā, lai būtu noderīgs ne tikai *ad intra*, tas ir, katoļiem, bet arī *ad extra* – tiem, kas nav katoļi. Tie, kuri ar mums līdzdala to pašu kristību, kā arī pie citām reliģijām piederīgie un visi labas gribas cilvēki šeit var atrast vielu auglīgām pārdomām un kopīgus impulsus ikviena cilvēka un visas personas integrālai attīstībai.

5. Svētais tēvs cerībā, ka šis dokuments palīdzēs cilvēcei tās aktīvajos centienos pēc kopīgā labuma, lūdz Dieva svētību tiem, kuri veltīs laiku pārdomām par šajā kompendijā ietvertajām mācībām. Es no savas puses, izsakot vēlējumu, lai šis paveiktais darbs gūst panākumus, apsveicu Jūs, Eminence, un Jūsu līdzstrādniekus Taisnīguma un miera pontifikālajā padomē saistībā ar paveikto nozīmīgo darbu un, apliecinot cieņu, palieku

Kristū Jūsu –
kardināls ANDŽELO SODĀNO,
valsts sekretārs

IEPAZĪSTINĀŠANA

Esmu gandarīts iepazīstināt ar *Baznīcas sociālās mācības kompendiju*, kas pēc Svētā tēva lūguma sagatavots, lai koncentrētā, bet arī pilnīgā veidā izklāstītu Baznīcas sociālo mācību.

Pārveidot sabiedrības dzīves realitāti ar Evaņģēlija spēku, par kuru liecina vīrieši un sievietes, kas tic uz Jēzu Kristu, vienmēr bijis grūts uzdevums, un tāds tas ir arī šodien, kristīgās ēras trešā gadu tūkstoša sākumā. Mūsdienu pasaulē, kas ir karu, nabadzības un netaisnību izpostīta, Jēzus Kristus sludināšana un pestīšanas, mīlestības, tainīguma un miera Labā Vēsts tiek pieņemta ne bez grūtībām. Šā iemesla dēļ mūsdienu cilvēkam vairāk nekā jebkad agrāk vajadzīgs Evaņģēlijs – ticība, kas glābj, cerība, kas apgaismo, un žēlsirdība, kas mīl.

Baznīca, cilvēcības lietpratēja, paļāvības pilnās gaidās un tajā pašā laikā arī darbīga, turpina lūkoties pēc “jaunām debesīm” un “jaunas zemes” (2 Pēt 3, 13) un uz tām norāda ikvienam cilvēkam, lai tam palīdzētu dzīvot patiesas jēgas apvārsnī. *Gloria Dei vivens homo*: cilvēks, kurš pilnībā dzīvo saskaņā ar savu cieņu, godina Dievu, kas viņu ar to apveltījis.

Šās grāmatas lasīšana pirmām kārtām tiek ieteikta tāpēc, lai atbalstītu un sekmētu kristiešu darbību sociālajā jomā, īpaši ticīgo laju aktivitāti, jo tā ir tieši viņu joma; visai viņu dzīvei jābūt auglīgam evaņģelizācijas darbam. Ikvienam ticīgajam vispirms jāiemācās ar ticības spēku paklausīt Kungam, kā to darīja svētais Pēteris: “Mācītāj, mēs visu nakti esam pūlējušies un nekā neesam noķēruši. Bet es izmetīšu tīklus Tavā vārdā.” (Lk 5, 5) Ikviens ar “labu gribu” apveltīts lasītājs spēs saskatīt iemeslus, kas Baznīcu mudina ar savu mācību iesaistīties sociālajā jomā, kura pirmajā acu uzmetienā nešķiet ietilpstam tās kompetencē, kā arī to, kāpēc, lai kalpotu kopīgajam labumam, vajadzīgas tikšanās, dialogs un sadarbība.

Mans priekštecis – mūžībā aizgājušais godājamais kardināls Fransuā Ksavjē Ngujens Van Tuans – sarežģīto šā dokumenta sagatavošanas posmu vadīja ar gudrību, neatlaidību un tālredzību; slimība viņam liedza šo darbu novest līdz galam. Tādējādi šo kompendiju, kas tika uzticēts man un tagad visiem ir pieejams lasīšanai, apzīmogojusi izcila liecība par krustu, jo cilvēks, kas šo liecību sniedzis, saglabāja *stipru ticību* gados, kad Vjetnamā valdīja tumsa un šausmas. Šim lieciniekam mēs esam pateicīgi par vērtīgo darbu, ko viņš veica ar mīlestību un pašaieliedzību, un lūdzam, lai viņš svētī tos, kuri veltīs laiku pārdomām, lasot šā kompendija lappuses.

Es piesaucu svēto Jāzepu, Pestītāja audzītēvu un Jaunavas Marijas laulāto draugu, katoliskās Baznīcas un visu strādnieku aizbildni, un lūdzu viņu aizbilst, lai šis teksts, sludinot evaņģēlisko taisnīgumu un mieru, nestu pārpilnīgus augļus sabiedrības dzīvē.

Vatikānā, 2004. gada 2. aprīlī, svēta Franciska no Paolas piemiņas dienā.

Kardināls RENĀTO RAFAĒLE MARTĪNO,
prezidents

DŽAMPAOLO KREPALDI,
sekretārs

**BAZNĪCAS
SOCIĀLĀS MĀCĪBAS
KOMPENDIJS**

IEVADS

VISAPTVEROŠS UN SOLIDĀRS HUMĀNISMS

a) Trešā gadu tūkstoša ausmā

1. Kristus, “*lielā Gana*” (Ebr 13, 20), vadīta, Baznīca, svētceļojošā tauta, turpina savu ceļu kristīgās ēras trešajā gadu tūkstoši. Viņš ir Svētās durvis (sal. Jņ 10, 9), pa kurām ienācām 2000. gada Lielās jubilejas laikā.¹ Jēzus Kristus ir ceļš, patiesība un dzīvība (sal. Jņ 14, 6); kontemplējot Kunga Vaigu, mēs apliecinām savu ticību un cerību uz Viņu, vienīgo Pestītāju un vēstures mērķi.

Baznīca turpina uzrunāt visas tautas un nācijas, jo vienīgi Jēzus vārdā cilvēkam ir dota pestīšana. Pestīšana, ko Kungs Jēzus mums ir ieguvis par “dārgu cenu” (1 Kor 6, 20; sal. 1 Pēt 1, 18–19), īstenojas jaunā dzīvē, kura pēc nāves gaida taisnīgos, taču tā atstāj iespaidu arī uz šās pasaules reālijām, tādām kā ekonomika un darbs, tehnoloģijas un saziņa, sabiedrība un politika, starptautiskā sabiedrība, un uz attiecībām starp kultūrām un tautām. “Jēzus atnāca, lai nestu visaptverošu pestīšanu, kas ietver visu cilvēci un cilvēku visā tā veselumā, dāvājot tam brīnišķīgo iespēju būt par Dieva bērnu.”²

2. Šā trešā gadu tūkstoša ausmā Baznīca nepagurdama sludina Evaņģēliju, kas dāvā pestīšanu un patiesu brīvību arī laicīgās lietās, atceroties svētā Pāvila nopietno ieteikumu māceklim Timotejam: “Sludini Dieva Vārdu, esi gatavs to darīt gan laikā, gan nelaikā, atmasko, norāj, iedrošini ar neatlaidīgu pacietību un

---

1 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Novo millennio ineunte*, 1. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 3. lpp.

2 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptoris missio*, 11. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 97. lpp.

mācīšanu. Būs laiks, kad ļaudis vairs necietīs veselīgo mācību, bet, savas iekāres dzīti, pulcinās sev tādus skolotājus, kas glaimo viņu dzirdei. Viņi novērsīs savas ausis no patiesības un pievērsīsies mītiem. Bet tu esi ar skaidru prātu visās lietās, paciet ļaunumu, dari evaņģelizācijas darbu, veic savu kalpošanu.” (2 *Tim* 4, 2–5)

3. *Mūsdienu cilvēkiem, saviem ceļabiedriem, Baznīca piedāvā arī savu sociālo mācību.* “Izpildot savu Evaņģēlija sludināšanas misiju, Baznīca Kristus vārdā liecina cilvēkam par viņa personas cieņu un viņa aicinājumu dzīvot personu kopībā; Baznīca viņam māca taisnības un miera prasības saskaņā ar dievišķo gudrību.”³ *Šai mācībai piemīt dziļa vienotība, kuras pamatā ir ticība vienai un visaptverošai pestīšanai, cerība uz pilnīgu taisnību un mīlestība, kas visus cilvēkus patiesi dara par brāļiem un māsām Kristū, – tā izpaužas Dieva mīlestība pret pasauli, kuru Viņš tik ļoti mīlēja, ka “deva savu viendzimušo Dēlu” (Jņ 3, 16).* Jaunais mīlestības likums aptver visu cilvēci, un tam nav ierobežojumu, jo pestīšanas pasludināšana Kristū sniedz “līdz pat pasaules galam” (*Apd* 1, 8).

4. *Atklājies, ka Dievs viņu mīl, cilvēks saprot, ka viņam piemīt transcendentā cieņa, mācās neaprobežoties ar sevi vien un sastapt citus cilvēkus, veidojot ar tiem arvien cilvēcīgāku attiecību tīklumu.* Dieva mīlestība cilvēkus dara jaunus, un viņi spēj mainīt attiecību principus un kvalitāti, kā arī sociālās struktūras, jo spēj nest mieru tur, kur ir konflikti, veidot un uzturēt brālīgas attiecības tur, kur valda naidis, tiekties pēc taisnīguma tur, kur daļa cilvēku izmanto savus līdzcilvēkus. Tikai mīlestība spēj radikāli pārveidot attiecības, ko cilvēki veido savā starpā. No šāda skatpunkta ikviens labas gribas cilvēks var saskatīt plašos taisnīguma un cilvēciskās attīstības patiesībā un labajā apvāršņus.

5. *Mīlestības priekšā paveras plašs darba lauks. Baznīca vēlas kļūt līdzdalīga šajā darbā, sniedzot savu ieguldījumu arī ar sociālo*

---

3 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2419. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 588. lpp.

mācību, kas aplūko visu cilvēku un vēšas pie visiem cilvēkiem. Ir tik daudz trūcīgu brāļu un māsu, kas gaida palīdzību, un tik daudz apspiesto, kuri cer uz taisnīgumu; ir tik daudz bezdarbnieku, kas meklē darbu, un tik daudz tautu, kuras cer uz cieņu: “Vai patiešām ir iespējams, ka mūsdienās vēl ir cilvēki, kas mirst no bada, kas tiek nolemti analfabētismam, kam trūkst viselementārākās medicīniskās aprūpes un kam nav māju, kur patverties? Šo nabadzības ainu varētu paplašināt vēl un vēl, ja sen pazīstamajām nabadzības formām pievienotu tās jaunos izpausmes veidus, kas nereti sastopami finansiāli nodrošinātos sektoros un grupās, kuras savukārt pakļautas izmisumam par dzīves bezjēdzību, narkotiku lamatām, vientulībai vecumā vai slimībā, atstumtībai vai sociālajai diskriminācijai. [...] kā lai mēs turētos savrup ekoloģiskās krīzes perspektīvas priekšā, kuras iespaidā plaši planētas reģioni kļūst neapdzīvojami un cilvēkam naidīgi? Un tāpat – saskaroties ar miera problēmām, bieži sastopoties ar katastrofālu karu draudiem? Vai arī – redzot biežo cilvēka, īpaši bērnu, pamattiesību neievērošanu?”⁴

6. *Kristīgā mīlestība mudina gan izteikt apsūdzību, gan arī dot ieteikumus un aktīvi iesaistīties kultūras un sociālo ieceru īstenošanā; visus, kam rūp cilvēka liktenis, tā iedvesmo praktiski darboties, sniedzot savu ieguldījumu.* Cilvēce aizvien skaidrāk saprot, ka to saista viens liktenis, kas mudina visus kopā uzņemties atbildību, kuru iedvesmo *visaptverošs un solidārs humānisms*. Cilvēce redz, ka šo kopīgo likteni bieži vien nosaka un pat uzspiež tehnoloģiski un ekonomiski faktori, tāpēc tā saskata vajadzību pēc dziļākas morālās izpratnes, kas virzītu kopīgo gājumu. Pārsteigti par daudzajiem tehnoloģiskajiem jauninājumiem, mūsdienu cilvēki jūt izteiktu vēlmi pēc tā, lai progresa mērķis būtu patiess cilvēces labums mūsdienās un nākotnē.

---

4 JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Novo millennio ineunte*, 50–51. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 53.–54. lpp.

b) Šā dokumenta nozīme

7. *Kristietis zina, ka Baznīcas sociālajā mācībā var atrast principus pārdomām, kritērijus spriedumu izdarīšanai un darbības vadlīnijas, kas ir pamats tam, lai veicinātu visaptverošu un solidāru humānismu. Tāpēc šīs mācības izplatīšana ir autentiska pastorālā darba prioritāte, lai cilvēki, tās apgaismoti, spētu skaidrot mūsdienu realitāti un rast atbilstošus darbības veidus: “Sociālās mācības mācīšana un izplatīšana ir Baznīcas evaņģelizācijas misijas sastāvdaļa.”⁵*

*Šajā sakarībā tika konstatēts, ka būtu lietderīgi publicēt dokumentu, kas ilustrētu Baznīcas sociālās mācības galvenās līnijas un saikni starp šo mācību un jauno evaņģelizāciju.*⁶ Taisnīguma un miera pontifikālā padome, kas to izstrādājusi un uzņemas visu atbildību par tā saturu, darba procesā konsultējās gan ar saviem locekļiem un konsultantiem, gan arī ar vairākām Romas kūrījas kongregācijām, ar dažādu valstu bīskapu konferencēm, atsevišķiem bīskapiem un ekspertiem aplūkotojos jautājumos.

8. *Kaut arī šim dokumentam ir kopsavilkuma forma, tā mērķis ir pilnīgi un sistemātiski iepazīstināt ar sociālo mācību, kas ir Maģistērija rūpīgu pārdomu auglis un izpausme darbam, ko Baznīca pastāvīgi veic uzticībā Kristus pestījošajai žēlastībai un mīlestības pilnās rūpēs par cilvēces likteni. Šīs mācības būtiskākie teoloģiskie, filozofiskie, morālie, kulturālie un pastorālie aspekti šeit tiks atgādināti organiskā saistībā ar sociālajiem jautājumiem. Tas liecina par auglīgo tikšanos starp Evaņģēliju un problēmām, ko cilvēce sastop vēstures gaitā.*

Iepazīstoties ar šo kompendiju, jāatceras, ka Maģistērija tekstu citāti ņemti no dokumentiem, kam ir dažāda autoritāte. Līdzās koncilu dokumentiem un enciklikām citētas arī pāvestu uz-

5 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 571.–572. lpp.

6 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Ecclesia in America*, 54: AAS 91 (1999), 790. lpp.

runas un Svētā krēsla institūciju izstrādāti dokumenti. Lasītājiem jāpatur prātā, ka runa ir par dažādiem mācības līmeņiem. Šajā dokumentā tikai izklāstīti sociālās mācības galvenie virzieni; par tās īstenošanu praksē atkarībā no vietējās situācijas atbild bīskapu konferences.⁷

9. Šis dokuments sniedz pilnīgu skatījumu uz katoļu sociālās mācības doktrinālā tekstu kopuma pamatnostādņēm. Šis skatījums palīdz atbilstoši risināt mūsdienu sociālos jautājumus, kuri jāapsver vispusīgi, jo tie aizvien vairāk ir savstarpēji saistīti, cits citu ietekmē un aizvien vairāk attiecas uz visu cilvēci. Baznīcas sociālās mācības principu skaidrojuma mērķis ir ieteikt organisku metodi, kas noderētu problēmu risinājumu meklējumos, lai spriešana, izvērtēšana un izvēle atbilstu īstenībai un lai solidaritātei un cerībai arī mūsdienu sarežģītajās situācijās būtu lielāka ietekme. Šie principi ir savstarpēji saistīti un cits citu izgaismo, jo tie ir kristīgās antropoloģijas izpausme⁸, Dieva cilvēkmīlestības Atklāsmes auglis. *Taču nedrīkst aizmirst, ka, laikam ritot un sociālajiem apstākļiem mainoties, būs pastāvīgi jāatgriežas pie pārdomām par dažādiem šeit aplūkotajiem jautājumiem, lai skaidrotu jaunās laiku zīmes.*

10. Šis dokuments tiek ieteikts kā instruments tam, lai no morāles un pastorālā darba viedokļa izvērtētu sarežģītos mūsdienu notikumus, un kā ceļvedis, lai gan individuālā, gan kolektīvā līmenī iedvesmotu uz tādu nostāju un izvēli, kas cilvēkiem ļautu ar lielāku pašāvēību un cerību raudzīties nākotnē. Šis dokuments ir kā palīgs ticīgajiem Baznīcas sociālās morāles mācībā. Tādējādi var rasties jauni pienākumi, kuri saistīti ar nepieciešamību atbildēt uz mūsu laikmeta vajadzībām, atkarībā no cilvēku vajadzībām un resursiem. Bet jo īpaši var rasties jaunas aicinājumu formas sociālajai evaņģelizācijai, bagātinot daudzveidīgās harismas, kas

---

7 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Ecclesia in America*, 54: AAS 91 (1999), 790. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 24. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 17. lpp.

8 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 55: AAS 83 (1991), 860. lpp.

sastopamas Baznīcā, lai “*visi Baznīcas locekļi [būtu] līdzdalīgi tās sekulārajā aspektā*”⁹. Visbeidzot, šis dokuments var palīdzēt sākt dialogu ar visiem, kam patiesi rūp cilvēces labklājība.

11. *Kompendijs pirmām kārtām paredzēts bīskapiem, kas no teiks piemērotākos veidus, kā ar to iepazīstināt un kā to pareizi skaidrot.* Viņiem ir *munus docendi*, lai mācītu, ka “saskaņā ar Dieva Radītāja nodomu arī šīs zemes lietas un cilvēciskie iedibinājumi ir pakārtoti cilvēku pestīšanai un tādējādi var ievērojami veicināt Kristus Miesas celšanu”¹⁰. *Priesteriem, klosterbrāļiem un klostermāsām, un visiem, kas veic audzināšanu*, šis dokuments būs kā rokasgrāmata mācīšanai un noderīgs instruments pastorālajā darbā. *Ticīgie laji*, kas tiecas pēc Debesu Valstības, “rūpējoties par laicīgajām lietām un pakārtojot tās Dievam”¹¹, šeit gūs gaismu savam konkrētajam uzdevumam. *Kristiešu kopienas* šo dokumentu varēs izmantot, lai objektīvi analizētu situācijas, gūstot par tām skaidrību Evaņģēlija nemainīgo vārdu gaismā un smeļoties vielu pārdomām, kritērijus spriedumu izdarīšanai un darbības orientierus.¹²

12. *Šis dokuments tiek piedāvāts arī citu Baznīcu un ekleziālo kopienu brāļiem un māsām, citu reliģiju piederīgajiem, kā arī visiem labas gribas cilvēkiem, kas vēlas kalpot kopīgajam labumam.* Lai viņi to pieņem kā cilvēku kopējās pieredzes augli, ko apzīmogojušas neskaitāmas Dieva Gara klātbūtnes zīmes. Tas ir kā dārgumu krātuve, kurā ir jaunas un vecas mantas (sal. *Mt 13, 52*), ar kurām Baznīca vēlas dalīties, lai pateiktos Dievam, no kura ir “jebkurš labs devums un jebkura pilnīga dāvana” (*Jk 1, 17*). Cēribu raisa tas, ka mūsdienās reliģijas un kultūras izrāda gatavī-

9 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 15. – Rīga, *Effata*, 2002, 28. lpp.

10 VATIKĀNA II KONCILS, dekr. *Christus Dominus*, 12. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 331. lpp.

11 VATIKĀNA II KONCILS, dogm. konst. *Lumen gentium*, 31. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 197. lpp.

12 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 4: AAS 63 (1971), 403. lpp.

bu dialogam un apzinās vajadzību apvienot spēkus, lai veicinātu taisnīgumu, brālību, mieru un cilvēka personas izaugsmi.

Katoliskā Baznīca savā darbā pievienojas tam, ko sociālajā jomā dara citas Baznīcas un ekleziālās kopienas. Tas notiek gan doktrinālo pārdomu, gan prakses līmenī. Kopā ar tām katoliskā Baznīca ir pārliecināta, ka no kopīgā sociālās mācības mantojuma, ko glabā Dieva tautas dzīvā tradīcija, izriet pamudinājums un virzība aizvien ciešāk sadarboties, lai veicinātu taisnīgumu un mieru.¹³

c) Kalpot pilnīgai patiesībai par cilvēku

13. *Ar šo dokumentu Baznīca kalpo mūsdienu vīriešiem un sievietēm, kuriem tā dāvā savas sociālās mācības mantojumu. To darot, Baznīca ievēro dialoga attieksmi, kas raksturīga Dievam, kurš, savā viendzimušajā Dēlā kļuvis cilvēks, “vēršas pie cilvēkiem kā pie saviem draugiem” (sal. Izc 33, 11; Jņ 15, 14–15) un sarunājas ar viņiem (sal. Bar 3, 38)¹⁴. Iedvesmojoties no pastorālās konstitūcijas *Gaudium et spes*, arī šajā dokumentā visa pamatā ir cilvēks – “cilvēks savā vienotībā un veselumā, ar miesu un dvēseli, sirdi un sirdsapziņu, prātu un gribu”¹⁵. Šādā skatījumā Baznīcu “neiedvesmo nekādi pasaulīgi centieni; tā tiecas tikai pēc viena: Gara Paraklēta (Aizstāvja) vadībā turpināt darbu, ko aizsāka Kristus, kurš nāca pasaulē, lai liecinātu par patiesību, lai glābtu, nevis tiesātu un lai kalpotu, nevis Viņam kalpotu”¹⁶.*

14. *Ar šo dokumentu Baznīca ir paredzējusi sniegt patiesības ieguldījumu jautājumā par cilvēka vietu dabā un sabiedrībā, uz*

---

13 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 92. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 895.–897. lpp.

14 Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Dei Verbum*, 2. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 473. lpp.

15 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 3. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 737. lpp.

16 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 3. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 737.–739. lpp.

*kuru rast atbildi jau agrāk centušās civilizācijas un kultūras, kurās izpaužas cilvēces gudrība. Šis jautājums sakņojas tūkstošiem gadus senā pagātnē un savu izpaušmi radis visu laiku un tautu reliģijā, filozofijā un mākslā, sniedzot Visuma un cilvēku sadzīves skaidrojumu un cenšoties piešķirt jēgu eksistencei un noslēpumam, kas to apvij. Kas es esmu? Kāpēc neatkarīgi no progresa pastāv sāpes, ļaunums un nāve? Kam vajadzīgi daudzie ieguvumi, ja to cena bieži vien ir nepanesama? Kas būs pēc šīs zemes dzīves? Tie ir būtiskākie jautājumi, kas raksturo cilvēka dzīvi.¹⁷ Šajā sakarībā der atcerēties brīdinājumu “Pazīsti sevi”, kas bija iegravēts virs galvenās ieejas Delfu templī un kas liecina par pamatpatiesību, saskaņā ar kuru cilvēks, kurš ir aicināts atšķirties no visām pārējām radītajām būtnēm, tiek kvalificēts kā *cilvēks* tieši tāpēc, ka pēc savas būtības ir vērsts uz *sevis pazīšanu*.*

15. *Tas, kāda būs cilvēka eksistences, sabiedrības un vēstures virzība, daudzējādā ziņā atkarīgs no atbildēm uz jautājumiem par cilvēka vietu dabā un sabiedrībā. Šā dokumenta mērķis ir sniegt savu ieguldījumu šo jautājumu noskaidrošanā.* Cilvēka eksistences dziļākā jēga atklājas brīvos patiesības meklējumos, kas dzīvei spēj sniegt virzību un pilnību. Šajos meklējumos nemitīgi darbojas cilvēka prāts un griba. Tā ir cilvēka dabas augstākā izpaušme, jo mudina viņu rast atbildi, kurā atspoguļojas tas, cik dziļi viņš iedziļinājies savā eksistencē. Runa *galvenokārt ir par reliģiskajiem jautājumiem*: “kad “lietu cēlonis” tiek pētīts, visā pilnībā meklējot galīgo un izsmeltošāko atbildi, tad cilvēka prāts skar savu virsotni un atveras reliģiozitātei. Reliģiozitāte patiešām ir cilvēka personas cēlākā izpaušme, jo tā ir viņa racionālās dabas kulminācija. Tā izriet no cilvēka dziļākajiem centieniem pēc patiesības un ir viņa brīvo un personisko dievišķā meklējumu pamata”¹⁸.

17 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 10. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 749. lpp.

18 Jānis Pāvils II, uzruna vispārējā audiencē (1983. gada 19. oktobris), 2: *Jāņa Pāvila II mācība*, VI, 2 (1983), 815. lpp.

16. *Radikālie jautājumi, kas jau no paša sākuma pavada cilvēku dzīves ceļā, mūsdienās kļūst vēl nozīmīgāki daudzo izaicinājumu, jauno situāciju un izšķirošās izvēles dēļ, ko aicinātas izdarīt pašreizējās paaudzes.*

Pirmais no lielākajiem izaicinājumiem, kuru priekšā šodien atrodas cilvēce, ir *patiesība par to, kas ir cilvēks*. Robeža un saikne starp dabu, tehnoloģiju un morāli ir jautājumi, kas būtiski skar personisko un kolektīvo atbildību saistībā ar nostāju, kāda tiek ieņemta jautājumā par to, kas ir cilvēks, ko viņš spēj un kādam viņam jābūt. Otrs izaicinājums ir *pluralisma un atšķirību izpratne un attieksme pret tām* visos līmeņos – domu, morālās izvēles, kultūras, reliģiskās piederības, cilvēka un sabiedrības attīstības filozofijas līmeņos. Trešais izaicinājums ir *globalizācija*: te runa nav tikai par ekonomisko globalizāciju, tai ir plašāka un dziļāka nozīme, jo vēsturē sācies jauns laikmets, kas skar cilvēces likteni.

17. *Jēzus Kristus mācekļi jūtas iesaistīti šo jautājumu risināšanā, viņi tos nes savā sirdī un kopā ar visiem cilvēkiem vēlas meklēt patiesību, kā arī individuālās un visas sabiedrības eksistences jēgu. Šajos meklējumos viņi sniedz savu ieguldījumu, nesavtīgi liecinot par dāvanu, ko cilvēce ir saņēmusi, – vēstures gaitā Dievs to ir uzrunājis ar savu Vārdu, Viņš pats ienācis vēsturē, lai runātu ar to un tai darītu zināmu savu pestīšanas, taisnīguma un brālības ieceri. Savā Dēlā Jēzu Kristū, kas kļuva cilvēks, Dievs mūs ir atbrīvojis no grēka un mums norādījis ceļu, pa kuru iet, un mērķi, uz kuru tiekties.*

d) Solidaritātes, cieņas un mīlestības zīmē

18. *Baznīca kopā ar visu cilvēci dodas pa vēstures ceļu. Tā dzīvo pasaulē un, kaut arī nav no pasaules (sal. Jņ 17, 14–16), ir aicināta tai kalpot saskaņā ar savu dziļāko aicinājumu. Šī attieksme atspoguļojas arī šajā dokumentā, un tās pamatā ir pārliecība, ka pasaulei ir svarīgi atzīt Baznīcu kā vēsturē pastāvošu realitāti un vēstures ieraugu, savukārt Baznīcai ir svarīgi neaizmirst to, ko tā*

saņēmusi no cilvēces vēstures un attīstības.¹⁹ Vatikāna II koncils vēlējās sniegt skaidru solidaritātes, cieņas un mīlestības apliecinājumu cilvēku saimei, sākot ar dialogu par daudzām problēmām, “sniedzot gaismu, kas smelta Evaņģēlijā, un piedāvājot cilvēcei pestījošo spēku, kuru Baznīca, ko vada Svētais Gars, saņem no sava Dibinātāja. Jo runa ir par cilvēka pestīšanu un sabiedrības atjaunošanu”²⁰.

19. *Baznīca, vēsturē būdama zīme Dieva mīlestībai pret cilvēkiem un visas cilvēces aicinājumam uz viena vienīgā Tēva bērnu vienotību*²¹, arī ar šo savu dokumentu par sociālo mācību vēlas visiem cilvēkiem piedāvāt humānismu, kas atbilst Dieva mīlestības iecerei vēsturē, – humānismu, kas ir visaptverošs un solidārs, kas spēj radīt jaunu sociālo, ekonomisko un politisko kārtību, kuras pamatā ir ikvienas personas cieņa un brīvība, un kas jāisteno mierā, taisnīgumā un solidaritātē. Šāds humānisms var kļūt par realitāti, ja vīrieši un sievietes individuāli un kopā spēs sevī izkopt morālos un sociālos tikumus un tos izplatīt sabiedrībā, “lai tādējādi ar nepieciešamo Dieva žēlastības palīdzību rastos jauni cilvēki, jauna cilvēcīguma veidotāji”²².

---

19 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 44. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 805. lpp.

20 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 3. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 737. lpp.

21 Sal. Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Lumen gentium*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 135. lpp.

22 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 30. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 781. lpp.

PIRMĀ DAĻA

“Teoloģiskais aspekts ir nepieciešams,
lai skaidrotu un risinātu sabiedrības aktuālās problēmas.”
(*Centesimus annus*, 55)

PIRMĀ NODAĻA

DIEVA MĪLESTĪBAS IECERE CILVĒCEI

I. DIEVA ĪSTENOTĀ ATBRĪVOŠANA IZRAĒĻA TAUTAS VĒSTURĒ

a) Dieva nesavtīgā klātbūtne

20. *Jebkura autentiska reliģiskā pieredze visu kultūru tradīcijās ved uz intuitīvu atskārtu par Noslēpumu, un, pateicoties tai, nereti var saskatīt kādu vaibstu Dieva Vaigā. Dievs, no vienas puses, parādās kā esošā sākums, kā klātbūtne, kas cilvēkiem, kuri veido sabiedrību, nodrošina dzīves pamatapstākļus, sniedzot tiem nepieciešamos labumus, bet, no otras puses, – kā tā mērs, kam jābūt, kā klātbūtne, kas pārbauda cilvēka darbību gan individuālā, gan sabiedriskā līmenī attiecībā uz minēto labumu lietošanu saistībā ar citiem cilvēkiem. Tātad ikvienā reliģiskā pieredzē kā svarīgs atklājas gan dāvanas un nesavtīguma aspekts, kas ir tās pieredzes pamatelements, ko cilvēks gūst, dzīvojot kopā ar citiem cilvēkiem pasaulē, gan šī aspekta ietekme uz cilvēka sirdsapziņu, tā ka viņš apzinās, ka pret saņemto dāvanu jāizturas atbildīgi un sadraudzībā ar citiem. Par to visu liecina tas, ka vispāratzīts ir Zelta likums, kas cilvēcisko attiecību jomā pauž pamudinājumu, ko cilvēks saņem no Noslēpuma: “Visu, ko jūs vēlaties, lai cilvēki jums darītu, dariet arī jūs viņiem.” (Mt 7, 12)²³*

21. *Uz vispārējās reliģiskās pieredzes fona iezīmējas Atklāsmē, ko Dievs pakāpeniski sniedz par sevi Izraēļa tautai. Uz cilvēka meklējumiem pēc dievišķā šī Atklāsmē negaidīti un pārsteidzoši atbild*

---

23 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1789; 1970; 2510. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 457., 492., 606. lpp.

ar precīziem un trāpīgiem vēsturiskajiem notikumiem, kuros izpaužas Dieva mīlestība pret cilvēku. Saskaņā ar Izceļošanas grāmatu Kungs uzrunā Mozu ar šādiem vārdiem: “Redzēt es redzēju manas tautas apspiestību Ēģiptē, un es dzirdēju viņus brēcam par vagariem – jo es zinu viņu ciešanas. Es esmu nācis izglābt viņus no ēģiptiešiem un aizvest viņus no tās zemes uz labu un plašu zemi, uz zemi, kur plūst piens un medus.” (Izc 3, 7–8) Šī Dieva nesavtīgā klātbūtne, uz kuru netieši norāda Viņa vārds, ko Viņš atklāj Mozum, sacīdams: “Es esmu, kas es esmu,” (Izc 3, 14) – parādās atbrīvošanā no verdzības un apsolījumā, kas kļūst par vēsturisku darbību, kurā sakņojas Kunga tautas kolektīvā identifikācija, kas norisinās, tai iegūstot brīvību un zemi, ko Dievs tai dāvā.

22. Šīs vēsturiski iedarbīgās Dieva rīcības nesavtīgumu pastāvīgi pavada Dieva piedāvātās un Izraēļa tautas pieņemtās derības saistības. Sīnaja kalnā Dieva iniciatīva konkretizējas derībā, ko Viņš noslēdz ar savu tautu, kurai tiek doti *Kunga pavēstītie desmit baušļi* (sal. Izc 19–24). “Tie (Izc 34, 28, sal. At 4, 13; 10, 4) izsaka noteikumus, ar kādiem saistīta derības nodibinātā piederība Dievam. Morāliskā dzīve ir atbilde Kunga mīlestības pilnajam priekšlikumam. Tā ir Dieva atzišana, cieņas izrādīšana Viņam un pateicības kults. Tā ir sadarbība ar Dievu Viņa nodoma īstenošanā vēstures gaitā.”²⁴

Desmit baušļi, kas iedibina īpašu dzīves gājumu un parāda visdrošākos nosacījumus no grēka verdzības brīvai eksistencei, ietver privileģētu dabiskā likuma izpausmi. Tie “atklāj cilvēka patieso cilvēciskumu. Tie izgaismo galvenos pienākumus, tātad arī pamattiesības, kas piemīt cilvēka dabai”²⁵. Arī no Jēzus atbildes bagātajam jauneklīm var secināt (Mt 19, 18), ka desmit baušļi “ir sabiedrības dzīves pamatnoteikumi”²⁶.

24 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2062. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 513.–514. lpp.

25 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2070. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 515. lpp.

26 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 97: AAS 85 (1993), 1209. lpp.

23. *No dekaloga izriet pienākums, kas attiecas ne tikai uz uzticību vienīgajam patiesajam Dievam, bet arī uz sociālajām attiecībām Derības tautā. Šis attiecības īpašā veidā regulē tā sauktās nabagu tiesības: “Ja kāds no taviem brāļiem būs nabags, kad tev būs mājieta tavā zemē, ko Kungs, tavs Dievs, tev dod, tad nenocietini savu sirdi, neaizņņaudz plaukstu skopulībā pret nabaga brāli! Atver viņam savu plaukstu, aizdod to, kā viņam trūkst, lai ir gana viņa vajadzībai!” (At 15, 7–8) Tas viss attiecas arī uz svešinieku: “Kad svešinieks piemīt pie tevis tavā zemē, nedari viņam pāri. Lai svešinieks, kas pie jums apmeties, jums ir kā savējais, un mīli viņu kā sevi pašu, jo svešinieki jūs bijāt Ēģiptes zemē. Es esmu Kungs, jūsu Dievs!” (Lev 19, 33–34) Tātad brīvības un Ap-solītās zemes dāvana, Sīnaja kalnā noslēgtā derība un dekalogs ir cieši saistīti ar praksi, kurai saskaņā ar taisnīguma un solidaritātes principiem jāregulē Izraēļa sabiedrības attīstība.*

24. *Daudzo noteikumu vidū, kas piešķīra konkrētību nesavtībai un tam, kā notika dalīšanās atbilstoši Dieva iedvesmotam taisnīgumam, nozīmīgs orientieris Izraēļa tautas sabiedriskajā un saimnieciskajā dzīvē bija likums par sabata gadu (ko atzīmē ik pēc septiņiem gadiem) un jubilejas gadu (ik pēc piecdesmit gadiem), kaut arī šis likums nekad pilnībā netika ievērots.²⁷ Šis likums paredz ne tikai lauku atstāšanu atmatā, bet arī parādu at-laišanu un vispārēju cilvēku atbrīvošanu: jebkurš var atgriezties pie savas dzimtas un atgūt savu īpašumu.*

Šā likuma mērķis ir nodrošināt to, ka Izraēļa tautas atbrīvošana no verdzības un uzticība derībai ir ne tikai sabiedriskās, poli-tiskās un ekonomiskās dzīves pamats, bet arī regulējošais prin-cips jautājumos, kas attiecas uz ekonomisko nabadzību un sociālo netaisnību. Runa ir par principu, kas nemitīgi un no iekšienes palīdz pārveidot Derības tautas dzīvi, lai tā atbilstu Dieva iecerei. Lai izskaustu diskrimināciju un nevienlīdzību, ko izraisa sociāli ekonomiskā attīstība, izceļošanas un derības piemiņa ik pēc septiņiem gadiem tiek iedzīvināta sociālās un juridiskās normās,

---

27 Sal. Izc 23, At 15, Lev 25.

lai atgādinātu tādu jēdzienu kā īpašums, parādi, aizdevumi un labumi dziļāko jēgu.

25. *Noteikumi par sabata un jubilejas gadu ir sociālās mācības kodols.*²⁸ Tie atklāj, ka taisnīguma un sabiedriskās solidaritātes principus iedvesmojusi Dieva nesavtība atbrīvošanā, un to uzdevums nav tikai koriģēt praksi, kurā dominē egoistiskas intereses un mērķi, bet tiem jāklūst par normatīvu atskaites punktu, kas jāņem vērā visām Izraēla tautas paaudzēm, ja šī tauta vēlas būt uzticīga savam Dievam.

Šie principi ir pravietiskās sludināšanas centrā, tās mērķis ir darīt tos par katra cilvēka iekšēju lietu. Dieva Gars, kas ieliets cilvēka sirdī, – sludina pravieši – darīs, lai tajā iesakņotos tās pašas taisnīguma un žēlsirdības jūtas, kas ir Kunga sirdī (sal. *Jer* 31, 33 un *Ez* 36, 26–27). Tādējādi Dieva griba, kas izteikta Sīnaja kalnā dāvātajā dekalogā, varēs radoši iesakņoties cilvēka sirdī. No šī *internalizācijas procesa* izriet pamatīgāks sociālās rīcības dziļums un reālisms, kas dara iespējamu *taisnīgas un solidāras attieksmes pakāpenisku vispārināšanu*, kuru Derības tauta ir aicināta pieņemt attiecībā pret visiem cilvēkiem, ikvienu tautu un nāciju.

b) Radišanas un Dieva nesavtīgās darbības princips

26. *Praviešu un gudrības grāmatās rodamās pārdomas nonāk pie Dieva ieceres attiecībā uz visu cilvēci pirmās izpausmes un avota, kad tiek formulēts princips, ka Dievs ir radījis visas lietas.* Izraēla tautas ticības apliecinājumā apgalvojums, ka Dievs ir Radītājs, nenozīmē tikai paust teorētisku pārlicību, bet arī apzināties Kunga nesavtīgās un žēlsirdīgās darbības cilvēka labā sākotnējo apvārsni. Jo Viņš nesavtīgi, neko neprasot pretī, ir devis esamību un dzīvību visam, kas eksistē. Tāpēc vīrietis un sieviete, kas radīti pēc Viņa attēla un līdzības (sal. *Rad* 1, 26–27), ir aicināti būt par redzamu zīmi un darbīgiem dievišķās nesavtības

---

28 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Tertio millennio adveniente*, 13: AAS 87 (1995), 14. lpp.

instrumentiem dārzā, kurā Dievs viņus licis, lai viņi būtu radīto labumu kopēji un sargātāji.

27. *Šajā Dieva Radītāja nesavtīgajā rīcībā rodama radišanas jēga, pat ja to aptumšojusi un izkropļojusi grēka pieredze.* Stāstījums par pirmo grēku (sal. *Rad* 3, 1–24) vēsti par nemitigo kārdinājumu un sajukumu, kurā cilvēce atrodas pēc savu pirmvecāku krišanas grēkā. Nepaklausīt Dievam nozīmē paslēpties no Viņa mīlestības pilnā skatiena un censties pēc sava prāta noteikt savu dzīvi un darbību pasaulē. Kopības saiknes ar Dievu saraušana bija par cēloni tam, ka cilvēka persona zaudēja savu iekšējo vienotību un tika zaudēta kopības saikne starp vīrieti un sievieti un saskaņa cilvēku savstarpējās attiecībās, kā arī attiecībās ar visu radību.²⁹ Šajā sākotnējā pārrāvumā tad arī meklējamas visa tā ļaunuma dziļākās saknes, kas ielaužas cilvēku sociālajās attiecībās, un saknes visām situācijām, kuras ekonomiskajā un politiskajā dzīvē ir vērstas pret cilvēka cieņu, taisnīgumu un solidaritāti.

II. JĒZUS KRISTUS – TĒVA MĪLESTĪBAS IECERES PIEPILDĪJUMS

a) Jēzū Kristū piepildās Dieva un cilvēces kopīgās vēstures izšķirošais notikums

28. *Labvēlība un žēlsirdība, kuras iedvesmo Dieva darbību un kurās rodams arī tās skaidrojums, kļūst cilvēkam tik tuvas, ka pieņem Jēzus, iemiesotā Vārda, cilvēciskos vaibstus.* Sv. Lūkasa evaņģēlijs vēsti, ka Jēzus, iepazīstinot ar savu mesianisko kalpojumu, izmanto pravieša Isaja vārdus, kuri atgādina par jubilejas gada pravietisko nozīmi: “Kunga Gars ir pār mani, jo Viņš ir svaidījis mani pasludināt prieka vēsti nabagiem. Viņš ir sūtījis mani dziedināt sirdī satriektos un pasludināt atbrīvošanu gūstekņiem un

---

29 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 13. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 753. lpp.

akliem acu gaismu, salauztos darīt brīvus un pasludināt Kunga žēlastības gadu.” (Lk 4, 18–19; sal. Is 61, 1–2). *Tātad Jēzus nostājas uz piepildīšanas ceļa ne tikai tāpēc, ka piepilda to, kas bijis apsolīts un ko ir gaidījusi Izraēļa tauta, bet arī visdziļākajā nozīmē, proti, Viņā piepildās Dieva un cilvēces kopīgās vēstures izšķirošais notikums.* Viņš pasludina: “Kas mani ir redzējis, tas ir redzējis Tēvu.” (Jņ 14, 9) Citiem vārdiem sakot, Jēzus taustāmā un galīgā veidā dara redzamu to, kas ir Dievs un kā Viņš izturas pret cilvēkiem.

29. *Mīlestība, kas iedvesmo Jēzus kalpošanu cilvēkiem, ir tā pati, ko Dēls piedzīvoja, būdams ciešā vienotībā ar Tēvu.* Jaunā Derība mums sniedz iespēju iedziļināties šajā pieredzē, ko Jēzus guvis un par ko viņš vēstī, proti, Dieva, Viņa Tēva – *Abba* –, mīlestībā, un tādējādi mēs nonākam pašā dievišķās dzīves centrā. Jēzus sludina par Dieva atbrīvojošo žēlsirdību visiem, ko sastop ceļā, sākot ar nabadzīgajiem, atstumtajiem, grēciniekiem, un tos aicina Viņam sekot, jo Viņš pirmais un pavisam neatkarīgam veidā ir paklausījis Dieva mīlestības iecerei, kļūdamas par Dieva sūtni pasaulē.

Tieši tas, ka Jēzus apzinās sevi kā Dēlu, ir šīs sākotnējās pieredzes izpausme. Dēls no Tēva ir saņēmis visu, saņēmis kā dāvanu: “Viss, kas pieder Tēvam, ir mans.” (Jņ 16, 15) Savukārt Viņam ir sūtība visus cilvēkus darīt līdzdalīgus šajā dāvanā un bērna attiecībās ar Tēvu: “Es jūs vairs nesaucu par kalpiem, jo to, ko dara kungs, viņa kalps nezina. Es jūs saucu par draugiem, jo es esmu jums darījis zināmu visu, ko dzirdēju no Tēva.” (Jņ 15, 15)

Pazīt Tēva mīlestību – tas Jēzum nozīmē savā darbībā iedvesmoties no tās pašas Dieva nesavtības un žēlsirdības, kas rada jaunu dzīvi, un tādējādi jau ar savu eksistenci kļūt par piemēru un paraugu saviem mācekļiem. Viņi ir aicināti dzīvot tāpat kā Viņš un pēc Viņa nāves un augšāmcelšanās Pashas dzīvot *Viņā* un *no Viņa*, pateicoties pārpilnībā saņemtajai Svētā Gara, Mierinātāja, dāvanai, kas sirdīs iedzīvina paša Kristus dzīvesveidu.

b) Trīsvienīgās Mīlestības atklāsme

30. *Ar neizsakāmās Dieva mīlestības apmirdzēto cilvēku nerimstošu apbrīnu (sal. Rom 8, 26) Jaunās Derības liecība Jēzus Kristus Pashas dāvātās trīsvienīgās Mīlestības pilnīgas atklāsmes gaismā palīdz saprast Dēla iemiesošanās un sūtības cilvēku vidū jēgu. Svētais Pāvils teicis: “Ja Dievs ir par mums, kas būs pret mums? Kā tad Viņš, kas savu paša Dēlu nav saudzējis, bet atdevis Viņu par mums visiem, līdz ar Viņu nedāvās mums visas lietas?” (Rom 8, 31–32) Līdzīgi rakstījis arī svētais Jānis: “Šī ir mīlestība: nevis mēs esam milējuši Dievu, bet Viņš ir milējis mūs un sūtījis savu Dēlu – izlīgumu par mūsu grēkiem.” (1 Jņ 4, 10)*

31. *Dieva Vaigs, kas pakāpeniski atklājies pestīšanas vēstures gaitā, pilnībā atmirdz krustā sistā un augšāmceltā Kristus Vaigā. Dievs ir trīsvienīgs: Tēvs, Dēls un Svētais Gars. Visas trīs Personas ir patiesi atšķirīgas un patiesi viens vesels, jo Dievs ir bezgalīga mīlestības kopība. Dieva nesavtīgā mīlestība pret cilvēci pirmām kārtām atklāta kā mīlestība, kura plūst no Tēva, kas ir visa avots; kā nesavtīga šīs mīlestības dāvāšana, ko īsteno Dēls, kurš sevi no jauna atdod Tēvam un dāvā cilvēcei; kā arvien jauns tās dievišķās mīlestības auglīgums, kuru Svētais Gars ielej cilvēku sirdī (sal. Rom 5, 5).*

Ar vārdiem, darbiem un pilnīgā un galīgā veidā – ar savu nāvi un augšāmcelšanos³⁰ Jēzus Kristus cilvēcei atklāj to, ka Dievs ir Tēvs un ka žēlastība mūs visus ir aicinājusi kļūt par Viņa bērniem Garā (sal. Rom 8, 15; Gal 4, 6), un tāpēc mēs esam brāļi un māsas. Tieši tāpēc Baznīca nesatricināmi tic tam, ka “visas cilvēces vēstures atslēga, centrs un mērķis rodams tās Kungā un Mācītājā”³¹.

32. *Kontemplējot dievišķās dāvanas nesavtību un pārpilnību, ko Tēvs ir dāvājis Dēlā un par ko Jēzus ir mācījis un liecinājis,*

30 Sal. Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Dei Verbum*, 4. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 473. lpp.

31 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 10. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 749. lpp.

atdodams par mums savu dzīvību, apustulis Jānis uztvēris tās dziļāko jēgu un loģiskākās sekas: “Mīļotie, ja Dievs mūs tā ir mīlējis, tad arī mums pienākas citam citu mīlēt! Dievu neviens nekad nav redzējis; ja mēs viens otru mīlam, Dievs paliek mūsos un Viņa mīlestība mūsos ir pilnīga.” (1 Jņ 4, 11–12) Savstarpējo mīlestību pieprasa bauslis, kuru Jēzus sauca par jauno bausli un par kuru teica, ka tas ir Viņa: “Kā es esmu mīlējis jūs, tā arī jūs mīliet cits citu.” (Jņ 13, 34) Savstarpējās mīlestības bauslis norāda uz ceļu, kas ejams, lai Kristū dzīvotu trīsvienīgo dzīvi Baznīcā, Kristus Miesā, un kopā ar Viņu pārveidotu vēsturi, līdz tā sasniedz piepildījumu Debesu Jeruzalemē.

33. *Savstarpējas mīlestības bauslim, kas ir Dieva tautas dzīves likums*³², *jāiedvesmo, jāattīra un jāpilnveido visas cilvēciskās attiecības sabiedriskajā un politiskajā dzīvē*: “Cilvēcība nozīmē aicinājumu uz savstarpēju kopību”³³, jo trīsvienīgā Dieva attēls un līdzība ir pamats “visam cilvēka “ētosam” .., kura virsotne ir mīlestības likums”³⁴. Savstarpējā atkarība, kas mūsdienās raksturīga kulturālajā, sociālajā, ekonomiskajā un politiskajā jomā un kas saikni, kura vieno cilvēci, dara ciešāku un redzamāku, Atklāsmes gaismā vēlreiz akcentē “jauno cilvēces vienotības modeli, no kura smelties iedvesmu solidaritātei. Šis augstākais vienotības paraugs, Dieva – viena trijās Personās – iekšējās dzīves atspulgs, ir tas, ko mēs, kristieši, apzīmējam ar vārdu “komūnija” jeb “kopība””³⁵.

---

32 Sal. Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Lumen gentium*, 9. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 149.–151. lpp.

33 Jānis Pāvils II, ap. vēst. *Mulieris dignitatem*, 7: AAS 80 (1988), 1666. lpp.

34 Jānis Pāvils II, ap. vēst. *Mulieris dignitatem*, 7: AAS 80 (1988), 1665.–1666. lpp.

35 Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 40: AAS 80 (1988), 569. lpp.

III. CILVĒKA PERSONA DIEVA MĪLESTĪBAS IECERĒ

a) Trīsvienīgā Mīlestība – cilvēka personas sākums un mērķis

34. Dieva kā trīsvienīgās Mīlestības noslēpuma atklāsmē Kristū ir arī cilvēka personas aicinājuma uz mīlestību atklāsmē. Šī atklāsmē izgaismo vīrieša un sievietes cieņu un brīvību un to, ka viņi ir sociālas būtnes: “Būt personai, kas radīta pēc Dieva attēla un līdzības, – tas nozīmē arī dzīvot attiecībās ar citu “es”³⁶, jo Dievs, būdams viens un trīsvienīgs, ir Tēva, Dēla un Svētā Gara kopība.

Mīlestības kopībā, kura ir Dievs un kurā trīs dievišķās Personas mīl cita citu un ir viens Dievs, cilvēka persona ir aicināta atklāt savas eksistences un vēstures sākumu un mērķi. Koncila tēvi pastoraļajā konstitūcijā *Gaudium et spes* māca: “Kad Kungs Jēzus lūdz Tēvu: “.. lai viņi visi ir viens, [...] tāpat kā mēs esam viens,” (*Jņ* 17, 21–22) – Viņš paver cilvēka prātam neaptveramu perspektīvu un norāda uz sava veida līdzību starp dievišķo Personu vienotību un Dieva bērnu vienotību patiesībā un mīlestībā. Šī līdzība parāda to, ka cilvēks, kas uz zemes ir vienīgā radība, kuru Dievs ir vēlējis šīs radības dēļ, sevi pilnībā var atklāt, tikai nesavtīgi sevi dāvājot (sal. *Lk* 17, 33).³⁷

35. Kristīgā atklāsmē ar jaunu gaismu izgaismo personas un cilvēces identitāti, aicinājumu un galīgo mērķi. Ikviens persona ir Dieva radīta, mīlēta un atpestīta Jēzū Kristū un, daudzveidīgi darbojoties pasaulē, sevi īsteno, veidojot dažādas mīlestības, taisnīguma un solidaritātes attiecības ar citām personām. Cilvēka darbība, ja tā cenšas veicināt personas visaptverošo cieņu un aicinājumu, viņa eksistences apstākļu kvalitāti, tikšanos un solidaritāti starp tautām un nācijām, atbilst Dieva iecerei, un Dievam nekad netrūkst mīlestības un apredzības saviem bērniem.

36 JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Mulieris dignitatem*, 7: AAS 80 (1988), 1884. lpp.

37 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 24. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 771. lpp.

36. Svēto Rakstu pirmās grāmatas lappusēs, kurās aprakstīta vīrieša un sievietes radīšana pēc Dieva attēla un līdzības (sal. Rad 1, 26–27), rodama svarīgākā mācība par cilvēka personas identitāti un aicinājumu. Tās vēsti, ka vīrieša un sievietes radīšana ir akts, ko Dievs veica no brīvas gribas un nesavtīgi; ka vīrietis un sieviete, būdami brīvi un ar prātu apveltīti, ir Dieva radītais *tu* un ka tikai attiecībās ar Viņu tie var atklāt un īstenot savas personiskās un sabiedriskās dzīves patieso un pilnīgo nozīmi; ka viņi tieši kopdarbībā un savstarpīgumā ir trīsvienīgās Mīlestības attēls radītajā Visumā; ka viņiem, kas ir radības vainagojums, Radītājs saskaņā ar savu ieceri uztic uzdevumu pakļaut radīto dabu (sal. Rad 1, 28).

37. Radīšanas grāmata piedāvā vairākus kristīgās antropoloģijas pamatprincipus. Tie ir šādi: cilvēka personai piemīt neatņemama cieņa, kas sakņojas Dieva īstenotajā radīšanas iecerē, kura ir šīs cieņas garants; cilvēks ir sociāla būtne – tās pirmtēls ir sākotnējās attiecības starp vīrieti un sievieti, kuru “savienība ir kļuvusi par personu pirmo kopības formu”³⁸; cilvēka darbībai pasaulē ir nozīme, kas saistīta ar dabas likumu atklāšanu un ievērošanu – šos likumus Dievs ierakstījis radītajā pasaulē, lai cilvēce tajā dzīvotu un par to rūpētos saskaņā ar Dieva gribu. Šis skatījums uz cilvēka personu, sabiedrību un vēsturi sakņojas Dievā, un to izgaismo Viņa iecerētā pestīšanas plāna īstenošana.

b) Kristīgā visu cilvēku un visa cilvēka pestīšana

38. Pestīšana, kas pēc Dieva Tēva iniciatīvas ir dāvāta Jēzū Kristū un īstenota un izplatīta ar Svētā Gara darbību, ir pestīšana visiem cilvēkiem un visam cilvēkam – tā ir vispārēja un visaptveroša pestīšana. Tā attiecas uz cilvēka personu visos tās aspektos – personiskajā un sociālajā, garīgajā un fiziskajā, vēsturiskajā un transcendentajā. Tā jau sāk īstenoties vēsturē, tāpēc ka viss, kas

---

38 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 12. – Rīga, Vox Ecclesiae, 2016, 753. lpp.

radīts, ir labs un Dieva gribēts un tāpēc ka Dieva Dēls ir kļuvis par vienu no mums.³⁹ Taču tās piepildījums būs nākotnē, ko Dievs mums paredzējis, kad mēs kopā ar visu radību (sal. *Rom* 8) būsim aicināti uz līdzdalību Kristus augšāmcelšanā un mūžīgajā dzīvības kopībā ar Tēvu, priecājoties Svētajā Garā. Šī perspektīva skaidri parāda to, cik kļūdaina un maldīga ir tīri imanenta vēstures jēgas izpratne un cilvēka pretenzijas pašam glābt sevi.

39. *Pestīšana, ko Dievs dāvā saviem bērniem, prasa, lai viņi no brīvas gribas dotu atbildi un piekrišanu.* Tieši to arī nozīmē ticība, ar kuru “cilvēks no brīvas gribas sevi visu Viņam uztic”⁴⁰, atbildēdams Dievam, kas pirmais viņu ir mīlējis un pārpilnībā dāvājis savu mīlestību (sal. *1 Jņ* 4, 10), ar konkrētu mīlestību pret brāļiem un nelokāmu cerību, “jo uzticams ir Tas, kas mums to apsolījis” (*Ebr* 10, 23). Patiešām, saskaņā ar dievišķo pestīšanas ieceri cilvēkam nav paredzēts pasīvs stāvoklis vai zemāks statuss attiecībā pret savu Radītāju, jo attiecības ar Dievu, kuras mums atklāj Jēzus Kristus un kurās Viņš mūs ar Svētā Gara darbību dāsni ievada, ir bērnu attiecības – tādas pašas, kādas ar Tēvu ir Jēzum (sal. *Jņ* 15–17; *Gal* 4, 6–7).

40. *Jēzū Kristū dāvatā pestīšana ir vispārēja un pilnīga – tas saikni starp attiecībām ar Dievu, uz kurām persona aicināta, un atbildību tuvākā priekšā konkrētajās vēstures situācijās dara nesaraujamu.* Tas tiek apjausts cilvēces vispārējos patiesības un jēgas meklējumos, neiztiekot arī bez apjukuma un kļūdīšanās, un tas kļūst par Dieva derības ar Izraēli stūrakmeni, kā par to liecina Likuma plāksnes un praviešu sludināšana.

Par šo saikni skaidri un precīzi vēstī Jēzus Kristus mācība, un to galīgi apstiprina visaugstākā liecība – tas, ka, paklausot Tēva gribai un mīlot brāļus un māsas, Viņš upurē savu dzīvību. Rakstu mācītājam, kas Viņam jautā: “Kurš bauslis ir augstākais?” (*Mk*

39 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 22. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 767. lpp.

40 Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Dei Verbum*, 5. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 475. lpp.

12, 28), Jēzus atbild: “Augstākais ir: *Klausies, Izraēli, Kungs, mūsu Dievs, ir vienīgais Kungs. Un mīli Kungu, savu Dievu, no visas sirds un no visas dvēseles, un ar visu prātu, un ar visu spēku.* Otrs ir šis: *mīli savu tuvāko kā sevi pašu.* – Par šiem augstāka baušļa nav.” (Mk 12, 29–31)

Cilvēka sirdī nedalāmi savijušās attiecības ar Dievu, ko atzīstam par Radītāju un Tēvu, dzīvības un pestīšanas avotu un piepildījumu, un atvērtība konkrētā mīlestībā cilvēkam, pret kuru jāizturas kā pret otru “es”, pat ja tas ir ienaidnieks (sal. Mt 5, 43–44). Cilvēka iekšienē sakņojas veltīšanās taisnīgumam un solidarītai, un tādas sabiedriskās, ekonomiskās un politiskās dzīves veidošanai, kas atbilst Dieva iecerei.

c) Kristus māceklis – jaunā radība

41. *Personiskā un sabiedriskā dzīve, tāpat kā cilvēka darbība pasaulē, vienmēr ir grēka apdraudēta, bet Jēzus Kristus, “ciešot par mums, .. ne tikai rādīja mums piemēru, lai mēs sekotu Viņa pēdās, bet arī pavēra mums ceļu, lai tad, ja pa to ejam, mūsu dzīve un nāve tiktu svētdarīta un iegūtu jaunu jēgu”⁴¹.* Ticībā un ar sakramentu starpniecību Kristus māceklis pievienojas Jēzus Lieldienu noslēpumam, un viņa *vecais cilvēks* līdz ar tā sliktajām nosliecēm kopā ar Kristu tiek piesists krustā. Kā jauna radība viņš, pateicoties žēlastībai, spēj “staigāt jaunā dzīvē” (*Rom 6, 4*). Šāds ceļš tiek pavērts “ne tikai .. kristiešiem, bet .. visiem labas gribas cilvēkiem, kuru sirdī neredzamā veidā darbojas žēlastība. Tā kā Kristus ir miris par visiem un cilvēka augstākais aicinājums patiesībā ir viens, proti, dievišķs, tad mums ir jāatzīst, ka Svētais Gars visiem dāvā iespēju Dievam vien zināmā veidā būt vienotiem ar Lieldienu noslēpumu”⁴².

---

41 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 22. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 771. lpp.

42 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 22. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 771. lpp.

42. *Cilvēka personas iekšējā pārveide, tā ka viņš arvien vairāk atbilst Kristus, ir būtisks priekšnoteikums tam, lai viņš patiesi atjaunotu attiecības ar citiem cilvēkiem: “Tādēļ ir jāvērsas pie cilvēka garīgajām un morāliskajām spējām un no personas jāprasa nepārtraukta iekšēja atgriešanās, lai panāktu sociālās pārmaiņas, kas viņam patiešām nāktu par labu. Tas, ka cilvēkam vispirms vajadzīga sirds atgriešanās, nekādā ziņā viņu neatbrīvo, bet, gluži pretēji, uzliek viņam pienākumu rūpēties, lai atveseļotu sabiedrisko iekārtu un mainītu tādas dzīves apstākļus, kas mudina uz grēku; tas jā dara, lai sabiedriskā dzīve noritētu atbilstoši taisnīguma normām un lai veicinātu labumu, nevis liktu tam šķēršļus.”*⁴³

43. *Nav iespējams mīlēt tuvāko kā sevi pašu un saglabāt šādu nostāju, ja nav nelokāmas un pastāvīgas apņēmības kalpot visu cilvēku un ikviena cilvēka labumam, jo mēs visi patiešām esam atbildīgi par ikvienu.*⁴⁴ Saskaņā ar koncila mācību “cieņa un mīlestība pienākas arī tiem, kas sociālos, politiskos un pat reliģiskos jautājumos domā un rīkojas citādi nekā mēs. Jo dziļāk mēs labvēlības un mīlestības garā izpratīsim viņu mentalitāti, jo vieglāk mums būs sākt dialogu ar viņiem”⁴⁵. Šāda ceļa iešanai nepieciešama žēlastība, ko Dievs cilvēkam dāvā, lai palīdzētu viņam pārvarēt neveiksmes, lai pasargātu viņu no meliem un vardarbības, lai viņu atbalstītu un mudinātu atjaunot patiesas un sirsnīgas attiecības ar sev līdzīgajiem.⁴⁶

44. *Arī saikne ar radīto pasauli un dažādas darbības, kuras cilvēks veic, lai par to rūpētos un to pārveidotu, un kuras diendienā apdraud augstprātība un egoistiska sevis mīlestība, ir jāattīra un jāpilhveido ar Kristus krustu un augšāmcelšanos: “Kristus*

---

43 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1888. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 476. lpp.

44 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 38: AAS 80 (1988), 565.–566. lpp.

45 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 28. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 777. lpp.

46 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1889. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 477. lpp.

atpestīts un Svētajā Garā kļuvis par jaunu radību, cilvēks spēs mīlēt visu to, ko Dievs radījis, un tāds ir viņa pienākums. Viņš to saņem no Dieva un uztver un ciena kā tādu, kas saņemts no Dieva rokām. Būdams pateicīgs savam Labdarim par visu radīto, viņš to lietos un par to priecāsies nabadzības garā un brīvībā, un tādējādi viņš patiesi iemantos pasauli kā tāds, kam nekā nav, bet pieder viss: “.. viss pieder jums, bet jūs piederat Kristum un Kristus – Dievam.” (1 Kor 3, 22–23)⁴⁷

d) Pestīšanas transcendence un laicīgo lietu neatkarība

45. *Jēzus Kristus ir Dieva Dēls, kas tapis cilvēks. Viņā un pateicoties Viņam, pasaule un cilvēks rod savu īsto un pilnīgo patiesību.* Dievs cilvēkam ir neizsakāmi tuvu – šis noslēpums īstenojies Jēzus Kristus iemiesošanās notikumā. Viņš atdeva sevi līdz pat nāvei, nāvei uz krusta. Šis noslēpums rāda: *jo vairāk cilvēks tiek uztverts saistībā ar Dieva ieceri un kopībā ar Viņu, jo vairāk tiek nostiprināts un atbrīvots savā identitātē un brīvībā, kas tam atbilst.* Līdzdalība Kristus dzīvotajā Dieva bērna dzīvē, ko iespējamu darīja iemiesošanās un Lieldienās saņemtā Gara dāvana, ir nevis cilvēka patiesās un neatkarīgās būtības un identitātes apspiešana, bet iespēja to apliecināt visās tās izpausmēs.

Šāds skatījums orientē uz *pareizu pieeju laicīgajām lietām un to neatkarībai*, kas uzsvēta Vatikāna II koncila mācībā: “Ja ar laicīgo lietu neatkarību saprotam to, ka radītajām lietām un arī cilvēku apvienībām ir savi likumi un vērtības, kas cilvēkam pakāpeniski jāiepazīst, jāizmanto un jāsakārto, tad prasība pēc šādas neatkarības ir pamatota. Tā nav tikai mūsdienu cilvēka prasība, bet atbilst arī Radītāja gribai. Proti, visām lietām jau tāpēc vien, ka tās ir radītas, piemīt sava noturība, patiesība, labums, kā arī savi likumi un kārtība, kas cilvēkam jārespektē, atzīstot atsevišķo zinātņu un tehnoloģiju metodes.”⁴⁸

47 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 37. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 791. lpp.

48 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 36. – Rīga, *Vox*

46. *Starp Dievu un cilvēku nav konflikta, bet gan mīlestības attiecības, kurās pasaule un cilvēka darbības pasaulē augļi ir dāvana, ko Tēvs sniedz bērniem un bērni – Tēvam un ko bērni sniedz cits citam Kristū Jēzū. Viņā un pateicoties Viņam, pasaule un cilvēks rod savu patieso un sākotnējo nozīmi.* Vispārējā skatījumā uz Dieva mīlestību, kurā Viņš apskauj visu, kas ir un kas pastāv, Kristū Dievs mums sevi ir atklājis kā Tēvu un dzīvības devēju, un cilvēks mums ir atklāts kā tāds, kas pazemībā un brīvībā visu Kristū pieņem no Dieva kā dāvanu. Viņam viss pieder kā viņa īpašums tad, kad viņš apzinās, ka visas lietas ir no Dieva – Dievs ir to iesākums un mērķis –, un tā arī dzīvo. Šajā sakarībā Vatikāna II koncils māca: “Ja ar vārdiem *laicigo lietu neatkarība* saprot to, ka radītās lietas nav atkarīgas no Dieva un ka cilvēks tās var izmantot, ignorējot to saistību ar Radītāju, tad katram, kas atzīst Dievu, ir skaidrs tas, cik maldīgs ir šāds viedoklis. Jo radība bez Radītāja iznīkst.”⁴⁹

47. *Cilvēka persona sevī un savā aicinājumā pārsniedz radītās pasaules, sabiedrības un vēstures apvārsni. Tās galējais mērķis ir Dievs⁵⁰, kas cilvēkiem sevi atklājis, lai tos aicinātu uz kopību ar sevi un lai viņus tajā uzņemtu⁵¹:* “Cilvēks nevar sevi veltīt tikai cilvēciskai realitātes iecerei, abstraktam ideālam vai maldinošām utopijām. Viņš, persona, sevi var dāvēt citai personai vai citām personām un, visbeidzot, Dievam, kas ir viņa esamības autors un kas vienīgais var pilnīgi pieņemt viņa dāvanu.”⁵² Tāpēc “atsvešināts ir cilvēks, kas atsakās pārsniegt sevi un piedzīvot sevi dāvāšanu un tādas patiesas cilvēciskas kopības veidošanas

---

Ecclesiae, 2016, 787. lpp.; sal. Vatikāna II koncils, dekr. *Apostolicam actuositatem*, 7. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 513.–515. lpp.

49 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 36. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 789. lpp.

50 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2244. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 553. lpp.

51 Sal. Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Dei Verbum*, 2. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 471.–473. lpp.

52 Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 41: AAS 83 (1991), 844. lpp.

pieredzi, kura ir orientēta uz cilvēka galējo likteni – dzīvi Dievā. Atsvešināta ir arī sabiedrība, ja tās sabiedriskās organizācijas formas, ražošana un patēriņš apgrūtina šīs dāvanas sniegšanu un solidaritātes nodibināšanu starp cilvēkiem”⁵³.

48. *Ar cilvēka personu nevar un nedrīkst manipulēt ne sabiedrības, ne ekonomikas, ne politikas struktūras, jo ikviens cilvēks ir apveltīts ar brīvību virzīties uz savu galējo mērķi. No otras puses, jebkurš kultūras, sabiedrības, ekonomikas un politikas sasniegums, kurā vēsturiski izpaužas personas sociālā apziņa un pasauli pārveidojošā darbība, vienmēr jānovērtē arī tā relatīvās un pagaidu īstenības aspektā, “jo šis pasaules veidols zūd” (1 Kor 7, 31). Runa ir par eshatoloģisko relativitāti tajā ziņā, ka cilvēks un pasaule tiecas uz mērķi, kas ir viņu likteņa piepildījums Dievā; un par teoloģisko relativitāti tādā ziņā, ka Dieva dāvana, pateicoties kurai piepildīsies cilvēces un visa radītā galējais liktenis, neizmērojami pārsniedz cilvēka iespējas un gaidas. Jebkurš totalitārs sabiedrības un valsts skatījums un jebkura tikai pasaulīga progresa ideoloģija ir pretrunā pilnai patiesībai par cilvēka personu un Dieva iecerei vēsturē.*

IV. DIEVA IECERE UN BAZNĪCAS SŪTĪBA

a) Baznīca – cilvēka personas transcendences zīme un sargātāja

49. *Baznīca, būdama to cilvēku kopība, kurus sapulcinājis augšāmceltais Jēzus Kristus un kuri pievienojušies Viņa ganāmpulkam, ir “cilvēka personas transcendences zīme un sargātāja”⁵⁴. Kristū tā ir “sakraments, tas ir, zīme un līdzeklis dziļai vienotībai*

53 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 41: AAS 83 (1991), 844.–845. lpp.

54 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869. lpp.

ar Dievu un visas cilvēces vienotībai”⁵⁵. Baznīcas sūtība ir sludināt pestīšanu, kas īstenojusies Jēzū Kristū un ko Viņš nosaucis par “Dieva Valstību” (*Mk* 1, 15), tas ir, kopību ar Dievu un kopību starp cilvēkiem. Pestīšanas mērķis – Dieva Valstība – attiecas uz visiem cilvēkiem un pilnībā īstenosies Dievā, tātad ārpus vēstures. Baznīca ir saņēmusi “sūtību sludināt un izplatīt Kristus un Dieva Valstību visās tautās, pati būdama šīs Valstības iedīgļis un sākums uz zemes”⁵⁶.

50. *Baznīca konkrēti kalpo Dieva Valstībai, pirmām kārtām sludinot pestīšanas Evaņģēliju un veidojot jaunas kristiešu kopienas.* Turklāt tā “kalpo Valstībai, izplatot pasaulē “evaņģēliskās vērtības”, kuras ir Valstības izpausme un kuras palīdz cilvēkiem pieņemt Dieva nodomus. Tā ir patiesība, ka Valstības realitātes iedīgļi var atrasties arī ārpus Baznīcas robežām – visā cilvēcē, cik vien tā dzīvo saskaņā ar “evaņģēliskajām vērtībām” un atveras Svētajam Garam, kas dveš, kur un kā vēlas (sal. *Jņ* 3, 8). Tomēr uzreiz jāpiebilst, ka šīs Valstības laicīgais aspekts būs nepilnīgs, ja tas nebūs saistīts ar Baznīcā esošo un uz eshatoloģisko pilnību virzīto Kristus Valstību”⁵⁷. No tā izriet, ka *Baznīcu nedrīkst sajaukt ar politisku kopienu un tā nav saistīta ne ar vienu politisko sistēmu.*⁵⁸ Politiskā kopiena un Baznīca katra savā jomā ir neatkarīgas un autonomas, un abas, kaut arī tām ir atšķirīgs nosaukums, “kalpo vienu un to pašu cilvēku personiskajam un sabiedriskajam aicinājumam”⁵⁹. Tātad var apgalvot, ka atšķirība starp

---

55 Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Lumen gentium*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 135. lpp.

56 Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Lumen gentium*, 5. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 139. lpp.

57 Jānis Pāvils II, enc. *Redemptoris missio*, 20. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 105. lpp.

58 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2245. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 553. lpp.

59 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869.–871. lpp.

reliģiju un politiku, kā arī reliģiskās brīvības princips ir īpašs kristietības sasniegums, kam ir liela nozīme vēsturē un kultūrā.

51. *Baznīcas identitātei un sūtībai pasaulē saskaņā ar Kristū īstenoto Dieva ieceri ir "pestīšanas un eshatoloģisks mērķis, kuru pilnībā varēs sasniegt tikai nākamajā laikmetā"*⁶⁰. Tieši tāpēc Baznīca sniedz neatkārtojamu un neaizstājamu ieguldījumu, rūpējoties par to, lai cilvēce un tās vēsture kļūtu cilvēcīgāka, un liekot sevi kā nocietinājumu pretī visiem totalitārisma kārdinājumiem, norādot cilvēkam uz viņa pilnīgo un galīgo aicinājumu.⁶¹

Ar Evaņģēlija sludināšanu, sakramentu žēlastību un brālīgas kopības pieredzi Baznīca "dziedina un paaugstina cilvēka cieņu, stiprina sabiedrības saliedētību un piešķir cilvēku ikdienas darbībai dziļāku jēgu un nozīmi"⁶². Tāpat konkrētu vēsturisko procesu līmenī Dieva Valstības atnākšanu nevar uztvert tikai kādas noteiktas un galīgas sabiedriskās, ekonomiskās un politiskās organizācijas perspektīvā. Visvairāk par to liecina cilvēka sociālās apziņas attīstība – šī apziņa cilvēkiem ir ieraugs integritātes, taisnīguma un solidaritātes sasniegšanai atvērtībā Transcendentājam kā personiskā galīgā piepildījuma galvenajam nosacījumam.

b) Baznīca, Dieva Valstība un sabiedrībā pastāvošo attiecību atjaunotne

52. *Kristū Dievs atpestī ne tikai atsevišķo indivīdu, bet arī attiecības starp cilvēkiem.* Kā norādījis apustulis Pāvils, dzīve Kristū cilvēka personas identitātei un sociālajai apziņai ļauj izpausties pilnīgā un jaunā veidā un tam ir konkrētas sekas vēstures plānā: "Ticībā uz Jēzu Kristu jūs visi esat Dieva bērni, jo jūs visi, kas esat uz Kristu kristīti, esat ietērti Kristū. Tur nav ne jūda, ne grieķa,

60 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 40. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 795. lpp.

61 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2244. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 553. lpp.

62 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 40. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 795.–797. lpp.

tur nav ne verga, ne brīvā, tur nav ne vīrieša, ne sievietes – jūs visi esat viens Jēzū Kristū.” (*Gal 3, 26–28*) Šādā skatījumā ekleziālās kopienas, kuras sapulcinājusi Jēzus Kristus vēsts un kuras ap Viņu, Augšāmcelto, apvienojušās Svētajā Garā (sal. *Mt 18, 20; 28, 19–20; Lk 24, 46–49*), kļūst par kopības, liecināšanas un misijas vietām un ir kā pestīšanas un sabiedrībā pastāvošo attiecību pārveides ieraugs. Jēzus Evaņģēlija sludināšana sniedz mācekļiem iespēju jau iepriekš piedzīvot nākotni, atjaunojot savstarpējās attiecības.

53. *Sabiedrībā pastāvošo attiecību pārveide saskaņā ar Dieva Valstības prasībām nav tāda, kas norisinās konkrētās robežās vienreiz un uz visiem laikiem. Tas ir uzdevums, kas uzticēts kristiešu kopienai, kurai tas jāizstrādā un jāīsteno, veltot laiku pārdomām un veicot darbības, kuru pamatā ir Evaņģēlijs. Tas pats Kunga Gars, kas vada Dieva tautu un piepilda visu zemi⁶³, laiku pa laikam iedvesmo jaunus un aktuālus atbildīgas jaunrades risinājumus⁶⁴. Šī iedvesma tiek sniegta kristiešu kopienai, kas ir daļa no pasaules un vēstures un tāpēc atvērta dialogam ar visiem labas gribas cilvēkiem kopīgajos patiesības un brīvības asnu meklējumos plašajā cilvēces laukā.⁶⁵ Šās atjaunotnes virzītājspēkam dziļi jāsakņojas dabiskā likuma nemainīgajos principos, kurus Dievs, Radītājs, ierakstījis ikvienā savā radībā (sal. *Rom 2, 14–15*) un eshatoloģiski izgaismojis Jēzū Kristū.*

54. *Jēzus Kristus mums atklāj, ka “Dievs ir mīlestība” (1 Jņ 4, 8), un māca, ka “cilvēka pilnveidošanās un tādējādi arī pasaules pārveidošanas pamatlikums ir jaunais mīlestības bauslis. Tiem, kas*

---

63 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 11. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 751. lpp.

64 Sal. Pāvils VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 37: AAS 63 (1971), 426.–427. lpp.

65 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Redemptor hominis*, 11: AAS 71 (1979), 276. lpp.: “Baznīcas tēvi citās reliģijās pamatoti saskatīja gandrīz tādus pašus vienas vienīgās patiesības atspulgos un uzskatīja tos par “Vārda asniem”, kas liecina, ka cilvēka gara dziļākās ilgas, kaut arī cilvēki iet dažādus ceļus, vērstas vienā vienīgā virzienā.”

tic Dieva mīlestībai, Viņš tādējādi sniedz pārlicību par to, ka mīlestības ceļš ir pieejams visiem cilvēkiem un ka centieni atjaunot vispārēju brālību nav veltīgi”⁶⁶. Šim likumam jāklūst par galīgo mērķu un noteikumu ikvienā procesā, kas saistīts ar cilvēku attiecībām. Īsi sakot, Dieva, trīsvienīgās Mīlestības, noslēpums nosaka personas, tās sociālās apziņas un darbības pasaulē nozīmi un vērtību, ciktāl tas cilvēcei atklāts un tā tajā ir līdzdalīga ar Jēzus Kristus starpniecību Svētajā Garā.

55. *Pasaules pārveide ir arī viena no galvenajām mūsdienu prasībām. Lai to īstenotu, Baznīcas sociālās mācības mērķis ir sniegt atbildes uz jautājumiem, kuri sasaucas ar laiku zīmēm. Tā pirmām kārtām norāda, ka cilvēku savstarpējā mīlestība, dzīvojot Dieva klātbūtnē, ir spēcīgākais instruments, ar ko panākt pārmaiņas gan individuālajā, gan sabiedriskajā līmenī. Tas tāpēc, ka savstarpējā mīlestība, ja tā līdzdalīga Dieva bezgalīgajā mīlestībā, ir patiesais, vēsturiskais un transcendentais cilvēces mērķis. Tāpēc, “kaut arī laicīgais progress rūpīgi šķirams no Kristus Valstības pieaugšanas, šim progresam ir liela nozīme arī attiecībā uz Dieva Valstību, ciktāl tas var palīdzēt labāk organizēt cilvēku sabiedrību”⁶⁷.*

c) Jaunas debesis un jauna zeme

56. *Dieva apsoliņums un Jēzus Kristus augšāmcelšanās raisa kristiešos pamatotu cerību, ka visiem cilvēkiem ir sagatavots jauns un mūžīgs mājoklis, zeme, kurā mājo taisnība (sal. 2 Kor 5, 1–2; 2 Pēt 3, 13): “Tad nāve būs uzvarēta, Dieva bērni augšāmcelties Kristū un tas, kas tika sēts vājumā un iznīcībā, ietērsies neiznīcībā. Paliks mīlestība un tās darbi, un visa radība, ko Dievs*

---

66 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 38. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 791. lpp.

67 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 39. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 793. lpp.

radījis cilvēka dēļ, tiks atbrīvota no kalpības tukšībai.”⁶⁸ Šai cerībai nevis jāvēlās, bet jāveicina rūpes par darbu, kas vajadzīgs pašreizējā realitātē.

57. *Viss labais, kas saskaņā ar Kunga norādījumu un Viņa Garā izplatīts virs zemes, piemēram, cilvēka cieņa, brālība un brīvība, visi zemes un cilvēku darba augļi, attīrīts no jebkāda traipa, apgaismots un pārveidots, ir piederīgs patiesības un dzīvības, svētuma un žēlastības, taisnības, mīlestības un miera Valstībai, kuru Kristus nodos Tēvam un kurā mēs to visu atradīsim. Tad visiem atskanēs šie nopietnie, patiesie Kristus vārdi: “Jūs, mana Tēva svētītie, nāciet, iemantojiet Valstību, kas jums sagatavota kopš pasaules radīšanas! Jo es biju izsalcis, un jūs devāt man ēst; es biju izslāpis, un jūs devāt man dzert; es biju svešinieks, un jūs mani uzņēmt. Es biju kails, un jūs mani apģērbāt; es biju slims, un jūs mani apraudzījāt; es biju cietumā, un jūs nācāt pie manis. [...] visu, ko jūs esat darījuši vienam no šiem maniem vismazākajiem brāļiem, jūs esat man darījuši.” (Mt 25, 34–36.40)*

58. *Cilvēka persona sevi pilnībā īsteno Kristū, pateicoties Svētā Gara dāvanai. Tas norisinās vēstures gaitā, personai esot attiecībās ar citām personām. Savukārt šīs attiecības rod piepildījumu, cilvēkam cenšoties pasauli darīt labāku – tādu, kurā valda taisnīgums un miers. Cilvēka darbība vēstures gaitā pati par sevi ir nozīmīga un iedarbīga Valstības galīgajai nodibināšanai, kaut arī Valstība ir Dieva dāvana, pilnīgi transcendentā. Šī darbība, ja tā norit, respektējot laicīgo lietu objektīvo kārtību, un ja to apgaismo patiesība un tuvākmīlestība, kļūst par instrumentu, ar ko aizvien pilnīgāk un plašāk darīt klātesošu taisnīgumu un mieru, un jau tagad ļauj baudīt apsolīto Valstību.*

Cenšoties līdzināties Kristum, Pestītājam, cilvēks sevi uztver kā Dieva gribētu un pirms mūžiem izredzētu radību, kas aicināta uz žēlastību un godību visā tā noslēpuma pilnībā, kurā šī radība

---

68 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 39. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 793. lpp.

*kļuvusi līdzdalīga Jēzū Kristū.*⁶⁹ Līdzināšanās Kristum un Viņa Vaiga kontemplācija⁷⁰ kristietī rada neapslāpējamu vēlmi to, kas kļūs par īstenību mūžībā, baudīt jau šajā pasaulē cilvēcisko attiecību jomā, paēdinot, padzirdinot, apģērbjot, sniedzot patvērumu, aprūpējot, uzņemot Kungu, kas klauvē pie durvīm, un esot kopā ar Viņu (sal. *Mt* 25, 35–37).

d) Marija un viņas “fiat” Dieva milestības iecerē

59. *Izraēļa taisnīgo ļaužu cerības mantiniece un pirmā Jēzus Kristus mācekļu vidū ir Marija, Viņa Māte.* Sakot “fiat” Dieva milestības iecerei (sal. *Lk* 1, 38), viņa visas cilvēces vārdā vēsturē uzņem Tēva sūtīto cilvēku Pestītāju. *Magnificat* dziedājumā Marija pasludina pestīšanas noslēpuma adventu, nabagu Mesijas atnākšanu (sal. *Is* 11, 4; 61, 1). Derības Dievs, par kuru, dvēselei gavilējot, dzied Nācaretes Jaunava, ir tas, kurš varenos nogāž no troņa un paaugstina pazemīgos, izsalkušos piepilda ar labumiem, bet bagātos atstāj tukšā, izkaisa augstprātīgos un ir žēlsirdīgs pret tiem, kas Viņa bīstas (sal. *Lk* 1, 50–53).

Smeļoties no Marijas Sirds, no viņas ticības dziļumiem, kas atklājas *Magnificat* vārdos, Kristus mācekļi aicināti nemitīgi atjaunot sevī “apziņu, ka *patiesību par Dievu, kas glābj*, par Dievu, kas ir visu dāvanu avots, *nav iespējams šķirt no Viņa milestības manifestācijas, kura priekšroku dod nabadzīgajiem un pazemīgajiem* un par kuru tiek dziedāts *Magnificat*, un kura vēlāk savu izpausmi rod Jēzus vārdos un darbos”⁷¹. Marija, būdama pilnīgi atkarīga no Dieva un savā ticības spēkā pilnībā vērsta uz Viņu, “ir brīvības un cilvēces un Visuma atbrīvošanas pilnīgākā ikona”⁷².

69 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptor hominis*, 13: AAS 71 (1979), 283.–284. lpp.

70 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Novo millennio ineunte*, 16–28. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 18.–29. lpp.

71 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptoris Mater*, 37: AAS 79 (1987), 410. lpp.

72 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 97: AAS 79 (1987), 597. lpp.

OTRĀ NODAĻA

BAZNĪCAS SŪTĪBA UN SOCIĀLĀ MĀCĪBA

I. EVANĢELIZĀCIJA UN SOCIĀLĀ MĀCĪBA

a) Baznīca – Dieva mājoklis cilvēku vidū

60. *Baznīca, būdama līdzdalīga cilvēku priekos un cerībās, raizēs un bēdās, it visur un vienmēr ir solidāra ar ikvienu vīrieti un sievieti un nes tiem priecīgo vēsti par Dieva Valstību, kas Jēzū Kristū ir atnākusi un turpina būt viņu vidū.⁷³ Cilvēcē un pasaulē Baznīca ir Dieva mīlestības un tādējādi arī vislielākās cerības sakraments, kas iedvesmo un atbalsta ikvienu patiesu ieceri un darbību, kuras mērķis ir cilvēku atbrīvošana un augšupeja. Baznīca cilvēku vidū ir kā Saiešanas telts – tā ir “Dieva mājoklis pie cilvēkiem” (Atkl 21, 3), lai cilvēks nebūtu viens, nomaldījies vai apjucis savos centienos pasauli darīt cilvēcīgāku, bet rastu atbalstu Kristus atpestījošajā mīlestībā. Baznīca kalpo pestīšanai nevis abstrakti vai tikai garīgi, bet gan konkrētā vēstures brīdī un pasaulē, kur dzīvo cilvēks⁷⁴ un kur viņu sasniedz Dieva mīlestība un aicinājums dzīvot saskaņā ar Dieva ieceri.*

61. *Ikviens cilvēks, būdams viens vienīgs un neatkārtojams savā individualitātē, ir būtne, kas sabiedrībā atvērta attiecībām ar citiem cilvēkiem. Tas, ka viņš dzīvo kopā ar citiem attiecībās, kas vieno indivīdus, ģimenes un cilvēku grupas, tiekoties, sazinoties,*

73 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 735. lpp.

74 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 40. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 795.–797. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 53–54: AAS 83 (1991), 859.–860. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 1: AAS 80 (1988), 513.–514. lpp.

daloties ar citiem, uzlabo dzīves kvalitāti. Kopīgais labums, pēc kā cilvēki tiecas un ko cenšas panākt, veidojot sociālo kopieni, ir personas, ģimenes un dažādu apvienību labuma garants.⁷⁵ Tādēļ rodas un izveidojas sabiedrība ar tās struktūru, tas ir, politiskajiem, ekonomiskajiem, juridiskajiem un kulturālajiem aspektiem. Baznīca ar savu sociālo mācību vēršas pie cilvēka, “kas ir iekļauts sarežģītajā mūsdienu sabiedrības attiecību tīklā”⁷⁶. Būdama “cilvēciskuma lietpratēja”⁷⁷, tā spēj saprast cilvēka aicinājumu un ilgas, ierobežotību un bažas, tiesības un uzdevumus un sacīt viņam dzīvības vārdu, kas atbalsojas cilvēka eksistences vēsturiskajos un sociālajos apstākļos.

b) Sabiedrību bagātināt un caurstrāvot ar Evaņģēliju

62. *Ar savu sociālo mācību Baznīca cenšas sludināt un aktualizēt Evaņģēliju sabiedrībā pastāvošo attiecību sarežģītajā tīklā.* Runa nav tikai par to, ka sabiedrībā jāaizsniedz cilvēks, kam paredzēta Evaņģēlija vēsts. Runa ir par *sabiedrības bagātināšanu un caurstrāvošanu ar šo vēsti*.⁷⁸ Tāpēc Baznīcai uzņemties rūpes par cilvēku nozīmē savu misijas un pestīšanas kalpojumu attiecināt arī uz sabiedrību. Tas, kā cilvēki sabiedrībā dzīvo kopā, bieži vien nosaka dzīves kvalitāti un attiecīgi arī apstākļus, kuros ikviens vīrietis un sievietē saprot sevi un pieņem lēmumus attiecībā uz sevi un savu aicinājumu. Tāpēc Baznīca nav vienaldzīga pret to, ko sabiedrībā izvēlas, rada un no kā dzīvo. Sabiedrība un attiecīgi politika, ekonomika, darbs, tiesības un kultūra nav tikai sekulāra un pasaulīga vide, kurai sveša pestīšanas vēsts un norise. Sabiedrība un viss, kas tajā norisinās un īstenojas, attiecas uz cilvēku: tā ir cilvēku sabiedrība, un viņi ir arī “Baznīcas primārais pamatceļš”⁷⁹.

75 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 32. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 781.–783. lpp.

76 Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 54: AAS 83 (1991), 859. lpp.

77 Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 13: AAS 59 (1967), 263. lpp.

78 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 40. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 795.–797. lpp.

79 Jānis Pāvils II, enc. *Redemptor hominis*, 14: AAS 71 (1979), 284. lpp.

63. *Ar savu sociālo mācību Baznīca apņemas pildīt Kunga uzticēto pienākumu sludināt Evaņģēlija vēsti. Kristus nesto atbrīvošanas un pestīšanas vēsti – Valstības Evaņģēliju – tā aktualizē konkrētajā vēstures situācijā. Sludinot Evaņģēliju, Baznīca “Kristus vārdā cilvēkam liecina par viņa personas cieņu un viņa aicinājumu dzīvot personu kopībā; Baznīca tam māca taisnības un miera prasības saskaņā ar dievišķo gudrību”⁸⁰.*

Sociālā mācība – Evaņģēlijs, kas, pateicoties Baznīcai, atbalsojas cilvēka šodienā⁸¹, – ir vārds, kas dara brīvu. Tas nozīmē, ka darbojas Dieva Gara patiesība un žēlastība: Gars piepilda sirdis, un tajās rodas mīlestības, taisnības, brīvības un miera domas un ieceres. Evaņģelizēt sabiedrību nozīmē iedvest cilvēku sirdī Evaņģēlijā rodamās jēgas un brīvības spēku, lai veicinātu tādas sabiedrības izveidi, kas atbilstu cilvēkam, jo tā atbilst Kristum. Proti, veidot sabiedrību, kas ir cilvēcīgāka, tāpēc ka tā vairāk līdzinās Dieva Valstībai.

64. *Baznīca ar tās sociālo mācību ne tikai neattālinās no savas sūtības, bet ir tai ļoti uzticīga. Pestīšana, ko īstenoja Kristus un kas uzticēta Baznīcas pestījošajai misijai, bez šaubām, atbilst pārdabiskajai kārtībai. Taču šis aspekts ir nevis ierobežojoša, bet visaptveroša pestīšanas izpausme.⁸² Pārdabiskais jāuztver nevis kā tāda esamība vai telpa, kas sākas tur, kur beidzas dabiskais, bet gan kā dabiskā paaugstināšana. Tādējādi nekas no radītā un cilvēciskā nav svešs vai nepiederīgs pārdabiskajā jeb teologālajā ticības un žēlastības kārtībā. Tieši otrādi – tajā tas tiek atzīts,*

---

80 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2419. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 588. lpp.

81 Sal. JĀNIS PĀVILS II, homilija Vasarsvētku Misē saistībā ar *Rerum novarum* 100 gadu jubileju (1991. gada 19. maijs): AAS 84 (1992), 282. lpp.

82 Sal. PĀVILS VI, ap. pamud. *Evangelii nuntiandi*, 9 un 30. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 22.–23., 37. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, uzruna Latīņamerikas bīskapu trešajā vispārējā konferencē, Puebla (1979. gada 28. janvāris), III/4–7: AAS 71 (1979), 199.–204. lpp.; TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 63–64, 80: AAS 79 (1987), 581.–582., 590.–591. lpp.

pieņemts un paaugstināts. “Redzamā pasaule, ko Dievs radījis cilvēkam (sal. *Rad* 1, 26–30), – tā pasaule, kura, tajā ienākot grēkam, “ir pakļauta nīcībai” (*Rom* 8, 20; sal. *Rom* 8, 19–22), – Jēzū Kristū atgūst savu sākotnējo saikni ar dievišķo Gudrības un Mīlestības avotu. Jo “Dievs tā pasauli mīlēja, ka deva savu vienpie dzimušo Dēlu” (*Jņ* 3, 16). Kā cilvēkā Ādamā šī saikne tika sarauta, tā cilvēkā Kristū tā tika atjaunota (sal. *Rom* 5, 12–21).⁸³

65. *Pestīšana sākas ar iemiesošanos: Dieva Dēls iemiesojoties pieņēma visu, kas raksturīgs cilvēkam, izņemot grēku, saskaņā ar solidaritāti, ko iedibinājusi Radītāja dievišķā gudrība, un visu ietvēra savā atpestījošās mīlestības dāvanā. Šī mīlestība cilvēku sasniedz visā viņa esamībā – fiziskajā un garīgajā – solidārā saiknē ar citiem cilvēkiem. Evaņģēlija pestījošā norise ietver visu cilvēku – ne tikai dvēseli atsevišķi vai tikai savā individualitātē noslēgtu būtni, bet personu un sabiedrību, kuru veido personas. Baznīca, būdama Evaņģēlija vēsts par iemiesošanos un pestīšanu nesēja, nevar iet citu ceļu kā vien šo: ar savu sociālo mācību un aktīvo darbību Baznīca ne tikai neapslēpj savu vaigu un sūtību, bet ir uzticīga Kristum un sevi cilvēkiem atklāj kā “vispārēju pestīšanas sakramentu”⁸⁴. Tas jo īpaši tā ir tādos laikos kā tagad, proti, laikmetā, ko iezīmē aizvien pieaugoša savstarpējā atkarība un sociālo jautājumu globalizācija.*

c) Sociālā mācība, evaņģelizācija un cilvēka izaugsmes veicināšana

66. *Sociālā mācība ir Baznīcas evaņģelizācijas kalpojuma būtiska sastāvdaļa. Viss, kas skar cilvēku kopienu, – situācijas un problēmas, kas saistītas ar taisnīgumu, atbrīvošanu, attīstību, tautu attiecībām un mieru, – nav svešs evaņģelizācijai. Tā nebūtu pilnīga, ja neņemtu vērā aicinājumu, ar ko pastāvīgi apmainās Evaņģēlijs un cilvēka konkrētā dzīve – personiskā un sabiedris-*

83 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptor hominis*, 8: AAS 71 (1979), 270. lpp.

84 VATIKĀNA II KONCILS, dogm. konst. *Lumen gentium*, 48. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 229. lpp.

kā.⁸⁵ Starp evaņģelizāciju un cilvēka izaugsmes veicināšanu pastāv cieša saikne: “Tā ir antropoloģiska saikne, jo evaņģelizējamais cilvēks nav abstrakta būtne, bet gan persona, kas pakļauta sabiedriskajai un ekonomiskajai situācijai. Tā ir arī teoloģiska saikne, jo radišanas plānu nav iespējams atdalīt no atpestīšanas plāna. Pestīšanas plāns skar ļoti konkrētas situācijas – netaisnību, pret ko jācīnās, un taisnīgumu, kas jāatjauno. Pastāv arī evaņģēliska jeb tuvākmīlestības saikne, jo kā gan var sludināt jauno bausli, vienlaikus līdz ar taisnīgumu un mieru neveicinot cilvēka patieso izaugsmi?”⁸⁶

67. *Sociālajai mācībai “pašai par sevi ir evaņģelizācijas instrumenta vērtība”⁸⁷*, un tā attīstās, Evaņģēlija vēstīj arvien no jauna sastopoties ar cilvēces vēsturi. Šādi saprasta, šī mācība ir īpašs veids, kā īstenot Vārda kalpojumu un Baznīcas pravietisko funkciju⁸⁸: “sociālās mācības skaidrošana un izplatīšana ir daļa no Baznīcas evaņģelizācijas sūtības un ir būtiska kristīgās vēsts daļa, jo no šās mācības izriet tiešas sekas sabiedrības dzīvē; ikdienas darbu un cīņu par taisnīgumu tā saista ar liecināšanu par Kristu, Pestītāju”⁸⁹. Te runa nav par maznozīmīgām interesēm vai darbībām, par Baznīcas misijas pavadelementu; sociālā mācība ir Baznīcas kalpojuma centrā. Pateicoties sociālajai mācībai, Baznīca “sludina Dievu un pestīšanas Kristū noslēpumu ikvienam cilvēkam un šā paša iemesla dēļ atklāj cilvēkam to, kas viņš ir”⁹⁰. Šis kalpojums ietver ne tikai sludināšanu, bet arī liecināšanu.

68. *Baznīca neuzņemas atbildību par sabiedrības dzīvi katrā tās aspektā, bet saskaņā ar savu īpašo kompetenci, proti, ar Kristus,*

---

85 Sal. PĀVILS VI, ap. pamud. *Evangēlii nuntiandi*, 29. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 36. lpp.

86 PĀVILS VI, ap. pamud. *Evangēlii nuntiandi*, 31. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 37. lpp.

87 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 54: AAS 83 (1991), 860. lpp.

88 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 570.–572. lpp.

89 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991), 799. lpp.

90 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 54: AAS 83 (1991), 860. lpp.

*Pestītāja, sludināšanu*⁹¹: “Sūtība, ko Kristus ir uzticējis savai Baznīcai, nav politiska, ekonomiska vai sociāla: tai izvirzītais mērķis ir reliģisks. Taču tieši no šās reliģiskās sūtības rodas uzdevumi, gaisma un spēks, kas var palīdzēt veidot un nostiprināt cilvēku kopienu saskaņā ar dievišķo Likumu.”⁹² Tas nozīmē, ka Baznīca un tās sociālā mācība neiedziļinās tehnisko jautājumu risināšanā un nepiedāvā sociālās organizācijas sistēmas vai modeļus⁹³: tas nepieder pie sūtības, ko tai uzticējis Kristus. *Baznīcas kompetence izriet no Evaņģēlija* – no vēsts, kura cilvēku dara brīvu, no vēsts, kuru sludinājis un par kuru liecinājis Dieva Dēls, kas kļuva cilvēks.

d) Baznīcas tiesības un pienākumi

69. *Ar savu sociālo mācību Baznīca “piedāvā cilvēkam palīdzību pestīšanas ceļā”*⁹⁴ – runa ir par tās primāro un vienīgo mērķi. Tai nav nekādu nodomu uzurpēt vai pārņemt citu pienākumus vai ignorēt savus un nav arī nodoma īstenot tādus mērķus, kas neatbilst Baznīcas sūtībai. Šī sūtība nosaka *Baznīcas tiesības un tajā pašā laikā arī pienākumu* izstrādāt savu sociālo mācību un ar to iespaidot sabiedrību un tās struktūras, jo šī mācība uzliek atbildību un nosaka uzdevumus.

70. *Baznīcai ir tiesības mācīt cilvēcei ticības patiesības – ne tikai dogmatiskās, bet arī morālās –, kas sakņojas cilvēka dabā un Evaņģēlijā.*⁹⁵ Evaņģēlija vārds ir ne tikai jāuzklausa, bet arī jā-

91 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2420. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 588. lpp.

92 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 42. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 799. lpp.

93 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 570.–572. lpp.

94 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 54: AAS 83 (1991), 860. lpp.

95 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, dekl. *Dignitatis humanae*, 14. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 577.–579. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 27. 64. 110: AAS 85 (1993), 1154.–1155., 1183.–1184., 1219.–1220. lpp.

teno dzīvē (sal. *Mt* 7, 24; *Lk* 6, 46–47; *Jņ* 14, 21.23–24; *Jk* 1, 22): atbilstīga rīcība apliecina ticīgā cilvēka piekrišanu šim vārdam, un tā neaprobežojas tikai ar Baznīcas un garīgo vidi, bet iesaista cilvēku līdz ar visu viņa dzīvi un visiem viņa pienākumiem. Lai cik laicīgi šie pienākumi būtu, to subjekts ir cilvēks, ko Dievs ar Baznīcas starpniecību aicina uz līdzdalību Viņa sniegtajā pestīšanas dāvanā.

Uz pestīšanas dāvanu cilvēkam jāatbild nevis ar daļēju, abstraktu vai tikai vārdisku piekrišanu, bet ar visu savu dzīvi – it visās attiecībās, kas to nosaka, – neko neatstājot profānai un laicīgai jomai, kurai nav saistības ar pestīšanu vai kurai tā ir sveša. Tāpēc sociālā mācība Baznīcai nav ne privilēģija, ne novirzīšanās, ne izdevīgums vai iejaukšanās – tās ir *tiesības evaņģelizēt sociālo jomu* jeb ļaut atskanēt Evaņģēlija brīvību nesošajam vārdam sarežģītajā ražošanas, darba, uzņēmējdarbības, finanšu, tirdzniecības, politikas, jurisprudences, kultūras, plašsaziņas līdzekļu pasaulē, kurā dzīvo cilvēks.

71. *Tajā pašā laikā šīs tiesības ir arī pienākums, jo, atsakoties no šīs atbildības, Baznīca atteiktos no sevis un no savas uzticības Kristum: “Vai! man, ja es nesludinātu Evaņģēliju!” (1 Kor 9, 16)* Brīdinājums, ko svētais Pāvils izsaka pats sev, Baznīcas apziņā atskan kā aicinājums izstaigāt visus evaņģelizācijas ceļus – ne tikai tos, kas ved pie indivīdu apziņas, bet arī tos, kas ved uz sociālām institūcijām. No vienas puses, ir kļūdaini uzskatīt, ka “relīģija attiecas tikai uz privāto dzīvi”⁹⁶, bet, no otras puses, kristīgo vēsti nedrīkst orientēt tikai uz pārpasaulīgu pestīšanu, kura nespētu apgaismot cilvēka klātesamību virs zemes⁹⁷.

Evaņģēlija un ticības sabiedriskā nozīmīguma dēļ, kā arī apzinoties to, ka netaisnībai jeb grēkam ir smagas sekas, Baznīca

96 JĀNIS PĀVILS II, Vēstījums ANO ģenerālsēkretāram saistībā ar Vispārējo cilvēktiesību deklarācijas 30. gadadienu (1978. gada 2. decembris): *Jāņa Pāvila II mācība*, I (1978), 261. lpp.

97 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991), 799. lpp.

*nedrīkst palikt vienaldzīga pret sociālajām norisēm*⁹⁸: “Baznīcai pienākas vienmēr un visur sludināt morāles principus, arī tos, kas attiecas uz sabiedrisko kārtību. Tāpat tai pienākas izteikt spriedumu par jebkuru cilvēcisko realitāti tik daudz, cik to prasa cilvēka personas pamattiesības vai dvēseļu pestīšana.”⁹⁹

II. BAZNĪCAS SOCIĀLĀS MĀCĪBAS RAKSTURS

a) Ticības apgaismotas zināšanas

72. *Sociālā mācība sākotnēji nebija iecerēta kā organiska sistēma. Par tādu tā izveidojās laika gaitā, klajā nākot vairākiem Maģistērija dokumentiem par sociālajiem jautājumiem. Tādējādi kļūst saprotams, kāpēc notikušas dažas izmaiņas attiecībā uz Baznīcas sociālās mācības raksturu, metodēm un epistemoloģisko struktūru. Vispirms enciklikā *Laborem exercens*¹⁰⁰, vēlāk jau nepārprotami un skaidri enciklikā *Sollicitudo rei socialis* tiek uzsvērts, ka Baznīcas sociālā mācība “pieder nevis pie *ideoloģijas*, bet *teoloģijas* jomas, it īpaši morālteoloģijas”¹⁰¹. Tā nav definējama pēc sociāli ekonomiskiem parametriem. Tā nav ideoloģiska vai pragmatiska sistēma, kas paredzēta, lai noteiktu un veidotu ekonomiskas, politiskas un sociālas attiecības, bet gan *kategorija pati par sevi*. Tā “*precīzi formulē rezultātus, kas gūti, ticības un Baznīcas Tradīcijas gaismā uzmanīgi pārdomājot cilvēka ekzistences kompleksās izpausmes sabiedrībā un starptautiskajā kontekstā. Baznīcas sociālās mācības galvenais mērķis ir skaidrot šīs izpausmes, rūpīgi izpētot to atbilstību Evaņģēlija mācībai par cilvēku un viņa šīs zemes un tajā pašā laikā transcendentu aicinājumu. Proti, tās mērķis ir orientēt kristīgo rīcību*”¹⁰².*

98 Sal. PĀVILS VI, ap. pamud. *Evangelii nuntiandi*, 34. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 39. lpp.

99 *Kanonisko tiesību kodekss*, 747. kanons, 2. §.

100 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 3: AAS 73 (1981), 583.–584. lpp.

101 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 571. lpp.

102 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 571. lpp.

73. *Tādējādi Baznīcas sociālā mācība savā būtībā ir teoloģiska, precīzāk, teoloģiski morāla, jo tās uzdevums ir "orientēt personas rīcību"*¹⁰³: "Tā atrodas krustcelēs, kur kristīgā dzīve un sirdsapziņa sastopas ar pasaules situācijām, un izpaužas atsevišķu indivīdu, ģimeņu, kultūras un sabiedrības darbinieku, politiķu un valstsvīru centienos tai piešķirt konkrētu veidu un izmantojumu vēsturē."¹⁰⁴ Sociālā mācība atspoguļo trīs teoloģiski morālās mācības līmeņus: *pamata* jeb motivācijas līmeni, *direktīvo* sabiedriskās dzīves normu līmeni un *sriedumu* jeb sirdsapziņas līmeni, kurā cilvēks ir aicināts apsvērt objektīvās un vispārējās normas konkrētās un īpašās sociālajās situācijās. Šie trīs līmeņi nosaka arī Baznīcas sociālās mācības metodi un specifisko epistemoloģisko struktūru.

74. *Baznīcas sociālās mācības pamatu pamats ir Bībeles Atklāsme un Baznīcas Tradīcija.* No šā avota, kas nāk no augšienes, tā smeļas iedvesmu un gaismu, lai spētu saprast, izvērtēt un virzīt cilvēku pieredzi un vēsturi. Pirmais un galvenais ir Dieva plāns attiecībā uz radīto pasauli, it īpaši uz cilvēka dzīvi un likteni – cilvēka, kas aicināts uz kopību ar Trīsvienību.

Ticība, kas pieņem dievišķo vārdu un to īsteno dzīvē, auglīgi mijiedarbojas ar prātu. Ticības sapratne, it īpaši tad, ja ticība orientēta uz praksi, ir prāta strukturēta un izmanto visu, ko prāts tai piedāvā. Arī sociālā mācība, ciktāl tajā ietvertās zināšanas ir piemērojamas apstākļu noteiktajiem un vēsturiskajiem prakses aspektiem, vieno *fides et ratio*¹⁰⁵ un ir daiļrunīga to auglīgās saiknes izpausme.

75. *Ticība un prāts ir divi sociālās mācības iepazīšanas ceļi, jo šī mācība smeļas no diviem avotiem – Atklāsmes un cilvēka dabas.* Ticības zināšanas cilvēka dzīvi saprot un virza vēsturiskā un pestījošā noslēpuma gaismā – tajā, ka Dievs atklājas un Kristū sevi

103 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 572. lpp.

104 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 59: AAS 83 (1991), 864.–865. lpp.

105 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Fides et ratio*: AAS 91 (1999), 5.–88. lpp.

dāvā cilvēkiem. Šī ticības sapratne ietver prātu, ar kura palīdzību tā pēc iespējas cenšas skaidrot un aptvert atklāto patiesību un to apvieno ar patiesību par cilvēka dabu. Šī patiesība savukārt rodama dievišķajā iecerē, kas izpaužas radīšanā,¹⁰⁶ jeb *pilnīgajā patiesībā* par cilvēka personu – garīgu un fizisku būtnei –, kas ir attiecībās ar Dievu, ar citiem cilvēkiem un citām radībām.¹⁰⁷

Tāpēc tas, ka galvenais akcents ir uz Kristus noslēpumu, nemazina prāta nozīmi, un attiecīgi Baznīcas sociālā mācība nezaudē racionālo ticamību un tāpat arī tās vispārējo piemērojamību. Tā kā Kristus noslēpums izgaismo cilvēka noslēpumu, prāts sniedz pilnīgu izpratni par cilvēka cieņu un morāles prasībām, kas to aizsargā. Sociālā mācība ir ticības apgaismotas zināšanas, un tieši tāpēc ticība sniedz zināšanām lielākas iespējas. Sociālā mācība visiem skaidro patiesības, kuras aplicina, un pienākumus, kas no tās izriet. Tāpēc to pieņemt un tajā dalīties var visi.

b) Draudzīgā dialogā ar visām zināšanu jomām

76. Baznīcas sociālā mācība izmanto visu zināšanu jomu sniegto ieguldījumu, un tai nozīmīgs ir starpdisciplinārais aspekts: “Lai aizvien mainīgajā sabiedrības, ekonomikas un politikas kontekstā labāk iedzīvinātu vienīgo patiesību par cilvēku, šī mācība ir dialogā ar dažādām disciplinām, kuru pētījumu centrā ir cilvēks. Baznīcas sociālā mācība integrē šo disciplīnu devumu.”¹⁰⁸ Sociālā mācība izmanto nozīmīgo filozofijas ieguldījumu, kā arī cilvēcisko zinātņu aprakstošo ieguldījumu.

77. Svarīgākais ir filozofijas devums, kas jau saskatāms aicinājumā atgriezties pie cilvēka dabas kā pie avota un prāta kā ticības ietā izzināšanas ceļa. Ar prāta palīdzību sociālā mācība pieņem filozofiju savā iekšējā loģikā, proti, savā argumentācijā.

106 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*, 14. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 577.–579. lpp.

107 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Veritatis splendor*, 13, 50, 79: AAS 85 (1993), 1143.–1144., 1173.–1174., 1197. lpp.

108 Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 59: AAS 83 (1991), 864. lpp.

Apgalvot, ka sociālā mācība vairāk attiecas uz teoloģijas, nevis filozofijas jomu, nenozīmē noniecināt filozofijas devumu tajā. Filozofija ir piemērots un vajadzīgs instruments, ar kura palīdzību labāk saprast sociālās mācības pamatjēdzienus, tādus kā persona, sabiedrība, brīvība, sirdsapziņa, ētika, tiesības, taisnība, kopīgais labums, solidaritāte, subsidiaritāte un valsts. Šī sapratne veicina harmonisku dzīvi sabiedrībā. Turklāt filozofija parāda, cik saprātīgi un pieņemami ir uzlūkot sabiedrību Evaņģēlija gaismā, un ikvienu prātu un sirdsapziņu iedvesmo uz atvērtību un piekrišanu patiesībai.

78. *Nozīmīgu ieguldījumu Baznīcas sociālajā mācībā sniedz arī dabaszinātnes un sociālās zinātnes¹⁰⁹: neviena zināšanu joma netiek noraidīta, ņemot vērā to patiesības daļu, ko tā atklāj. Baznīca atzīst un pieņem visu, kas veicina izpratni par cilvēku aizvien plašākajā, mainīgākajā un sarežģītākajā sociālo attiecību tīklojumā. Baznīca apzinās, ka ar teoloģiju vien nepietiek, lai gūtu dziļāku izpratni par cilvēku. Te nepieciešams devums, ko sniedz daudzas zinātņu nozares, uz kurām atsaucas arī teoloģija.*

Vērīga un pastāvīga atvērtība pret zinātnēm Baznīcas sociālajai mācībai palīdz iemantot kompetenci, konkrētību un aktualitāti. Pateicoties zinātnei, Baznīca spēj precīzāk saprast cilvēka vietu sabiedrībā, pārliecinošāk uzrunāt sava laika cilvēkus un sekmīgāk veikt savu uzdevumu, iedzīvinot mūsdienu sociālajā apziņā un sirdsapziņā Dieva Vārdu un ticību, kas ir sociālās mācības "sākumpunkts"¹¹⁰.

---

109 Šajā ziņā zīmīga ir Pontifikālās sociālo zinātņu akadēmijas izveide; tās dibināšanas *motu proprio* teikts: "Sociālo zinātņu pētījumi var sniegt būtisku ieguldījumu cilvēku attiecību uzlabošanā, par ko liecina dažādās sadzīves jomās sasniegtais progress, jo īpaši šajā gadsimtā, kas tuvojas noslēgumam. Tāpēc Baznīca, kam vienmēr rūp cilvēka patiesais labums, ar pieaugošu interesi pievēršas šai zinātnisko pētījumu jomai, lai iegūtu konkrētas norādes savu Maģistērija uzdevumu izpildē." JĀNIS PĀVILS II, *Motu proprio "Socialium scientiarum"* (1994. gada 1. janvāris): AAS 86 (1994), 209. lpp.

110 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 54: AAS 83 (1991), 860. lpp.

Šāds starpdisciplīnu dialogs mudina arī zinātnes atklāt jēgu, vērtību un pienākumu, ko ietver Baznīcas sociālā mācība, un “atvērties plašākam apvārsnim – kalpošanai personai, kas tiek iepazīta un mīlēta tās aicinājuma pilnībā”¹¹¹.

c) Baznīcas veiktā mācīšanas kalpojuma izpaušme

79. Šī ir Baznīcas sociālā mācība, jo to izstrādā, izplata un māca Baznīca. Tā nav kādas atsevišķas Baznīcas vienības, bet visas Baznīcas prerogatīva; tajā izpaužas veids, kā Baznīca saprot sabiedrību, un tās nostāja attiecībā pret sabiedrības struktūrām un to pārmaiņām. Visa Baznīcas kopiena – priesteri, ordeņlauḁis un laji – ir līdzdalīga šīs sociālās mācības veidošanā saskaņā ar uzdevumu, harismu un kalpošanas daudzveidību, kāda ir Baznīcā.

Plašo un daudzveidīgo ieguldījumu, kurā izpaužas “pārdabiskā ticības apjaušma, kas piemīt visai Dieva tautai kopumā”¹¹², pieņem, izskaidro un vienotā veselumā iekļauj Maģistērijs, kas sociālo mācību ieceļ Baznīcas doktrīnas kārtā. Pie Baznīcas Maģistērija pieder tie, kuri saņēmuši *munus docendi*, proti, tie, kas no Kristus saņemtās autoritātes spēkā veic mācīšanas kalpojumu ticības un morāles jomā. Sociālā mācība nav tikai kvalificētu personu domu un darba auglis, bet tā ir Baznīcas doma, ciktāl tā ir Maģistērija darbs: Maģistērijs māca tās autoritātes spēkā, ko Kristus piešķīris apustuļiem un to pēctečiem – pāvestam un bīskapiem, kas ir kopībā ar viņu.¹¹³

80. *Baznīcas sociālajā mācībā darbojas Maģistērijs ar visām dažādajām tā daļām un izpaušmēm.* Primārais ir pāvesta un koncila vispārējais Maģistērijs: tieši šis Maģistērijs nosaka sociālās mācības attīstības virzienu un iezīmē tās ceļu. To savukārt integrē

111 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 59: AAS 83 (1991), 864. lpp.

112 VĀTIKĀNA II KONCILS, dogm. konst. *Lumen gentium*, 12. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 157. lpp.

113 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2034. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 505. lpp.

bīskapu Maģistērijs, kas šo mācību precizē, izskaidro un aktualizē dažādajās un daudzveidīgajās vietējās situācijās.¹¹⁴ Bīskapu sociālā mācība sniedz vērtīgu ieguldījumu un ierosmes Romas bīskapa Maģistērijam. Tādējādi norisinās aprīte, kurā izpaužas ar pāvestu vienoto Baznīcas ganu koleģialitāte Baznīcas sociālajā mācībā. Doktrinālajā kopumā, kas šādā veidā rodas, ietverta un apvienota pāvestu vispārējā un bīskapu specifiskā mācība.

*Tā kā sociālā mācība ir Baznīcas morāles mācības daļa, tai ir tāda pati cieņa un autoritāte kā morāles mācībai. Tā ir paties Maģistērijs, kas prasa, lai ticīgie to pieņemtu un tai piekristu.*¹¹⁵ Dažādu mācību doktrinālā nozīme un prasītā piekrišana jāvērtē pēc šo mācību veida un neatkarības pakāpes no nejausiem un mainīgiem elementiem, kā arī pēc tā, cik bieži uz tām atsaucas.¹¹⁶

d) Par sabiedrību, kas izlīgusi taisnīgumā un mīlestībā

81. *Sociālās mācības priekšmets un pastāvēšanas jēga būtībā ir viens un tas pats – tas ir cilvēks, kas aicināts uz pestīšanu un ko Kristus uzticējis Baznīcas rūpēm un atbildībai.*¹¹⁷ Ar sociālās mācības palīdzību Baznīca rūpējas par cilvēka dzīvi sabiedrībā, apzinoties, ka no sociālās dzīves kvalitātes, tas ir, no taisnīguma un mīlestības attiecībām, kas to caurauž, atkarīga cilvēku aizsardzība un viņu izaugsmes veicināšana. Jebkura kopiena radusies cilvēku dēļ. Sabiedrībā uz spēles tiek likti cilvēka cieņa un tiesības, miers attiecībās starp personām un personu kopienām. Tieši šīs vērtības sabiedrībai jāsargā un jānodrošina.

Šajā sakarībā sociālā mācība uzņemas pienākumu *sludināt un atmaskot.*

114 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 3–5: AAS 63 (1971), 402.–405. lpp.

115 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2037. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 505. lpp.

116 Sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Donum veritatis*, 16–17. 23: AAS 82 (1990), 1557.–1560. lpp.

117 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 53: AAS 83 (1991), 859. lpp.

Pirmām kārtām sludināt to, kas Baznīcai ir īpašs, – “visaptve- rošu skatījumu uz cilvēku un cilvēci”¹¹⁸ ne tikai teorētiskā, bet arī praktiskā līmenī. Sociālā mācība piedāvā ne tikai nozīmes, vērtī- bas un spriešanas kritērijus, bet arī normas un norādes par dar- bību, kas no tiem izriet.¹¹⁹ Ar savu sociālo mācību Baznīca nemē- ģina iesaistīties sabiedrības struktūru un organizāciju veidošanā; tā vēlas uzrunāt, virzīt un audzināt sirdsapziņu.

*Sociālās mācības uzdevums ir arī atmaskot visu, kas saistās ar grēku, t. i., netaisnības un vardarbības grēku, kurš sabiedrībā sastopams dažādos veidos.¹²⁰ Šis atmaskošanas mērķis ir aizstā- vēt tiesības, kas netiek atzītas un tiek pārkāptas. Jo īpaši tas at- tiecas uz nabadzīgo, pašu mazāko un neaizsargāto tiesībām.¹²¹ Šī atmaskošana kļūst aizvien intensīvāka, pieaugot netaisnībai un vardarbībai, kas skar veselas personu kategorijas un plašus re- ģionus. Tādējādi rodas *sociālās problēmas* jeb varas ļaunprātīga izmantošana un nelīdzsvarotība, kas satricina sabiedrību. Liela Baznīcas sociālās mācības daļa veltīta tieši lielo sociālo problēmu risināšanai: pareizā atbilde uz tām ir *sociālais taisnīgums*.*

82. Sociālās mācības mērķis ir reliģisks un morāls.¹²² Reliģisks

118 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 13: AAS 59 (1967), 264. lpp.

119 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 4: AAS 63 (1971), 403.–404. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 570.–572. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2423. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 588.–589. lpp.; TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 72: AAS 79 (1987), 586. lpp.

120 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 25. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 773. lpp.

121 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869.–871. lpp.; PIJS XII, *Radiovēstījums “Rerum novarum” 50. gadskārtā*: AAS 33 (1941), 196.–197. lpp.

122 Sal. PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 190. lpp.; PIJS XII, *Radiovēstījums “Rerum novarum” 50. gadskārtā*: AAS 33 (1941), 196.–197. lpp.; VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 42. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 799.–801. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 570.–572. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 53: AAS 83 (1991), 859. lpp.; TICĪBAS

tāpēc, ka Baznīcas evaņģelizācijas un pestīšanas sūtība aptver cilvēku “pilnīgā patiesībā par viņa eksistenci, par viņa personisko un tajā pašā laikā kolektīvo un sabiedrisko esamību”¹²³. *Morāls* tāpēc, ka Baznīca tiecas uz “pilnīgu humānismu”¹²⁴, proti, uz atbrīvošanu “no visa, kas cilvēku nospiež”¹²⁵, un uz “visa cilvēka un visu cilvēku attīstību”¹²⁶. Sociālā mācība iezīmē ceļus, kas ved uz tādu sabiedrību, kurā valda saskaņa un panākts izlīgums taisnīgumā un mīlestībā un kura jau vēsturē sāk piedzīvot “jaunas debesis un jaunu zemi, kur taisnība mājō” (2 *Pēt* 3, 13).

e) Vēstījums Baznīcas bērniem un visai cilvēcei

83. *Baznīcas sociālā mācība vispirms paredzēta Baznīcas kopienai ar visiem tās locekļiem, jo visiem jāuzņemas sociālā atbildība.* Sociālā mācība uzrunā sirdsapziņu, lai sabiedrības dzīvē tiktu saskatīti un veikti taisnīguma un tuvākmīlestības pienākumi. Šī mācība ir morālās patiesības gaisma, kura ikvienu kristieti iedvesmo uz to atbildēt ar rīcību, kas atbilst viņa aicinājumam un kalpojuma. Evaņģelizācijas uzdevumos – mācīšanās, katehēzē un formācijā, uz ko aicina Baznīcas sociālā mācība, – šī mācība paredzēta ikvienam kristietim saskaņā ar viņa prasmēm, harismu, pienākumu un sūtību.¹²⁷

Sociālā mācība ietver arī pienākumus, kas saistīti ar sabiedrības veidošanu, organizāciju un funkcionēšanu. Tie ir politiskie,

---

DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 72: AAS 79 (1987), 585.–586. lpp.

123 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptor hominis*, 14: AAS 71 (1979), 284. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Latīņamerikas bīskapu trešajā vispārējā konferencē*, Puebla (1979. gada 28. janvāris), III/2: AAS 71 (1979), 199. lpp.

124 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 42: AAS 59 (1967), 278. lpp.

125 PĀVILS VI, ap. pamud. *Evangelii nuntiandi*, 9. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 22. lpp.

126 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 42: AAS 59 (1967), 278. lpp.

127 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2039. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 506. lpp.

*ekonomiskie un administratīvie jeb, citiem vārdiem sakot, laicīgie pienākumi, kas veicami ticīgajiem lajiem, nevis priesteriem un ordeņlaučim.*¹²⁸ Uz lajiem šie pienākumi attiecas īpašā veidā, ņemot vērā viņu *dzīves statusu, ko raksturo klātbūtne pasaulē, un viņu īpašo aicinājumu rūpēties par laicīgajām lietām, tās pakārtojot Dievam*¹²⁹. Veicot šos pienākumus, laji īsteno Baznīcas sociālo mācību un izpilda Baznīcas laicīgo sūtību.¹³⁰

84. *Lai gan Baznīcas sociālā mācība pirmām kārtām paredzēta Baznīcas bērniem, tā domāta visiem cilvēkiem.* Evaņģēlija gaisma, ko sociālā mācība izlej pār sabiedrību, apgaismo visus cilvēkus, un ikviena cilvēka sirdsapziņa un prāts spēj uztvert gan šīs mācības satura un pausto vērtību cilvēcisko dziļumu, gan arī tajā ietvertu rīcības normu cilvēcīguma un tā vairošanas potenciālu. Tādējādi cilvēka un viņa cieņas vārdā, kas ir viena un vienīga, un rūpēs par cilvēci un sabiedrības izaugsmi Baznīcas sociālā mācība vēršas pie visiem cilvēkiem, ņemot vērā vienīgo Dievu – Radītāju un cilvēka galīgo mērķi.¹³¹ Šī sociālā mācība nepārprotami domāta visiem labas gribas cilvēkiem¹³², un tajā ieklausās arī citu Baznīcu, ekleziālo kopienu un citu reliģisko tradīciju piederīgie, kā arī tie, kas nepieder ne pie vienas reliģiskās grupas.

f) Zem nepārtrauktības un atjaunotnes zīmes

85. *Baznīcas sociālajai mācībai, ko vada Evaņģēlija mūžīgā gaisma un kas vienmēr vērīgi seko līdzī sabiedrības attīstības ten-*

128 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2442. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 593. lpp.

129 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 15. – Rīga, *Effata*, 2002, 28. lpp.; VĀTIKĀNA II KONCILS, dogm. konst. *Lumen gentium*, 31. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 197. lpp.

130 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 43. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 801.–805. lpp.; PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 81: AAS 59 (1967), 296.–297. lpp.

131 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 453. lpp.

132 Sākot ar pāvesta Jāņa XXIII encikliku *Pacem in terris*, šī mērķauditorija norādīta ikviena sociālajiem jautājumiem veltītā dokumenta ievadā.

dencēm, raksturīga nepārtrauktība un atjaunotne.¹³³

Tajā pirmkārt izpaužas mācības *nepārtrauktība*: šī mācība atsaucas uz vispārējām vērtībām, kas izriet no Atklāsmes un cilvēka dabas. Lūk, kāpēc sociālā mācība nav atkarīga no dažādām kultūrām, ideoloģijām un viedokļiem – *tā ir pastāvīga mācība*, kas “paliek identiska savā pamatiedvesmā, savos “pārdomu principos”, “spriedumu izdarišanas kritērijos”, “darbības norādēs” un jo īpaši savā dzīvajā saiknē ar Kunga Evaņģēliju”¹³⁴ Tas ir būtiskais un paliekošais Baznīcas sociālās mācības kodols, un, pateicoties tam, šī mācība ir pastāvējusi un pastāv vēstures gaitā bez kādiem vēstures izvirzītiem nosacījumiem un tai nedraud bojāeja.

No otras puses, pastāvot vēsturē un atsaucoties uz dažādiem tās notikumiem, *Baznīcas sociālā mācība izrāda spēju nemitīgi atjaunoties*. Neatkāpšanās no principiem nerada vis dzelžaini stingru mācības sistēmu, bet Maģistēriju, kas spēj atvērties *jau-nām lietām*, neļaujot tām ietekmēt savu būtību¹³⁵: tā ir mācība, kurā “tiek veikti nepieciešamie un atbilstošie pielāgojumi, ko nosaka izmaiņas vēsturiskajos apstākļos un nebeidzamā notikumu gaita, kura caurauz cilvēku un sabiedrības dzīvi”¹³⁶.

86. *Baznīcas sociālā mācība ir kā “būvlaukums”, kurā pastāvīgi norisinās darbs un kurā ienāk mūžīgā patiesība un caurstrāvo jau-no, iezīmējot taisnīguma un miera ceļus*. Ticība nepretendē mainīgo sabiedrisko un politisko realitāti ievietot noslēgtā shēmā.¹³⁷ Tieši pretēji, ticība ir inovāciju un jaunrades ieraugs. Mācība, kas

133 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 3: AAS 80 (1988), 515. lpp.; PIJS XII, uzruna Itālijas “Katoļu akcijas” kongresa dalībniekiem (1945. gada 29. aprīlis): *Pāvesta Pija XII uzrunas un radiovēstījumi*, VII, 37.–38. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, uzruna starptautiskajā simpozijā “No *Re-rum novarum* līdz *Laborem exercens*: pretim 2000. gadam” (1982. gada 3. aprīlis): *Jāņa Pāvila II mācība*, V, 1 (1982), 1095.–1096. lpp.

134 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 3: AAS 80 (1988), 515. lpp.

135 Sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 72: AAS 79 (1987), 585.–586. lpp.

136 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 3: AAS 80 (1988), 515. lpp.

137 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 46: AAS 83 (1991), 850.–851. lpp.

pastāvīgi atsaucas uz ticību, “attīstās pārdomās par šās pasaules mainīgajām situācijām, iedvesmojoties no Evaņģēlija kā no atjaunotnes avota”¹³⁸.

Būdama Māte un Skolotāja, Baznīca nenoslēdzas sevī, bet vienmēr ir atvērta un vērsta uz cilvēku, kura pestīšanas liktenis ir Baznīcas pastāvēšanas jēga. Baznīca cilvēkiem ir Labā Gana dzīvais attēls. Tā dodas meklēt un atrast cilvēku tur, kur viņš atrodas, – viņa dzīves eksistenciālajos un vēsturiskajos apstākļos. Tur Baznīca palīdz cilvēkam sastapt Evaņģēliju, brīvības un izlīgšanas, taisnīguma un miera vēsti.

III. BAZNĪCAS SOCIĀLĀ MĀCĪBA MŪSDIENĀS: VĒSTURISKAS PIEZĪMES

a) Jauna ceļa sākums

87. Termins *sociālā mācība* radies pāvesta Pija XI¹³⁹ laikā, un ar to apzīmē doktrinālo “krājumu”, kas attiecas uz sabiedriski nozīmīgiem tematiem un kas kopš pāvesta Leona XIII enciklikas *Rerum novarum*¹⁴⁰ Baznīcā attīstījās, pateicoties Romas pāvestu un ar tiem vienotībā esošo bīskapu Maģistērijam.¹⁴¹ Baznīcas

138 PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 42: AAS 63 (1971), 431. lpp.

139 Sal. PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 179. lpp.; PIJS XII, *Radiovēstījums “Rerum novarum” 50. gadskārtā*: AAS 33 (1941), 197. lpp., runā par “katoļu sociālo mācību” un 1950. gada 23. septembra ap. pamud. *Menti nostrae* – par “Baznīcas sociālo mācību”: AAS 42 (1950), 657. lpp.; JĀNIS XXIII saglabā terminus “Baznīcas sociālā mācība” (enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 453. lpp.; enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 300.–301. lpp.), “kristiešu sociālā mācība” (enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 453. lpp.) un “katoļu sociālā mācība” (enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 454. lpp.).

140 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 97.–144. lpp.

141 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 3: AAS 73 (1981), 583.–584. lpp., TAS PATS, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 1: AAS 80 (1988), 513.–514. lpp.

rūpes par sabiedrību gan nesākās ar šo dokumentu – Baznīca nekad nav bijusi vienaldzīga pret sabiedrību –, tomēr *enciklika Rerum novarum aizsāka jaunu ceļu*. Tās pamatā ir daudzus gad-simtus sena tradīcija, taču tā iezīmē jaunu sākumu un būtisku mācības attīstību sociālajā jomā.¹⁴²

Pastāvīgi veltot uzmanību cilvēkam sabiedrībā, Baznīca sakrājuši bagātīgu doktrinālo mantojumu. Tas sakņojas Svētajos Rakstos, īpaši Evaņģēlijā un apustuliskajos rakstos, bet formu un struktūru ieguvis, pateicoties Baznīcas tēviem un lielajiem vidus-laiku doktoriem. Tā veidojusies mācība, ko pamazām, kaut arī bez skaidra un tieša Maģistērija paziņojuma atzinusi Baznīca.

88. *19. gadsimta tautsaimnieciskajiem notikumiem bija dramatisks sekas sociālajā, politiskajā un kulturālajā jomā*. Ar industriālo revolūciju saistītās norises iedragāja gadsimtiem ilgušo sabiedrisko kārtību, radot nopietnas taisnīguma problēmas un izvirzot pirmo lielo sociālo jautājumu – *strādnieku jautājumu* –, kura rašanos sekmēja konflikts starp kapitālu un darbu. Šajā situācijā Baznīca saskatīja nepieciešamību iejaukties jaunā veidā: *res novae* (“jaunās lietas”), ko izraisīja tālaika notikumi, bija izai-cinājums Baznīcas sociālajai mācībai un mudināja Baznīcu veltīt īpašas pastorālās rūpes lielām ļaužu masām. Bija vajadzīgs atjau-nots situācijas izvērtējums, lai spētu rast atbilstošus risinājumus jaunām, pirms tam nepieredzētām problēmām.

b) No *Rerum novarum* līdz mūsdienām

89. *Atbildot uz pirmo lielo sociālo jautājumu, pāvests Leons XIII izdeva pirmo sociālajiem jautājumiem veltīto encikliku Rerum novarum*.¹⁴³ Tajā apskatīta situācija, kādā atradās algotie strādnieki un kas īpaši smaga bija tiem, kuri strādāja rūpnīcās

142 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2421. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 588. lpp.

143 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 97–144. lpp.

un tik tikko vilka dzīvību necilvēcīgos apstākļos. *Strādnieku jautājums* aplūkots plaši, iedziļinoties visās tā sociālajās un politikajās izpausmēs, lai to atbilstoši izvērtētu saskaņā ar doktrinālajiem principiem, kuru pamatā ir Atklāsme, dabiskais likums un morāle.

Rerum novarum uzskaitītas kļūdas, kas rada sociālo ļaunumu. Šī enciklika noraida sociālismu kā risinājumu un, precizējot un lietojot atbilstošus terminus, izklāsta “katolisko mācību par darbu, īpašumtiesībām, par sadarbības principu kā sociālo pārmaiņu galveno līdzekli pretstatā šķiru cīņai, par neaizsargātāko sabiedrības locekļu tiesībām, par nabadzīgo ļaužu cieņu un bagāto pienākumiem, par taisnīguma pilnīgošanu ar tuvākmīlestības palīdzību, par tiesībām apvienoties arodbiedrībās”¹⁴⁴.

*Enciklika Rerum novarum kļuva par dokumentu, kas iedvesmoja kristiešu darbību sociālajā jomā, un par šīs darbības atsauces dokumentu.*¹⁴⁵ Tās galvenais temats bija taisnīgas sabiedriskās kārtības nodibināšana, un šim nolūkam jānosaka kritēriji, kas palīdzētu izvērtēt pastāvošās sabiedriskās un politiskās sistēmas un iezīmēt darbības līnijas šo sistēmu atbilstošai pārveidei.

90. Aplūkojot *strādnieku jautājumu*, enciklikā *Rerum novarum* izmantota metode, kas kļūs par “*pastāvīgu paradigmu*”¹⁴⁶ turpmākajā sociālās mācības attīstībā. Pāvesta Leona XIII apstiprinātie principi no jauna tiks izskatīti un padziļināti nākamajās sociālajiem jautājumiem veltītajās enciklikās. Visu Baznīcas sociālo mācību var uzskatīt par *Rerum novarum* izvirzīto principu aktualizēšanu, padziļinātu analīzi un papildināšanu. Ar šo drosmīgo un tālredzīgo tekstu pāvests Leons XIII “Baznīcai piešķir gandrīz vai “pilsonības statusu” sabiedriskās dzīves mainīgajā

---

144 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 20. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 24. lpp.

145 Sal. PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 189. lpp.; PIJS XII, *Radiovēstījums “Rerum novarum” 50. gadskārtā*: AAS 33 (1941), 198. lpp.

146 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991), 799. lpp.

realitātē¹⁴⁷ un nāca klajā ar “svarīgu paziņojumu”¹⁴⁸, kas kļuva par “Baznīcas sociālās mācības pastāvīgu elementu”¹⁴⁹. Viņš sacīja, ka nopietnās sociālās problēmas “var atrisināt tikai tad, ja visi spēki sadarbojas”¹⁵⁰, un piebilda: “Ja runa ir par Baznīcu, tad tās darbība nekad neizpaliks.”¹⁵¹

91. 20. gadsimta 30. gadu sākumā pēc 1929. gadā piedzīvotās smagās ekonomiskās krīzes pāvests Pijš XI publicēja encikliku *Quadragesimo anno*¹⁵², pieminot 40. gadskārtu kopš *Rerum novarum* iznākšanas. Pāvests pārskatīja pagātņi saistībā ar ekonomisko un sociālo situāciju, kurā industrializācijas sekām pievienojies gan vietējo, gan starptautisko finanšu grupu ietekmes pieaugums. Tas bija pēckara laiks. Eiropā sevi pieteica totalitārie režīmi un saasinājās šķīru cīņa. Enciklika brīdināja par to, ka netiek respektēta brīvība veidot apvienības, un uzsvēra solidaritātes un sadarbības nepieciešamību, lai novērstu sociālās pretrunas. Starp kapitālu un darbaspēku jāpastāv sadarbības attiecībām.¹⁵³

Quadragesimo anno norādīts, ka algai jābūt samērīgai ne tikai ar strādnieka, bet arī viņa ģimenes vajadzībām. Valstij attiecības ar privāto sektoru jāievēro *subsidiaritātes princips*. Šis princips vēlāk kļuva par pastāvīgu sociālās mācības elementu. Enciklika noraida liberālismu, kas paredz neierobežotu konkurenci starp ekonomiskajiem spēkiem, un no jauna apliecina privātīpašuma nozīmību, atsaucoties uz tā sociālo funkciju. Sabiedrībā, kas jāatjauno, sākot ar tās tautsaimniecības pamatiem, “Pijš XI juta pienākumu un atbildību veicināt lielāku izpratni par morāles likumu, kas regulē cilvēku attiecības, tā precīzāku skaidrojumu un steidzamu piemērošanu .., lai pārvarētu konfliktu starp šķīrām

147 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991), 799. lpp.

148 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 56: AAS 83 (1991), 862. lpp.

149 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 60: AAS 83 (1991), 865. lpp.

150 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 60: AAS 83 (1991), 865. lpp.

151 LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 143. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 56: AAS 83 (1991), 862. lpp.

152 Sal. PIJŠ XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 177.–228. lpp.

153 Sal. PIJŠ XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 186.–189. lpp.

un nonāktu pie jaunas sabiedriskās kārtības, kuras pamatā būtu taisnīgums un tuvākmīlestība”¹⁵⁴.

92. Pāvests Pījs XI nevilcinājās iebilst pret totalitārajiem režīmiem, kas viņa pontifikāta laikā sevi pieteica Eiropā. Jau 1931. gada 29. jūnijā enciklikā *Non abbiamo bisogno*¹⁵⁵ viņš izteica protestu pret fašistiskā režīma veiktajām represijām Itālijā. 1937. gadā viņš publicēja encikliku *Mit brennender Sorge*¹⁵⁶ par katoliskās Baznīcas situāciju Vācijā. Šī enciklika no kanceles tika nolasīta visos Vācijas katoļu dievnamos, pēc tam kad tika izplatīta, ievērojot vislielāko piesardzību. Minētā enciklika nāca kļajā pēc vairākiem vajāšanu un vardarbības gadiem, un pāvestu to izdot bija lūguši Vācijas biskapi pēc tam, kad reihs 1936. gadā bija īstenojis aizvien nežēlīgākus un represīvākus pasākumus, it īpaši pret jauniešiem, kas bija spiesti iestāties “Hitleriskās jaunatnes” organizācijā. Pāvests šajā enciklikā vērsās pie priesteriem un ordeņļaudīm, kā arī pie ticīgajiem lajiem, lai tos iedrošinātu un aicinātu uz pretošanos, līdz starp Baznīcu un valsti tiks atjaunots patiens miers. 1938. gadā, kad izplatījās antisemitisms, pāvests Pījs XI teica: “Garīgi mēs visi esam semīti.”¹⁵⁷

Enciklikā *Divini Redemptoris*¹⁵⁸, kurā runāts par ateistisko komunismu un kristīgo sociālo mācību, pāvests Pījs XI sistemātiski kritizēja komunismu, aprakstot to kā “savā būtībā perversu”¹⁵⁹, un norādīja, ka galvenie līdzekļi, ar kuriem novērst komunisma

---

154 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 21. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 24. lpp.

155 Sal. PIJS XI, enc. *Non abbiamo bisogno*: AAS 23 (1931), 285.–312. lpp.

156 Oficiālais teksts (vācu): AAS 29 (1937), 145.–167. lpp. Itāļu teksts: AAS 29 (1937), 168.–188. lpp.

157 PIJS XI, *Uzruna beļģu radiožurnālistiem* (1938. gada 6. septembris), JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna “Anti-Defamation League of B’nai B’rith” vadītājiem* (1984. gada 22. marts): *Jāņa Pāvila II mācība*, VII, 1 (1984), 740.–742. lpp.

158 Oficiālais teksts (latīņu): AAS 29 (1937), 65.–106. lpp. Itāļu teksts: AAS 29 (1937), 107.–138. lpp.

159 PIJS XI, enc. *Divini Redemptoris*: AAS 29 (1937), 130. lpp.

izraisīto ļaunumu, ir kristīgās dzīves atjaunotne, evaņģēliskās tuvākmīlestības praktizēšana, taisnīguma pienākumu izpilde gan attiecībās starp personām, gan sabiedrības līmenī saistībā ar kopīgo labumu un profesionālo un starpprofesionālo grupu institucionalizācija.

93. *Pāvesta Pija XII radiovēstījumi Ziemassvētkos*¹⁶⁰ un citas uzstāšanās, kurās tika skarti sociālie jautājumi, padziļināja Maģistērija pārdomas par jaunu sabiedrisko kārtību, kuru noteiktu morāle un likums un kuras mērķis būtu taisnīgums un miers. Šā pāvesta pontifikāts aptvēra laiku, kad norisinājās baismīgie Otrā pasaules kara notikumi, kam sekoja smagie pēckara gadi. Viņš nepublicēja sociālajiem jautājumiem veltītas enciklikas, tomēr pastāvīgi dažādās situācijās pauda bažas par starptautisko kārtību, kas bija nopietni satricināta: “Kara un pēckara gados Pija XII sociālā mācība daudzām visu kontinentu tautām un miljoniem ticīgo un neticīgo nozīmēja vispārējās sirdsapziņas balsi; šī mācība tika skaidrota un sludināta ciešā vienotībā ar Dieva Vārdu. Ar savu morālo autoritāti .. Pijis XII nesa kristīgās gudrības gaismu neskaitāmiem visu kategoriju un sociālo slāņu cilvēkiem.”¹⁶¹

160 Sal. PIJS XII, *Ziemassvētku vēstījumi*: par mieru un starptautisko kārtību, 1939: AAS 32 (1940), 5.–13. lpp.; 1940: AAS 33 (1941), 5.–14. lpp.; 1941: AAS 34 (1942), 10.–21. lpp.; 1945: AAS 38 (1946), 15.–25. lpp.; 1946: AAS 39 (1947), 7.–17. lpp.; 1948: AAS 41 (1949), 8.–16. lpp.; 1950: AAS 43 (1951), 49.–59. lpp.; 1951: AAS 44 (1952), 5.–15. lpp.; 1954: AAS 47 (1955), 15.–28. lpp.; 1955: AAS 48 (1956), 26.–41. lpp.; par valstu iekšējo kārtību, 1942: AAS 35 (1943), 9.–24. lpp.; par demokrātiju, 1944: AAS 37 (1945), 10.–23. lpp.; par kristīgās civilizācijas darbību, 1944. gada 1. septembris: AAS 36 (1944), 249.–258. lpp.; par atgriešanos pie Dieva dāsnumā un brālībā, 1947: AAS 40 (1948), 8.–16. lpp.; par lielās atgriešanās un lielās piedošanas gadu, 1949: AAS 42 (1950), 121.–133. lpp.; par cilvēka depersonalizāciju, 1952: AAS 45 (1953), 33.–46. lpp.; par tehniskā progressa nozīmi un tautu mieru, 1953: AAS 46 (1954), 5.–16. lpp.

161 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 22. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 25. lpp.

Viena no pāvesta Pija XII uzrunām raksturīgajām iezīmēm ir tā, ka viņš par ļoti nozīmīgu uzskatīja saikni starp morāli un likumu. Pāvests uzsvēra dabiskā likuma jēdzienu kā tās sistēmas dvēseli, kas tiek dibināta gan valstiskā, gan starptautiskajā līmenī. Cits nozīmīgs Pija XII mācības aspekts: viņš īpašu vērību veltīja profesionāļu un uzņēmēju kategorijām, kas aicinātas uz īpaša veida sadarbību, lai veicinātu kopīgo labumu: "Jūtīgās uztveres un prasmes saskatīt "laiku zīmes" dēļ Piju XII var uzskatīt par Vatikāna II koncila un turpmāko pāvestu sociālās mācības priekštecī."¹⁶²

94. Sešdesmitie gadi pavēra daudzsološus apvāršņus: atgūšanās no kara postījumiem, dekolonizācijas sākums, pirmie nedrošie signāli par *atkusni* attiecībās starp diviem pasaules blokiem – ASV un PSRS bloku. Šajā gaisotnē svētais pāvests Jānis XXIII jau padziļināti lasīja "laiku zīmes"¹⁶³. *Sociālais jautājums kļuva vispārējs un nu jau aptvēra visas valstis*: līdzās strādnieku jautājumam un industriālajai revolūcijai iezīmējās lauksaimniecības un jaunattīstības zemju problēmas, kā arī problēmas saistībā ar demogrāfisko pieaugumu un vajadzību pēc starptautiskās sadarbības ekonomikas jomā. Nevienlīdzība, kas agrāk izpaudās valsts robežās, kļuva par starptautisku parādību un arvien uzskatāmāk liecināja par dramatisko situāciju, kādā atradās Trešās pasaules valstis.

Pāvests Jānis XXIII enciklikā *Mater et magistra*¹⁶⁴ "vēlējās celt gaismā jau zināmos dokumentus un spert soli uz priekšu visas kristiešu kopienas iesaistīšanā"¹⁶⁵. Šīs enciklikas galvenie vārdi ir *kopiena* un *socializācija*¹⁶⁶: Baznīca ir aicināta patiesībā, taisnī-

---

162 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 22. – Tipografia Poliglotta Vaticana, Roma, 1988, 25. lpp.

163 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 267.–269., 278.–279., 291., 295.–296. lpp.

164 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 401.–464. lpp.

165 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 23. – Tipografia Poliglotta Vaticana, Roma, 1988, 26. lpp.

166 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 415.–418. lpp.

gumā un mīlestībā sadarboties ar visiem cilvēkiem, lai veidotu patiesu *kopību*. Tādējādi ekonomiskā izaugsme neaprobežosies tikai ar cilvēku vajadzību apmierināšanu, bet arī veicinās viņu cieņas nostiprināšanos.

95. Enciklikā *Pacem in terris*¹⁶⁷ svētais pāvests Jānis XXIII izvirza jautājumu par mieru, kas laikmetā, kuru iezīmē kodolieroču izplatība, kļūst arvien aktuālāks. Turklāt šajā enciklikā ietvertas arī pirmās padziļinātās pārdomas par Baznīcu un tās tiesībām. Šī enciklika ir par mieru un cilvēka cieņu. Tajā tiek turpināta un papildināta enciklikā *Mater et magistra* aizsākto jautājumu risināšana un, ņemot vērā pāvesta Leona XIII norādīto virzienu, uzsvērta visu cilvēku sadarbības nozīme. Tā ir pirmā reize, kad Baznīcas dokuments tiek adresēts arī “*visiem labas gribas cilvēkiem*”¹⁶⁸, kuru priekšā ir “milzīgs uzdevums”, proti, “panākt, lai sabiedrībā pastāvošo attiecību pamatā būtu patiesība, taisnīgums, mīlestība un brīvība”¹⁶⁹. *Pacem in terris* kavējas pie *pasaulē kopienas valstu amatpersonām*, kuras aicinātas “risināt ekonomiskās, sociālās, politiskās un kulturālās problēmas pasaules kopīgā labuma dēļ”¹⁷⁰. Kad apritēja desmit gadu kopš enciklikas *Pacem in terris* iznākšanas, kardināls Moriss Ruā, Taisnīguma un miera pontifikālās padomes prezidents, pāvestam Pāvilam VI nosūtīja vēstuli kopā ar dokumentu, kurā bija pārdomas par pāvesta Jāņa XXIII enciklikā ietvertās mācības spēju izgaismot jaunās problēmas, kas saistītas ar miera veicināšanu.¹⁷¹

96. Vatikāna II koncila pastorālā konstitūcija *Gaudium et spes*¹⁷² ir nozīmīga Baznīcas atbilde uz mūsdienu pasaules

167 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 257.–304. lpp.

168 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*, Ievads: AAS 55 (1963), 257. lpp.

169 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 301. lpp.

170 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 294. lpp.

171 Sal. KARDINĀLS MORISS RUĀ, Vēstule Pāvilam VI un dokuments sakarā ar enciklikas *Pacem in terris* 10. gadskārtu. – *L'Osservatore Romano*, 1973. gada 11. aprīlis, 3.–6. lpp.

172 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 738.–899. lpp.

cerībām. Šajā konstitūcijā “saskaņā ar Baznīcas atjaunotni ir iekļautas pārdomas par jaunu ticīgo kopienas un Dieva tautas izpratni. Šī konstitūcija rosinājusi arī jaunu interesi par mācību, kas ietverta iepriekšējos dokumentos, kuros par kristiešu liecību un dzīvi runāts kā par patiesu veidu, kas dara redzamu Dieva klātbūtni pasaulē”¹⁷³. *Gaudium et spes* iezīmē tādas Baznīcas vaigu, kura “ir cieši saistīta ar cilvēci un tās vēsturi”¹⁷⁴ un iet to pašu ceļu, ko visa cilvēce, un dalās ar pasauli kopīgajā šīs zemes liktenī, bet tajā pašā laikā ir “kā ieraugs un savā ziņā kā dvēsele cilvēku sabiedrībā, kas jāatjauno Kristū un jāpārveido par Dieva saimi”¹⁷⁵.

Pastorālajā konstitūcijā *Gaudium et spes* no kristīgās antropoloģijas skatpunkta un saistībā ar Baznīcas sūtību organiskā veidā aplūkoti jautājumi, kas attiecas uz kultūru, tautsaimniecību un dzīvi sabiedrībā, laulību un ģimeni, politisko kopienu, mieru un visu tautu saimi. Viss tiek apsvērts, par sākumpunktu izraugoties cilvēku, un saistībā ar cilvēku, jo cilvēks “ir vienīgā radība uz zemes, kuru Dievs ir vēlējis šīs radības dēļ”¹⁷⁶. Tāpēc sabiedrībai, tās struktūrām un attīstībai jābūt orientētām uz “cilvēka attīstību”¹⁷⁷. Pirmo reizi Baznīcas Maģistērijs visaugstākajā līmenī tik vērienīgi aplūkojis kristīgās dzīves laicīgos aspektus: “Jāatzīst, ka ievēriba, ko šī konstitūcija veltījusi sociālajām, psiholoģiskajām, politiskajām, ekonomiskajām, morālajām un reliģiskajām pārmaiņām, aizvien vairāk veicinājusi .. Baznīcas pastorālās rūpes par cilvēku problēmām un dialogu ar pasauli.”¹⁷⁸

---

173 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 24. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 27. lpp.

174 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 737. lpp.

175 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 40. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 795. lpp.

176 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 24. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 771. lpp.

177 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 25. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 773. lpp.

178 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas soci-*

97. Otrs svarīgs Vatikāna II koncila dokuments Baznīcas sociālās mācības “krājumā” ir deklarācija *Dignitatis humanae*¹⁷⁹, kurā pasludinātas *tiesības uz reliģisko brīvību*. Šajā dokumentā temats aplūkots divās nodaļās. Pirmajā nodaļā vispārīgā veidā apgalvots, ka reliģiskā brīvība balstās uz cilvēka cieņu un ir piešķirama kā civiltiesības sabiedrības juridiskajā kārtībā. Otrajā nodaļā šis temats aplūkots saistībā ar Atklāsmi un izskaidroti pastorālie uzdevumi, atgādinot, ka runa ir par tiesībām, kas piemīt ne tikai indivīdam, bet arī dažādām cilvēku kopienām.

98. “Attīstība ir jaunais miera nosaukums,”¹⁸⁰ enciklikā *Populorum progressio*¹⁸¹ teicis pāvests Pāvils VI. Šo encikliku var uzskatīt par papildinājumu *Gaudium et spes* nodaļai par ekonomisko un sociālo dzīvi, taču tā ievieš dažus nozīmīgus jauninājumus. Šajā dokumentā īpaši uzsvērta cilvēka vispusīgā attīstība un cilvēces solidarā attīstība. “Šie divi temati ir kā asis, ap kurām koncentrējas viss enciklikas saturs. Vēlēdamies lasītājus pārliecināt par solidarās rīcības svarīgumu, pāvests par attīstību runā kā par “pāreju no mazāk cilvēcīgiem dzīves apstākļiem uz cilvēcīgākiem dzīves apstākļiem” un nosauc tai raksturīgās īpašības.”¹⁸² Šī pāreja neaprobežojas tikai ar tautsaimnieciskajiem un tehnoloģiskajiem aspektiem, bet paredz kultūras izglītības sniegšanu ikvienam cilvēkam, citu cilvēku cieņas respektēšanu, “augstāko vērtību un Dieva atzišanu: Viņš ir šo vērtību avots un galamērķis”¹⁸³. Attīstība saskaņā ar visu cilvēku labumu atbilst

---

ālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā, 24. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 28.–29. lpp.

179 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 556.–581. lpp.

180 Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 76–80: AAS 59 (1967), 294.–296. lpp.

181 Sal. Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*: AAS 59 (1967), 257.–299. lpp.

182 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 25. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 29. lpp.

183 Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 21: AAS 59 (1967), 267. lpp.

taisnīguma prasībai pasaules līmenī, un tā nodrošina mieru uz planētas un dara iespējamu “pilnīgā humānisma”¹⁸⁴ īstenošanu, ko vada garīgās vērtības.

99. Šādā sakarībā pāvests Pāvils VI 1967. gadā izveidoja pontifikālo padomi *Iustitia et Pax* (“Taisnīgums un miers”), izpildot koncila tēvu vēlēšanos: viņi bija atzinuši, ka “ir lietderīgi izveidot tādu vispārējās Baznīcas institūciju, kuras uzdevums būtu palīdzēt katoļu kopienai veicināt nabadzīgo reģionu izaugsmi un sociālo taisnīgumu starp valstīm”¹⁸⁵. Pēc Pāvila VI ierosmes kopš 1968. gada Baznīca gada pirmo dienu svin kā *Pasaules miera dienu*. Minētais pāvests arī aizsāka tradīciju rakstīt vēstījumus, kuros apskatīts attiecīgajai Pasaules miera dienai izraudzītais temats. Tādējādi tiek bagātināts sociālās mācības “krājums”.

100. Septiņdesmito gadu sākumā, kad valdīja trauksmaina ideoloģiskās cīņas gaisotne, pāvests Pāvils VI saistībā ar 80. gadskārtu kopš enciklikas *Rerum novarum* iznākšanas apustuliskajā vēstulē *Octogesima adveniens*¹⁸⁶ atgriezās pie pāvesta Leona XIII sociālās mācības un to aktualizēja. Viņš kavējās pārdomās par postindustriālo sabiedrību un visām tās sarežģītajām problēmām, uzsverot ideoloģiju nespēju risināt tādas problēmas kā urbanizācija, jauniešu stāvoklis, sievietes stāvoklis, bezdarbs, diskriminācija, emigrācija, demogrāfiskais pieaugums, plašsaziņas līdzekļu iespaids, apkārtējā vide.

101. Kad bija apritējuši deviņdesmit gadi kopš enciklikas *Rerum novarum* publicēšanas, svētais pāvests Jānis Pāvils II izdeva encikliku *Laborem exercens*¹⁸⁷, ko veltīja darbam – vienam no cilvēka galvenajiem labumiem, primārajam ekonomiskās darbības faktoram un visa sociālā jautājuma atslēgai. Darbu nedrīkst

---

184 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 42: AAS 59 (1967), 278. lpp.

185 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 90. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 737. lpp.

186 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*: AAS 63 (1971), 401.–441. lpp.

187 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*: AAS 73 (1981), 577.–647. lpp.

uztvert tikai no objektīvā, materiālā viedokļa. Jāpatur prātā arī tā subjektīvais aspekts, jo darbs vienmēr ir cilvēka izpausme. Darbs nav tikai sabiedrības dzīves izšķiroši svarīga paradigma, bet tam piemīt arī cieņa, jo tieši saistībā ar darbu īstenojas cilvēka dabiskais un pārdabiskais aicinājums.

102. Encikliku *Sollicitudo rei socialis*¹⁸⁸ pāvests Jānis Pāvils II publicēja, pieminot 20. gadsimtu kopš enciklikas *Populorum progressio* klajā nākšanas, un no jauna aplūkoja attīstības jautājumu saskaņā ar divām vadlīnijām: “No vienas puses – mūsdienu pasaules dramatisko situāciju, raugoties uz nenotikušo Trešās pasaules valstu attīstību, bet no otras puses – cilvēka cienīgas attīstības jēgu, apstākļiem un nepieciešamību.”¹⁸⁹ Enciklika parāda atšķirības starp progresu un attīstību un apgalvo, ka “patiesa attīstība nevar aprobežoties ar labumu un pakalpojumu vairošanu, t. i., ar to, kas pieder, bet tai jāveicina cilvēka “esamības” pilnība. Tādējādi skaidri tiek izcelta patiesas attīstības morālā būtība”¹⁹⁰. Pāvests Jānis Pāvils II, atsaucoties uz pāvesta Pija XII pontifikāta moto *Opus iustitiae pax* (“Miers ir taisnīguma auglis”), norādīja: “Šodien ar tādu pašu tiešumu un tādu pašu Bībeles iedvesmotu spēku (*Is* 32, 17; *Jk* 3, 18) var sacīt: *Opus solidaritatis pax* – miers ir solidaritātes auglis.”¹⁹¹

103. Atzīmējot enciklikas *Rerum novarum* simtgadi, svētais pāvests Jānis Pāvils II izdeva savu trešo sociālajiem jautājumiem veltīto encikliku, kas saucās *Centesimus annus*¹⁹². Tajā izpaudās

---

188 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*: AAS 80 (1988), 513.–586. lpp.

189 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 26. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 32. lpp.

190 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 26. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 32. lpp.

191 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 39: AAS 80 (1988), 586. lpp.

192 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*: AAS 83 (1991), 793.–867. lpp.

Baznīcas sociālās mācības simts gadus ilgā doktrinālā nepārtrauktība. Atgādinot par vienu no kristīgajiem pamatprincipiem sociālajā un politiskajā organizācijā, kas bija iepriekšējās enciklikas centrālais temats, pāvests rakstīja: “To, ko mēs šodien saucam par solidaritātes principu, .. pāvests Leons XIII vairākkārt sludinājis, lietojot vārdu “draudzība” ..; pāvests Pij XI to zīmīgi nosauca par “sociālo žēlsirdību”, bet pāvests Pāvils VI, paplašinot šo jēdzienu saskaņā ar sociālā jautājuma daudzveidīgajiem aspektiem mūsdienās, runāja par “mīlestības civilizāciju”¹⁹³ Svētais Jānis Pāvils II rādīja, kā Baznīcas sociālā mācība virzās pa Dieva un cilvēka savstarpīguma asi, jo patiesas cilvēces attīstības nosacījums ir apzināšanās, ka Dievs ir ikvienā cilvēkā un ikviens cilvēks – Dievā. Šī izvērstā un padziļinātā *res novae* analīze, jo īpaši padomju sistēmas sabrukumu veicinošo 1989. gada notikumu apskats, pauž atzinīgu vērtējumu demokrātijai un tautsaimniecības brīvībai solidaritātes kontekstā.

c) Evaņģēlija gaismā un vadībā

104. *Šeit apskatītie dokumenti ir kā pamatakmeņi sociālās mācības attīstības ceļā no pāvesta Leona XIII laikiem līdz mūsdienām.* Šis konspektīvais apskats kļūtu daudz garāks, ja pieminētu visus dokumentus un uzrunas, kurus iedvesmojuši “pastorālie centieni sniegt kristiešu kopienai un visiem labas gribas cilvēkiem pamatprincipus, vispārējos kritērijus un atbilstošas vadlīnijas izvēles izdarīšanai katrā konkrētajā situācijā”¹⁹⁴.

Izstrādāt un mācīt sociālo mācību Baznīcu iedvesmo nevis teorētiski, bet pastorāli mērķi, kad tā saskaras ar to, kā pārmaiņas sabiedrībā ietekmē gan atsevišķas personas, gan neskaitāmus ļaudis, gan arī cilvēka cieņu, jo “norisinās neatlaidīgi meklēju-

193 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 10: AAS 83 (1991), 805. lpp.

194 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 27. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 33. lpp.

mi, kuru mērķis ir arvien pilnīgāka laicīgā kārtība, bet līdztekus tiem nenotiek atbilstoša garīgā attīstība”¹⁹⁵. Tāpēc radusies un attīstījusies sociālā mācība, “atjaunināts doktrinālais “krājums”, kas pakāpeniski veidojas līdz ar Baznīcu, kura Jēzus Kristus atklātā Vārda pilnībā un ar Svētā Gara palīdzību (Jņ 14, 16.26; 16, 13–15) skaidro notikumus, kas norisinās vēstures gaitā”¹⁹⁶.

---

195 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 4. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 741. lpp.

196 Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 1: AAS 80 (1988), 514. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2422. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 588. lpp.

TREŠĀ NODAĻA

CILVĒKA PERSONA UN CILVĒKA TIESĪBAS

I. SOCIĀLĀ MĀCĪBA UN PERSONĀLISKAIS PRINCIPS

105. *Baznīca ikvienā cilvēkā saskata Dieva dzīvo attēlu – attēlu, kas sev rod un ir aicināts rast arvien dziļāku izskaidrojumu Kristus noslēpumā, jo Kristus ir pilnīgs Dieva attēls. Viņš cilvēkam atklāj Dievu un arī pašu cilvēku. Šim cilvēkam, ko pats Dievs apveltījis ar nesalīdzināmu un neatņemamu cieņu, Baznīca veltī visaugstāko un īpašāko kalpojumu, tam nemitīgi atgādinot par viņa augstāko aicinājumu, lai cilvēks to vienmēr apzinātos un būtu tā cienīgs. Kristus, Dieva Dēls, “iemiesojoties .. ir noteiktā veidā sevi saistījis ar ikvienu cilvēku”¹⁹⁷, tāpēc Baznīca par savu galveno uzdevumu uzskata darīt visu iespējamo, lai šī vienotība varētu pastāvīgi īstenoties un atjaunoties. Kristū, Kungā, Baznīca norāda un pirmā cenšas iet cilvēka ceļu¹⁹⁸, tā aicina katrā cilvēkā – tuvā un tālā, pazīstamā un nepazīstamā, un jo īpaši nabadzīgajā un cietējā – saskatīt brāli, “par kuru Kristus ir miris” (1 Kor 8, 11; Rom 14, 15)¹⁹⁹.*

106. *Visa sabiedriskā dzīve ir tās nepārprotamā centra – cilvēka personas – izpausme. Šo uzskatu Baznīca vairākkārt un dažādos veidos ir pratusi paskaidrot, atzīstot un apstiprinot to, ka cilvēka personai ir galvenā nozīme jebkurā sabiedrības jomā*

---

197 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 22. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 767. lpp.

198 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Redemptor hominis*, 14: AAS 71 (1979), 284. lpp.

199 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1931. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 588. lpp.

un izpausmē: “Cilvēku sabiedrība ir Baznīcas sociālās mācības objekts, jo Baznīca neatrodas ārpus sociāli saistītiem cilvēkiem vai pāri tiem. Baznīca pastāv tieši šajos cilvēkos un tāpēc – viņu dēļ.”²⁰⁰ Šo nozīmīgo atziņu pauž apgalvojums, ka “cilvēks nav sabiedriskās dzīves objekts vai pasīvs elements, bet gan subjekts, pamats un mērķis un tādām tam ir jābūt un vienmēr jāpaliek”²⁰¹. Tādējādi cilvēks ir sabiedriskās dzīves pirmavots un sabiedrība nevar atteikties atzīt tās aktīvo un atbildīgo subjektu, uz kuru jāorientē jebkuri sabiedrības centieni.

107. *Katoļu sociālās mācības sirds un dvēsele ir cilvēks konkrētā vēstures situācijā.*²⁰² *Visa sociālā mācība attīstījusies no principa, kas apstiprina neaizskaramo cilvēka personas cieņu.*²⁰³ Baznīca ar savām daudzveidīgajām šīs atziņas izpausmēm pirmām kārtām centusies cilvēka cieņu aizstāvēt pret jebkādiem centieniem mazināt un kropļot cilvēka vērtību; Baznīca vairākkārt atmaskojusi pārkāpumus pret cilvēka cieņu. Vēsture liecina, ka sabiedrībā pastāvošās attiecības bijušas pamatā vairākām plašām iespējām sekmēt cilvēka cieņas respektēšanu, taču šīs attiecības bijušas pamatā arī visnosodāmākajiem pārkāpumiem pret cilvēka cieņu.

II. CILVĒKA PERSONA KĀ IMAGO DEI

a) Radīts pēc Dieva attēla

108. *Svēto Rakstu būtiskā vēsts ir tāda, ka cilvēku radījis Dievs (sal. Ps 139, 14–18), un tas, ka cilvēks radīts pēc Dieva attēla, ir*

---

200 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 35. – *Ti-pografija Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 39. lpp.

201 PIJS XII, *Radiovēstījums* (1944. gada 24. decembris), 5: AAS 37 (1945), 12. lpp.

202 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 11: AAS 83 (1991), 807. lpp.

203 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 453., 459. lpp.

elements, kas viņu raksturo un dara atšķirīgu: “Dievs radīja cilvēku pēc sava attēla; Viņš radīja to pēc Dieva attēla; par vīrieti un sievieti Viņš tos radīja.” (*Rad* 1, 27) Dievs vēlējās, lai cilvēks, šī radība, būtu visa radītā centrā un tā vainagojums: cilvēkam (ebreju valodā *ādām*), veidotam no zemes (*adāmā*), Dievs iepūta nāsīs dzīvības dvašu (*sal. Rad* 2, 7). “Tā kā cilvēks ir radīts pēc Dieva attēla, tad cilvēciskajam individam pienākas personas cieņa: viņš nav tikai kaut kas, viņš ir persona. Cilvēks ir spējīgs pazīt sevi, piederēt pats sev un brīvi dāvēt sevi, kā arī nonākt vienotībā ar citām personām. Un, pateicoties žēlastībai, cilvēks ir aicināts uz derību ar savu Radītāju, atbildēt uz Viņa aicinājumu ar ticību un mīlestību, ko neviens cits viņa vietā nevar izdarīt.”²⁰⁴

109. *Līdzība ar Dievu atklāj to, ka cilvēka būtībai un eksistencei ir visciešākā saikne ar Dievu.*²⁰⁵ Šī saikne pastāv pati par sevi. Tā nerodas pēc kāda laika un netiek pievienota no ārienes. Visa cilvēka dzīve ir Dieva meklējumi. Šo saikni ar Dievu var ignorēt vai pat aizmirst un noliegt, taču to nav iespējams iznīdēt. No visām redzamās pasaules radībām tikai cilvēks ir “atvērts Dievam” (*homo est Dei capax*)²⁰⁶. Cilvēks ir persona, ko Dievs radījis attiecībām ar Viņu, un tikai attiecībās cilvēks var dzīvot un izpausties. Cilvēks dabiski tiecas pēc Dieva.²⁰⁷

110. *Saikne starp Dievu un cilvēku atspoguļojas ar attiecībām saistītajā un sabiedriskajā cilvēka dabas aspektā.* Cilvēks nav vienpatis, jo “savā dziļākajā būtībā ir sabiedriska būtne un bez

204 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 357. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 99. lpp.

205 *Sal. Katoliskās Baznīcas katehisms*, 356, 358. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 98.–99. lpp.

206 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1. nodaļas virsraksts, 1. sadaļa, 1. daļa. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 26. lpp.; *sal. Vatikāna II koncils*, past. konst. *Gaudium et spes*, 12. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 767. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 34: AAS 87 (1995), 440. lpp.

207 *Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. Evangelium vitae*, 35: AAS 87 (1995), 440.–441. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1721. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 445. lpp.

attiecībām ar citiem cilvēkiem nespēj ne dzīvot, ne attīstīt savu potenciālu”²⁰⁸. Šajā ziņā zīmīgi ir tas, ka Dievs cilvēku radija kā vīrieti un sievieti²⁰⁹ (sal. *Rad* 1, 27): “Cik ļoti zīmīga ir neapmierinātība, kas pārņem cilvēka dzīvi Ēdenē, kamēr par tās vienīgo atskaites punktu kalpo augu un dzīvnieku valsts (sal. *Rad* 2, 20). Tikai tas, ka parādās sieviete, kura ir miesa no cilvēka miesas un kauls no viņa kaula (sal. *Rad* 2, 23) un kurā tāpat mājō Dieva, Radītāja, gars, var apmierināt vajadzību pēc dialoga starp personām, kas ir tik svarīgs cilvēka eksistencei. Citā personā, vai tas būtu vīrietis vai sieviete, atspoguļojas Dievs, ikvienas personas galīgais mērķis un piepildījums.”²¹⁰

111. *Vīrietim un sievietei piemīt viena un tā pati cieņa un vērtība*²¹¹, ne tikai tāpēc, ka viņi abi, kaut arī atšķirīgā veidā, ir Dieva attēls, bet jo īpaši tāpēc, ka tieši savstarpīguma dinamisms, kas iedzīvina divu cilvēku “mēs”, ir Dieva attēls.²¹² Savstarpējās kopības attiecībās vīrietis un sieviete dziļi sevi īsteno, atklājot sevi kā personu neviltotā sevis dāvāšanā.²¹³ Svētajos Rakstos viņu vienotības derība ir atainota kā Dieva derības ar cilvēkiem attēls (sal. *Os* 1–3; *Is* 54; *Ef* 5, 21–33) un tajā pašā laikā – kā kalpošana dzīvībai.²¹⁴ Cilvēku pāris var būt līdzdalīgs Dieva veiktajā radišanā: “Un Dievs tos svētīja un sacīja viņiem: “Audziet un vairojieties, piepildiet zemi.”” (*Rad* 1, 28)

208 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 12. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 767. lpp.

209 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 369. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 101.–102. lpp.

210 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 35: AAS 87 (1995), 440. lpp.

211 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2334. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 570. lpp.

212 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 371. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 102. lpp.

213 Sal. JĀNIS PĀVILS II, vēst. ģimenēm *Gratissimam sane*, 6, 8, 14, 16, 19–20: AAS 86 (1994), 873.–874., 876.–878., 893.–896., 899.–903., 910.–919. lpp.

214 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 50. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 817.–819. lpp.

112. *Vīrietis un sieviete ir saistīti ar citiem pirmām kārtām kā tie, kam uzticēta viņu dzīvība.*²¹⁵ “Jo par jūsu asinīm es pieprasīšu norēķinu no visiem dzīvniekiem un no katra cilvēka, no ikviena jūsu vidū es to pieprasīšu,” (*Rad* 9, 5) saka Dievs Noasam pēc tam, kad pagājuši plūdi. Šajā gaismā saikne ar Dievu pieprasa cilvēka dzīvību uzskatīt par svētu un neaizskaramu.²¹⁶ Piektā baušļa “Tev nebūs nokaut!” (*Izc* 20, 13; *At* 5, 17) pamatojums ir tajā, ka tikai Dievs ir dzīvības un nāves Kungs.²¹⁷ Cilvēka fiziskās dzīvības neaizskaramības un veseluma respektēšanas kulminācija ir pozitīvais bauslis “Tev būs milēt savu tuvāko kā sevi pašu” (*Lev* 19, 18), ar kuru Jēzus Kristus uzliek pienākumu pret tuvāko (*sal. Mt* 22, 37–40; *Mk* 12, 29–31; *Lk* 10, 27–28).

113. *Šo īpašo aicinājumu uz dzīvību vīrietis un sieviete īsteno arī attiecībā pret visām citām radībām. Viņi var tās pakļaut un izmantot, lai tās viņiem kalpotu, un viņiem tas jādara, taču viņu īstenošanā zemes pārvaldīšana no tiem prasa rīkoties atbildīgi; tai nav nekā kopīga ar patvaļīgu un egoistisku izmantošanu.* Jo visai radībai kā “labai” (*sal. Rad* 1, 4.10.12.18.21.25) piemīt sava vērtība Dieva acīs, Viņš ir tās autors. Cilvēkam jāatklāj un jārespektē visa radītā vērtība: tas viņa prātam ir brīnišķīgs rosinājums, kam kā spārniem²¹⁸ jāpaceļ un jāvedina kontemplēt patiesību par visām radībām, proti, labo, ko Dievs tajās saskata. Radīšanas grāmata māca, ka cilvēka īstenošanā pasaules pārvaldīšana izpaužas kā visa radītā nosaukšana vārdā (*sal. Rad* 2, 19–20): radības nosaucot vārdā, cilvēkam tās jāatzīst par tādām, kādas tās ir, un pret tām jāiedibina atbildīga attieksme.²¹⁹

215 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 19: AAS 87 (1995), 421.–422. lpp.

216 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2258. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 554. lpp.

217 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 27. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775.–777. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2259–2261. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 555. lpp.

218 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Fides et ratio*, prologs: AAS 91 (1999), 5. lpp.

219 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 373. – Rīga, Rīgas metropolijas Ro-

114. *Cilvēks ir attiecībās arī ar sevi pašu un spēj par sevi domāt.* Svētie Raksti šajā sakarībā runā par *cilvēka sirdi*. Ar vārdu “sirds” apzīmē cilvēka iekšējo jeb garīgo pasauli, t. i., to, kas viņu dara atšķirīgu no pārējām radībām: Dievs “visu .. darījis jauku tā istajā laikā! Pat mūžību Viņš tiem ielicis sirdī – vienīgi neatklāt cilvēkam darbus, ko Dievs darījis no iesākuma līdz galam” (*Māc 3, 11*). Ar vārdu “sirds” apzīmē arī cilvēka garīgās spējas un, tā kā viņš ir radīts pēc Dieva līdzības, viņa priekšrocības: prātu, spēju atšķirt labo no ļaunā, brīvo gribu.²²⁰ Ja cilvēks ieklausās savas sirds dziļākajās ilgās, viņš nevar nepieņemt patiesības pilnajiem vārdiem, kurus savulaik teicis svētais Augustīns: “Tu esi mūs radījis sev pašam, un mūsu sirds ir nemierīga, kamēr tā nav radusi mieru Tevī.”²²¹

b) Grēka drāma

115. *Cilvēka radīšanas brīnišķīgā aina nav šķirama no dramatiskā pirmgrēka norises.* Kodolīgā formulējumā apustulis Pāvils rezumē cilvēka grēkā krišanas stāstu, kas lasāms Bībeles pirmajās lappusēs: “Caur vienu cilvēku šajā pasaulē ienāca grēks un caur grēku – nāve.” (*Rom 5, 12*) Cilvēks, neņemdam vērā Dieva aizliegumu, ļaujas čūskas vilinājumam un izstiep j roku, lai plūktu dzīvības koka augli, tā nonākot nāves varā. Ar šādu rīcību cilvēks cenšas pārvarēt savu radībai raksturīgo ierobežotību, izaicinot Dievu, savu vienīgo Kungu un dzīvības avotu. Tas ir nepaklausības grēks (*sal. Rom 5, 19*), kas cilvēku šķir no Dieva.²²²

No Atklāsmes zinām, ka pirmais cilvēks Ādams, pārkāpdams Dieva noteikto aizliegumu, zaudēja svētumu un taisnību, ko bija

---

mas katoļu kūrīja, 2000, 103. lpp.

220 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 34: AAS 87 (1995), 438.–440. lpp.

221 Sv. AUGUSTĪNS, *Atzīšanās*, 1, 1. – Rīga, Liepnieks & Rītups, 2008, 3. lpp.

222 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1850. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 468. lpp.

*saņēmis ne tikai sev, bet visai cilvēcei: “Pakļaujoties kārdinātajam, Ādams un Ieva izdara personisku grēku, bet šis grēks skar cilvēka dabu, kuru viņi līdz ar to nodos tālāk pagrimušū. Šis grēks tiek nodots tālāk pārmantošanas ceļā, tas ir, nododot no paaudzes uz paaudzi tādu cilvēka dabu, kurai trūkst sākotnējā svētuma un taisnības.”*²²³

116. *Personai un sabiedrībai ir raksturīgas šķelšanās, kas ir dažāda līmeņa pārkāpumi pret cilvēka personas cieņu un vērtību. Šo šķelšanos pamatā ir cilvēka dziļākās patības ievainojums: “Ticības gaismā mēs to saucam par grēku, sākot no pirmgrēka, ko ikviens kopš dzimšanas nes kā mantojumu, kurš saņemts no pirmvecākiem, līdz grēkam, ko ikviens izdara tad, ja nepareizi izmanto savu brīvību.”*²²⁴ Tā kā grēks ir šķiršanās no Dieva, tā sekas ir attālināšanās, proti, cilvēka nošķirtība ne tikai no Dieva, bet pašam no sevis, no citiem cilvēkiem un no apkārtējās pasaules: “Attiecību ar Dievu saraušana dramatiski rada šķelšanos starp brāļiem. “Pirmā grēka” aprakstā attiecību ar Jahvi saraušana tajā pašā laikā ir arī tā draudzības pavadiena saraušana, kas vienoja cilvēku saimi. Tādējādi turpmākajās Radīšanas grāmatas lappusēs mēs redzam vīrieti un sievieti, kas viens otru apsūdz (sal. *Rad* 3, 12), un brāli, kas ienīst savu brāli un beigās atņem viņam dzīvību (sal. *Rad* 4, 2–16). Saskaņā ar Bābeles notikumu pārstāstu grēka sekas ir cilvēku saimes sašķeltība, kas aizsākās ar pirmo grēku un nu sasniegusi savu kulmināciju, izpaužoties sabiedrības līmenī.”²²⁵ Domājot par grēka noslēpumu, nedrīkst neņemt vērā šo traģisko saikni starp cēloni un sekām.

117. *Grēka noslēpums būtībā ir divkāršs ievainojums: grēcinieks ievaino sevi un ievainojumu ienes savās attiecībās ar tuvāko. Tāpēc*

---

223 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 404. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 110. lpp.

224 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Reconciliatio et paenitentia*, 2: AAS 77 (1985), 188. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1849. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 110. lpp.

225 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Reconciliatio et paenitentia*, 15: AAS 77 (1985), 212.–213. lpp.

var runāt par personisko un sociālo grēku. No vienas puses, ikviens grēks ir personisks, bet, no otras puses, ikviens grēks ir sociāls, jo tam ir arī sociālas sekas. Grēks savā patiesajā būtībā vienmēr ir personas akts, jo tas ir no brīvas gribas izdarīts atsevišķa cilvēka, nevis grupas vai kopienas akts, taču katram grēkam neapšaubāmi piemīt sociāla iezīme, jo, “ņemot vērā cilvēku solidaritāti, kas ir gan noslēpumaina un grūti izprotama, gan īsta un konkrēta, ikviena cilvēka grēks savā veidā ietekmē citus”²²⁶. Tomēr nav attaisnojama un pieņemama tāda sociālā grēka izpratne, kas vairāk vai mazāk apzināti cenšas mazināt un gandrīz dzēst grēka personisko aspektu, visu vainu un atbildību uzveļot sabiedrībai. Jebkuras grēka situācijas pamatā vienmēr ir cilvēks, kas grēko.

118. *Turklāt daži grēki jau pēc sava mērķa vien ir tieša agresija pret tuvāko. Šādi grēki tiek vērtēti kā sociālie grēki.* Sociāls grēks ir ikviens grēks, kas tiek izdarīts pret taisnīgumu attiecībās starp divām personām, starp personu un kopienu un starp kopienu un personu. Sociāls grēks ir ikviens grēks, kas tiek izdarīts pret cilvēka personas tiesībām, sākot ar tiesībām uz dzīvību, tai skaitā arī vēl nedzimuša bērna tiesībām uz dzīvību, vai pret kāda cilvēka fizisko veselību; ikviens grēks pret cita cilvēka brīvību, jo īpaši pret brīvību ticēt Dievam un Viņu pielūgt; ikviens grēks pret tuvākā cieņu un godu. Sociāls grēks ir ikviens grēks, kas vērsti pret kopīgo labumu un tā prasībām visā plašajā tiesību un pilsonisko pienākumu jomā. Visbeidzot, sociāls grēks ir tāds grēks, kas “skar attiecības starp dažādām cilvēku grupām. Šis attiecības ne vienmēr atbilst tam, ko iecerējis Dievs, kurš vēlas, lai pasaulē starp atsevišķām personām, personu grupām un tautām valdītu taisnība, brīvība un miers”²²⁷.

---

226 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77 (1985), 214. lpp. Tekstā norādīts arī uz to, ka šim *krišanas likumam*, šai *grēka kopībai*, kuras dēļ dvēsele, kas sevi pazemina, tādējādi pazemina arī visu Baznīcu un savā ziņā visu pasauli, par pretstatu kalpo *paaugstināšanas likums*, dziļais un brīnišķīgais *svēto kopības* noslēpums, pateicoties kuram ikviena dvēsele, kas paceļas, paceļ jeb paaugstina arī pasauli.

227 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77

119. *Grēka sekas nostiprina grēka struktūras. Tās sakņojas individuālajā grēkā un tātad vienmēr ir saistītas ar personu konkrēto rīcību. Grēka struktūras attīstās, nostiprinās un kļūst grūti novēršamas. Tās pieņemas spēkā, izplatās, kļūst par citu grēku avotu un nosaka cilvēku rīcību.*²²⁸ Runa ir par nosacījumiem un šķēršļiem, kas pastāv daudz ilgāk par darbībām, kuras veiktas īsajā cilvēka dzīves laikā; tie atstāj iespaidu arī uz tautu attīstības procesu – tautu atpalcība jāvērtē arī šajā aspektā.²²⁹ Šķiet, ka mūsdienās ir divu veidu darbības un nostājas, kā arī to izraisītās struktūras, kas ir pretrunā Dieva gribai un tuvākā labumam, proti, “no vienas puses, pārmērīga dzīšanās pēc peļņas un, no otras puses, varaskāre ar vēlmi uzspiest citiem savu gribu. Lai labāk raksturotu šīs nostājas, katrai no tām var pievienot frāzi “par katru cenu”²³⁰.

c) Grēks un pestīšana kā vispārējas parādības

120. *Mācībai par pirmgrēku, kura runā par grēku kā par vispārēju parādību, ir svarīga nozīme: “Ja sakām, ka mums nav grēka, tad maldinām paši sevi un mūsos nav patiesības.” (1 Jņ 1, 8) Šī mācība cilvēku mudina nepalikāt grēkā un neizturēties pret to nevērigi, nemitīgi meklējot vainīgos citu cilvēku vidū un kā attaisnojumu savam grēkam minot vidi, pārmantojamību, institūcijas, struktūras un attiecības. Runa ir par mācību, kas atmasko šādus maldus.*

Mācību par grēku kā vispārēju parādību tomēr nedrīkst šķirt no apziņas par to, ka vispārēja ir arī Jēzus Kristus nestā pestīšana. Pretējā gadījumā tā rada aplamas bailes no grēka un pesimistisku pasaules un dzīves uztveri, kas noved pie tā, ka tiek nicināti cilvēces kultūras un laicīgās dzīves sasniegumi.

(1985), 216. lpp.

228 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1869. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 472. lpp.

229 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 36: AAS 80 (1988), 561.–563. lpp.

230 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 37: AAS 80 (1988), 563. lpp.

121. *Kristīgais reālisms redz grēka dziļumus, bet tos skata cerības gaismā – šī cerība ir lielāka par jebkādu ļaunumu, un to līdz ar pestīšanu ir dāvājis Jēzus Kristus, kas uzvarēja grēku un nāvi (sal. Rom 5, 18–21; 1 Kor 15, 56–57): “Viņā Dievs cilvēku samierināja ar sevi.”²³¹ Kristus, Dieva attēls (sal. 2 Kor 4, 4; Kol 1, 15), pilnīgi apgaismo un tuvina piepildījumam Dieva attēlu un līdzību cilvēkā. Vārds, kas Jēzū Kristū tapa cilvēks, vienmēr ir dzīvība un gaisma cilvēkam, gaisma, kas apgaismo ikvienu cilvēku (sal. Jņ 1, 4.9). Dievs vēlas visu cilvēku pestīšanu savā vienīgajā vidū – Jēzū Kristū, savā Dēlā (sal. 1 Tim 2, 4–5). Jēzus vienlaikus ir gan Dieva Dēls, gan jaunais Ādams jeb jaunais cilvēks (sal. 1 Kor 15, 47–49; Rom 5, 14): “Kristus, jaunais Ādams, atklādams Tēvu un Viņa mīlestības noslēpumu, cilvēkam pilnībā atklāja to, kas ir cilvēks un kāds ir tā augstākais aicinājums.”²³² Viņā Dievs mūs ir izredzējis “kļūt līdzīgiem sava Dēla attēlam, lai Viņš būtu pirmzimtais starp daudziem brāļiem” (Rom 8, 29).*

122. *Jaunā realitāte, ko dāvā Jēzus Kristus, cilvēka dabai netiek uzpotēta un pievienota no ārienes, tā ir kopības ar trīsvienīgo Dievu realitāte, uz ko cilvēki vienmēr tiekušies savas būtības dziļumos, pateicoties radīšanā gūtajai līdzībai ar Dievu; taču šo realitāti viņi saviem spēkiem vien nespēj sasniegt. Ar Dieva iemiesotā Dēla Jēzus Kristus Gara palīdzību – Jēzū Kristū šī kopība jau ir īstenojusies neparastā veidā – cilvēki tiek pieņemti par Dieva bērniem (sal. Rom 8, 14–17; Gal 4, 4–7). Kristū mēs esam līdzdalīgi Dieva dabā – viņš mums sniedz “neizmērojami vairāk, nekā mēs lūdzam vai nojaušam” (Ef 3, 20). Tas, ko cilvēki jau saņēmuši, ir kā ķīla (2 Kor 1, 22; Ef 1, 14) tam, ko tie pilnībā saņems tikai tad, kad atradīsies Dieva priekšā un skatīs Viņu “vaigu vaigā” (1 Kor 13, 12). Tā ir mūžīgās dzīves ķīla: “Bet mūžīgā dzīvība ir tā, ka tie pazīst Tevi – vienīgo, patieso Dievu – un Jēzu Kristu, ko Tu esi sūtījis.” (Jņ 17, 3)*

231 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Reconciliatio et paenitentia*, 10: AAS 77 (1985), 205. lpp.

232 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 22. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 767. lpp.

123. *Kristīgā cerība ir vispārēja – tā attiecas ne tikai uz visu tautu cilvēkiem, bet arī uz debesīm un zemi: “Lejiet lietu, jūs debesis augšā, padebesis lai taisnību raso, lai zeme atveras un glābšana dīgst, un taisnība sazeļ – es, Kungs, to radījis!” (Is 45, 8)* Saskaņā ar Jaunajā Derībā teikto visa radība ilgodamās gaida Pestītāju: tā, pakļauta iznīcībai, cerībā nopūšas un vaimanā, gaidot, kad no iznīcības tiks atbrīvota (sal. Rom 8, 18–22).

III. CILVĒKA PERSONAS ASPEKTI

124. *Smeloties iedvesmu no Svēto Rakstu vēsts, Baznīcas sociālā mācība pirmām kārtām kavējas pie galvenajām un neatņemamajām cilvēka personas šķautnēm, lai varētu apskatīt tās noslēpuma un cieņas svarīgākos aspektus.* Pagātnē attiecībā uz cilvēka personu nav trūcis dažādu redukcionistisku koncepciju, no kurām daudzas ir izplatītas joprojām. Tās ir ideoloģiskas, vai arī to rašanos ietekmējušas sabiedrībā plaši izplatītas paražas vai uzskati par cilvēku, viņa dzīvi un likteni. Visām šīm koncepcijām ir raksturīgi priekšstatu par cilvēku padarīt neskaidru, izceļot kādu vienu cilvēka iezīmi un atstājot novārtā pārējās.²³³

125. *Cilvēka personu nekad nedrīkst uztvert tikai kā absolūtu individualitāti, kas veidojusi sevi pati, pamatojoties tikai uz sevi, it kā tās iezīmes būtu atkarīgas tikai no pašas. Tāpat nedrīkst uzskatīt, ka tā ir tikai daļiņa no organisma, kas labākajā gadījumā sliecas atzīt tās funkcionālo nozīmi sistēmā.* Redukcionistiskās koncepcijas, kam raksturīgi sašaurināt patiesību par cilvēku, jau vairākkārt bijušas Baznīcas sociālo rūpju objekts. Baznīca nav vilcinājusies nostāties gan pret tām, gan citām radikālām koncepcijām, cenšoties norādīt, ka “indivīdi nav savstarpēji atsvešinātas būtnes, bet ir vienoti organiskās, harmoniskās un savstarpējās attiecībās”²³⁴

233 Sal. Pāvils VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 26–39: AAS 63 (1971), 420.–428. lpp.

234 Pījs XII, enc. *Summi pontificatus*, AAS 31 (1939), 463. lpp.

un ka cilvēku nevar uzskatīt tikai par “elementu, par molekulu sociālajā organismā”²³⁵, un vērīgi raudzījusies, lai apgalvojums par cilvēka personas primāro nozīmi netiktu saistīts ar individuālistisku cilvēka skatījumu vai skatījumu uz cilvēku kā pūļa daļiņu.

126. *Kristīgā ticība, aicinot meklēt visu, kas ir labs un cilvēka cienīgs* (sal. 1 Tes 5, 21), “ir pāri jebkādām ideoloģijām un reizēm arī pret tām, jo atzīst Dievu, kas ir transcendentis un Radītājs un kas visos radīšanas līmeņos uz cilvēku atsaucas kā uz brīvu un atbildīgu būtni”²³⁶.

Sociālā mācība cenšas norādīt uz dažādām cilvēka noslēpuma šķautnēm: jāņem vērā “visa patiesība par cilvēka eksistenci, par viņu kā personu un tajā pašā laikā kā kolektīvu un sabiedrisku būtni”²³⁷, turklāt ar īpašu uzmanību, lai viņu novērtētu pēc iespējas precīzāk.

A. PERSONA KĀ VIENS VESELUMS

127. *Dievs cilvēku ir radījis tā, ka viņa miesa un dvēsele ir vienotas*²³⁸: “Garīgā un nemirstīgā dvēsele ir cilvēka vienotības pamats, tās dēļ cilvēks eksistē kā viens vesels – *corpore et anima unus* –, kā persona. Šīs definīcijas ne tikai norāda, ka arī miesa, kurai apsolīta augšāmcelšanās, būs līdzdalīga godībā, bet arī atgādina par prāta un brīvās gribas saikni ar visām fiziskajām un emocionālajām spējām. *Persona, ieskaitot tās miesu, ir pilnībā izzīdēta pati sev, un dvēseles un miesas vienotībā tā ir savu morālo darbību subjekts.*”²³⁹

---

235 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 13: AAS 83 (1991), 809. lpp.

236 PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 27: AAS 63 (1971), 421. lpp.

237 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptor hominis*, 14: AAS 71 (1979), 284. lpp.

238 Sal. LĀTERĀNA IV KONCILS, 1. nod., *De fide catholica*: DS 800, 259. lpp.; VĀTIKĀNA I KONCILS, dogm. konst. *Dei Filius*, 1. nod.: *De Deo rerum omnium Creatore*: DS 3002, 587. lpp.; TAS PATS, turpat, kanoni 2.5: DS 3022, 3025, 592., 593. lpp.

239 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 48: AAS 85 (1993), 1172. lpp.

128. *Cilvēks savā ķermeniskumā apvieno materiālās pasaules elementus, kas “tādējādi ar cilvēka starpniecību sasniedz savu piepildījumu un var brīvi slavēt savu Radītāju”²⁴⁰. Šis faktors cilvēkam dod iespēju iekļauties materiālajā pasaulē kā sevis īstenošanas un brīvības vietā, nevis cietumā vai trimdā. Ķermenisko dzīvi nedrīkst noniecināt, bet, tieši otrādi, cilvēkam “jāciena un jāatzīst par labu sava miesa, ko Dievs ir radījis un paredzējis augšāmcelšanai pastarā dienā”²⁴¹. Tomēr pēc grēka radītā ievainojuma ķermeniskums cilvēkam liek just miesas sacelšanos un izvirtīgas tieksmes sirdī. Cilvēkam vienmēr jāraugās, lai tās viņu nepaverdzinātu un lai viņš nekļūtu par upuri laicīgai dzīves uztverei.*

Ar garīgumu cilvēks pārsniedz lietu jomu un gremdējas realitātes dziļākajā struktūrā. Vēršoties pie sirds jeb domājot par savu likteni, cilvēks atklāj, ka ir pārāks par materiālo pasauli, jo viņš apveltīts ar neatkārtojamo cieņu būt par Dieva sarunu biedru, – zem Dieva skatiena cilvēks lemj par savu dzīvi. Savā iekšējā dzīvē cilvēks atzīst, ka “viņam ir garīga un nemirstīga dvēsele”, un zina, ka viņš nav tikai “dabas daļa vai anonīms sabiedrības elements”²⁴².

129. *Tātad cilvēkam ir divas atšķirīgas iezīmes: viņš ir materiāla būtne, kas ar savu miesu saistīta ar šo pasauli, un garīga būtne, kas atvērta transcendencei un “dziļākas patiesības” atklāšanai, pateicoties saprātam, ar kura palīdzību cilvēks ir līdzdalīgs “dievišķā prāta gaismā”²⁴³.*

---

240 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 14. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 755. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 364. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 110. lpp.

241 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 14. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 755. lpp.

242 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 14. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 755. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 363. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 110. lpp.

243 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 15. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 755. lpp.

Baznīca apliecina: “Dvēsele un miesa ir tik cieši vienotas, ka dvēsele jāuzskata par miesas “formu”; tas nozīmē, ka, tieši pateicoties garīgajai dvēselei, miesa, kas sastāv no matērijas, ir dzīva cilvēciska miesa; gars un matērija cilvēkā nav divas apvienotās dabas, bet gan to vienotība veido vienu vienīgu dabu.”²⁴⁴ Ne spirituālisms, kas noniecina fizisko realitāti, ne materiālisms, kas garu uzskata tikai par matērijas izpausmi, nespēj uztvert cilvēka būtības kopumu un vienotību.

B. ATVĒRTĪBA TRANSCENDENCEI UN PERSONAS VIENREIZĪGUMS

a) Atvērtība transcendencei

130. *Cilvēka personai raksturīga atvērtība transcendencei: cilvēks ir atvērts bezgalīgajam un visām radītajām būtībām. Vispirms viņš ir atvērts bezgalīgajam, Dievam, jo, pateicoties savam prātam un gribai, paceļas pāri visam radītajam un sev pašam. Viņš ir neatkarīgs no citām radībām, brīvs visu radīto lietu priekšā un tiecas uz absolūto patiesību un labumu. Viņš ir atvērts arī citiem – citiem cilvēkiem un pasaulei –, jo, tikai saprotot sevi kā tu, viņš var sacīt es. Viņš iziet no sevis, no savas dzīves egoistiskās paslēptuves, lai stātos dialoga un kopības attiecībās ar citu.*

Persona ir atvērta esamības pilnībai, neierobežotajam esamības apvārsnim. Tieši tāpēc, ka tā ir atvērta šai neierobežotajai esamībai, tai piemīt spēja pārsniegt atsevišķos objektus, ko tā pazīst. Savas kognitīvās spējas dēļ cilvēka dvēsele savā ziņā ir visas lietas: “Nemateriālās lietas kaut kādā ziņā satur neierobežotību, jo tās kaut kādā ziņā ir viss: vai nu tā, ka nemateriālās lietas būtība ir paraugs, kam viss līdzinās, kā tas ir Dieva gadījumā, vai arī tāpēc, ka tās satur līdzību ar visām lietām – vai nu īstenotībā (kā eņģeļu gadījumā), vai iespējamībā (kā dvēseļu gadījumā).”²⁴⁵

²⁴⁴ *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 365. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 101. lpp.

²⁴⁵ Sv. AKVĪNAS TOMS, *Commentum in tertium librum Sententiarum*,

b) Vienreizīga un neatkārtojama būtne

131. *Cilvēks eksistē kā vienreizīga un neatkārtojama būtne, viņš eksistē kā “es”, kas spēj sevi saprast, valdīt pār sevi un būt noteicējs pār sevi.* Cilvēks ir ar prātu un apziņu apveltīta būtne, kas spēj domāt par sevi un tātad apzinās sevi un savas darbības. Taču ne jau prāts, apziņa un brīvība nosaka personu, bet persona ir prāta, apziņas un brīvības aktu pamatā. Šādu aktu var arī nebūt, taču cilvēks tāpēc nepārstāj būt persona.

Cilvēka persona vienmēr jāsaprot tās neatkārtojamajā un neaizskaramajā vienreizīgumā. Cilvēks pirmām kārtām eksistē kā subjektīva vienība, kā apziņas un brīvības centrs, kura neatkārtojamā dzīves pieredze, kas nav salīdzināma ar kāda cita pieredzi, izsaka to, ka viņš nav pakļaujams nekādiem centieniem viņu ierobežot domāšanas shēmās vai ideoloģiskās vai citādās varas sistēmās. Tādējādi ikvienam, it īpaši politiskajām un sociālajām institūcijām un to vadītājiem, ar cieņu jāizturas pret jebkuru cilvēku, bet vēl jo vairāk tas nozīmē, ka ikviena cilvēka pirmajam pienākumam pret citu cilvēku un jo īpaši minēto institūciju pirmajam pienākumam jābūt personas vispusīgas izaugsmes veicināšanai.

c) Cilvēka cieņas respektēšana

132. *Taisnīga sabiedrība par realitāti var kļūt tikai tad, ja tiek respektēta cilvēka personas transcendentā cieņa. Persona ir sabied-*

---

d. 27, q. 1, a. 4: “.. res immateriales infinitatem habent quodammodo, quia sunt quodammodo omnia, sive in quantum essentia rei immaterialis est exemplar et similitudo omnium, sicut in Deo accidit, sive quia habet similitudinem omnium vel actu vel potentia, sicut accidit in Angelis et animabus”; SAN TOMMASO D’AQUINO, *Commento alle Sentenze di Pietro Lombardo e testo integrale di Pietro Lombardo. Libro Terzo. Distinzioni 23–40. Le virtù in Christo e le virtù nei fedeli*, traduzione di P. Lorenzo Perotto, O.P., *Edizioni Studio Domenicano*, Bologna, 2000, p. 315; sal. sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, I, q. 75, a. 5; Ed. Leon. 5, 201.–203. lpp.

rības galamērķis, kuram tā pakārtota: “Tā tad sabiedriskajai kārtībai un tās attīstībai jābūt nemitīgi virzītai uz personu labumu, jo lietas ir jāpakārto cilvēkiem un nevis otrādi.”²⁴⁶ Cilvēka cieņas respektēšanu nedrīkst nodalīt no principa, ka “ikvienam savi tuvākie bez izņēmuma jāuzlūko kā sevi pašu, vispirms domājot par līdzekļiem, kas nepieciešami viņu dzīvības uzturēšanai un cilvēka cienīgai dzīvei”²⁴⁷. Visas sociālās, zinātniskās, kulturālās programmas jāiedvesmo apziņai par katras cilvēciskās būtnes primārumsu.²⁴⁸

133. *Ar cilvēka personu nekādā gadījumā nedrīkst manipulēt, cenšoties īstenot mērķus, kas neatbilst tās attīstībai, – cilvēks pilnīgu un galīgu piepildījumu var rast tikai Dievā un Viņa pestīšanas plānā*, jo savā iekšējā pasaulē pārsniedz Visuma robežas un ir vienīgā radība, kuru Dievs vēlējies šīs radības dēļ.²⁴⁹ Tāpēc ne viņa dzīvību, ne domāšanas attīstību, ne viņa īpašumu, ne arī viņa tuviniekus un ģimenes locekļus nedrīkst pakļaut netaisnīgiem cilvēka tiesību un brīvības ierobežojumiem.

Persona nedrīkst būt līdzeklis, ar ko īsteno tautsaimnieciskas, sociālas un politiskas ieceres, kuras uzspiež kāda varas struktūra, pat ja tas tiek darīts visas sabiedrības vai atsevišķu cilvēku tagadnes vai nākotnes progresa vārdā. Tāpēc valsts iestādēm vērīgi jāraugās, lai jebkādi brīvības ierobežojumi vai atbildības nasta, kas cilvēkam uzlikta saistībā ar viņa darbību, nekad neskartu viņa cilvēcisko cieņu un tiktu garantēta cilvēktiesību ievērošana. Tā visa pamatā ir skatījums uz cilvēku kā *personu*, tas ir, *aktīvu*

---

246 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 26. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775. lpp.

247 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 27. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775. lpp.

248 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2235. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 550. lpp.

249 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 24. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 771. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 27, 356, 358. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 23., 98.–99. lpp.

subjektu, kas kopā ar sabiedrību, pie kuras pieder, ir *atbildīgs* par savas izaugsmes norisi.

134. *Patiesas izmaiņas sabiedrībā ir efektīvas un ilgstošas tikai tad, ja to pamatā ir apņēmīgas pārmaiņas personiskajā rīcībā.* Patiesa sabiedrības morāliskās dzīves uzlabošana nekad nebūs iespējama, ja tā nesāksies ar cilvēkiem un ja cilvēki nebūs tās galvenais kritērijs, jo “morāliskajā dzīvē atklājas personas cieņa”²⁵⁰. Acīmredzami cilvēkiem pienākas attīstīt tādas morālās nostājas (kā taisnīgums, godīgums, patiesīgums), kuras ir pamatā jebkurai sabiedrībai, kas pretendē būt patiesi cilvēciska, un kuras nevar vienkārši gaidīt no citiem vai deleģēt kādai iestādei. No visiem, bet jo īpaši no tiem, kam ir dažāda politiskā, juridiskā vai profesionālā atbildība citu priekšā, tiek gaidīts, lai viņi būtu modra sabiedrības sirdsapziņa un pirmie liecinātu par cilvēka cienīgiem sociālajiem apstākļiem.

C. PERSONAS BRĪVĪBA

a) Brīvības vērtība un ierobežojumi

135. *Cilvēks pēc labā var tiekties tikai brīvībā, ko Dievs viņam devis kā sava attēla cilvēkā spilgtāko zīmi*²⁵¹: “Dievs ir vēlējis izvēles brīvību atstāt cilvēka paša ziņā (sal. *Sīr* 15, 14), lai tas no brīvas gribas meklētu savu Radītāju un, pieķeroties Viņam, brīvi sasniegtu svētlaimīgu pilnību. Tātad cilvēka cieņa prasa, lai viņš rīkotos saskaņā ar apzinātu un brīvu izvēli – iekšēja lēmuma pamudināts un vadīts, nevis pakļaujoties aklam iekšējam impulsam vai ārējam spiedienam.”²⁵²

---

250 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1706. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 442. lpp.

251 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1705. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 442. lpp.

252 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 17. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 757.–759. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1730–1732. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 447. lpp.

Cilvēks pamatoti augstu vērtē brīvību un aizrautīgi pēc tās tiecas, un tas ir pareizi, ka viņš vēlas pēc savas brīvas iniciatīvas veidot un noteikt savu personisko un sabiedrisko dzīvi, un viņam tas arī jādara, uzņemoties personisko atbildību.²⁵³ Brīvība ne tikai dod cilvēkam iespēju pienācīgi pārveidot to lietu stāvokli, kas ir ārpus viņa, bet arī nosaka viņa personas izaugsmi ar izvēlēm, kas atbilst patiesajam labumam²⁵⁴. Tādējādi cilvēks dzemdina sevi, viņš ir savas esamības *tēvs*²⁵⁵, viņš veido sabiedrisko kārtību²⁵⁶.

136. *Brīvība nav pretrunā cilvēka kā radības atkarībai no Dieva.*²⁵⁷ *Atklāsme māca, ka cilvēkam nav varas nolemt, kas ir labs un kas ļauns, – šāda vara ir tikai Dievam* (sal. *Rad 2, 16–17*): “Cilvēks, bez šaubām, ir brīvs, sākot no brīža, kad spēj saprast un pieņemt Dieva pavēles. Viņš ir apveltīts ar ārkārtīgi lielu brīvību, jo var ēst augļus “no visiem dārza kokiem”. Taču šī brīvība nav bezgalīga – tai jāapstājas “laba un ļauna pazišanas koka” priekšā, jo šī brīvība ir acināta pieņemt morāles likumu, ko Dievs dod cilvēkam. Patiesībā tieši šajā pieņemšanā cilvēka brīvība patiesi un pilnībā tiek īstenota.”²⁵⁸

137. *Lai personisko brīvību pareizi izmantotu, nepieciešami konkrēti ekonomiskie, sociālie, juridiskie, politiskie un kulturālie nosacījumi*, kas “pārāk bieži tiek ignorēti un pārkāpti. Situācija, kad valda aklums un netaisnība, grauj morāliskās dzīves pamatus

---

253 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 34: AAS 85 (1993), 1160.–1161. lpp.; VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 17. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 757.–759. lpp.

254 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1733. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 447. lpp.

255 Sal. sv. GRĒGORIJS NO NISAS, *De vita Moysis*, II, 2–3: PG 44, 327B–328B: “.. unde fit, ut nos ipsi patres quodammodo simus nostri .. vitii ac virtutis ratione fingentes.”

256 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 13: AAS 83 (1991), 809.–810. lpp.

257 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1706. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 442. lpp.

258 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 35: AAS 85 (1993), 1161.–1162. lpp.

un gan stipros, gan vājos spiež grēkot pret tuvākmīlestību. Novirzīdamies no morāles likuma, cilvēks grauj pats savu brīvību, pats sevi iekāj važās, sarauj brālības saites, kas viņu vieno ar līdzciltvēkiem, un sacēlas pret dievišķo patiesību”²⁵⁹. *Atbrīvošanās no netaisnībām veicina cilvēka brīvību un cieņu*, tomēr, “ja vēlas panākt ekonomiskās un sociālās pārmaiņas, kas patiešām kalpotu cilvēkam, tad pirmām kārtām jāapelē pie personas garīgajām un morāliskajām spējām un pastāvīgas iekšējas atgriešanās nepieciešamības”²⁶⁰.

b) Brīvības saikne ar patiesību un dabisko likumu

138. *Izmantojot savu brīvību, cilvēks morāli labas darbības, kas nāk par labu gan viņam pašam, gan sabiedrībai, veic tikai tad, ja paklausa patiesībai, tas ir, ja viņš necenšas būt par šīs patiesības un ētisko normu radītāju un absolūto noteicēju.*²⁶¹ Jo brīvībai “absolūts un beznosacījumu aizsākums nav pašai sevī, bet gan eksistencē, kurā tā atrodas un kura tai vienlaikus nozīmē gan robežas, gan iespējas. Cilvēka brīvība ir radības brīvība, proti, tā ir dāvana, kas jāpieņem kā iedīgļis un atbildīgi jāaudzē”²⁶². Pretēja gadījumā šī brīvība kā tāda mirst un sagrauj cilvēku un sabiedrību.²⁶³

139. *Patiesība par labo un ļauno praktiski un konkrēti tiek atpazīta ar sirdsapziņas spriedumu. Sirdsapziņa mudina uzņemties atbildību par to, kas paveikts labi, un par pastrādāto ļaunumu: “Tādējādi praktiskajā sirdsapziņas spriedumā, kas personai uzliek pienākumu veikt kādu noteiktu rīcību, atklājas brīvības*

---

259 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1740. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 449. lpp.

260 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 75: AAS 79 (1987), 587. lpp.

261 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1749–1756. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 450.–452. lpp.

262 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 86: AAS 85 (1993), 1201. lpp.

263 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 44, 99: AAS 85 (1993), 1168.–1169., 1210.–1211. lpp.

saikne ar patiesību. Tieši tāpēc sirdsapziņa izpaužas nevis ar patvaļīgiem “lēmumiem”, bet gan ar “spriedumiem”, kas atspoguļo patiesību par labo. Šo spriedumu brieduma un atbildības un galu galā arī cilvēka kā subjekta brieduma un atbildības mērs ir nevis sirdsapziņas atbrīvošanās no objektīvās patiesības par labu savu lēmumu neatkarībai, bet, tieši otrādi, neatlaidīgi patiesības meklējumi un ļaušana šai patiesībai sevi vadīt.”²⁶⁴

140. *Brīvības izmantošana paredz atsauci uz dabisku morāles likumu, kas ir vispārējs un ir pirms visām tiesībām un pienākumiem un tos apvieno.*²⁶⁵ Dabiskais likums “nav nekas cits kā saprāta gaisma, ko mūsos ielicis Dievs; ar tās palīdzību mēs zinām, kas jādara un no kā jāvairās. Šo gaismu un šo likumu Dievs cilvēkam devis viņa radīšanas brīdī”²⁶⁶, un tā ir daļa no Viņa mūžīgā likuma, kas identificējams ar pašu Dievu.²⁶⁷ Šo likumu par dabisko sauc tāpēc, ka saprāts, kas dod šā likuma norādījumus, pieder pie cilvēka dabas. Šis likums ir vispārējs, tas attiecas uz visiem cilvēkiem, jo to iedibinājis saprāts. Dievišķā un dabiskā likuma galvenie priekšraksti ietverti desmit Dieva baušļos un izsaka pirmos un būtiskākos norādījumus, kas regulē morālisko dzīvi.²⁶⁸

264 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 61: AAS 85 (1993), 1181.–1182. lpp.

265 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 50: AAS 85 (1993), 1173.–1174. lpp.

266 Sv. AKVĪNAS TOMS, *In duo praecepta caritatis et in decem Legis praecepta expositio*, c. 1: “Nunc autem de scientia operandorum intendimus: ad quam tractandam *quadruplex* lex invenitur. *Prima* dicitur lex naturae; et haec nihil aliud est nisi lumen intellectus insitum nobis a Deo, per quod cognoscimus quid agendum et quid vitandum. Hoc lumen et hanc legem dedit Deus homini in creatione”: DIVI THOMAE AQUINATIS, DOCTORIS ANGELICI, *Opuscula Theologica*, II: *De re spirituali*, cura et studio P. FR. RAYMUNDI SPIAZZI, O.P., Marietti ed., Taurini-Romae, 1954, 245. lpp.

267 Sal. sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, I-II, q. 91, a. 2, c: Ed. Leon. 7, 154: “.. participatio legis aeternae in rationali creatura lex naturalis dicitur.”

268 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1955. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 488. lpp.

Tā pamatā ir gan alkas pēc Dieva un pakļaušanās Viņam, kas ir ikviena labuma avots un tiesnesis, gan arī otra cilvēka uzlūkošana par līdzvērtīgu sev pašam. Dabiskais likums izsaka personas cieņu un nosaka tās pamattiesības un pamatpienākumus.²⁶⁹

141. *Kultūru daudzveidībā dabiskais likums vieno cilvēkus, nosakot tiem kopīgus principus.* Lai gan lietojumā šo likumu nākas piemērot daudzveidīgajiem dzīves nosacījumiem atkarībā no vides, laikmeta un apstākļiem²⁷⁰, tas ir *nemainīgs* un “pastāvīgs, neraugoties uz vēsturiskajām pārmaiņām; tas pastāv mainīgajā ideju un ieražu straumē un virza to pilnveidošanos. [...] Pat ja tiek noliegti tā principi, likumu pašu nevar ne iznīcināt, ne arī izraut no cilvēka sirds. Tas vienmēr parādās no jauna gan atsevišķo cilvēku, gan sabiedrības dzīvē”²⁷¹.

Tomēr ne visi šā likuma priekšrakstus saprot skaidri un tieši. Ticības un morāles patiesības visiem var kļūt zināmas “bez grūtībām – skaidri, nepārprotami un nekļūdīgi”²⁷² – tikai ar žēlastības un Atklāsmes palīdzību. Dabiskais likums Atklāsmē saņemtajam likumam un žēlastībai ir Dieva sagatavots pamats, kas ir pilnīgā saskaņā ar Svētā Gara darbību.²⁷³

142. *Dabisko likumu, kas ir Dieva likums, cilvēka ļaunums nespēj izdzēst.*²⁷⁴ Tas ir morālais pamats, kas nepieciešams, lai veidotu cilvēku kopienu un izstrādātu civilo likumu, kura konkrētās un iespējamās sekas izriet no dabiskā likuma principiem.²⁷⁵

269 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1956. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 489. lpp.

270 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1957. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 489. lpp.

271 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1958. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 489. lpp.

272 VATIKĀNA I KONCILS, dogm. konst. *Dei Filius*, c. 2: DS 3005, 588. lpp.; sal. PIJIS XII, enc. *Humani generis*: AAS 42 (1950), 562. lpp.

273 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1960. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 490. lpp.

274 Sal. sv. AUGUSTĪNS, *Atzišanās*, 2, 4, 9. – Rīga, Liepnieks & Rītups, 2008, 47. lpp.

275 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1959. – Rīga, Rīgas metropolijas

Ja izpratne par to, ka dabiskais morāles likums ir vispārējs, kļūst neskaidra, nav iespējams izveidot patiesu un ilgstošu kopību ar citiem, jo tad, ja trūkst tiekšanās uz patiesību un labumu, “mūsu darbi, apsūdzami vai neapsūdzami, posta personu kopību, kaitē-jot ikvienam”²⁷⁶. Tikai tāda brīvība, kas sakņojas kopīgajā dabā, var uzlikt visiem cilvēkiem atbildību un spēj pamatot sabiedris-ko morāli. Tas, kurš sevi uzskata par vienīgo lietu un patiesības mēru, nespēj mierā sadzīvot un sadarboties ar līdzcilvēkiem.²⁷⁷

143. *Brīvība neizprotami tiecas nodot šo atvērtību patiesībai un cilvēka labumam un bieži vien dod priekšroku ļaunumam un egoistiskai noslēgtībai, paaugstinot sevi par dievišķu labā un ļau-nā radītāju:* “Dievs cilvēku radot nostiprināja taisnīgumā, taču cilvēks, nelabā kārdināts, jau kopš vēstures pirmsākumiem ir ļaunprātīgi izmantojis savu brīvību, saceldamies pret Dievu un gribēdams sasniegt savu mērķi ārpus Viņa. [...] Bieži atsacīda-mies atzīt Dievu par savu Pirmcēloni, cilvēks jau tāpēc vien ir sagrāvis kārtību, kas viņu virzīja uz galamērķi, un tajā pašā laikā ir izjaucis saskaņu, vai tā būtu pašam ar sevi vai arī attiecībās ar citiem cilvēkiem un visu radību.”²⁷⁸ *Tāpēc cilvēka brīvība ir jāatbrīvo.* Kristus sava pashālā noslēpuma spēkā atbrīvo cilvēku no nepareizas sevis mīlestības²⁷⁹, no kuras izriet sava tuvākā no-niecināšana un slieksme dominēt attiecībās ar citiem cilvēkiem; Viņš atklāj, ka brīvība tiek īstenota, sevi dāvājot.²⁸⁰ Ar savu upuri uz krusta Jēzus ikvienu cilvēku no jauna ievada kopībā ar Dievu un savu tuvāko.

Romas katoļu kūrīja, 2000, 489. lpp.

276 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 51: AAS 85 (1993), 1175. lpp.

277 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 19–20: AAS 87 (1995), 421.–424. lpp.

278 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 13. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 753. lpp.

279 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1741. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 449. lpp.

280 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 87: AAS 85 (1993), 1202.–1203. lpp.

D. VISU CILVĒKU VIENLĪDZĪGĀ CIENĀ

144. “Dievs cilvēku neskata pēc ārienes” (Apd 10, 34; sal. Rom 2, 11; Gal 2, 6; Ef 6, 9), jo visiem cilvēkiem ir viena un tā pati cieņa, tāpēc ka tie visi ir radīti pēc Viņa attēla un līdzības.²⁸¹ Dieva Dēla iemiesošanās dara redzamu šo visu cilvēku cieņas vienlīdzību: “Tur nav ne jūda, ne grieķa, tur nav ne verga, ne brīvā, tur nav ne vīrieša, ne sievietes – jūs visi esat viens Kristū Jēzū.” (Gal 3, 28; sal. Rom 10, 12; 1 Kor 12, 13; Kol 3, 11)

Tā kā jebkura cilvēka sejā atmirdz kaut kas no Dieva godības, ikviena cilvēka cieņa Dieva priekšā ir pamatā cilvēka cieņai citu cilvēku priekšā.²⁸² Turklāt tas ir pamatu pamats cilvēku radikālajai vienlīdzībai un brālībai neatkarīgi no rases, tautības, dzimuma, izcelsmes, kultūras un sabiedriskā stāvokļa.

145. Tikai cilvēka cieņas atzišana var darīt iespējamu visu cilvēku kopīgo un personisko izaugsmi (sal. Jēk 2, 1–9). Lai veicinātu šādu izaugsmi, īpaši jāpalīdz vismazākajiem, patiešām nodrošinot vienlīdzīgas iespējas vīriešiem un sievietēm un garantējot objektīvu vienlīdzību likuma priekšā cilvēkiem ar atšķirīgu sabiedrisko stāvokli.²⁸³

Arī attiecībās starp tautām un valstīm vienlīdzība un paritāte ir priekšnoteikums patiesam starptautiskās sabiedrības progresam.²⁸⁴ Kaut arī šajā virzienā sperts daudz soļu, nedrīkst aizmirst, ka joprojām pastāv daudz nevienlīdzības izpausmju un atkarības formu.²⁸⁵

281 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1934. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 484. lpp.

282 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 29. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 777.–779. lpp.

283 Sal. Pāvils VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 16: AAS 63 (1971), 413. lpp.

284 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Pacem in terris*, AAS 55 (1963), 279.–281. lpp.; Pāvils VI, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā* (1965. gada 4. oktobris), 5: AAS 57 (1965), 881. lpp.; Jānis Pāvils II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 13: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 739.–741. lpp.

285 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 84. – Rīga,

Atzīstot ikviena cilvēka un tautas vienlīdzīgo cieņu, jāapzinās, ka cilvēka cieņu aizsargāt un veicināt varēs tikai kopīgi visa cilvēce. Tikai tad, ja atsevišķi indivīdi un tautas, būdami patiesi norūpējušies par visu cilvēku labumu, saskaņoti rīkosies, var sasniegt īstu vispārējo brālību.²⁸⁶ Pretējā gadījumā pastāvošās nopietnās atšķirības un nevienlīdzība visus darīs arvien nabadzīgākus.

146. “Vīriešu dzimums” un “sieviešu dzimums” nodala divus individuus, kam ir vienlīdzīga cieņa, taču šī vienlīdzība nav statiska, jo specifiski sievišķais atšķiras no specifiski vīrišķā un šī atšķirība vienlīdzībā bagātina sabiedrības dzīves harmoniju un ir tai neaizstājama: “Lai sievietei nodrošinātu pienācīgu vietu Baznīcā un sabiedrībā, padziļināti un precīzi jāanalizē vīrieša un sievietes stāvokļa antropoloģiskie pamati, precizējot sievietes personisko identitāti viņas atšķirīgumā un savstarpējā papildināmībā ar vīrieti, raugoties ne tikai uz to lomām un funkcijām, bet gan ievērojami dziļāk – uz personas struktūru un nozīmi.”²⁸⁷

147. Sieviete papildina vīrieti, tāpat kā vīrietis papildina sievieti: vīrietis un sieviete viens otru papildina ne tikai fiziskā un psiholoģiskā, bet arī ontoloģiskā ziņā. Tikai pateicoties “vīrišķā” un “sievišķā” divējādībai, pilnībā īstenojas “cilvēciskais”. Šī “divu vienotība”²⁸⁸ jeb, citiem vārdiem sakot, “apvienotā divējādība” ikvienai personai dod iespēju piedzīvot starppersoniskās un savstarpējās attiecības kā dāvanu, kas tajā pašā laikā ir arī sūtība, jo “šai “divu vienotībai” Dievs ir uzticējies ne tikai radīšanas darbu un ģimenes dzīvi, bet arī vēstures veidošanu”²⁸⁹. “Sieviete ir

---

Vox Ecclesiae, 2016, 885. lpp.

286 Sal. PĀVILS VI, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā* (1965. gada 4. oktobris), 5: AAS 57 (1965), 881. lpp.; PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 43–44: AAS 59 (1967), 278.–279. lpp.

287 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 50. – Rīga, *Effata*, 2002, 112. lpp.

288 JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Mulieris dignitatem*, 11: AAS 80 (1988), 1678. lpp.

289 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstule sievietēm*, 8: AAS 87 (1995), 808. lpp.

vīrieša “palīgs”, tieši tāpat kā vīrietis ir sievietes “palīgs!”²⁹⁰ Tad, kad viņi sastopas, īstenojas cilvēka personas vienotā iecere, kuras pamatā ir nevis egocentrisms un sevis apliecināšana, bet mīlestība un solidaritāte.

148. *Personas ar invaliditāti ir pilnībā cilvēki ar savām tiesībām un pienākumiem:* “neatkarīgi no ierobežotības un ciešanām, kas skar viņu ķermeni un spējas, viņi vēl skaidrāk izceļ cilvēka cieņu un diženumu”²⁹¹. Personas ar invaliditāti ir cilvēki ar visām to tiesībām, tāpēc ir jāpalīdz tiem iesaistīties visos ģimenes un sabiedriskās dzīves aspektos un visos līmeņos, kas atbilst viņu iespējām.

Cilvēku ar invaliditāti tiesības jāveicina ar efektīviem un atbilstošiem līdzekļiem: “Tas būtu cilvēka necienīgi un noliegtu visu mūsu kopīgo cilvēciskumu, ja sabiedriskajā dzīvē un tātad arī darbā pieņemtu tikai tos, kas ir pilnībā funkcionāli. Šāda rīcība būtu *nopietna diskriminācijas forma*, ko stipri un veseli cilvēki īstenotu pret vājākiem un slimiem.”²⁹² Liela uzmanība jāveltī ne tikai darba fiziskajiem un psiholoģiskajiem apstākļiem, algai, iespējai saņemt paaugstinājumu un dažādu šķēršļu izskaušanai, bet arī personu ar invaliditāti emocionālajai un seksuālajai šķautnei: “Arī viņiem ir vajadzība mīlēt un tikt mīlētiem, arī viņiem vajag maigumu un tuvību,”²⁹³ – atbilstoši viņu spējām un respektējot morālo kārtību, kas ir viena un tā pati gan veselīgiem cilvēkiem, gan cilvēkiem ar invaliditāti.

---

290 JĀNIS PĀVILS II, *Angelus Domini* (1995. gada 9. jūlijs): *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 74. lpp.; sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Vēstule katoliskās Baznīcas bīskapiem par vīrieša un sievietes sadarbību Baznīcā un pasaulē*. – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2004.

291 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 22: AAS 73 (1981), 634. lpp.

292 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 22: AAS 73 (1981), 634. lpp.

293 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums starptautiskajā simpozijā “Cilvēka ar garīgajiem traucējumiem cieņa un tiesības”* (2004. gada 5. janvāris): *L'Osservatore Romano*, 2004. gada 9. janvāris, 5. lpp.

E. CILVĒKS – SABIEDRISKA BŪTNE

149. *Cilvēks ir sabiedriska būtne*²⁹⁴, jo tādu viņu vēlējis Dievs, kas viņu radījis.²⁹⁵ Pēc savas dabas cilvēks atklājas kā tāda būtne, kura uz savām vajadzībām atbild, balstoties uz *relacionālu subjektivitāti*, t. i., kā brīva un atbildīga būtne, kas atzīst nepieciešamību iekļauties sev līdzīgu būtņu vidū un sadarboties ar tām un kas ir *spējīga uz kopību* ar šīm būtnēm, tās pazīstot un mīlot. “*Sabiedrība* ir tādu personu kopums, kuras organiski kopā saista vienotības princips, kas pārsniedz katru no tām atsevišķi. Būdam vienlaikus gan redzams, gan garīgs kopums, sabiedrība pastāv laika ritumā: tā saņem pagātņi un sagatavo nākotni.”²⁹⁶

Tāpēc jāuzsver, ka kopienas dzīve ir dabiska iezīme, kas cilvēku dara atšķirīgu no pārējām zemes radībām. Sabiedriskā darbība ietver īpašu cilvēka un cilvēces zīmi – tādas personas zīmi, kas darbojas personu kopienā. Šī zīme nosaka cilvēka iekšējās īpašības un savā ziņā veido viņa dabu.²⁹⁷ Ticības gaismā šī relacionālā iezīme iegūst dziļāku un noturīgāku jēgu. Radīts pēc Dieva attēla un līdzības (sal. *Rad* 1, 26) un lemts sabiedriskajai dzīvei

294 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 12. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 753. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1879. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 474. lpp.

295 Sal. Pījs XII, *Radiovēstījums* (1942. gada 24. decembris), 6: AAS 35 (1943), 11.–12. lpp.; Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 264.–265. lpp.

296 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1880. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 474. lpp.

297 Tas, ka cilvēks pēc savas dabas ir sabiedrisks, liecina arī par to, ka sabiedrības izcelsme nav saistīta ar kādu “līgumu” vai konvencionālu “paktu”, bet gan ar cilvēka dabu; no tās izriet iespēja brīvi izstrādāt dažādus apvienību līgumus. Nedrīkst aizmirst, ka sociālā līguma ideoloģiju pamatā ir nepatiesa antropoloģija. Līdz ar to šo ideoloģiju rezultāti nevar būt un nekad nav bijuši auglīgi sabiedrībai un cilvēkiem. Magīstērijs šādus uzskatus ir novērtējis kā absurdus un augstākajā mērā postošus: sal. Leons XIII, enc. *Libertas praestantissimum: Acta Leonis XIII*, 8 (1889), 226.–227. lpp.

redzamajā pasaulē (sal. *Rad* 1, 26.28–30), cilvēks jau kopš pirm-sākumiem ir aicināts dzīvot cilvēku vidū: “Dievs cilvēku nav radījis kā “vientuļu būtņi”, bet gribējis, lai viņš ir “sabiedriska būtne”. Tātad sabiedriskā dzīve nav kaut kas tāds, kas atrodas ārpus cilvēka: cilvēks var augt un savu aicinājumu īstenot tikai saiknē ar citiem.”²⁹⁸

150. *Tas, ka cilvēks ir sabiedriska būtne, automātiski nenozīmē, ka viņš ir atvērts kopībai ar citiem un sevis dāvāšanai.* Cilvēks sevī atklāj nesabiedriskuma asnus, individuālistisku noslēgtību un tendenci citus pazemot: šo iezīmju cēlonis ir viņa lepnība un egoisms.²⁹⁹ Ikviens sabiedrība, kura ir šā vārda cienīga, tikai tad var uzskatīt, ka tā sakņojas patiesībā, ja katrs tās loceklis, pateicoties savai spējai pazīt to, kas ir labs, šo spēju liek lietā ne tikai sevis, bet arī citu labā. Mīlestībā pret savu un citu personu labumu cilvēki apvienojas stabilās grupās, lai sasniegtu kopīgo labumu. Arī atsevišķajām kopības formām citai ar citu jāveido solidaritātes, saziņas un sadarbības attiecības, lai kalpotu cilvēkam un kopīgajam labumam.³⁰⁰

151. *Cilvēkam raksturīgais sabiedriskums nav vienveidīgs, tam ir daudz dažādu izpausmju.* Kopīgais labums ir atkarīgs no veselīgas sociālās daudzveidības. Dažādās sabiedrības daļas ir aicinātas veidot vienotu un harmonisku veselumu, kurā katrai būtu iespējams saglabāt un attīstīt savu identitāti un neatkarību. Dažas no tām, piemēram, ģimene, pilsoniskā kopiena un reliģiskā kopiena, tiešāk atbilst cilvēka dabai, savukārt citas rodas pēc brīvas izvēles. “Lai veicinātu to, ka arvien vairāk cilvēku iesaistās sabiedriskajā dzīvē, ir jāatbalsta brīvi izvēlēti “ekonomisku, sociālu, sporta, atpūtas, profesionālu, politisku apvienību un

---

298 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 32: AAS 79 (1987), 567. lpp.

299 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 25. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 771.–773. lpp.

300 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 26: AAS 80 (1988), 544.–547. lpp.; Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869.–871. lpp.

biedrību dibināšana kā atsevišķā valstī, tā arī pasaules mērogā”. Šī cilvēka “socializācija” jeb iesaistīšana sabiedrībā liecina arī par viņa dabisko tieksmi apvienoties, lai sasniegtu noteiktus mērķus, kuri pārsniedz atsevišķa cilvēka iespējas. Tā attīsta personas spējas, it īpaši iniciatīvu un atbildības izjūtu. Tā palīdz nodrošināt personas tiesību ievērošanu.”³⁰¹

IV. CILVĒKTIESĪBAS

a) Cilvēktiesību nozīme

152. *Virzība uz cilvēktiesību identificēšanu un pasludināšanu ir viens no nozīmīgākajiem centieniem efektīvi atbildēt uz neizbēgamajām prasībām pēc cilvēka cieņas.*³⁰² Baznīca šīs tiesības uzskata par mūsu laika piedāvātu ārkārtēju izdevību ar šo tiesību apstiprināšanu efektīvāk atzīt cilvēka cieņu un visā pasaulē to atbalstīt kā iezīmi, ar ko Dievs, Radītājs, apveltījis savu radību.³⁰³ Baznīcas Maģistrs nav kavējies uzsvērt to, cik pozitīva nozīme ir Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai, ko 1948. gada 10. decembrī pasludināja Apvienoto Nāciju Organizācija. Pāvests Jānis Pāvils II to novērtējis kā “īstu pavērsienu cilvēces morālā progresa ceļā”³⁰⁴.

301 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1882. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 475. lpp.

302 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 557. lpp.

303 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 41. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 797.–799. lpp.; KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGRESĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 32. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 36.–37. lpp.

304 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā* (1979. gada 2. oktobris), 7: AAS 71 (1979), 1147.–1148. lpp.; Jānis Pāvils II teica, ka šī deklarācija “ir viena no mūsdienu cilvēka sirdsapziņas augstākajām izpausmēm”: *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 13: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 731.–732. lpp.

153. *Cilvēktiesības sakņojas cieņā, ar ko apveltīts ikviens cilvēks.*³⁰⁵ Šī cieņa, kas piemīt cilvēka dzīvībai un ir vienāda visiem cilvēkiem, pirmām kārtām tiek uztverta un saprasta ar prātu. Dabiskais tiesību pamats šķiet vēl stiprāks, ja to skata pārdabiskā gaismā. Tajā redzam, ka cilvēka cieņu, ko devis Dievs un dziļi ievainojis grēks, ar savu iemiesošanos, nāvi un augšāmcelšanos ir pieņēmis un atpestījis Jēzus Kristus.³⁰⁶

*Cilvēktiesību galīgais avots nav rodams tikai cilvēku gribā*³⁰⁷, *valsts pastāvēšanā vai sabiedriskajā varā, bet pašā cilvēkā un Dievā, viņa Radītājā.* Šīs tiesības ir “vispārējas, neaizskaramas un neatņemamas”³⁰⁸. *Vispārējas* tāpēc, ka tās ir klātesošas visos cilvēkos bez izņēmuma neatkarīgi no laika, vietas un subjekta. *Neaizskaramas* tāpēc, ka tās “piemīt cilvēka personai un viņa cieņai”³⁰⁹ un būtu “veltīgi sludināt tiesības, ja tajā pašā laikā ne-tiktu darīts viss, lai nodrošinātu, ka tās jāievēro visiem cilvēkiem, visur un attiecībā uz ikvienu”³¹⁰. *Neatņemamas* tāpēc, ka “neviens šīs tiesības nevar likumīgi atņemt otram cilvēkam, lai kas viņš būtu, jo tā būtu vardarbība pret viņa dabu”³¹¹.

154. *Cilvēktiesības jāaizsargā ne tikai pa daļām, bet visā to kopumā: ja šīs tiesības aizsargā daļēji, to var uztvert kā šo tiesību neatzišanu.* Tās atbilst cilvēka cieņas prasībām un pirmām kārtām paredz personas galveno materiālo un garīgo vajadzību apmie-

305 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 27. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775.–777. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1930. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 483. lpp.

306 Sal. Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*, AAS 55 (1963), 259. lpp.; Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 22. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 767.–769. lpp.

307 Sal. Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*, AAS 55 (1963), 278.–279. lpp.

308 Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*, AAS 55 (1963), 259. lpp.

309 Jānis Pāvils II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 3: AAS 91 (1999), 379. lpp.

310 Pāvils VI, *Vēstījums starptautiskajai konferencei par cilvēka tiesībām* (1968. gada 15. aprīlis): AAS 60 (1968), 285. lpp.

311 Jānis Pāvils II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 3: AAS 91 (1999), 379. lpp.

rināšanu: “Šīs tiesības attiecas uz visiem dzīves posmiem un uz jebkādu politisko, sociālo, ekonomisko un kultūrālo kontekstu. Tās veido vienotu kopumu, kas orientēts uz ikviena personiskā un sabiedriskā labuma aspekta veicināšanu. [...] Visaptveroša visu cilvēktiesību kategoriju atbalstīšana nodrošina to, ka pilnībā tiks ievērotas visas atsevišķās tiesības.”³¹² Cilvēktiesību raksturīgā iezīme ir tā, ka tās ir vispārējas un nedalāmas: “Tie ir divi galvenie principi, kas pieprasa cilvēktiesības iesakņot ikvienā kultūrā, kā arī stiprināt to juridisko aspektu, lai tās tiktu pilnībā ievērotas.”³¹³

b) Tiesību precizēšana

155. *Pāvesta Jāņa XXIII*³¹⁴, *Vatikāna II koncila*³¹⁵ un *pāvesta Pāvila VI*³¹⁶ mācībā bagātīgi sniegtas norādes par cilvēktiesību jēdzienu, kā to formulējis Baznīcas Maģistērijs. Pāvests Jānis Pāvils II tās uzskaitījis enciklikā *Centesimus annus*: “Tiesības uz dzīvību, kuru būtiska daļa ir bērna tiesības kopš ieņemšanas brīža attīstīties mātes organismā; tiesības *dzīvot* vienotā ģimenē un tikumīgā vidē, kas ir labvēlīga personības attīstībai; tiesības pilnveidot savu prātu un *brīvību*, meklējot un iepazīstot *patiesību*; tiesības būt līdzdalīgam darbā, kurā tiek gudri izmantoti zemes materiālie resursi, un šajā darbā gūt iztikas līdzekļus sev un saviem ģimenes locekļiem; tiesības *brīvi dibināt* ģimeni un radīt un audzināt bērnus, atbildīgi praktizējot savu seksualitāti. Šo tiesību

312 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 3: AAS 91 (1999), 379. lpp.

313 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1998. gada Pasaules miera dienā*, 3: AAS 91 (1998), 379. lpp.

314 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*, AAS 55 (1963), 259.–264. lpp.

315 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 26. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 773.–775. lpp.

316 Sal. PĀVILS VI, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā* (1965. gada 4. oktobris), 6: AAS 57 (1965), 881. lpp.; PĀVILS VI, *Vēstījums bīskapiem, kas sapulcējušies uz sinodi* (1974. gada 26. oktobris): AAS 66 (1974), 631.–639. lpp.

avots un kopsavilkums savā ziņā ir reliģiskā *brīvība*, kas jāsaprot kā tiesības dzīvot savas ticības patiesībā un atbilstoši savas personas transcendentajai cieņai.”³¹⁷

*Pirmās šajā uzskaitījumā ir tiesības uz dzīvību kopš ieņemšanas brīža līdz dabiskam mūža galam*³¹⁸, tās ir visu citu tiesību pamatā un nozīmē to, ka jebkāds aborts un eitanāzija ir nelikumīgi.³¹⁹ Tiek uzsvērtā reliģiskās brīvības augstā vērtība: “Reliģiskajos jautājumos visiem cilvēkiem ir jābūt brīviem no jebkādiem spaidiem, vai tie būtu no atsevišķu cilvēku, sociālo grupu vai laicīgās varas puses. Reliģiskajos jautājumos nevienu nedrīkst spiest rīkoties pret savu sirdsapziņu ne privāti, ne publiski, ne vienatnē, ne kopā ar citiem.”³²⁰ Šo tiesību ievērošana norāda uz “patiesu cilvēka progresu jebkurā režīmā, sabiedrībā, sistēmā vai vidē”³²¹.

c) Tiesības un pienākumi

156. *Ar cilvēktiesību tēmu nešķirami saistīts ir jautājums par cilvēka pienākumiem*, ko pamatoti uzsvēris Maģistērijs. Vairākkārt tiek pieminēta komplementaritāte starp tiesībām un pienākumiem, starp kuriem pastāv nesaraucama saikne, pirmām kārtām jau cilvēka personā, uz ko tie attiecas.³²² Šī saikne ietver arī sociālo aspektu: “Sabiedrības dzīvē jebkurām cilvēka dabiskajām

317 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 47: AAS 83 (1991), 851.–852. lpp.; sal. arī JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā* (1979. gada 2. oktobris), 13: AAS 71 (1979), 1152.–1153. lpp.

318 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 2: AAS 87 (1995), 402. lpp.

319 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 27. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775.–777. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 80: AAS 85 (1993), 1197.–1198. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 7–28: AAS 87 (1995), 408.–433. lpp.

320 VATIKĀNA II KONCILS, dekl. *Dignitatis humanae*, 2. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 559. lpp.

321 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptor hominis*, 17: AAS 71 (1979), 300. lpp.

322 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*, AAS 55 (1963), 259.–264. lpp.; VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 26. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 773.–775. lpp.

tiesībām atbilst pienākums, kas pildāms citām personām, proti, pienākums atzīt un respektēt šīs tiesības.”³²³ *Maģistērijs norāda uz pretrunu, kas piemīt tiesību apliecināšanai bez atbilstošas atbildības paredzēšanas*: “Tāpēc tos, kas, aizstāvēdami savas tiesības, aizmirst pildīt vai apzināti nepilda tām atbilstošos pienākumus, var salīdzināt ar cilvēkiem, kuri ar vienu roku ceļ, bet ar otru – iznīcina.”³²⁴

d) Tautu un nāciju tiesības

157. *Cilvēktiesību joma ir paplašinājusies līdz tautu un nāciju tiesībām*³²⁵, jo “tas, kas ir patiens attiecībā uz cilvēkiem, tāds ir arī attiecībā uz tautām”³²⁶. Maģistērijs atgādina, ka starptautisko tiesību pamatā ir “vienlīdzīgas valstu cieņas princips, ikvienas tautas pašnoteikšanās tiesības un to brīva sadarbība saskaņā ar lielāku cilvēces kopīgo labumu”³²⁷. Miera pamatā ir ne tikai cilvēktiesību, bet arī tautu tiesību ievērošana, jo īpaši tiesību uz neatkarību ievērošana.³²⁸

Nāciju tiesības nav nekas cits kā “cilvēktiesības”, kas tiek atzītas šajā kopienas dzīves līmenī”³²⁹. Nācijai ir “fundamentālas tiesības eksistēt”; tiesības uz “savu valodu un kultūru, ar kuru ikviena tauta izsaka un veicina savu gara suverenitāti”; tiesības

323 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*, AAS 55 (1963), 264. lpp.

324 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*, AAS 55 (1963), 264. lpp.

325 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 33: AAS 80 (1988), 557–559. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 21: AAS 83 (1991), 818.–819. lpp.

326 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstule saistībā ar 50. gadskārtu kopš 2. pasaules kara sākšanās*, 2: AAS 82 (1990), 56. lpp.

327 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstule saistībā ar 50. gadskārtu kopš 2. pasaules kara sākšanās*, 2: AAS 82 (1990), 56. lpp.

328 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskā korpusa locekļiem* (1988. gada 9. janvāris), 7–8: AAS 80 (1988), 1139. lpp.

329 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 8: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 736. lpp.

“veidot dzīvi saskaņā ar savām tradīcijām, izņemot, bez šaubām, jebkādas cilvēka pamattiesību pārkāpumus, jo īpaši minoritāšu apspiešanu”; tiesības “veidot savu nākotni, sniedzot jaunajai paaudzei atbilstošu izglītību”³³⁰. Starptautiskā kārtība prasa *lidzsvaru starp atsevišķo un vispārējo*, un to īstenot ir aicinātas visas nācijas; to pirmais pienākums ir dzīvot mierā ar citām nācijām, īstenojot solidaritāti un cieņu pret tām.

e) Novērst atšķirību starp cilvēktiesību burtu un garu

158. *Svinīgā cilvēktiesību pasludināšana ir pretrunā sāpīgajai realitātei – kariem un visdažādākajai vardarbībai, pirmām kārtām genocīdam un masu deportācijām, gandrīz visā pasaulē sastopamām jaunām verdzības formām, tādām kā cilvēku tirdzniecība, bērnu iesaistīšana karadarbībā, strādnieku ekspluatācija, nelegāla narkotiku izplatīšana un prostitūcija. “Pat demokrātiskās valstīs šīs tiesības ne vienmēr tiek pilnībā ievērotas.”*³³¹

*Diemžēl pastāv atšķirība starp cilvēktiesību “burtu” un “garu”*³³², proti, cilvēktiesības nereti tiek ievērotas tikai formāli. Baznīcas sociālā mācība, ņemot vērā privilēģiju, ko Evaņģēlijs piešķir nabadzīgajiem, nemitējas atkārtot, ka “tiem, kas atrodas labvēlīgākā situācijā, jāatsakās no dažām savām tiesībām, lai labumus, kuri tiem pieder, nesavtīgāk nodotu kalpošanai citiem”, un ka pārmerīga vienlīdzības apliecināšana “var veicināt tādu individuālismu, kad katrs aizstāv savas tiesības, atsakoties no atbildības par kopīgo labumu”³³³.

159. *Baznīca, apzinoties, ka tās sūtība, kas galvenokārt ir reliģiska, ietver cilvēka pamattiesību aizstāvību un veicināšanu*³³⁴,

330 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 8: Jāņa Pāvila II mācība, XVIII, 2 (1995), 736.–737. lpp.

331 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 47: AAS 83 (1991), 852. lpp.

332 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptor hominis*, 17: AAS 71 (1979), 295.–300. lpp.

333 PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 23: AAS 63 (1971), 418. lpp.

334 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 54: AAS 83 (1991), 859.–860. lpp.

“augstu vērtē mūslaiku dinamismu, ar kādu tiek veicināta šo tiesību ievērošana it visur”³³⁵. Baznīca dziļi izjūt vajadzību respektēt taisnību³³⁶ un cilvēktiesības³³⁷ savā iekšienē.

*Šim pastorālajam darbam ir divi virzieni – cilvēktiesību kristīgā pamata pasludināšana un šo tiesību pārkāpumu nosodišana*³³⁸. Jebkurā gadījumā “*pasludināšana* vienmēr ir svarīgāka par *nosodišanu*, un pēdējā nedrīkst atstāt novārtā pirmo, kas sniedz nopietnu pamatu un augstākas motivācijas spēku”³³⁹. Lai šis pastorālais darbs būtu auglīgāks, tas ir atvērts ekumeniskajai sadarbībai, dialogam ar citām reliģijām, kā arī kontaktu veidošanai ar valstiskām un nevalstiskām organizācijām valsts un starptautiskā līmenī. Taču visvairāk Baznīca paļaujas uz Kunga un Viņa Gara palīdzību: šis Gars, kas ieliets cilvēku sirdī, ir drošākā garantija tam, ka tiks ievērots taisnīgums un cilvēktiesības un veicināts miers: “Veicināt taisnīgumu un mieru un ar Evaņģēlija gaismu un ieraugu būt klāt visās sabiedriskās dzīves jomās – to Baznīca nekad nav mitējusies darīt, pildot no Kunga saņemto sūtību.”³⁴⁰

---

335 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 41. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775.–777. lpp.

336 Sal. Jānis Pāvils II, *Uzruna Rota Romana tiesas ierēdņiem un advokātiem* (1979. gada 17. februāris), 4: *Jāņa Pāvila II mācība*, II, 1 (1979), 413.–414. lpp.

337 Sal. KTK, 208.–223. kanons.

338 Sal. Taisnīguma un miera pontifikālā padome, *Baznīca un cilvēktiesības*, 70–90. – *Città del Vaticano*, 1975, 47.–55. lpp.

339 Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 572. lpp.

340 Pāvils VI, *Motu proprio “Iustitiam et pacem promovere”* (1976. gada 10. decembris): AAS 68 (1976), 700. lpp.

CETURTĀ NODAĻA

BAZNĪCAS SOCIĀLĀS MĀCĪBAS PRINCIPI

I. NOZĪME UN VIENOTĪBA

160. *Baznīcas sociālās mācības pastāvīgie principi*³⁴¹ ir katoļu sociālās mācības pamats: proti, runa ir par cilvēka personas cieņas principu (jau aplūkots iepriekšējā nodaļā), kas ir visu citu sociālās mācības principu un satura pamatā³⁴², kā arī par *kopīgā labuma, subsidiaritātes un solidaritātes* principu. Šie principi, kas ir ar prātu un ticību iepazītās pilnīgās patiesības par cilvēku izpausme, radušies, “kad Evaņģēlija vēsts, prasības, kuras ietver Dieva un tuvākmīlestības bauslis un taisnīgums, sastopas ar sabiedrības dzīves problēmām”³⁴³. Vēstures gaitā Baznīca Svētā Gara gaismā ir gudri pārdomājusi savu ticības tradīciju un spējusi šiem principiem dot aizvien precīzāku pamatojumu un formu, progresīvā veidā tos izskaidrojot un cenšoties sniegt atbildi saskaņā ar laikmeta prasībām un pastāvīgo sabiedriskās dzīves attīstību.

161. *Šie principi ir vispārēji un fundamentāli, jo tie attiecas uz sabiedrisko īstenību visā tās kopumā, sākot ar tuvām un tiešām attiecībām starp personām un beidzot ar attiecībām, ko veido ar politikas, ekonomikas un tiesību starpniecību; sākot ar attiecībām starp kopienām un grupām un beidzot ar attiecībām starp tautām un nācijām. Tā kā šie principi laika gaitā nemainās un tiem ir vispārēja nozīme, Baznīca tos norāda kā pirmo un fun-*

341 Sal. KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 29–42. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 35.–43. lpp.

342 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 453. lpp.

343 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 72: AAS 79 (1987), 585. lpp.

damentālo atskaites punktu sociālo parādību skaidrošanā un izvērtēšanā, nepieciešamo pamatu tam, lai izstrādātu kritērijus sociālās mijiedarbības izvērtēšanai un vadīšanai jebkurā jomā.

162. *Sociālās mācības principi ir jāvērtē kā vienots kopums to savstarpējā saistībā un kopsakarībās.* Šīs prasības pamatā ir nozīme, kādu Baznīca piešķir savai sociālajai mācībai kā vienotam doktrinālam krājumam, kas saskanīgā veidā skaidro sabiedriskās parādības.³⁴⁴ Katra šā principa savrupam aplūkojumam nav jānoved pie daļēja vai kļūdaina tā lietojuma, kā tas notiek ikreiz, kad uz to atsaucas atrauti un tā, it kā tas nebūtu saistīts ar pārējiem principiem. Kaut viena šā principa dziļa teorētiskā izpratne un praktiskā lietošana skaidri atklāj to savstarpīgumu, komplementaritāti un to veidotās saiknes. Turklāt šie Baznīcas sociālās mācības pamatprincipi ir kas daudz vairāk nekā tikai paliekošs pārdomu mantojums un būtiska kristīgās vēsts daļa, jo tie norāda uz visiem iespējamajiem ceļiem, kā veidot labu, patiesi atjaunotu sabiedrisko dzīvi.³⁴⁵

163. *Sociālās mācības principi savā kopumā ir primārais sabiedrības patiesības formulējums, kas uzrunā ikvienu sirdsapziņu un aicina to ar jebkuru citu sirdsapziņu mijiedarboties brīvībā, uzņemties pilnu atbildību kopā ar visiem un attiecībā pret visiem.* Cilvēks nespēj izvairīties no jautājuma par patiesību un sabiedriskās dzīves jēgu, jo sabiedrība nav nošķirta no viņa eksistences.

Šādiem principiem ir dziļa morāla nozīme, jo tie attiecas uz sabiedriskās dzīves pašiem pamatiem. Lai tos pilnīgi saprastu, jārikojas saskaņā ar tiem, ejot pa attīstības ceļu, ko tie norāda un kas ved uz cilvēka cienīgu dzīvi. Morālā prasība, kas piemīt lielajiem sociālajiem principiem, attiecas gan uz atsevišķo personu rīcību – cilvēks ir pirmais un neaizstājamais subjekts, kas

---

344 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 1: AAS 80 (1988), 513.–514. lpp.

345 Sal. KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 47. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 47. lpp.

atbild par sabiedrības dzīvi ikvienā līmenī –, gan uz institūcijām, kas darbojas ar likumu, tradicionālo uzvedības normu un civilo struktūru starpniecību un kas spēj ietekmēt un noteikt daudzu cilvēku izvēli ilgā laikā. Šie principi būtībā atgādina, ka sabiedrība, kas pastāv vēsturē, sakņojas visu tajā līdzdarbojošos cilvēku brīvību mijiedarbībā: ar savu izvēli viņi sniedz ieguldījumu tās celšanā vai arī graušanā.

II. KOPĪGĀ LABUMA PRINCIPS

a) Nozīme un galvenais pielietojums

164. *No visām personām piemītošās cieņas, vienotības un vienlīdzības izriet kopīgā labuma princips, ar ko jābūt saistītam ikvienam sabiedriskās dzīves aspektam, lai tas sasniegtu savu pilnīgo nozīmi. Kopīgais labums savā pirmajā un plaši lietotajā nozīmē ir “to sabiedriskās dzīves apstākļu kopums, kas ļauj pilnīgāk un vieglāk attīstīties gan grupām, gan to atsevišķajiem locekļiem”³⁴⁶.*

Kopīgais labums nerodas, vienkārši matemātiski sasummējot atsevišķo sabiedrības locekļu labumu. Kopīgais labums, lai gan pieder visiem un ikvienam, ir un paliek kopīgs, jo ir nedalāms un to iespējams sasniegt, vairot un saglabāt tikai kopā, paturot prātā arī nākotnes perspektīvu. Tieši tāpat kā ikviena indivīda morāliskā rīcība īstenojas, darot to, kas ir labs, tā arī sabiedrības darbība saasniez pilnību, radot kopīgo labumu. Būtībā kopīgo labumu var uzskatīt par morālā labuma sabiedrisko un kopienisko aspektu.

165. *Sabiedrība, kas visos līmeņos patiesi vēlas kalpot cilvēkam, par savu galveno mērķi izvēlas kopīgo labumu, jo tas ir visu cilvē-*

---

346 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 26. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 773. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1905–1912. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 479.–481. lpp.; Jānis XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 417.–421. lpp.; Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 272.–273. lpp.; Pāvils VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 46: AAS 63 (1971), 433.–435. lpp.

ku un visa cilvēka labums.³⁴⁷ Persona piepildījumu nevar rast sevī vien, tas ir, neņemot vērā, ka tā pastāv “kopā ar” citiem un citu “labā”. Šī patiesība nozīmē ne tikai to, ka personai jādzīvo kopā ar citiem dažādos sabiedriskās dzīves un attiecību līmeņos, bet ka tai pastāvīgi jātiecas pēc labā ne vien ideju līmeni, bet praktiski, tas ir, jātiecas pēc jēgas un patiesības, ko var rast pastāvošajās sabiedriskās dzīves formās. Neviena sabiedriskās kopības forma – sākot ar ģimeni, apvienību, ekonomisku uzņēmumu, pilsētu, rajonu, valsti un beidzot ar tautu un nāciju – nevar izvairīties no jautājuma par savu kopīgo labumu, kas ir tās nozīmi veidojošais elements un tās eksistences patiesā jēga.³⁴⁸

b) Visu atbildība par kopīgo labumu

166. *No kopīgā labuma izrietošās prasības atkarīgas no sociālajiem apstākļiem konkrētajā vēstures periodā un ir cieši saistītas ar personas un tās pamattiesību respektēšanu un vispusīgu atbalstīšanu.*³⁴⁹ Runa pirmām kārtām ir par miera veicināšanu, valsts varas organizāciju, spēcīgu tiesisko kārtību, vides aizsardzību, kā arī cilvēka dzīves pamatnodrošinājumu, kā daļa vienlaikus ir arī cilvēktiesības: pārtika, mājoklis, darbs, izglītība, kultūra, transports, veselības aprūpe, brīva informācijas aprīte un reliģiskās brīvības aizsardzība.³⁵⁰ Nedrīkst arī aizmirst par ikvienas nācijas pienākumu atbalstīt patiesu starptautisko sadarbību visas cilvēces kopīgā labuma dēļ, kā arī nākamo paaudžu labā.³⁵¹

167. *Tādējādi kopīgais labums attiecas uz visiem sabiedrības locekļiem: neviens nav atbrīvots no sadarbības, proti, no tā, lai*

---

347 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1912. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 481. lpp.

348 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 272. lpp.

349 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1907. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 480. lpp.

350 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 26. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 773. lpp.

351 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 421. lpp.

*atbilstoši savām spējām piedalītos tā veidošanā un attīstībā.*³⁵² Kopīgais labums prasa, lai tam kalpo pilnībā, nevis daļēji, kādas atsevišķas sabiedrības daļas interesēs; lai tam kalpo, pamatojoties uz tādu domāšanu, kas mudina pēc iespējas plašāku personu loku uzņemties par to atbildību. Kopīgais labums atbilst cilvēka cēlākajām tieksmēm³⁵³, bet to ir ļoti grūti sasniegt, jo tas prasa pastāvīgu spēju un centienus tiekties pēc citu cilvēku labuma tā, it kā tas būtu paša labums.

Ikvienam arī ir tiesības baudīt tādus sabiedriskās dzīves apstākļus, kas izriet no centieniem pēc kopīgā labuma. Joprojām aktuāla ir pāvesta Pija XI mācība: “Jārūpējas, lai radīto labumu sadalījums, kas acīmredzami kļuvis par cēloni krasai atšķirībai starp dažiem ārkārtīgi bagātiem cilvēkiem un neskaitāmiem trūcīgajiem, tiktu labots saskaņā ar kopīgā labuma normām, tas ir, sociālo taisnīgumu.”³⁵⁴

c) Politiskās kopienas uzdevumi

168. *Atbildība par kopīgā labuma sasniegšanu gulstas gan uz atsevišķajām personām, gan uz valsti, jo kopīgais labums ir politiskās varas pastāvēšanas jēga.*³⁵⁵ Valstij, kas ir pilsoniskās sabied-

352 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 417. lpp.; PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 46: AAS 63 (1971), 433.–435. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1913. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 481. lpp.

353 “Patiesības zināšanu par Dievu” un “dzīvi sabiedrībā” svētais Akvīnas Toms ievietojis cilvēka *inclinaciones naturales* (dabisko tieksmju) augstākajā un raksturīgākajā līmenī (*Summa theologiae*, I-II, q. 94, a. 2, Ed. Leon. 7, 170: “Secundum igitur ordinem inclinationum naturalium est ordo praeceptorum legis naturae... Tertio modo inest homini inclinatio ad bonum secundum naturam rationis, quae est sibi propria; sicut homo habet naturalem inclinationem ad hoc quod veritatem cognoscat de Deo, et ad hoc quod in societate vivat.”)

354 PĪJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 197. lpp.

355 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1910. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 480. lpp.

rības izpausme, jāgarantē saskaņotība, vienotība un pilsoniskās sabiedrības organizācija³⁵⁶, lai ar visu pilsoņu ieguldījuma palīdzību sasniegtu kopīgo labumu. Atsevišķa persona, ģimene vai organizācija nespēj saviem spēkiem vien panākt savu pilnīgo attīstību, tāpēc rodas nepieciešamība pēc politiskām institūcijām, kuru mērķis ir personām darīt pieejamus nepieciešamos materiālos, kulturālos, morālos un garīgos labumus, lai tās varētu dzīvot patiesi cilvēcisku dzīvi. Sabiedriskās dzīves mērķis ir kopīgais labums, kas ir vēsturiski īstenojams.³⁵⁷

169. *Lai nodrošinātu kopīgo labumu, katras valsts valdībai ir īpašs pienākums taisnīgi saskaņot dažādu jomu intereses.*³⁵⁸ Pareiza grupu un indivīdu īpašo labumu harmonizēšana ir viens no sarežģītākajiem valsts varas uzdevumiem. Turklāt nedrīkst aizmirst, ka demokrātiskā valstī, kurā lēmumus parasti pieņem tautas ievēlētu pārstāvju vairākums, tiem, kuriem dota atbildība valdīt, valsts kopīgais labums jāinterpretē nevis tikai saskaņā ar vairākuma gribu, bet ņemot vērā visu pilsoniskās sabiedrības locekļu, arī mazākuma, patieso labumu.

170. *Sabiedrības kopīgais labums nav pašmērķis. Tam vērtība ir tikai saistībā ar personas galīgo mērķi un visas radības kopīgo labumu.* Dievs ir savu radību galīgais mērķis, un kopīgajam labumam nekādā gadījumā nedrīkst atņemt tā transcendentu aspektu, kas pārsniedz vēsturisko aspektu, bet vienlaikus to piepilda.³⁵⁹ Šī perspektīva savu pilnību sasniedz ticībā Jēzus pashai, kas spilgti izgaismo cilvēces patiesā kopīgā labuma sasniegšanu.

---

356 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 74. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 863.–865. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptor hominis*, 17: AAS 71 (1979), 295.–300. lpp.

357 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 133.–135. lpp.; PIJS XII, *Radiovēstījums "Rerum novarum" 50. gadskārtā*: AAS 33 (1941), 200. lpp.

358 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1908. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 480. lpp.

359 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 41: AAS 83 (1991), 843.–845. lpp.

Mūsu vēsture – personiskie un kopīgie centieni paaugstināt cilvēka stāvokli – savu sākumu un kulmināciju rod Jēzū: pateicoties Viņam, ar Viņa starpniecību un Viņa gaismā ikviena realitāte, arī cilvēku sabiedrība, var tikt virzīta uz tās augstāko Labumu, uz tās piepildījumu. Ja skatījums būtu tikai vēsturisks un materiālistisks, kopīgais labums tiktu pārvērsts par vienkāršu *sabiedriski ekonomisko labklājību* bez jebkāda transcendentā mērķa, tas ir, bez tā pastāvēšanas dziļākā pamata.

III. LABUMU PIEŠĶĪRUMS VISIEM

a) Izcelsme un nozīme

171. *No daudziem kopīgā labuma aspektiem pirmām kārtām jāizceļ princips, ka labumi ir piešķirti visiem:* “Zemi un visu, kas to piepilda, Dievs ir paredzējis visiem cilvēkiem un tautām, tāpēc radītajiem labumiem vienlīdzīgi ir jābūt pieejamiem visiem saskaņā ar taisnīgumu, kas nav šķirams no mīlestības.”³⁶⁰ Šī principa pamatā ir tas, ka “visa labā pirmavots ir Dievs, kas radījis zemi un cilvēku un kas zemi devis cilvēkam, lai viņš to pārvalda ar savu darbu un bauda tā augļus (sal. *Rad* 1, 28–29). Dievs zemi ir devis cilvēku saimei, lai tā uztur visus savus locekļus, nevienu neatstumjot un nedodot kādam priekšroku. Tē arī rodams *zemes labumu vispārējā piešķiruma pamats*. Ar savu auglīgumu un spēju apmierināt cilvēka vajadzības zeme ir Dieva pirmā dāvana cilvēku dzīves uzturēšanai”³⁶¹. Jo cilvēks nevar iztikt bez materiālajiem labumiem, kas atbilst viņa primārajām vajadzībām un ir viņa ek-sistences pamatnosacījumi; šie labumi viņam ir absolūti neaizstājami, lai pārtiktu, augtu, sazinātos, biedrotos ar citiem un lai spētu īstenot visaugstākos mērķus, uz kuriem viņš ir aicināts.³⁶²

360 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 69. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 855. lpp.

361 Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 31: AAS 83 (1991), 831. lpp.

362 Sal. Pijs XII, *Radiovēstījums “Rerum novarum” 50. gadskārtā*: AAS 33

172. *No tā, ka zemes labumi piešķirti visiem, izriet visu tiesības labumus lietot.* Ikvienam cilvēkam jābūt pieejamam tādām labklājības līmenim, kāds nepieciešams viņa pilnīgai attīstībai. Tiesības uz labumu kopīgu lietošanu ir “visas ētiskās un sabiedriskās kārtības pirmais princips”³⁶³ un “raksturīgs kristīgās sociālās mācības princips”³⁶⁴. Tāpēc Baznīca ir uzskatījusi par savu pienākumu precizēt tā dabu un iezīmes. Pirmām kārtām runa ir par *dabiskajām* tiesībām, kas ierakstītas cilvēka dabā, nevis tikai par pozitīvām tiesībām, kas saistītas ar mainīgiem vēstures apstākļiem; turklāt šīs tiesības ir “iedzimtas”³⁶⁵. Tās piemīt indivīdiem, katram cilvēkam, un ir *prioritāras* attiecībā uz jebkuru cilvēka iejaukšanos labumu lietošanā, uz jebkuru tiesisko kārtību un jebkuru sociālo un ekonomisko sistēmu un metodi: “Visas pārējās jebkura veida tiesības, arī tiesības uz privātīpašumu un brīvā tirgus tiesības, ir pakārtotas principam, ka labumi piešķirti visiem. Tās nedrīkst kavēt šā principa īstenošanu, tām, gluži otrādi, jāatvieglo tā īstenošana. Tāpat nopietns un neatliekams sociālais pienākums ir atjaunot šīs tiesības pēc to sākotnējās ieceres.”³⁶⁶

173. *Lai labumu vispārējā piešķiruma principu konkrēti īsteno tu dažādos kulturālajos un sociālajos apstākļos, precīzi jānosaka veidi, kā tas darāms, robežas un mērķi.* Labumu vispārējais piešķirums un lietojums nenozīmē to, ka viss ir pieejams ikvienam jeb visiem, nedz arī to, ka viena un tā pati lieta kalpo vai pieder ikvienam jeb visiem. Tā ir patiesība, ka visi piedzimst ar tiesībām lietot zemes labumus, taču patiesība ir arī tā, ka, lai nodrošinātu, ka šīs tiesības tiek izmantotas vienlīdzīgi un atbilstoši, nepieciešama reglamentēta iejaukšanās, kas ir valsts un starptautisko vienošanos auglis. Tāpat nepieciešama arī tiesiska kārtība, kas nosaka un precizē šo tiesību izmantošanu.

(1941), 199.–200. lpp.

363 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 525. lpp.

364 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 42: AAS 80 (1988), 573. lpp.

365 PIJS XII, *Radiovēstījums “Rerum novarum” 50. gadskārtā*: AAS 33 (1941), 199. lpp.

366 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 22: AAS 59 (1967), 268. lpp.

174. *Labumu vispārējā piešķiruma princips mudina izstrādāt tādu tautsaimniecisko redzējumu, ko būtu iedvesmojušas tikumiskās vērtības, lai no redzesloka nepazaudētu ne šo labumu izcelsmi, ne mērķi un lai varētu veidot taisnīgu un solidāru pasauli, kurā bagātību radīšana iegūtu pozitīvu funkciju. Jo bagātība šo iespēju atspoguļo dažādos veidos, kuros tā var izpausties kā tāda ražošanas procesa rezultāts, kurā izmanto pieejamos tehnoloģiskos un ekonomiskos resursus – gan dabiskos, gan pārstrādes ceļā iegūtos. Šis rezultāts ir atkarīgs no izgudrošanas un projektēšanas spējām, kā arī no cilvēku darba un tiek izmantots kā derīgs līdzeklis, lai veicinātu cilvēku un tautu labklājību un novērstu to atstumtību un ekspluatāciju.*

175. *Labumu vispārējais piešķirums pieprasa ieguldīt kopīgas pūles, lai ikvienai personai un visām tautām nodrošinātu nepieciešamos apstākļus vispusīgai attīstībai, tā ka visi varētu sniegt savu ieguldījumu cilvēcīgākas pasaules veidošanā, “kurā ikviens varētu dot un saņemt un kurā vienu progress nebūtu šķērslis citu attīstībai, ne arī iegants viņu pakļaušanai”³⁶⁷. Šis princips atbilst Evaņģēlija aicinājumam visu laiku cilvēkiem un sabiedrībām, kas vienmēr pakļauti mantkārības kārdinājumam, kurš bija jāiztur arī Kungam Jēzum (sal. *Mk* 1, 12–13; *Mt* 4, 1–11; *Lk* 4, 1–13), lai mums mācītu, kā to uzveikt ar Viņa žēlastību.*

b) Labumu piešķirums visiem un privātīpašums

176. *Cilvēks ar savu darbu, liekot lietā prātu, spēj pārvaldīt zemi un darīt to par sevis cienīgu mājokli: “Tādējādi viņš kādu zemes daļiņu, kas tiek iegūta ar darbu, dara par savu; tāda arī ir privātīpašuma izcelsme.”³⁶⁸ Privātīpašums un citas labumu privātās piederības formas “nodrošina vidi, kas ikvienam cilvēkam nepieciešama viņa paša un ģimenes neatkarībai un kas jāuzskata*

367 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 90: AAS 79 (1987), 594. lpp.

368 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 31: AAS 83 (1991), 832. lpp.

par cilvēka brīvības papildinājumu. Tas ir viens no pilsoniskās brīvības pamatnosacījumiem, jo rosina uzņemties atbildību”³⁶⁹. Privātīpašums ir būtisks patiesi sociālas un demokrātiskas tautsaimniecības politikas elements, kas nodrošina taisnīgu sabiedrisko kārtību. *Baznīcas sociālā mācība prasa, lai īpašumtiesības būtu vienlīdz pieejamas visiem*³⁷⁰, tā ka visi vismaz kaut kādā mērā kļūtu īpašnieki; tā noraida “kopīga un jaukta valdījuma” formu izmantošanu³⁷¹.

177. *Kristīgā tradīcija tiesības uz privātīpašumu nekad nav uzskatījusi par absolūtām un neaizskaramām*: “Gluži otrādi, šīs tiesības tā vienmēr sapratusi plašākā tiesību kontekstā, proti, saistībā ar visu cilvēku tiesībām lietot visus radītos labumus. Tātad *tiesības uz privātīpašumu ir pakārtotas kopīgās lietošanas tiesībām*, labumu vispārējam piešķirumam.”³⁷² Labumu vispārējā piešķiruma princips apliecina gan Dieva pilnīgo un mūžīgo varu pār visu realitāti, gan arī to, ka radītie labumi vienmēr ir paredzēti visa cilvēka un visas cilvēces attīstībai.³⁷³ Šis princips nav pretrunā privātīpašuma tiesībām³⁷⁴, bet norāda uz nepieciešamību tās reglamentēt. *Privātīpašums neatkarīgi no konkrētajām regulējuma formām un ar to saistītajām juridiskajām normām*

---

369 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 71. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 855. lpp.; sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 103.–104. lpp.; PĪJS XII, *Radiovēstījums “Rerum novarum” 50. gadskārtā*: AAS 33 (1941), 200. lpp.; LEONS XIII, *Radiovēstījums* (1942. gada 24. decembris): AAS 35 (1943), 17. lpp.; TAS PĀTS, *Radiovēstījums* (1944. gada 1. septembris): AAS 36 (1944), 253. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 428.–429. lpp.

370 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 6: AAS 83 (1991), 800.–801. lpp.

371 LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 102. lpp.

372 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 14: AAS 73 (1981), 613. lpp.

373 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 69. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 855.–857. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2402–2406. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 584.–585. lpp.

374 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 102. lpp.

savā būtībā ir tikai instruments labumu vispārējā piešķiruma principa ievērošanai, un tātad tas ir nevis mērķis, bet līdzeklis.³⁷⁵

178. Baznīcas sociālā mācība mudina atzīt, ka jebkurai privatīpašuma formai ir sociāla funkcija³⁷⁶, kas nepārprotami liecina par privatīpašuma saikni ar kopīgo labumu.³⁷⁷ Cilvēkam, “izmantojot labumus, kas viņam likumīgi pieder, tie jāuztver ne tikai kā viņa īpašums, bet arī kā kopīgais labums, proti, kā tādi, kam jānes labums ne tikai viņam, bet arī citiem”³⁷⁸. Labumu vispārējais piešķirums likumīgajiem labumu īpašniekiem uzliek pienākumu šo labumu lietošanā. Rikojoties ar sev piederošajiem labumiem, cilvēks nedrīkst nerēķināties ar to lietošanas sekām. Viņam ir jārikojas tādā veidā, kas nāk par labu ne tikai pašam un ģimenei, bet arī kopīgajam labumam. Tāpēc īpašniekam ir pienākums nepieļaut, ka viņam piederošie labumi būtu neproduktīvi, un rūpēties par to, lai tie tiktu produktīvi izmantoti, arī uzticot tos tiem, kam ir vēlēšanās un spēja tos izmantot ražošanā.

179. Pašreizējā vēstures posmā sabiedrības rīcībā nonākuši jauni labumi, kas vēl pavisam nesen bija gluži nepazīstami. Tas mudina no jauna pievērsties zemes labumu vispārējā piešķiruma principam un to paplašināt, tā ka tas attiektos arī uz tautsaimniecības un tehnoloģiskā progresā jaunākajiem sasniegumiem. Šie jaunie labumi ir zināšanu, tehnoloģiju un prasmju rezultāts, un to īpašumtiesības kļūst aizvien nozīmīgākas, jo “rūpnieciski attīstīto valstu bagātības pamatā vairāk ir šāda veida īpašumi, ne tik daudz dabas resursi”³⁷⁹.

375 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 22–23: AAS 59 (1967), 268.–269. lpp.

376 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 430.–431. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Latīņamerikas bīskapu trešajā vispārējā konferencē*, Puebla (1979. gada 28. janvāris), III/4–7: AAS 71 (1979), 199.–201. lpp.

377 Sal. PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 191.–192., 193.–194., 196.–197. lpp.

378 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 69. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 855. lpp.

379 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 32: AAS 83 (1991), 832. lpp.

Jaunajām tehnoloģiskajām zināšanām un zinātnes sasniegumiem jākalpo cilvēces primārajām vajadzībām, lai pakāpeniski varētu pieaugt cilvēces kopīgais mantojums. Tāpēc labumu vispārējā piešķiruma principa pilnīga īstenošana prasa starptautiska līmeņa rīcību un iniciatīvas, kuras kopīgi plāno visas valstis: “Ir jālikvidē barjeras un monopoli, kas daudzām tautām aizšķērso attīstības ceļu, un visi – gan indivīdi, gan nācijas – jānodrošina ar pamatapstākļiem, kas tiem dotu iespēju būt līdzdalīgiem attīstībā.”³⁸⁰

180. *Tautsaimniecības un sabiedrības attīstības procesā ļoti nozīmīgas kļūst agrāk nepazītas īpašuma formas, tomēr nedrīkst aizmirst arī tradicionālos īpašuma veidus. Individuālais īpašums nav vienīgā likumīgā īpašumtiesību forma. Īpaša nozīme ir arī senajam kopienas īpašuma veidam, kas, lai gan ir sastopams ekonomiski attīstītajās valstīs, īpaši raksturīgs daudzu pamattautu sabiedrības struktūrai. Šis īpašuma veids dziļi iespaido šo tautu ekonomisko, kulturālo un politisko dzīvi un ir to izdzīvošanas un labklājības pamatelements. Tomēr kopienas īpašuma aizsardzība un pienācīga novērtēšana nedrīkst mazināt apziņu, ka arī šim īpašuma veidam paredzēts attīstīties. Ja rūpētos vienīgi par tā saglabāšanu, tad pastāvētu risks to attiecināt tikai uz pagātni un tādējādi to apdraudēt.³⁸¹*

Joprojām svarīgs ir jautājums par taisnīgu zemes sadali, it īpaši jaunattīstības valstīs un tajās valstīs, kur beigusī pastāvēt kolektīvizācija un kolonizācija. Lauksaimniecības reģionos iespēja iegūt īpašumā zemi, izmantojot arī darba tirgu un kredītu, ir būtiskais nosacījums, lai kļūtu pieejami arī citi labumi un pakalpojumi. Šī iespēja ne tikai ir iedarbīgs līdzeklis, lai sargātu vidi, bet arī veido sociālās drošības sistēmu, kas var pastāvēt arī tajās valstīs, kurās ir vāja administratīvā struktūra.³⁸²

380 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991), 837. lpp.

381 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 69. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 857. lpp.

382 Sal. TAISNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME, *Par labāku zemes*

181. *Subjektam, lai vai tas būtu viens cilvēks vai cilvēku grupa, īpašums sniedz veselu virkni objektīvu priekšrocību: labākus dzīves apstākļus, nodrošinātu nākotni, plašākas izvēles iespējas. No otras puses, īpašums var sniegt arī iluzorus un kārdinošus solījumus. Cilvēks vai sabiedrība, kas absolutizē īpašuma nozīmi, kļūst par visradikālākās verdzības upuri. Nevienam īpašumam nevar uzskatīt par neitrālu saistībā ar tā ietekmi gan uz cilvēkiem, gan institūcijām. Īpašnieks, kas neapdomīgi kalpo saviem labumiem kā elkam (sal. Mt 6, 24; 19, 21–26; Lk 16, 13), kļūst par to īpašumu, un tie viņu paverdzina.³⁸³ Tikai tad, ja atzīst, ka materiālie labumi ir atkarīgi no Dieva, Radītāja, un par to mērķi nosaka kopīgo labumu, tiem var piešķirt atbilstošu funkciju kā derīgiem rīkiem cilvēku un tautu izaugsmei.*

c) Labumu piešķirums visiem un priekšroka nabadzīgajiem

182. *Saskaņā ar labumu vispārējā piešķiruma principu īpaša uzmanība jāveltī trūcīgajiem, atstumtajiem un jebkurā gadījumā tiem, kam dzīves apstākļi liedz pienācīgu izaugsmi. Tādēļ vēlreiz pilnā mērā jāapstiprina, ka nabadzīgajiem dodama priekšroka³⁸⁴: “Tā ir izvēle jeb īpaša prioritāte kristīgās tuvākmīlestības darbos, par ko liecina visa Baznīcas tradīcija. Tas attiecas ne tikai uz ikvienu kristieti, kas seko Kristum, un viņa dzīvi, bet arī uz mūsu sociālo atbildību un tātad arī dzīvesveidu, uz lēmumiem saistībā ar labumu piederību un izmantošanu. Turklāt mūsdienās, kad sociālais jautājums ir sasniedzis pasaules mērogu, šī īpaša mīles-*

---

sadalījumu. Agrārās reformas problēmas (1997. gada 23. novembris), 27–31. – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1997, 26.–29. lpp.

383 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 27–34, 37: AAS 80 (1988), 547.–560., 563.–564. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 41: AAS 83 (1991), 843.–845. lpp.

384 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Latīņamerikas bīskapu trešajā vispārējā konferencē*, Puebla (1979. gada 28. janvāris), I/8: AAS 71 (1979), 194.–195. lpp.

tība pret nabadzīgajiem un lēmumi, kurus tā mūs mudina pieņemt, nevar neaptvert milzīgo daudzumu izsalkušo, trūkumcietēju, bezpajumtnieku, to cilvēku, kuriem nav pieejama veselības aprūpe, un jo īpaši to, kuriem nav cerību uz labāku nākotni.”³⁸⁵

183. *Cilvēciskās likstas ir acimredzama zīme, kas liecina par cilvēka dabiskā vājuma stāvokli un vajadzību pēc pestīšanas.*³⁸⁶ Pestītājā Kristū tas raisīja līdzjūtību, tāpēc Viņš sevi pielīdzināja “saviem vismazākajiem brāļiem” (*Mt 25, 40.45*): “Jēzus savus izvēlētos pazīs pēc tā, kā viņi būs izturējušies pret nabagiem. Kad “nabagiem tiek sludināts Evaņģēlijs” (*Mt 11, 5*), tā ir Kristus klātbūtnes zīme.”³⁸⁷

Jēzus teica: “Nabagi būs vienmēr pie jums, bet es nebūšu vienmēr.” (*Mt 26, 11*; sal. *Mk 14, 7*; *Jņ 12, 8*) Viņš to sacīja ne jau tādēļ, lai uzmanību, kas veltīta Viņam, pretstatītu kalpošanai nabadzīgajiem. Kristīgais realisms, kas, no vienas puses, augstu vērtē pūles, kuras tiek veltītas nabadzības novēršanai, no otras puses, liek uzmanīties no ideoloģiskas nostājas no mesianisma, kas uztur ilūziju, ka šajā pasaulē iespējams pilnīgi novērst nabadzības problēmu. Tas notiks tikai līdz ar Kristus otro atnākšanu: Viņš vēlreiz atnāks, lai būtu kopā ar mums uz mūžiem. Tikmēr nabadzīgie ir uzticēti mums, un pēc mūsu attieksmes pret viņiem mēs tiksim tiesāti laiku beigās (sal. *Mt 25, 31–46*): “Kungs mūs brīdina, ka mēs tiksim šķirti no Viņa, ja nevērīgi izturēsimies pret nabadzīgo un mazo, Viņa brāļu, neatliekamajām vajadzībām.”³⁸⁸

385 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 42: AAS 80 (1988), 572.–573. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 32: AAS 87 (1995), 436.–437. lpp.; TAS PATS, ap. vēst. *Tertio millennio adveniente*, 51: AAS 87 (1995), 36. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Novo millennio in-eunte*, 49–50. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 52.–54. lpp.

386 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2448. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 595. lpp.

387 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2443. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 593. lpp.

388 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1033. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 273. lpp.

184. *Baznīcas mīlestību pret trūcīgajiem iedvesmojusi Kalna svētību Labā Vēsts, Jēzus nabadzība un Viņa rūpes par nabadzīgajiem. Šī mīlestība attiecas gan uz materiālo nabadzību, gan arī uz daudzajām kulturālās un reliģiskās nabadzības izpausmēm.*³⁸⁹ “Baznīca kopš tās pirmsākumiem, par spīti daudzu savu locekļu neizdarībai, nepārstāj darboties, lai atvieglinātu nelaimīgo ciešanas, tos aizstāvētu un atbrīvotu. Baznīca to dara, veicot neskaitāmus labdarības darbus, kuri vienmēr un visur nepieciešami.”³⁹⁰ “Bez maksas jūs esat saņēmuši, bez maksas dodiet” (Mt 10, 8) – Baznīca, šo Evaņģēlija vārdu iedvesmota, māca, ka ikvienam jāpalīdz savam tuvākajam viņa dažādajās vajadzībās, un sabiedrībā veic neskaitāmus *žēlsirdības darbus cilvēka miesas un dvēseles labā*. “Šo žēlsirdības izpausmju vidū dāvanu došana nabagiem ir viena no galvenajām tuvākmīlestības liecībām – tas ir arī Dievam patīkams taisnības darbs,”³⁹¹ kaut arī tuvākmīlestība neaprobežojas tikai ar dāvanu došanu, bet mudina pievērsties nabadzības problēmas sociālajam un politiskajam aspektam. Baznīcas mācība pastāvīgi atgriežas pie saiknes starp tuvākmīlestību un taisnīgumu: “Kad mēs nabagiem dodam nepieciešamo, mēs nedāvājam no sevis, bet atdodam viņiem atpakaļ to, kas viņiem pieder. Mēs daudz vairāk izpildām pienākumu, ko prasa taisnība, nekā veicam žēlsirdības darbu.”³⁹² Koncila tēvi cieši piekodinājuši šo pienākumu izpildīt pareizi, atgādinot, ka “tas, kas jādod pēc taisnības, nav jāpasniedz kā mīlestības dāvana”³⁹³. Mīlestību pret

389 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2444. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 594. lpp.

390 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2448. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 595. lpp.

391 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2447. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 595. lpp.

392 Sv. GRĒGORIJS LIELAIS, *Regula pastoralis*, 3, 21: PL 77, 87: “Nam cum quaelibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur; iustitiae potius debitum solvimus, quam misericordiae opera implemus.”

393 VATIKĀNA II KONCILS, dekr. *Apostolicam actuositatem*, 8. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 517. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2446. –

nabadzīgajiem, protams, “nevar savienot ar alkatību vai arī bagātības egoistisku izmantošanu”³⁹⁴ (sal. *Jk* 5, 1–6).

IV. SUBSIDIARITĀTES PRINCIPS

a) Izcelsmē un nozīmē

185. *Subsidiaritāte ir viena no nemainīgākajām un raksturīgākajām Baznīcas sociālās mācības direktīvām, kas sastopama jau pirmajā sociālajiem jautājumiem veltītajā enciklikā.*³⁹⁵ Nav iespējams veicināt cilvēka cieņu, nerūpējoties par ģimeni, personu grupām, apvienībām, par vietējām teritoriālajām realitātēm, īsi sakot, par visām ekonomiskajām, sabiedriskajām, kulturālajām, ar sportu un atpūtu saistītajām, profesionālajām un politiskajām apvienībām, kuras cilvēki brīvprātīgi izveido un kurās tie var sociāli pilnveidoties.³⁹⁶ Tā ir *pilsoniskās sabiedrības* vide, ko veido attiecības starp indivīdiem un dažādām grupām, kur rodas pirmās attiecības un kur tās īstenojas, pateicoties “pilsoņu radošajai personībai”³⁹⁷. Šo attiecību tīkls stiprina sabiedrības struktūru un

---

Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 594. lpp.

394 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2445. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 594. lpp.

395 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 101.–102., 123. lpp.

396 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1882. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 475. lpp.

397 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 15: AAS 80 (1988), 529. lpp.; sal. PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 203. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. vēst. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 439. lpp.; VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 65. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 847. lpp.; TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 73, 85–86: AAS 79 (1987), 586., 592.–593. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 852.–854. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1883–1885. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 475.–476. lpp.

ir pamats patiesai cilvēku kopienai, sniedzot iespēju izpausties sabiedriskās darbības augstākajām formām.³⁹⁸

186. *Nepieciešamību aizsargāt un veicināt sabiedriskās dzīves sākotnējās izpausmes Baznīca uzsvērusi enciklikā Quadragesimo anno, kurā subsidiaritātes princips tiek vērtēts kā ļoti nozīmīgs “sociālās filozofijas” princips: “Tieši tāpat kā ļoti nepareizi ir atņemt indivīdiem to, ko viņi var paveikt ar savu iniciatīvu un līdzekļiem, un nodot grupai, tā arī netaisnīgi ir nodot lielākai un augstākstāvošai organizācijai to, ko var paveikt mazākas un tām pakļautas kopienas. Tas nodara lielu ļaunumu un kaitē sabiedriskajai kārtībai, jo ikvienas sabiedriskās darbības dabiskais mērķis ir palīdzēt sabiedrisko struktūru locekļiem, nevis tās sagraut un absorbēt.”*³⁹⁹

Saskaņā ar šo principu visām augstākstāvošajām organizācijām vajadzētu būt gatavām sniegt palīdzību (“subsidiūm”), tas ir, tām būtu jāatbalsta, jāsekmē, jāveicina zemākstāvošo organizāciju izaugsme. Tādējādi sociālās vienības var atbilstoši veikt savas funkcijas bez prasības tās netaisnīgi nodot augstāka līmeņa sociālajām organizācijām, kuras tās centīsies absorbēt un aizstāt, beigu beigās liedzot tām dzīves telpu un pienācīgo cieņu.

Subsidiaritāte, kas tiek saprasta *pozitīvā nozīmē*, piemēram, kā ekonomiska, institucionāla vai juridiska palīdzība, kuru sniedz mazākām sociālajām organizācijām, reizēm ir saistīta ar daudziem *negatīviem aspektiem*, kas valstij liek atturēties no jebkā, kas ierobežo mazāku, taču būtisku sociālo organizāciju dzīves telpu. Šo organizāciju iniciatīvu, brīvību un atbildību nedrīkst apslāpēt.

---

398 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 49: AAS 83 (1991), 854.–856. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 15: AAS 80 (1988), 528.–530. lpp.

399 PIJŅS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 203. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 852.–854. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1883. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 475. lpp.

b) Konkrēti norādījumi

187. *Subsidiaritātes princips pasargā personas no augstāku sociālo instanču pārkāpumiem un aicina minētās instances palīdzēt indivīdiem un starpposma organizācijām izvērst savas funkcijas. Šis princips ir kategorisks, jo katra persona, ģimene un starpposma organizācija var visai sabiedrībai sniegt kaut ko neatkārtojamu. Pieredze liecina, ka atteikšanās no subsidiaritātes vai tās ierobežošana iedomātas demokratizācijas vai visu sabiedrības locekļu vienlīdzības vārdā ierobežo vai reizēm pat iznīcina brīvības un iniciatīvas garu.*

Subsidiaritātes principa *pretstats* ir centralizācija un birokrātijas palielināšana, uzsvars uz pabalstiem, kā arī netaisnīga un pārmērīga valsts un administratīvā aparāta klātbūtne: "Tiešā veidā iejaucoties un atņemot atbildību sabiedrībai, valsts panāk to, ka zūd personu līdzdalība un pārmērīgi vairojas valsts iestādes, kurās vairāk valda birokrātiska domāšana nekā rūpes par kalpošanu klientiem. Šādas pārvaldes uzturēšanai vajadzīgi milzīgi finanšu resursi."⁴⁰⁰ Privātās iniciatīvas (arī ekonomikas jomā) un tās sabiedriskās funkcijas neatzišana vai nepietiekama atzišana veicina subsidiaritātes principa apslāpēšanu, līdzīgi kā to veicina monopoli.

Subsidiaritātes principa īstenošanai *atbilst* personas un ģimenes primārās nozīmes respektēšana un veicināšana; apvienību un starpposma organizāciju brīvības ievērošana to fundamentālajās izvēlēs un lēmumos, ko nav iespējams pieņemt citiem vai deleģēt citiem; atbalsts privātajām iniciatīvām, lai ikviena sabiedriskā organizācija ar tai raksturīgajām iezīmēm turpina kalpot kopīgajam labumam; plurālisma klātbūtne sabiedrībā un tā vitālo spēku pārstāvniecība; cilvēktiesību un minoritāšu tiesību aizsardzība; administratīvās pārvaldes decentralizācija; līdzsvars starp sabiedrisko un privāto jomu līdz ar privātās jomas *sociālās* funkcijas atzišanu; pilsoņu atbildības un aktīvas līdzdalības valsts politikajā un sabiedriskajā dzīvē veicināšana.

---

400 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 854. lpp.

188. *Dažādu apstākļu dēļ var būt vēlams, ka valsts kādas funkcijas veikšanā aizstāj sabiedrību.*⁴⁰¹ Piemēram, situācijā, kurā valstij pašai jāveicina ekonomikas attīstība, tāpēc ka pilsoniskā sabiedrība nespēj uzņemties šādu autonomu iniciatīvu; cits piemērs – situācija, kad sabiedrībā valda nopietna neatbilstība vai sociālā netaisnība un kad tikai valsts varas iejaukšanās var radīt vienlīdzīgākus, taisnīgākus un mierīgākus apstākļus. Taču saskaņā ar subsidiaritātes principu šī institucionālā aizstāšana nedrīkst turpināties ilgāk, kā tas nepieciešams. Tā attaisnojama tikai *ārkārtas* situācijā. Jebkurā gadījumā par izvēles kritēriju subsidiaritātes principa piemērošanā jābūt kopīgajam labumam, kas tiek pareizi saprasts: tā prasības nekādā veidā nedrīkst būt pretrunā personas primārās nozīmes aizsardzībai un veicināšanai, kā arī tās galvenajām sociālajām izpausmēm.

V. LĪDZDALĪBA

a) Jēga un nozīmība

189. *No subsidiaritātes izriet līdzdalība*⁴⁰², kas galvenokārt izpaužas kā darbības, ar kurām pilsonis vai nu individuāli, vai kopā ar citiem tieši vai ar savu pārstāvju starpniecību sniedz ieguldījumu pilsoniskās kopienas kulturālajā, ekonomiskajā, sabiedriskajā un politiskajā dzīvē.⁴⁰³ Līdzdalība ir pienākums, kas visiem jāpilda apzināti un atbildīgi, ņemot vērā kopīgo labumu.⁴⁰⁴

401 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 852.–854. lpp.

402 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 22, 46: AAS 63 (1971), 417., 433.–435. lpp.; KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 40. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 41.–42. lpp.

403 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 75. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 865.–869. lpp.

404 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1913–1917. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 481.–482. lpp.

To nedrīkst ierobežot, atvēlot tai tikai kādu atsevišķu sabiedriskās dzīves jomu, jo tai ir liela nozīme izaugsmē – pirmām kārtām jau cilvēka izaugsmē – tādās jomās kā darbs un ekonomiskās darbības, it īpaši to iekšējā dinamiskā⁴⁰⁵; informācija un kultūra; un jo īpaši sabiedriskā un politiskā dzīve, līdz pat visaugstākajam līmenim, no kura, piemēram, ir atkarīga visu tautu sadarbība solidāras starptautiskās sabiedrības veidošanā.⁴⁰⁶ Šajā kontekstā absolūti nepieciešama kļūst līdzdalības veicināšana, it īpaši mazāk nodrošināto sabiedrības slāņu līdzdalības veicināšana, un pastāvīga politisko vadītāju nomainīšana, lai nepieļautu slēptu privilēģiju rašanos. Turklāt nepieciešams spēcīgs morāls spiediens, lai sabiedriskās dzīves vadīšana izrietētu no katra cilvēka līdzatbildības par kopīgo labumu.

b) Līdzdalība un demokrātija

190. *Līdzdalība kopienas dzīvē ir ne tikai viena no pilsoņa lielākajām vēlmēm, ņemot vērā, ka pilsonis ir aicināts brīvi un atbildīgi pildīt savu pilsoņa pienākumu kopā ar citiem un citu labad, bet arī viens no demokrātiskās iekārtas pīlāriem*⁴⁰⁷ un viena no lielākajām demokrātijas pastāvības garantijām. Demokrātiska pārvalde būtībā nozīmē, ka tauta deleģē savu varu un funkcijas, tās tiek īstenotas tautas vārdā un tās labā; tādējādi ir acīmredzams, ka ikvienā demokrātijā jāpastāv līdzdalībai.⁴⁰⁸ Tas nozīmē, ka dažādie pilsoniskās kopienas subjekti ikvienā līmenī tiek informēti, uzklausi un iesaistīti tās funkciju izpildē.

---

405 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 423.–425. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 14: AAS 73 (1981), 612.–616. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991), 836.–838. lpp.

406 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 44–45: AAS 80 (1988), 575.–578. lpp.

407 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 278. lpp.

408 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 46: AAS 83 (1991), 850.–851. lpp.

191. *Līdzdalība ir panākama visās iespējamajās attiecībās starp pilsoņiem un institūcijām: šajā sakarībā īpaša uzmanība jāpievērš vēsturiskajiem un sociālajiem apstākļiem, kādos šādai līdzdalībai patiešām vajadzētu īstenoties.* Lai pārvarētu kulturālos, juridiskos un sociālos šķēršļus, kas bieži vien kavē pilsoņu *solidāru līdzdalību* sabiedrības dzīvē, jāveic informēšanas un audzināšanas darbs.⁴⁰⁹ Šajā ziņā bez pienācīgas ievēribas nedrīkst atstāt neko, kas traucē pilsoņu līdzdalībai vai mudina tos vienaldzīgi izturēties pret sabiedriskās un politiskās dzīves jautājumiem. Piemēram, pilsoņu centienus “noslēgt darījumu” ar iestādēm, lai nodrošinātu sev labākus dzīves apstākļus, it kā iestādes kalpotu egoistisku vajadzību apmierināšanai, vai, piemēram, to, ka pilsoņi aprobežojas tikai ar piedalīšanos vēlēšanās vai nereti tajās vispār nepiedalās.⁴¹⁰

Līdzdalības ziņā *bažas rada arī tās valstis, kurās ir totalitārs režīms vai diktatūra* un kurās pamattiesības piedalīties sabiedriskajā dzīvē cilvēkiem liegtas, jo līdzdalība tiek uzskatīta par valsts apdraudējumu⁴¹¹, un valstis, kur minētās tiesības ir tikai oficiāli pasludinātas, bet praktiski tās nav iespējams īstenot, kā arī tās valstis, kurās pārmērīgi lielais birokrātiskais aparāts faktiski liedz pilsoņiem iespēju būt īstiem sabiedriskās un politiskās dzīves veidotājiem.⁴¹²

409 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1917. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 482. lpp.

410 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 30–31. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 779.–781. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 47: AAS 83 (1991), 851.–852. lpp.

411 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 44–45: AAS 83 (1991), 848.–849. lpp.

412 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 15: AAS 80 (1988), 528.–530. lpp.; Pījs XII, *Radiovēstījums* (1952. gada 24. decembris): AAS 45 (1953), 37. lpp.; Pāvils VI, ap. vēst. *Octogesima adveniēns*, 47: AAS 63 (1971), 435.–437. lpp.

VI. SOLIDARITĀTES PRINCIPS

a) Jēga un nozīmība

192. *Solidaritāte īpaši uzsver to, ka cilvēks savā būtībā ir sabiedriska būtne, ka visi cilvēki savā cieņā un tiesībās ir vienlīdzīgi, kā arī cilvēku un tautu kopīgo ceļu uz arvien dziļāku vienotību. Šodien vairāk nekā jebkad agrāk mēs apzināmies ciešo savstarpējās atkarības saikni starp indivīdiem un tautām, kura izpaužas visos līmeņos.*⁴¹³ *Straujā “reāllaika” tālsaziņas veidu un līdzekļu attīstība, ārkārtīgi straujā informācijas tehnoloģiju attīstība, pieaugošā komerciālā un informatīvā apmaiņa liecina, ka pirmo reizi cilvēces vēsturē ir iespējams, vismaz tehniski, izveidot attiecības arī starp tālām un nepazīstamām personām.*

*Tomēr līdz ar savstarpējo atkarību un tās pastāvīgo izplatību visā pasaulē vērojama izteikta nevienlīdzība starp attīstītajām un jaunattīstības valstīm. Šo nevienlīdzību vairo dažādas ekspluatācijas, apspiešanas un korupcijas formas, kam ir negatīva ietekme uz daudzu valstu iekšējo un starptautisko dzīvi. Tāpēc, paātrinoties cilvēku un tautu savstarpējai atkarībai, tikpat intensīvi jābūt centieniem ētiskajā un sociālajā plānā, lai izvairītos no netaisnīgām sekām visas planētas līmenī. Tās var atstāt ļoti negatīvu iespaidu arī uz tām valstīm, kas šobrīd bauda lielāku labklājību.*⁴¹⁴

---

413 Savstarpējās atkarības jēdzienu var *saisīt* ar klasisko cilvēka kā sabiedriskas būtnes tematu, kam Baznīcas sociālā mācība pievērsusies vairākkārt; sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 415.–417. lpp.; VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 42. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 799.–801. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 14–15: AAS 73 (1981), 612.–618. lpp.

414 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 11–12: AAS 80 (1988), 525.–540. lpp.

b) Solidaritāte kā sociāls princips un morālisks tikums

193. Jaunajām cilvēku un tautu savstarpējās atkarības attiecībām, kas faktiski ir solidaritātes veidi, jātop par tādām attiecībām, kuras ved uz īstu ētisku un sociālu solidaritāti: tā ir morālā prasība, kas piemīt visām cilvēku attiecībām. Tātad solidaritātei raksturīgi divi savstarpēji papildinoši aspekti: solidaritāte kā *sociāls princips*⁴¹⁵ un solidaritāte kā *morālisks tikums*⁴¹⁶.

Solidaritāte vispirms jāuztver kā *sociālais princips*, kas prasa sakārtot iestādes, lai uzveiktu “grēka struktūras”⁴¹⁷, kuras dominē attiecībās starp personām un tautām, un tās pārveidotu par *solidaritātes struktūrām*, izstrādājot vai grozot likumus, tirgus regulējumu un tiesisko sistēmu.

Solidaritāte ir arī īsts morālisks tikums. Tā nav “neskaidra līdzjūtība vai virspusīgs žēlums, kad tik daudzi tuvi vai tāli cilvēki piedzīvo nelaimi. Solidaritāte, gluži otrādi, ir *cieša un neatlaidīga apņēmība* strādāt *kopīgā labuma* dēļ jeb visu un ikviena cilvēka labuma dēļ, jo mēs visi esam patiešām atbildīgi *cits par citu*”⁴¹⁸. Solidaritāte paceļas fundamentāla *sociālā tikuma* pakāpē, tāpēc ka tā pieder pie taisnīguma jomas, tā ir tikums, kas pašos pamatos orientēts uz *kopīgo labumu* un, “dedzīgi rūpējoties par sava tuvākā labumu, ir gatavs, Evaņģēlija vārdiem runājot, “sevi pazaudēt” sava tuvākā dēļ, nevis to izmanto un “kalpo” viņam, nevis viņu apspiež sava izdevīguma dēļ (sal. Mt 10, 40–42; 20, 25; Mk 10, 42–45; Lk 22, 25–27)”⁴¹⁹.

415 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1939–1941. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 485. lpp.

416 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1942. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 486. lpp.

417 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 36, 37: AAS 80 (1988), 561.–564. lpp., sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Reconciliatio et paenitentia*, 16: AAS 77 (1985), 213.–217. lpp.

418 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 38: AAS 80 (1988), 565.–566. lpp.

419 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 38: AAS 80 (1988), 566. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 57: AAS 83 (1991), 862.–863. lpp.

c) Solidaritāte un cilvēces kopīgā izaugsme

194. *Sociālās mācības vēstījums par solidaritāti izgaismo faktu, ka pastāv cieša saikne starp solidaritāti un kopīgo labumu, solidaritāti un labumu vispārējo piešķirumu, solidaritāti un vienlīdzību starp cilvēkiem un tautām, solidaritāti un mieru pasaulē.*⁴²⁰ Termins “solidaritāte”, ko Maģistērijs plaši lieto⁴²¹, koncentrētā veidā

420 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 17, 39, 45: AAS 80 (1988), 532.–533., 566.–568., 577.–578. lpp. Arī starptautiskā solidaritāte ir morāla prasība; no tās daudzējādā ziņā atkarīgs miers pasaulē: sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 83–86. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 885.–889. lpp.; PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 48: AAS 59 (1967), 281. lpp.; TAISNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME, *Kalpot cilvēku kopienai: ētiska pieeja starptautiskā parāda jautājumam* (1986. gada 27. decembris), I, 1, *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1986, 10.–11. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1941 un 2438. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 485., 592. lpp.

421 Solidaritāte, kaut arī nenosaukta šajā vārdā, ir viens no *Rerum novarum* pamatprincipiem (sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 407. lpp.). “To, ko mēs tagad saucam par solidaritātes principu, .. vairākkārt pieminējis pāvests Leons XIII, lietojot vārdu “draudzība”, ko rodam jau sengrieķu filozofijā. Pāvests Pījs XI to apzīmējis ar ne mazāk nozīmīgu terminu “sociālā tuvākmīlestība”, bet pāvests Pāvils VI, paplašinot to atbilstoši mūsdienīgajam un daudzveidīgajam sociālā jautājuma apjomam, runāja par “mīlestības civilizāciju” (JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 10: AAS 83 (1991), 805. lpp. Solidaritāte ir viens no Baznīcas sociālās mācības pamatprincipiem (sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 73: AAS 79 (1987), 586. lpp.). Sākot ar pāvestu Piju XII (sal. enc. *Summi pontificatus*: AAS 31 (1939), 426.–427. lpp.), termins “solidaritāte” tiek izmantots arvien vairāk un ar aizvien plašāku nozīmi, no “likuma” tajā pašā enciklikā līdz “principam” (sal. JĀNIS XXIII, enc. vēst. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 407. lpp.), “pienākumam” (sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 17 un 48: AAS 59 (1967), 265.–266., 281. lpp.), “vērtībai” (sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 38: AAS 80 (1988), 564.–566. lpp.) un, visbeidzot, “tikumam” (sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 38, 40: AAS 80 (1988), 564.–566., 568.–569. lpp.)

izsaka prasību atzīt saiknes, kas vieno cilvēkus un sociālās grupas, un atzīt telpu, kas cilvēka brīvībai dota kopīgai izaugsmei, kurā līdzdalīgi ir visi. Pūles šajā virzienā kļūst par pozitīvu ieguldījumu: tas nozīmē raudzīties, lai kopīgajam labumam nekā netrūktu, un tiekties pēc vienošanās arī tur, kur pārsvarā valda šķelšanās, kā arī būt gatavībā sevi veltīt sava tuvākā labumam, pāri jebkādām individuālām un atsevišķām interesēm.⁴²²

195. *Solidaritātes princips prasa, lai mūsdienu cilvēki vairāk apzinātos, ka viņi ir parādā sabiedrībai, kurā iekļauti.* Viņi ir parādā par cilvēka eksistencei piemērotajiem apstākļiem, kā arī par nedalāmo un neaizstājamo mantojumu, ko veido kultūra, zinātņu sniegtās zināšanas un tehnoloģijas, materiālie un nemateriālie labumi un viss, ko cilvēki ir radījuši. Šis parāds jāatlīdzina ar dažādām sabiedriskās darbības izpausmēm, tā ka cilvēces gājums nepārtrūkst, bet paliek atvērts pašreizējai un nākamajām paaudzēm, kas tiek aicinātas uz solidāru līdzdalību šajā pašā dāvanā.

d) Solidaritāte Jēzus Kristus dzīvē un vēstī

196. *Nepārspējama šā skatījuma virsotne ir Jēzus no Nācaretes dzīve. Viņš ir jaunais Cilvēks, solidārs ar cilvēci līdz pat "nāvei uz krusta" (Fil 2, 8).* Viņā vienmēr var saskatīt neizmērojamās un transcendentās Dieva ar mums mīlestības dzīvo Zīmi. Viņš uzņemas savas tautas vājumu, iet kopā ar to, atpestī to un stiprina tajā vienotību.⁴²³ Viņā un pateicoties Viņam, arī sabiedriskā dzīve pat ar visām tās pretrunām un neviennozīmību var atklāties kā dzīvības un cerības vieta, jo tā ir zīme žēlastībai, kas visiem nemitīgi tiek dāvāta un kas aicina uz cildenāku un lielāku līdzdalību.

422 Sal. KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 38. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 40.–41. lpp.

423 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 32. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 783. lpp.

Jēzus no Nācaretes visu cilvēku acu priekšā liek atmirdzēt saiknei, kas vieno solidaritāti un tuvākmīlestību, pilnībā izgaismojot tās jēgu⁴²⁴: “Ticības gaismā solidaritāte tiecas pārsniegt pati sevi, pieņemot *specifiski kristīgos* pilnīgas dāvāšanas, piedošanas un izlīgšanas apvāršņus. Tuvākais tad vairs nav tikai cilvēciska būtne ar savām tiesībām un fundamentālo vienlīdzību ar līdzcilvēkiem, bet kļūst par Dieva Tēva *dzīvo attēlu*, kas atpestīts ar Kristus asinīm un pakļauts Svētā Gara nemitīgajai darbībai. Tāpēc viņš, pat ja tas ir ienaidnieks, jāmīl ar to pašu mīlestību, ar kuru viņu mīl Kungs, un viņa dēļ ir jābūt gatavam uz upuri, pat visaugstāko, proti, atdot savu dzīvību par brāļiem (sal. 1 Jņ 3, 16).”⁴²⁵

VII. SABIEDRISKĀS DZĪVES PAMATVĒRTĪBAS

a) Saikne starp principiem un vērtībām

197. *Baznīcas sociālā mācība norāda ne tikai uz principiem, kas jāievēro, veidojot cilvēka cienīgu sabiedrību, bet arī uz pamatvērtībām.* Saikne starp principiem un vērtībām, bez šaubām, ir abpusēja, jo sociālās vērtības pauž atzinību tiem morālā labuma īpašajiem aspektiem, kurus šie principi veicina, kalpojot par orientieri, lai sabiedrisko dzīvi atbilstoši strukturētu un lai tā norisinātos sakārtotā veidā. Tāpēc šīs vērtības prasa, gan lai rīcībā tiktu ievēroti sabiedriskās dzīves pamatprincipi, gan arī lai cilvēki īstenotu tikumus un tātad lai viņiem būtu tāda morālā nostāja, kas atbilst šīm vērtībām.⁴²⁶

---

424 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 40: AAS 80 (1988), 568. lpp.: “*Solidaritāte*, bez šaubām, ir *kristīgs tikums*. Jau iepriekšējā izklāstā bija iespējams saskatīt daudzus tās saskarsmes punktus ar *tuvākmīlestību*, kas ir Kristus mācekļu atšķirības zīme (sal. Jņ 13, 35).”

425 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 40: AAS 80 (1988), 569. lpp.

426 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1886. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 476. lpp.

*Visas sociālās vērtības balstās cilvēka personas cieņā, tās veicina patiesu cilvēka attīstību. Pamatā šīs vērtības ir patiesība, brīvība, taisnīgums un mīlestība.*⁴²⁷ To īstenošana dzīvē ir drošs un nepieciešams veids, kā sasniegt personisko pilnību un panākt cilvēcīgāku sociālo dzīvi. Šīs vērtības ir obligāts kritērijs valsts amatpersonām, kas aicinātas īstenot “būtiskas ekonomisko, politisko, kultūrālo un tehnoloģisko struktūru reformas un veikt nepieciešamās pārmaiņas institūcijās”⁴²⁸. Laicīgo lietu likumīgās neatkarības respektēšana Baznīcu mudina nepretendēt uz specifisku tehnisko un laicīgo kompetenci⁴²⁹, bet tā neliedz Baznīcai iesaistīties, lai norādītu, kā, cilvēkiem izdarot dažādas izvēles, šīs vērtības tiek pieņemtas vai arī noliegtas.⁴³⁰

b) Patiesība

198. *Cilvēkiem ir pienākums pastāvīgi tiekties pēc patiesības, to respektēt un atbildīgā veidā apliecināt.*⁴³¹ Dzīvei saskaņā ar patiesību ir īpaša nozīme sociālajās attiecībās: ja cilvēku sabiedriskās dzīves pamatā ir patiesība, tad šī dzīve ir sakārtota, auglīga un atbilst personiskajai cieņai.⁴³² Jo vairāk personas un sabiedrības grupas cenšas sociālās problēmas atrisināt saskaņā ar patiesību,

427 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 26. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775. lpp.; Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 265.–266. lpp.

428 KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 43. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 43.–44. lpp.

429 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 36. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775. lpp.

430 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 735.–737. lpp.; Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 13: AAS 59 (1967), 263.–264. lpp.

431 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2467. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 598. lpp.

432 Sal. Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 265.–266., 281. lpp.

jo vairāk tās atsakās no patvaļas un rikojas saskaņā ar objektīvajām morāles prasībām.

*Mūsu laikmetā nepieciešams intensīvs audzināšanas darbs*⁴³³ un atbilstoša visu cilvēku līdzdalība, lai patiesības meklējumi, kas nav pielīdzināmi dažādo viedokļu kopumam vai kādam vienam viedoklim, tiktu atbalstīti jebkurā vidē un gūtu virsroku pār jebkuru mēģinājumu relativizēt patiesības prasības vai rīkoties pretēji tai.⁴³⁴ Šis jautājums īpaši skar sabiedriskās saziņas un ekonomikas jomu. Tajās vērojamā negodīgā rīcība ar naudu liek rasties arvien neatliekamākiem jautājumiem; tādēļ nepieciešama lielāka caurredzamība un godīgums gan personiskajā, gan sabiedriskajā darbībā.

c) Brīvība

199. *Brīvība ir Dieva attēla augstākā iezīme cilvēkā un tādējādi ikvienam cilvēkam piemītošās augstās cieņas zīme.*⁴³⁵ “Brīvība tiek praktizēta cilvēku savstarpējās attiecībās. Katrs cilvēks, būdams radīts pēc Dieva attēla, ir dabiski tiesīgs, lai viņu atzītu par brīvu un atbildīgu būtni. Katram ir pienākums tādā veidā cienīt otru cilvēku. *Tiesības uz brīvu rīcību* nav šķiramas no cilvēka personas

433 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 61. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775. lpp.; Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 35, 40: AAS 59 (1967), 274.–275., 277. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 44: AAS 80 (1988), 575.–577. lpp. Attiecībā uz sabiedrības reformu “primārais uzdevums, kas ietekmēs to, kā sekmēsies pārējo izpilde, ir audzināšana”: Ticības doktrīnas kongregācija, instr. *Libertatis conscientia*, 99: AAS 79 (1987), 599. lpp.

434 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 16. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 757. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2464–2487. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000.

435 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 17. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 757. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1705 un 1730. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 442., 447. lpp.; Ticības doktrīnas kongregācija, instr. *Libertatis conscientia*, 28: AAS 79 (1987), 565. lpp.

ciņas.”⁴³⁶ Brīvības nozīmi nedrīkst sašaurināt, to uzlūkojot tikai no individuālistiska skatpunkta un reducējot līdz *patvaļīgai un nekontrolētai* personiskās neatkarības īstenošanai: “Nemaz jau nerunājot par to, ka brīvību varētu rast pilnīgā pašpietiekamībā un attiecību neesamībā, – tā nepastāv nekur citur kā vien tur, kur cilvēkus vieno savstarpējas saiknes, kurās valda patiesība un taisnīgums.”⁴³⁷ Izpratne par brīvību kļūst dziļāka un plašāka, kad to aizstāv, arī sabiedrības līmenī, visos tās dažādajos aspektos.

200. *Brīvības kā ikviena cilvēka neatkārtojamības izpausmes vērtība tiek respektēta tad, kad jebkuram sabiedrības loceklim ir ļauts īstenot savu aicinājumu; meklēt patiesību un paust savas reliģiskās, kulturālās un politiskās idejas; izteikt savu viedokli; lemt par savu dzīves stāvokli un, cik vien iespējams, par savu darbu; uzņemties iniciatīvu tautsaimnieciskajā, sociālajā un politiskajā jomā. Tam jānotiek saskaņā ar “stingri noteiktu tiesisko regulējumu”⁴³⁸, ņemot vērā kopīgo labumu un sabiedrisko kārtību un jebkurā gadījumā uzņemoties atbildību.*

No otras puses, brīvībai jāizpaužas arī kā spējai atteikties no tā, kas ir morāli negatīvs, lai arī kādā veidā tas izpaustos⁴³⁹, kā spējai atteikties no visa tā, kas var ierobežot personības, ģimenes un sabiedrības izaugsmi. Brīvības pilnība ir spēja sevi pārvaldīt, ņemot vērā patieso labumu un visiem kopīgo labumu.⁴⁴⁰

---

436 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1738. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 448. lpp.

437 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 26: AAS 79 (1987), 564.–565. lpp.

438 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 42: AAS 83 (1991), 846. lpp. Apgalvojums attiecas uz iniciatīvu tautsaimniecībā, taču to var attiecināt arī uz citām cilvēka darbības jomām.

439 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 17: AAS 83 (1991), 814.–815. lpp.

440 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 289.–290. lpp.

d) Taisnīgums

201. *Taisnīgums ir vērtība, kas pavada atbilstošā kardinālā morāliskā tikuma praktizēšanu.*⁴⁴¹ Saskaņā ar klasiskāko formulējumu taisnīgumam “raksturīga pastāvīga un noturīga griba atdot Dievam un tuvākajam to, kas tiem pienākas”⁴⁴². No subjektīvā skatpunkta taisnīgums izpaužas kā attieksme, kuru *veido griba atzīt citu cilvēku kā personu*, bet no objektīvā skatpunkta tas ir *noteicošais morāles kritērijs intersubjektīvajā un sociālajā jomā.*⁴⁴³

*Baznīcas sociālā mācība aicina ievērot klasiskās taisnīguma formas: izlīdzinājuma, sadales un juridisko taisnīgumu.*⁴⁴⁴ Aizvien lielāka nozīme tajā ir *sociālajam taisnīgumam*⁴⁴⁵, kas liecina par patiesu *vispārīgā taisnīguma* attīstību – tas regulē sociālās attiecības, pamatojoties uz *likuma* ievērošanas kritēriju. *Sociālais taisnīgums* kā prasība, kas saistīta ar *sociālo jautājumu*, kuram šodien ir pasaules mērogs, attiecas uz sociālajiem, politiskajiem un ekonomiskajiem aspektiem un, pats galvenais, uz problēmu un atbilstošo risinājumu strukturālo raksturu.⁴⁴⁶

202. *Taisnīgums īpaši svarīgs ir pašreizējā situācijā, kurā personas, tās cieņas un tiesību vērtību neatkarīgi no pasludinātajiem nodomiem nopietni apdraud plaši izplatītā tendence kā vienīgos ņemt vērā derīguma un īpašuma kritērijus.* Pamatojoties uz šiem

441 Sal. sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, I-II, q. 6: Ed. Leon. 6, 55–63.

442 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1807. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 460. lpp.; sal. sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, I-II, q. 58, a. 1: Ed. Leon. 9, 9–10: “Iustitia est perpetua et constans voluntas ius suum unicuique tribuendi.”

443 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 282.–283. lpp.

444 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2411. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 586. lpp.

445 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1928–1942, 2425–2449, 2832. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 483.–486., 589.–596., 689. lpp.; PIJS XI, enc. *Divini Redemptoris*, AAS 29 (1937), 92. lpp.

446 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 2: AAS 73 (1981), 580.–583. lpp.

kritērijiem, arī taisnīgums tiek saprasts nepilnīgi. Tā pilnīgo un patieso jēgu atklāj kristīgā antropoloģija. Taisnīgums nav tikai cilvēciska noruna, jo to, kas ir “taisnīgs”, sākotnēji noteica nevis likums, bet gan cilvēka dziļākā identitāte.⁴⁴⁷

203. *Pilnīga patiesība par cilvēku dod iespēju pārvarēt iero-bežotu skatījumu uz taisnīgumu kā saistībām, ko uzņemas, noslēdzot līgumu, un pāvērt taisnīgumam arī solidaritātes un mīlestības apvārsni: “Ar taisnīgumu vien nepietiek. Tas pat var sevi noliegt, ja nav atvērts dziļākam spēkam, kāds ir mīlestība.”*⁴⁴⁸ Sociālā mācība taisnīguma vērtībai līdzās nostāda solidaritāti kā privileģētu miera ceļu. Ja miers ir taisnīguma auglis, “šodien ar tādu pašu tiešumu un tādu pašu Bībeles iedvesmas spēku (*Is 32, 17; Jk 3, 18*) var sacīt: *Opus solidaritatis pax*, miers ir solidaritātes auglis”⁴⁴⁹. *Miers* “tiešām tiks sasniegts tad, ja tiks īstenots sociālais un starptautiskais taisnīgums, kā arī tiks praktizēti tikumi, kas sekmē kopību un māca mums dzīvot vienotībā, lai vienotiem spēkiem mēs dodot un saņemot veidotu jaunu sabiedrību un labāku pasauli”⁴⁵⁰.

VIII. MĪLESTĪBAS CEĻŠ

204. *Starp tikumiem un jo īpaši starp tikumiem, sabiedriskajām vērtībām un mīlestību pastāv cieša saikne, kas jāskata aizvien labāk. Mīlestība, ko bieži vien saprot ļoti šaurā nozīmē, proti, kā attiecības starp tuviem cilvēkiem, vai ko attiecina tikai uz subjektīvajiem nesavtīgas darbības aspektiem, tās patiesajā nozīmē jāuztver kā augstākais un vispārējais visas sociālās ētikas*

---

447 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 40: AAS 80 (1988), 568. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1929. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 483. lpp.

448 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 10: AAS 96 (2004), 121. lpp.

449 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 39: AAS 80 (1988), 568. lpp.

450 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 39: AAS 80 (1988), 568. lpp.

kritērijs. No visiem ceļiem, arī tiem, kuri tiek meklēti un kurus iet, lai sniegtu atbildi uz ikreiz jaunajām aktuālā *sociālā jautājuma* izpausmēm, vislabākais (sal. 1 Kor 12, 31) ir *ceļš, ko iezīmē mīlestība*.

205. *Patiesības, taisnīguma un brīvības vērtības dzimst un pilnveidojas no mīlestības iekšējā avota*. Cilvēka dzīve sabiedrībā ir sakārtota, nes labus augļus un atbilst cilvēka cieņai, ja tās pamatā ir patiesība, ja to dzīvo taisnīgumā jeb patiesi respektējot tiesības un uzticīgi izpildot attiecīgos pienākumus, ja to dzīvo brīvībā, kas piederas cieņai, ar kuru apveltīti cilvēki, kas, savas racionālās dabas mudināti, uzņemas atbildību par savu rīcību, ja to dzīvina mīlestība, kas liek citu cilvēku vajadzības just kā savas un kas rada aizvien ciešāku vienotību starp garīgajām vērtībām un rūpēm par materiālajām vajadzībām.⁴⁵¹ Šīs vērtības ir balsti, kas nodrošina dzīves un darbu celtnes stabilitāti un stiprumu: tās ir vērtības, kas nosaka ikvienas sociālās darbības un institūcijas kvalitāti.

206. *Mīlestības priekšnosacījums ir taisnīgums, un tā to pārsniedz*: taisnīgumam “jāsasniedz piepildījums mīlestībā”⁴⁵². Taisnīgums “pats par sevi ir atbilstošs “šķirējtiesnesis” taisnīgā materiālo labumu sadalē starp cilvēkiem, bet mīlestība un tikai mīlestība (arī tā, ko saucam par “žēlsirdību”) cilvēkam var palīdzēt atrast pašam sevi”⁴⁵³. *Cilvēciskās attiecības nevar regulēt tikai ar taisnīgumu*: “Pagātnes un mūsdienu pieredze liecina, ka ar taisnīgumu vien nepietiek un ka tas var pat noliegt un iznīcināt pats sevi. [...] Tieši tāda ir vēstures gaitā gūtā pieredze, tāpēc ne velti mēdz teikt, ka *summum ius, summa iniuria*.”⁴⁵⁴ Būtībā “jebkurā cilvēku attiecību jomā taisnīgums jāpakļauj, tā sakot, *ievērojamām “korekcijām”*, ko var paveikt mīlestība, kura, kā teicis

451 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 265.–266. lpp.

452 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 10: AAS 96 (2004), 120. lpp.

453 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Dives in misericordia*, 14: AAS 72 (1980), 1223. lpp.

454 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Dives in misericordia*, 12: AAS 72 (1980), 1216. lpp.

svētais Pāvils, ir “pacietīga” un “laipna”, citiem vārdiem sakot, kurai raksturīgas *žēlsirdīgās mīlestības* iezīmes, kas ir tik būtiskas Evaņģēlijā un kristietībā”⁴⁵⁵.

207. *Neviens tiesiskais regulējums, neviena likumu vai vienošanos sistēma nekad nespēs pārliecināt cilvēkus un tautas dzīvot vienotībā, brālībā un mierā, nekāda argumentācija nepārspēs mīlestības aicinājumu.* Aizvien sarežģītākajā situācijā, kāda valda pasaulē, tikai mīlestība kā *forma virtutum*⁴⁵⁶ spēj sociālo darbību iedvesmot un ievirzīt miera virzienā. Lai to sasniegtu, jā rūpējas, lai mīlestība kļūtu redzama ne tikai kā individuālās rīcības iedvesmotāja, bet arī kā spēks, kas spēj rast jaunus veidus, kā risināt mūsdienu pasaules problēmas un no iekšienes fundamentāli atjaunot struktūras, sabiedriskās organizācijas un tiesību sistēmas. Šādā skatījumā mīlestība kļūst par *sociālu un politisku mīlestību*: sociālā mīlestība mūs mudina mīlēt kopīgo labumu⁴⁵⁷ un patiesi tiekties pēc visu cilvēku labuma, uztverot cilvēkus ne tikai individuāli, bet arī sociālajā aspektā, kas tos vieno.

208. *Sociālā un politiskā mīlestība netiek izsmelta attiecībās starp personām – tā izplatās audeklā, kurā šīs attiecības tiek ieaustas. Šis audekls nav nekas cits kā sociālā un politiskā kopiena, kurā mīlestībai jāizpaužas, tiecoties pēc visas kopienas labuma.* Daudzos aspektos tuvākais, kas jāmīl, atrodas “*sabiedrībā*”, tā ka to reāli mīlēt, palīdzēt tam vajadzībās vai trūkumā var nozīmēt pavisam ko citu nekā vēlēt tam labu tikai individuālo attiecību līmenī: *mīlēt sociālajā plānā nozīmē atkarībā no situācijas izmantot sociālos līdzekļus, lai uzlabotu otra dzīvi vai novērstu sociālos*

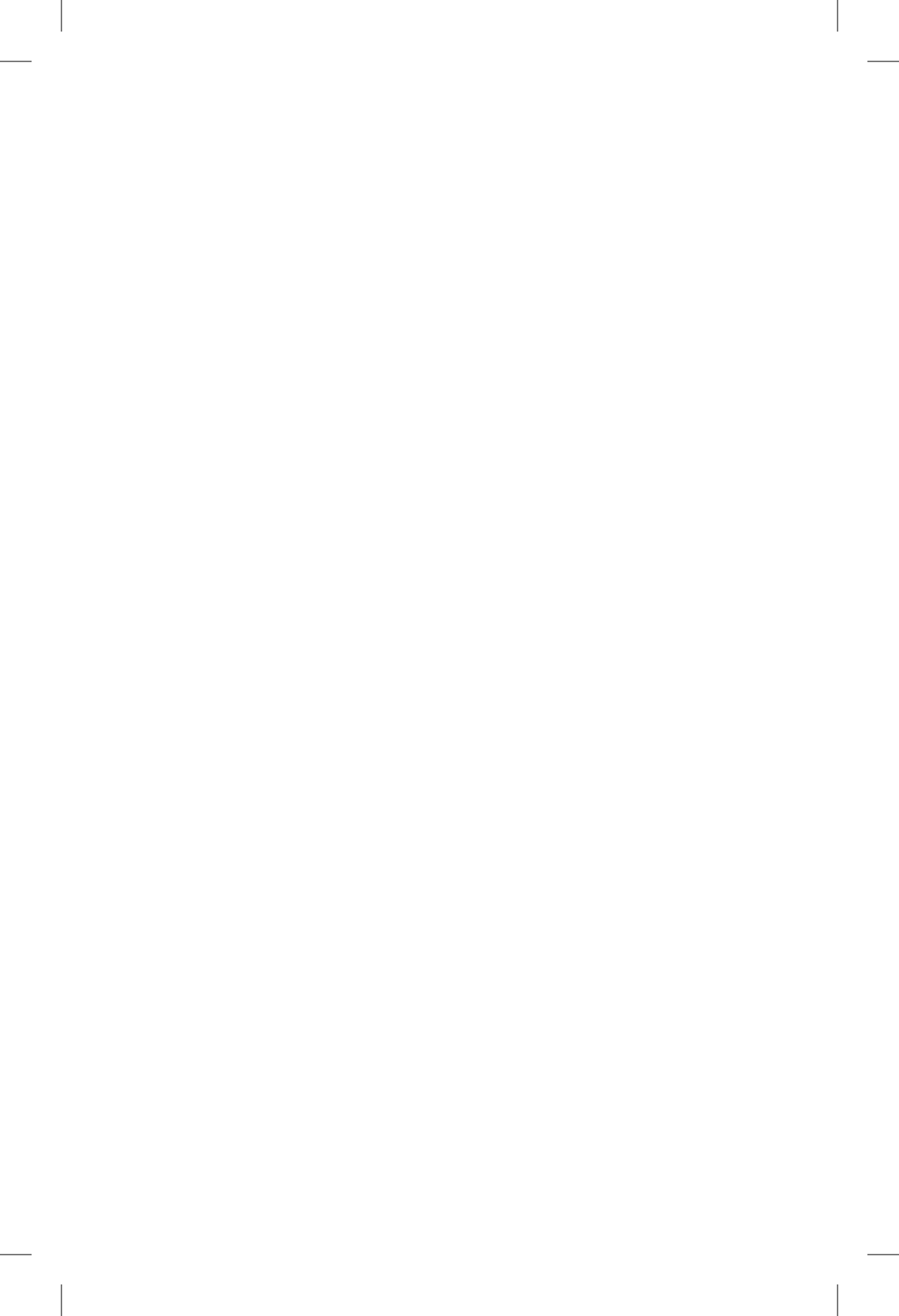
---

455 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Dives in misericordia*, 14: AAS 72 (1980), 1224. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2212. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 545. lpp.

456 Sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, II-II, q. 23, a. 8: Ed. Leon. 8, 172; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1827. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 465. lpp.

457 Sal. PĀVILS VI, *Uzruna FAO mītnē saistībā ar organizācijas dibināšanas 25. gadskārtu* (1970. gada 16. novembris): *Pāvila VI mācība*, VIII (1970), 1153. lpp.

faktorus, kas izraisa viņa trūkumu. Bez šaubām, mīlestības darbs, ar kuru šeit un tagad tiek atbildēts uz tuvākā reālajām un neatliekamajām vajadzībām, ir žēlsirdības akts, taču tieši tāds pats nepieciešams žēlsirdības akts ir darbs, ko veic, lai sabiedrību organizētu un veidotu tā, ka tuvākais neatrodas postā, it īpaši tad, ja šādā situācijā dzīvo neskaitāmi cilvēki un pat veselas tautas un tā kļūst par pasaules mēroga sociālo jautājumu.

OTRĀ DAĻA

“.. *sociālā mācība* ir nozīmīgs *evaņģelizācijas instruments*: tā ikvienam cilvēkam sludina Dievu un pestīšanas Kristū noslēpumu un tādēļ cilvēkam atklāj to, kas viņš ir. Šajā gaismā un tikai šajā gaismā tā nodarbojas ar pārējo: ar ikvienas personas, it īpaši “proletariāta”, cilvēktiesībām, ar ģimeni un izglītību, ar valsts pienākumiem, ar sabiedrības organizāciju valstiskā un starptautiskā līmenī, ar saimniecisko dzīvi, kultūru, ar karu un mieru, ar cieņu pret dzīvību no cilvēka ieņemšanas brīža līdz pat nāvei.”
(*Centesimus annus*, 54)

PIEKTĀ NODAĻA

ĢIMENE – DZĪVĪBAI SVARĪGĀ SABIEDRĪBAS ŠŪNIŅA

I. ĢIMENE – PIRMĀ DABISKĀ SABIEDRĪBA

209. *Svētajos Rakstos vairākkārt uzsvērts, cik svarīga ir ģimene, un tās būtiskā nozīme attiecībā uz cilvēku un sabiedrību: “Nav labi cilvēkam būt vienam.” (Rad 2, 18) Sākot ar tekstiem, kas vēstī par cilvēka radīšanu (sal. Rad 1, 26–28; 2, 7–24), tiek parādīts, ka Dieva plānā cilvēku pāris ir “personu pirmā kopības forma”⁴⁵⁸. Ieva ir radīta līdzīga Ādamam kā tāda, kas savā citādībā to papildina (sal. Rad 2, 18), lai kopā ar viņu veidotu “vienu miesu” (Rad 2, 24; sal. Mt 19, 5–6)⁴⁵⁹. Tajā pašā laikā viņi abi ir iesaistīti radīšanas darbā, kas viņus dara par Radītāja līdzstrādniekiem: “Audziet un vairojieties, un piepildiet zemi.” (Rad 1, 28) Ģimene Radītāja plānā iezīmējas kā personas un sabiedrības ““humanizācijas” pirmā vieta” un “dzīvības un mīlestības šūpulis”⁴⁶⁰.*

210. *Ģimēnē mācās iepazīt Kunga mīlestību un uzticību un nepieciešamību uz tām atbildēt (sal. Izc 12, 25–27; 13, 8.14–15; At 6, 20–25; 13, 7–11; 1 Sam 3, 13), bērni apgūst pirmās un svarīgākās praktiskās gudrības, ar ko saistīti tikumi (sal. Sak 1, 8–9; 4, 1–4; 6, 20–21; Sīr 3, 1–16; 7, 27–28). Saistībā ar visu to Kungs pats ir laulāto mīlestības un uzticības garants (sal. Mal 2, 14–15).*

458 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 12. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 753. lpp.

459 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1605. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 413. lpp.

460 Jānis Pāvils II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 40. – Rīga, *Effata*, 2002, 88. lpp.

Jēzus piedzima un dzīvoja konkrētā ģimenē, pieņemdamas visas tai raksturīgās iezīmes.⁴⁶¹ Viņš apveltīja ar godpilnu cieņu laulības institūtu, darot to par Jaunās derības sakramentu (sal. Mt 19, 3–9). Šajā perspektīvā laulātais pāris rod visu savu cieņu un ģimene – savu stipro pamatu.

211. Svēto Rakstu gaismas apgaismota, Baznīca ģimēni uzskata par pirmo dabisko sabiedrību, kam ir savas atbilstošās un īpašās tiesības, un ierāda tai vietu sabiedriskās dzīves centrā. Pazemina ģimēni, piedēvējot tai “pakārtotu vai otršķirīgu nozīmi un atņemot vietu, kāda tai pienākas sabiedrībā, – tas ir nopietns kaitējums patiesai visas sabiedrības izaugsmei”⁴⁶². Jo ģimēni, kas dzimst no laulības dzīves un mīlestības dziļās kopības, kuras pamatā ir laulība starp vīrieti un sievieti⁴⁶³, piemīt specifisks un neatkārtojams sabiedriskais aspekts, tāpēc ka tā ir galvenā vieta attiecībām starp personām, *pirmā un dzīvībai svarīgā sabiedrības šūniņa*⁴⁶⁴. Ģimene ir dievišķs institūts, tā ir cilvēka dzīves pamats un jebkuras sabiedriskās kārtības paraugs.

a) Ģimenes nozīme cilvēka dzīvē

212. Ģimene cilvēkam ir svarīga un centrāla. Šajā dzīvības un mīlestības šūpulī cilvēks *piedzimst un uzaug*. Kad *piedzimst* bērns, sabiedrība saņem dāvanu – jaunu personu, kas “savas būtī-

461 Svētā ģimene ir ģimenes dzīves paraugs. “Nācarete mums atgādina, kas ir ģimene, kas ir mīlestības kopība, tās pilnīgo un vienkāršo skaistumu, tās svētumu un neaizskaramību. Lai tā mums palīdz saskatīt, cik sirsnīga un neaizstājama ir audzināšana ģimenē, lai tā mums māca ģimenes dabisko funkciju sabiedriskajā kārtībā. Lai no tās mācāmieš strādāt,” PĀVILS VI, *Uzruna Nācaretē* (1964. gada 5. janvāris): AAS 56 (1964), 168. lpp.

462 JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 17: AAS 86 (1994), 906. lpp.

463 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 48. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 813. lpp.

464 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, dekr. *Apostolicam actuositatem*, 11. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 523. lpp.

bas dziļumos ir aicināta dzīvot *komūnijā* ar citiem, kā arī aicināta sevi citiem *atdot*⁴⁶⁵. Tāpēc ģimenē savstarpējā sevis dāvāšana, ko īsteno vīrietis un sieviete, kuri ir vienoti laulībā, veido dzīvības vidi, kurā bērns var “attīstīt savas spējas, apzināties savu cieņu un sagatavoties pieņemt savu vienīgo un neatkārtojamo likteni”⁴⁶⁶.

Dabiskās pieķeršanās gaisotnē, kas vieno ģimenes locekļus, personas tiek atzītas un tām tiek uzticēta atbildība: “Pirmā un galvenā struktūra, kas veicina “cilvēka ekoloģiju”, ir ģimene, kuras klēpī cilvēks gūst pirmos būtiskos priekšstatus par patieso un labo, iepazīst, ko nozīmē milēt un būt milētam un tāad – ko nozīmē būt personai.”⁴⁶⁷ Ģimenes locekļu pienākumus neierobežo kāda vienošanās, bet tos nosaka pati ģimenes būtība – tās pamatā ir neatceļama laulības derība, un to veido attiecības, no kurām savukārt izriet bērnu radīšana vai adopcija.

b) Ģimenes nozīme sabiedrības dzīvē

213. *Ģimene, dabiskā kopiena, kurā cilvēks gūst sabiedriskas būtnes pieredzi, neatkārtojamā un neaizstājamā veidā sniedz savu devumu sabiedrības labā.* Ģimenes kopiena rodas no personu kopības: ““Kopība” attiecas uz attiecībām starp personām, starp “es” un “tu”. Savukārt “kopiena” pārsniedz šo ietvaru un tiecas “sabiedrības” jeb “mēs” virzienā. Tāpēc ģimene, personu kopiena, ir pirmā cilvēku “sabiedrība””⁴⁶⁸

Sabiedrība, kas veidota pēc ģimenes mērauklas, ir vislabākā garantija pret jebkādu individuālisma vai kolektīvisma novirzi, jo ģimenē persona vienmēr ir uzmanības centrā kā mērķis, nevis kā līdzeklis. No tā visa izriet, ka personu labums un laba sabiedrības

---

465 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 40. – Rīga, *Effata*, 2002, 28. lpp.

466 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 39: AAS 83 (1991), 841. lpp.

467 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 39: AAS 83 (1991), 841. lpp.

468 JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 7: AAS 86 (1994), 875. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2206. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 544. lpp.

funkcionēšana ir cieši saistīti “ar labvēlīgu situāciju laulāto ģimenes veidotajā kopībā”⁴⁶⁹. Bez ģimenēm, kas ir stipras savā kopībā un nelokāmas savā saistību izpildē, tautas novājinās. Ģimenē, sākot ar pirmajiem dzīves gadiem, bērnos tiek ieaudzinātas morālās vērtības, tiek tālāk nodots reliģiskās kopienas garīgais mantojums un nācijas kultūras mantojums. Ģimenē cilvēks iemācās, kas ir sociālā atbildība un solidaritāte.⁴⁷⁰

214. *Jāapstiprina, ka ģimene ir prioritāra attiecībā pret sabiedrību un valsti.* Ģimene taču vismaz pēcnācēju radīšanas funkcijas dēļ ir sabiedrības un valsts pastāvēšanas nosacījums. Attiecībā uz citām funkcijām, kas sniedz labumu ikvienam ģimenes loceklim, ģimene tai piemītošā svarīguma un nozīmības dēļ ir pirms funkcijām, kas jāveic sabiedrībai un valstij.⁴⁷¹ Ģimene ir neaizskaramu tiesību subjekts, un tās leģitimāciju nodrošina cilvēka daba, nevis atzīšana no valsts puses. *Tātad ģimene nepastāv sabiedrības un valsts dēļ, bet gan sabiedrība un valsts pastāv ģimenes dēļ.*

Katram sabiedrības modelim, kam ir iecere kalpot cilvēkam, jāņem vērā ģimenes centrālums un sociālā atbildība. Attiecībās ar ģimeni sabiedrībai un valstij ir pienākums ievērot subsidiaritātes principu. Saskaņā ar šo principu valsts iestādes nedrīkst ģimenei atņemt uzdevumus, kurus tā labi spēj paveikt pati vai brīvā savienībā ar citām ģimenēm. No otras puses, šīm iestādēm ir pienākums atbalstīt ģimeni, nodrošinot jebkādu palīdzību, kas tai vajadzīga, lai atbilstoši izpildītu visus savus pienākumus.⁴⁷²

469 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 47. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 811. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2210. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 545. lpp.

470 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2224. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 548. lpp.

471 Sal. SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), Preambula, D–E. – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 6. lpp.

472 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 45: AAS 74 (1982), 136.–137. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2209. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 545. lpp.

II. LAULĪBA – ĢIMENES PAMATS

a) Laulības nozīmība

215. *Ģimenes pamats ir laulāto brīva izvēle savienoties laulībā, atzīstot šā institūta nozīmi un vērtības; laulība atkarīga nevis no cilvēka, bet Dieva: “Šīs svētās saites – un tas ir gan pašu laulāto un viņu bērnu labā, gan arī sabiedrības labā – nav atkarīgas no cilvēku ieskatiem. Laulības autors ir pats Dievs, kas to apveltījis ar dažādiem labumiem un ir tai nospraudis mērķus.”*⁴⁷³ Laulības institūts ir “dziļa laulības dzīves un mīlestības kopība, kuru iedibinājis Radītājs un kurai Viņš ir devis īpašus likumus”⁴⁷⁴, tātad šis institūts nav radies pēc cilvēku vienošanās un juridiskiem priekšrakstiem, bet tā noturības pamatā ir Dieva pavēle⁴⁷⁵. Šis institūts radies arī sabiedrības dēļ “ar personisku un brīvu aktu, laulātajiem savstarpēji sevi dāvājot un vienam otru pieņemot”⁴⁷⁶. Tā pamatā ir laulāto mīlestība, kas, būdama pilnīga un vienreizēja dāvana, ko persona sniedz personai, ietver galīgas saistības, kuras uzņemas, publiski izsakot abpusēju piekrišanu, kas nav atsaucama.⁴⁷⁷ Šīs saistības prasa, lai attiecības starp ģimenes locekļiem apzīmogotu arī taisnīguma izjūta un tātad tiktu respektētas savstarpējās tiesības un pienākumi.

216. *Neviena vara nevar nedz atcelt dabiskās tiesības uz laulību, nedz arī mainīt tās iezīmes un mērķus. Laulība ir apveltīta ar tai raksturīgām neatkārtojamām un pastāvīgām iezīmēm. Kaut*

473 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 48. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 813. lpp.

474 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 48. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 813. lpp.

475 *Sal. Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1603. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 412. lpp.

476 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 48. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 813. lpp.

477 *Sal. Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1639. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 420.–421. lpp.

arī gadsimtu gaitā dažādās kultūrās, sociālajās struktūrās un garīgajā nostājā notikušas daudzas izmaiņas, visās kultūrās pastāv sava veida cieņa pret laulības savienību, lai gan tā ne vienmēr un visur ir vienlīdz skaidra.⁴⁷⁸ Šī cieņa ar tās īpašajām iezīmēm jārespektē un jāsargā pret jebkādiem centieniem to iedragāt. Sabiedrība nevar lemt par laulības saitēm, ar kurām divi laulātie viens otram sola uzticību, palīdzību un bērnu pieņemšanu, bet tai ir atļauts regulēt laulības civilās sekas.

217. *Laulībai raksturīgas šādas iezīmes: visaptverība*, proti, laulātie sevi viens otram dāvā pilnībā – it visus savas personības aspektus, gan fiziskos, gan garīgos; *vienotība*, kas tos dara par “vienu miesu” (*Rad 2, 24*); *nešķiramība* un *uzticība*, ko ietver savstarpējā un galīgā sevis dāvāšana; *auglība*, kurai tā dabiski atveras.⁴⁷⁹ Dieva plānu attiecībā uz laulību – plānu, kas cilvēku prātam ir aptverams, par spīti grūtībām, kuras rodas sirds nocietināšanās dēļ (sal. *Mt 19, 8*; *Mk 10, 5*), – nevar vērtēt tikai pēc faktiskās rīcības un konkrētajām situācijām, kas no tā novirzās. *Poligāmija* ir radikāls Dieva sākotnējā plāna noliegums, “jo tā ir pretrunā vīrieša un sievietes vienlīdzībai attiecībā uz personas cieņu. Jāatceras, ka laulībā vīrietis un sieviete dāvā sevi viens otram pilnīgā mīlestībā, kas tāpēc ir neatkārtojama un īpaša”⁴⁸⁰.

218. *Laulība savā “objektīvajā” patiesībā ir paredzēta bērnu radīšanai un audzināšanai.*⁴⁸¹ Laulības savienība faktiski sniedz iespēju pilnībā izdzīvot šo patieso sevis dāvāšanu, kuras augļi ir bērni. Savukārt viņi ir dāvana vecākiem, visai ģimenei un sabiedrībai.⁴⁸² *Tomēr laulība iedibināta ne jau tikai tādēļ, lai radītu bēr-*

---

478 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1603. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 412. lpp.

479 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 13: AAS 74 (1982), 93.–96. lpp.

480 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 19: AAS 74 (1982), 102. lpp.

481 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 48, 50. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 813.–815.; 817. –819. lpp.

482 Sal. JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 11: AAS 86

nus⁴⁸³; laulības nešķiramība un tās kā kopības vērtība ir spēkā arī tad, ja nav tik ļoti gaidīto pēcnācēju. Šādā gadījumā laulātie “var izpaust savu augstsirdību, adoptējot bērnus, kuri ir pamesti, vai arī sniedzot nozīmīgu palīdzību citiem cilvēkiem”⁴⁸⁴.

b) Laulības sakraments

219. *Laulības cilvēcisko un neatkārtojamo realitāti kristītie dzīvo sakramenta pārdabiskajā veidā, kā to iedibinājis Kristus; šis sakraments ir žēlastības zīme un instruments.* Pestīšanas vēsturi caurvij laulības derības tēma. Šī derība ir zīmīga izpausme mīlestības kopībai starp Dievu un cilvēkiem un simboliska atslēga, kas palīdz saprast posmus lielajā Dieva derībā ar savu tautu.⁴⁸⁵ Dieva mīlestības plāna atklāsmes centrā ir dāvana, ko Dievs cilvēcei sniedz savā Dēlā Jēzū Kristū, “Līgavainī, kas mīl un kas cilvēcei sevi dāvā kā Pestītāju, savienojoties ar to kā ar savu miesu. Viņš atklāj sākotnējo patiesību par laulību, “iesākuma” (sal. *Rad* 2, 24; *Mt* 19, 5) patiesību, un, atbrīvodams cilvēku no sirds

---

(1994), 883.–886. lpp.

483 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 50. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 817.–819. lpp.

484 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2379. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 580. lpp.

485 Sal. Jānis Pāvils II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 12: AAS 74 (1982), 93. lpp.: “Tāpēc Atklāsmes galvenā vēsts “Dievs mīl savu tautu” tiek pausta arī ar dzīviem un konkrētiem vārdiem, ar kuriem vīrietis un sievietē izsaka savu laulāto mīlestību. Viņu mīlestības saikne kļūst par Dieva un Viņa tautas derības metaforu un simbolu (sal., piemēram, *Os* 2, 21; *Jer* 3, 6–13; *Is* 54). Un tas pats grēks, kas var nodarīt ļaunu laulības derībai, kļūst par metaforu, kas izsaka tautas neuzticību pret Dievu: elkdievība tiek salīdzināta ar prostitūciju (sal. *Ez* 16, 25), neuzticība – ar laulības pārkāpšanu, nepaklausība likumam – ar laulātā mīlestības pret Kungu atmešanu. Taču Izraēļa neuzticība neiznīcina Kunga mūžīgo uzticību, tāpēc Dieva vienmēr uzticīgā mīlestība ir kā paraugs uzticīgas mīlestības attiecībām, kurām jāvalda starp laulātajiem (sal. *Os* 3).”

nocietinātības, dara to spējīgu šo patiesību pilnībā īstenot”⁴⁸⁶. Kristus, Līgavaiņa, mīlestībā pret Baznīcu – šī mīlestība pilnībā atklājās, kad Viņš sevi upurēja uz krusta, – sakņojas laulības sakramentalitātē. Šī sakramenta žēlastība laulāto mīlestību dara līdzīgu Kristus mīlestībai pret Baznīcu. Laulība, būdama sakraments, ir starp vīrieti un sievieti noslēgta mīlestības derība.⁴⁸⁷

220. *Laulības sakraments pieņem laulāto mīlestības cilvēcisko realitāti visās tās izpausmēs* un “dāvā kristīgajiem dzīvesbiedriem un vecākiem spēju dzīvot saskaņā ar savu laju aicinājumu, proti, “tiekties pēc Dieva Valstības, rūpējoties par laicīgajām lietām un pakārtojot tās Dievam””⁴⁸⁸. Kristīgā ģimene, kas sakramenta spēkā ir cieši vienota ar Baznīcu un kļuvusi par *mājas Baznīcu* jeb *mazo Baznīcu*, ir aicināta “būt par vienotības zīmi pasaulei un tādējādi pildīt savu pravietisko uzdevumu, liecinot par Dieva Valstību un Kristus mieru, uz ko tiecas visas pasaules gājums”⁴⁸⁹.

Laulāto mīlestība, kas plūst no pašas Kristus mīlestības un tiek dāvāta ar sakramenta starpniecību, kristīgos laulātos dara par jaunu cilvēka kā sabiedriskas būtnes izpausmju lieciniekiem; šīs izpausmes iedvesmojis Evaņģēlijs un pashālais noslēpums. Viņu mīlestības dabiskā joma sakramentālās žēlastības spēkā tiek pastāvīgi šķīstīta, stiprināta un paaugstināta. Tādējādi kristīgie laulātie ne tikai palīdz viens otram svētuma ceļā, bet arī kļūst par Kristus mīlestības zīmi un instrumentu pasaulē. Ar savu dzīvi viņi ir aicināti liecināt un vēstīt par laulības reliģisko nozīmi,

---

486 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 13: AAS 74 (1982), 93.–94. lpp.

487 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 48. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 813.–815. lpp.

488 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 47: AAS 74 (1982), 139. lpp., ietverts citāts no VĀTIKĀNA II KONCILĀ dogm. konst. *Lumen gentium*, 31. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 197. lpp.

489 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 48: AAS 74 (1982), 140. lpp., sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1656–1657, 2204. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 425., 544. lpp.

ko mūsdienu sabiedrībai ir arvien grūtāk atzīt, it īpaši tad, kad tā pieņēmusi relativistisku skatījumu pat uz laulības institūta dabisko pamatu.

III. ĢIMENES SOCIĀLĀ SUBJEKTIVITĀTE

a) Mīlestība un personu kopienas veidošana

221. Ģimene ir kopība, kas sabiedrībā, kurā pieaug individuālisms, tik ļoti nepieciešama, – kopība, kurā, pateicoties nemitīgam mīlestības dinamismam, veidojas patiesa personu kopiena⁴⁹⁰. Šis mīlestības dinamisms ir cilvēciskās pieredzes pamataspekts, turklāt tieši ģimenē var piedzīvot tā izpausmi: “Mīlestība cilvēkam dod iespēju gūt piepildījumu, patiesi sevi dāvājot. Mīlēt nozīmē dot un saņemt to, ko nav iespējams ne nopirkt, ne pārdot, bet tikai brīvi un savstarpēji dāvāt.”⁴⁹¹

Pateicoties mīlestībai, kas ir būtiska realitāte, lai definētu laulību un ģimeni, ikviena persona – vīrietis un sieviete – tiek atzīta, pieņemta un respektēta tās cieņā. No mīlestības dzimst attiecības, kurās valda nesavtība, kas, “respektējot un veicinot visu personu un ikvienas personas cieņu kā vienīgo personas vērtības pamatu, kļūst par sirsnīgu pieņemšanu, tikšanos un dialogu, par nesavtīgu atvērtību, dāsmu kalpošanu un dziļu solidaritāti”⁴⁹². Tas, ka ir ģimenes, kas dzīvo šādā garā, atklāj pretrunas un trūkumus sabiedrībā, kurā lielākoties, ja ne tikai un vienīgi tiek ņemti vērā efektivitātes un funkcionalitātes kritēriji. Savukārt ģimene, kas diendienā veido iekšēju un ārēju starppersonu attiecību tīklu, ir “pirmā un neaizstājamā sabiedriskās dzīves skola, paraugs un

490 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 18: AAS 74 (1982), 100.–101. lpp.

491 JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 11: AAS 86 (1994), 883. lpp.

492 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 43: AAS 74 (1982), 134. lpp.

stimuls plašākas kopienas attiecībām, kurās valda cieņa, taisnīgums, dialogs, mīlestība”⁴⁹³.

222. *Mīlestība izpaužas arī uzmanības pilnā attieksmē pret gados vecajiem ļaudīm, kas dzīvo ģimenē: viņu klātbūtne var būt ļoti vērtīga.* Viņi ir piemērs saiknei, kas vieno paaudzes, kā arī ģimenes un visas sabiedrības bagātība: “Viņi var ne tikai apliecināt to, ka pastāv tādi dzīves aspekti kā cilvēciskās un kulturālās, morālās un sociālās vērtības, kuras nevar vērtēt tikai pēc ekonomiskās efektivitātes kritērijiem, bet arī sniegt nozīmīgu ieguldījumu darba vidē un uzņemties vadītāja pienākumus. Īsi sakot, ir ne tikai kaut kas jādara gados vecu ļaužu labā, bet arī atbilstoši viņu iespējām šīs personas jāpieņem kā atbildīgi partneri un kā darbīgi kopīgo plānu dalībnieki gan to izstrādes, gan apspriešanas un īstenošanas posmā.”⁴⁹⁴ Kā teikts Svētajos Rakstos, “tie nesīs augļus pat sirmā vecumā, tie zels un zaļos” (*Ps* 92, 15). Gados vecie ļaudis ir svarīga dzīves skola, kas spēj nākamajām paaudzēm nodot vērtības un tradīcijas un veicināt pašu jaunāko izaugsmi, kuri tādējādi mācās tiekties ne tikai pēc sava, bet arī pēc citu cilvēku labuma. Ja gados vecie ļaudis atrodas situācijā, kurā viņi cieš un ir atkarīgi no citu palīdzības, tad tiem vajadzīgi ne tikai veselības aprūpes pakalpojumi un atbilstoša palīdzība, bet vairāk par visu – mīlestības pilna attieksme.

223. *Cilvēks ir radīts, lai mīlētu, un bez mīlestības nevar dzīvot.* Kad tā izpaužas kā divu personu pilnīga sevis dāvāšana viens otram, šīm dāvanām papildinot vienai otru, to nevar pazemināt, pielīdzinot emocijām un jūtām, kur nu vēl teikt, ka tā ir tikai seksuāla izpausme. Sabiedrība, kas mīlestības un seksualitātes pieredzi cenšas padarīt aizvien relatīvāku un banālāku, dod priekšroku gaistošajiem dzīves aspektiem un ignorē pamatvērtības, tāpēc

493 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 43: AAS 74 (1982), 134. lpp.

494 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2. pasaules asamblejai par novecošanās jautājumu* (2002. gada 3. aprīlis): AAS 94 (2002), 582. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 27: AAS 74 (1982), 113.–114. lpp.

vairāk nekā jebkad agrāk jāsludina un jāliecina, ka *patiesība* par laulāto mīlestību un seksualitāti rodama tur, kur tiek īstenota pilnīga un abpusēja sevis dāvāšana un kur izpaužas tādas īpašības kā *vienotība* un *uzticība*.⁴⁹⁵ Šī patiesība, kas ir prieka, cerības un dzīvības avots, būs neskaidra un nesaprotama tik ilgi, kamēr cilvēki paliks noslēgušies relatīvismā un skepticismā.

224. *Oponējot teorijām, kuras dzimuma identitāti uzskata tikai par ko tādu, ko nosaka kultūra un sabiedrība un kas atkarīga no kopienas un indivīda mijiedarbības, un neņem vērā personas seksuālo identitāti un patieso seksualitātes nozīmi, Baznīca nenogurstoši atkārtoti savā mācībā: “Abiem – gan vīrietim, gan sievietei – pienākas atzīt un pieņemt savu dzimuma identitāti. Fiziskā, morālā un garīgā atšķirība un savstarpējā papildināšana kalpo laulības labumiem un ģimenes dzīves uzplaukumam. Laulāto pāru saskaņa un saskaņa sabiedrībā daļēji atkarīga no veida, kādā tiek dzīvē īstenota dzimumu savstarpēji papildinošā iezīme, nepieciešamība vienam pēc otra un savstarpējā izpalīdzība.”⁴⁹⁶ Saskaņā ar šo skatījumu obligāta ir pozitīvā likuma *atbildība* dabiskajam likumam, saskaņā ar kuru *seksuālā identitāte ir nepieciešama*, jo tā ir objektīvs nosacījums laulātā pāra veidošanai.*

225. *Laulāto mīlestības būtība prasa laulāto attiecību noturību un laulības nešķiramību.* Šo iezīmju trūkums nodara kaitējumu īpašajām un visaptverošajām mīlestības attiecībām, kas piemīt laulības saitēm, rada dziļas ciešanas bērniem un atbalsojas arī sabiedrībā.

Laulības noturība un nešķiramība nav atkarīga tikai no tajā iesaistīto personu nodoma un pūlēm, jo par ģimenes kā dabiska un būtiska institūta aizsardzību un tās cieņas veicināšanu, ņemot vērā tieši tās vitālos un svarīgākos aspektus, atbildīga ir

---

495 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 48. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 813.–815. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1644–1651. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 422.–424. lpp.

496 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2333. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 570. lpp.

visa sabiedrība. Nepieciešamība laulību institucionalizēt, proti, tā tiek noslēgta, pamatojoties uz sabiedriski un juridiski atzītu publisku aktu, izriet no sociālas dabas pamatprasībām.

Laulības šķiršanas ieviešana civillikumā ir veicinājusi relativistisku skatījumu uz laulības saitēm un sevi apliecinājusi kā “smagu problēmu”⁴⁹⁷. Laulātie pāri, kas glabā un pilnveido noturību un nešķiramību, “pazemīgi un drosmīgi attaisno sev uzticēto uzdevumu būt pasaulē par “zīmi” – nelielu, taču dārgu zīmi, kas nereti pakļauta arī kārdinājumiem, taču vienmēr tiek atjaunota ar tās nenogurstošās uzticības palīdzību, ar kuru Dievs un Jēzus Kristus mīl visus cilvēkus un ikvienu cilvēku”⁴⁹⁸.

226. *Baznīca nepamet tos, kuri pēc šķiršanās ir noslēguši jaunu civillaulību. Tā aizlūdz par viņiem, palīdz viņiem pārvarēt garīgās grūtības un atbalsta ticībā un cerībā. Savukārt šīs personas, kas ir kristītas, var piedalīties Baznīcas dzīvē, un tām tas jādara. Tās aicinātas klausīties Dieva Vārdu, piedalīties Svētajā Misē, lūgties, veikt žēlsirdības darbus un kopā ar savu kopienu cīnīties par taisnību un mieru, audzināt savus bērnus kristīgajā ticībā, savā garā un darbos praktizēt gandarīšanu, lai tādējādi ik dienas izlūgtu no Dieva žēlastību.*

Izlīgšana Gandarīšanas sakramentā, kas pavērtu ceļu Euharistijas pieņemšanai, var tikt sniegta tikai tiem, kuri, nožēlojuši grēkus, ir patiesi gatavi jaunai dzīves formai, kas vairs nav pret-runā laulības nešķiramībai.⁴⁹⁹

---

497 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2385. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 581. lpp.; sal. arī 1650–1651, 2384. – TURPAT, 423.–424., 581. lpp.

498 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 20: AAS 74 (1982), 104. lpp.

499 Cieņa, kas pienākas gan Laulības sakramentam, gan pašiem laulātajiem un viņu ģimenes locekļiem, gan arī ticīgo kopienai, aizliedz priesteriem neatkarīgi no iemesla un iegansta, arī pastorāla, veikt jebkāda veida ceremoniju šķirteņiem, kuri vēlas laulāties no jauna. Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 20: AAS 74 (1982), 104. lpp.

Šādi rīkojoties, Baznīca apliecina savu uzticību Kristum un Viņa patiesībai; tajā pašā laikā tā mātišķi izturas pret saviem bērniem, īpaši tiem, kurus atstājis likumīgais laulātais draugs vai draudzene. Baznīca nelokāmi tic, ka arī tie, kas attālinājušies no Kunga baušļiem un joprojām dzīvo tādā stāvoklī, no Dieva var saņemt atgriešanās un pestīšanas žēlastību, ja viņi neatlaidīgi lūgsies, nožēlos grēkus un veiks žēlsirdības darbus.⁵⁰⁰

227. *Faktiskās kopdzīves attiecības, kuru skaits pakāpeniski ir pieaudzis, pamatojas uz nepareizu brīvības izpratni⁵⁰¹ un uzskatu, ka laulības un ģimenes dibināšana ir privāta lieta.* Laulība nav vienkārši kopdzīve uz vienošanās pamata. Tai piemīt sabiedriskais aspekts, kas ir unikāls iepretī visām citām attiecībām, jo ģimene, rūpēdamās par bērniem un tos audzinādama, ir galvenais instruments, no kura atkarīga ikvienas personas vispārējā izaugsme un sekmīga iekļaušanās sabiedrības dzīvē.

Iespējamā faktiskās kopdzīves juridiskā pielīdzināšana ģimenei diskreditētu ģimenes modeli. Ģimene nevar īstenoties nedrošās attiecībās starp personām⁵⁰², bet tikai pastāvīgā savienībā, kas sakņojas laulībā, tas ir, derībā, kura noslēgta starp vīrieti un sievieti un kuras pamatā ir abpusēja un brīva izvēle, un kura ietver pilnīgu laulāto kopību, kas vērsta uz pēcnācēju radīšanu.

228. *Īpaša problēma, kas saistīta ar faktisko kopdzīvi, ir homoseksuālo savienību juridiskā atzīšana,* par ko sabiedrībā diskutē aizvien vairāk. Tikai tāda antropoloģija, kas atbilst pilnīgai patiesībai par cilvēku, var sniegt atbildi uz šo problēmu, kurai ir vairāki aspekti gan sabiedrības, gan Baznīcas līmenī.⁵⁰³ Šāda

500 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 77, 84: AAS 74 (1982), 175.–178., 184.–187. lpp.

501 Sal. JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 14: AAS 86 (1994), 893.–896. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2390. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 582.–583. lpp.

502 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2390. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 582.–583. lpp.

503 Sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Vēstule par homoseksuālo personu pastorālo aprūpi* (1986. gada 1. oktobris), 1–2: AAS 79 (1987), 543.–544. lpp.

antropoloģija izgaismo to, “cik neatbilstoša ir prasība piešķirt laulības statusu savienībām starp viena un tā paša dzimuma personām. Tai pretrunā pirmām kārtām ir objektīvā nespēja šādu kopdzīvi padarīt auglīgu ar dzīvības tālāknodošanu atbilstoši iecerei, ko Dievs ierakstījis cilvēka esamības struktūrā. Turklāt šķērslis ir tas, ka trūkst priekšnoteikumu Radītāja gribētajai dzimumu savstarpējai papildināšanai, kas attiecas gan uz fizisko un bioloģisko, gan psiholoģisko līmeni. Individs pilnību var sasniegt tikai divu dažāda dzimuma personu savienībā, proti, tām esot vienotām un vienai otru psihofizikāli papildinot”⁵⁰⁴.

*Homoseksuāla persona ir pilnībā jārespektē tai piemītošajā cieņā*⁵⁰⁵, un tā jāmudina sekot Dieva plānam, īpaši apņemoties ievērot šķīstību.⁵⁰⁶ Šī respektēšana nenozīmē attaisnot tādu rīcību, kas ir pretrunā morāles likumam, vēl jo vairāk tā nenozīmē atzīt tiesības slēgt laulību starp viena un tā paša dzimuma personām un šīs savienības pielīdzināšanu ģimenei⁵⁰⁷: “Ja laulību starp divām dažāda dzimuma personām juridiski uzskatītu tikai par vienu no iespējamajām laulības formām, tad laulības jēdziens tiktu pakļauts radikālām izmaiņām, kas nopietni kaitētu kopīgajam

---

504 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna “Rota Romana” tiesai* (1999. gada 21. janvāris), 5: AAS 91 (1999), 625. lpp.

505 Sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Daži apsvērumi par likumprojektu par homoseksuālu personu nediskriminēšanu* (1992. gada 23. jūlijs): *L'Osservatore Romano*, 1992. gada 24. jūlijs, 4. lpp.; TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, dekl. *Persona humana* (1975. gada 29. decembris), 8: AAS 68 (1976), 84.–85. lpp.

506 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2357–2359. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 575. lpp.

507 Sal. JĀNIS PĀVILS II, uzruna Spānijas bīskapiem vizītē *Ad limina* (1998. gada 19. februāris), 4: AAS 90 (1998), 809.–810. lpp.; PONTIFIKĀLĀ ĢIMENES PADOME, *Ģimene, laulība un faktiskā kopdzīve* (2000. gada 26. jūlijs), 23. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2000, 42.–44. lpp.; TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Apsvērumi attiecībā uz ieceri legalizēt kopdzīvi starp homoseksuālām personām* (2003. gada 3. jūnijs). – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2003.

labumam. Nostādot homoseksuāļu savienību tādā pašā juridiskā līmenī kā laulību un ģimeni, valsts rikojas patvaļīgi, un šāda rīcība ir pretrunā tās pienākumiem.”⁵⁰⁸

229. *Ģimenes šūniņas stiprums ir noteicošā bagātība, no kuras atkarīga sabiedrības dzīves kvalitāte, tāpēc pilsoniskā kopiena nevar palikt vienaldzīga, saskaroties ar destabilizējošām tendencēm, kas apdraud tās pašus pamatus.* Kaut arī likumi reizēm var būt iecietīgi pret morāli nepieņemamu rīcību⁵⁰⁹, nekādā gadījumā nedrīkst pieļaut monogāmās un nešķiramās laulības kā vienīgās patiesās ģimenes formas vājināšanu. Tāpēc nepieciešams, ka valsts iestādes, “pretojoties šīm tendencēm, kas sašķeļ sabiedrību un kaitē pilsoņu cieņai, drošībai un labklājībai, censtos nepieļaut sabiedriskās domas ietekmēšanu tādā virzienā, ka tā pārāk zemu vērtētu laulības un ģimenes institucionālo nozīmi”⁵¹⁰.

Kristiešu kopienas un visu to cilvēku pienākums, kuriem rūp sabiedrības labums, ir apliecināt, ka “ģimene ir ne tikai juridiska, sociāla un ekonomiska vienība, bet arī mīlestības un solidaritātes kopiena, kas neatkarītajā veidā spēj mācīt un nodot nākamajām paaudzēm kulturālās, ētiskās, sabiedriskās, garīgās un reliģiskās vērtības, kurām ir būtiska nozīme tās locekļu un visas sabiedrības labklājībā un attīstībā”⁵¹¹.

---

508 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Apsvērumi attiecībā uz ieceri legalizēt kopdzīvi starp homoseksuālām personām* (2003. gada 3. jūnijs), 8. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2003, 9. lpp.

509 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 71: AAS 87 (1995), 483. lpp.; sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, I-II, q. 96, a. 2 (“Utrum ad legem humanam pertineat omnia vitia cohibere”): Ed. Leon. 7, 181.

510 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 81: AAS 74 (1982), 183. lpp.

511 SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), preambula, E. – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 6. lpp.

b) Ģimene – dzīvības svētnīca

230. *Laulāto mīlestība pēc savas dabas ir atvērta dzīvības pieņemšanai.*⁵¹² Cilvēka cieņa augstākajā pakāpē atklājas uzdevumā radīt pēcnācējus. Cilvēks ir aicināts liecināt par labumu un auglību, kas ir no Dieva: “Cilvēku tēvišķībai un mātišķībai, kaut arī tās ir *bioloģiski līdzīgas* kā citām būtņēm dabā, būtiskā un neatkarījamā veidā piemīt “*līdzība*” ar Dievu. Šī līdzība ir ģimenes kā cilvēku dzīves kopienas, kā mīlestībā vienotu personu kopienas (*communio personarum*) pamats.”⁵¹³

*Pēcnācēju radīšana izsaka ģimenes sociālo funkciju un izraisa mīlestības un solidaritātes dinamismu starp paaudzēm, kas ir sabiedrības pamatā. Ir jāatklāj tā kopīgā labuma elementa sabiedriskā vērtība, kas piemīt ikvienai jaunai cilvēciskai būtnei. Ikviens bērns “ir dāvana saviem brāļiem, māsām, vecākiem un visai ģimenei. Viņa dzīvība kļūst par dāvanu pašiem dzīvības devējiem, kuri nevarēs neizjust sava bērna klātbūtni, līdzdalību viņu eksistencē un viņa devumu viņu kopīgajam labumam un ģimenes kopienas labumam”*⁵¹⁴.

231. *Ģimene, kuras pamatā ir laulība, patiešām ir dzīvības svētnīca, “vieta, kur dzīvību, kas ir Dieva dāvana, var atbilstoši uzņemt un pasargāt no daudzajiem uzbrukumiem, kuri to apdraud, un kur tā var attīstīties saskaņā ar patiesas cilvēciskās izaugsmes prasībām”*⁵¹⁵. Svarīga un neaizstājama ir ģimenes kā dzīvības kultūras veicinātājas un veidotājas nozīme⁵¹⁶ ciņā pret

---

512 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1652. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 424. lpp.

513 JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 6: AAS 86 (1994), 874. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2366. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 577. lpp.

514 JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 11: AAS 86 (1994), 884. lpp.

515 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 39: AAS 83 (1991), 842. lpp.

516 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 92: AAS 87 (1995), 505.–507. lpp.

postošās “pretcivilizācijas nostājas” izplatību, kā to šodien apliecina daudzas tendences un faktiskās situācijas”⁵¹⁷.

Kristīgajām ģimenēm saņemtā sakramenta spēkā ir īpaša sūtība būt par dzīvības Evaņģēlija lieciniecēm un sludinātājām. Šim uzdevumam sabiedrībā ir īsta un drosmīga pravietojuma vērtība. Tāpēc “kalpošana dzīvības Evaņģēlijam prasa, lai ģimenes, jo īpaši līdzdarbojoties attiecīgās apvienībās, censtos panākt, ka valsts likumi un institūcijas nekādā veidā nemazinātu tiesības uz dzīvību no tās ieņemšanas brīža līdz dabiskajai nāvei, bet tās aizstāvētu un atbalstītu”⁵¹⁸.

232. Ģimene sniedz ievērojamu ieguldījumu sabiedrības labā ar atbildīgu tēvišķību un mātišķību, kas ir īpaša laulāto līdzdalība Dieva veiktajā radīšanas darbā.⁵¹⁹ Ar šīs atbildības smagumu nedrīkst aizbildināties, lai attaisnotu egoistisku aizvērtību, bet tai jāpavada laulāto izvēle, nesavtīgi pieņemot dzīvību: “Pamatojoties uz fiziskajiem, ekonomiskajiem, psiholoģiskajiem un sociālajiem apstākļiem, atbildīgs vecāku stāvoklis tiek īstenots gan ar pienācīgi apsvērtu un pašai izvērtīgu izvēli veidot lielu ģimeni, gan arī ar lēmumu, kas pieņemts, ņemot vērā nopietnus iemeslus un respektējot morāles likumu, uz kādu laika posmu vai arī uz nenoteiktu laiku izvairīties radīt jaunu dzīvību.”⁵²⁰ Apsvērumi, kam jānosaka laulātā pāra rīcība, viņiem atbildīgi īstenojot tēvišķību un mātišķību, izriet no tā, ka viņi pilnībā apzinās savu pienākumu pret Dievu, pret sevi, pret ģimeni un sabiedrību saskaņā ar pareizu vērtību hierarhiju.

517 JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 13: AAS 86 (1994), 891. lpp.

518 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 93: AAS 87 (1995), 507.–508. lpp.

519 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 50. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 817.–819. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2367. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 577. lpp.

520 PĀVILS VI, enc. *Humanae vitae*, 10: AAS 60 (1968), 487. lpp.; sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 50. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 817.–819. lpp.

233. *Saistībā ar atbildīgas pēcnācēju radīšanas praktizēšanu jānoraida tādas morāli nelikumīgas “metodes” kā sterilizācija un aborts.*⁵²¹ Jo īpaši pēdējais ir šausmīgs noziegums un vienmēr morāli ļauns⁵²²; abortam nav nekādas saistības ar tiesībām – aborts ir skumja parādība, kas sekmē pret dzīvību vērstu uzskatu izplatību, sabiedrībā nopietni apdraudot taisnīgu un demokrātisku līdzāspastāvēšanu.⁵²³

*Tāpat jāatsakās no jebkāda veida kontracepcijas līdzekļu izmantošanas*⁵²⁴: šis atteikšanās pamatā ir pareiza un pilnīga izpratne par cilvēku un viņa seksualitāti⁵²⁵, un tā ir arī morāla prasība, lai aizsargātu tautu patiesu attīstību.⁵²⁶ Savukārt tādi paši antropoģiskie apsvērumi attaisno atturību periodos, kad sieviete ir auglīga.⁵²⁷ Atteikties no kontracepcijas un izmantot dzimstības

521 Sal. PĀVILS VI, enc. *Humanae vitae*, 14: AAS 60 (1968), 490.–491. lpp.

522 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 51. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 821. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2271–2272. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 558. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 21: AAS 86 (1994), 919.–920. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 58, 59, 61–62: AAS 87 (1995), 466.–468., 470.–472. lpp.

523 Sal. JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 21: AAS 86 (1994), 919.–920. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 72, 101: AAS 87 (1995), 484.–485., 516.–518. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2273. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 558. lpp.

524 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 51. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 821. lpp.; PĀVILS VI, enc. *Humanae vitae*, 14: AAS 60 (1968), 490.–491. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 32: AAS 74 (1982), 118.–120. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2370. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 578. lpp.; PIJŅ XI, enc. *Casti connubii*: AAS 22 (1930), 559.–561. lpp.

525 Sal. PĀVILS VI, enc. *Humanae vitae*, 7: AAS 60 (1968), 485. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 32: AAS 74 (1982), 118.–120. lpp.

526 Sal. PĀVILS VI, enc. *Humanae vitae*, 17: AAS 60 (1968), 493.–494. lpp.

527 Sal. PĀVILS VI, enc. *Humanae vitae*, 16: AAS 60 (1968), 491.–492. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 32: AAS 74 (1982), 118.–120. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2370. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 578. lpp.

regulēšanas dabiskās metodes nozīmē izdarīt izvēli, saskaņā ar kuru attiecības starp laulātajiem balstās savstarpējā cieņā un pilnīgā pieņemšanā, kam ir arī pozitīva ietekme uz cilvēcīgākas kārtības īstenošanu sabiedrībā.

234. *Tikai laulāto ziņā ir noteikt, cik ilgs būs periods starp bērnu dzimšanu un cik bērnu viņiem būs.* Tās ir viņu neaizskaramās tiesības, kuras jāizmanto Dieva priekšā, apzinoties pienākumu pret sevi, pret jau dzimušajiem bērniem, pret ģimeni un sabiedrību.⁵²⁸ Valsts iestādēm, kas saskaņā ar savu kompetenci iejaucas, izplatot atbilstošu informāciju un rikojoties demogrāfijas jomā, tas jāveic ar cieņu pret personas un laulātā pāra brīvību: šāda iejaukšanās nekad nevar aizstāt laulātā pāra izvēli⁵²⁹; vēl jo mazāk to var dažādas organizācijas, kas darbojas šajā jomā.

Visas ekonomiskās palīdzības programmas, kuru mērķis ir finansēt sterilizācijas un pretapaugļošanās kampaņas, ir morāli nosodāmas kā uzbrukums personas cieņai un ģimenei. Ar demogrāfisko izaugsmi saistītie jautājumi jārisina, vienlaikus respektējot gan seksuālo ētiku, gan sociālo ētiku un veicinot lielāku taisnīgumu un patiesu solidaritāti, lai cieņa pret dzīvību tiktu ievērota visur, sākot ar ekonomiskajiem, sociālajiem un kulturālajiem apstākļiem.

235. *Vēlēšanās būt mātei vai tēvam nav pamats nekādām “tiesībām uz bērnu”, savukārt bērna tiesības piedzimt ir acīmredzamas; saskaņā ar tām jāgarantē bērnam optimāli dzīves apstākļi, kādus var nodrošināt stabila ģimene, kuras pamatā ir laulība un divu personu – tēva un mātes – savstarpējā papildināšana.*⁵³⁰ Straujā zinātniskās pētniecības attīstība un tās rezultātu izmantošana

---

528 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 50. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 817.–819. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2368. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 577.–578. lpp.; Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 37: AAS 59 (1967), 275.–276. lpp.

529 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2372. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 579. lpp.

530 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2378. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 580. lpp.

reproduktīvajā jomā uzdod jaunus un delikātus jautājumus, kas skar sabiedrību un normas, kuras regulē cilvēku dzīvi sabiedrībā.

Jāatgādina, ka ne visi *reproduktīvie paņēmieni* ir morāli pieņemami, tai skaitā spermas un olšūnu donoru un surogāt māšu izmantošana, mākslīgā heterologā apaugļošana, proti, visas tās metodes, kas paredz citu personu dzemdes vai dzimumšūnu izmantošanu, tādējādi liedzot bērnam tiesības piedzimt no tēva un mātes, kas tādi ir gan no bioloģiskā, gan juridiskā viedokļa. Līdzīgi nav pieņemama arī dzimumakta šķiršana no radīšanas akta, izmantojot tādas laboratoriskas metodes kā homologā mākslīgā apaugļošana, kad bērns rodas tehniskā procesā, nevis dabiskā cilvēciskā aktā, kurā laulātie sevi pilnībā dāvā viens otram.⁵³¹ Atteikties no dažādiem tā dēvētajiem *asistētās radīšanas* veidiem, kas vēlas aizstāt laulāto aktu, nozīmē respektēt visaptverošo cilvēka cieņu, kas piemīt gan vecākiem, gan bērniem, kurus paredzēts radīt.⁵³² No otras puses – metodes, kas palīdz notikt laulāto aktam vai sasniegt tā vēlamu rezultātu, ir likumīgas.⁵³³

236. *Jautājums, kas sociāli un kulturāli ir īpaši nozīmīgs, jo saistīts ar daudziem un nopietniem morālajiem aspektiem, ir cilvēku klonēšana. Šis termins pats par sevi nozīmē sākotnējam organismam līdzīgas, ģenētiski identiskas bioloģiskas vienības radīšanu.* Teorijā un eksperimentālajā praksē klonēšana ir ieguvusi dažādas nozīmes, savukārt tehniskās norises ziņā tā paredz dažādus procesus, kā arī dažādus izmantošanas mērķus. Tā var nozīmēt vienkāršu šūnu vai DNS daļas *pavairošanu* laboratorijā. Taču šobrīd ar vārdu “klonēšana” vairāk saprot indivīdu reproducēšanu embrionālajā stadijā ar dažādiem paņēmieniem, kas atšķiras no

---

531 Sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Donum vitae*, II, 2, 3, 5: AAS 80 (1988), 88.–89., 92.–94. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2376–2377. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 579. lpp.

532 Sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Donum vitae*, II, 7: AAS 80 (1988), 95.–96. lpp.

533 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2375. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 579. lpp.

dabiskās apaugļošanas, taču tā, lai iegūtie indivīdi būtu ģenētiski identiski indivīdam, no kura tie iegūti. Šādai klonēšanai var būt *reproduktīvs* mērķis, tas ir, iegūt cilvēka embrijus, vai arī tā sauktais *terapeitiskais* mērķis, kad minētos embrijus paredzēts izmantot zinātniskos pētījumos vai arī iegūt no tiem cilmes šūnas.

No ētiskā viedokļa vienkārša parastu šūnu vai DNS daļas *pavairošana* nerada īpašas problēmas. Taču pavisam atšķirīgi Baznīcas Maģistērijs vērtē cilvēku klonēšanu. Tā ir pretrunā cilvēka radīšanas cieņai, jo pilnībā tiek īstenota ārpus laulāto mīlestības akta, būdama ārpuslaulības un bezdzimuma radīšana.⁵³⁴ Otrkārt, šāds reprodukcijas veids nozīmē neierobežotu ieguvēja varu pār iegūto indivīdu.⁵³⁵ Tas, ka klonēšana tiek veikta, lai iegūtu embrijus, no kuriem ņemt šūnas terapeitiskiem nolūkiem, nemazina morālo nopietnību, jo, lai iegūtu šādas šūnas, embrijs vispirms jārada un tad jāiznīcina.⁵³⁶

237. *Vecāki kā dzīvības kalpi nekad nedrīkst aizmirst, ka pēcnācēju radīšanas garīgais aspekts jāizvērtē nopietnāk par jebkuru citu aspektu: "Tēvišķība un mātišķība ir ne tikai fizisks, bet arī garīgs uzdevums, jo ar to starpniecību ģeoloģija turpinās personā, kuras mūžīgais aizsākums ir Dievā un kurai jāved pie Viņa."*⁵³⁷ Pieņemot cilvēka dzīvību tās fiziskā un garīgā aspekta vienotībā, ģimenes veicina "*paaudžu kopību*" un tādējādi sniedz būtisku un neaizstājamu ieguldījumu sabiedrības attīstībā. Tāpēc

534 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai dzīvības akadēmijai* (2004. gada 21. februāris), 2: AAS 96 (2004), 418. lpp.

535 Sal. PONTIFIKĀLĀ AKADĒMIJA "PAR DZĪVĪBU", *Pārdomas par klonēšanu*. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 1997; TAISNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME, *L'Église face au racisme. Contribution du Saint-Siège à la Conférence mondiale contre le Racisme, la Discrimination raciale, la Xénophobie et l'Intolérance qui y est associée*, 21. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2001, 23. lpp.

536 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Orgānu transplantācijas apvienības 18. starptautiskajam kongresam* (2000. gada 29. augustā), 8: AAS 92 (2000), 826. lpp.

537 JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 10: AAS 86 (1994), 881. lpp.

“sabiedrībai jārespektē ģimenes tiesības radīt un audzināt bērnus. Tiem laulātajiem pāriem, kam ir liela ģimene, ir tiesības uz atbilstošu palīdzību, un tos nedrīkst pakļaut diskriminācijai”⁵³⁸.

c) Audzināšanas uzdevums

238. *Veicot audzināšanas darbu, ģimene cilvēku sagatavo viņa cieņas pilnībai atbilstoši visām viņa šķautnēm, arī sabiedriskajai.* Ģimene ir “mīlestības un solidaritātes kopiena, kas neatkarotājā veidā ir piemērota kulturālo, ētisko, sociālo, garīgo un reliģisko vērtību mācīšanai un tālāknodešanai. Šīs vērtības ir būtiskas gan ģimenes, gan sabiedrības locekļu attīstībai un labklājībai”⁵³⁹. Veicot audzināšanas sūtību, ģimene sniedz savu ieguldījumu kopīgajā labumā un ir pirmā skola, kurā cilvēks mācās sabiedriskos tikumus, kas ir vajadzīgi visās sabiedrībās.⁵⁴⁰ Ģimenē cilvēkam palīdz augt brīvībā un atbildībā, kas ir nepieciešamie priekšnoteikumi, lai sabiedrībā pildītu kādu pienākumu. Turklāt audzināšana ir iespēja nodot vairākas būtiskas vērtības, kas nepieciešamas, lai kļūtu par brīvu, godīgu un atbildīgu pilsoni.⁵⁴¹

538 SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), 3. – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 9. lpp. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā teikts, ka “ģimene ir dabiska sabiedrības pamatšūniņa un tai ir tiesības uz sabiedrības un valsts aizsardzību” (16.3.), sk. <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija>.

539 SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), preambula, E. – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 6. lpp.

540 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, dekl. *Gravissimum educationis*, 3. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 439. lpp.; VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 52. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 823.–825. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 37: AAS 74 (1982), 127.–129. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1653, 2228. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 424., 549. lpp.

541 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 43: AAS 74 (1982), 134.–135. lpp.

239. Ģimenei ir pavisam īpaša un neaizstājama nozīme bērnu audzināšanā.⁵⁴² Vecāku mīlestība, uzņemoties kalpošanu bērniem, lai tiem palīdzētu no vecākiem smelties (“*ē-ducere*”) labāko, vispilnīgāk īstenojas tieši audzināšanas uzdevumā: “Vecāku mīlestība no *avota* kļūst par *dvēseli* un tādējādi par *paraugu*, kas iedvesmo un vada visu konkrēto audzināšanas darbību, bagātinot to ar maiguma, neatlaidības, labestības, kalpošanas, nesavtības un upurgatavības vērtībām, kas ir visdārgākais mīlestības auglis.”⁵⁴³

Vecāku tiesības un pienākums audzināt savus bērnus vērtējami “kā *būtiski*, un tie ir saistīti ar cilvēka dzīvības tālāknodošanu; iepretī citu personu līdzdalībai audzināšanas darbā – kā *sākotnēji un primāri* vienreizīgo mīlestības attiecību dēļ, kas pastāv starp vecākiem un bērniem; kā *neaizstājami un neatņemami*, un tāpēc tos nevar pilnībā uzticēt citiem, nedz arī citi tos vecākiem var atņemt”⁵⁴⁴. Vecākiem ir tiesības un pienākums sniegt saviem bērniem reliģisko un tikumisko audzināšanu⁵⁴⁵ – tās ir tiesības, ko valsts nevar aizliegt un kas tai, tieši pretēji, jārespektē un jāatbalsta; tas ir pirmais pienākums, ko ģimene nevar atstāt novārtā vai uzticēt citiem.

542 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Gravissimum educationis*, 3. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 439. lpp.; Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 61. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 837.–839. lpp.; Svētais krēsls, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), 5. – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 10.–11. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2223. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 548. lpp. *Kanonisko tiesību kodeksā* uz šim vecāku tiesībām un pienākumiem attiecas 793.–799. un 1136. kanons.

543 Jānis Pāvils II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 36: AAS 74 (1982), 127. lpp.

544 Jānis Pāvils II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 36: AAS 74 (1982), 126. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2221. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 547.–548. lpp.

545 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*, 5. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 565. lpp.; Jānis Pāvils II, *Vēstījums 1994. gada Pasaulis miera dienā*, 5: AAS 96 (2004), 159.–160. lpp.

240. *Vecāki ir pirmie, taču ne vienīgie savu bērnu audzinātāji.* Tāpēc viņiem ar atbildību audzināšana jāveic ciešā un vērīgā sadarbībā ar civilajām un Baznīcas iestādēm: “Tas pats cilvēka kopieniskais aspekts – gan civilais, gan ekleziālais – prasa plašāku un sarežģītāku darbu un noved pie tā; šis darbs ir labi organizētas dažādu audzināšanas instanču sadarbības auglis. Visas šīs institūcijas ir nepieciešamas, lai arī ikviens no tām var un tai pienākas iesaistīties saskaņā ar savu kompetenci un pienācīgo ieguldījumu.”⁵⁴⁶ Vecākiem ir tiesības izvēlēties tādus audzināšanas instrumentus, kas atbilst viņu pārlicībai, un līdzekļus, kuri tiem vislabāk varētu palīdzēt audzināšanas uzdevuma veikšanā, meklēt arī garīgajā un reliģiskajā vidē. Valsts iestādēm ir pienākums garantēt šādas tiesības un nodrošināt konkrētus apstākļus, kas dod iespēju tās īstenot.⁵⁴⁷ Šajā sakarībā ļoti svarīga ir sadarbība starp ģimeni un izglītības iestādi.

241. *Vecākiem ir tiesības dibināt un atbalstīt izglītības iestādes.* Valsts iestādēm jānodrošina, ka “valsts subsīdijas tiktu piešķirtas tādā apmērā, ka vecāki patiešām varētu brīvi baudīt šīs tiesības, nesastopoties ar netaisnīgiem izdevumiem. Nedrīkst pieļaut, ka vecākiem tieši vai netieši būtu jāsedz papildizdevumi, kas netaisnīgi ierobežo šo brīvību”⁵⁴⁸. Par netaisnīgu ir jāuzskata valsts ekonomiskā atbalsta liegšana tām skolām, kuras nav valsts skolas, bet kuras kalpo pilsoniskajai sabiedrībai un kurām šis atbalsts ir vajadzīgs: “Ja valsts pretendē uz izglītības monopolu, tā pārkāpj savas tiesības un rīkojas netaisnīgi .. Ja valsts tā dēvēto privātskolu pastāvēšanu tikai pieļauj, tad arī tā ir netaisnība.

---

546 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 40: AAS 74 (1982), 131. lpp.

547 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, dekl. *Gravissimum educationis*, 6. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 443.–445. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2229. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 549. lpp.

548 SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), 5. b). – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 11. lpp.; sal. VATIKĀNA II KONCILS, dekl. *Dignitatis humanae*, 5. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 565. lpp.

Šīs skolas kalpo sabiedrībai, tāpēc tām ir tiesības uz finansiālo atbalstu.”⁵⁴⁹

242. *Ģimenei ir pienākums rūpēties par vispusīgu audzināšanu.* “Īstas audzināšanas mērķis ir veidot cilvēka personību, ņemot vērā viņa augstāko mērķi, kā arī tās sabiedrības labumu, kuras loceklis viņš ir un kurā viņš, kļūvis pieaudzis, uzņemsies noteiktus pienākumus.”⁵⁵⁰ Šī vispusība ir nodrošināta tad, kad bērnus ar dzīves piemēru un vārdiem audzina dialogam, saskarsmei, dzīvei sabiedrībā, likumībai, solidaritātei un mieram, ieaudzinot viņos tādu svarīgus tikumus kā taisnīgums un tuvākmīlestība.⁵⁵¹

*Bērnu audzināšanā vienlīdz nepieciešami ir gan māte, gan tēvs.*⁵⁵² Tātad vecākiem jāstrādā kopā. Viņiem sava autoritāte jāīsteno ar cieņu un maigumu, kā arī ar stingrību un neatlaidību: tai jābūt ticamai, konsekventai, gudrai un vienmēr vērstai uz bērna labumu.

243. *Vecāki ir īpaši atbildīgi par bērnu seksuālo audzināšanu.* Līdzsvarotas attīstības labad ir ļoti svarīgi, ka bērni sakārtotā un pakāpeniskā veidā mācās, kāda ir seksualitātes jēga, kā arī mācās novērtēt ar to saistītās cilvēciskās un morālās vērtības: “Personas seksuālais aspekts ir cieši saistīts ar tās ētiskajām vērtībām, tāpēc audzinot bērni jāiepazīstina ar tikumiskajām normām un tiem jā māca tās augstu vērtēt; tā būs tik ļoti nepieciešamā un vērtīgā garantija, ka bērni izaugs par tādiem cilvēkiem, kam pret seksualitāti būs atbildīga attieksme.”⁵⁵³ Vecākiem ir pienākums

549 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 94: AAS 79 (1987), 595.–596. lpp.

550 VATIKĀNA II KONCILS, dekl. *Gravissimum educationis*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 443.–445. lpp.

551 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 43: AAS 74 (1982), 134.–135. lpp.

552 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 52. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 823.–825. lpp.

553 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 37: AAS 74 (1982), 128. lpp.; sal. PONTIFIKĀLĀ ĢIMENES PADOME, *Cilvēka seksualitāte: patiesība un nozīme. Vadlīnijas audzināšanai ģimenē* (1995. gada 8. decembris). – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 1995.

noskaidrot, kādas metodes izglītības iestādēs izmanto bērnu seksuālajā audzināšanā, un tādējādi pārliecināties, ka šis tik svarīgais un delikātais jautājums tiek apskatīts atbilstošā veidā.

d) Bērnu cieņa un tiesības

244. *Baznīcas sociālā mācība nemitīgi uzsver prasību respektēt bērnu cieņu*: “Ģimēnē, kas ir personu kopiena, īpaša uzmanība jāveltī bērniem, tādējādi viņi novērtēs savu personas cieņu un respektēs savas tiesības, pastiprināti par tām rūpējoties. Tas attiecas uz ikvienu bērnu, taču īpaši svarīgi tas ir tad, kad bērns vēl ir mazs un tam vajag palīdzību it visā, kā arī tad, ja bērns ir slims vai ar invaliditāti.”⁵⁵⁴

Bērnu tiesības jāaizsargā ar tiesiskām normām. Vispirms visās valstīs jāatzīst bērnu sabiedriskā vērtība: “Neviena valsts pasaulē, neviena politiskā sistēma nevar domāt par savu nākotni, ja tā nedomā par jauno paaudzi, kas no vecākiem saņems savas tautas daudzveidīgo vērtību, pienākumu un centienu mantojumu un tajā pašā laikā – visas cilvēku saimes mantojumu.”⁵⁵⁵ Pirmās bērna tiesības ir “piedzimt istā ģimēnē”⁵⁵⁶ – tiesības, kuru ievērošana vienmēr bijusi problemātiska un kuras mūsdienās tiek pārkāptas dažādos jaunos veidos līdz ar ģenētisko tehnoloģiju attīstību.

245. *Ļoti daudzu bērnu situācija pasaulē nebūt nav apmierinoša, jo trūkst labvēlīgu apstākļu viņu vispusīgai attīstībai, kaut arī pastāv starptautisks juridisks instruments viņu tiesību aizsardzībai*⁵⁵⁷, saistošs gandrīz visiem starptautiskās sabiedrības lo-

554 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 26: AAS 74 (1982), 111.–112. lpp.

555 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā* (1979. gada 2. oktobris), 21: AAS 71 (1979), 1159. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums ANO ģenerālsēkretāram saistībā ar bērniem veltīto starptautisko tikšanos* (1990. gada 22. septembris): AAS 83 (1991), 358.–361. lpp.

556 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Eiropas Žurnālistu komitejai par pusaudžu tiesībām* (1979. gada 13. janvāris): AAS 71 (1979), 360. lpp.

557 Sal. *Bērnu tiesību konvencija* – <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie>

cekļiem. Runa ir par apstākļiem, kas saistīti ar veselības aprūpes, pārtikas, minimālo izglītības iespēju un atbilstoša mājokļa trūkumu. Turklāt joprojām nav atrisinātas vairākas nopietnas problēmas – bērnu tirdzniecība, bērnu darba izmantošana, tāda parādība kā “ielas bērni”, bērnu izmantošana bruņotos konfliktos, mazgadīgu meiteņu izprecināšana, bērnu izmantošana pornogrāfisku materiālu izgatavošanā, tai skaitā izmantojot jaunākos plašsaziņas līdzekļus. Valstiskā un starptautiskā līmenī jācīnās pret noziedzīgiem nodarījumiem, kas skar bērnu cieņu un saistīti ar seksuālo izmantošanu, ko veic personas, kuras nodevušās pedofilijai. Tāpat jācīnās pret jebkāda cita veida vardarbību pret šīm visneaizsargātākajām personām.⁵⁵⁸ Runa ir par noziedzīgiem nodarījumiem, kas efektīvi jāapkaro, ieviešot atbilstošus preventīvos pasākumus un nosakot sodus, – tas atkarīgs no dažādu varas iestāžu apņēmierīgas rīcības.

IV. ĢIMENES AKTĪVĀ LĪDZDALĪBA SABIEDRĪBAS DZĪVĒ

a) Solidaritāte ģimenē

246. *Ģimeņu sociālā funkcija, vai runa būtu par atsevišķu ģimeni vai ģimeņu apvienību, izpaužas ne tikai kā solidaritāte un dalīšanās starp ģimenēm, bet arī kā dažāda iesaiste sabiedriskajā un politiskajā dzīvē.* Tā tas notiek ar tādām ģimenēm, kuru pamatā ir mīlestība: solidaritāte dzimst no mīlestības un aug mīlestībā, tāpēc tā ir piederīga ģimenei kā ģimeni veidojošs strukturāls elements.

Solidaritāte var izpausties, rūpējoties par tiem, kuri dzīvo nabadzībā un trūkumā, par bāreņiem, cilvēkiem ar invaliditāti,

---

ligumi/id/1150. To ratificējis arī Svētais krēsls.

558 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1996. gada Pasaules miera dienā*, 2–6: AAS 96 (2004), 104.–107. lpp.

slimajiem, gados vecajiem ļaudīm, tiem, kas sēro, kas šaubās vai ir vientuļi vai pamesti. Solidaritāte ir atvērtība citu pieņemšanai, aizbildniecībai un adopcijai; tā spēj vērst iestāžu uzmanību uz problemātiskām situācijām, lai tās atbilstoši savai kompetencei iejaucas.

247. *Ģimenes nebūt nav tikai politiskās darbības objekts – tās var un tām jākļūst par šīs darbības subjektu, darot visu, lai “valsts likumi un iestādes ne tikai nepārkāptu, bet arī atbalstītu un aizsargātu ģimenes tiesības un pienākumus. Šādā sakarībā ģimenēm arvien vairāk jāapzinās, ka tās ir tā dēvētās ģimeņu politikas veidotājas un ka tām jāuzņemas atbildība par sabiedrības pārveidi”*⁵⁵⁹. Tāpēc jāsekmē ģimeņu apvienību veidošana: “Ģimenēm ir tiesības veidot apvienības ar citām ģimenēm un institūcijām, lai atbilstoši un sekmīgi pildītu savu ģimenes uzdevumu un lai aizsargātu tiesības, veicinātu labo un pārstāvētu ģimeņu intereses. Ekonomiskajā, sociālajā, tiesiskajā un kulturālajā jomā jāatzīst ģimeņu un ģimeņu apvienību likumīgā loma tādu programmu izstrādē un īstenošanā, kas attiecas uz ģimenes dzīvi.”⁵⁶⁰

b) Ģimene, ekonomiskā dzīve un darbs

248. *Saikne starp ģimeni un ekonomisko dzīvi ir īpaši nozīmīga. No vienas puses, ekonomika (“oiko-nomia” – mājsaimniecība) radusies no darba mājās, jo ilgu laiku mājas bijušas daudzviet ir joprojām ražošanas un dzīves centrs. No otras puses, ekonomiskā dzīve attīstās, pateicoties cilvēku iniciatīvai, un koncentrisku apļu veidā īstenojas aizvien plašākos ražošanas, kā arī labumu un pakalpojumu apmaiņas tīklos, kuros aizvien vairāk iesaista ģimenes. Tātad ģimene pamatoti tiek uzskatīta par*

559 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 44: AAS 74 (1982), 136. lpp.; sal. SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), 9. a). – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 13. lpp.

560 SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), 8. a)–b). – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 12. lpp.

būtisku ekonomiskās dzīves veidotāju, kuras rīcību nosaka nevis tirgus ekonomikas, bet dalīšanās un paaudžu solidaritātes loģika.

249. *Īpaša saikne vieno ģimeni un darbu:* “Ģimene ir viens no nozīmīgākajiem kritērijiem, pēc kā jāveido cilvēku darba sabiedriskā un ētiskā kārtība.”⁵⁶¹ Šis saiknes pamatā ir saistība starp cilvēku un viņa tiesībām baudīt sava darba augļus, un tas attiecas ne tikai uz atsevišķu individu, bet arī uz viņu kā ģimenes locekli, ģimeni saprotot kā “mājas sabiedrību”⁵⁶².

Darbs ir būtisks, jo tas ir nosacījums, kas sniedz iespēju dibināt ģimeni, kura savus iztikas līdzekļus gūst no darba. No darba atkarīgs arī personiskās izaugsmes process, jo, ja ģimeni skāris bezdarbs, pastāv risks, ka tā nespēs īstenot savus mērķus.⁵⁶³

Ieguldījums, ko ģimene var sniegt darba jomā, ir ļoti svarīgs un daudzējādā ziņā neaizstājams. Šis ieguldījums izpaužas gan tautsaimnieciskajos rādītājos, gan arī kā ģimenei piemītoši lieli solidaritātes resursi, kas ir nozīmīgs atbalsts tiem ģimenes locekļiem, kuriem nav darba vai kuri to meklē. Bet vislielākais un nozīmīgākais ieguldījums ir ieaudzināt izpratni par darba jēgu un sniegt orientierus un atbalstu profesijas izvēlē.

250. *Lai šo saikni starp ģimeni un darbu sargātu, ir kāds elements, kas jānovērtē un par ko jā rūpējas, proti, ģimenes ienākumi, kuriem jābūt tādiem, lai ģimeni uzturētu un lai tā pienācīgi dzīvotu.*⁵⁶⁴ Šiem ienākumiem jābūt pietiekamiem, lai varētu atlikt līdzekļus, kas sniegtu iespēju iegādāties īpašumu kā brīvības garantiju. Tiesības uz īpašumu ir cieši saistītas ar ģimeņu eksistenci, kuras vajadzības gadījumā spēj sevi uzturēt, pateicoties

---

561 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 10: AAS 73 (1981), 601. lpp.

562 LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 104. lpp.

563 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 10: AAS 73 (1981), 600.–602. lpp.

564 Sal. PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 200. lpp.; VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 67. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 851.–853. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.

ietaupītajiem līdzekļiem un ģimenes īpašuma izveidei.⁵⁶⁵ Ir dažādi veidi, kā konkretizēt ģimenes ienākumus. Jānosaka daži nozīmīgi sociālie piešķirumi, piemēram, ģimenes pabalsti, citas piemaksas personām, kuras ģimenei jāuztur, kā arī atalgojums par darbu mājsaimniecībā vienam no abiem vecākiem.⁵⁶⁶

251. *Ģimenes un darba attiecībās īpaša uzmanība jāveltī sievietes darbam ģimenē, tā dēvētajam darbam mājsaimniecībā, kas ietver arī vīrieša kā vīra un tēva līdzatbildību. Darbs mājsaimniecībā sākas ar to, ko veic māte, tieši tāpēc, ka tas paredzēts, lai kalpotu dzīves kvalitātei; tas ir individuāls darbs, kas sabiedrībā jāatzīst un jānovērtē⁵⁶⁷, arī ar atbilstošu ekonomisko kompensāciju, kas pielīdzināma atlīdzībai par citiem darba veidiem.⁵⁶⁸ Tajā pašā laikā jālikvidē visi šķēršļi, kas laulātos kavē brīvi pieņemt lēmumus attiecībā uz pēcnācēju radīšanas pienākumu, jo īpaši tie, kas sievietei liedz pilnībā veikt mātes funkcijas.⁵⁶⁹*

---

565 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 105. lpp.; PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 193.–194. lpp.

566 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.; SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), 10. a). – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 14. lpp.

567 Sal. PIJS XII, *Uzruna sievietēm par sievietes cieņu un sūtību* (1945. gada 21. oktobris): AAS 73 (1945), 284.–295. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 23: AAS 74 (1982), 107.–109. lpp.; SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), 10. b). – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 14. lpp.

568 Sal. JĀNIS PĀVILS II, vēstule ģimenēm *Gratissimam sane*, 17: AAS 86 (1994), 903.–906. lpp.

569 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 23: AAS 74 (1982), 107.–109. lpp.

V. SABIEDRĪBAS KALPOŠANA ĢIMENEI

252. *Sākumpunkts pareizām un konstruktīvām attiecībām starp ģimeni un sabiedrību ir ģimenes sociālās funkcijas un ģimenes sabiedriskās prioritātes atzīšana. Ciešā saikne starp ģimeni un sabiedrību prasa, lai “sabiedrība neatstātu novārtā savu galveno uzdevumu, proti, ģimenes respektēšanu un atbalstīšanu”⁵⁷⁰. Sabiedrība un jo īpaši valsts iestādes, ņemot vērā, ka ģimene ir prioritāra un ka tā ir sabiedrības aizsākums, aicinātas *garantēt un veicināt patieso ģimenes dzīves identitāti* un novērst un apkarot visu, kas to ievaino un izkropļo. Politiskajai darbībai un likumdošanai jāaizsargā ģimenes vērtības, sākot ar ģimenes dzīves un intimitātes atbalstīšanu kopumā un beidzot ar nedzimuša bērna dzīvības respektēšanu un patiesu izvēles brīvību bērnu audzināšanā. Tāpēc sabiedrība un valsts nevar nedz piesavināties, nedz aizstāt vai sašaurināt ģimenes sabiedrisko aspektu; tām ģimene jāgodā, jāatzīst, jārespektē un jāatbalsta saskaņā ar *subsidiaritātes principu*⁵⁷¹.*

253. *Sabiedrības kalpošana ģimenei konkretizējas tajā, ka tā atzīst, respektē un veicina ģimenes tiesības.*⁵⁷² *Tas viss prasa patiesas un efektīvas ģimenes politikas īstenošanu, tai skaitā precīzu darbību, lai spētu apmierināt vajadzības, ko nosaka ģimenes tiesības. Šajā sakarībā nepieciešams, būtisks un obligāts priekšnoteikums ir ģimenes identitātes atzīšana, ar ģimeni saprotot dabisku sabiedrību, kuras pamatā ir laulība. Šī atzīšana ietver arī minētās identitātes aizsardzību, novērtēšanu un veicināšanu. Šāda atzīšana iezīmē skaidru demarkācijas līniju starp ģimeni un citām kopdzīves formām, kas pēc savas dabas nav pelnījušas ne to, ka tās sauktu par ģimeni, ne arī ģimenes statusu.*

570 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 45: AAS 74 (1982), 136. lpp.

571 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2211. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 545. lpp.

572 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 46: AAS 74 (1982), 137.–139. lpp.

254. *Pilsoniskajai sabiedrībai un valstij atzīt ģimenes prioritāti salīdzinājumā ar jebkuru citu kopienu un pat valsti nozīmē pārvarēt individuālistiskas koncepcijas un pieņemt cilvēka ģimenisko aspektu kā obligātu kulturālā un politiskā skatījuma daļu. Tā nav alternatīva, bet atbalsts un aizsardzība tām tiesībām, kādas cilvēkam ir kā indivīdam. Šis skatījums dod iespēju izstrādāt normatīvos kritērijus dažādu sabiedrības problēmu pareizai risināšanai, jo cilvēkus nedrīkst uztvert tikai kā atsevišķus indivīdus, bet tie jāuzlūko arī saistībā ar ģimenes šūniņu, pie kuras tie pieder un kuras īpašās vērtības un vajadzības pienācīgi jāņem vērā.*

SESTĀ NODAĻA

CILVĒKA DARBS

I. BIBLISKIE ASPEKTI

a) Uzdevums apstrādāt un sargāt zemi

255. *Vecā Derība iepazīstina ar Dievu kā ar visvareno Radītāju (sal. Rad 2, 2; Īj 38–41; Ps 104; Ps 147), kas rada cilvēku pēc sava attēla, aicina to apstrādāt zemi (sal. Rad 2, 5–6) un sargāt Ēdenes dārzu, kur Dievs viņam ierādījis vietu (sal. Rad 2, 15). Pirmajam cilvēku pārim Dievs uztic uzdevumu pakļaut zemi un valdīt pār katru dzīvo radību (sal. Rad 1, 28). Taču cilvēka valdīšana pār citām dzīvajām būtnēm nedrīkst būt despotiska un neprātīga; gluži otrādi, viņam Dieva radītie labumi “jāapstrādā un jāsargā” (sal. Rad 2, 15). Šos labumus cilvēks nevis radījis, bet saņēmis kā dārgu dāvanu, un Radītājs viņam uzticējis atbildību par to. Apstrādāt zemi nozīmē nepamest to novārtā; valdīt pār to nozīmē rūpēties par to, tāpat kā saprātīgs valdnieks rūpējas par savu tautu un gans – par savu ganāmpulku.*

Radītāja plānā radītās lietas, kas ir labas pašas par sevi, pastāv cilvēka dēļ. Apbrīns par cilvēka diženuma noslēpumu psalmistam liek izsaukties: “Kas tad ir cilvēks, ka Tu viņu atceries, vai cilvēka dēls, ka Tu viņu apraugi? Par eņģeļiem nedaudz zemāku Tu viņu esi darījis, ar godu un slavu viņu greznojis un iecēlis viņu pār Tavu roku darbiem. Zem viņa kājām Tu esi nolīcis visu.” (Ps 8, 5–7)

256. *Darbs ir piederīgs pie cilvēka sākotnējā stāvokļa un ir pastāvējis jau pirms viņa krišanas grēkā, tāpēc tas nav ne sods, ne lāsts. Smags tas kļūva Ādama un Ievas grēka dēļ: šie cilvēki sarāva uzticības un harmonijas saikni ar Dievu (sal. Rad 3, 6–8).*

Aizliegums ēst “no laba un ļauna pazīšanas koka” (*Rad 2, 17*) cilvēkam atgādina, ka viņš visu ir saņēmis kā dāvanu un ka viņš turpina būt radība, nevis Radītājs. Ādama un Ievas grēku izraisīja tieši kārdinājums “būt kā Dievam” (*Rad 3, 5*). Viņi vēlējas būt absolūti noteicēji pār visu, nepakļaujoties Radītāja gribai. Kopš tā laika zeme kļuva nepaklausīga, nepateicīga, pat atriebīga (sal. *Rad 4, 12*); tikai strādājot vaiga sviedros, varēja sagādāt uzturu (sal. *Rad 3, 17.19*). Tomēr neatkarīgi no pirmvecāku grēka Radītāja plāns un Viņa radību, arī cilvēka, kas aicināts apstrādāt un sargāt radīto, nozīme paliek nemainīga.

257. *Darbs ir jāgodā, jo tas ir bagātības vai vismaz cilvēka cienīgu dzīves apstākļu avots un, kopumā ņemot, iedarbīgs instruments cīņā pret nabadzību* (sal. *Sak 10, 4*), taču nedrīkst krist kārdinājumā to padarīt par elku, jo tajā nav iespējams rast dzīves galīgo jēgu. *Darbs ir būtisks, taču cilvēka dzīves avots un mērķis ir Dievs, nevis darbs.* Gudrības pamatprincips ir Kunga bijāšana; prasība pēc taisnības, kas no tās izriet, ir pārāka par peļņu: “Labāk mazums ar Kunga bijāšanu, ne liela manta ar sirdēstiem” (*Sak 15, 16*); “Labāk mazums, bet ar taisnību nekā dižs guvums, bet ar netaisnību” (*Sak 16, 8*).

258. *Svēto Rakstu mācības par darbu vainagojums ir bauslis par sabata atpūtu.* Cilvēkam, kas saistīts ar darba nepieciešamību, atpūta paver pilnīgākas brīvības, tas ir, Mūžīgā sabata, perspektīvu (sal. *Ebr 4, 9–10*). Atpūta cilvēkiem sniedz iespēju atsaukt atmiņā Dieva darbus, sākot ar radīšanu un beidzot ar pestīšanu, kā arī apzināties sevi kā Viņa darbu (sal. *Ef 2, 10*), pateikties par savu dzīvību un esamību Viņam, kas ir tās Autors.

Sabata pieminēšana un pieredze ir kā mūris, kas sargā no pavērdzināšanas darbā, vai tā būtu labprātīga vai kāda uzspiesta, un jebkāda veida ekspluatācijas, slēptas vai acīmredzamas. Sabata atpūta tika ieviesta ne tikai tāpēc, lai varētu piedalīties Dieva pagodināšanā, bet arī lai pasargātu nabadzīgos; tās funkcija ir arī atbrīvot tautu no cilvēka darba antisociālas deģenerācijas. Šī atpūta, kas var ilgt pat veselu gadu, ietver zemes augļu atsavināšanu par labu nabadzīgajiem un īpašuma tiesību apturēšanu zemes

īpašniekiem: “Sešus gadus apsēj savu zemi un ievāc tās ražu. Bet septītajā gadā atstāj to nelietotu un ļauj tai atpūsties, lai paēd tautas nabagi, un to, kas tiem paliks pāri, lai ēd lauka zvēri; tāpat dari ar savu vīnadārzu un olīvkokiem.” (*Izc* 23, 10–11) Šī paraža atbilst dziļai nojautai: tas, ka vieni uzkrāj labumus, reizēm var izraisīt to, ka citiem labumi tiek atņemti.

b) Jēzus – darba cilvēks

259. *Jēzus sludinādams māca augstu vērtēt darbu.* Viņš, kas “visā kļuva līdzīgs mums, lielāko daļu savas šīs zemes dzīves velēja roku darbam, strādādams par galdnieku”⁵⁷³ Jāzēpa darbnīcā (sal. *Mt* 13, 55; *Mk* 6, 3) un būdams viņam paklausīgs (sal. *Lk* 2, 51). Jēzus nosoda laisko kalpu, kas savu talentu apslēpa zemē (sal. *Mt* 25, 14–30), un slavē uzticīgo un prātīgo kalpu, kuru viņa saimnieks atrod strādājam un pildām uzticētos pienākumus (sal. *Mt* 24, 46). *Jēzus savu sūtību raksturo kā darbu:* “Mans Tēvs vēl aizvien strādā, un arī es strādāju,” (*Jņ* 5, 17) – bet savus mācekļus – kā strādniekus Kunga druvā, kas ir cilvēce, kuru evaņģelizēt (sal. *Mt* 9, 37–38). Uz šiem strādniekiem attiecas vispārējais princips, saskaņā ar kuru “strādnieks ir savas algas cienīgs” (*Lk* 10, 7); viņiem ir atļauts apmesties mājās, kurās viņus uzņēms, ēst un dzert to, ko viņiem ceļ galdā (sal. *Lk* 10, 7).

260. *Jēzus sludinādams māca cilvēkiem nepieļaut, ka darbs viņus paverdzina.* Viņiem vispirms jā rūpējas par savu dvēseli; iemantot visu pasauli nav viņu dzīves mērķis (sal. *Mk* 8, 36). Zemes labumi tiek iztērēti, bet Debesu labumi ir neiznīcīgi. Tieši tiem jāpiesaista sirds (sal. *Mt* 6, 19–21). Darbs cilvēkā nedrīkst radīt nemieru (sal. *Mt* 6, 25.31.34): ja cilvēks ir norūpējies un uztraukts par daudzām lietām, tad riskē pamest novārtā Dieva Valstību un Viņa taisnību (sal. *Mt* 6, 33), ko tam patiešām vajag; viss pārējais, arī darbs, savu vietu, jēgu un vērtību rod tikai tad, ja ir orientēts uz šo vienīgo, kas nepieciešams un kas nekad netiks atņemts (sal. *Lk* 10, 40–42).

---

573 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 6: AAS 73 (1981), 591. lpp.

261. *Savā šīs zemes kalpojumā Jēzus nenogurstoši strādāja, darot varenus darbus, lai cilvēku atbrīvotu no slimībām, ciešanām un nāves.* Sabatam, ko Vecā Derība noteica kā atbrīvošanas dienu un kas, ja to ievēro tikai formāli, zaudē savu patieso jēgu, Jēzus piešķīra sākotnējo nozīmi: “Sabats ir iecelts cilvēka dēļ, bet ne cilvēks sabata dēļ!” (Mk 2, 27) Šajā atpūtas dienā dziedinot slimos (sal. Mt 12, 9–14; Mk 3, 1–6; Lk 6, 6–11; 13, 10–17; 14, 1–6), Viņš vēlējās parādīt, ka sabats ir Viņa, jo Viņš patiešām ir Dieva Dēls, un ka sabats ir diena, kurā sevi jāveltī Dievam un cilvēkiem. Atbrīvot no ļaunuma, praktizēt brālību un dalīšanos – tas nozīmē apveltīt darbu ar tā cildenāko jēgu, ar to, kas cilvēcei ļauj doties uz mūžīgo Sabatu, kurā atpūta kļūst par svētkiem, pēc kā cilvēks ilgojas. Un darbs tieši tāpēc, ka mudina cilvēci piedzīvot Dieva sabatu un sadraudzību ar Viņu, uz zemes aizsāk jaunu radišanu.

262. *Cilvēka darbība, kuras mērķis ir pasaules uzlabošana un pārveide, var un tai vajag darīt redzamu pasaulē aplēpto pilnību, kuras pirmsākums un paraugs ir neradītais Vārds.* Apustuļu Pāvila un Jāņa rakstītais izgaismo radišanas trīsvienīgo dimensiju, it īpaši saikni starp Dēlu jeb Vārdu, Logos, un radišanu (sal. Jņ 1, 3; 1 Kor 8, 6; Kol 1, 15–17). Pasaule, kas Viņā un caur Viņu ir radīta un Viņa atpestīta, nav nejaušs lietu sablīvējums, bet “kosmoss”⁵⁷⁴. Cilvēkam jāatklāj šī kosmosa kārtība, tā jāņem vērā, palīdzot tai sasniegt piepildījumu. “Redzamā pasaule, ko Dievs radīja cilvēka dēļ, – pasaule, kura tad, kad tajā ienāca grēks, “tika pakļauta nīcībai” (Rom 8, 20; sal. Rom 8, 19–22), – Jēzū Kristū atkal atgūst sākotnējo saikni ar dievišķo gudrības un mīlestības avotu.”⁵⁷⁵ Tādējādi cilvēka darbs, arvien vairāk izgaismojot “neizdibināmo Kristus bagātību” (Ef 3, 8) radītājā, kļūst par kalpošanu Dieva diženumam.

263. *Darbs ir būtiska cilvēka eksistences daļa kā līdzdalība ne tikai radišanas darbā, bet arī pestīšanā.* Tas, kurš darba smagumu panes vienotībā ar Jēzu, savā veidā sadarbojas ar Dieva Dēlu

574 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptor hominis*, 1: AAS 71 (1979), 257. lpp.

575 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptor hominis*, 8: AAS 71 (1979), 270. lpp.

Viņa veiktajā pestīšanas darbā un, ik dienas nesdams krustu savā darbā, kuru aicināts darīt, liecina, ka ir Kristus māceklis. No šāda skatpunkta darbu var uzskatīt par līdzekli svētdarīšanai un laicīgo realitāšu dzīvināšanai Kristus Garā.⁵⁷⁶ Šādi uztverts, darbs ir cilvēka pilnīga cilvēciskuma izpausme konkrētajā vēstures situācijā, kādā viņš atrodas, un viņam raksturīgajā eshatoloģiskajā virzībā: cilvēka brīvi un atbildīgi veiktā darbība atklāj viņa ciešo saikni ar Radītāju un viņa radošo spēku. Tajā pašā laikā viņš ik dienas cīnās pret grēka izraisīto izkropļojumu, arī tad, kad vaiga sviedros pelna maizi.

c) Pienākums strādāt

264. *Apzināšanās, ka “šis pasaules veidols zūd” (1 Kor 7, 31), neatbrīvo no iesaistes pasaulē konkrētajā vēstures brīdī, vēl jo mazāk no darba (sal. 2 Tes 3, 7–15), kas ir būtisks cilvēka stāvokļa elements, kaut arī darbs nav vienīgā dzīves jēga.* Neviens kristietis, pamatojoties uz to, ka pieder pie solidāras un brālīgas kopienas, nedrīkst uzskatīt, ka var nestrādāt un dzīvot uz citu rēķina (sal. 2 Tes 3, 6–12); apustulis Pāvils uzskatīja par goda lietu strādāt *savām rokām*, lai nevienam “nekā netrūktu” (1 Tes 4, 11–12), un praktizēt solidaritāti arī materiālajā jomā, daloties darba augļos ar “tiem, kas ir trūcumā” (Ef 4, 28). Svētais Jēkabs aizstāvēja strādnieku tiesības: “Redzi, tā alga, ko jūs savas zemes pļāvējiem esat aizturējuši, klieudz, un pļāvēju palīgā saucieni ir aizsnieguši Pulku Kunga ausis.” (Jk 5, 4) Ticīgajiem ir jāstrādā, sekojot Kristus piemēram, un darbs jāuzskata par iespēju sniegt kristīgo liecību “tiem, kas ir ārpus draudzes” (1 Tes 4, 12).

265. *Baznīcas tēvi atšķirībā no tā laikmeta kultūras, kurā viņi dzīvoja, darbu nekad nav uzskatījuši par opus servile, bet par opus humanum. Viņi ar cieņu izturējās pret visām darba izpausmēm.*

---

576 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2427. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 589.–590. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 27: AAS 73 (1981), 644.–647. lpp.

Pateicoties darbam, cilvēks kopā ar Dievu valda pār pasauli, kopā ar Viņu ir tās kungs un īsteno labas lietas gan sev, gan citiem. Dikdienība cilvēkam ir kaitīga, bet darbs dara labu viņa miesai un garam.⁵⁷⁷ Kristietis ir aicināts strādāt ne vien tāpēc, lai nopelnītu sev maizi, bet arī tāpēc, lai parūpētos par tiem, kas ir nabadzīgāki par viņu, jo Kungs aicina dot šiem ļaudīm ēst, dzert, aicina viņus apgērbt, pieņemt un aprūpēt (sal. Mt 25, 35–36).⁵⁷⁸ Kā teicis svētais Ambrozijs, ikviens strādnieks ir Kristus roka, kas turpina radīt un darīt labus darbus.⁵⁷⁹

266. *Ar savu darbu un strādīgumu cilvēks, būdams līdzdalīgs dievišķajā prasmē un gudrībā, radīto – pasauli, ko Tēvs jau ir sakārtojis, – dara skaistāku⁵⁸⁰; cilvēks modina sabiedrības un kopienas spēkus, kas vairo kopīgo labumu⁵⁸¹, pirmām kārtām domājot par vistrūcīgākajiem. Cilvēka darbs, kura mērķis ir tuvākmīlestība, kļūst par kontemplācijas iespēju; tas pārvēršas par dievbijīgu lūgšanu, modru askēzi un nenogurdināmu cerību, ka reiz pienāks diena, kurai nebūs rieta: “No šāda skatpunkta raugoties, darbs, kas reizē ir gan sods, gan atalgojums par cilvēka darbību, ietver citu saikni, kura savā būtībā ir reliģiska un kuru priecīgi pauž benediktiešu devīze: “Ora et labora!” Lūdzies un strādā! Reliģiskais aspekts cilvēka darbam piešķir dzīvinošu un atbrīvojošu garīgumu. Šī saikne starp darbu un reliģiju atspoguļo noslēpumaino, bet patieso derību, kas ir kā starpniece starp cilvēka darbību un Dieva apredzības darbību.”⁵⁸²*

577 Sal. sv. JĀNIS HRĪSOSTOMS, *Homīlijas par Apustuļu darbiem no “Acta Apostolorum Homiliae”* 35, 3: PG 60, 258. lpp.

578 Sal. sv. BASILIJS LIELAIS, *Regulae fusius tractatae*, 42: PG 31, 1023.–1027. lpp.; sv. ATANASIJS NO ALEKSANDRIJAS, *Vita S. Antonii*, c. 3: PG 26, 846. lpp.

579 Sal. sv. AMBROZIJS, *De obitu Valentiniani consolatio*, 62: PL 16, 1438. lpp.

580 Sal. sv. IRENEJS NO LIONAS, *Adversus haereses*, 5, 32, 2: PG 7, 1210.–1211. lpp.

581 Sal. TEODORĒTS NO KIRRAS, *De Providentia, Orationes* 5–7: PG 83, 625.–686. lpp.

582 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pomecījas apmeklējuma laikā* (1979. gada 14. septembris), 3: *Jāņa Pāvila II mācība*, I, 2 (1979), 299. lpp.

II. RERUM NOVARUM PRAVIETISKĀ NOZĪME

267. *Vēstures gaitu iezīmējuši dziļi pārveidojumi un lieliski ieguvumi, kas panākti ne tikai ar darbu, bet arī ar neskaitāmu strādnieku ekspluatāciju un viņu cieņas aizskaršanu. Industriālā revolūcija Baznīcai nesusi lielu pārbaudījumu, uz kuru tās sociālā mācība atbildējusi ar pravietisku spēku, apstiprinot principus, kam ir vispārēja nozīme un nezūdoša aktualitāte strādnieku un viņu tiesību aizstāvībā.*

Gadsimtiem ilgi Baznīcas vēsts bija paredzēta agrārai sabiedrībai, kam bija raksturīgi regulāri un cikliski ritmi; bet nu Evaņģēlijs bija jāsludina un saskaņā ar to jādzīvo jaunā *areopāgā*, dinamiskākas sabiedrības sociālo notikumu jūklī, ņemot vērā jauno parādību sarežģītību un neiedomājamus pārveidojumus, kas panākti ar mehanizācijas palīdzību. Baznīcas pastorālo rūpju centrā aizvien vairāk izvirzījās *strādnieku jautājums* jeb strādnieku ekspluatācijas problēma, kas radās līdz ar jauno industriālo darba organizāciju pēc kapitālisma parauga, kā arī ne mazāk nopietnā problēma, ka sociālisma un komunisma ideoloģijas manipulē ar strādniekiem. Pārdomas un brīdinājumi, kas izskan pāvesta Leona XIII enciklikā *Rerum novarum*, saistīti ar šādu vēstures kontekstu.

268. *Enciklika Rerum novarum pirmām kārtām dedzīgi aizstāv strādnieku neaizskaramo cieņu, ar kuru tā saista īpašumtiesību nozīmi, šķiru sadarbības principu, neaizsargāto un nabadzīgo tiesības, darba ņēmēju un darba devēju pienākumus, tiesības veidot apvienības.*

Enciklikā paustie orientieri stiprināja apņēmību kristīgā garā iedzīvināt sabiedrības dzīvi, un tā izpaudās kā neskaitāmu augsta pilsoniskā līmeņa iniciatīvu rašanās un nostiprināšanās. To vidū – sociālo zinātņu grupas un centri, apvienības, strādnieku organizācijas, arodbiedrības, kooperatīvi, lauksaimniecības bankas, apdrošināšanas organizācijas un dažādas palīdzības kustības. Tas viss ievērojami veicināja darba likumu pieņemšanu, lai aizsargātu strādniekus, it īpaši bērnus un sievietes, sekmētu

viņu izglītības līmeņa un algu paaugstināšanu un higiēnas apstākļu uzlabošanu.

269. *Kopš enciklikas Rerum novarum klajā nākšanas Baznīca nekad nav pārtraukusi apsvērt darba problēmas saistībā ar sociālo jautājumu, kam šodien ir pasaules mērogs.*⁵⁸³ Enciklika *Laborem exercens* bagātina darba personālo skatījumu, kas raksturīgs iepriekšējiem dokumentiem, kuri veltīti sociālajiem jautājumiem, un norāda uz nepieciešamību padziļināt izpratni par darba jēgu un uzdevumiem, ņemot vērā, ka “rodas aizvien jauni jautājumi un problēmas, parādās aizvien jaunas cerības un vienlaikus arī bailes un draudi, kas saistīti ar šo būtisko cilvēka eksistences aspektu: darbs katru dienu veido cilvēka dzīvi, darbā tā rod savu īpašo cieņu, un tajā pašā laikā darbs ir nemitīgs cilvēka rūpju, ciešanu, kā arī zaudējumu un netaisnības mērs, kas dziļi skar sabiedrības dzīvi gan atsevišķu valstu, gan starptautiskā līmenī”⁵⁸⁴. Darbs ir “būtiskā atslēga”⁵⁸⁵ visam sociālajam jautājumam un ir ne tikai tautsaimniecības attīstības, bet arī personu, ģimenes, sabiedrības un visas cilvēces kulturālās un morālās attīstības nosacījums.

III. DARBA CIENĀ

a) Darba subjektīvais un objektīvais aspekts

270. *Cilvēka darbam ir divi aspekti – objektīvais un subjektīvais. Objektīvā nozīmē darbs ir darbību, resursu, instrumentu un tehnoloģiju kopums, ar kuru palīdzību cilvēks rada lietas, Radīšanas grāmatas vārdiem runājot, valda pār zemi. Subjektīvā nozīmē darbs ir tas, ko veic cilvēks – dinamiska būtne, kura spēj*

---

583 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 2: AAS 73 (1981), 580.–583. lpp.

584 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 1: AAS 73 (1981), 579. lpp.

585 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 3: AAS 73 (1981), 584. lpp.

veikt dažādas darbības, kas ietilpst darba procesā un kas atbilst viņa personiskajam aicinājumam: “Cilvēkam ir jāpakļauj zeme, jāvalda pār to, jo, būdams “Dieva attēls”, viņš ir persona jeb subjektīva būtne, kas spēj rīkoties plānveidīgi un saprātīgi, spēj pieņemt lēmumus un tiecas sevi īstenot. Tātad *cilvēks kā persona ir darba subjekts.*”⁵⁸⁶

Objektīvā nozīmē darbs ir tāds cilvēka darbības aspekts, kura izpaušmes pastāvīgi mainās atbilstoši izmaiņām tehnoloģiskajos, kulturālajos, sociālajos un politiskajos apstākļos. Savukārt subjektīvā nozīmē darbs ir stabils cilvēka darbības aspekts, jo nav atkarīgs ne no tā, ko cilvēks konkrēti īsteno, ne arī no tā, kādu darbību veic, bet tikai un vienīgi no viņa personas cieņas. Šī atšķirība ir būtiska, lai saprastu, kāds ir darba nozīmības un cieņas pamatu pamats, kā arī saistībā ar grūtībām organizēt tādu ekonomisko un sociālo sistēmu, kas respektētu cilvēktiesības.

271. *Subjektivitāte darbam piešķir tā īpašo cieņu, kas neļauj to uzskatīt tikai par precī vai bezpersonisku ražošanas organizācijas elementu.* Darbs neatkarīgi no mazākas vai lielākas tā objektīvās vērtības ir būtiska personas izpaušme, tas ir *actus personae*. Jebkura materiālisma vai ekonomisma doktrīna, kas cenšas mazināt darba veicēja nozīmi, uzskatot to tikai par ražošanas instrumentu, vienkāršu *darbaspēku*, kam ir tikai materiāla vērtība, novestu pie tā, ka bezcerīgi tiktu deformēta darba būtība un atņemts tā cēlākais un dziļi cilvēciskais mērķis. *Persona ir darba cieņas mērs:* “Nav nekādu šaubu, ka cilvēka darbam piemīt ētiska vērtība, kas cieši saistīta ar to, ka darbu veic persona.”⁵⁸⁷

Darba subjektīvajam aspektam jābūt pārākam par objektīvo, jo tas attiecas uz pašu cilvēku, kas veic darbu. Ja nav tādas izpratnes vai arī ja šo patiesību nevēlas atzīt, darbs zaudē savu patieso un dziļāko jēgu. Šādos gadījumos, kas diemžēl ir pārāk bieži un plaši izplatīti, darbs un tajā izmantotās tehnoloģijas kļūst svarīgākas par cilvēku un tādējādi – par viņa cieņas ienaudiniekam.

586 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 6: AAS 73 (1981), 589.–590. lpp.

587 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 6: AAS 73 (1981), 590. lpp.

272. *Persona ir cilvēka darba pamatā; vēl vairāk, darbs savā būtībā ir pakārtots cilvēka personai, kas ir tā mērķis.* Neatkarīgi no darba objektīvā satura tam jābūt orientētam uz subjektu, kas to veic, jo jebkura darba mērķis vienmēr ir cilvēks. Arī tad, ja no kvalitātes viedokļa nevar ignorēt darba objektīvo komponentu, tam jābūt pakārtotam cilvēka sevis īstenošanai un tātad arī subjektīvajam aspektam, pateicoties kuram var apliecināt, ka *darbs ir cilvēka dēļ, nevis cilvēks darba dēļ* un ka “*jebkura darba mērķis – pat ja tā ir vispazemīgākā “kalpošana”, kas saskaņā ar vispārpieņemto vērtējumu ir pati vienmuļākā un necilākā nodarbe, – vienmēr ir cilvēks*”⁵⁸⁸.

273. *Cilvēka darbam piemīt arī sabiedriska aspekts.* Cilvēka darbs ir dabiski saistīts ar citu cilvēku darbu: “Šodien vairāk nekā jebkad agrāk strādāt nozīmē *strādāt ar citiem un citu dēļ*. Tas nozīmē darīt kaut ko citu labā.”⁵⁸⁹ Darba augļi sniedz apmaiņas, attiecību un tikšanās iespēju. Tāpēc darbu nevar novērtēt pareizi, ja neņem vērā tā sabiedrisko iezīmi: “Cilvēka darbs nevar nest augļus, ja sabiedrība nav veidota kā labi organizēta vienība, ja sabiedriskā un juridiskā kārtība nerūpējas par darba veikšanu, ja dažādas profesijas, kas atkarīgas cita no citas, nesadarbojas un nepapildina cita citu un, kas vēl jo svarīgāk, ja prāts, kapitāls un darbs neveido vienu veselumu. Tāpēc nav iespējams noteikt šī darba patieso vērtību un pienācīgo atalgojumu, ja vienlaikus neņem vērā gan tā sabiedrisko, gan individuālo dabu.”⁵⁹⁰

274. *Darbs ir arī “cilvēka pienākums”*⁵⁹¹. Cilvēkam jāstrādā gan tāpēc, ka viņam to pavēlējis Radītājs, gan tāpēc, lai uzturētu un pilnveidotu savu cilvēciskumu. Darbs ir kā morāls pienākums pret savu tuvāko, vispirms jau savu ģimeni, bet vienlaikus arī pret sabiedrību, pie kuras cilvēks pieder, pret savu tautu un arī pret

---

588 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 6: AAS 73 (1981), 592. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2428. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 590. lpp.

589 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 31: AAS 83 (1991), 832. lpp.

590 PIŅS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 200. lpp.

591 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 16: AAS 73 (1981), 619. lpp.

visu cilvēku saimi: mēs esam daudzu paaudžu darba mantinieki, kā arī visu to cilvēku nākotnes veidotāji, kuri dzīvos pēc mums.

275. *Darbs apliecina pēc Dieva attēla un līdzības radītā cilvēka dziļo identitāti:* “Ar savu darbu arvien vairāk kļūdam par zemes saimnieku un ar savu darbu apliecinādam, ka valda pār redzamo pasauli, cilvēks katrā gadījumā un katrā šā procesa fāzē paliek Radītāja sākotnējā iecerē; šī iecere neizbēgami un nesaraunami saistīta ar faktu, ka cilvēks ir radīts kā vīrietis un sievietē “pēc Dieva līdzības”.”⁵⁹² Tas nosaka cilvēka darbību pasaulē: viņš nav tās īpašnieks, pasaule viņam ir uzticēta, un viņš savā darbībā aicināts pārdomāt Tā iezīmes, pēc kura attēla ir radīts.

b) Saikne starp darbu un kapitālu

276. *Subjektīvās un personiskās iezīmes dēļ darbs ir pārākš par jebkuru citu ražošanas faktoru: šis princips jo īpaši attiecas uz kapitālu.* Mūsdienās terminam “kapitāls” ir dažādas nozīmes: reizēm ar to apzīmē uzņēmuma materiālos ražošanas līdzekļus, reizēm – finanšu resursus ražošanas iecerē vai arī biržas operācijās. Lai gan tas nav visai atbilstoši, runā arī par “*cilvēkkapitālu*”, ar to apzīmējot cilvēkresursus, tas ir, pašus cilvēkus pēc viņu spējas strādāt, viņu zināšanām, jaunrades, spējas intuitīvi izjust darba biedru vajadzības un sadarboties kā vienas organizācijas locekļiem. Savukārt par “*sociālo kapitālu*” runā, norādot uz kolektīva spēju sadarboties, kas izriet no ieguldījuma savstarpēju uzticības saikņu veidošanā. Šī nozīmju daudzveidība sniedz vielu turpmākajām pārdomām par to, ko saikne starp darbu un kapitālu varētu nozīmēt šodien.

277. *Baznīcas sociālā mācība ir apskatījusi saikni starp darbu un kapitālu, uzsverot gan to, ka darbs ir pārākš par kapitālu, gan arī to, ka tie viens otru papildina.*

Darbs ir pārākš par kapitālu: “Šis princips tieši attiecas uz ražošanas procesu: darbs vienmēr ir tā primārais cēlonis, savukārt

---

592 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 4: AAS 73 (1981), 586. lpp.

“kapitāls”, ražošanas līdzekļu kopums, ir tikai instruments. Šis princips ir acīmredzama patiesība, kas izriet no cilvēces vēsturiskās pieredzes.”⁵⁹³ Tā “ir daļa no Baznīcas doktrīnas paliekošā mantojuma”⁵⁹⁴.

Darbam un kapitālam ir vienam otrs jāpapildina: pati loģika, kas piemīt ražošanas procesam, skaidri liecina, ka darbam un kapitālam ir jāsaaužas kopā un ka jāizveido tāda ekonomiskā sistēma, kurā būtu pārvarēts darba un kapitāla pretnostatījums.⁵⁹⁵ Laikā, kad mazāk sarežģītā ekonomiskajā sistēmā “kapitāls” un “algots darbs” diezgan precīzi apzīmēja ne tikai divus ražošanas faktorus, bet arī un jo īpaši divas konkrētas sabiedrības šķiras, Baznīca apgalvoja, ka tie paši par sevi ir likumīgi⁵⁹⁶, jo “kapitāls nevar pastāvēt bez darba, ne arī darbs – bez kapitāla”⁵⁹⁷. Šī patiesība ir spēkā arī mūsdienās, jo “ir galīgi nepareizi vai nu tikai kapitālam, vai tikai darbam piedēvēt to, kas sasniegts ar abu līdzdalību, un ir absolūti netaisnīgi, ja viens no tiem, noliedzot otra ieguldījumu, nepamatoti pretendē uz visiem darba augļiem”⁵⁹⁸.

278. *Ņemot vērā saikni starp kapitālu un darbu, jo īpaši saistībā ar milzīgajiem pārveidojumiem mūsdienās, jāatceras, ka “galvenais resurss” un “izšķirošais faktors”⁵⁹⁹, kas ir cilvēka rīcībā, ir pats cilvēks un ka vispusīga cilvēka personas attīstība darbā nevis kavē, bet veicina lielāku darba produktivitāti un efektivitāti”⁶⁰⁰. Darba joma aizvien vairāk atklāj, ka “cilvēkkapitāla” vērtība izpaužas strādnieku zināšanās, viņu gatavībā veidot attiecības, jaunradē, uzcītīgā sevis pilnveidošanā, spējā apzināti piemēroties jauninājumiem, strādāt kopā un īstenot kopīgus mērķus. Tās*

---

593 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 12: AAS 73 (1981), 606. lpp.

594 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 12: AAS 73 (1981), 608. lpp.

595 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 13: AAS 73 (1981), 608.–612. lpp.

596 Sal. PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 194.–198. lpp.

597 LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 109. lpp.

598 PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 195. lpp.

599 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 32: AAS 83 (1991), 833. lpp.

600 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 43: AAS 83 (1991), 847. lpp.

ir tīri personiskas iezīmes, kas uz darba subjektu attiecas vairāk nekā darba objektīvie, tehniskie un operacionālie aspekti. Tas viss paver jaunu skatījumu uz saikni starp darbu un kapitālu: var apgalvot, ka pretēji agrākajai darba organizācijai, kad subjekts bija mazāk svarīgs nekā objekts, nekā mehāniskais process, mūsdienās darba subjektīvais aspekts gūst arvien lielāku pārsvaru par objektīvo.

279. *Bieži vien starp darbu un kapitālu vērojamas konflikta iezīmes. Mainoties sociālajam un ekonomiskajam kontekstam, mainās arī šī konflikta formas. Vēl nesenā pagātnē konfliktu starp darbu un kapitālu visbiežāk izraisīja “tas, ka strādnieki savus spēkus nodeva uzņēmēju rīcībā, bet uzņēmēji, kuru pamatprincips bija gūt maksimālu peļņu, par strādnieku paveikto darbu centās maksāt pēc iespējas zemāku algu”⁶⁰¹. Mūsdienās šajā konfliktā iezīmējas jauni aspekti, par kuriem, iespējams, būtu jāraizējas vēl vairāk, proti, zinātnes un tehnoloģiju attīstība un tirgus globalizācija, kas pašas par sevi ir attīstības un progresu avots, strādniekus pakļauj riskam, ka viņus ekspluatēs tautsaimniecības mehānismi un neierobežoti centieni pēc lielākas produktivitātes.⁶⁰²*

280. *Nevajadzētu kļūdaini uzskatīt, ka pārvarēt darba atkarību no materiāla pats par sevi nozīmē uzveikt atsvešinātību darba vietā vai atsvešinātību no darba. Šeit runa nav tikai par daudzajām ārpusdarba, slēptā darba, bērnu darba, slikti apmaksāta darba un strādnieku ekspluatācijas formām, kuras joprojām pastāv, bet arī jaunām, daudz slēptākām darba avotu ekspluatācijas formām, tādām kā pārstrādāšanās, darbs kā karjera, kas reizēm aizēno citus cilvēciskus un personai tikpat nepieciešamus aspektus. Šeit var minēt arī galēju pielāgošanos darbam, kas dara nestabilu un reizēm pat neiespējamu ģimenes dzīvi, kā arī modulāru darba struktūru, kura var nopietni ietekmēt vienotu savas eksistences uztveri un attiecības ģimenē. Ja cilvēki tiek atsvešināti, radikāli*

---

601 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 11: AAS 73 (1981), 604. lpp.

602 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajā sociālo zinātņu akadēmijā* (1999. gada 6. marts), 2: AAS 91 (1999), 889. lpp.

vietām mainoties līdzekļiem un mērķiem, tad atsvešinātības elementi var parādīties arī jaunajā, nemateriālajā darba kontekstā, kas ir vairāk kvalitatīvs, ne kvantitatīvs, “atkarībā no tā, vai pieaug cilvēka līdzdalība patiesi solidārā kopienā vai arī pieaug viņa noslēgtība tādu attiecību vidē, kurai raksturīga pārspīlēta sāncensība un savstarpēja atsvešinātība”⁶⁰³.

c) Darbs, tiesības uz līdzdalību

281. *Saikne starp darbu un kapitālu izpaužas arī kā strādnieku līdzdalība tiesībās uz īpašumu, tā pārvaldīšanā un peļņā.* Šī prasība pārāk bieži netiek ņemta vērā, un tai jāveltī lielāka vērība: “Ikviens, pamatojoties uz savu darbu, ir pilntiesīgs sevi uzskatīt par tās darbavietas līdzīpašnieku, kurā viņš kopā ar citiem strādā. Viens no ceļiem, kas ved uz šo mērķi, varētu būt pēc iespējas apvienot darbu ar īpašumtiesībām uz kapitālu un saistībā ar ekonomiskiem, sociāliem un kulturāliem mērķiem izveidot vairākas starpniekstruktūras. Šīs starpniekstruktūras, kurām būtu reāla autonomija attiecībā pret valsts iestādēm, censtos īstenot savus mērķus, pamatojoties uz godīgu savstarpējo sadarbību un ievērojot kopīgā labuma prasības. Tām gan formas, gan satura ziņā būtu jābūt dzīvām kopienām, kurās pret visiem to locekļiem izturas kā pret personām un tos mudina aktīvi iesaistīties šo struktūru dzīvē.”⁶⁰⁴ Jaunā darba organizācija, kurā zināšanām ir lielāka nozīme nekā ražošanas līdzekļu īpašumtiesībām, konkrēti apliecina, ka darbs saistībā ar tā subjektīvo iezīmi ietver tiesības uz līdzdalību. Tas skaidri jāapzinās, lai novērtētu, kāda ir darba patiesā vieta ražošanas procesā, un lai rastu darba subjektivitātei atbilstošus līdzdalības veidus dažādās konkrētās situācijās.⁶⁰⁵

603 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 41: AAS 83 (1991), 844. lpp.

604 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 14: AAS 73 (1981), 616. lpp.

605 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 9. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 745.–747. lpp.

d) Saikne starp darbu un privātīpašumu

282. *Baznīcas sociālā mācība par darbu un kapitāla saiknes izpausmi uzskata arī privātīpašuma iedibināšanu, tiesības uz to un tā izmantošanu.* Tiesības uz privātīpašumu ir pakārtotas labumu vispārējā piešķiruma principam, un tās nedrīkst būt par šķērslī citu cilvēku darbam un attīstībai. Privātīpašumam, ko pirmām kārtām iegūst ar darbu, jākalpo darbam. Tas īpaši attiecas uz ražošanas līdzekļu izmantošanu, taču arī uz finanšu, tehnoloģiju, intelektuālās jomas un personiskajiem labumiem.

Ražošanas līdzekļi “nedrīkst atrasties kāda īpašumā, ja tie netiek izmantoti darbā, un tie nedrīkst *piederēt tikai piederēšanas pēc*”⁶⁰⁶. To atrašanās īpašumā kļūst nelikumīga, ja īpašums “netiek lietots vai ja kalpo tam, lai liktu šķēršļus citu cilvēku darbam nolūkā gūt labumu nevis no vispārējas darba paplašināšanās un sabiedrības bagātības, bet no to ierobežošanas, nelikumīgas izmantošanas, spekulācijām un strādājošo solidaritātes graušanas”⁶⁰⁷.

283. *Privātajam un sabiedriskajam īpašumam, kā arī dažādiem ekonomiskās sistēmas mehānismiem jābūt vēršiem uz tādu ekonomiku, kas kalpo cilvēkam, lai palīdzētu īstenot labumu vispārējā piešķiruma principu.* Šādā skatījumā nozīmīgs kļūst jautājums par īpašumtiesībām uz jaunajām tehnoloģijām un zināšanām un šo tehnoloģiju un zināšanu izmantošanu. Mūsdienų pasaulē tā ir īpaša privātīpašuma forma, kas nav mazāk svarīga par īpašumtiesībām uz zemi un kapitālu.⁶⁰⁸ Šie resursi, tāpat kā visi citi labumi, ir *domāti visiem*; arī uz tiem jāattiecinā juridiskās normas un sociālie noteikumi, kas nodrošinātu to izmantošanu saskaņā ar taisnīguma, vienlīdzības un cilvēktiesību ievērošanas kritērijiem. Jaunās zināšanas un tehnoloģijas, pateicoties

606 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 14: AAS 73 (1981), 613. lpp.

607 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 43: AAS 83 (1991), 847. lpp.

608 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 32: AAS 83 (1991), 832.–833. lpp.

to milzīgajam potenciālam, var sniegt nozīmīgu ieguldījumu sabiedrības progresa veicināšanā, taču, ja tās koncentrē bagātākajās valstīs vai arī nelielu ietekmīgu grupu rokās, var veicināt bezdarbu un padziļināt plaisu starp attīstītajiem un nepietiekami attīstītajiem pasaules reģioniem.

e) Atpūta brīvdienās

284. *Cilvēkam ir tiesības uz atpūtu brīvdienās.*⁶⁰⁹ Dievs “atpūtas septītajā dienā no visa sava darba, ko bija darījis” (*Rad 2, 2*): arī cilvēkiem, kas radīti pēc Viņa attēla, pienākas baudīt pietiekamu atpūtu un brīvo laiku, ko veltīt ģimenes, kultūras, sabiedriskajai un reliģiskajai dzīvei.⁶¹⁰ To veicina Kunga dienas iedibināšana.⁶¹¹ Ticīgajiem svētdienās un pārējās obligātajās svinamajās dienās jāatturas no “tādiem darbiem vai darbībām, kas traucē veltīt Dievam pienācīgo kultu, aptumšo Kunga dienas īpašo prieku, kavē žēlsirdības darbu veikšanu, kā arī neļauj pietiekami atslābt garam un miesai”⁶¹². Ģimenes vajadzības vai sabiedriski nozīmīgu uzdevumu veikšana ir attaisnojoši iemesli, kuru dēļ var neievērot norādījumu par svētdienas atpūtu, taču nedrīkst pieļaut tādu paradumu veidošanos, kas kaitē ticības un ģimenes dzīvei un cilvēka veselībai.

285. *Svētdiena ir tā diena, kas jādara svēta ar tuvākmīlestības darbiem, īpašu uzmanību veltot ģimenes locekļiem, kā arī slimajiem, nespējīgajiem un gados vecajiem ļaudīm.* Nedrīkst aizmirst

---

609 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 9: AAS 83 (1991), 804. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai sociālo zinātņu akadēmijai* (1997. gada 25. marts), 2: AAS 91 (1999), 889. lpp.

610 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 67. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 851.–852. lpp.

611 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2184. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 539. lpp.

612 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2185. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 539. lpp.

arī tos brāļus un māsas, “kam ir tādas pašas vajadzības un tiesības, bet kas nevar atpūsties nabadzības un posta dēļ”⁶¹³. Turklāt svētdiena ir atbilstošs laiks pārdomām, klusumam un studijām, kas veicina garīgās un kristīgās dzīves izaugsmi. Ticīgajiem arī šajā dienā jāprot ievērot mērenību, izvairoties no jebkādam pārmērībām un vardarbības, ko dažreiz izraisa masu izklaides.⁶¹⁴ Kunga diena vienmēr jāpavada kā atbrīvošanas diena, kas dod iespēju būt līdzdalīgiem “svētku sapulcē un debesīs ierakstīto pirmdzimto Baznīcā” (Ebr 12, 22–23) un tādējādi jau iepriekš svinēt mūžīgos Lieldienu svētkus Debesu godībā.⁶¹⁵

286. *Valsts iestādēm ir pienākums raudzīties, lai ekonomiskās produktivitātes dēļ pilsoņiem netiktu liegts laiks atpūtai un dievkalpojumam.* Darba devējiem ir līdzīgs pienākums pret saviem darbiniekiem.⁶¹⁶ Kristiešiem, respektējot ticības brīvību un visu cilvēku kopīgo labumu, jāveltī pūles tam, lai svētdiena un Baznīcas svinamās dienas tiktu atzītas par likumīgām svētku dienām: “Viņiem publiski jāsniedz lūgšanas, godbijības un prieka piemērs visai sabiedrībai, kā arī jāaizstāv savas tradīcijas kā vērtīgs ieguldījums .. sabiedrības garīgajā dzīvē.”⁶¹⁷ Ikvienam kristietim “jāizvairās bez vajadzības uzspiest otram ko tādu, kas viņu kavētu ievērot Kunga dienu”⁶¹⁸.

---

613 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2186. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 539. lpp.

614 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2187. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 540. lpp.

615 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Dies Domini*, 26: AAS 90 (1998), 729. lpp.: “Svētdienas svinēšana – “pirmās” un reizē arī “astotās” dienas svinēšana – kristietī tuvína mūžīgās dzīves mērķim.”

616 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 110. lpp.

617 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2188. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 540. lpp.

618 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2187. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 540. lpp.

IV. TIESĪBAS UZ DARBU

a) Darbs ir nepieciešams

287. *Tiesības uz darbu ir cilvēka pamattiesības, un darbs ir cilvēka labums*⁶¹⁹ – *noderīgs labums, cilvēka cienīgs, jo tas ir atbilstošs veids, kā paust un vairo cilvēka cieņu. Baznīca māca, ka darbs ir nozīmīgs – ne tikai tāpēc, ka vienmēr saistīts ar cilvēka personu, bet arī tāpēc, ka darbs pēc savas būtības ir nepieciešams.*⁶²⁰ Darbs nepieciešams, lai dibinātu un uzturētu ģimeni⁶²¹, lai nodrošinātu tiesības uz privātīpašumu⁶²² un lai veicinātu cilvēces kopīgo labumu⁶²³. Ņemot vērā darba jautājuma morālo ietekmi uz sabiedrības dzīvi, Baznīcas pienākums ir norādīt, ka bezdarbs ir “īsta sociālā nelaime”⁶²⁴, it īpaši tad, ja tas skar jaunās paaudzes.

288. *Darbs ir labums, kas pieder visiem cilvēkiem un kam jābūt pieejamam visiem, kuri spēj strādāt. Tāpēc “pilnīga nodarbinātība” ir obligāts ikvienas uz taisnīgumu un kopīgo labumu orientētas ekonomiskās sistēmas mērķis. Sabiedrībai, kurā tiesības uz darbu netiek augstu vērtētas vai sistemātiski tiek liegtas un kurā ekono-*

---

619 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 26. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 775. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Laborem exercens*, 9.18: AAS 73 (1981), 598.–600., 622.–625. lpp.; Jānis Pāvils II, *Uzruna Pontifikālajai sociālo zinātņu akadēmijai* (1997. gada 25. aprīlis), 3: AAS 90 (1998), 139.–140. lpp.; Jānis Pāvils II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 8: AAS 91 (1999), 382.–383. lpp.

620 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 128. lpp.

621 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Laborem exercens*, 10: AAS 73 (1981), 600.–602. lpp.

622 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 103. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Laborem exercens*, 14: AAS 73 (1981), 612.–616. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 31: AAS 83 (1991), 831.–832. lpp.

623 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Laborem exercens*, 16: AAS 73 (1981), 618.–620. lpp.

624 Jānis Pāvils II, enc. *Laborem exercens*, 18: AAS 73 (1981), 623. lpp.

mikas politika darbaļaudīm nedod iespēju sasniegt apmierinošu nodarbinātības līmeni, “nav ētiska attaisnojuma, un tā nespēj sasniegt sociālo mieru”⁶²⁵. Svarīga nozīme un tāpat īpaša un liela atbildība šajā jomā ir “netiešajiem darba devējiem”⁶²⁶, tas ir, tiem subjektiem – personām vai dažādām iestādēm –, kas valstiskā vai starptautiskā līmenī var virzīt darba un ekonomikas politiku.

289. *Uz kopīgo labumu un nākotni vērstas sabiedrības plānotspēja pirmām kārtām mērāma pēc tās piedāvātajām nodarbinātības iespējām.* Augsts bezdarba līmenis, novecojusi izglītības sistēma un pastāvīgas grūtības gūt profesionālo sagatavotību un rast pieeju darba tirgum ir milzīgs šķērslis, kas it īpaši jauniešiem liedz sevi īstenot cilvēciskā un profesionālā ziņā. Tiem, kuri nav nodarbināti vai ir nepietiekami nodarbināti, nākas piedzīvot, cik dziļu negatīvo iespaidu šī situācija atstāj uz cilvēka personību. Pastāv risks tikt izstumtam no sabiedrības un kļūt par sociālās atstumtības upuri.⁶²⁷ Šī drāma skar ne tikai jauniešus, bet arī sievietes, nepietiekami kvalificētus strādniekus, personas ar invaliditāti, ieceļotājus, bijušos ieslodzītos, analfabētus – visus tos, kuri piedzīvo grūtības, meklējot savu vietu darba jomā.

290. *Nodarbinātības saglabāšana arvien vairāk atkarīga no cilvēka profesionālajām spējām.*⁶²⁸ *Izglītības un audzināšanas sistēma nedrīkst atstāt novārtā cilvēcisko un tehnisko sagatavotību, kas vajadzīga, lai cilvēks sekmīgi pildītu savus uzdevumus.* Nepieciešamība dzīves laikā vairākkārt mainīt darbu arvien palielinās, tāpēc izglītības sistēmai cilvēki jāmudina būt gataviem pastāvīgi pārkvalificēties un pilnveidoties. Jauniešiem jāmacās rīkoties pēc

---

625 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 43: AAS 83 (1991), 848. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2433. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 591. lpp.

626 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 17: AAS 73 (1981), 620.–622. lpp.

627 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2436. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 592. lpp.

628 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 66. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 849. lpp.

savas iniciatīvas un kļūt spējīgiem uzņemties atbildību, kompetenti attiecoties pret dažādiem riskiem, kas saistīti ar mainīgo ekonomisko situāciju, kuras attīstība bieži vien ir neparedzama.⁶²⁹ Turklāt obligāti jāpiedāvā atbilstoša apmācība tiem pieaugušajiem, kuri vēlas pārkvalificēties, un bezdarbniekiem. Īsi sakot, cilvēkiem profesionālajā dzīvē vajadzīgas konkrētas atbalsta formas, sākot ar apmācības sistēmu, lai tie vieglāk spētu pārvarēt pārmaiņu, nedrošības un nestabilitātes posmus.

b) Valsts un pilsoniskās sabiedrības nozīme tiesību uz darbu veicināšanā

291. *Nodarbinātības problēmas valstij liek uzņemties atbildību, jo tās pienākums ir veicināt aktīvu nodarbinātības politiku, lai sekmētu darba iespēju rašanos valsts teritorijā, stimulējot ražošanas sektoru. Valsts pienākums nav tiešā veidā nodrošināt ikviena pilsoņa tiesības uz darbu, stingri regulējot visu ekonomisko dzīvi un apslāpējot indivīdu brīvo iniciatīvu, bet tās "pienākums ir atbalstīt uzņēmēju darbību, radot tādus apstākļus, kas nodrošina darba iespējas, un stimulējot šo darbību tur, kur to trūkst, vai atbalstot krīzes situācijās"*⁶³⁰.

292. *Pasaules mērogā strauji attīstoties ekonomiskajām un finansālajām attiecībām un darba tirgum, jāveicina efektīva starptautiskā sadarbība starp valstīm, lai tās noslēgtu līgumus, vienošanās un izstrādātu kopīgus plānus, kas valstiskā un starptautiskā līmenī garantētu tiesības uz darbu pat kritiskākajās ekonomiskā cikla fāzēs. Jāapzinās, ka no cilvēka tiesībām uz darbu tiešā veidā atkarīgs sociālais taisnīgums un miers. Šajā ziņā svarīgi uzdevumi veicami starptautiskajām organizācijām un arodbiedrībām. Visatbilstošākajos veidos apvienojot spēkus, tām vispirms jācenšas panākt "tādu tiesību normu sistēmu, kas sargātu vīriešu, sie-*

---

629 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 12: AAS 73 (1981), 605.–608. lpp.

630 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 853. lpp.

viešu un jauniešu darbu un nodrošinātu, ka tie saņem pienācīgu atalgojumu”⁶³¹.

293. *Lai veicinātu tiesības uz darbu, mūsdienās, tieši tāpat kā Rerum novarum laikā, svarīga ir “brīva sabiedrības pašorganizēšanās”*⁶³². Nozīmīgas liecības par pašorganizēšanos un tās piemērus sniedz neskaitāmas uzņēmējdarbības un sociālās jomas iniciatīvas, kurām raksturīga līdzdalība, sadarbība un pašpārvalde un kurās izpaužas solidarū spēku apvienošanās. Tirgū šīs iniciatīvas izpaužas kā daudzveidīgs darba norišu sektors, kuram raksturīga īpaša vēriba, kas tiek veltīta saskarsmes faktoram, vai runa būtu par saražotajiem labumiem vai par pakalpojumiem, kas tiek sniegti daudzās jomās – izglītības, veselības aizsardzības, sociālo pakalpojumu un kultūras jomā. Šīs tā dēvētā “trešā sektora” iniciatīvas paver aizvien nozīmīgāku iespēju darba un ekonomikas attīstībai.

c) Ģimene un tiesības uz darbu

294. *Darbs ir “pamats, uz kura tiek veidota ģimenes dzīve; cilvēkam ir dabiskas tiesības uz darbu, un darbs ir viņa aicinājums”*⁶³³. Darbs nodrošina ar iztikas līdzekļiem un garantē bērnu izglītības iespēju.⁶³⁴ Ģimene un darbs, pēc pieredzes, ko guvusi lielākā daļa cilvēku, ir cieši saistīti un savstarpēji atkarīgi; skatījumam uz tiem jābūt reālistiskākam, īpašu uzmanību pievēršot tam, kas tos vieno, un neaprobežojoties tikai ar privātu ģimenes uztveri vai darba uztveri tikai no ekonomiskā viedokļa. Šajā sakarībā

---

631 PĀVILS VI, *Uzruna Starptautiskajā Darba organizācijā* (1969. gada 10. jūnijs), 21: AAS 61 (1969), 500. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Starptautiskajā Darba organizācijā* (1982. gada 15. jūnijs), 13: AAS 74 (1982), 1004.–1005. lpp.

632 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 16: AAS 83 (1991), 813. lpp.

633 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 10: AAS 73 (1981), 600. lpp.

634 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 10: AAS 73 (1981), 600.–602. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 23: AAS 74 (1982), 107.–109. lpp.

uzņēmumiem, profesionālajām organizācijām, arodbiedrībām un valstij jāveicina tāda darba politika, kas ģimenei neliktu ciest, bet to atbalstītu. Ģimenes dzīve un darbs dažādos veidos iespaido viens otru. Tāls ceļš uz darbavietu, strādāšana vienlaicīgi divos darbos, fiziskais un psiholoģiskais nogurums – tas viss mazina laiku, ko veltīt ģimenei.⁶³⁵ Negatīvu materiālo un garīgo ietekmi uz ģimeni atstāj bezdarbs, savukārt attieksmi un produktivitāti darba jomā negatīvi ietekmē saspīlējumi un krīzes ģimenē.

d) Sievietes un tiesības uz darbu

295. *Tas īpašais, kas piemīt sievietēm, ir vajadzīgs visās sabiedrības dzīves izpausmēs, tāpēc jāgarantē arī sieviešu klātbūtne darba jomā. Pirmais neaizstājamais solis šajā virzienā ir profesionālās izglītības pieejamība. Sieviešu tiesību atzīšana un aizsardzība darba jomā galvenokārt atkarīga no darba organizācijas: te jāņem vērā sievietes cieņa un aicinājums, tā “patiesa veicināšana prasa, lai darbs tiktu strukturēts tā, ka sievietei nav jāatstāj novārtā ģimene, kurā viņai, mātei, ir neaizstājama loma”⁶³⁶. Šis aspekts ir sabiedrības kvalitātes mērs, un pēc tā vērtējams, cik sekmīgi sabiedrība aizsargā sievietes tiesības uz darbu.*

Tas, ka darba jomā noturīgi pastāv daudzas sievietes cieņu un aicinājumu aizskarošas diskriminācijas formas, izskaidrojams ar neskaitāmiem sievietei nelabvēlīgiem apstākļiem, viņas “prerogātas tiek sagrozītas, un viņa bieži vien tiek izstumta no sabiedrības vai pat pakļauta verdzībai”⁶³⁷. Šis problēmas diemžēl nav pārvarētas, kā to apliecina dažādas situācijas, kurās sievietes pazemo un pakļauj īstai ekspluatācijai. Vajadzība patiesi atzīt sieviešu tiesības saistībā ar darbu īpaši redzama tādos aspektos kā darba alga, apdrošināšana un sociālās garantijas.⁶³⁸

635 Sal. SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), 10. – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 14. lpp.

636 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 628. lpp.

637 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstule sievietēm* (1995. gada 29. jūnijs), 3: AAS 87 (1995), 804. lpp.

638 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 24: AAS 74

e) Bērnu darbs

296. *Bērnu darbs tā nepieļaujamajās formās ir vardarbība, kas mazāk redzama nekā citi vardarbības veidi, taču tā nav mazāk šausmīga.*⁶³⁹ Šai vardarbībai ir ne tikai politiski, ekonomiski un juridiski aspekti, bet pirmām kārtām tā ir morāla problēma. Pāvests Leons XIII brīdināja: “Jārūpējas par to, lai bērni, vēl nesasnieguši pietiekamu fizisko, intelektuālo un morālo briedumu, netiktu nodarbināti fabrikās un darbnīcās. Tāpat kā bargi laika apstākļi pavasarī var iznīcināt pumpurus, tā arī pārāk agri sākta darba dzīve iznīcina bērnu spējas un dara neiespējamu patiesu izglītošanu.”⁶⁴⁰ Ir pagājuši simt gadi kopš šā brīdinājuma izteikšanas, taču kaitīgā prakse izmantot bērnu darbu joprojām pastāv.

Apzinoties, ka dažās valstīs vismaz pagaidām bērnu darba ieguldījums ģimenes budžetā un valsts ekonomikā ir neaizstājams un ka atsevišķi darba veidi, kam bērni veltī nepilnu laiku, viņiem var nākt par labu, Baznīcas sociālā mācība nosoda “bērnu darba izmantošanu īstas verdzības apstākļos”⁶⁴¹. Šāda izmantošana nopietni aizskar cilvēka cieņu, ar ko apveltīta ikviena persona, “lai cik necila vai šķietami nesvarīga no utilitārā viedokļa”⁶⁴² tā varētu šķist.

f) Imigrācija un darbs

297. *Imigrācija var būt attīstības resurss, nevis šķērslis. Mūsdienā pasaulē, kurā palielinās nevienlīdzība starp bagātajām un*

(1982), 100.–110. lpp.

639 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1996. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 88 (1996), 106.–107. lpp.

640 LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 129. lpp.

641 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1998. gada Pasaules miera dienā*, 6: AAS 90 (1998), 153. lpp.

642 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums ANO ģenerālsekretāram saistībā ar bērniem veltīto starptautisko tikšanos* (1990. gada 22. septembris): AAS 83 (1991), 360. lpp.

nabadzīgajām valstīm un kurā saziņas līdzekļu attīstība strauji samazina attālumu, pieaug tādu cilvēku migrācija, kuri dodas labāku dzīves apstākļu meklējumos. Viņi ir no tādiem zemesloides reģioniem, kuri atrodas nelabvēlīgākā situācijā, un bieži vien viņu ierašanos attīstītajās valstīs uztver kā draudu labklājības līmenim, kas sasniegts vairākos ekonomiskās izaugsmes gadu desmitos. Taču vairumā gadījumu ieceļotāji aizpilda darbvietas, kas citādi paliktu brīvas tajās jomās un reģionos, kur ar vietējo darbaspēku nepietiek vai arī kur tas nevēlas iesaistīties.

298. *Ja valstī ieradušies ieceļotāji, tās iestādēm jā rūpējas, lai ārvalstu strādniekus neekspluatētu un lai tiem neliegtu tiesības, kuras garantē vietējiem strādniekiem un kuras jānodrošina visiem bez kādas diskriminācijas.* Migrācijas plūsmu regulēšana saskaņā ar vienlīdzības un līdzsvarotības kritērijiem⁶⁴³ ir viens no obligātiem nosacījumiem, lai ieceļotāji tiktu integrēti sabiedrībā un saņemtu garantijas, kuras prasa cilvēka personas cieņa. Ieceļotāji jāuzņem kā personas, tiem kopā ar viņu ģimenēm jāpalīdz integrities sabiedrības dzīvē⁶⁴⁴. Šajā kontekstā jāievēro un jāatbalsta ģimenes atkalapvienošanās tiesības⁶⁴⁵. Tajā pašā laikā pēc iespējas jāveicina tādi apstākļi, kas cilvēkiem pavērtu iespēju rast darbu savā izcelsmes vietā.⁶⁴⁶

643 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2001. gada Pasaules miera dienā*, 13: AAS 93 (2001), 241. lpp.; PONTIFIKĀLĀ PADOME COR UNUM – IECEĻOTĀJU PASTORĀLĀS APRŪPES PONTIFIKĀLĀ PADOME, *Bēgļi – pārbaudījums solidaritātei*, 6. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 1992, 8. lpp.

644 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2241. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 552. lpp.

645 Sal. SVĒTAIS KRĒSLIS, *Ģimenes tiesību harta* (1983. gada 22. oktobris), 12. – *Tipografia Poliglotta Vaticana, Città del Vaticano*, 1983, 14. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 77: AAS 74 (1982), 175.–178. lpp.

646 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 66. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 849. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1993. gada Pasaules miera dienā*, 3: AAS 85 (1993), 431.–433. lpp.

g) Lauksaimniecības joma un tiesības uz darbu

299. Darbs lauksaimniecībā pelna īpašu ievērību, ņemot vērā to, ka daudzu valstu tautsaimniecības sistēmā tam ir īpaša sociālā, kulturālā un ekonomiskā nozīme, kā arī daudzās problēmas, kas jārisina saistībā ar aizvien pieaugošo globalizāciju ekonomikā, un arvien lielāku tā nozīmi dabiskās vides saglabāšanā. “Tāpēc vajag radikālas un steidzamas pārmaiņas, lai no jauna atzītu lauksaimniecības un lauksaimnieku patieso vērtību: lauksaimniecība ir veselīgas ekonomikas pamats visas sociālās kopienas attīstībai.”⁶⁴⁷

Dziļas un radikālas pārmaiņas, kas šobrīd norisinās sabiedrībā un kultūrā un plaši skar arī lauksaimniecību un agrāro pasauli, rada neatliekamu vajadzību padziļināt izpratni par lauku darba nozīmi visos tā aspektos. Tas ir svarīgs uzdevums, kas jārisina ar tādu lauksaimniecības un vides politiku, kas spētu pārvarēt pagātnes izpratni, kura bija centrēta uz palīdzības sniegšanu, un izstrādāt jaunas perspektīvas mūsdienīgai lauksaimniecībai, kam būtu ievērojama nozīme sabiedrības dzīvē un ekonomikā.

300. Dažās valstīs saistībā ar agrāro reformu jāveic zemes pārdalīšana, lai uzveiktu šķēršļus, kurus neproduktīvā latifundiju sistēma, ko nosodījusi Baznīcas sociālā mācība⁶⁴⁸, liek patiesas tautsaimniecības attīstības ceļā: “Jaunattīstības valstis var sekmīgi apturēt pašreizējo zemes īpašumu koncentrēšanas procesu, ja tās tiek galā ar atsevišķām situācijām, kas rada īstas strukturālās problēmas, piemēram, ar kavēšanos likumdošanā attiecībā uz zemes īpašuma atzīšanu un kredītu tirgu, ar neieinteresētību lauksaimniecības pētījumu un lauksaimnieku profesionālās sagatavotības jomā, ar sociālo pakalpojumu un infrastruktūras nepietiekamību lauku rajonos.”⁶⁴⁹ Tādējādi agrārā reforma kļūst

647 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 21: AAS 73 (1981), 634. lpp.

648 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 23: AAS 59 (1967), 268.–269. lpp.

649 TAIŠNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME, *Par labāku zemes sadalījumu. Agrārās reformas problēmas* (1997. gada 23. novembris), 13. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 1997, 18. lpp.

ne tikai par politisku nepieciešamību, bet arī morālu pienākumu, jo tās trūkums minētajās valstīs liedz izmantot atvērta tirgus priekšrocības, kā arī daudzās izaugsmes iespējas, ko sniedz pašreizējā globalizācija.⁶⁵⁰

V. STRĀDNIĒKU TIESĪBAS

a) Strādnieku cieņa un viņu tiesību ievērošana

301. *Strādnieku tiesību pamatā, tieši tāpat kā visu citu tiesību pamatā, ir cilvēka personas daba un viņa transcendentā cieņa.* Baznīcas sociālā mācība dažas no šīm tiesībām ir minējusi, cerot, ka tās tiks juridiski atzītas, proti, tiesības uz taisnīgu atalgojumu⁶⁵¹; tiesības uz atpūtu⁶⁵²; tiesības uz tādu “darba vidi un ražošanas procesiem, kas nenodara ļaunu strādnieku fiziskajai veselībai un morālajai stājai”⁶⁵³; tiesības uz savu personību darba vietā, “lai nekādā veidā netiktu ievainota sirdsapziņa vai cieņa”⁶⁵⁴; tiesības uz subsīdijām, kas nepieciešamas nenodarbināto strādnieku un viņu ģimeņu uzturēšanai⁶⁵⁵; tiesības uz pensiju, kā arī uz nodrošinājumu vecumdienās, slimības gadījumos un iespējamajos negadījumos, kas saistīti ar darbu⁶⁵⁶; mātes tiesības

---

650 Sal. TAISNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME, *Par labāku zemes sadalījumu. Agrārās reformas problēmas* (1997. gada 23. novembris), 35. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 1997, 33. lpp.

651 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.

652 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.

653 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 629. lpp.

654 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 15: AAS 83 (1991), 812. lpp.

655 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 18: AAS 73 (1981), 622.–625. lpp.

656 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.

uz sociālo drošību⁶⁵⁷; tiesības apvienoties un veidot savienības⁶⁵⁸. Šīs tiesības bieži vien tiek pārkāptas, par ko liecina tādi skumji fakti kā nepietiekama atlīdzība par darbu, sociālo garantiju trūkums vai nepietiekamība. Nereti vīriešu, sieviešu un bērnu darba apstākļi ir tik necilvēcīgi, it īpaši jaunattīstības valstīs, ka aizskar viņu cieņu un kaitē veselībai.

b) Tiesības uz taisnīgu atlīdzību un ienākumu sadali

302. *Atlīdzība ir svarīgākais instruments, ar ko darba attiecībās īstenot taisnīgumu.*⁶⁵⁹ “Taisnīga alga ir likumīgs darba auglis”⁶⁶⁰; tas, kurš atsakās maksāt taisnīgu algu vai arī nemaksā to laikus un atbilstoši paveiktajam darbam, izdara lielu netaisnību (sal. *Lev* 19, 13; *At* 24, 14–15; *Jk* 5, 4). Alga ir instruments, kas strādniekam dara pieejamus laicīgos labumus. “Ņemot vērā katra strādājošā pienākumus, viņa darba produktivitāti, kā arī uzņēmuma ekonomisko stāvokli un kopīgo labumu, par darbu ir jāatalgo tā, lai strādājošo nodrošinātu ar līdzekļiem, kas dotu iespēju viņam un viņa ģimenei dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi, apmierinot gan materiālās un sociālās, gan arī kulturālās un garīgās vajadzības.”⁶⁶¹

657 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.

658 Sal. LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 135. lpp.; PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 186. lpp.; PIJS XII, enc. *Sertum laetitiae*: AAS 31 (1939), 643. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 262.–263. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 20: AAS 73 (1981), 629.–632. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 7: AAS 83 (1991), 801.–802. lpp.

659 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.

660 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2434. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 591. lpp.; sal. PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 198.–202. lpp.: “Taisnīga alga” – tā saucas II daļas 4. nodaļa (65–76).

661 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 67. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 851. lpp.

Ar vienkāršu līgumu starp darba ņēmēju un darba devēju par algas apjomu nepietiek, lai šo algu sauktu par “taisnīgu”, jo taisnīga alga “nedrīkst būt zemāka par strādnieka iztikas minimumu”⁶⁶²: dabiskais taisnīgums ir pirmējāks un pārāks par līguma brīvību.

303. *Valsts ekonomisko labklājību nosaka ne tikai pēc saražoto labumu daudzuma, bet arī pēc veida, kā tos ražo, un pēc tā, cik taisnīgi tiek sadalīti ienākumi*, kam jānodrošina, lai strādnieks varētu atļauties visu to, kas nepieciešams viņa personas attīstībai un pilnveidei. Taisnīga ienākumu sadale jāveic ne tikai pēc izlīdzinājuma taisnīguma, bet arī sociālā taisnīguma kritērijiem, tas ir, ņemot vērā ne tikai darba objektīvo vērtību, bet arī tā veicēju cilvēcisko cieņu. Patiesa ekonomiskā labklājība jāveicina arī ar atbilstošu ienākumu sadales sociālo politiku, kas, ņemot vērā vispārīgos apstākļus, neaizmirst katra pilsoņa nopelnus un vajadzības.

c) Tiesības uz streiku

304. *Baznīcas sociālā mācība atzīst, ka streiks ir likumīgs, ja “tas kļūst par neizbēgamu vai pat nepieciešamu līdzekli, lai iegūtu atbilstošu pozitīvu rezultātu”*⁶⁶³ pēc tam, kad visas pārējās konflikta atrisināšanas metodes izrādījušās nesekmīgas⁶⁶⁴. Streiku, kas ir viens no smagākajiem arodbiedrību apvienības sasniegumiem, var definēt kā strādnieku kolektīvu un saskaņotu atteikšanos turpināt pildīt savus pienākumus, lai, izdarot spiedienu uz darba devējiem, valsti un sabiedrisko domu, panāktu labākus darba apstākļus vai uzlabotu savu sociālo stāvokli. Streikam kā

662 LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 131. lpp.

663 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2435. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 591. lpp.

664 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 68. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 853. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Laborem exercens*, 20: AAS 73 (1981), 629.–632. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2430. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 590. lpp.

“ultimāta veidam”⁶⁶⁵ vienmēr jābūt miermīlīgai metodei, ar kuras palīdzību darba ņēmēji izsaka savas prasības un cīnās par savām tiesībām; streiks kļūst “morāliski nepieņemams, ja to pavada vardarbība vai tiek izvirzīti mērķi, kas nav tieši saistīti ar darba apstākļiem, vai ja tie ir pretrunā kopīgajam labumam”⁶⁶⁶.

VI. STRĀDNIĒKU SOLIDARITĀTE

a) Arodbiedrību nozīme

305. Baznīcas Maģistrs atzīst arodbiedrību būtisko nozīmi, to pastāvēšana saistīta ar tiesībām veidot apvienības, lai aizstāvētu svarīgas dažādu profesiju strādnieku intereses. Arodbiedrības “radās, sākoties darbaļaužu cīņai, jo īpaši rūpnieciskajos uzņēmumos nodarbināto strādnieku cīņai, kuras mērķis bija aizsargāt viņu *tiesības* pret uzņēmēju un ražošanas līdzekļu īpašnieku patvaļu”⁶⁶⁷. Šīm organizācijām, kas savu specifisko mērķi cenšas īstenot, kalpojot kopīgajam labumam, ir pozitīva ietekme uz sociālo kārtību, un tās veicina solidaritāti, tāpēc arodbiedrības ir *būtisks sabiedriskās dzīves elements*. Strādnieku tiesību atzīšana vienmēr bijusi grūti risināma problēma, jo vienlaikus norisinās sarežģīti vēsturiskie un institucionālie procesi, un līdz pat mūsdienām tā arī palikusi neatrisināta. Tādēļ vairāk nekā jebkad agrāk nepieciešama patiesa strādnieku solidaritāte.

306. *Baznīcas sociālā mācība uzsver, ka ir svarīgi, lai attiecībām darba jomā būtu raksturīga sadarbība: naidis un centieni citus izstumt nekādā ziņā nav pieņemami*, jo īpaši tāpēc, ka jebkurā sabiedriskajā iekārtā ražošanas procesā nepieciešams gan *darbs*, gan *kapitāls*. Pamatojoties uz šo izpratni, Baznīcas sociālā

---

665 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 20: AAS 73 (1981), 632. lpp.

666 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2435. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 591. lpp.

667 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 20: AAS 73 (1981), 629. lpp.

mācība “neuzskata, ka arodbiedrības nav nekas vairāk kā sabiedrības “šķiru” struktūras atspoguļojums, rupors šķiru cīņai, kura nenovēršami nosaka sabiedrības dzīvi”⁶⁶⁸. *Faktiski arodbiedrības veicina cīņu par sociālo taisnīgumu*, par darbaļaužu tiesībām viņu profesijā: “Šī “cīņa” jāsaprot kā parasti centieni panākt taisnīgu labumu ..; tā nav cīņa pret citiem.”⁶⁶⁹ Arodbiedrības pirmām kārtām ir solidaritātes un taisnīguma instruments, tās nedrīkst ļaunprātīgi izmantot kā cīņas līdzekļus. Tām saistībā ar savu aicinājumu jāuzveic korporatīvisma tendences, jāīsteno pašregulācija un jāizvērtē, kā to izvēle var ietekmēt kopīgo labumu.⁶⁷⁰

307. *Arodbiedrībām ne tikai jāaizstāv un jāizvirza prasības, bet jāpārstāv strādnieku intereses un jāpalīdz “pareizi organizēt saimniecisko dzīvi”, kā arī jāveido strādnieku sociālā apziņa* tā, lai viņi apzinātos, ka atbilstoši savām spējām un prasmēm ir līdzdalīgi ekonomiskajā un sociālajā attīstībā un vispārējā kopīgā labuma veicināšanā.⁶⁷¹ Arodbiedrībām un arī cita veida strādnieku apvienībām jāsadarbojas ar dažādām sabiedriskajām organizācijām un jāpiedalās sabiedrisko jautājumu risināšanā. Arodbiedrību organizācijām ir pienākums iespaidot politisko varu, pievēršot tās uzmanību darba problēmām un palīdzot tai darboties tā, lai tiktu ņemtas vērā strādnieku tiesības. Taču arodbiedrības nav “politiskās partijas”, kas cīnās par varu, un tās nedrīkst tikt pakļautas politisko partiju lēmumiem un būt ar tām pārāk cieši saistītas. “Ja arodbiedrības nonāk tādā situācijā, tās viegli zaudē savu specifisko funkciju, proti, aizstāvēt strādnieku taisnīgās tiesības saistībā ar visas sabiedrības kopīgo labumu. *Tās kļūst par instrumentu, kas kalpo citiem mērķiem.*”⁶⁷²

---

668 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 20: AAS 73 (1981), 630. lpp.

669 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 20: AAS 73 (1981), 630. lpp.

670 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2430. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 590. lpp.

671 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 68. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 853. lpp.

672 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 20: AAS 73 (1981), 631. lpp.

b) Jauni solidaritātes veidi

308. *Mūsdienu sociāli ekonomiskā situācija, kurai raksturīga aizvien straujāka ekonomikas un finanšu tirgus globalizācija, mudina arodbiedrības atjaunoties. Šodien tās aicinātas darboties jaunā veidā*⁶⁷³, paplašinot solidaritāti, lai aizsargātu ne tikai tradicionālās darbaļaužu kategorijas, bet arī tos strādniekus, kuriem ir *nestandarta* vai ierobežota laika darba līgums; strādniekus, kuru darba iespējas apdraud uzņēmumu saplūšana, kas aizvien biežāk vērojama arī starptautiskā līmenī; bezdarbniekus, ieceļotājus, sezonas strādniekus un tos, kuri nav atjauninājuši savas profesionālās iemaņas un tāpēc ir izstumti no darba tirgus un nevar turpināt strādāt bez atbilstošas apmācības.

*Nemot vērā izmaiņas, kas notikušas darba jomā, solidaritāti var atgūt, un varbūt tai būs stingrāks pamats nekā pagātnē, ja vēlēs pūles tam, lai atklātu darba subjektīvo vērtību: “Ir jāturpina pētīt darba subjektu un apstākļus, kādos viņš dzīvo.” Tāpēc “vajag aizvien jaunas darbaļaužu solidaritātes kustības, kā arī solidaritātes ar darbaļaudīm kustības”*⁶⁷⁴.

309. *Attīstot “jaunus solidaritātes veidus”*⁶⁷⁵, *strādnieku apvienībām jātiecas uzņemt lielāku atbildību* ne tikai saistībā ar tradicionālajiem pārdales mehānismiem, bet arī bagātību radīšanu un tādu sociālo, politisko un kulturālo apstākļu nodrošināšanu, kas visiem cilvēkiem, kuri var un grib strādāt, dotu iespēju īstenot savas tiesības uz darbu, pilnībā respektējot tiem piemītošo darbaļaužu cieņu. Lielos uzņēmumos pakāpeniski atsakoties no tāda organizatoriskā modeļa, kura pamatā ir algots darbs, rodas iespēja atjaunināt sociālās drošības normas un sistēmu, kas līdz šim aizsargāja strādniekus un garantēja viņu pamattiesības.

---

673 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Starptautiskajā arodbiedrību pārstāvju konferencē* (1996. gada 2. decembris), 4: *Jāņa Pāvila II mācība*, XIX, 2 (1996), 865. lpp.

674 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 8: AAS 73 (1981), 597. lpp.

675 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums Darba jautājumam veltītā starptautiskā simpozija dalībniekiem* (2001. gada 14. septembris), 4: *L'Osservatore Romano*, 2001. gada 16. septembris, 7. lpp.

VII. DARBA JOMAS RES NOVAE

a) Vēsturisks pārejas posms

310. *Globalizācija ir viens no būtiskākajiem pašreizējo darba organizācijas pārmaiņu cēloņiem, kas ļauj eksperimentēt ar jaunām ražošanas formām, kad ražotnes atrodas tālu prom no vietām, kur lemj par ražošanas stratēģijām un kur patērē saražotos labumus.* Šo parādību veicina divi faktori – ārkārtīgi ātrā saziņa, ko vairs neierobežo ne laiks, ne telpa, un samērā vieglā preču un cilvēku transportēšana no vienas zemeslodes malas uz otru. Tas būtiski ietekmē ražošanas procesu: īpašnieki atrodas aizvien tālāk, bieži vien tiem ir vienalga, kādas sociālās sekas ir viņu lēmumiem. No otras puses, tā kā globalizācija pati par sevi nav ne laba, ne ļauna, bet ir atkarīga no cilvēku attieksmes⁶⁷⁶, jāuzsver, ka nepieciešams globalizēt rūpes par cilvēkiem, viņu pamattiesības un vienlīdzību.

311. *Viena no svarīgākajām jaunās darba organizācijas īpatnībām ir ražošanas cikla fiziska sadalīšana, lai panāktu lielāku efektivitāti un peļņu.* Šajā ziņā tradicionālās laika un telpas koordinātas, pēc kurām notiek ražošanas cikls, vairāk nekā jebkad agrāk tiek pārveidotas, un tas rada pārmaiņas arī darba struktūrā. Viss minētais būtiski ietekmē indivīdu un kopienu dzīvi, kas tiek pakļauta radikālām pārmaiņām gan materiālo apstākļu, gan kultūras un vērtību jomā. Gan pasaules, gan vietējā līmenī šī parādība skar miljoniem cilvēku neatkarīgi no viņu profesijas, sociālā stāvokļa un izglītības līmeņa. Laika reorganizācija, tā reglamentācija un pārmaiņas telpas izmantošanā – nozīmes ziņā to var salīdzināt ar pirmo industriālo revolūciju, jo tas skar ikvienu ražošanas jomu visos kontinentos neatkarīgi no to attīstības līmeņa, – jāuztver kā svarīgs pamudinājums izstrādāt jaunu strādnieku aizsardzības sistēmu, arī ētikas un kultūras līmeni.

---

⁶⁷⁶ Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai sociālo zinātņu akadēmijai* (2001. gada 27. aprīlis), 2: AAS 93 (2001), 599. lpp.

312. *Ekonomikas globalizācija līdz ar tirgus liberalizāciju, aizvien spraigāku konkurenci un specializētu uzņēmumu pieaugumu, kuri nodrošina preces un pakalpojumus, pieprasa lielāku elastīgumu darba tirgū un ražošanas procesu organizācijā un vadībā. Izvērtējot šo jomu, šķiet, ka lielāka vērība morāles, kultūras un plānošanas aspektā būtu jāveltī tam, lai sabiedrisko un politisko darbību orientētu uz jautājumiem, kas saistīti ar jauno darba identitāti un saturu jaunajos tirgus un ekonomikas apstākļos. Pārmaiņas darba tirgū bieži vien ir paša darba pārmaiņu rezultāts, nevis to cēlonis.*

313. *Šobrīd darba joma piedzīvo posmu, kas iezīmē pāreju no industriālās ekonomikas uz tādu, kuras pamatā ir pakalpojumi un tehnoloģiskie jauninājumi; pirmām kārtām tas vērojams attīstītāko valstu ekonomiskajā sistēmā. Citiem vārdiem sakot, pakalpojumi un darbības, kurās dominē informatīvais saturs, pieaug ātrāk nekā tradicionālās primārās un sekundārās jomas. Tam ir tālejošas sekas preču ražošanas un apmaiņas organizācijā, veicamo darbu saturā un formā un sociālās drošības sistēmā.*

Pateicoties tehnoloģiskajiem jauninājumiem, darba joma tiek bagātināta ar jaunām profesijām, savukārt citas profesijas izzūd. Pašreizējā pārejas posmā vērojama pastāvīga strādnieku plūsma no rūpnieciskā sektora uz pakalpojumu jomu. Tā kā izzūd ekonomiskais un sociālais modelis, kas bija saistīts ar lielajiem uzņēmumiem un viendabīgo strādnieku šķiru, palielinās nodarbinātības izredzes trešajā sektorā. Īpaši palielinās nodarbinātība personām sniegto pakalpojumu jomā, nepilnas slodzes darbs, darbs uz noteiktu periodu, kā arī tā dēvētais “netradicionālais” darbs, t. i., tādas darba formas, kuru veicējus nevar klasificēt ne kā darba ņēmējus, ne pašnodarbinātas personas.

314. *Šajā posmā iezīmējas pāreja no algota beztermiņa darba, ko uzskata par stabilu, uz tādiem darba veidiem, kam raksturīgi ļoti dažādi darba pienākumi; no kompaktas, skaidri noteiktas un pazīstamas darba jomas uz tādu, kurā ir liela daudzveidība, mainība un kura daudz sola. Taču rodas arī daudzi raizpilni jautājumi, īpaši attiecībā uz arvien lielāko nedrošību darba ziņā,*

pastāvīgo strukturālo bezdarbu un pašreizējās sociālās drošības sistēmas neatbilstību. Konkurences, tehnoloģisko jauninājumu un finanšu plūsmas sarežģītības izraisītās prasības jāsaskaņo ar strādnieku un viņu tiesību aizsardzību.

Šī nedrošība un nestabilitāte attiecas ne tikai uz attīstīto valstu strādnieku darba apstākļiem, bet jo īpaši tā skar mazāk attīstīto tautsaimniecību jaunattīstības valstīs un valstīs ar pārejas ekonomiku. Pēdējām no minētajām valstīm nākas ne tikai risināt sarežģītās problēmas, kas saistītas ar ekonomikas un ražošanas modeļa maiņu, bet arī diendienā saskarties ar smagajām prasībām, kuras izvirza globalizācija. Īpaši dramatiska šī situācija ir darba jomā, ko ietekmē plašas un radikālas kulturālās un strukturālās pārmaiņas, kurās bieži vien trūkst tiesiskā atbalsta, profesionālās apmācības un sociālās palīdzības.

315. *Ražošanas decentralizācija, kad nelieliem uzņēmumiem uztic dažādus uzdevumus, kurus agrāk veica lieli ražotāji, stiprina mazos un vidējos uzņēmumus, un tie gūst jaunu enerģiju.* Tādējādi līdzās tradicionālajai amatniecībai rodas jauni uzņēmumi, kas ražo nelielu produkcijas apjomu, darbojas mūsdienīgā nozarē vai veic konkrētas funkcijas sakarā ar lielo uzņēmumu decentralizāciju. Daudzas darbības, kuru izpildei vakar vajadzēja algotus darbiniekus, šodien tiek veiktas jaunos veidos, kas veicina neatkarīgu darbu un kam tādējādi raksturīgs lielāks risks un atbildība.

Darbs nelielos un vidējos uzņēmumos, amatnieka darbs un neatkarīgs darbs var pavērt iespēju cilvēcīgai darba dzīvei – cilvēcīgai gan tādā nozīmē, ka rodas izdevība veidot pozitīvas personiskās attiecības nelielā grupās, gan arī tādā, ka rodas iespējas lielākai iniciatīvai un centībai. Taču šajās jomās ne reizi vien jāpiedzīvo netaisnīga attieksme, nepietiekama samaksa par darbu un it īpaši nedrošība par darbu.

316. *Turklāt jaunattīstības valstīs pēdējos gados vērojama tā sauktās ēnu ekonomikas jeb neformālās ekonomikas paplašināšanās. Tā liecina par ekonomikas attīstību un izaugsmi, bet rada arī ētiskas un juridiskas problēmas.* Būtiskais darba iespēju pieaugums saistībā ar ēnu ekonomikas paplašināšanos radies tā-

pēc, ka lielai daļai vietējā darbaspēka trūkst specializācijas un oficiālie tautsaimniecības sektori attīstās nekoordinēti. Tādējādi ļoti daudz cilvēku spiesti strādāt ārkārtīgi smagos apstākļos un situācijā, kad trūkst likumu, kas aizsargātu strādnieku cieņu. Produktivitātes, ienākumu un dzīves līmenis ir ārkārtīgi zems un bieži vien nespēj nodrošināt strādnieku un viņu ģimeņu iztikas minimumu.

b) Sociālā mācība un *res novae*

317. *Saistībā ar šīm iespaidīgajām pārmaiņām darba jomā Baznīcas sociālā mācība pirmām kārtām iesaka izvairīties no kļūdainā uzskata, ka pašreizējās pārmaiņas norisinās ar cēloņsakarīgu neizbēgamību. Izšķirošais faktors un “tiesnesis” šajā sarežģītajā pārmaiņu posmā tomēr ir cilvēks, kam jābūt sava darba īstajam noteicējam. Viņam ir iespēja un pienākums radoši uzņemties atbildību par pašreizējiem jauninājumiem un pārveidojumiem, lai tie labvēlīgi ietekmētu indivīda, ģimenes, sabiedrības un visas cilvēces izaugsmi.⁶⁷⁷ Skaidrību šajā jautājumā palīdz gūt atgādinājums par *darba subjektīvo aspektu*, kam saskaņā ar Baznīcas sociālo mācību dodama priekšroka, jo cilvēku darba “tiešais cēlonis ir pēc Dieva attēla radītas personas, kuras aicinātas kopā ar citiem un citu dēļ turpināt radīšanas darbu, pārvaldot zemi”⁶⁷⁸.*

318. *Ražošanas mehāniskos un ekonomiskos skaidrojumus, lai cik liels būtu to pārsvars un ietekme, pārspējusi ar darbu saistīto problēmu zinātniskā analīze. Minētās pieejas mūsdienās vairāk nekā jebkad agrāk atklājušās kā neatbilstošas faktiem, kuri ik dienas aizvien vairāk apliecina vērtību, kas piemīt darbam kā brīvam un radošam cilvēka veikumam. Arī konkrētiem atklājumiem jāmodina atteikties no teorētiskas nostājas un no*

---

677 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 10: AAS 73 (1981), 600.–602. lpp.

678 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2427. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 590. lpp.

ierobežojošiem, nepietiekamiem kritērijiem attiecībā uz šobrīd notiekošo procesu, jo šī nostāja un kritēriji nespēj atklāt cilvēka konkrēto un neatliekamo vajadzību plašo spektru, kas skar vairāk nekā tikai ekonomikas kategorijas. Baznīca apzinās un māca, ka cilvēkam atšķirībā no citām dzīvām radībām ir vajadzības, kuras neaprobežojas tikai ar “iegūt”⁶⁷⁹, jo viņa būtība un aicinājums ir nesaraujami saistīti ar Transcendento. Cilvēks strādādams pārveido lietas, galvenokārt lai apmierinātu savas materiālās vajadzības, taču vienlaikus viņš paklausa impulsam, kas mudina tiekties tālāk par sasniegtajiem rezultātiem, meklē to, kas visdziļāk atbilst viņa iekšējām vajadzībām.

319. *Mainās cilvēka darba vēsturiskās formas, taču nedrīkst mainīties tā pastāvīgās prasības, kas ietilpst strādnieku neatņemamo tiesību ievērošanā.* Saistībā ar šo tiesību noliegšanas risku jāparedz un jāizstrādā jauni solidaritātes veidi, kas ņem vērā darbaļaužu savstarpējo atkarību. Jo dziļākas ir izmaiņas, jo noteiktākiem jābūt prāta un gribas centieniem aizsargāt darba cieņu, lai dažādos līmeņos stiprinātu attiecīgās institūcijas. Šāds skatījums palīdz pašreizējos pārveidojumus virzīt – un tas ir ļoti nepieciešams – uz savstarpējo papildināmību starp vietējo un pasaules ekonomiku, “vecu” un “jauno” ekonomiku, tehnoloģiskajiem jauninājumiem un vajadzību aizsargāt cilvēka darbu, ekonomisko izaugsmi un videi atbilstošu attīstību.

320. *Zinātnes un kultūras pārstāvji ir aicināti sniegt savu īpašo ieguldījumu, lai atrisinātu plašās un sarežģītās problēmas, kas saistītas ar darbu un kas atsevišķos reģionos dramatiski samilzušas. Šis ieguldījums ir ļoti svarīgs, lai rastu pareizus risinājumus.* Jāizvērtē gan labvēlīgie, gan riskantie faktori, kas saistās ar šīm pārmaiņām, bet jo īpaši jāizvēlas darbības vadlīnijas, lai notie-

---

679 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 35. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 787. lpp.; Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 19: AAS 59 (1967), 266.–267. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Laborem exercens*, 20: AAS 73 (1981), 629.–632. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 28: AAS 80 (1988), 548.–550. lpp.

košās pārmaiņas nāktu par labu visas cilvēces attīstībai. Šiem cilvēkiem ir svarīgs uzdevums ar gudrību un patiesības mīlestību izprast un skaidrot sociālās parādības, nerūpējoties par kādas īpašas grupas vai savām interesēm. Viņu ieguldījums tieši savas teorētiskās ievirzes dēļ kļūst par būtisku atskaites punktu ekonomikas politikas noteiktai konkrētai darbībai.⁶⁸⁰

321. *Saistībā ar pašreizējiem cilvēka darba dziļo pārmaiņu scenārijiem arvien aktuālāka kļūst vajadzība pilnveidot starptautisko solidaritāti, kas ietvertu visus pasaules reģionus, arī tos, kuros situācija ir visnelabvēlīgākā.* Runājot par šiem pēdējiem reģioniem, visaptveroša solidarizācija ne tikai sniegs konkrētu iespēju tajos radīt jaunas darbvietas, bet arī uzskatāma par patiesu nosacījumu veselu tautu izdzīvošanai: "Solidaritātei jākļūst globālai."⁶⁸¹

Ekonomiskā un sociālā nelīdzsvarotība darba jomā ir jānovērš, atjaunojot pareizu vērtību hierarhiju un pirmo vietu ierādot strādnieku cieņai: "Jaunās parādības, kas tik spēcīgi ietekmē ražošanas procesu, tādas kā finanšu, ekonomikas, komercdarbības un darba globalizācija, nedrīkst aizskart cilvēka personas cieņu un tās galveno nozīmi, ne arī tautu brīvību un demokrātiju. Pat ja solidaritāte, līdzdalība un iespēja pārvaldīt šīs radikālās izmaiņas nav risinājums, tās ir ētiskā garantija tam, lai indivīdi un tautas nekļūtu par līdzekļiem, bet gan par savas nākotnes veidotājiem. To visu ir iespējams panākt, un tieši tāpēc tas kļūst par pienākumu."⁶⁸²

322. *Saistībā ar pašreizējo globalizāciju rodas aizvien lielāka vajadzība jauno darba situāciju rūpīgi izvērtēt no tāda skatpunkta, kas augstu vērtē cilvēku dabisko tieksmi veidot attiecības. Te jāapstiprina, ka vispārējums piemīt cilvēkiem, nevis lietām.*

---

680 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums Darba jautājumam veltītā starptautiskā simpozija dalībniekiem* (2001. gada 14. septembris), 5; *L'Osservatore Romano*, 2001. gada 16. septembris, 7. lpp.

681 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna darbaļaudīm Jubilejas gadā* (2000. gada 1. maijs), 2; *Jāņa Pāvila II mācība*, XXIII, 1 (2000), 720. lpp.

682 JĀNIS PĀVILS II, *Homilija Svētajā Misē darbaļaužu Jubilejā* (2000. gada 1. maijs), 3; *Jāņa Pāvila II mācība*, XXIII, 1 (2000), 717. lpp.

Tehnoloģija var būt globalizācijas instrumentālais cēlonis, taču tās sākotnējais cēlonis ir cilvēku saimes vispārējums. Tātad darbs ir vispārējs tāpēc, ka tā pamatā ir cilvēkam raksturīgā iezīme veidot attiecības. Tehnoloģija, jo īpaši elektronika, darba attiecību aspektam devusi iespēju izplatīties visā pasaulē, piešķirot globalizācijai īpašu ātrumu. Šī dinamisma pamatu pamats ir strādnieks, kas vienmēr ir subjekts, nevis objekts. Tāpēc arī globalizētais darbs rodas no darbam piemītošā attiecību aspekta antropoloģiskā pamata. Darba globalizācijas negatīvie aspekti nedrīkst graut iespēju, kas paveras visiem cilvēkiem, proti, *ļaut pasaules līmenī izpausties darba humānismam* un solidaritātei darba jomā, lai, strādājot visā pasaulē līdzīgos un savstarpēji saistītos apstākļos, cilvēki aizvien labāk saprastu savu vienīgo un visiem kopīgo aicinājumu.

SEPTĪTĀ NODAĻA

EKONOMISKĀ DZĪVE

I. BIBLISKIE ASPEKTI

a) Cilvēks, nabadzība un bagātība

323. *Vecajā Derībā redzama divējāda attieksme pret ekonomiskajiem labumiem un bagātību. No vienas puses, pozitīvi tiek vērtēts tas, ka pieejami dzīvei nepieciešamie materiālie labumi. Pārticība, taču ne bagātība vai greznība tika uzskatīta par Dieva svētību. Gudribas grāmatās nabadzība tiek raksturota ne tikai kā dīkdienības un slinkuma negatīvās sekas (sal. Sak 10, 4), bet arī kā dabisks fakts (sal. Sak 22, 2). No otras puses, ekonomiskie labumi un bagātība tiek nosodīti nevis paši par sevi, bet to ļaunprātīgās izmantošanas dēļ. Pravešu tradīcija nosoda krāpšanu, nelietīgu piesavināšanos, citu cilvēku ekspluatāciju un netaisnību, it īpaši pret nabadzīgākajiem (sal. Is 58, 3–11; Jer 7, 4–7; Os 4, 1–2; Am 2, 6–7; Mih 2, 1–2). Šī tradīcija, kas apspiesto, neaizsargāto un trūcīgo cilvēku nabadzību uztver kā ļaunumu, vienlaikus to uztver kā simbolu cilvēka situācijai Dieva priekšā, jo viss labais nāk no Dieva kā dāvana, ko pārvaldīt un ar ko dalīties.*

324. *Tas, kurš atzīst savu nabadzību Dieva priekšā neatkarīgi no situācijas, kādā dzīvo, bauda īpašu Viņa uzmanību: kad nabags meklē Kungu, Viņš atbild; kad tas sauc pēc Kunga, Viņš uzklausa. Dievišķie apsolījumi tiek izteikti nabadzīgajiem: viņi būs starp Dievu un Viņa tautu noslēgtās derības mantinieki. Dieva pestījošā iejaukšanās īstenosies ar jaunā Dāvida starpniecību (sal. Ez 34, 22–31): viņš tāpat kā ķēniņš Dāvids un vēl vairāk aizstāvēs nabagos un veicinās taisnību. Viņš iedibinās jaunu Derību un ticīgo sirdi ierakstīs jaunu likumu (sal. Jer 31, 31–34).*

Ja nabadzību pieņem vai pēc tās tiecas reliģiskā garā, tā cilvēku dara atvērtu Dieva radītās kārtības saskatīšanai un pieņemšanai. No šāda viedokļa “bagātnieks” ir tas, kurš vairāk paļaujas uz savu īpašumu nekā uz Dievu. Tas ir cilvēks, kurš dara sevi stipru ar savu roku darbu un paļaujas tikai pats uz saviem spēkiem. Nabadzība kļūst par morālu vērtību, ja tā izpaužas kā pazemīga gatavība un atvērtība Dievam, kā pašlūgums uz Viņu. Šāda nostāja cilvēku dara spējīgu atzīt ekonomisko labumu relativitāti un pret tiem izturēties kā pret Dieva dāvanām, kas jāpārvalda un ar ko jādalās, jo Dievs ir sākotnējais visu labumu īpašnieks.

325. *Jēzus pārņēma visu Vecās Derības tradīciju, arī to, kas attiecas uz ekonomiskajiem labumiem, bagātību un nabadzību, un Viņš tai piešķīra skaidrību un pilnību (sal. Mt 6, 24 un 13, 22; Lk 6, 20 un 12, 15–21; Rom 14, 6–8 un 1 Tim 4, 4). Viņš, dāvādams savu Garu un mainīdams sirdis, nāk dibināt “Dieva Valstību”, lai darītu iespējamu jauna veida sabiedrības dzīvi un taisnīgumu brālībā, solidaritātē un kopībā. Kristus nodibinātā Valstība dara pilnīgu sākotnējo radītās kārtības un cilvēka darbības labumu, ko aptumšojis grēks. Ikviens cilvēks, atbrīvots no ļaunā un atkal būdams kopībā ar Dievu, var turpināt Jēzus darbu ar Viņa Gara palīdzību – gādāt taisnību nabadzīgajiem, atbrīvot apspiestos, mierināt noskumušos, nemitīgi tiekties pēc jaunas sabiedriskās kārtības, kas piedāvātu atbilstošus risinājumus materiālās nabadzības problēmai un aizvien sekmīgāk apkarotu spēkus, kuri kavē vājāko centienus izkļūt no posta un verdzības. Kad tas notiek, Dieva Valstība ir klātesoša uz zemes, kaut arī tā nav no šīs pasaules. Dieva Valstībā praviešu apsolījumi rod galīgo piepildījumu.*

326. *Atklāsmes gaismā ekonomiskā darbība jāuzskata par Dieva dotu aicinājumu ikvienam cilvēkam un tā ar pateicību jāveic. Dievs cilvēku iemītināja dārzā, lai viņš to koptu un sargātu, ievērojot precīzi noteiktās robežas (sal. Rad 2, 16–17) un apņemoties to pilnveidot (sal. Rad 1, 26–30; 2, 15–16; Gudr 9, 2–3). Liecinādams par Radītāja varenību un labestību, cilvēks dodas uz brīvības pilnību, uz ko Dievs viņu aicina. Saņemto dāvanu, arī*

materiālo dāvanu, laba pārvaldīšana ir taisnības darbs pret sevi un pret citiem cilvēkiem, jo saņemto jāprot labi izmantot, glabāt un vairot, kā māca līdzība par talentiem (sal. Mt 25, 14–30; Lk 19, 12–27).

*Ekonomiskajai darbībai un materiālajam progresam ir jākalpo cilvēkam un sabiedrībai; ja cilvēki tiem nododas ar Kristus mācekļu ticību, cerību un mīlestību, tad arī ekonomika un progress var pārtapt par pestīšanas un svētdarīšanas līdzekļiem. Arī šajās jomās iespējams paust mīlestību un solidaritāti, kas ir vairāk nekā cilvēciska, un veicināt jauna humānisma rašanos, kas ļauj apjaust, kāda būs pēdējo laiku pasaule.⁶⁸³ Visu Atklāsmi Jēzus rezumē aicinājumā ticīgajam *kļūt bagātam Dieva priekšā* (sal. Lk 12, 21). Šī mērķa sasniegšanai var kalpot arī ekonomika, ja to izmanto kā līdzekli indivīda un sabiedrības vispārējai izaugsmei un dzīves cilvēciskās kvalitātes celšanai.*

327. *Ticība uz Jēzu Kristu palīdz gūt pareizu izpratni par sabiedrības attīstību saistībā ar visaptverošu un solidāru humānismu. Šajā ziņā ļoti noderīgs ir Baznīcas sociālās mācības ieguldījums teoloģisku pārdomu veidā: “Ticība Pestītājam Kristum, kas .. izgaismo attīstības būtību, vada arī cilvēku sadarbību. Svētā apustuļa Pāvila Vēstulē kolosiešiem lasām, ka Kristus ir “neredzamā Dieva attēls, visas radības pirmdzimtais” un ka “viss ir radīts caur Viņu un Viņa dēļ” (Kol 1, 15–16). Patiešām, “viss pastāv Viņā”, jo “Dievam labpatika, ka visa pilnība mājotu Viņā, lai caur Viņu visu izlīdzinātu ar sevi” (Kol 1, 20). Šajā Dieva plānā, kas no mūžības aizsācies Kristū, Tēva pilnīgajā “attēlā”, un kas piepildījumu rod Viņā, “pirmdzimtajā no mirušajiem” (Kol 1, 15–18), *iekļaujas mūsu vēsture*, kuru iezīmē mūsu individuālie un kopīgie centieni paaugstināt cilvēka stāvokli, pārvarēt šķēršļus, kas pastāvīgi rodas mūsu ceļā. Tādējādi mēs tiekam sagatavoti līdzdalībai pilnībā, kas “mājo Kungā” un ko Viņš nodod “savai Miesai – Baznīcai” (Kol 1, 18; sal. Ef 1, 22–23). Savukārt grēku,*

---

683 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 25–27: AAS 73 (1981), 638.–647. lpp.

kas mūs nepārstāj vajāt un apdraud mūsu iespēju īstenot sevi kā cilvēku, ir uzvarējis Kristus dāvātais “izlīgums” (sal. Kol 1, 20).⁶⁸⁴

b) Bagātība pastāv tādēļ, lai tajā dalītos

328. *Materiālie labumi, pat ja tie pieder likumīgi, vienmēr ir domāti visiem; jebkāda nelikumīga to uzkrāšana ir amorāla, jo ir kļajā pretrunā vispārējam piešķirumam, ko Dievs Radītājs attiecinājis uz visiem labumiem.* Kristīgā pestīšana ir cilvēka pilnīga atbrīvošana, cilvēks ir brīvs gan no nabadzības, gan arī attiecībā uz mantas piederību. “Jo visu ļaunumu sakne ir alkātība. Pēc naudas tiekdamies, dažs ir nomaldījies no ticības..” (1 Tim 6, 10) Baznīcas tēvi vairāk uzsvēruši to, ka ticīgajiem jāatgriežas un jāpārveido sava domāšana, nekā vajadzību mainīt sava laika sabiedriskās un politiskās struktūras. Viņi aicina tos, kuri strādā saimnieciskajā jomā un kuriem pieder materiālie labumi, sevi uzskatīt par pārvaldniekiem, kam Dievs šos labumus uzticējis.

329. *Savu funkciju – kalpot cilvēkam – bagātības pilda tad, ja tiek paredzētas tam, lai nestu labumu citiem un visai sabiedrībai.*⁶⁸⁵ “Kā mēs varētu darīt labu savam tuvākajam,” jautā svētais Klēments no Aleksandrijas, “ja nevienam nekas nepiederētu?”⁶⁸⁶ Svētā Jāņa Hrisostoma skatījumā bagātības pieder daži, lai viņi varētu iemantot nopelnus, daloties tajās ar citiem.⁶⁸⁷ Bagātības ir labums, kas nāk no Dieva: cilvēks, kuram tās pieder, ir aicināts tās izmantot un laist apgrozībā tā, lai labumu no tām varētu gūt arī trūcīgie. Pārmērīga pieķeršanās bagātībām un vēlme tās uzkrāt ir uzlūkota kā ļaunums. Svētais Basilijs Lielais bagātos aicina atvērt savas mantas krātuves un tiem saka: “Kā liela strau-

684 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 31: AAS 80 (1988), 554.–555. lpp.

685 Sal. HERMA, *Gans, Liber Tertium, Similitudo I*: PG 2, 954. lpp.

686 Sv. KLĒMENTS NO ALEKSANDRIJAS, *Quis dives salvetur*, 13: PG 9, 618. lpp.

687 Sal. sv. JĀNIS HRISOSTOMS, *Homiliae XXI de Statuis ad populum Antiochenum habitae*, 2, 6–8: PG 49, 41.–46. lpp.

me pa tūkstošiem kanālu plūst uz auglīgu zemi, tāpat arī tu liec savai bagātībai pa tūkstoš ceļiem sasniegt nabadzīgo mājas.”⁶⁸⁸ Bagātība, skaidro svētais Basilijs, ir kā ūdens, kas akā kļūst jo tīrāks, jo biežāk no tās smel, un kas sastāvas, ja aku neizmanto.”⁶⁸⁹ Bagātais, kā vēlāk teicis svētais Grēgorijs Lielais, nav nekas vairāk kā sava īpašuma pārvaldnieks. Dot nepieciešamo tam, kam tas vajadzīgs, ir pienākums, kas jāveic ar pazemību, jo labumi nepieder tam, kurš tos izdala. Tas, kurš bagātības glabā tikai sev, nav bez vainas; dot tās tiem, kam tās vajadzīgas, nozīmē atmaksāt parādu.⁶⁹⁰

II. ĒTIKA UN EKONOMIKA

330. *Baznīcas sociālā mācība uzsver ekonomikas ētisko aspektu.* Pāvests Pij XI kādā enciklikas *Quadragesimo anno* vietā runā par saikni starp ekonomiku un ētiku: “Kaut arī ekonomika un ētika ir divas dažādas jomas un katrai no tām ir savi principi, būtu nepareizi apgalvot, ka ekonomiskā joma un morālā joma ir tik tālas, tik svešas, ka pirmā nekādā gadījumā nav atkarīga no otrās. Protams, ekonomikas likumi, kuru pamatā ir materiālo lietu daba un cilvēka garīgās un fiziskās spējas, nosaka, kādas robežas ekonomikā cilvēks var un kādas nevar sasniegt saviem spēkiem un ar kādiem līdzekļiem tas iespējams. Savukārt prāts, pamatojoties uz materiālo lietu dabu un cilvēka individuālo un sabiedrisko dabu, skaidri izsecina mērķi, kam Radītājs ir pakārtojis visu ekonomisko dzīvi. Taču tikai morāles likums, kas visā mūsu darbību daudzveidībā liek mums tiekties pēc augstākā un

---

688 Sv. BASILIJS LIELAIS, *Homilia in illud Lucae, Destruam horrea mea*, 5: PG 31, 271. lpp.

689 Sal. sv. BASILIJS LIELAIS, *Homilia in illud Lucae, Destruam horrea mea*, 5: PG 31, 271. lpp.

690 Sal. sv. GRĒGORIJS LIELAIS, *Regula pastoralis*, 3, 21: PL 77, 87.–89. lpp. 21. § virsraksts: “Quomodo admonendi qui aliena non appetunt, sed sua retinent; et qui sua tributentes, aliena tamen rapiunt.”

galīgā mērķa, mūs arī mudina ikvienā darbībā tiekties pēc mērķa, kuru tai noteikusi daba vai drīzāk pats tās Autors, un tiešos mērķus pareizi pakārtot augstākajam un galīgajam mērķim.”⁶⁹¹

331. *Saikne starp ētiku un ekonomiku ir nepieciešama un būtiska: ekonomiskā darbība un ētiska rīcība ir cieši saistītas. Atšķirība starp ētiku un ekonomiku nenozīmē abu šo jomu šķirtību. Tieši pretēji, tā nozīmē savstarpīgumu, kam ir būtiska nozīme. Tieši tāpat kā ētikas jomā jāņem vērā ekonomikas prasības un apsvērumi, arī ekonomikas jomā vajadzīga atvērtība ētikas prasībām. “Arī sociālekonomiskajā dzīvē ir jāņem vērā un jāveicina cilvēka personas cieņa un viņa integrālais aicinājums, kā arī visas sabiedrības labums, jo cilvēks taču ir visas sociālekonomiskās dzīves radītājs, centrs un mērķis.”⁶⁹² Piešķirt ekonomiskajām interesēm svarīgumu, kāds tām taisnīgi pienākas, nenozīmē atteikties no metaekonomiskiem apsvērumiem kā no kaut kā iracionāla, jo ekonomikas mērķis nav rodams pašā ekonomikā, bet gan tajā, ka tā paredzēta cilvēkam un sabiedrībai.⁶⁹³ Jo ekonomikai ne zinātniskā, ne praktiskā līmenī nav uzticēts mērķis nodrošināt cilvēka papildījumu, ne arī cilvēku līdzāspastāvēšanu. Tās uzdevums ir ierobežots: pakalpojumu sniegšana, materiālo vērtību ražošana, sadale un patēriņš.*

332. *Ekonomikas ētiskais aspekts rāda, ka ekonomiskā produktivitāte un cilvēces solidāras attīstības veicināšana nav divi dažādi vai alternatīvi mērķi, bet gan viens nedalāms mērķis. Morāle, kas ir būtisks ekonomiskās dzīves elements, nav tai pretrunā un nav arī neitrāla pret to: ja morāle iedvesmojas no taisnīguma un solidaritātes, tad tā ir ekonomikas sociālās efektivitātes faktors. Labumu ražošana ir pienākums, kas jāveic efektīvi, lai nelietderīgi netērētu resursus, bet nav pieņemama arī tāda ekonomiskā izaugsme, kas panākta uz cilvēku, veselu tautu un sociālo grupu rēķina, tos*

691 PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 190.–191. lpp.

692 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 63. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 843. lpp.

693 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2426. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 589. lpp.

nolemjot nabadzībai un izstumtībai. Bagātības pieaugumam, kas izpaužas kā preču un pakalpojumu pieejamība, un morāles prasībai par to taisnīgu sadali jāmudina cilvēks un visa sabiedrība kopumā praktizēt svarīgo solidaritātes tikumu⁶⁹⁴, lai taisnīguma un tuvākmīlestības garā apkarotu “grēka struktūras”⁶⁹⁵, kas rada un kultivē nabadzību, nepietiekamu attīstību un degradāciju. Šīs struktūras radušās un pastāv daudzu konkrētu cilvēciskā egoisma izpausmju dēļ.

333. *Lai ekonomiskajām darbībām piešķirtu ētisku ievirzi, to subjektam jābūt visiem cilvēkiem un visām tautām.* Visiem ir tiesības piedalīties ekonomiskajā dzīvē un pienākums atbilstoši savām spējām sniegt ieguldījumu, lai veicinātu savas valsts un visas cilvēces progresu.⁶⁹⁶ Ja visi kaut kādā ziņā ir atbildīgi par visiem, tad ikvienam ir pienākums iesaistīties visu ekonomiskajā attīstībā⁶⁹⁷: tas ir solidaritātes un taisnības pienākums un labākais veids, kā panākt visas cilvēces izaugsmi. Ja ekonomiskā darbība norisinās saskaņā ar ētikas normām, tā kļūst par savstarpēju kalpošanu, ražojot preces un sniedzot pakalpojumus, kas nepieciešami katra cilvēka attīstībai, un par iespēju ikvienam cilvēkam dzīvot solidaritātes garā un atbildēt uz aicinājumu “būt kopībā ar citiem cilvēkiem – kopībā, kurai Dievs viņus radījis”⁶⁹⁸. Centieni izstrādāt un īstenot ekonomiskos un sociālos projektus, kas spētu veicināt to, ka sabiedrība kļūst taisnīgāka un pasaule – cilvēcīgāka, ir ne tikai smags uzdevums, bet arī iedvesmojošs pienākums tiem, kas darbojas ekonomikas jomā, un ekonomikas zinātņu speciālistiem.⁶⁹⁹

---

694 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 40: AAS 80 (1988), 568.–569. lpp.

695 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 36: AAS 80 (1988), 561. lpp.

696 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 65. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 847. lpp.

697 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 32: AAS 80 (1988), 556.–557. lpp.

698 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 41: AAS 83 (1991), 844. lpp.

699 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 15–16: AAS 92 (2000), 366.–367. lpp.

334. *Ekonomikas mērķis ir bagātības vairošana un tās pakāpenisks pieaugums ne tikai kvantitatē, bet arī kvalitātē: tas ir morāli pareizi, ja vien tiek orientēts uz visaptverošu un solidāru cilvēka un tās sabiedrības attīstību, kurā viņš dzīvo un strādā. Attīstību nedrīkst pielīdzināt vienkāršai labumu un pakalpojumu uzkrāšanai, jo ar uzkrāšanu vien nepietiek, pat ja to dara kopīgā labuma dēļ, lai cilvēks kļūtu patiesi laimīgs. Šajā sakarībā Baznīcas sociālā mācība brīdina no slazda, ko slēpj tikai kvantitatīva attīstība, jo “jebkāda veida materiālo labumu pārmērīga pieejamība atsevišķiem sabiedrības slāņiem cilvēkus viegli padara par “īpašuma” un tūlītēju baudu vergiem. [...] Lūk, kas ir tā dēvētā “patēriņa” jeb patērnieciskuma civilizācija”⁷⁰⁰.*

335. *No visaptverošas un solidāras attīstības skatpunkta var pareizi novērtēt morālo nozīmību, ko Baznīcas sociālā mācība piešķir tirgus ekonomikai jeb vienkārši brīvajai ekonomikai: “Ja ar vārdu “kapitālisms” apzīmē ekonomisko sistēmu, kas atzīst uzņēmuma, tirgus, privātīpašuma un tam atbilstošās atbildības par ražošanas līdzekļiem, kā arī brīvas cilvēka jaunrades fundamentālo un pozitīvo nozīmi ekonomikas jomā, tad atbilde, bez šaubām, ir pozitīva, pat ja drīzāk te būtu jārunā par “biznesa ekonomiku”, “tirgus ekonomiku” vai vienkārši “brīvo ekonomiku”. Bet, ja ar vārdu “kapitālisms” saprot sistēmu, kurā brīvība ekonomikas jomā nav ietverta stingrā tiesiskā regulējumā, kas tai liek kalpot cilvēka brīvībai visā tās pilnībā un kas to uztver kā atsevišķu šīs brīvības aspektu, kura kodols ir ētisks un reliģisks, tad atbilde ir negatīva.”⁷⁰¹ Tā tiek definēts kristīgais skatījums attiecībā uz ekonomiskās darbības sociālajiem un politiskajiem aspektiem – ne tikai tās noteikumiem, bet arī morālo kvalitāti un nozīmi.*

---

700 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 28: AAS 80 (1988), 548. lpp.

701 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 42: AAS 83 (1991), 845.–846. lpp.

III. PRIVĀTĀ INICIATĪVA UN UZŅĒMĒJDARBĪBA

336. *Baznīcas sociālā mācība cilvēka brīvību ekonomikas jomā uzskata par fundamentālu vērtību un neaizskaramām tiesībām, kas jāveicina un jāaizsargā: “Katram ir tiesības uz ekonomisko iniciatīvu, katram likumīgi jāizmanto savi talanti, lai sekmētu labklājības celšanu par labu visiem un saņemtu taisnīgu atalgojumu par savām pūlēm.”*⁷⁰² Šī mācība brīdina no negatīvajām sekām, kādas ir *tiesību uz ekonomisko iniciatīvu* vājināšanai vai liegumam: “Pieredze mums liecina, ka šo tiesību liegšana vai ierobežošana iedomātas visu sabiedrības locekļu “vienlīdzības” vārdā vājina vai pavisam iznīcina iniciatīvas garu, tas ir, *pilsoņa radošo subjektivitāti.*”⁷⁰³ Šādā skatījumā brīvu un atbildīgu iniciatīvu ekonomikas jomā var kvalificēt arī kā aktu, kas atklāj cilvēka kā radoša un uz saskarsmi vērsta subjekta cilvēciskumu. Tāpēc šai iniciatīvai jādod *plašas izpausmes iespējas*. Valstij ir morāls pienākums stingri ierobežot tikai tādu ekonomisko darbību, kuras veids vai izmantotie līdzekļi nav savienojami ar virzību uz kopīgā labuma sasniegšanu.⁷⁰⁴

337. *Radošais aspekts ir būtisks cilvēka darbības elements, arī uzņēmējdarbībā, un it īpaši tas izpaužas plānošanas un inovāciju jomā: “Organizēt šādu ražošanas ieceri, izplānot tās ilgumu, pārliecināties, ka tā atbilst vajadzībām, kuras tai jāapmierina, un*

702 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2429. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 590. lpp.; sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 63. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 843.–845. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 852.–854. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 15: AAS 80 (1988), 528.–530. lpp.; Jānis Pāvils II, enc. *Laborem exercens*, 17: AAS 73 (1981), 620.–622. lpp.; Jānis XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 413.–415. lpp.

703 Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 15: AAS 80 (1988), 529. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2429. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 590. lpp.

704 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 16: AAS 83 (1991), 813.–814. lpp.

uzņemties nepieciešamo risku – arī tas mūsdienu sabiedrībā ir bagātības avots. Tādējādi arvien skaidrāka un izšķirīgāka kļūst disciplinēta un radoša *cilvēka darba nozīme* un būtisks šī darba elements – iniciatīva un spēja veikt uzņēmējdarbību.”⁷⁰⁵ Šīs mācības pamatā ir atziņa, ka “cilvēka galvenais resurss līdzās zemes resursiem ir pats cilvēks. Ar savām prāta spējām viņš atklāj produktīvās iespējas, kas saistītas ar zemi, un daudzos veidus, kā var apmierināt cilvēka vajadzības”⁷⁰⁶.

a) Uzņēmējdarbība un tās mērķi

338. *Uzņēmējdarbība jāraksturo spējai kalpot sabiedrības kopīgajam labumam, ražojot preces un sniedzot pakalpojumus. Cenšoties ražot preces un sniegt pakalpojumus pēc ieceres, kuras mērķis ir apmierināt dažādu iesaistīto pušu intereses, uzņēmējdarbība rada bagātības visai sabiedrībai – ne tikai īpašniekiem, bet arī citiem, kas tajā iesaistīti. Bez šīs tipiski ekonomiskās funkcijas uzņēmējdarbībai ir arī sociāla funkcija: tā rada sastapšanās un sadarbības iespēju, kā arī izdevību iesaistītajām personām likt lietā savas prasmes. Tāpēc ekonomiskais aspekts uzņēmējdarbībā ir ne tikai ekonomisko, bet arī sociālo un morālo mērķu sasniegšanas nosacījums: uz šiem mērķiem jātiecas vienlaikus.*

Uzņēmējdarbības mērķi jāīsteno saskaņā ar ekonomikas nosacījumiem un kritērijiem, taču nedrīkst atstāt novārtā patiesās vērtības, bez kurām nav iespējama konkrēta personas un sabiedrības attīstība. Raugoties no šī personas un sabiedrības skatpunkta, “uzņēmumu nevar uzskatīt tikai par “kapitālsabiedrību”. Tas vienlaikus ir arī “personu sabiedrība”, kurā dažādos veidos un uzņemoties specifisku atbildību, iesaistīti gan tie, kas nodrošina uzņēmējdarbībai nepieciešamo kapitālu, gan tie, kas sniedz savu ieguldījumu strādājot”⁷⁰⁷.

---

705 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 32: AAS 83 (1991), 833. lpp.

706 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 32: AAS 83 (1991), 833. lpp.

707 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 43: AAS 83 (1991), 847. lpp.

339. *Visiem uzņēmumā iesaistītajiem jāapzinās, ka uzņēmums, kurā tie strādā, ir labums, kas paredzēts visiem, nevis struktūra, kura sniedz iespēju apmierināt tikai atsevišķu personu intereses. Ja ir šāda izpratne, tad iespējams izveidot tādu ekonomiku, kas patiešām kalpo cilvēkam, un izstrādāt plānus īstai sadarbībai starp dažādiem sociālajiem partneriem.*

Ļoti svarīgs un nozīmīgs piemērs šajā sakarībā ir tā dēvēto kooperatīvo, mazo un vidējo uzņēmumu, kā arī amatnieku un zemnieku uzņēmumu darbība. Baznīcas sociālā mācība uzsver šo uzņēmumu ieguldījumu darba vērtības palielināšanā, individuālās un sociālās atbildības izjūtas pieaugšanā, demokrātiskā dzīvē, kā arī cilvēcisko vērtību stiprināšanā, kuras palīdz tirgus un sabiedrības izaugsmei.⁷⁰⁸

340. *Baznīcas sociālā mācība atzīst, ka peļņa ir pirmais rādītājs, kas liecina par sekmīgu uzņēmuma darbību: “Ja uzņēmums gūst peļņu, tad tas nozīmē, ka ražošanas faktori tiek atbilstoši izmantoti.”⁷⁰⁹ Taču peļņa ne vienmēr liecina par to, ka uzņēmums atbilstoši kalpo sabiedrībai.⁷¹⁰ Piemēram, var būt tā, ka “finanšu rādītāji ir kārtībā, taču cilvēki, kas ir uzņēmuma lielākā bagātība, tiek pazemoti un viņu cieņa – aizskarta”⁷¹¹. Tā notiek tad, ja uzņēmums atrodas tādā sociālajā un kulturālajā sistēmā, kurai raksturīga cilvēku ekspluatācija, izvairīšanās no sociālā taisnīguma uzliktajiem pienākumiem un strādnieku tiesību neievērošana.*

Būtiski, lai likumīgie centieni pēc peļņas būtu saskaņā ar uzņēmumā dažādi nodarbināto cilvēku cieņas aizsardzību. Šīs divas prasības nav pretrunā viena otrai, jo, no vienas puses, nebūtu reāli censties nodrošināt uzņēmuma nākotni, ja tas neražotu preces, nesniegtu pakalpojumus un negūtu peļņu, kas ir ekonomiskās darbības rezultāts. No otras puses, sekmējot strādājošo

708 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 422.–423. lpp.

709 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991), 837. lpp.

710 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2424. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 589. lpp.

711 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991), 837. lpp.

personu izaugsmi, tiek veicināta lielāka produktivitāte un darba efektivitāte. Uzņēmumam jābūt solidārai kopienai⁷¹², kas nav norobežojusies savās korporatīvajās interesēs. Tam jātiecas pēc darba “sociālās ekoloģijas”⁷¹³ un jāsniedz ieguldījums kopīgā labuma veicināšanā, arī rūpējoties par vides aizsardzību.

341. *Centieni pēc taisnīgas peļņas ekonomiskajā un finansiālajā darbībā ir pieņemami, taču augļošana ir morāli nosodāma:* “Tie, kuru kāre pēc peļņas un iedzīvošanās no aizdevumiem izraisa badu un nāvi savu brāļu vidū, netieši izdara slepkavību. Tā viņiem ir pieskaitāma kā vaina.”⁷¹⁴ Šāds nosodījums attiecas arī uz starptautiskajām ekonomiskajām attiecībām, īpaši jau runājot par situāciju mazāk attīstītās valstīs, kas nedrīkst ciest tādu finanšu sistēmu dēļ, kurās “notiek ļaunprātīga izmantošana un pat augļošana”⁷¹⁵. Baznīcas Maģistērijs vēl nesēn visā noteiktībā un nepārprotami ir nosodījis šādu praksi, kas vēl joprojām ir dramatiski izplatīta: “Nedrīkst praktizēt augļošānu – tā ir nelai-me, kas sastopama arī mūsdienās un spēj izpostīt daudzu cilvēku dzīvi.”⁷¹⁶

342. *Mūsdienās uzņēmējdarbība norisinās aizvien plašākā ekonomiskajā kontekstā, kur redzamas nacionālo valstu ierobežotās spējas pārvaldīt straujos pārmaiņu procesus, kas skar starptautiskās ekonomiskās un finansiālās attiecības. Šāda situācija uzņēmējdarbībā liek uzņemties jaunu un lielāku atbildību, nekā tā bija pagātnē. Patiesi solidārai un visaptverošai cilvēces attīstībai uzņēmējdarbības nozīme nekad agrāk nav bijusi tik būtiska kā šobrīd. Tikpat būtiska šajā ziņā ir izpratne par to, ka “attīstība*

---

712 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 43: AAS 83 (1991), 846.–848. lpp.

713 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 38: AAS 83 (1991), 841. lpp.

714 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2269. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 557. lpp.

715 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2438. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 592. lpp.

716 JĀNIS PĀVILS II, *Katehēze vispārējā audiencē* (2004. gada 4. februāris), 3: *L'Osservatore Romano*, 2004. gada 5. februāris, 4. lpp.

vai nu kļūst kopīga visās pasaules malās, vai arī nonāk regresā arī tajos reģionos, kam raksturīgs pastāvīgs progress. Šī parādība norāda uz to, kāda ir *īstas* attīstības daba: vai nu tajā ir līdzdalīga visas pasaules valstis, vai arī tā nav īsta attīstība”⁷¹⁷.

b) Uzņēmēja un uzņēmuma vadītāja nozīme

343. *Ekonomiskajā iniciatīvā izpaužas cilvēka intelekts un nepieciešamība radoši un sadarbības garā atbildēt uz cilvēka vajadzībām.* Radoša pieeja un sadarbība ir pazīmes, kas liecina par patiesu konkurenci uzņēmējdarbībā: *cum-petere* [sa-censties] nozīmē kopīgiem spēkiem meklēt atbilstošākos risinājumus, lai atbildētu uz vajadzībām, tiklīdz tās rodas. Atbildības izjūta, kuras pamatā ir brīva ekonomiskā iniciatīva, parādās ne vien kā *indivīda tikums*, kas ir būtisks ikviena cilvēka izaugsmē, bet arī kā *sabiedrības tikums*, kurš nepieciešams solidāras kopienas attīstībai: “Šajā procesā iesaistīti svarīgi tikumi, tādi kā centība, čaklums, apdomība pirms riska uzņemšanās, uzticamība un uzticība savstarpējās attiecībās, drosme īstenot lēmumus, kas ir smagi un sāpīgi, taču nepieciešami gan kopējai uzņēmuma darbībai, gan arī iespējamo neveiksmju pārvarēšanai.”⁷¹⁸

344. *No sociālā viedokļa raugoties, uzņēmējam un uzņēmuma vadītājam ir centrāla nozīme, jo viņi atrodas mūsdienu uzņēmumam raksturīgo tehnisko, komerciālo, finansiālo un kulturālo saikņu centrā.* Tā kā uzņēmējdarbība kļūst arvien sarežģītāka, uzņēmumu lēmumiem ir daudz ārkārtīgi nozīmīgu savstarpēji saistītu seku ne tikai ekonomikā, bet arī sociālajā jomā, tāpēc, lai uzņēmējs un uzņēmuma vadītājs īstenotu savu atbildību, tiem pastāvīgi jāveltī pūles ne tikai zināšanu atsvaidzināšanai, bet arī pārdomām par morāles principiem, kam jānosaka viņu izdarītā izvēle.

Uzņēmēji un uzņēmumu vadītāji nedrīkst aprobežoties ar to, ka ņem vērā vienīgi uzņēmuma ekonomisko mērķi, ekonomiskās

717 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 17: AAS 80 (1988), 532. lpp.

718 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 32: AAS 83 (1991), 833. lpp.

efektivitātes kritērijus un rūpes par “kapitālu” jeb ražošanas līdzekļu kopumu. Viņu tiešais pienākums ir arī konkrēti respektēt uzņēmumā strādājošo personu cilvēcisko cieņu.⁷¹⁹ Šīs personas ir “uzņēmuma visvērtīgākie aktīvi”⁷²⁰, izšķirošais ražošanas faktors⁷²¹. Pieņemot nozīmīgus stratēģiskus un finansiālus lēmumus, veicot iepirkumus vai pārdodot, sašaurinot vai slēdzot ražotnes vai saplūstot ar citu uzņēmumu, nedrīkst aprobežoties tikai ar finansiāliem un komerciāliem kritērijiem.

345. *Baznīcas sociālā mācība uzsver, ka uzņēmējam un uzņēmuma vadītājam jācenšas darbu savā uzņēmumā organizēt tā, lai atbalstītu ģimenes, it īpaši ģimenes mātes, radot tām iespēju pildīt savus pienākumus⁷²²; lai saskaņā ar vienotu redzējumu par cilvēku un attīstību izpildītu prasību pēc kvalitātes – “pēc saražoto un patērēto preču kvalitātes, sniegto pakalpojumu kvalitātes, vides un vispārējā dzīves līmeņa kvalitātes”⁷²³; lai tad, kad ir atbilstoši ekonomiskie nosacījumi un politiskā stabilitāte, investētu tajās ražošanas vietās un jomās, kas indivīdiem un tautām sniedz “iespēju sekmīgi darīt savu darbu”⁷²⁴.*

IV. EKONOMIKAS INSTITŪCIJĀM JĀKALPO CILVĒKAM

346. *Viens no prioritārajiem faktoriem ekonomikā ir resursu izmantošana⁷²⁵, tas ir, visu to preču un pakalpojumu izmantošana,*

719 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2432. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 591. lpp.

720 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991), 837. lpp.

721 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 32: AAS 83 (1991), 832.–835. lpp.

722 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Laborem exercens*, 19: AAS 73 (1981), 625.–629. lpp.

723 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991), 838. lpp.

724 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991), 840. lpp.

725 Par resursu un labumu izmantošanu skatīt Baznīcas sociālo mācību

*kuriem ekonomikas subjekti, proti, ražotāji un patērētāji gan privātajā, gan sabiedriskajā sfērā, piešķir vērtību, jo tie ir noderīgi ražošanai un patēriņam. Dabā resursu ir kvantitatīvi maz. Tas nozīmē, ka ikvienam ekonomikas subjektam, ikvienai sabiedrībai jāizstrādā plāns, kā šos resursus izmantot iespējami racionālāk, ievērojot *taupības principu*. No tā atkarīgs gan sekmīgs atrisinājums vispārējai un būtiskajai ekonomikas problēmai, kas saistīta ar līdzekļu trūkumu individuālajām un sociālajām, privātajām un sabiedriskajām vajadzībām, gan arī visas ekonomiskās sistēmas kopējā strukturālā un funkcionālā efektivitāte. Šī efektivitāte tiešā veidā saistīta ar dažādu subjektu, piemēram, tirgus, valsts un sociālo starpniekorganizāciju, atbildību un spējām.*

a) Brīvā tirgus nozīme

347. *Brīvais tirgus ir sociāli svarīgs institūts, jo tas spēj nodrošināt sekmīgus rezultātus preču ražošanā un pakalpojumu sniegšanā. Vēsturē pierādījies, ka tas spēj aizsākt un uzturēt ilgstošu ekonomisko attīstību. Ir pamats uzskatīt, ka daudzos gadījumos “brīvais tirgus ir visiedarbīgākais līdzeklis, lai izmantotu resursus un sekmīgi apmierinātu patērētāju vajadzības”⁷²⁶. Baznīcas sociālā mācība augstu vērtē priekšrocības, ko brīvā tirgus mehānismi sniedz gan labākas resursu izmantošanas, gan ražojumu apmaiņas atvieglošanas ziņā. Šie mehānismi “galveno vietu ierāda personas vēlmēm un izvēlei, kas līgumā sastopas ar citas personas vēlmēm un izvēli”⁷²⁷.*

Tirgus, kurā pastāv īsta konkurence, ir iedarbīgs līdzeklis, lai sasniegtu nozīmīgus taisnīguma mērķus: iegrozot atsevišķu uzņēmumu pārmērīgo peļņu, atbildēt uz patērētāju vajadzībām, labāk izmantot un taupīt resursus, augstu novērtēt uzņēmējdarbības

---

jautājumā par labumu vispārējo piešķirumu un privātipašumu šā dokumenta IV nodaļas III daļā.

726 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 34: AAS 83 (1991), 835. lpp.

727 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 40: AAS 83 (1991), 843. lpp.

centienus un inovācijas, padarīt pieejamu informāciju, lai patiešām būtu iespējams salīdzināt un iegādāties produkciju veselīgas konkurences apstākļos.

348. *Par brīvo tirgu nevar spriest, ja neņem vērā mērķus, ko tas cenšas sasniegt, un vērtības, ko tas atspoguļo sociālajā līmenī.* Tirgus leģitimitācijas principi nav rodami pašā tirgū. Pareizas saiknes izveide starp līdzekļiem un mērķiem ir individuālās sirdsapziņas un sabiedriskās atbildības ziņa.⁷²⁸ Kaut arī uzņēmuma *individuālie ienākumi* ir likumīgi, tie nedrīkst kļūt par vienīgo mērķi. Līdzās šim mērķim pastāv vēl cits, tikpat būtisks, bet augstāka līmeņa mērķis, proti, *sabiedriskā lietderība*, kas jāīsteno nevis pretstatā tirgus loģikai, bet atbilstoši tai. Ja brīvais tirgus ievēro šīs svarīgas prasības, tad tas kalpo kopīgajam labumam un vispusīgai cilvēka attīstībai, savukārt tad, ja saikne starp līdzekļiem un mērķiem ir pretēja minētajai, brīvais tirgus var pārvērsties par nehumānu un atsvešinošu institūtu, kura radītās sekas ir nekontrolējamas.

349. *Baznīcas sociālā mācība, atzīdama, ka tirgus ir neaizstājams instruments ekonomiskās sistēmas iekšējai regulācijai, uzsver, ka tirgum stingri jābalstās uz morāliem mērķiem, kas nodrošina un vienlaikus atbilstošā veidā ierobežo telpu, kurā tirgus var darboties autonomi.*⁷²⁹ Ideja, ka tirgum vienam pašam var uzticēt visu labumu nodrošināšanu, nav atbalstāma, jo tās pamatā ir vienkāršots skatījums uz cilvēku un sabiedrību.⁷³⁰ Pastāvot bīstamībai tirgu padarīt par “elku”, Baznīcas sociālā mācība uzsver tā robežas, kuras ir viegli saskatāmas tirgus nespējā apmierināt svarīgas cilvēka vajadzības – vajadzības pēc tādiem labumiem, kas “pēc savas dabas nav un nevar būt tikai preces vien”⁷³¹. Šos

---

728 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 41: AAS 83 (1991), 843.–845. lpp.

729 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 41: AAS 63 (1971), 429.–430. lpp.

730 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 34: AAS 83 (1991), 835.–836. lpp.

731 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 40: AAS 83 (1991), 843. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2425. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 589. lpp.

labumus nav iespējams pirkt un pārdot saskaņā ar “vienlīdzīgas apmaiņas” principu un līgumu loģiku, kas ir tik raksturīga tirgum.

350. *Mūsdienu sabiedrībā tirgum ir svarīga sociālā funkcija, tāpēc ir svarīgi izcelt tā pozitīvo potenciālu un radīt apstākļus, kas dotu iespēju to konkrēti īstenot.* Tirgus dalībniekiem jābūt patiesi brīviem, lai salīdzinātu un izvērtētu daudzās iespējas un izdarītu izvēli, taču brīvība ekonomiskajā vidē jāregulē ar atbilstošām tiesību normām, kas kalpo pilnīgai cilvēka brīvībai: “Ekonomiskā brīvība ir tikai viens no cilvēka brīvības elementiem. Ja tā kļūst autonoma, ja cilvēks tiek vairāk uzskatīts par labumu ražotāju un patērētāju nekā subjektu, kas ražo un patērē tāpēc, lai dzīvotu, tad šī brīvība zaudē tai būtisko saikni ar cilvēka personu. Tas savukārt noved pie cilvēka apdraudētības un apspiešanas.”⁷³²

b) Valsts darbība

351. *Valsts un tās iestāžu darbībai jāatbilst subsidiaritātes principam un jārada labvēlīgas situācijas brīvai ekonomiskajai darbībai. Tai jāņem vērā arī solidaritātes princips un jānosaka ierobežojumi ekonomiskajā darbībā iesaistītajām pusēm, lai aizstāvētu visneaizsargātākos.*⁷³³ Solidaritāte bez subsidiaritātes var viegli pārvērsties tā dēvētajā “labklājības valstī”, bet subsidiaritāte bez solidaritātes var vairot egoistiskas lokālisma formas. Lai ievērotu šos divus pamatprincipus, valsts iejaukšanās ekonomikas jomā nedrīkst būt nedz pārmērīga, nedz nepietiekama, tai jāatbilst sabiedrības patiesajām vajadzībām. “Valstij ir pienākums atbalstīt uzņēmējdarbību, radot apstākļus, kas nodrošina darba iespējas, stimulējot uzņēmējdarbību tur, kur tās trūkst, vai arī atbalstot to krīzes brīžos. Tāpat valstij ir tiesības iejaukties tajos gadījumos, kad īpašas monopolsituācijas rada atpalcību vai ierobežo attīstību. Līdztekus šiem attīstības saskaņošanas un virzīšanas

732 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 39: AAS 83 (1991), 843. lpp.

733 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 15: AAS 83 (1991), 811.–813. lpp.

uzdevumiem valsts ārkārtas situācijās var veikt arī *aizstājējas funkciju*.⁷³⁴

352. *Valsts galvenais uzdevums ekonomikas jautājumos ir noteikt atbilstošu tiesisko pamatu ekonomisko attiecību reglamentēšanai, lai "pasargātu brīvās ekonomikas priekšnoteikumus, kas paredz zināmu vienlīdzību starp ekonomiskajā darbībā iesaistītajām pusēm, lai kāda no tām nav tik ļoti pārkāta par otru, ka varētu to pakļaut un paverdzināt"*⁷³⁵. Ekonomiskā darbība, jo īpaši brīvā tirgus apstākļos, nedrīkst norisināties institucionālā, tiesiskā un politiskā vakuumā. "Gluži otrādi, tās priekšnoteikums ir individuālās brīvības un privātīpašuma nodrošināšana, kā arī stabila valūta un efektīvi sabiedriskie pakalpojumi."⁷³⁶ Lai valsts izpildītu šo savu uzdevumu, tai jāizstrādā atbilstoši tiesību akti un ekonomiskā un sociālā politika jāvirza tā, lai tā netiktu ļaunprātīgi iesaistīta dažādās tirgus darbībās. Šai politikai jābūt brīvai no autoritārām un, vēl jo ļaunāk, totalitārām ietvarstruktūrām un spaidiem.

353. *Svarīgi, lai tirgus un valsts sadarbotos un papildinātu viens otru. Brīvais tirgus sabiedrību var labdabīgi ietekmēt tikai tad, ja valsts organizācija ir tāda, ka tā nosaka un orientē ekonomikas attīstības virzienu, veicina to, ka tiek ievēroti taisnīgi un caurredzami likumi, un tiešā veidā iejaucas, bet tikai tik ilgi, cik tas nepieciešams*⁷³⁷, gadījumos, kad tirgus nespēj panākt vēlamās efektivitātes rezultātus, kā arī tad, kad jāisteno pārdales princips. Ir atsevišķas jomas, kurās tirgus ar saviem mehānismiem vien nespēj nodrošināt pilsoņu cilvēciskajai izaugsmei būtisko preču

---

734 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 853. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2431. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 590.–591. lpp.

735 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 15: AAS 83 (1991), 811. lpp.

736 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 852.–853. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2431. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 590.–591. lpp.

737 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 852.–854. lpp.

un pakalpojumu vienlīdzīgu sadali. Šajā gadījumā vairāk nekā jebkad nepieciešams, ka valsts un tirgus papildina viens otru.

354. *Valsts var mudināt pilsoņus un uzņēmumus veicināt kopīgo labumu, īstenojot tādu ekonomikas politiku, kas sekmētu visu tās pilsoņu līdzdalību ražošanā.* Subsidiaritātes principa ievērošanai jāmudina valsts iestādes radīt labvēlīgus apstākļus pilsoņu individuālās iniciatīvas spēju, neatkarības un personiskās atbildības pilnveidei, izvairoties no jebkādas iejaukšanās, kas varētu neatbilstoši ietekmēt uzņēmējdarbību.

Nemot vērā kopīgo labumu, vienmēr neatlaidīgi jātiecas pēc taisnīga līdzsvara starp personisko brīvību un valsts darbību, kas tiek saprasta gan kā tieša iejaukšanās ekonomikas jautājumos, gan kā ekonomikas izaugsmes atbalstīšana. Jebkurā gadījumā, ja valsts iejaucas, tai jāievēro vienlīdzība, racionalitāte un efektivitāte un nav jāaizstāj individu darbība, jo tas būtu pretrunā individu ekonomiskās iniciatīvas brīvībai. Šādā gadījumā valsts kļūtu par traucēkli sabiedrībai: pārāk plaša tieša iejaukšanās beidzas ar to, ka pilsoņiem tiek liegta atbildība un tiek sekmēta tādu valsts struktūru rašanās, kuru darbību vairāk nosaka birokrātisks domāšanas veids nekā vēlme apmierināt cilvēku vajadzības.⁷³⁸

355. *Nodokļu ieņēmumiem un valsts izdevumiem ir būtiska ekonomiskā nozīme ikvienā pilsoniskajā un politiskajā kopienā: mērķis, uz ko jātiecas, ir tāds valsts finansējums, kas spēj kalpot par attīstības un solidaritātes instrumentu.* Taisnīgs un efektīvs valsts finansējums pozitīvi ietekmē ekonomiku, jo spēj sekmēt nodarbinātības pieaugumu, atbalstīt uzņēmējdarbību un bezpeļņas darbības, kā arī vairo ticamību valstij kā sociālās drošības un aizsardzības sistēmas garantam, pirmām kārtām palīdzot visneizsargātākajiem sabiedrības locekļiem.

Valsts finansējums ir orientēts uz kopīgo labumu tad, ja tiek ievēroti vairāki pamatprincipi: nodokļu maksāšana⁷³⁹ kā solidaritātes

738 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 852.–854. lpp.

739 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 30. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 779. lpp.

pienākums, saprātīga un atbilstoša nodokļu uzlikšana⁷⁴⁰, godīgums un precizitāte valsts resursu pārvaldīšanā un izlietošanā.⁷⁴¹ Resursu pārdalē valsts finansējumam jāatbilst solidaritātes, vienlīdzības un talantu izmantošanas principiem. Tāpat liela uzmanība jāpievērš atbalsta sniegšanai ģimenēm, šim nolūkam paredzot atbilstošu resursu apjomu.⁷⁴²

c) Starpniekstruktūru nozīme

356. *Ekonomiskajā un sociālajā sistēmā vienlaikus jābūt gan valsts, gan privātajai darbībai, arī bezpeļņas organizāciju darbībai. Tādā veidā radīsies lēmumu pieņemšanas un darbības plānošanas centru daudzveidība.* Ir vairākas labumu kategorijas – labumi, kas domāti sabiedrībai un kopīgai izmantošanai, – kuru lietošana nevar būt atkarīga no tirgus mehānismiem⁷⁴³ un nav tikai valsts kompetencē. Saistībā ar tiem valstij ir pienākums atbalstīt visas sociālās un ekonomiskās iniciatīvas, ko īsteno starpniekstruktūras un kam ir sabiedriska ietekme. Pilsoniskā sabiedrība, kas tiek organizēta ar šo starpniekstruktūru palīdzību, spēj sniegt savu ieguldījumu kopīgā labuma veicināšanā, ja saiknei starp tām un valsti un tirgu raksturīga sadarbība un efektīva papildināmība; tādējādi tiek sekmēta atbilstošas ekonomiskās demokrātijas atbilstība. Šajā sakarībā valsts iekļaušanās iezīmei jābūt patiesai solidaritātei, kas nekad nedrīkst būt nodalīta no subsidiaritātes.

357. *Privātajām bezpeļņas organizācijām ekonomikas jomā ir īpaša nozīme. Šīm organizācijām raksturīgi drosmīgi centieni ražošanas efektivitāti saskaņot ar solidaritāti.* Parasti tās tiek radītas

740 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 433.–434., 438. lpp.

741 Sal. PIJS XI, enc. *Divini Redemptoris*: AAS 29 (1937), 103.–104. lpp.

742 Sal. PIJS XII, *Radiovēstījums "Rerum novarum" 50. gadskārtā*: AAS 33 (1941), 202. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 49: AAS 83 (1991), 854.–856. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 45: AAS 74 (1982), 136.–137. lpp.

743 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 40: AAS 83 (1991), 843. lpp.

ar asociācijas līgumu un pauž tās biedru kopīgo idejisko nostādni. Valsts ir aicināta respektēt šo organizāciju dabu un likt lietā tām raksturīgās iezīmes, īstenojot subsidiaritātes principu, saskaņā ar kuru jārespektē un jāatbalsta “pakārtotā” subjekta cieņa un autonomā atbildība.

d) Ietaupījumi un patēriņš

358. *Patērētāji, kuriem bieži vien ir plašas iespējas veikt pirkumus, kas pārsniedz iztikas minimumu, var būtiski ietekmēt ekonomiku, brīvi izvēloties, vai savus līdzekļus tērēt vai arī ietaupīt.* Ekonomiskās sistēmas iekšienē veiktās izvēles var ietekmēt tie, kam jāizlemj, kā izlietot savus finanšu resursus. Mūsdienās vairāk nekā jebkad agrāk ir iespēja izvērtēt investīciju iespējas, ne tikai pamatojoties uz paredzamo peļņu vai riska līmeni, bet arī izdarot vērtēspriedumu par investīciju projektiem, kurus šie līdzekļi finansēs: jāapzinās, ka “lēmums ieguldīt tajā, nevis kādā citā iecerē vai jomā vienmēr ir morāla un kulturāla izvēle”⁷⁴⁴.

359. *Pirkospēja jāīsteno taisnīguma un solidaritātes morālo prasību un konkrētas sociālās atbildības kontekstā.* Nedrīkst aizmirst “žēlsirdības pienākumu, tas ir, pienākumu dot no savas “pārpilnības” un dažreiz arī no pašam nepieciešamā to, kas svarīgs trūcīgo cilvēku dzīvei”⁷⁴⁵. Pateicoties plašākai informācijas aprītei, šī atbildība patērētājiem sniedz iespēju ietekmēt ražotāju: viņi var pieņemt individuālu vai kolektīvu lēmumu iegādāties tā vai cita uzņēmuma ražojumus, ņemot vērā ne tikai cenu vai kvalitāti, bet arī to, cik atbilstoši ir darba apstākļi šajos uzņēmumos un kāda ir to attieksme pret apkārtējās vides aizsardzību.

360. *Patēriņš jāorientē uz “man ir”, nevis “es esmu”.* Tas traucē “pareizi atšķirt jaunus, arvien kvalitatīvākus cilvēcisko vajadzību apmierināšanas veidus no tiem, kas tiek

---

744 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991), 839.–840. lpp.

745 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991), 839. lpp.

radīti mākslīgi un kavē personības brieduma sasniegšanu”⁷⁴⁶. Lai tam darbotos pretī, jārada tāds “dzīvesveids, kurā izvēli patērēt, ietaupīt vai ieguldīt noteiktu centieni pēc patiesā, skaistā un labā, kā arī kopība ar citiem cilvēkiem kopīgas izaugsmes laba”⁷⁴⁷. Nav noliedzams, ka sociālais konteksts ievērojami ietekmē dzīvesveidu, tāpēc uz izaicinājumu, ko mūsdienās kultūrai met patērieciskums, jāatbild ar lielāku apņēmību, it īpaši paturot prātā nākamās paaudzes, kurām draud briesmas dzīvot pārmērīga un neapvaldīta patēriņa izpostītā vidē.⁷⁴⁸

V. EKONOMIKAS JOMAS RES NOVAE

a) Globalizācija: iespējas un riski

361. *Mūsu laikmetam raksturīga ekonomikas un finanšu globalizācija* – process, kas preču un pakalpojumu apmaiņas un finanšu darījumu līmenī arvien vairāk integrē atsevišķo valstu ekonomiku. Arvien vairāk ekonomikas jomā iesaistīto globāli raugās uz izvēlēm, kas tiem jāizdara attiecībā uz izaugsmes un peļņas iespējām. Jauno globālās sabiedrības perspektīvu veido nevis vienkārši ekonomisko un finansiālo saikņu esība starp dažādu valstu pārstāvjiem – šādas saiknes ir pastāvējušas vienmēr –, bet gan drīzāk veidojošos attiecību pilnīgi jaunais veids un lielā izplatība. Aizvien lielāka nozīme ir finanšu tirgiem. Pēc kapitāla apmaiņas un aprites liberalizācijas šie tirgi ir auguši miljonus apmēros un neticami strauji, tā ka to dalībnieki “reāllaikā” var pārvietot lielus kapitāla apjomus no vienas zemeslodes malas uz otru. Tā ir daudzšķautņaina realitāte, un to atšifrēt nav viegli, jo tā plešas vairākos līmeņos un nemitīgi attīstās, ejot tādus ceļus, ko iepriekš grūti paredzēt.

746 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991), 839. lpp.

747 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991), 839. lpp.

748 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 37: AAS 83 (1991), 840. lpp.

362. *Globalizācija vieš jaunas cerības, bet arī liek rasties ražpilniem jautājumiem.*⁷⁴⁹ *Tai var būt labvēlīga ietekme uz visu cilvēci: straujā telekomunikāciju jomas, kā arī ekonomisko un finansiālo attiecību sistēmas attīstība sniedz iespēju ievērojami samazināt saziņas un jauno komunikācijas tehnoloģiju izmaksas vienlaikus paātrina tirdzniecības un finanšu darījumu izvēršanos pasaules līmenī. Citiem vārdiem sakot, šīs divas parādības – ekonomikas un finanšu globalizācija un tehnoloģiskais progress – ir stiprinājušas viena otru, padarot ekonomikas procesu ārkārtīgi strauju.*

Analizējot pašreizējo situāciju un atklājot iespējas, kas paveras ekonomikas globalizācijas laikmetā, var saskatīt arī risku, kas saistīts ar komerciālo un finansiālo attiecību jauno apjomu. Ir pietiekami daudz pazīmju, kas liecina par nevienlīdzības palielināšanās tendenci gan attīstītajās, gan jaunattīstības valstīs, gan arī industriālajās valstīs. Ekonomiskās labklājības pieaugumu, ko iespējami darījuši minētie procesi, pavada relatīvās nabadzības pieaugums.

363. *Rūpes par kopīgo labumu mudina izmantot jaunās iespējas bagātību pārdalei starp dažādiem pasaules reģioniem par labu tiem, kam to visvairāk trūkst un ko sociālais un ekonomiskais progress līdz šim nav skāris*⁷⁵⁰. *“Tātad jānodrošina solidāra globalizācija, globalizācija bez atstumšanas.”*⁷⁵¹ *Pastāv risks, ka tehnoloģiskā progresa augļi starp dažādām valstīm var tikt sadalīti nevienlīdzīgi. Tehnoloģiskie jaunievedumi kādā kopienā var izplatīties tikai tad, ja potenciālajiem labumu guvējiem ir minimālais zināšanu un finanšu resursu līmenis. Ir acīmredzams, ka, starp valstīm pastāvot būtiskām atšķirībām tehnisko zināšanu*

---

749 Sal. JĀNIS PĀVILS II, pēcsinodālais apustuliskais pamudinājums *Ecclesia in America*, 20: AAS 91 (1999), 756. lpp.

750 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums nodibinājuma “Centesimus annus – Pro Pontifice” biedriem* (1998. gada 9. maijs), 2: *Jāņa Pāvila II mācība*, XXI, 1 (1998), 873.–874. lpp.

751 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1998. gada Pasaules miera dienā*, 3: AAS 91 (1998), 150. lpp.

un zinātnes pieejamībā un jaunāko tehnoloģiju produktu pieejamībā, globalizācija nevis samazina, bet palielina nevienlīdzību starp valstīm ekonomiskās un sociālās attīstības ziņā. Ņemot vērā pašreizējo dinamiku, ar brīvu kapitāla apriti vien nepietiek, lai aizlidzinātu plaisu starp jaunattīstības valstīm un attīstītajām valstīm.

364. *Tirdzniecība ir būtisks starptautisko ekonomisko attiecību elements, kam ir izšķirīga ietekme uz ražošanas specializāciju un ekonomikas izaugsmi dažādās pasaules valstīs.* Mūsdienās vairāk nekā jebkad agrāk starptautiskā tirdzniecība, ja vien tā ir atbilstoši ievirzīta, veicina attīstību un spēj palielināt nodarbinātību un sniegt noderīgus resursus. Baznīcas sociālā mācība vairākkārt norādījusi uz novirzēm starptautiskās tirdzniecības sistēmā⁷⁵², kas protekcionistiskas politikas rezultātā bieži vien diskriminē nabadzīgajās valstīs ražotu produkciju un rada šķēršļus industriālās darbības pieaugumam tajās un tehnoloģiju pārvietošanai uz tām.⁷⁵³ Pastāvīgā situācijas pasliktināšanās izejvielu apmaiņā un plaisas padziļināšanās starp bagātajām un nabadzīgajām valstīm Maģistēriju mudina atgādināt, cik svarīgi ir ētiskie kritēriji, kuriem būtu jāvirza starptautiskās ekonomiskās attiecības, un tie ir šādi: centieni veicināt kopīgo labumu un paturēt prātā, ka labumi domāti visiem, vienlīdzība tirdznieciskajās attiecībās un tirdzniecības un starptautiskās sadarbības politikā, nabadzīgo tiesību un vajadzību ņemšana vērā. Pretējā gadījumā “nabadzīgie kļūst aizvien nabadzīgāki, bet bagātie – aizvien bagātāki”⁷⁵⁴.

365. *Šim globalizācijas laikmetam atbilstošā solidaritāte prasa aizsargāt cilvēktiesības.* Šajā sakarībā Baznīcas Maģistērijs uzsver: “Arvien vēl nav pilnībā īstenots redzējums par tādu starptautisku struktūru, kas kalpotu cilvēktiesībām, brīvībai un mieram, turklāt diemžēl nākas konstatēt, ka starptautiskā sabiedrība nereti vilcinās pildīt savu pienākumu respektēt un īstenot cilvēktiesi-

752 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 61: AAS 59 (1967), 287. lpp.

753 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 43: AAS 80 (1988), 574.–575. lpp.

754 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 57: AAS 59 (1967), 285. lpp.

bas. Šis pienākums skar *visas* pamattiesības un nepieļauj patvaļīgu izvēli, kas novestu pie diskriminācijas un netaisnības pamatošanas. Vienlaikus esam liecinieki tam, ka parādās satraucoša plaša starp vairākām jaunajām “tiesībām”, kas tiek atbalstītas tehnoloģiski attīstītās sabiedrībās, un elementārajām cilvēktiesībām, kas vēl līdz šim netiek ievērotas, it īpaši nepietiekamas attīstības apstākļos. Ar tām es domāju, piemēram, tiesības uz partiku, dzeramo ūdeni, mājokli, pašnoteikšanos un neatkarību.”⁷⁵⁵

366. *Globalizācijai pieņemoties spēkā, vajadzīgs, lai pilsoniskās sabiedrības organizācijām būtu nobriedusi izpratne par jaunajiem uzdevumiem, kādus tās aicinātas veikt pasaules līmenī.* Pateicoties šo organizāciju apņēmīgajai darbībai, pašreizējo ekonomisko un finansiālo izaugsmi, kas notiek visas pasaules līmenī, būs iespējams ievirzīt tādā gultnē, kura nodrošinās cilvēku un tautu tiesību patiesu ievērošanu un vienlīdzīgu resursu sadali gan katrā valstī, gan arī starp dažādām valstīm: “Tirdzniecības brīvība ir taisnīga tikai tad, ja tā atbilst sociālā taisnīguma prasībām.”⁷⁵⁶

Īpaša uzmanība jāveltī vietējai specifikai un kultūras atšķirībām, ko apdraud pašreizējie ekonomikas un finanšu procesi: “Globalizācija nedrīkst būt jauna veida koloniālisms. Tai jārespektē dažādās kultūras, kas tautu vispārējā saskaņā ir dzīves izpratnes atslēgas. Tā nedrīkst trūcīgajiem atņemt to, kas viņiem ir visdārgākais, tai skaitā viņu ticību un reliģisko praksi, jo patiesa reliģiskā pārliecība ir cilvēka brīvības visskaidrākā izpausme.”⁷⁵⁷

367. *Globalizācijas laikmetā īpaši jāuzsver paaudžu solidaritāte:* “Agrāk daudzās valstīs paaudžu solidaritāte ģimenē bija dabisks izturēšanās veids; tagad tā kļuvusi arī par sabiedrības pienākumu.”⁷⁵⁸ Ir labi, ja šo solidaritāti turpina praktizēt valsts

---

755 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2003. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 95 (2003), 343. lpp.

756 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 59: AAS 59 (1967), 286. lpp.

757 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai sociālo zinātņu akadēmijai* (2001. gada 27. aprīlis), 4: AAS 93 (2001), 600. lpp.

758 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai sociālo zinātņu akadēmijai* (2002. gada 11. aprīlis), 3: AAS 94 (2002), 525. lpp.

politiskajās kopienās, taču šodien tas jādara arī starptautiskajai politiskajai kopienai, lai globalizācija nenoritētu uz trūcīgāko un neaizsargātāko rēķina. Paaudžu solidaritāte prasa, lai globālā plānošana notiktu saskaņā ar labumu vispārējā piešķiruma principu, kas parāda, ka ir morāli nepieļaujami un ekonomiski neizdevīgi pašreizējās izmaksas novelt uz nākamajām paaudzēm: morāli netaisnīgi tāpēc, ka tas nozīmē atteikties no atbildības; ekonomiski neizdevīgi tāpēc, ka kļūdu labošana izmaksā vairāk nekā izvairīšanās no tām. Šis princips pirmām kārtām, bet ne tikai jāattiecina uz zemes resursiem un radības saglabāšanu. Globalizācijas apstākļos šis jautājums ir īpaši aktuāls, jo uz spēles likta visa planēta kā vienīgā ekosistēma.⁷⁵⁹

b) Starptautiskā finanšu sistēma

368. *Finanšu tirgi, protams, nav mūsdienu jaunievedums. Jau ilgu laiku ar to starpniecību dažādos veidos ir finansēta ražošana. Vēsturiskā pieredze liecina, ka bez atbilstošas finanšu sistēmas ekonomiskā izaugsme nav iespējama. Plaša mēroga ieguldījumi, kas ir tik raksturīgi mūsdienu tirgus ekonomikai, nebūtu iespējami bez būtiskās finanšu tirgus starpniecības: tas devis iespēju novērtēt uzkrājumu pozitīvo nozīmi ekonomikas un sociālās sistēmas vispārējā attīstībā. No vienas puses, "globālā kapitāla tirgus" izveide ir nesusi labumu, jo lielāka kapitāla aprīte atvieglo ražošanas nozares piekļuvi resursiem, bet, no otras puses, tās dēļ ir palielinājies finanšu krīzes risks. Finanšu nozarē, kur finanšiālie darījumi daudzkārt pārsniedz faktiskos darījumus, pastāv risks, ka tā arvien lielākā mērā pati sev kļūs par atskaites punktu, bez saistības ar patiesajiem ekonomikas pamatiem.*

369. *Pašmērķīga finanšu ekonomika ir pretrunā saviem mērķiem, jo ir zaudējusi savas saknes un pastāvēšanas iemeslu. Citiem vārdiem sakot, tā zaudējusi savu tik būtisko sākotnējo uzdevumu*

---

759 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ACLI audiencē* (2002. gada 27. aprīlis), 4: *L'Osservatore Romano*, 2002. gada 28. aprīlis, 5. lpp.

kalpot reālajai ekonomikai un, galu galā, sniegt savu ieguldījumu cilvēku un kopienu attīstībā. Galējās nelīdzsvarotības dēļ, kas raksturo starptautisko finanšu sistēmu, vispārējā aina ir vēl satraucošāka: inovācijas un finanšu tirgu liberalizācija koncentrējas tikai atsevišķos pasaules reģionos. Tas rada nopietnas ētiskas bažas, jo tās valstis, kuras šie procesi neskar, nebauda to sniegtos labumus, bet joprojām ir pakļautas iespējamām negatīvajām sekām, kādas to reālajai ekonomikas sistēmai var radīt finansiālā nestabilitāte, it īpaši tad, ja šī sistēma ir vāja vai nepietiekami attīstīta.⁷⁶⁰

Pēkšņā minēto procesu paātrināšanās, piemēram, finanšu institūciju administrēto portfeļu vērtības milzīgais pieaugums un straujā jauno un sarežģīto finanšu instrumentu izaugsme, liek *steidzami rast institucionālus risinājumus, kas spētu sekmīgi veicināt sistēmas stabilitāti, nesamazinot tās iespējas un efektivitāti. Ir jāievieš normatīvais regulējums, kas ļautu aizsargāt šīs sistēmas stabilitāti visās tās sarežģītajās izpausmēs, veicināt starpnieku konkurenci un investētāju interesēs nodrošināt maksimālu caurredzamību.*

c) Starptautiskās sabiedrības nozīme globālās ekonomikas laikmetā

370. *Valstīm zaudējot galveno lomu ekonomikas un finanšu jomā, lielāka loma tajā jāiegūst starptautiskajai sabiedrībai. Globalizācijas process atstāj nopietnas sekas uz valstīm: to īsteno-tā nacionālās ekonomikas un finanšu sistēmas procesu vadība pakāpeniski zaudē efektivitāti. Valstu valdības konstatē, ka viņu darbību ekonomiskajā un sociālajā jomā aizvien vairāk nosaka tas, ko no tām gaida starptautiskie kapitāla tirgi, un aizvien uzstājīgāka finanšu pasaules prasība pēc uzticamības. Jauno saik-ņu dēļ, kas radušās starp pasaules mēroga uzņēmumiem, valstu tradicionālie aizsardzības pasākumi šķiet lemti neveiksmei, un*

---

⁷⁶⁰ Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai sociālo zinātņu akadēmijai* (1997. gada 25. aprīlis), 6: AAS 90 (1998), 141.–142. lpp.

saistībā ar jaunām konkurences jomām jau pats nacionālā tirgus jēdziens atkāpjas otrajā plānā.

371. *Jo augstāku organizatoriskās un funkcionālās sarežģītības limeni sasniedz pasaules ekonomikas un finanšu sistēma, jo aktuālāks kļūst uzdevums šos procesus regulēt, virzot tos uz visas cilvēces kopīgā labuma sasniegšanu. Te skaidri redzams, ka kopā ar valstīm arī starptautiskajai sabiedrībai jāuzņemas pildīt šo sarežģīto funkciju, izmantojot atbilstošus un iedarbīgus politiskos un juridiskos instrumentus.*

Tātad starptautiskajām ekonomikas un finanšu institūcijām jāprot atrast vispiemērotākos institucionālos risinājumus un jāizstrādā visatbilstošākās darbības stratēģijas, kuru mērķis būtu ievirzīt pārmaiņas pareizajā gultnē. Ja šīs pārmaiņas tiek pasīvi pieņemtas un atstātas pašplūsmā, tām var būt dramatisks sekas, kas īpaši skartu visneaizsargātākos un bezpalīdzīgākos pasaules iedzīvotājus.

Starptautiskajās organizācijās visas cilvēku saimes interesēm jābūt vienlīdzīgi pārstāvētām. Svarīgi, lai šīs organizācijas, "izvērtējot savu lēmumu sekas, vienmēr rēķinātos ar tām tautām un valstīm, kurām ir pavisam neliela ietekme starptautiskajā tirgū, bet kuras cieš vislielāko trūkumu un kurām nepieciešams vislielākais atbalsts, lai tās varētu attīstīties"⁷⁶¹.

372. *Arī politikai, tieši tāpat kā ekonomikai, jābūt gatavai paplašināt darbību ārpus valsts robežām, strauji pieņemot pasaules mērogu, kas tai dotu iespēju pašreizējos procesus virzīt ne tikai atbilstoši ekonomiskajiem parametriem, bet arī morāles kritērijiem. Galvenais mērķis ir vadīt ekonomikas procesus, nodrošinot, ka tiek respektēta cilvēka cieņa un viņa personības pilnīga attīstība saistībā ar kopīgo labumu.⁷⁶² Šā uzdevuma izpilde ietver pienākumu paātrināt institūciju konsolidāciju, kā arī radīt jaunas organizācijas, kas pildītu šo pienākumu.⁷⁶³ Ekonomiskā attīstība*

761 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 58: AAS 83 (1991), 864. lpp.

762 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 43–44: AAS 63 (1971), 431.–433. lpp.

763 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2440. – Rīga, Rīgas metropolijas

būs ilgstoša tikai tad, ja tiks īstenota pēc skaidra un noteikta normatīvā regulējuma un plaša visas cilvēces morālās, pilsoniskās un kulturālās izaugsmes plāna.

d) Vispusīga un solidāra attīstība

373. *Viens no starptautiskajā ekonomikā iesaistīto personu un organizāciju galvenajiem uzdevumiem ir panākt vispusīgu un solidāru visas cilvēces attīstību, proti, "veicināt ikviena cilvēka un visa cilvēka labklājību"*⁷⁶⁴. Lai šo uzdevumu izpildītu, nepieciešama tāda ekonomika, kas starptautiskā līmenī nodrošinātu taisnīgu resursu sadali un atbilstu izpratnei par savstarpējo ekonomisko, politisko un kulturālo atkarību, kura šodien neatgriezeniski vieno tautas un atgādina, ka tām ir kopīgs liktenis.⁷⁶⁵ Sociālās problēmas aizvien vairāk kļūst par pasaules mēroga problēmām. Neviena valsts tās vairs nespēj atrisināt viena pati. Pašreizējās paaudzes tiešā veidā saskaras ar solidaritātes nepieciešamību un konkrēti jūt vajadzību pārvarēt individuālistisko kultūru.⁷⁶⁶ Aizvien vairāk vajag tādus attīstības modeļus, kas paredz ne tikai "visām tautām sasniegt tādu līmeni, kādā šodien atrodas bagātākās pasaules valstis, bet ar solidāra darba palīdzību veidot cilvēka cienīgāku dzīvi, kas patiesi vairotu katra atsevišķā cilvēka cieņu un jaunradi, un spēju atbildēt uz savu aicinājumu – tātad arī Dieva aicinājumu"⁷⁶⁷.

Romas katoļu kūrīja, 2000, 592.–593. lpp.; PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 78: AAS 59 (1967), 295. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 43: AAS 80 (1988), 574.–575. lpp.

764 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 14: AAS 59 (1967), 264. lpp.

765 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2437–2438. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 592. lpp.

766 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 13–14: AAS 92 (2000), 365.–366. lpp.

767 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 29: AAS 83 (1991), 828.–829. lpp.; sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 40–42: AAS 59 (1967), 277.–278. lpp.

374. *Cilvēcīgāka un solidārāka attīstība nāks par labu arī bagātajām valstīm.* Tajās “bieži vien jūt tādu kā eksistenciālu apjukumu, nespēju dzīvot un pilnīgi izbaudīt dzīves jēgu, neatkarīgi no materiālo labumu pārpilnības. Atsvešināšanās un sava cilvēciskuma zaudēšana daudziem liek justies kā nenozīmīgiem zobratiem ražošanas un patēriņa mehānismā. Viņi nespēj rast veidu, kā apliecināt savu cieņu kā personām, kas radītas pēc Dieva attēla un līdzības”⁷⁶⁸. Bagātās valstis ir apliecinājušas savu spēju radīt materiālo labklājību, taču bieži vien tas notiek uz cilvēka un nabadzīgāko sociālo slāņu rēķina. “Nedrīkst neņemt vērā, ka bagātības un nabadzības robežas pastāv gan attīstītajās, gan jaunattīstības valstīs. Tāpat kā bagātajās valstīs pastāv sociālā nevienlīdzība līdz pat galējam trūkumam, tā arī mazāk attīstītajās valstīs bieži vien var vērot pārsteidzošas un skandalozas egoisma izpausmes un dižošanas ar bagātībām.”⁷⁶⁹

e) Vajadzība pēc liela izglītības un kultūras darba

375. *Baznīcas sociālajā mācībā ekonomika ir tikai “viens cilvēka darbības aspekts, tikai viena tās šķautne.* Ja ekonomiskā dzīve tiek absolutizēta, ja labumu ražošana un patēriņš kļūst par sabiedrības dzīves centru un vienīgo vērtību, tad tā cēloņi meklējami ne tik daudz ekonomikas sistēmā, cik tajā, ka visa sociālā un kulturālā sistēma, ignorējot ētisko un reliģisko aspektu, ir novājinājusies un aprobežojas vienīgi ar labumu un pakalpojumu ražošanu”⁷⁷⁰. Cilvēka dzīvi, tāpat kā visas kopienas sabiedrisko dzīvi, nedrīkst pielīdzināt tās materiālajam aspektam, kaut arī materiālie labumi ir absolūti nepieciešami gan izdzīvošanai, gan dzīves kvalitātes celšanai. “Pieaugot apziņai par to, kas ir Dievs,

768 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna vispārējā audiencē* (1991. gada 1. maijs), 2: *Jāņa Pāvila II mācība*, XIV, 1 (1991), 1985.–1991. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 9: AAS 80 (1988), 520.–523. lpp.

769 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 14: AAS 80 (1988), 526.–527. lpp.

770 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 39: AAS 83 (1991), 842. lpp.

un izpratnei par to, kas ir cilvēks, veidojas pamats *pilnīgai cilvēku sabiedrības attīstībai*.⁷⁷¹

376. *Saistībā ar straujo tehnikas un ekonomikas progresu un tikpat straujajām ražošanas un patēriņa pārmaiņām Baznīcas sociālā mācība jūt vajadzību rosināt uz plašu izglītības un kultūras darbu: “Prasība pēc kvalitatīvākas un bagātākas eksistences pati par sevi ir pareiza, taču nedrīkst neuzsvērt jaunus pienākumus un bīstamību, kas saistīti ar šo vēstures posmu. [...] Nosakot jaunas vajadzības un jaunus to apmierināšanas paņēmienus, jāņem vērā vispusīgs priekšstats par cilvēku – priekšstats, kas respektē visus viņa būtnes aspektus un fizisko un instinktīvo aspektu pakārto iekšējam un garīgajam aspektam. [...] Tāpēc steidzami jāveic *plašs izglītības un kultūras darbs*, kas ietvertu patērētāju izglītošanu, lai tie prastu atbildīgi izmantot savu izvēles iespēju, augstas atbildības izjūtas izkopšanu ražotājiem un jo īpaši plašsaziņas līdzekļu jomā strādājošajiem, kā arī valsts iestāžu pienākumu nepieciešamības gadījumos iesaistīties.*”⁷⁷²

---

771 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2441. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 593. lpp.

772 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991), 838.–839. lpp.

ASTOTĀ NODAĻA

POLITISKĀ KOPIENA

I. BIBLISKIE ASPEKTI

a) Dieva valdīšana

377. *Izraēļa tautai tās vēstures sākumposmā nav ķēniņu kā citām tautām, jo tā par savu valdnieku uzskata tikai Jahvi. Dievs vēsturē iesaistās ar harismātisku cilvēku starpniecību, kā tas minēts Tiesnešu grāmatā. Pēdējam no tiem, Samuēlam, pravietim un tiesnesim, tauta lūdz ķēniņu (sal. 1 Sam 8, 5; 10, 18–19). Samuēls brīdina Izraēļa tautu, kādas sekas ir tam, ka valda despots ķēniņš (sal. 1 Sam 8, 11–18), taču ķēniņa varu var uztvert arī kā Jahves dāvanu, ko viņš sniedz kā palīdzību savai tautai (sal. 1 Sam 9, 16). Galu galā par ķēniņu tiek svaidīts Sauls (sal. 1 Sam 10, 1–2). Šie notikumi atklāj spriedzi, kas Izraēļa tautu sagatavo tādai izpratnei par ķēniņa varu, kas atšķiras no kaimiņu tautu izpratnes. Ķēniņš, ko Jahve izvēlējies (sal. At 17, 15; 1 Sam 9, 16) un svētījis (sal. 1 Sam 16, 12–13), tiks uzskatīts par Viņa dēlu (sal. Ps 2, 7), un šim ķēniņam būs jādara redzama Dieva valdīšana un pestīšanas iecere (sal. Ps 72). Tātad viņam būs jāaizstāv neaizsargātie un tautai jānodrošina taisnība. Praviestu nosodījums attiecas tieši uz ķēniņu nespēju pildīt šos uzdevumus (sal. 1 Kēn 21; Is 10, 1–4; Am 2, 6–8; 8, 4–8; Mih 3, 1–4).*

378. *Jahves izvēlētā ķēniņa prototips ir Dāvids, kura necilo izcelsmi ar gandarījumu uzsver Bībeles stāsts (sal. 1 Sam 16, 1–13). Dāvids saņem apsolījumu (sal. 2 Sam 7, 13–16; Ps 89, 2–38; 132, 11–18), kas viņu dara par īpašas ķēniņu tradīcijas – “mesiāniskās” tradīcijas – aizsācēju. Neatkarīgi no Dāvida un viņa pēcnācēju grēkiem un neuzticības tās kulminācija ir Jēzū Kristū, “Jahves*

svaidītājā” (tas ir, “Kunga svētītājā”, sal. 1 *Sam* 2, 35; 24, 7.11; 26, 9.16; sal. arī *Izc* 30, 22–32), Dāvida dēlā (sal. divas ģenealoģijas *Mt* 1, 1–17 un *Lk* 3, 23–38; sal. arī *Rom* 1, 3).

Ķēniņa varas izgāšanās vēsturiski nebeidzas ar to, ka izzūd tāda ķēniņa ideāls, kas uzticībā Jahvem valda ar gudrību un rīkojas saskaņā ar taisnību. Šī cerība vairākkārt izskan psalmos (sal. *Ps* 2; 18; 20; 21; 72). Saskaņā ar mesiāniskajiem pravietojumiem pēdējos laikos tiek gaidīts tāds ķēniņš, kas apveltīts ar Kunga Garu, ir pilns gudrības un spēj nest taisnību nabadzīgajiem (sal. *Is* 11, 2–5; *Jer* 23, 5–6). Būdams īsts Izraēļa tautas gans (sal. *Ez* 34, 23–24; 37, 24), viņš tautām nesīs mieru (sal. *Zah* 9, 9–10). Gudrības grāmatās šis ķēniņš raksturots kā tāds, kura spriedumi ir taisnīgi un kurš ienīst netaisnību (sal. *Sak* 29, 14), kurš nabagus tiesā taisnīgi (sal. *Sak* 29, 14) un ir to cilvēku draugs, kam tīra sirds (sal. *Sak* 22, 11). Tādējādi aizvien skaidrāk tiek vēstīts par to, ko evaņģēliji un citi Jaunās Derības teksti redz piepildāmos Jēzū no Nācāretes: Viņā pilnībā īstenojās Vecajā Derībā aprakstītais ķēniņa tēls.

b) Jēzus un politiskā vara

379. *Jēzus atteicās no cietsirdīgās un despotiskās tautu valdnieku varas* (sal. *Mk* 10, 42) *un no viņu liekulīgās sevis dēvēšanas par labdariem* (sal. *Lk* 22, 25), *taču Viņš nekad tieši nenostājās pret tālāka varasvīriem.* Runājot par nodokļu maksāšanu Cēzaram (sal. *Mk* 12, 13–17; *Mt* 22, 15–22; *Lk* 20, 20–26), Viņš uzsvēra, ka jādod Dievam tas, kas ir Dieva, tādējādi nepārprotami nosodot jebkādus centienus dievišķot un absolutizēt laicīgo varu. Tikai Dievs no cilvēka var prasīt visu. Tajā pašā laikā laicīgajai varai ir tiesības saņemt to, kas tai pienākas. Nodokļu maksāšanu Cēzaram Jēzus neuzskata par netaisnīgu.

Jēzus, apsolutais Mesija, cīnījās un uzvarēja politiskā mesianisma kārdinājumu, ko raksturo kundzība pār tautām (sal. *Mt* 4, 8–11; *Lk* 4, 5–8). Viņš, cilvēka Dēls, bija nācis, “lai kalpotu un atdotu savu dzīvību” (*Mk* 10, 45; sal. *Mt* 20, 24–28; *Lk* 22, 24–27).

Saviem mācekļiem, kad tie stridējās par to, kurš no tiem ir lielākais, Kungs mācīja nostādīt sevi pēdējā vietā un visiem kalpot (sal. *Mk* 9, 33–35), Zebedeja dēliem Jēkabam un Jānim, kuri vēlējās sēdēt Viņam cieši līdzās labajā un kreisajā pusē, viņš norādīja uz krusta ceļu (sal. *Mk* 10, 35–40; *Mt* 20, 20–23).

c) Pirmās kristiešu kopienas

380. *Pakļaušanās iedibinātajai varai, ja vien tā notiek nevis pasivitātes, bet sirdsapziņas dēļ* (sal. *Rom* 13, 5), *atbilst Dieva noteiktajai kārtībai*. Svētais apustulis Pāvils konkrēti minējis, kādai jābūt kristiešu attieksmei un pienākumiem pret laicīgo varu (sal. *Rom* 13, 1–7). Viņš uzsvēris pilsoņu pienākumu maksāt nodokļus: “Dodiet ikvienam, kas tam pienākas: kam pienākas nodokļi – nodokļus, kam muita – muitu, kam bijība – tam izrādiet bijību, kam pienākas cieņa – tam cieņu.” (*Rom* 13, 7) Apustulis, protams, nedomāja attaisnot jebkuru varu, bet palīdzēt kristiešiem “darīt labu visu cilvēku priekšā” (*Rom* 12, 17), arī attiecībās ar varas institūcijām, ciktāl tās kalpo Dievam cilvēku labā (sal. *Rom* 13, 4; *1 Tim* 2, 1–2; *Tit* 3, 1) un “bardzībā atmaksā tam, kas dara ļaunu” (*Rom* 13, 4).

Svētais Pēteris kristiešus aicināja pakļauties “Kunga dēļ ikvienai cilvēku vidū iedibinātai varai” (*1 Pēt* 2, 13). Kēniņa un viņa iecelto pārvaldnieku pienākums ir “ļaudarus sodīt un tos, kas labu darījuši, uzslavēt” (*1 Pēt* 2, 14). Viņu autoritāte ir “jāgodā” (sal. *1 Pēt* 2, 17), tas ir, jāatzīst, jo Dievs prasa taisnīgu rīcību, kas “apklusina nesaprātīgu ļaužu nezināšanu” (*1 Pēt* 2, 15). Brīvību nedrīkst izmantot par sava ļaunuma aizsegu, bet lai kalpotu Dievam (sal. *1 Pēt* 2, 16). Tātad runa ir par brīvu un atbildīgu paklausību varas institūcijām, kas liek ievērot taisnīgumu, nodrošinot kopīgo labumu.

381. *Lūgšana par valdniekiem, uz ko svētais Pāvils aicināja tad, kad tika vajāts, skaidri pauž, kas jāgarantē politiskajai varai – klusa un mierīga dzīve visā dievbijībā un krietnumā* (sal. *1 Tim* 2, 1–2). Kristiešiem jābūt gataviem “uz jebkuru krietnu darbu”

(*Tit* 3, 1), jāizrāda pazemība “pret visiem cilvēkiem” (*Tit* 3, 2), apzinoties, ka ir glābti nevis savu darbu, bet Dieva žēlsirdības dēļ. Bez atdzimšanas mazgāšanas un atjaunošanās “Svētajā Garā, ko [Dievs] bagātīgi pār mums izlēja caur mūsu glābēju Jēzu Kristu,” (*Tit* 3, 5–6) visi cilvēki ir “nesaprātīgi un nepaklausīgi Dievam”, tie maldās, “vergodami visdažādākajām iekārēm un baudām, dzīvodami ļaunumā un skaudībā, būdami naida pilni un nīcīnādami pārējos cilvēkus” (*Tit* 3, 3). Nedrīkst aizmirst par cilvēka nožēlojamo stāvokli, ko apzīmogojis grēks, bet ko izpirkusi Dieva mīlestība.

382. *Kad cilvēka vara pārsniedz Dieva gribētās kārtības robežas, tā sevi dievišķo un pieprasa absolūtu pakļaušanos. Tādējādi tā kļūst par apokalipses zvēru – tā ir metafora vajāšanām, kuras īsteno imperators, kas ir apreibis “no svēto un no Jēzus mocekļu asinīm” (Atkl 17, 6). Zvēram kalpo “viltus pravietis” (Atkl 19, 20), kas ar maldinošām zīmēm cenšas panākt, lai cilvēki to pielūgtu. Šī vīzija pravietiski norāda uz visiem slazdiem, kurus sātans izmanto, lai valdītu pār cilvēkiem, ar melu palīdzību iemājojams viņu garā. Taču Kristus ir uzvarošais Jērs, kas vēstures gaitā uzveic ikvienu varu, kura mēģina būt absolūta. Svētais Jānis aicina šādai varai izrādīt pretestību, kā to darīja mocekļi. Tā ticīgie liecina, ka negodīgā, sātaniskā vara ir uzveikta, jo tai pār viņiem nav nekādas teikšanas.*

383. *Baznīca sludina, ka Kristus, nāves uzvarētājs, valda pār pasauli, ko Viņš ir atpestījis. Viņš valda arī mūsdienās, un Viņam jāvalda tik ilgi, līdz Viņš visu nodos Tēvam un cilvēces vēsture Pēdējās tiesas dienā sasniegs savu piepildījumu (sal. 1 Kor 15, 20–28). Cilvēciskajai varai, kura vienmēr ir kārdināta valdīt pār citiem, Kristus atklāj tās patieso un pilnīgo nozīmi, kas ir kalpošana. Dievs ir vienīgais Tēvs, un Kristus ir vienīgais Skolotājs visiem cilvēkiem, kas ir brāļi. Augstākā vara ir Dievam. Taču Kungs “nav gribējis paturēt sev vienam visu varas veidu izmantošanu. Katrai radībai Dievs uzlicis par pienākumu izpildīt tos uzdevumus, ko tā spēj saskaņā ar tās dabu. Pēc šāda pārvaldes veida ir jāvadās arī sabiedriskajā dzīvē. Paša Dieva attieksmei pret*

pasaules pārvaldīšanu, ar kuru Viņš apliecina tik lielu cieņu cilvēka brīvībai, būtu jāiedvesmo tie, kuri vada cilvēku kopienas. Viņiem jārikojas kā dievišķās Apredzības kalpiem”⁷⁷³.

Svēto Rakstu vēsts nemitīgi iedvesmo kristīgās pārdomas par politisko varu, atgādinot, ka tā ir no Dieva un ir būtiska Viņa radītās kārtības daļa. Šo kārtību uztver cilvēka apziņa, un sabiedrības dzīvē tā īstenojas ar patiesību, taisnīgumu, brīvību un solidaritāti, kas nes mieru.⁷⁷⁴

II. POLITISKĀS KOPIENAS PAMATS UN MĒRĶIS

a) Politiskā kopiena, cilvēka persona un tauta

384. *Cilvēka persona ir politiskās dzīves pamats un mērķis.*⁷⁷⁵ Cilvēks, būdams apveltīts ar saprātu, ir atbildīgs par savu izvēli un spēj īstenot ieceres, kas tā dzīvei dod jēgu individuālajā un sabiedriskajā līmenī. Cilvēkam raksturīga iezīme, kas to dara atšķirīgu no citām radībām, ir atvērtība Transcendentajam un līdzcilvēkiem. Tikai attiecībās ar Transcendentu un līdzcilvēkiem viņš var sevi pilnīgi īstenot. Tas nozīmē, ka cilvēkam, kas ir sabiedriskā un politiskā būtne, “sabiedriskā dzīve .. nav tikai kāds ārējs papildinājums”⁷⁷⁶, bet būtisks un neizdzēšams aspekts.

773 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1884. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 475. lpp.

774 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 266.–267., 281.–291., 301.–302. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 39: AAS 80 (1988), 566.–568. lpp.

775 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 25. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 771.–773. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1881. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 475. lpp.; TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 3. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 8. lpp.

776 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 25. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 773. lpp.

*Politiskā kopiena sakņojas cilvēka dabā, sirdsapziņa “tam atklāj” kārtību, ko Dievs ierakstījis visās savās radībās, “un liek tai paklausīt”*⁷⁷⁷. “Tā ir morāla un reliģiska kārtība, un tai ir lielāka nozīme nekā ārējās materiālās kārtības apsvērumiem, kad jārisina problēmas, kas attiecas uz cilvēku kā indivīdu un sabiedrības locekļu dzīvi, kā arī uz atsevišķo valstu dzīvi un to savstarpējām attiecībām.”⁷⁷⁸ Šī kārtība cilvēcei pakāpeniski jāatklāj un jāpilnveido. Politiskā kopiena – realitāte, kas raksturīga cilvēkiem, – pastāv, lai sasniegtu mērķi, ko nav iespējams sasniegt citādi, un šis mērķis ir ikviena šās kopienas locekļa pilnīga izaugsme. Viņi ir aicināti uz pastāvīgu sadarbību, lai īstenotu kopīgo labumu⁷⁷⁹, ļaujoties savai dabiskajai tieksmei pēc patiesā un labā.

385. *Politiskā kopiena savu patieso apvārsni rod saistībā ar tautu: tā “ir un tai realitātē jābūt organiskai un organizējošai istas tautas vienībai”*⁷⁸⁰. Tauta nav bezveidīgs daudzu cilvēku kopums, inerta masa, ar ko manipulēt un ko izmantot kā instrumentu, bet gan tādu personu kopums, kuras “savā vietā un savā veidā”⁷⁸¹ spēj formulēt viedokli par sabiedriskiem jautājumiem un kurām ir brīvība paust savu politisko nostāju un to saskaņot ar kopīgā labuma mērķi. “Tauta dzīvo no to veidojošo cilvēku dzīves pilnības, .. ikviens no viņiem ir persona, kas apzinās savu atbildību un kam ir sava pārliecība.”⁷⁸² Cilvēki, kas pieder pie kādas noteiktas politiskās kopienas, būdami *organiski* vienoti kā tauta, personiskās eksistences līmenī tomēr saglabā savu *neatkarību* un mērķus, ko vēlas sasniegt.

---

777 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 258. lpp.

778 JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 450. lpp.

779 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 74. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 863.–865. lpp.

780 PIJS XII, *Radiovēstījums* (1944. gada 24. decembris), 5: AAS 37 (1945), 13. lpp.

781 PIJS XII, *Radiovēstījums* (1944. gada 24. decembris), 5: AAS 37 (1945), 13. lpp.

782 PIJS XII, *Radiovēstījums* (1944. gada 24. decembris), 5: AAS 37 (1945), 13. lpp.

386. *Tautu pirmām kārtām raksturo kopīga dzīve un vērtības, kas ir pamatā kopībai garīgā un morālā līmenī: “Dzīve sabiedrībā pirmām kārtām jāuzlūko kā garīga realitāte, jo tā ir dalīšanās ar zināšanām patiesības gaismā, tiesību īstenošana un pienākumu pildīšana, un morālā labuma meklējumi. Tas ir kopīgs prieks par skaisto visās tā likumīgajās izpausmēs, pastāvīga gatavība sniegt citiem labāko, kas ir pašiem, un tieksme pēc savstarpējas garīgas bagātināšanās. Šīs ir vērtības, kas iedzīvina un virza kultūras izpausmes, ekonomiku, sociālās institūcijas, politiskās kustības un iekārtas, likumus un visas citas sabiedriskās dzīves izpausmes to pastāvīgajā attīstībā.”*⁷⁸³

387. *Katrai tautai lielākoties ir sava valsts, taču dažādu cēloņu dēļ valstu robežas ne vienmēr sakrīt ar etniskajām robežām.*⁷⁸⁴ *Tādējādi rodas mazākumtautību jautājums, kas vēstures gaitā izraisījis ne mazums konfliktu. Baznīcas Maģistērijs māca, ka mazākumtautības ir grupas ar savām tiesībām un pienākumiem. Pirmkārt, ikvienai mazākumtautībai ir tiesības pastāvēt. “Šīs tiesības var dažādos veidos pārkāpt, nonākot līdz pat ekstrēmiem gadījumiem, kad tās liedz, īstenojot tiešu vai netiešu genocīdu.”*⁷⁸⁵ *Turklāt mazākumtautībām ir tiesības saglabāt savu kultūru, tai skaitā valodu, un reliģisko pārliecību, tai skaitā kulta praktizēšanu. Ar likumīgiem centieniem panākt savu tiesību ievērošanu mazākumtautības var tiekties pēc lielākas autonomijas vai pat neatkarības. Šādos gadījumos mieru iespējams panākt ar dialoga un sarunu palīdzību. Terorisma izmantošana nekādā ziņā nav atļaujama, turklāt tas kaitē arī vēlamā mērķa sasniegšanai. Mazākumtautībām ir arī pienākumi, no kuriem pirmais ir līdzdalība tās valsts kopīgā labuma veicināšanā, kurā šo tautību pārstāvji dzīvo. It īpaši “mazākumtautībai ir pienākums veicināt ikviena tās locekļa brīvību un cieņu un respektēt katra tai piederīgā indi-*

783 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 266. lpp.

784 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 283. lpp.

785 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1989. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 81 (1989), 98. lpp.

vīda izvēli, pat ja runa būtu par lēmumu pāriet vairākumtautības kultūrā”⁷⁸⁶.

b) Cilvēktiesību aizsardzība un veicināšana

388. *Uzskatīt cilvēku par politiskās kopienas pamatu un mērķi pirmām kārtām nozīmē atzīt un respektēt viņa cieņu, aizsargājot un veicinot tā neaizskaramās pamattiesības:* “Mūsu laikmetā kopīgo labumu galvenokārt garantē tad, ja uztur spēkā personas tiesības un pienākumus.”⁷⁸⁷ Cilvēka tiesības un pienākumi ietver galvenās morālās un juridiskās prasības, kurām jābūt noteicošajām, veidojot politisko kopieni. Šīs prasības ir objektīvā norma, kas ir pozitīvā likuma pamatā un ko politiskā kopiena nedrīkst neievērot, jo cilvēka persona gan esamības, gan galīgā mērķa ziņā ir pārāka par politisko kopieni. Pozitīvajam likumam jāgarantē cilvēka pamatvajadzību apmierināšana.

389. *Politiskā kopiena rīkojas saskaņā ar kopīgo labumu, ja cenšas nodrošināt cilvēcīgu vidi, kurā pilsoņiem ir iespēja patiesi īstenot cilvēktiesības un izpildīt savus pienākumus.* “Pieredze liecina, ka ikreiz, kad varas institūcijas nerīkojas atbilstoši, ekonomikā, sabiedrībā un kultūrā nevienlīdzība starp pilsoņiem pieaug, it īpaši mūsdienās, līdz ar to cilvēka pamattiesības var palikt novārtā un ir apdraudēta attiecīgo pienākumu izpilde.”⁷⁸⁸

Kopīgā labuma pilnīga īstenošana prasa, lai politiskā kopiena cilvēktiesības gan aizsargā, gan veicina: tās ir divas darbības, kas

---

786 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1989. gada Pasaules miera dienā*, 11: AAS 81 (1989), 101. lpp.

787 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 273. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2237. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 551. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 6: AAS 92 (2000), 362. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 13: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 732.–733. lpp.

788 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 274. lpp.

viena otru papildina. “Nedrīkst pieļaut, ka atsevišķi indivīdi vai sociālās grupas atrodas privileģētā stāvoklī, jo viņu tiesības tiek īpaši aizsargātas. Tāpat nedrīkst notikt, ka valstu valdības, cenšoties aizsargāt visu cilvēku tiesības, kļūst par šķērslī to pilnīgāi un brīvai īstenošanai.”⁷⁸⁹

c) Dzīve sabiedrībā uz pilsoniskās draudzības pamata

390. *Pilsoniskās un politiskās dzīves dziļākā jēga nerodas tikai no personas tiesību un pienākumu uzskaitījuma. Dzīve sabiedrībā savu nozīmi gūst tikai tad, ja tās pamatā ir pilsoniskā draudzība un brālība.*⁷⁹⁰ Jo tiesību joma ietver interešu aizstāvību, ārēju respektu, materiālo labumu aizsardzību un sadali saskaņā ar iedibinātajiem likumiem, savukārt draudzības joma ietver paš-aizliedzību, neatkarību no materiālajiem labumiem, nesavtīgu dāvāšanu un citu cilvēku vajadzību iekšēju pieņemšanu.⁷⁹¹ Šādā veidā saprasta *pilsoniskā draudzība*⁷⁹² ir patiesākais brālības prin-

789 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 275. lpp.

790 Sal. sv. AKVĪNAS TOMS, *Sententiae Octavi Libri Ethicorum*, lect. 1: Ed. Leon. 47, 443: “Est enim naturalis amicitia inter eos qui sunt unius gentis ad invicem, in quantum communicant in moribus et convictu. Quartam rationem ponit ibi: *Videtur autem et civitates continere amicitia*. Et dicit quod per amicitiam videntur conservari civitates. Unde legislatores magis student ad amicitiam conservandam inter cives quam etiam ad iustitiam, quam quandoque intermittunt, puta in poenis inferendis, ne dissensio oriatur. Et hoc patet per hoc quod concordia assimilatur amicitiae, quam quidem, scilicet concordiam, legislatores maxime appetunt, contentionem autem civium maxime expellunt, quasi inimicam salutis civitatis. Et quia tota moralis philosophia videtur ordinari ad bonum civile, ut in principio dictum est, pertinet ad moralem considerare de amicitia.”

791 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2212–2213. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 545.–546. lpp.

792 Sal. sv. AKVĪNAS TOMS, *De regno. Ad regem Cypri*, I, 10: Ed. Leon. 42, 461: “Omnis autem amicitia super aliqua communione firmatur: eos enim qui conueniunt vel per nature originem vel per morum similitudinem vel per cuiuscumque communionem, uidemus amicitia

cipa īstenojums, un tas nav šķirams no brīvības un vienlīdzības principa.⁷⁹³ Runa ir par principu, kas daudzējādā ziņā tā arī nav īstenots mūsdienu politiskajā sabiedrībā, galvenokārt individuālistisku un kolektivistisku ideoloģiju ietekmes dēļ.

391. *Kopienai ir stingrs pamats, ja tā cenšas veicināt vispusīgu personas izaugsmi un kopīgo labumu. Šajā gadījumā likumu ne tikai pieņem, bet arī ievēro un dzīvo solidaritātē un tuvākmīlestībā.* Taisnība prasa, lai ikviens var baudīt savus labumus un tiesības, un to var uzskatīt par minimālo mīlestības mēru.⁷⁹⁴ Jo dziļāka ir sabiedrības izpratne par ideālu, pēc kura tai jātiecas, proti, pēc “mīlestības civilizācijas”⁷⁹⁵, jo humānāka kļūst sabiedrības dzīve.

*Cilvēks ir persona, ne tikai indivīds.*⁷⁹⁶ *Termins “persona” nozīmē “daba, kas apveltīta ar prātu un brīvo gribu”*⁷⁹⁷. Tātad tā ir realitāte, kas ir daudz pārāka par tāda subjekta realitāti, kuru raksturo tikai materiālās vajadzības. Lai gan cilvēks aktīvi piedalās darbā, kura mērķis ir apmierināt viņa vajadzības ģimenē, kā arī pilsoniskajā un politiskajā sabiedrībā, viņš nespēj sevi pilnībā īstenot, ja nepārvar vajadzību mentalitāti un nepārorientējas uz nesavtības un dāvēšanas mentalitāti, kas pilnīgi atbilst viņa būtībai un aicinājumam uz kopību.

392. *Evaņģēliskais tuvākmīlestības bauslis kristiešiem palīdz saprast politiskās dzīves dziļāko nozīmi.* Lai to darītu patiesi

---

coniungi... Non enim conseruatur amore, cum parua uel nulla sit amicitia subiecte multitudinis ad tyrannum, ut prehabitis patet.”

793 “Brīvība, vienlīdzība, brālība” bija Lielās franču revolūcijas moto. “Būtībā tās ir kristīgas idejas,” pirmoreiz apmeklējot Franciju, teica Jānis Pāvils II, *Homīlija Leburžē* (1980. gada 1. jūnijs), 5: AAS 72 (1980), 720. lpp.

794 Sal. sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, I-II, q. 99: Ed. Leon. 7, 199–205; sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, I-II, q. 23, ad lum: Ed. Leon. 8, 168.

795 PĀVILS VI, *Vēstījums 1977. gada Pasaules miera dienā*: AAS 68 (1976), 709. lpp.

796 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2212. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 545.–546. lpp.

797 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 259. lpp.

cilvēcīgu, “ārkārtīgi svarīgi ir attīstīt iekšēju taisnīguma izjūtu un labvēlību, gatavību kalpot kopīgajam labumam, kā arī nostiprināt pamatuzskatus par politiskās kopienas patieso būtību un mērķi, valsts varas pareizu lietošanu un robežām”⁷⁹⁸. Ticīgajiem par savu mērķi jāizvirza *kopienas saikņu veidošana starp personām*. Kristīgais skatījums uz politisko sabiedrību sevišķi uzsver *kopienu* – gan kā modeli dzīvei sabiedrībā, gan kā ikdienas dzīvesveidu.

III. POLITISKĀ VARA

a) Politiskās varas pamats

393. *Baznīca ir saskārusies ar dažādu izpratni par varu un vienmēr centusies aizstāvēt tādu varas modeli, kura pamatā ir cilvēka sabiedriskā daba: “Tā kā Dievs cilvēku ir radījis kā sabiedrisku būtni un tā kā neviens sabiedrība nevar turēties kopā, ja nav kāda, kas to vada, saliedējot sabiedrības locekļus, lai tie kalpotu kopīgajam labumam, tad ikvienai cilvēku kopienai nepieciešama vara, kas to pārvaldītu. Politiskās varas un sabiedrības pamatā ir cilvēka daba, tātad tās autors ir Dievs.”*⁷⁹⁹ *Politiskā vara ir nepieciešama*⁸⁰⁰ *tai uzticēto pienākumu dēļ, un tai jābūt pozitīvam un*

---

798 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 73. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 863. lpp.

799 Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 269. lpp.; sal. LEONS XIII, enc. *Immortale Dei*, in *Acta Leonis XIII*, V, 1885, 120. lpp.

800 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1898. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 478. lpp.; sal. sv. AKVĪNAS TOMS, *De regno. Ad regem Cypri*, I, 1: Ed. Leon. 42, 450: “Si igitur naturale est homini quod in societate multorum uiuat, necesse est in omnibus esse aliquid per quod multitudo regatur. Multis enim existentibus hominibus et unoquoque id quod est sibi congruum prouidente, multitudo in diuersa dispergetur nisi etiam esset aliquid de eo quod ad bonum multitudinis pertinet curam habens, sicut et corpus hominis et cuiuslibet animalis deflueret nisi esset aliqua uis regitiua communis in corpore,

neaižstājamam pilsoniskās dzīves elementam.⁸⁰¹

394. *Politiskajai varai jāgarantē sakārtota un taisnīga kopienas dzīve, tā neaižstāj individu un grupu brīvo darbību, bet to disciplinē un orientē uz kopīgā labuma īstenošanu, respektējot un aizstāvot individuālo un sabiedrisko subjektu neatkarību.* Politiskā vara ir koordinācijas un vadības instruments, ar kura palīdzību gan indivīdiem, gan starpniekstruktūrām jāvirzās uz tādu kārtību, kurā attiecības, institūcijas un procedūras kalpo vispārējai cilvēka izaugsmei. Politiskā vara “gan pašā kopienā, gan valsti pārstāvošajās institūcijās vienmēr jāīsteno saskaņā ar morālo kārtību un kopīgo labumu, kas jāuzlūko visā tā dinamikā, turklāt atbilstoši likumīgi noteiktajai juridiskajai kārtībai. Tādā gadījumā pilsoņiem saskaņā ar sirdsapziņu ir pienākums paklausīt”⁸⁰².

395. *Politiskās varas subjekts ir tauta visā tās kopumā kā tāda, kurai piemīt suverenitāte.* Savas suverenitātes īstenošanu tauta dažādos veidos uztic tiem, kurus tā brīvi ievēlē par saviem pārstāvjiem, taču tā saglabā privilēģiju aizstāvēt savu suverenitāti, izvērtējot to cilvēku darbu, kam ir dota vara, un tos nomainot, ja tie neapmierinoši veic uzticētos uzdevumus. Šīs tiesības attiecas uz ikvienu valsti un politisko iekārtu, taču tieši demokrātiskā iekārta tās kontrolfunkciju dēļ dod iespēju minētās tiesības īstenot vislabāk.⁸⁰³ Ar cilvēku piekrišanu vien nepietiek, lai politiskās varas īstenošanas veidu uzskatītu par taisnīgu.

---

quae ad bonum commune omnium membrorum intenderet. Quod considerans Salomon dixit: “Ubi non est gubernator, dissipabitur populus.””

801 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1897. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 478. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 279. lpp.

802 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 74. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 865. lpp.

803 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 46: AAS 83 (1991), 850.–851. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 271. lpp.

b) Vara kā morāls spēks

396. *Vara jāīsteno, ievērojot morāles likumu. Visa tās cieņa ir atkarīga no tā, vai varu īsteno atbilstoši morālajai kārtībai*⁸⁰⁴, “*kura sakņojas Dievā, kas ir tās sākums un gals*”⁸⁰⁵. Tā kā vara nepieciešami atsauca uz šo kārtību, kas ir par to pārāka un ir tās pamats, kā arī ņemot vērā varas mērķi un cilvēkus, kam tā paredzēta, varu nevar uzskatīt par spēku, ko nosaka tikai socioloģiski un vēsturiski kritēriji. “Diemžēl daži savos pieņēmumos iet tik tālu, ka neatzīst morālās kārtības pastāvēšanu – to, ka pastāv šī transcendentā, vispārējā, absolūtā kārtība, kas vienādi attiecas uz visiem. Taču tad, ja vienu un to pašu taisnības likumu neattiecinā uz visiem, nevar gaidīt, ka cilvēki spēs atklāti apspriesties un vienoties par vitāli svarīgiem jautājumiem.”⁸⁰⁶ Šīs kārtības pamatā “nav neviens cits kā Dievs. Ja to atrauj no Dieva, tā sairst”⁸⁰⁷. Savu pavēlošo spēku⁸⁰⁸ un morālo likumību⁸⁰⁹ vara gūst tieši no morālās kārtības, nevis no kaprīzas iegribas vai varaskāres⁸¹⁰, un morālā kārtība tai jāīsteno konkrētās darbībās, kas vērstas uz kopīgā labuma sasniegšanu.⁸¹¹

397. *Varai jāatzīst, jārespektē un jāveicina galvenās cilvēciskās un tikumiskās vērtības.* Tās ir iedzimtas un “izriet no patiesības par cilvēku, un izsaka un aizstāv cilvēka cieņu. Tās ir vērtības, kuras neviens indivīds, neviens vairākums un neviena valsts ne-

804 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 74. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 865. lpp.

805 Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 270. lpp.; sal. Pījs XII, *Radiovēstījums* (1944. gada 24. decembris): AAS 37 (1945), 15. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2235. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 550. lpp.

806 Jānis XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 449.–450. lpp.

807 Jānis XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 450. lpp.

808 Sal. Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 269.–270. lpp.

809 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1902. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 479. lpp.

810 Sal. Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 258.–259. lpp.

811 Sal. Pījs XII, enc. *Summi pontificatus*: AAS 31 (1939), 432.–433. lpp.

kad nespēs radīt, pārveidot vai iznīcināt”⁸¹². Tās nesakņojas pagaidu un mainīgajā uzskatu “vairākumā”, tās vienkārši jāatzīst, jārespektē un jāveicina kā objektīvā morālā likuma jeb cilvēka sirdī ierakstītā dabiskā likuma (sal. *Rom* 2, 15) elementi un kā civillikuma normatīvais atsauces punkts.⁸¹³ Ja notiek traģiska kolektīvās sirdsapziņas aptumšošanās un skeptiski tiek apšaubīti morālā likuma pamatprincipi⁸¹⁴, tad līdz pamatiem tiek satricināta valsts juridiskā struktūra. Tā kļūst tikai par dažādu un atšķirīgu interešu pragmatiskas regulācijas mehānismu.⁸¹⁵

398. *Varas īstenotājiem jāizdod taisnīgi likumi, kas atbilst cilvēka cieņai un veselajam saprātam.* “Cilvēku likumi ir likumi tikai tiktāl, cik tie atbilst veselajam saprātam un tātad izriet no mūžīgā likuma. Turpretim tad, ja likums ir pretrunā saprātam, tas ir netaisnīgs. Tādā gadījumā tas vairs nav likums, bet vardarbības akts.”⁸¹⁶ Ja valda saskaņā ar saprātu, pilsoņi ne tik daudz tiek pakļauti citiem cilvēkiem, bet drīzāk paklausa morālajai kārtībai un tādējādi – pašam Dievam, kas ir šās kārtības galējais avots.⁸¹⁷ Tas, kurš atsakās paklausīt valsts varai, kas rikojas saskaņā ar morālo

812 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 71: AAS 87 (1995), 483. lpp.

813 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 70: AAS 87 (1995), 481.–483. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 258.–259.; 279.–280. lpp.

814 Sal. PIJS XII, enc. *Summi pontificatus*: AAS 31 (1939), 423. lpp.

815 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 70: AAS 87 (1995), 481.–483. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 97 un 99: AAS 85 (1993), 1209.–1211. lpp.; TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politikajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 5–6. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 11.–14. lpp.

816 Sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, I-II, q. 93, a. 3, ad 2um: Ed. Leon. 7, 164: “Lex humana intantum habet rationem legis, inquantum est secundum rationem rectam: et secundum hoc manifestum est quod a lege aeterna derivatur. Inquantum vero a ratione recedit, sic dicitur lex iniqua: et sic non habet rationem legis, sed magis violentiae cuiusdam .. participatio legis aeternae in rationali creatura lex naturalis dicitur.”

817 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 270. lpp.

kārtību, “saceļas pret Dieva iedibināto kārtību” (*Rom 13, 2*)⁸¹⁸. Un tieši tāpat tad, ja valsts vara, kuras pamatā ir cilvēka daba un kura pieder pie Dieva noteiktās kārtības⁸¹⁹, netiecas pēc kopīgā labuma īstenošanas, tā pamet novārtā savu mērķi un tādējādi kļūst nelikumīga.

c) Tiesības rīkoties saskaņā ar sirdsapziņu

399. *Pilsoņiem nav sirdsapziņas pienākuma pakļauties pilsoniskās varas rīkojumiem, ja tie ir pretrunā morālās kārtības prasībām, cilvēku pamattiesībām vai Evaņģēlija mācībai.*⁸²⁰ Netaisnīgi likumi morāli taisnīgiem cilvēkiem rada dramatiskas sirdsapziņas problēmas: *ja viņi tiek aicināti piedalīties morāli ļaunās darbībās, tad viņu pienākums ir atteikties.*⁸²¹ Tas ir ne tikai morāls pienākums, bet arī cilvēka pamattiesības, un kā tādās tās civillikumam jāatzīst un jāaizsargā. “Tie, kuri atsakās pakļauties rīkojumiem morālu vai reliģisku apsvērumu dēļ, ir jāaizsargā ne tikai no likumā noteiktajām sankcijām, bet arī no jebkādiem zaudējumiem, kas var rasties juridiskajā, disciplinārajā, finansiālajā un profesionālajā jomā.”⁸²²

Sirdsapziņas pienākums ir nepiedalīties, arī formāli, tādās darbībās, kuras ir pretrunā Dieva likumam, pat ja civiltiesības tās pieļauj. Šāda līdzdalība nav attaisnojama, nedz aizbildinoties ar citu cilvēku brīvību, nedz arī atsaucoties uz to, ka civillikums to paredz un pieprasa. Nevienu nevar atbrīvot no morālās atbildības par paveikto, un saskaņā ar šo atbildību ikvienu tiesās pats Dievs (sal. *Rom 2, 6; 14, 12*).

818 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1899–1900. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 479. lpp.

819 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 74. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 865. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1901. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 479. lpp.

820 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2242. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 479. lpp.

821 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Evangelium vitae*, 73: AAS 87 (1995), 486.–487. lpp.

822 Jānis Pāvils II, enc. *Evangelium vitae*, 74: AAS 87 (1995), 488. lpp.

d) Tiesības pretoties

400. Atzīt, ka dabiskais likums ir pozitīvā likuma pamats un nosaka tā robežas, nozīmē atzīt, ka ir likumīgi pretoties varai, ja tā rupji un atkārtoti pārkāpj dabiskā likuma principus. Svētais Akvīnas Toms rakstīja, ka “ikvienam ir pienākums .. paklausīt tik daudz, cik to prasa taisnīguma kārtība”⁸²³. Pretošanās tiesību pamatā tāpat ir dabiskās tiesības.

Šo tiesību īstenošanas izpausmes var būt dažādas, un tai var būt dažādi mērķi. Pretoties varai nozīmē apliecināt citāda skatījuma pamatotību, vai nolūks būtu panākt daļējas izmaiņas, piemēram, izmaiņas atsevišķos likumos, vai arī cīnīties par radikālu situācijas maiņu.

401. *Baznīcas sociālā mācība sniedz pretošanās tiesību īstenošanas kritērijus.* “Bruņota pretošanās politiskajai varai, kas apspiež cilvēkus, pieļaujama tikai tadā gadījumā, kad vienlaikus izpildās šādi nosacījumi: 1) pamattiesību pārkāpumi ir nepārprotami, smagi un ilgstoši; 2) visas citas iespējas ir izsmeltas; 3) tas nevar izraisīt vēl lielāku postu; 4) ir pamatota cerība uz izdošanos; 5) nav iespējams saprātīgi paredzēt labāku risinājumu.”⁸²⁴ Bruņota cīņa ir uzskatāma par galēju līdzekli, lai darītu galu “acīmredzamai un ilgstošai tirānijai, kas var nopietni kaitēt cilvēka pamattiesībām un nodarīt lielus zaudējumus valsts kopīgajam labumam”⁸²⁵. Briesmas, kas mūsdienās saistītas ar vardarbības lietošanu, mudina jebkurā gadījumā dot priekšroku *pasīvas pretošanās* ceļam, “kas vairāk atbilst morāles principiem un sola ne mazākus panākumus”⁸²⁶.

---

823 Sv. AKVĪNAS TOMS, *Summa theologiae*, II-II, q. 104, a. 6, ad 3um: Ed. Leon. 9, 392: “Principibus saecularibus intantum homo oboedire tenetur, inquantum ordo iustitiae requirit.”

824 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2243. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 552. lpp.

825 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 31: AAS 59 (1967), 272. lpp.

826 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Libertatis conscientia*, 79: AAS 79 (1987), 590. lpp.

e) Soda uzlikšana

402. *Lai aizsargātu kopīgo labumu, likumīgai valsts varai ir tiesības un pienākums uzlikt sodu, kas atbilst izdarītā nozieguma smagumam.*⁸²⁷ Valstij ir pienākums apturēt tādu rīcību, kas aizskar cilvēktiesības un pilsoniskās sabiedrības pamatnoteikumus, un, izmantojot sodu sistēmu, novērst noziedzīgas darbības izraisīto nekārtību. Tiesiskā valstī piespriests sodu uzticēts tiesai: “Nosakot saikni, kādai jāpastāv starp likumdevēja varu, izpildvaru un tiesu varu, mūsdienu valstu Konstitūcijās tiesu varai tiesībaizsardzības jomā ir garantēta nepieciešamā brīvība.”⁸²⁸

403. *Sods tiek piespriests ne tikai tādēļ, lai sargātu sabiedrisko kārtību un garantētu personu drošību; tas ir arī instruments, ko izmanto, lai nozieguma izdarītājs labotos. Ja vainīgais labprātīgi pieņem sev piespiesto sodu, tam var būt arī vainas izpirkšanas vērtība.*⁸²⁹ Sodam ir divi mērķi: no vienas puses – veicināt notiesāto personu iekļaušanos sabiedrībā, no otras puses – veicināt taisnīgumu, kas izlīdzina, taisnīgumu, kas spēj atjaunot saskaņu attiecībās, kuras pastāv sabiedrībā un kuras sarāvis noziedzīgais nodarījums.

Šajā sakarībā liela nozīme ir darbam, ko cietumos aicināti veikt kapelāni un kas ir svarīgs ne tikai reliģiskā ziņā, bet arī saistībā ar apcietināto personu cieņas aizstāvību. Diemžēl apstākļi, kādos ieslodzītie izcieš sodu, ne vienmēr veicina viņu cieņas respektēšanu. Bieži vien cietums kļūst par vietu, kur tiek veikti jauni noziegumi. Tomēr soda izciešanas iestāžu vide sniedz īpašu iespēju vēlreiz apliecināt kristīgās rūpes sociālajā jomā: “Es biju cietumā, un jūs nācāt pie manis.” (Mt 25, 35–36)

404. *Iestādēm, kurām uzticēts pienākums noteikt kriminālabbildību, kas vienmēr ir personiska, savā darbā jācenšas rūpīgi*

827 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2266. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 556. lpp.

828 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Itālijas Tiesnešu apvienības kongresā* (2000. gada 31. marts), 4: AAS 92 (2000), 633. lpp.

829 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2266. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 556. lpp.

meklēt patiesību un respektēt cilvēka personas cieņu un tiesības. Tas nozīmē, ka tiesības vienādi jāgarantē gan vainīgajam, gan nevainīgajam. Vienmēr jāatceras vispārējais juridiskais princips, saskaņā ar kuru sodu nedrīkst uzlikt, kamēr vaina nav pierādīta.

Izmeklēšanā stingri jāievēro noteikums, kas aizliedz spīdzināšanu, arī tad, ja pastrādāti vissmagākie noziegumi. “Kristus māceklis ikreiz noraida šādu metožu lietošanu, kam nav nekāda attaisnojuma; tās izmantojot, vienādi tiek pazemota gan spīdzinātāja, gan viņa upura cilvēciskā cieņa.”⁸³⁰ Starptautiskie juridiskie noteikumi, kas attiecas uz cilvēktiesībām, pareizi norāda uz spīdzināšanas aizliegumu kā uz principu, kuru nekādā gadījumā nedrīkst pārkāpt.

Tāpat nedrīkst pieļaut tādu “apcietināšanu, kuras vienīgais mērķis ir iegūt tiesas procesam nozīmīgu informāciju”⁸³¹. Turklāt jānodrošina, ka “tiesas process notiek ātri. Pārāk ilgi tiesas procesi pilsoņiem ir nepanesami un galu galā kļūst par netaisnību”⁸³².

Tiesu amatpersonām izmeklēšanas gaitā ir pienākums ievērot diskrētumu, lai nepārkāptu apsūdzēto konfidencialitātes tiesības un neapdraudētu nevainīguma prezumpcijas principa ievērošanu. Ņemot vērā, ka arī tiesneši var kļūdīties, ar likumu jānosaka atbilstoša kompensācija juridisko kļūdu upuriem.

405. *Baznīca par cerības zīmi uzskata to, ka “sabiedriskā doma aizvien vairāk vēršas pret nāvessoda piespriešanu, pat ja šo sodu uzlūko par sabiedrības “likumīgās aizstāvības” līdzekli. Mūsdienā sabiedrības rīcībā ir iedarbīgi instrumenti, ar ko apkarot noziedzību, nepieļaujot, ka noziedznieki var izdarīt kaitējumu, un neatņemot tiem uz visiem laikiem iespēju laboties”*⁸³³. Kaut

---

830 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Sarkanā Krusta Starptautiskajai komitejai*, Ženēva (1982. gada 15. jūnijs), 5: *L'Osservatore Romano*, 1982. gada 17. jūnijs, 2. lpp.

831 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Itālijas Tiesnešu apvienības kongresā* (2000. gada 31. marts), 4: AAS 92 (2000), 633. lpp.

832 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Itālijas Tiesnešu apvienības kongresā* (2000. gada 31. marts), 4: AAS 92 (2000), 633. lpp.

833 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 27: AAS 87 (1995), 432. lpp.

arī tradicionālā Baznīcas mācība pieļauj nāvessodu, “ja tas ir vienīgais iespējamais ceļš, kā sekmīgi nosargāt cilvēku dzīvību no netaisnīga agresora”⁸³⁴, turklāt tikai tādos gadījumos, kad pilnībā apstiprināta noziedznieka identitāte un vaina, tā aicina izvēlēties tādas soda metodes, kas nav saistītas ar asins izliešanu, jo tās “labāk atbilst konkrētajiem kopīgā labuma apstākļiem un ir piemērotākas cilvēka cieņai”⁸³⁵. Aizvien vairāk valstu pieņem noteikumus, lai atceltu nāvessodu vai atliktu tā izpildi, un tas pierāda, ka gadījumi, kuros noziedzīgā nodarījuma izdarītāju absolūti nepieciešams sodīt ar nāvi, “ir ārkārtīgi reti vai tādu nav vispār”⁸³⁶. Sabiedrībā pieaugošā nepatika pret nāvessodu, kā arī daudzie pasākumi, kas veicina tā atcelšanu vai izpildes atlikšanu, acīmredzami liecina, ka padziļinās izpratne par morāles jautājumiem.

IV. DEMOKRĀTISKĀ IEKĀRTA

406. *Demokrātijas jēdziens nepārprotami un uzskatāmi izskaidrots enciklikā Centesimus annus: “Baznīca augstu vērtē demokrātisko iekārtu, jo tā nodrošina pilsoņu līdzdalību politiskajā izvēlē un tiem garantē iespēju gan ievēlēt un uzraudzīt savus vadītājus, gan vajadzības gadījumā ar miermīļīgiem līdzekļiem tos nomainīt. Tāpēc Baznīca nevar uzskatīt par pieņemamu tādu šauru valdošo grupu rašanos, kas savu interešu un ideoloģisku mērķu dēļ uzurpē valsts varu. Patiesa demokrātija iespējama tikai tiesiskā valstī, un tās pamatā ir pareiza izpratne par cilvēka personu. Tā prasa ar izglītību un patiesu ideālu ieaudzināšanu nodrošināt apstākļus, kas nepieciešami personu izaugsmei, un ar*

834 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2267. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 556. lpp.

835 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2267. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 556. lpp.

836 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 56: AAS 87 (1995), 464. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2001. gada Pasaules miera dienā*, 19: AAS 93 (2001), 244. lpp., kur par nāvessodu teikts, ka tas ir “nevajadzīgs”.

līdzdalības un līdzatbildības struktūru palīdzību veicināt sabiedrības “subjektivizāciju”⁸³⁷

a) Vērtības un demokrātija

407. *Patiesa demokrātija nav tikai formālas likumu ievērošanas rezultāts, bet gan demokrātiskas procedūras iedvesmojošu vērtību pārliecinātas pieņemšanas auglis. Šīs vērtības ir ikviena cilvēka cieņa, cilvēktiesību ievērošana un kopīgais labums kā politiskās dzīves mērķis un galvenais kritērijs. Ja attiecībā uz tām trūkst vispārējas vienprātības, zūd demokrātijas nozīme un tiek apdraudēta tās stabilitāte.*

Par vienu no lielākajiem mūsdienu demokrātijas riska faktoriem Baznīcas sociālā mācība uzskata ētisko relativismu – saskaņā ar to nav tādu objektīvu un vispārēju kritēriju, kas būtu pareizas vērtību hierarhijas pamatā: “Mūsdienās pastāv tendence uzskatīt, ka gnosticisms un skeptiskais relativisms ir tā filozofija un pamatnostāja, kas atbilst politiskās dzīves demokrātiskajām formām. Tie, kas ir pārliecināti, ka zina patiesību, un no tās neatkāpjas, no demokrātiskā viedokļa tiek uzskatīti par neuzticamiem, jo viņi nepieņem ne to, ka patiesību nosaka vairākums, ne arī to, ka tā būtu pakļaujama izmaiņām atkarībā no politikas tendencēm. Šajā sakarībā jāņem vērā: ja jau neeksistē absolūta patiesība, kas vada un virza politisko darbību, tad idejas un pārliecību viegli var izmantot varas mērķiem. Vēsture liecina, ka demokrātija bez vērtībām viegli pārvēršas atklātā vai slēptā totalitārisma.”⁸³⁸ Demokrātija būtībā “ir iekārta un līdz ar to – līdzeklis, nevis mērķis. Tai automātiski nepiemīt morālā vērtība: tā atkarīga no atbilstības morāles likumam, jo šai iekārtai, tāpat kā jebkurai citai cilvēka darbībai, jāatbilst minētajam likumam. Citiem vārdiem sakot, demokrātijas morāliskums atkarīgs no mērķiem, uz kuriem tā tiecas, un no līdzekļiem, kurus tā izmanto”⁸³⁹.

837 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 46: AAS 83 (1991), 850. lpp.

838 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 46: AAS 83 (1991), 850. lpp.

839 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 70: AAS 87 (1995), 482. lpp.

b) Institūcijas un demokrātija

408. *Baznīcas Maģistērijs atzīst valstī varas dalīšanas principu. “Vēlams, lai ikvienu varu līdzsvarotu citas varas un citas atbildības jomas, kas to noturētu tai atbilstošajās robežās. Tas ir tiesiskas valsts princips – valsts, kurā valda likums, nevis cilvēku patvaļa.”*⁸⁴⁰

Demokrātiskā iekārtā politiskā vara ir atbildīga tautas priekšā. To pārstāvošās iestādes jāpakļauj reālai sabiedrības uzraudzībai, ko galvenokārt var īstenot brīvās vēlēšanās, kuras dod iespēju izvēlēties un nomainīt pārstāvjus. Ievēlētajiem pārstāvjiem ir pienākums atskaitīties par savu rīcību. Tas ir svarīgs demokrātiskās pārstāvības elements.

409. *Savās specifiskajās jomās (likumu izstrāde, valdības darbs un tā kontrole) ievēlētajām amatpersonām jārod un jāīsteno tas, kas var veicināt labu pilsonisko dzīvi visā tās kopumā.*⁸⁴¹ Valdības pienākums atbildēt tiem, kurus pārvalda, nebūt nenozīmē, ka ievēlētās amatpersonas ir pasīvi savu vēlētāju pārstāvji. Tas, ka pilsoņi veic uzraudzību, nenozīmē liegt ievēlētajām amatpersonām brīvību, kas tām vajadzīga, lai veiktu uzticētos pienākumus saistībā ar sasniedzamajiem mērķiem. Tie nav atkarīgi tikai no specifiskām interesēm, bet daudz vairāk no apkopošanas un starpniecības funkcijām, kuras veicamas saistībā ar kopīgo labumu, kas ir viens no politiskās varas galvenajiem un neaizstājamiem mērķiem.

c) Politiskās pārstāvības morālie aspekti

410. *Tie, kam uzticēta politiskā atbildība, nedrīkst aizmirst vai nepietiekami novērtēt pārstāvības morālo aspektu, kas ietver pienākumu dalīties tautas liktenī un censties rast sociālo problēmu*

⁸⁴⁰ JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 44: AAS 83 (1991), 848. lpp.

⁸⁴¹ Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2236. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 550.–551. lpp.

risinājumu. No šāda skatpunkta raugoties, atbildīga vara tiek īstenota, piekopjot tikumus, kuri palīdz *šo varu īstenot kalpošanas garā*⁸⁴²; šie tikumi ir pacietība, vienkāršība, mērenība, žēlsirdība, dalīšanās ar citiem. Tā ir vara, ko īsteno cilvēki, kuri par savas darbības mērķi spēj izvirzīt kopīgo labumu, nevis savu prestižu vai savtīgu interešu īstenošanu.

411. *Politiskā korupcija ir viens no nopietnākajiem demokrātiskās iekārtas izkropļojumiem*⁸⁴³, jo tādējādi tiek nodoti gan morāles principi, gan sociālā taisnīguma normas, tiek apdraudēta pareiza valsts funkcionēšana un negatīvi iespaidotas attiecības starp tiem, kas valda, un tiem, kurus pārvalda. Rodas aizvien lielāka neuzticēšanās valsts iestādēm, palielinās pilsoņu neapmierinātība ar politiku un politiķiem, līdz ar to pasliktinās iestāžu darbība. Korupcija radikāli izkropļo pārstāvības iestāžu nozīmi, jo tās izmanto kā vietu politiskajai apmaiņai starp klientūras prasībām un valdības pakalpojumiem. Tādējādi politiskās izvēles tiek izdarītas to personu un grupu interesēs, kuru rīcībā ir līdzekļi šo izvēļu ietekmēšanai. Tas savukārt ir šķērslis, kas liedz īstenot visu pilsoņu kopīgo labumu.

412. *Valsts pārvaldei kā valsts instrumentam jebkurā līmenī – valsts, reģiona, vietējās kopienas līmenī – jākalpo pilsoņiem: “Kalpodama saviem pilsoņiem, valsts pārvalda tautas resursus. Šis pienākums tai jāveic, ņemot vērā kopīgo labumu.”*⁸⁴⁴ Šādam skatījumam pretrunā ir *pārlieku liela birokratizācija*, ko var vērot tad, ja institūcijas, “attīstot sev sarežģītu organizatorisko struktūru, tiecas pārvaldīt visas iespējamās dzīves jomas, kas noved pie tā, ka pašas kļūst par bezpersoniska funkcionālisma, pārmērīgas

---

842 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 42. – Rīga, *Effata*, 2002, 92.–96. lpp.

843 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 44: AAS 80 (1988), 575.–577. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 48: AAS 83 (1991), 852.–854. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 6: AAS 91 (1999), 381.–382. lpp.

844 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1998. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 90 (1998), 152. lpp.

birokrātijas, netaisnīgu privāto interešu un .. visu institūciju pārņemošas neieinteresētības upuri”⁸⁴⁵. Valsts pārvaldē strādājošo lomu nedrīkst uztvert kā kaut ko bezpersonisku vai birokrātisku; šo cilvēku uzdevums ir nesavtīgi, kalpošanas garā palīdzēt pilsoņiem.

d) Politiskās līdzdalības instrumenti

413. *Politisko partiju uzdevums ir veicināt plašu visu pilsoņu līdzdalību un nodrošināt visiem iespēju pildīt sabiedriskos pienākumus.* Partijas ir aicinātas interpretēt pilsoniskās sabiedrības vēlmes, orientējot tās uz kopīgo labumu⁸⁴⁶ un piedāvājot pilsoņiem reālu iespēju sniegt savu ieguldījumu politisko izvēļu veidošanā. Partijām pēc savas iekšējās struktūras jābūt demokrātiskām, kā arī spējīgām veikt politisko sintēzi un plānošanu.

Vēl viens politiskās līdzdalības līdzeklis ir referendums, kurā īstenojas iespēja tiešā veidā ietekmēt politisko izvēli. Pārstāvniecības sistēma pieļauj iespēju tiešā veidā aptaujāt pilsoņus par ļoti svarīgiem sabiedriskās dzīves jautājumiem.

e) Informācija un demokrātija

414. *Informācija ir viens no galvenajiem demokrātiskās līdzdalības līdzekļiem.* Ja trūkst izpratnes par politiskās kopienas problēmām, nav zināmi fakti un iespējamie problēmu risinājumi, nekāda līdzdalība nav iedomājama. Šajā sarežģītajā sabiedriskās dzīves sfērā ir jānodrošina patiens pluralisms, informācijas un saziņas jomā piedāvājot formu un līdzekļu daudzveidību un ar attiecīgiem likumiem veicinot vienlīdzīgus apstākļus šo līdzekļu pieejamībai un izmantošanai. To šķēršļu vidū, kuri liedz pilnībā

---

845 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 41. – Rīga, *Effata*, 2002, 92.–96. lpp.

846 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 75. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 865.–869. lpp.

īstenot tiesības uz informācijas objektivitāti⁸⁴⁷, īpaši jāizceļ tāda parādība kā plašsaziņas līdzekļu nonākšana atsevišķu cilvēku vai grupu kontrolē. Tas var radīt bīstamas sekas visai demokrātiskajai iekārtai, jo īpaši tad, ja minēto parādību pavada aizvien ciešāka saikne starp valdības darbību, finanšu organizācijām un plašsaziņas līdzekļiem.

415. *Plašsaziņas līdzekļi jāizmanto, lai veidotu un stiprinātu sabiedrību tās dažādajās jomās – ekonomikā, politikā, kultūrā, izglītībā un reliģijā*⁸⁴⁸. “Informācijas izplatīšana ar plašsaziņas līdzekļiem kalpo kopīgajam labumam. Sabiedrībai ir tiesības saņemt tādu informāciju, kuras pamatā ir patiesība, brīvība, taisnība un solidaritāte.”⁸⁴⁹

Par pašreizējo informatīvo sistēmu rodas būtisks jautājums: vai tā palīdz cilvēku darīt patiešām labāku, tas ir, garīgi nobriedušāku, tādu, kas vairāk apzinās savu cieņu, ir atbildīgs, atvērts pret citiem, it īpaši pret tiem, kam vajag palīdzību? Cits ļoti nozīmīgs aspekts ir nepieciešamība jaunajām tehnoloģijām respektēt likumīgās kultūru atšķirības.

416. *Plašsaziņas līdzekļu jomā saziņai raksturīgās grūtības nereti lielākas dara ideoloģija, centieni pēc peļņas un politiskās kontroles, sāncensība un konflikti starp dažādām grupām, kā arī citas negatīvas sociālās parādības. Morālās vērtības un principi jāņem vērā arī plašsaziņas līdzekļos: “Ētiskais aspekts attiecas ne tikai uz saziņas saturu (vēsti) un saziņas procesu (to, kā saziņa*

847 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 260. lpp.

848 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, dekr. *Inter mirifica*, 3. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 117. lpp.; PĀVILS VI, ap. pamud. *Evangelii nuntiandi*, 45. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 46. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptoris missio*, 37. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 121.–126. lpp.; PONTIFIKĀLĀ PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME, *Communio et progressio*, 126–134: AAS 63 (1971), 638.–640. lpp.; PONTIFIKĀLĀ PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME, *Aetatis novae*, 11: AAS 84 (1992), 455.–456. lpp.; PONTIFIKĀLĀ PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME, *Ētika reklāmā* (1997. gada 22. februāris), 4–8. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 1997, 10.–15. lpp.

849 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2494. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 550.–551. lpp.

tiek īstenota), bet arī būtiskiem strukturāliem un sistēmiskiem jautājumiem, kuri bieži vien ietver tehnoloģiju un sarežģītu produktu izplatīšanas politiku (kurš informācijas ziņā būs bagāts, bet kurš – nabags?).”⁸⁵⁰

*Visās trijās minētajās jomās, proti, vēsts, procesa un strukturālo jautājumu jomā, vienmēr aktuāls ir morāles pamatprincips: cilvēka persona un cilvēku kopiena ir plašsaziņas līdzekļu lietošanas mērķis un mērs. Otrs princips papildina pirmo: atsevišķu cilvēku labumu nav iespējams īstenot neatkarīgi no to kopienu kopīgā labuma, pie kurām cilvēki pieder.*⁸⁵¹ Pilsoņiem jābūt līdzdalīgiem lemšanā par plašsaziņas līdzekļu politiku. Šai līdzdalībai, kas ir sabiedriska, jābūt patiesi pārstāvēnieciskai, bez priekšrokas atsevišķām grupām, kad plašsaziņas līdzekļu mērķis ir gūt peļņu.⁸⁵²

V. POLITISKĀ KOPIENA KALPOJUMĀ PILSONISKAJAI SABIEDRĪBAI

a) Pilsoniskās sabiedrības nozīme

417. *Politiskā kopiena pastāv tādēļ, lai kalpotu pilsoniskajai sabiedrībai, no kuras tā cēlusies.* Baznīca ir sniegusi savu ieguldījumu, lai nošķirtu politisko kopienu no pilsoniskās sabiedrības, vispirms jau ar savu skatījumu uz cilvēku. Saskaņā ar to cilvēks ir autonoma, uz attiecībām vērsta būtne, kas atvērta Transcendentajam. Šo skatījumu apstrīd gan individuālistiskas politiskās

---

850 PONTIFIKĀLĀ PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME, *Ētika sabiedrības saziņā* (2000. gada 4. jūnijs), 20. – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2000, 24. lpp.

851 Sal. PONTIFIKĀLĀ PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME, *Ētika sabiedrības saziņā* (2000. gada 4. jūnijs), 22. – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2000, 26.–27. lpp.

852 Sal. PONTIFIKĀLĀ PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME, *Ētika sabiedrības saziņā* (2000. gada 4. jūnijs), 24. – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2000, 29.–30. lpp.

ideoloģijas, gan arī totalitārās ideoloģijas, kas cenšas panākt, lai pilsoniskā sabiedrība tiktu absorbēta valsts jomā. Baznīca cenšas sekmēt sociālo plurālismu, lai atbilstošāk tiktu īstenots kopīgais labums un demokrātija saskaņā ar solidaritātes, subsidiaritātes un taisnīguma principiem.

Pilsoniskā sabiedrība ir attiecību, kā arī kultūras un apvienošanās resursu kopums, kas ir relatīvi neatkarīgs gan no politikas, gan ekonomikas jomas: “Pilsoniskās sabiedrības mērķis ir vispārējs, jo tas attiecas uz kopīgo labumu, uz ko vienlīdzīgas tiesības ir visiem pilsoņiem.”⁸⁵³ Pilsoniskajai sabiedrībai ir raksturīga spēja izstrādāt savu plānu nolūkā panākt brīvāku un taisnīgāku sabiedrības dzīvi, kurā dažādas pilsoņu grupas var veidot apvienības, saliedējot spēkus, lai izstrādātu un darītu zināmas vadlīnijas savu pamatvajadzību apmierināšanai un savu likumīgo interešu aizstāvībai.

b) Pilsoniskās sabiedrības pārkums

418. *Kaut arī politiskā kopiena un pilsoniskā sabiedrība ir savstarpēji saistītas un viena no otras atkarīgas, mērķu hierarhijas ziņā tās nav vienlīdzīgas.* Politiskā kopiena kalpo pilsoniskajai sabiedrībai un galu galā personām un personu grupām, kas šo sabiedrību veido.⁸⁵⁴ Tātad pilsonisko sabiedrību nevar uzskatīt par politiskās kopienas pielikumu vai mainīgu elementu. Gluži otrādi, pilsoniskā sabiedrība ir prioritāra, jo politiskā kopiena savas pastāvēšanas pamatojumu rod pilsoniskajā sabiedrībā.

Valstij jāizstrādā atbilstošs tiesiskais regulējums, kas sociālajiem subjektiem sniegtu iespēju brīvi veikt savas darbības, un nepieciešamības gadījumā tai jābūt gatavai iesaistīties, ievērojot subsidiaritātes principu, lai mijiedarbība starp brīvajām apvienībām un demokrātisko dzīvi būtu orientēta uz kopīgo labumu. Pilsoniskā sabiedrība ir sarežģīta un daudzveidīga, un tajā netrūkst

---

853 LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 134. lpp.

854 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1910. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 480. lpp.

pārpratumu un pretrunu, jo šajā sabiedrībā saduras dažādas intereses un pastāv risks, ka stiprākais var gūt virsroku pār vājāko.

c) Subsidiaritātes principa pielietošana

419. *Politiskajai kopienai ir pienākums savas attiecības ar pilsonisko sabiedrību regulēt pēc subsidiaritātes principa.*⁸⁵⁵ Būtiski, ka demokrātiskās dzīves izaugsme aizsākas sabiedrības struktūrā. Pilsoniskās sabiedrības darbības, jo īpaši *brīvprātīgo darbs un sadarbības struktūras* nevalstiskajā jeb trešajā sektorā (atšķirībā no valsts un tirgus), ir atbilstošākais veids, kā pilnveidot cilvēka personas sociālo aspektu, kas šajās darbībās var pilnībā izpausties. Pakāpeniska sociālo iniciatīvu paplašināšanās ārpus valsts kontroles jomas paver jaunas iespējas aktīvai pilsoņu klātbūtni un tiešai darbībai, integrējot valsts funkcijas. Šī svarīgā parādība bieži vien notiek neformāli un rada jaunus un pozitīvus veidus, kā īstenot personas tiesības. Tas bagātina demokrātisko dzīvi.

420. *Sadarbība, arī tās mazāk strukturētajās formās, iezīmējas kā viena no spēcīgākajām atbildēm uz konfliktu mentalitāti un neierobežoto konkurenci, kas mūsdienās ir tik izplatīta.* Attiecības, kas veidojas sadarbības un solidaritātes gaisotnē, pārvar ideoloģiskās šķēlšanās, rosinot cilvēkus meklēt to, kas viņus vieno, nevis šķir.

Vēl viens ļoti nozīmīgs piemērs daudziem ir brīvprātīgā darba pieredze, kas mudina uztvert pilsonisko sabiedrību kā tādu, kurā vienmēr iespējams atjaunot sabiedrības morāli, pamatojoties uz solidaritāti, konkrētu sadarbību un brālīgu dialogu. Visi ir aicināti ar uzticību raudzīties uz iespējām, kas tādējādi paveras, un vēltīt pūles sabiedrības kopīgā labuma īstenošanai, bet jo īpaši – rūpēties par visneaizsargātākajiem un nabadzīgākajiem. Tā izpaužas “sabiedrības personiskuma”⁸⁵⁶ princips.

855 Sal. PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 203. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1883–1885. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 475.–476. lpp.

856 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 49: AAS 83 (1991), 855. lpp.

VI. VALSTS UN RELIĢISKĀS KOPIENAS

A. RELIĢISKĀ BRĪVĪBA KĀ CILVĒKA PAMATTIESĪBAS

421. Vatikāna II koncils katoliskajai Baznīcai devis pienākumu veicināt reliģisko brīvību. Deklarācijas *Dignitatis humanae* apakšvirsrakstā precizēts, ka tā pasludina personas un kopienu tiesības “uz sabiedrisko un pilsonisko brīvību reliģiskajos jautājumos”. Lai šo Dieva gribēto un cilvēka dabā ierakstīto brīvību varētu īstenot, to nedrīkst ierobežot, jo “patiesība sevi neuzspiež citādi kā vien pašas patiesības spēkā”⁸⁵⁷. Personas cieņa un Dieva meklējumu būtība prasa, lai reliģijas jomā visi cilvēki būtu brīvi no jebkādiem spaidiem.⁸⁵⁸ Sabiedrība un valsts nedrīkst cilvēku spiest rīkoties pret sirdsapziņu vai arī liegt viņam rīkoties saskaņā ar to.⁸⁵⁹ Reliģiskā brīvība nav morāliska atļauja piekrist maldiem, ne arī tiesības uz tiem.⁸⁶⁰

422. Sirdsapziņas un reliģiskā brīvība “attiecas uz cilvēku gan kā individualitāti, gan kā sabiedrības sastāvdaļu”⁸⁶¹. Tiesības uz reliģisko brīvību jāatzīst juridiski, un tām jāklūst par civiltiesību sastāvdaļu⁸⁶², tomēr tās nav neierobežotas tiesības. Ar politisku apdomību un saskaņā ar kopīgā labuma prasībām reliģiskās brīvības īstenošanai katrā sabiedrības situācijā jānosaka *taisnīgas robežas*, kas pilsoniskajai varai jāratificē ar tādu tiesību normu

857 Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 559. lpp.

858 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*, 2. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 559.–561. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2106. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 524. lpp.

859 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*, 3. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 561.–563. lpp.

860 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2108. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 523. lpp.

861 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2105. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 524. lpp.

862 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*, 2. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 559. lpp.

palīdzību, kuras atbilst objektīvajai morālajai kārtībai. Tādas normas ir vajadzīgas, “lai sekmīgi nodrošinātu visu pilsoņu tiesību aizsardzību un šo tiesību miermīlīgu saskaņošanu, kā arī lai sabiedrībā atbilstoši rūpētos par patiesu mieru, ko nodrošina tas, ka cilvēki dzīvo kopā, pamatojoties uz patiesu taisnīgumu”⁸⁶³.

423. *Kāda konkrēta reliģiskā kopiena, pamatojoties uz tās vēsturiskajām un kulturālajām saiknēm ar nāciju, no valsts puses var tikt īpaši atzīta. Šāda atzīšana nedrīkst izraisīt pilsonisku vai sociālu diskrimināciju pret citām reliģiskajām grupām.*⁸⁶⁴ Vatikāna II koncila piedāvātais skatījums uz attiecībām starp valsti un reliģiskajām organizācijām atbilst tiesiskas valsts prasībām un starptautisko tiesību normām.⁸⁶⁵ Baznīca labi apzinās, ka ne visi šim skatījumam piekrīt: diemžēl tiesības uz reliģisko brīvību “pārkāpj daudzas valstis, ejot pat tik tālu, ka sniegt un saņemt katehēzi kļūst par sodāmu noziegumu”⁸⁶⁶.

B. KATOLISKĀ BAZNĪCA UN POLITISKĀ KOPIENA

a) Autonomija un neatkarība

424. Gan Baznīcai, gan politiskajai kopienai ir redzama organizatoriskā struktūra, taču tās atšķiras gan ar savu struktūru, gan mērķiem. Vatikāna II koncils svinīgi pasludinājis: “Politiskā kopiena un Baznīca katra savā jomā ir savstarpēji neatkarīgas un autonomas.”⁸⁶⁷ Baznīca izmanto tādas organizatoriskās formas,

---

863 Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*, 7. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 567. lpp.

864 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Dignitatis humanae*, 6. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 565.–567. lpp.

865 Sal. Jānis Pāvils II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 91 (1999), 380.–381. lpp.

866 Jānis Pāvils II, ap. pamud. *Catechesi tradendae*, 14: AAS 71 (1979), 1289. lpp.

867 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2245. –

kas atbilst ticīgo garīgajām vajadzībām, turpretim dažādas politiskās kopienas veido saiknes un institūcijas, kuras kalpo visam tam, kas attiecas uz laicīgo kopīgo labumu. Baznīcas un politiskās kopienas autonomija un neatkarība īpaši skaidri izpaužas to mērķos.

Pienākums respektēt reliģisko brīvību nosaka, ka politikajai kopienai ir jānodrošina telpa, kas nepieciešama Baznīcas darbībai. Savukārt Baznīcai nav specifiskas kompetences jomas attiecībā uz politiskās kopienas struktūru: "Baznīca ievēro *demokrātiskās kārtības likumīgo autonomiju* un nav tiesīga paziņot, ka dod priekšroku tam vai citam institucionālam vai konstitucionālam risinājumam."⁸⁶⁸ Turklāt Baznīcas uzdevums nav analizēt politiskās programmas, izņemot tad, ja runa ir par reliģijas vai morāles jautājumiem.

b) Sadarbība

425. *Baznīcas un politiskās kopienas savstarpējā autonomija nenozīmē, ka starp tām pastāv tāda nošķirtība, ka nekāda sadarbība nav iespējama.* Tās abas, kaut arī atšķirīgi, kalpo cilvēku personiskajam un sabiedriskajam labumam. Gan Baznīcai, gan politikajai kopienai ir sava organizatoriskā struktūra, kura ir nevis pašmērķīga, bet paredzēta tam, lai kalpotu cilvēkiem, palīdzot viņiem pilnībā īstenot tiesības, kādas tiem ir kā pilsoņiem un kristiešiem, un pildīt pienākumus, kas viņiem uzticēti. "Šī kalpošana visu labumam būs jo sekmīgāka, jo vairāk politiskā kopiena un Baznīca spēs nodrošināt veselīgu savstarpējo sadarbību, ņemot vērā arī apstākļus, kas saistīti ar konkrēto vietu un laikmetu."⁸⁶⁹

426. *Baznīcai ir tiesības uz savas identitātes juridisku atzīšanu.* Tieši tāpēc, ka tās būtība aptver visu cilvēcisko realitāti, Baznīca,

---

Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 553. lpp.

868 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 47: AAS 83 (1991), 852. lpp.

869 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869. lpp.

apzinādamās, ka ir “cieši saistīta ar cilvēci un tās vēsturi”⁸⁷⁰, patur tiesības izteikt morālu spriedumu par šo realitāti ikreiz, kad tas jādara personas pamattiesību aizstāvības vai dvēseļu pestīšanas dēļ.⁸⁷¹

Tāpēc Baznīca pieprasa vārda, mācīšanas un evaņģelizācijas brīvību, publiskas kulta veikšanas brīvību, savas organizācijas un iekšējās pārvaldes brīvību, kā arī brīvību izraudzīties, izglītot, apstiprināt un pārcelt savus kalpotājus, brīvību būvēt celtnes, kas paredzētas reliģiskiem nolūkiem, brīvību iegādāties labumus, kas vajadzīgi tās darbībai, un īpašumtiesības uz tiem, brīvību veidot apvienības ne tikai reliģiskiem mērķiem, bet arī izglītībai, kultūrai, veselības aprūpei un karitatīviem mērķiem.⁸⁷²

427. *Lai novērstu un mazinātu iespējamus konfliktus starp Baznīcu un politisko kopienu, Baznīcas un valsts juridiskā pieredze ir ieskicējusi dažādus stabilus saskarsmes veidus un atbilstošus instrumentus, kas nodrošina harmoniskas attiecības.* Šī pieredze ir būtisks atbalsta punkts gan visos tajos gadījumos, kad valsts pretendē iejaukties Baznīcas darbības jomā, apdraudot tās darbošanās brīvību vai pat atklāti to vajājot, gan tad, kad Baznīcas organizācijas rīkojas nepareizi attiecībā pret valsti.

---

870 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 737. lpp.

871 Sal. *Kanonisko tiesību kodekss*, 747. kanons, 2. §; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2246. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 553. lpp.

872 Sal. Jānis Pāvils II, *Vēstule valstu vadītājiem, kas parakstījuši Helsinku noslēguma aktu* (1980. gada 1. septembris), 4: AAS 72 (1980), 1256.–1258.

DEVĪTĀ NODAĻA

STARPTAUTISKĀ SABIEDRĪBA

I. BIBLISKIE ASPEKTI

a) Cilvēces vienotība

428. *Bībeles stāsti par pasaules radīšanu atklāj cilvēku saimes vienotību un māca, ka Izraēļa Dievs ir vēstures un visas pasaules Kungs. Viņa darbība aptver visu pasauli un cilvēci, kuras dēļ veikts radīšanas darbs. Dievs, radīdams cilvēku pēc sava attēla un līdzības (sal. Rad 1, 26–27), viņu apveltīja ar vienreizīgu cieņu, kas attiecas uz visām paaudzēm (sal. Rad 5) un sniedz pa visu zemi (sal. Rad 10). Turklāt Radīšanas grāmata atklāj, ka cilvēks nav radīts nošķirtībā, bet saistībā ar konkrētu situāciju, kurā būtiska nozīme ir dzīves telpai, kas viņam nodrošina brīvību (dārzs), uztura pieejamībai (augļu koki), darbam (pavēle kopt dārzu) un jo īpaši kopienai (dāvātais palīgs, kas ir līdzīgs viņam) (sal. Rad 2, 8–24). Visā Vecajā Derībā uzsvērts, ka apstākļi, kas nodrošina cilvēka dzīves pilnību, ir Dieva svētības objekts. Dievs cilvēku vēlas apveltīt ar labumiem, kas nepieciešami viņa izaugsmei, ar pašizpaušmes brīvību, panākumiem darbā un cilvēcisko attiecību bagātību.*

429. *Dieva derība ar Noasu pēc plūdu radītā posta (sal. Rad 9, 1–17) un viņā – ar visu cilvēci rāda, ka Dievs apstiprina cilvēcei doto auglības svētību, cilvēces uzdevumu pārvaldīt radīto pasauli un cilvēka dzīvības absolūto cieņu un neaizskaramību, kas bija raksturīga pēc pirmās radīšanas. Dievs to vēlas, kaut arī līdz ar grēku radībā ienāca vardarbība un netaisnība, kas tika sodīta ar plūdiem. Radīšanas grāmata iepazīstina ar tautu daudzveidību,*

kas ir Dieva radošās darbības auglis (sal. *Rad* 10, 1–32), un tajā pašā laikā, stāstot par notikumiem, kas saistīti ar Bābeles torņa celšanu, nosoda cilvēku par to, ka viņš nav pieņēmis savu radības stāvokli (sal. *Rad* 11, 1–9). Visām tautām Dieva plānā bija “viena valoda un viena runa” (*Rad* 11, 1), taču cilvēce sašķēlās, pagriezīdama Radītājam muguru (sal. *Rad* 11, 4).

430. *Derība, kuru Dievs noslēdza ar Ābrahamu, ko bija izvēlējies par “tēvu daudzām tautām”* (*Rad* 17, 4), cilvēcei pavēra ceļu uz izlīgumu ar tās Radītāju. Pestīšanas vēsture Izraēla tautu rosināja domāt, ka Dieva darbība attiecas tikai uz tās zemi, taču pamazām nostiprinājās tās pārliecība, ka Dievs darbojas arī citu tautu vidū (sal. *Is* 19, 18–25). Pravieši, vēstot par laiku beigām, pasludināja, ka visas tautas dosies svētceļojumā uz Kunga templi un iestāsies miera laikmets (sal. *Is* 2, 2–5; 66; 18–23). Izraēla tauta, kas bija izkaisīta trimdā, visbeidzot sāka apzināties, ka tās uzdevums ir liecināt par vienīgo Dievu (sal. *Is* 44, 6–8), pasaules un tautu vēstures Kungu (sal. *Is* 44, 24–28).

b) Jēzus Kristus – jaunās cilvēces pirmtēls un pamats

431. *Kungs Jēzus ir jaunās cilvēces pirmtēls un pamats.* Viņā, patiesajā “Dieva attēlā” (2 *Kor* 4, 4), cilvēks, ko Dievs pēc šī attēla radījis, rod piepildījumu. Ar Kristus krustu Dievs savu mīlestību ir apliecinājis līdz galam, tādējādi nojaucot visus naidīguma mūrus (sal. *Ef* 2, 12–18). Līdz ar to visiem, kas dzīvo jaunu dzīvi Kristū, rasu un kultūras atšķirības vairs nav šķēlšanās iemesls (sal. *Rom* 10, 12; *Gal* 3, 26–28; *Kol* 3, 11).

Pateicoties Garam, Baznīca zina par Dieva ieceri visai cilvēcei (sal. *Apd* 17, 26), proti, pestīšanas noslēpumā, kas īstenots Kristū (sal. *Ef* 1, 8–10), apvienot visu radīto realitāti, kura ir sadrumstalota un izklīdināta. Kopš Vasarsvētkiem, kad augšāmcelšanās tika pasludināta dažādām tautām un katra no tām to saprata savā valodā (sal. *Apd* 2, 6), Baznīca par savu uzdevumu uzskata Bābelē zaudētās vienotības atjaunošanu un liecināšanu par to. Pateicoties šim Baznīcas kalpojumam, cilvēce ir aicināta no jauna

atklāt savu vienotību un atzīt savas daudzveidības bagātību, lai sasniegtu “pilnīgo vienotību Kristū”⁸⁷³.

c) Kristietības vispārējais aicinājums

432. *Kristīgā vēsts sniedz vispārēju skatījumu uz cilvēku un tautu dzīvi zemes virsū*⁸⁷⁴, kas palīdz saprast cilvēces vienotību.⁸⁷⁵ Šī vienotība, kas nav panākama ar ieroču spēku, teroru un ļaunprātīgu varas izmantošanu, ir tā “augstākā vienotības parauga rezultāts, kurš atspoguļojas Dieva iekšējā dzīvē – Dieva, kas ir viens trijās Personās. Mēs, kristieši, to apzīmējam ar vārdu “komūnija””⁸⁷⁶. Šī vienotība ir *brīvības morālā un kulturālā spēka* uzvara.⁸⁷⁷ Galvenokārt kristīgā vēsts ir likusi cilvēcei saprast, ka tautas cenšas kļūt vienotas ne tikai dažādu organizatorisku, politisku un tautsaimniecisku ieceru dēļ vai arī abstrakta un ideoloģiska internacionālisma vārdā, bet tāpēc, ka tās brīvi tiecas pēc sadarbības, apzinoties savu aktīvo līdzdalību “pasaules cilvēku saimē”⁸⁷⁸. Pasaules kopienai aizvien vairāk un labāk sevi jāapliecina kā konkrētu Radītāja gribētās vienotības īstenojumu. “Cilvēku saimes vienotība ir pastāvējusi visos laikos, jo tā apvieno būtnes, kas ir vienlīdzīgas tām piemītošās dabiskās cieņas ziņā. Tātad vienmēr pastāvēs objektīva vajadzība pietiekamā mērā īstenot kopīgo *vispārējo labumu*, proti, visas cilvēku saimes kopīgo labumu.”⁸⁷⁹

873 Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Lumen gentium*, 1. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 197. lpp.

874 Sal. Pijs XII, *Uzruna katoļu juristiem par valsti un tautu kopienu* (1953. gada 6. decembris), 2: AAS 45 (1953), 795. lpp.

875 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 42. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 799.–801. lpp.

876 Jānis Pāvils II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 40: AAS 80 (1988), 569. lpp.

877 Sal. Jānis Pāvils II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 12: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 739. lpp.

878 Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 296. lpp.

879 Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 292. lpp.

II. STARPTAUTISKĀS SABIEDRĪBAS PAMATNOTEIKUMI

a) Starptautiskā sabiedrība un vērtības

433. *Cilvēka personas primārums, kā arī cilvēku un tautu dabiskā tieksme veidot savstarpējas attiecības ir pamatelementi, uz kuriem veidot īstu starptautisku sabiedrību, kam jābūt organizētai tā, lai sekmētu vispārējo kopīgo labumu.*⁸⁸⁰ Kaut arī vēlme veidot īstu starptautisko sabiedrību ir plaši sastopama, cilvēku saimes vienotība joprojām nav panākta, jo to kavē materiālistiskas un nacionālistiskas ideoloģijas, kas noliedz vērtības, kuras piemīt personai tās veselumā, visos tās aspektos – fiziskajā un garīgajā, individuālajā un sabiedriskajā aspektā. Morāli it īpaši nepieņemamas ir tādas teorijas un rīcība, kuru pamatā ir rasisms un rasu diskriminācija.⁸⁸¹

*Valstu līdzāspastāvēšanas pamatā ir tās pašas vērtības, kam jānosaka attiecības starp cilvēkiem, – patiesība, taisnīgums, solidaritāte un brīvība.*⁸⁸² Ja runa ir par starptautiskās sabiedrības pamatprincipiem, tad Baznīcas mācība prasa, lai attiecības starp tautām un politiskajām kopienām tiktu regulētas taisnīgi, saskaņā ar saprāta apsvērumiem, vienlīdzību, tiesiskumu un sarunu ceļā, atsakoties no vardarbības, kara, dažādām diskriminācijas formām, iebiedēšanas un krāpšanas.⁸⁸³

880 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1911. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 480.–481. lpp.

881 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Nostra aetate*, 5. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 465.–467. lpp.; Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 268. lpp.; Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 63: AAS 59 (1967), 288. lpp.; Pāvils VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 16: AAS 63 (1971), 423. lpp.; Taisnīguma un miera pontifikālā padome, *Baznīca un rasisms. Svētā krēsla ieguldījums Pasaules konferencē pret rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un ar to saistīto neiecietību*. – Tipografia Vaticana, Città del Vaticano, 2001.

882 Sal. Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 279.–280. lpp.

883 Sal. Pāvils VI, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā* (1965. gada 4. oktobris), 2: AAS 57 (1965), 879.–880. lpp.

434. *Likums ir instruments, kas garantē starptautisko kārtību*⁸⁸⁴, t. i., politisko kopienu līdzaspastāvēšanu. Tās katra atsevišķi veicina savu pilsoņu kopīgo labumu, bet visām kopā tām jātiecas pēc visu tautu kopīgā labuma⁸⁸⁵, apzinoties, ka atsevišķas nācijas kopīgais labums nav atdalāms no visas cilvēku saimes kopīgā labuma.⁸⁸⁶

*Starptautiskā sabiedrība ir juridiska kopiena, kuras pamatā ir ikvienas dalībvalsts suverenitāte, un tajā nepastāv subordinācija, kas noliegtu vai ierobežotu šo valstu neatkarību.*⁸⁸⁷ Starptautiskā sabiedrība, saprasta šādā veidā, *nenozīmē relativizēt vai noniecināt tautām raksturīgās īpatnības, bet veicināt to izpausmes.*⁸⁸⁸ Identitātes atšķirību atbalstīšana palīdz pārvarēt dažādas šķelšanās tendences, kurām raksturīgi tautas šķirt un nostiprināt tajās egoismu, kam ir destabilizējošas sekas.

435. *Maģistērijs atzīst valsts suverenitātes nozīmi, to pirmām kārtām saprotot kā izpausmi brīvībai, kurai jāvalda attiecībās starp tautām.*⁸⁸⁹ Suverenitāte nozīmē nācijas subjektivitāti⁸⁹⁰ politiskajā, ekonomiskajā, sociālajā un kulturālajā aspektā. Kulturālajam aspektam ir īpaša nozīme: tas kalpo par spēka avotu

884 Sal. PIJS XII, enc. *Summi pontificatus*, 29: AAS 31 (1939), 438.–439. lpp.

885 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 292. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 52: AAS 83 (1991), 857.–858. lpp.

886 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 284. lpp.

887 Sal. PIJS XII, *Ziemassvētku radiovēstījums* (1939. gada 24. decembris): AAS 32 (1940), 9.–11. lpp.; PIJS XII, *Uzruna katoļu juristiem par valstu un tautu kopieni* (1953. gada 6. decembris) AAS 45 (1953), 395.–396. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 289. lpp.

888 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 9–10: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 737.–738. lpp.

889 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 289.–290. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 15: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 741.–742. lpp.

890 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 15: AAS 80 (1988), 528.–530. lpp.

gadījumos, kad jāaizstāvas pret agresiju vai citām pakļaušanas formām, kas apdraud valsts brīvību. Kultūra garantē tautas identitātes saglabāšanu. Tā ir *garīgās suverenitātes* izpausme un to veicina.⁸⁹¹

Tomēr valsts suverenitāte nav absolūta. Nācijās var brīvi atteikties no dažām tiesībām, lai panāktu kopīgu mērķi, apzinoties, ka tās veido vienu “ģimeni”⁸⁹², kurā jāvalda savstarpējai uzticībai, atbalstam un cieņai. Šajā sakarībā īpaša uzmanība jāpievērš tam, ka joprojām nav tādas starptautiskas vienošanās, kurā atbilstošā veidā būtu noteiktas “tautu tiesības”⁸⁹³. Šādas vienošanās sagatavošana būtu izdevība izskatīt jautājumus par taisnīgumu un brīvību mūsdienu pasaulē.

b) Attiecības, kuru pamatā ir saskaņa starp juridisko un morālo kārtību

436. *Lai īstenotu un nostiprinātu tādu starptautisko kārtību, kura sekmīgi nodrošinātu tautu mierīgu līdzāspastāvēšanu, morāles likumam, kas regulē cilvēku dzīvi, jāregulē arī attiecības starp tautām.* Proti, “morāles likuma ievērošana visu nāciju un valstu sabiedriskajai domai jāieaudzina un jāveicina ar tik lielu vienprātību un pārliecību, lai neviens neuzdrošinātos to apšaubīt vai mazināt tā saistošo spēku”⁸⁹⁴. Svarīgi, lai *vispārējo morāles likumu*, kas ierakstīts cilvēka sirdī, uzskatītu par spēkā esošu un ne-

891 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna UNESCO* (1980. gada 2. jūnijs), 14: AAS 72 (1980), 744.–745. lpp.

892 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 14: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 741. lpp.; sal. arī JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskajam korpusam* (2001. gada 13. janvāris), 8: AAS 93 (2001), 319. lpp.

893 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 6: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 735. lpp.

894 PIŅS XII, *Ziemassvētku radiovēstījums* (1941. gada 24. decembris): AAS 34 (1942), 16. lpp.

pārejošu, par cilvēces kopīgās sirdsapziņas dzīvo izpausmi, par “gramatiku”⁸⁹⁵, pēc kuras orientēties dialogā par pasaules nākotni.

437. *Lai starptautiskajā dzīvē valdītu stabilitāte, jāievēro principi, kuri iedvesmo tādu “juridisko kārtību, kas saskan ar morālo kārtību”*⁸⁹⁶. Šādas stabilitātes meklējumi veicinājuši tautu tiesību normu (ius gentium) pakāpenisku izstrādi⁸⁹⁷; šīs tiesību normas var uzskatīt par “starptautisko tiesību normu priekštečiem”⁸⁹⁸. Saskaņā ar juridiskiem un teoloģiskiem apsvērumiem, kas dziļi sakņojas dabiskajā likumā, ir formulēti “vispārējie principi, kas pastāvējuši pirms valstu tiesību normām un ir pārāki par tām”⁸⁹⁹, tādi kā cilvēces vienotība, vienlīdzīga visu tautu cieņa, atteikšanās no kara kā konfliktu risināšanas veida, pienākums sadarboties kopīgā labuma dēļ un uzticīga parakstīto vienošanos pildīšana (*pacta sunt servanda*). Īpaši jāuzsver šis pēdējais princips, kas ir tik svarīgs, lai izvairītos “no kārdinājuma atsaukties uz spēka likumu, nevis likuma spēku”⁹⁰⁰.

438. *Lai atrisinātu konfliktus, kas rodas starp dažādām politiskajām kopienām un apdraud valstu stabilitāti un starptautisko drošību, jāizmanto kopīgie noteikumi par sarunām un pilnīgi*

---

895 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā saistībā ar tās dibināšanas 50. gadskārtu* (1995. gada 5. oktobris), 3: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 2 (1995), 732. lpp.

896 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 277. lpp.

897 Sal. PIJS XII, enc. *Summi pontificatus*, 29: AAS 31 (1939), 438.–439. lpp.; PIJS XII, *Ziemassvētku radiovēstījums* (1941. gada 24. decembris): AAS 34 (1942), 16.–17. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 290., 292. lpp.

898 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskajam korpusam* (1991. gada 12. janvāris), 8: *L'Osservatore Romano*, 1991. gada 13. janvāris, 5. lpp.

899 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 96 (2004), 116. lpp.

900 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 96 (2004), 117. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums Pontifikālās Laterāna universitātes rektoram* (2002. gada 21. marts), 6: *L'Osservatore Romano*, 2002. gada 22. marts, 6. lpp.

*jāatsakās no domas taisnību panākt ar kara un ieroču spēku*⁹⁰¹: “Karš var beigties bez uzvarētājiem un zaudētājiem, kā cilvēces pašnāvība, tāpēc mums jāatsakās no tādas loģikas, kas ved uz to, – no idejas, ka centieni sakaut ienaidnieku, konfrontācija un karš ir progresa un vēstures virzītājspēks.”⁹⁰²

*ANO Statūti aizliedz ne tikai lietot spēku, bet arī draudēt to lietot.*⁹⁰³ Šāds noteikums radās, ņemot vērā Otrā pasaules kara traģisko pieredzi. Šā kara laikā Baznīcas Maģistērijs identificēja vairākus faktorus, kas ir būtiski, lai veidotu jaunu starptautisko kārtību. Tie ir ikvienas nācijas brīvība un teritoriālā integritāte, mazākumtautību tiesību ievērošana, vienlīdzīga zemes resursu sadale, atteikšanās no kara, atbrūošanās, noslēgto līgumu ievērošana un reliģisko vajāšanu izbeigšana.⁹⁰⁴

439. *Lai nostiprinātu tiesību primāro nozīmi, pirmām kārtām jāievēro savstarpējas uzticības princips.*⁹⁰⁵ Šajā sakarībā normatīvie akti, kas attiecas uz nesaskaņu atrisināšanu mierīgā veidā, jāpārstrādā tā, lai pastiprinātu to darbības jomu un saistošo spēku. Sarunu, mediācijas, izlīguma panākšanas un arbitrāžas procesi, kas notiek saskaņā ar starptautiskajiem tiesību aktiem, jāatbalsta, izveidojot “*absolūti efektīvu juridisko autoritāti pasaulē, kurā valda miers*”⁹⁰⁶. Progress šajā virzienā veicinās to, ka starptautiskā sabiedrība vairs netiks uzskatīta tikai par valstu kopumu dažādos

901 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 23: AAS 83 (1991), 820.–821. lpp.

902 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 18: AAS 83 (1991), 816. lpp.

903 Sal. ANO Statūti (1945. gada 26. jūnijs), 2.4. <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/starptautiskas-organizācijas/latvija-apvienoto-naciju-organizācija/apvienoto-naciju-organizācijas-statuti>; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 6: AAS 96 (2004), 117. lpp.

904 Sal. PIJS XII, *Ziemašsvētku radiovēstījums* (1941. gada 24. decembris): AAS 34 (1942), 18. lpp.

905 Sal. PIJS XII, *Ziemašsvētku radiovēstījums* (1945. gada 24. decembris): AAS 38 (1946), 22. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 287.–288. lpp.

906 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Starptautiskajai tiesai Hāgā* (1985. gada 13. maijs), 4: AAS 78 (1986), 520. lpp.

to pastāvēšanas brīžos, bet par struktūru, kurā mierīgā veidā var atrisināt konfliktus. “Tāpat kā atsevišķo valstu dzīvē .. privātas atriebības un atmaksas sistēma ir aizstāta ar likuma varu, tagad līdzīgs progress steidzami jāpanāk starptautiskajā sabiedrībā.”⁹⁰⁷ Īsi sakot, starptautiskajam likumam “jānodrošina tas, lai nevaldītu stiprākā likums”⁹⁰⁸.

III. STARPTAUTISKĀS SABIEDRĪBAS ORGANIZĀCIJA

a) Starptautisko organizāciju nozīme

440. *Baznīca ir ceļabiedre ceļā uz īstu starptautisko “sabiedrību”, kas konkrētu virzību ieguva līdz ar Apvienoto Nāciju Organizācijas nodibināšanu 1945. gadā. Šīs organizācijas “ieguldījums, veicinot cilvēka cieņu, tautu brīvību un atbalstot attīstības nepieciešamību, kā arī sagatavojot kulturālo un institucionālo augsni miera celtniecībai, ir ļoti liels”⁹⁰⁹. Baznīcas sociālā mācība kopumā pozitīvi vērtē starpvaldību organizāciju nozīmi, jo īpaši to organizāciju devumu, kas darbojas konkrētās jomās,⁹¹⁰ lai arī izsaka iebildumus tad, ja šīs organizācijas problēmas risina*

---

907 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 52: AAS 83 (1991), 858. lpp.

908 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 9: AAS 96 (2004), 120. lpp.

909 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 7: AAS 96 (2004), 118. lpp.

910 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 426., 439. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna FAO 20. vispārējā konferencē* (1979. gada 12. novembris), 6: *Jāņa Pāvila II mācība*, II, 2 (1979), 1136.–1137. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna UNESCO* (1980. gada 2. jūnijs), 5, 8: AAS 72 (1980), 737., 739.–740. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes Ministru padomei* (1993. gada 30. novembris), 3, 5: AAS 86 (1994), 750.–751., 752. lpp.

nepareizi.⁹¹¹ Baznīcas Maģistērijs starptautiskajām institūcijām iesaka rūpēties par dažādu cilvēku vajadzību apmierināšanu gan sociālajā jomā, gan tajās jomās, kas ir īpaši svarīgas, lai nodrošinātu nācijām un tautām mierīgu un kārtīgu līdzāspastāvēšanu.⁹¹²

441. *Rūpēs par cilvēku saimes mierīgu līdzāspastāvēšanu Baznīcas Maģistērijs uzsver vajadzību nodibināt "starptautisku, vispārātzītu institūciju, kurai tiktu dota reāla vara, lai visiem garantētu drošību, taisnīgumu un tiesību ievērošanu"*⁹¹³. Kaut gan vēstures gaitā cilvēku uzskati mainījušies, viņi vienmēr apzinājušies, ka šāda institūcija vajadzīga, lai atrisinātu pasaules mēroga problēmas, kas rodas centienos pēc kopīgā labuma. Svarīgi, lai šādas institūcijas pamatā būtu vienošanās, nevis tā tiktu uzspiesta un lai to neuzvertu kā "pasaules lielvalsti"⁹¹⁴.

Politiskā vara, kas tiek īstenota starptautiskās sabiedrības līmenī, jāregulē ar likumu, tai jābūt pakārtotai kopīgajam labumam, un tās īstenošanā jāievēro subsidiaritātes princips. "Pasaules kopiena nav paredzēta, lai ierobežotu atsevišķās politiskās kopienas varu, ne arī lai to aizstātu. Tieši otrādi, tās mērķis ir veicināt tādas pasaules līmeņa vides radišanu, kurā ikvienas politiskās kopienas iestādes, pilsoņi un starpniekstruktūras ar lielāku drošību varētu pildīt savus uzdevumus, veikt pienākumus un īstenot tiesības."⁹¹⁵

911 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums Nafīsai Sadīkai, 1994. gada Starptautiskās konferences par iedzīvotājiem un attīstību ģenerālsēkretārei* (1994. gada 18. marts): AAS 87 (1995), 191.–192. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums Gertrūdei Mongellai, ANO 4. Starptautiskās sievietes tiesību konferences ģenerālsēkretārei* (1995. gada 26. maijs): *Jāņa Pāvila II mācība*, XVIII, 1 (1995), 1571.–1577. lpp.

912 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 84. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 885. lpp.

913 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 82. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 881. lpp.; sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 293. lpp.; PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 78: AAS 59 (1967), 295. lpp.

914 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2003. gada Pasaules miera dienā*, 6: AAS 95 (2003), 344. lpp.

915 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 294.–295. lpp.

442. *Starptautiska politika, kas ar saskaņotiem pasākumiem kalpo mieram un attīstībai*⁹¹⁶, problēmu globalizācijas dēļ ir nepieciešama vairāk nekā jebkad agrāk. Maģistrērijs uzsver, ka cilvēku un tautu savstarpējai atkarībai piemīt morāls aspekts un ka šī savstarpējā atkarība mūsdienu pasaulē nosaka attiecības ekonomikas, kultūras, politikas un reliģijas ziņā. Šādā sakarībā būtu jāizvērtē starptautiskās organizācijas; šis process “prasa pārvarēt politisko sāncensību un atteikties no jebkādas vēlēšanās manipulēt ar šīm organizācijām, kas pastāv tikai un vienīgi *kopīgā labuma dēļ*”⁹¹⁷, un to mērķis ir sasniegt “*starptautiskās kārtības augstāko pakāpi*”⁹¹⁸.

Starppvaldību struktūrām sekmīgi jāveic kontroles un padomdevēja funkcijas ekonomikas jomā, jo kopīgā labuma sasniegšana ir kļuvusi par mērķi, kas pārsniedz atsevišķo valstu iespējas, pat ja tās dominē varas, bagātības un politiskās ietekmes ziņā.⁹¹⁹ Turklāt starptautiskajām struktūrām jāgarantē vienlīdzība, kas ir pamats visu tiesībām iesaistīties vispusīgā attīstībā, respektējot likumīgās atšķirības.⁹²⁰

443. *Baznīcas Maģistrērijs pozitīvi vērtē dažādas apvienības, kuras pilsoniskajā sabiedrībā nodibinātas tādēļ, lai veidotu sabiedrisko domu par dažādiem starptautiskās dzīves aspektiem, īpašu uzmanību veltot cilvēktiesību ievērošanai, kā to apliecina “daudzās nesen nodibinātās privātās apvienības, no kurām dažas darbojas pasaules mērogā. Tās gandrīz visas ir uzņēmušās rūpīgi un ar uzteicamu objektivitāti sekot līdzi tam, kas starptautiskā līmenī norisinās tik sarežģītā jomā*”⁹²¹.

916 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 51–55, 77–79: AAS 59 (1967), 282.–284., 295.–296. lpp.

917 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 43: AAS 80 (1988), 575. lpp.

918 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 43: AAS 80 (1988), 575. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 7: AAS 96 (2004), 118. lpp.

919 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 58: AAS 83 (1991), 863.–864. lpp.

920 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 33, 39: AAS 80 (1988), 557.–559., 566.–568. lpp.

921 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 26: AAS 80 (1988), 544.–547. lpp.

Valstu valdībām būtu jāseko minēto apvienību paraugam, jo tās cenšas īstenot ideālus, kas iedvesmo starptautisko sabiedrību, kā to apliecina “nevalstiskajās organizācijās un cilvēktiesību aizsardzības kustībās iesaistīto daudzo cilvēku konkrētie solidaritātes un miera žesti”⁹²².

b) Svētais krēsls kā juridiska persona

444. *Svētais krēsls jeb Apustuliskais krēsls*⁹²³ ir starptautisko tiesību subjekts, jo tā ir suverēna vara, kas īsteno savus juridiskos aktus. Svētajam krēslam ir ārēja suverenitāte, ko atzīst starptautiskajā sabiedrībā un kas atspoguļo suverenitāti, kāda tam ir Baznīcas iekšienē; šai suverenitātei raksturīga organizatoriska vienotība un neatkarība. Baznīcai šie juridiskie nosacījumi ir nepieciešami, lai tā varētu īstenot savu sūtību.

Svētā krēsla starptautiskā darbība objektīvi izpaužas dažādos aspektos, tai skaitā kā aktīvas un pasīvas legācijas tiesības, *ius contrahendi* īstenošana, noslēdzot līgumus, dalība starpvalstu organizācijās, piemēram, tajās, kas pieder pie Apvienoto Nāciju Organizācijas sistēmas, un starpniecības iniciatīvas konfliktu gadījumos. Šīs darbības mērķis ir nesavtīgi kalpot starptautiskajai sabiedrībai, jo Svētais krēsls nemeklē savu labumu, bet cenšas veicināt visas cilvēces kopīgo labumu. Šajā sakarībā Svētais krēsls izmanto savus diplomātus.

445. *Svētā krēsla diplomātiskais dienests, kas ir senas un pārbaudītas prakses auglis, ir instruments, kuru lieto ne tikai Baznīcas brīvības (libertas Ecclesiae) labad, bet arī tādēļ, lai aizsargātu un veicinātu cilvēka cieņu un tādu sabiedrisko kārtību, kuras pamatā ir taisnības, patiesības, brīvības un mīlestības vērtības:* “Pamatojoties uz tiesībām, kas raksturīgas mūsu garīgajai sūtībai un ko veicinājuši vēstures notikumu attīstība gadsimtu garumā,

922 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 7: AAS 96 (2004), 118. lpp.

923 *Kanonisko tiesību kodekss*, 361. kanons.

mēs sūtām savus legātus pie to valstu augstākās pārvaldes, kurās iesakņojusies vai kādā veidā ir klātesoša katoliskā Baznīca. Tā ir patiesība, ka Baznīcai un valstij ir atšķirīgi mērķi un ka tās abas ir pilnvērtīgas sabiedrības, kas nodrošinātas ar saviem līdzekļiem un ir autonomas katra savā darbības jomā. Taču patiesība ir arī tā, ka tās abas kalpo viena un tā paša subjekta labā, proti, cilvēka labā, ko Dievs ir aicinājis uz mūžīgo pestīšanu un kas atrodas šajā pasaulē, lai ar žēlastības palīdzību, darot savu darbu, kurš tam palīdz sasniegt labklājību sabiedrībā, kur valda miers, iemantotu šo pestīšanu.”⁹²⁴ Cilvēku un kopienu labumu veicina dialogs starp Baznīcu un varas iestādēm, kas izpaužas arī ar savstarpēju vienošanos noslēgšanu. Šī dialoga mērķis ir izveidot vai stiprināt savstarpējas sapratnes un sadarbības attiecības, kā arī nepieļaut vai novērst iespējamās nesaskaņas, lai veicinātu ikvienas tautas un visas cilvēces progresu taisnībā un mierā.

IV. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA ATTĪSTĪBAS DĒĻ

a) Sadarbība, lai garantētu tiesības uz attīstību

446. *Lai atrisinātu attīstības problēmu, atsevišķajām politiskajām kopienām jāsadarbojas:* “Politiskās kopienas cita citu iespaido, un var teikt, ka ikviens no tām attīstās, veicinot citu kopienu attīstību. Tāpēc vajadzīga izpratne un sadarbība.”⁹²⁵ Varētu šķist, ka atpalcību nav iespējams izskaust un ka tā ir kā nolemtība, ja ņem vērā, ka atpalcība ir ne tikai kļūdainas cilvēku izvēles auglis, bet arī ekonomisko, finansiālo, sociālo *mehānismu*”⁹²⁶ un

924 PĀVILS VI, ap. vēst. *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*: AAS 61 (1969), 476. lpp.

925 JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 499. lpp.; sal. PIJS XII, *Ziemassvētku radiovēstījums* (1945. gada 24. decembris): AAS 38 (1946), 22. lpp.

926 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 16: AAS 80 (1988), 531. lpp.

“grēka struktūru”⁹²⁷ rezultāts, kas kavē cilvēku un tautu pilnīgu attīstību.

Taču šīm grūtībām jāstājas pretī ar ciešu un nešaubīgu apņē-
mību, jo attīstība ir ne tikai vēlme, bet arī tiesības⁹²⁸ un, tāpat kā
visas citas tiesības, ietver pienākumu: “Sadarbība visa cilvēka un
visu cilvēku attīstības labad ir visu pienākums pret visiem, un
tajā jāiesaistās visām četrām pasaules daļām – Austrumiem un
Rietumiem, Ziemeļiem un Dienvidiem.”⁹²⁹ Maģistērija skatījumā
tiesību uz attīstību pamatā ir šādi principi: cilvēku saimes vienotā
izcelsme un kopīgais liktenis, cilvēka cieņā balstīta vienlīdzība
starp visiem cilvēkiem un starp visām kopienām, zemes labumu
vispārējais piešķirums, attīstības jēdziens visā tā kopumā, cilvēka
personas primārums un solidaritāte.

447. *Baznīcas sociālā mācība atbalsta tādas sadarbības formas, kas spēj atvieglot starptautiskā tirgus pieejamību valstīm, kuras cieš no nabadzības un atpalcības*: “Vēl pirms dažiem gadiem val-
dīja uzskats, ka nabadzīgās valstis var attīstīties, norobežojoties
no pasaules tirgus un paļaujoties tikai uz saviem spēkiem. Taču
pēdējos gados gūtā pieredze liecina, ka, tā rīkojoties, valstis cieš
no stagnācijas un recesijas, turpretim tās valstis, kam izdevies
iesaistīties vispārējās, savstarpēji saistītās ekonomiskās darbības
starptautiskā līmenī, pieredzējušas attīstību. Tāpēc šķiet, ka galve-

927 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 36–37, 39: AAS 80 (1988), 561.–564, 567. lpp.

928 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 22: AAS 59 (1967), 268. lpp.; PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniēns*, 43: AAS 63 (1971), 431.–432. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 32–33: AAS 80 (1988), 556.–559. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991), 836.–838. lpp.; sal. arī PĀVILS VI, *Uzruna Starptautiskajā Darba organizācijā* (1969. gada 10. jūnijs), 22: AAS 61 (1969), 500.–501. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Baznīcas sociālajai mācībai veltītā Eiropas kongresa dalībniekiem* (1997. gada 20. jūnijs), 5: *Jāņa Pāvila II mācība*, XX, 1 (1997), 1554.–1555. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Itālijas uzņēmēju un arodbiedrību vadītājiem* (2000. gada 2. maijs), 3: *Jāņa Pāvila II mācība*, XXIII, 1 (2000), 726. lpp.

929 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 32: AAS 80 (1988), 556. lpp.

nā problēma ir nodrošināt taisnīgu starptautiskā tirgus pieejamību, kuras pamatā būtu nevis vienpusējais šo valstu dabas resursu izmantošanas princips, bet pareiza cilvēkresursu izmantošana.”⁹³⁰ To cēloņu vidū, kas daudzējādā ziņā veicina atpalcību un nabadzību, ir ne tikai neiespējamība pievienoties starptautiskajam tirgum⁹³¹, bet arī analfabētisms, pārtikas, struktūru un pakalpojumu trūkums, tas, ka netiek veiktas atbilstošas darbības, lai nodrošinātu vispārējo veselības aprūpi, droša dzeramā ūdens un sanitārijas trūkums, korupcija, iestāžu un politiskās dzīves nestabilitāte. Pastāv saikne starp nabadzību un daudzās valstīs vērojamo brīvības, ekonomiskās iniciatīvas un tādas valsts pārvaldes trūkumu, kas būtu spējīga izveidot atbilstošu izglītības un informācijas sistēmu.

448. *Starptautiskās sadarbības gars prasa, lai noteicošā būtu nevis tirgus loģika, bet izpratne par solidaritātes pienākumu, sociālo taisnīgumu un vispārējo tuvākmīlestību*⁹³², jo, “pamatojoties uz cilvēka neizmērojami lielo cieņu, pastāv kaut kas tāds, kas viņam pienākas tikai tāpēc, ka viņš ir cilvēks”⁹³³. Sadarbība ir ceļš, pa kuru visai starptautiskajai sabiedrībai būtu jāiet “ar atbilstošu izpratni par kopīgo labumu, attiecinot šo jēdzienu uz visu cilvēci”⁹³⁴. Tam būtu daudz pozitīvu seku, piemēram, lielāka uzticība nabadzīgo cilvēku un tātad arī nabadzīgo valstu potenciālam, kā arī taisnīga labumu sadale.

b) Cīņa pret nabadzību

449. *Jautājums, kas jaunās tūkstošgades sākumā “visvairāk nodarbina mūsu cilvēcisko un kristīgo sirdsapziņu”*⁹³⁵, ir nabadzība,

930 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 33: AAS 83 (1991), 835. lpp.

931 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 56–61: AAS 59 (1967), 285.–287. lpp.

932 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 44: AAS 59 (1967), 279. lpp.

933 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 34: AAS 83 (1991), 836. lpp.

934 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 58: AAS 83 (1991), 863. lpp.

935 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 14: AAS 92 (2000), 366. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1993. gada Pasaules miera dienā*, 1: AAS 85 (1993), 429.–430. lpp.

no kuras cieš miljardiem vīriešu un sieviešu. Nabadzība izvirza dramatisku taisnīguma problēmu: nabadzībai ar tās dažādajiem veidiem un sekām raksturīga nevienlīdzīga attīstība, un netiek atzītas visu tautu “vienlīdzīgās tiesības “sēdēt pie kopīgā svētku galda””⁹³⁶. Nabadzība liedz īstenot pilnīgu humānismu, ko vēlas un cenšas panākt Baznīca, lai cilvēki un tautas varētu “būt kaut kas vairāk”⁹³⁷ un dzīvotu “cilvēciskākos apstākļos”⁹³⁸.

*Cīņa pret nabadzību ir spēcīgs faktors, kas Baznīcu motivē dot priekšroku nabadzīgajiem.*⁹³⁹ Visā savā sociālajā mācībā Baznīca nemitējas atgādināt arī par citiem šīs mācības pamatprincipiem, vispirms – par *labumu vispārējo piešķirumu*.⁹⁴⁰ Pastāvīgi apstiprinot *solidaritātes* principu, Baznīcas sociālā mācība mudina attiecīgi rīkoties, lai veicinātu “visu un ikviena labumu, jo mēs visi patiešām esam atbildīgi par ikvienu”⁹⁴¹. Arī cīnoties pret nabadzību, solidaritātes princips vienmēr jāsaista ar *subsidiaritāti*, pateicoties kurai ir iespējams veicināt iniciatīvu, kas nabadzīgajās valstīs ir sociālās un ekonomiskās attīstības pamatā.⁹⁴² Nabadzīgie jāuztver “nevis kā problēma, bet kā tie, kas var kļūt par jaunas un cilvēcīgākas ikvienam domātas nākotnes cēlājiem un aizstāvjiem”⁹⁴³.

---

936 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 33: AAS 80 (1988), 558. lpp.; sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 47: AAS 59 (1967), 280. lpp.

937 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 6: AAS 59 (1967), 260. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 28: AAS 80 (1988), 548.–550. lpp.

938 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 20–21: AAS 59 (1967), 267.–268. lpp.

939 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Latīņamerikas bīskapu trešajā vispārējā konferencē*, Puebla (1979. gada 28. janvāris), I/8: AAS 71 (1979), 194.–195. lpp.

940 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 22: AAS 59 (1967), 268. lpp.

941 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 38: AAS 80 (1988), 566. lpp.

942 Sal. PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 55: AAS 59 (1967), 284. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 44: AAS 80 (1988), 575.–577. lpp.

943 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 14: AAS 92 (2000), 366. lpp.

c) Ārējais parāds

450. *Izskatot jautājumus, kas saistīti ar daudzu nabadzīgo valstu parādu krīzi, jāņem vērā tiesības uz attīstību.*⁹⁴⁴ Šīs krīzes pamatā ir sarežģīti un ļoti dažādi cēloņi. Starptautiskajā ziņā tās ir svārstības valūtas tirgū, finanšu spekulācijas un ekonomiskais neokoloniālisms. Savukārt parādos slīgstošajās valstīs tās cēloņu vidū ir korupcija, slikta valsts finanšu pārvaldība un nepareiza saņemto aizdevumu izlietošana. Vislielākās ciešanas, kuru cēloņi saistīti gan ar strukturāliem jautājumiem, gan personas rīcību, skar nabadzīgo un parādos nonākušo valstu iedzīvotājus, kas šajā situācijā nav vainojami. Starptautiskā sabiedrība nedrīkst šo faktu neņemt vērā: apliecinot, ka spēkā ir parādu atdošanas princips, jāatrod veidi, kā to darīt, lai netiktu apdraudētas “tautu fundamentālās tiesības pastāvēt un attīstīties”⁹⁴⁵.

---

944 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Tertio millennio adveniente*, 51: AAS 87 (1995), 36. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1998. gada Pasaules miera dienā*, 4: AAS 90 (1998), 151.–152. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Starptautiskajā parlamentārās apvienības konferencē* (1998. gada 30. novembris): *Jāņa Pāvila II mācība*, XXI, 2 (1998), 1162.–1163. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 9: AAS 91 (1999), 383.–384. lpp.

945 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 35: AAS 83 (1991), 838. lpp.; sal. arī dokumentu “Kalpot cilvēku kopienai: ētiska pieeja starptautiskā parāda jautājumam”, ko publicējusi Taisnīguma un miera pontifikālā padome (1986. gada 27. decembris), *Città del Vaticano*, 1986.

DESMITĀ NODAĻA

VIDES AIZSARDZĪBA

I. BIBLISKIE ASPEKTI

451. *Dieva klātbūtnes pieredze vēsturē ir Dieva tautas ticības pamats:* “Mēs bijām vergi faraonam Ēģiptē, un Kungs mūs izveda no Ēģiptes ar stipru roku!” (At 6, 21) Ieskatoties vēsturē, atklājas pagātnes kopaina un tas, ka Dieva darbība ir klātesoša jau no pirmsākumiem: “Aramiešu ceļinieks bija mans tēvs.” (At 26, 5) Par savu tautu Dievs var sacīt: “Tad es viņpus upes ņēmu jūsu tēvu Ābrahamu.” (Joz 24, 3) Šis pārdomas ļauj ar paļāvību raudzīties nākotnē, pateicoties apsolījumam un derībai, ko Dievs nemitīgi atjauno.

Izraēļa ticība tiek izdzīvota šajā pasaulē, laikā un telpā, kas jāuztver nevis kā naidīga vide vai kā ļaunums, no kura vajag atbrīvoties, bet gan kā Dieva dāvana, kā vieta un plāns, ko Viņš uztic atbildīgai cilvēka vadībai un darbam. Daba, kas ir Dieva radošās darbības auglis, nav bīstama pretiniece. Dievs, kas ir radījis ikvienu lietu, “redzēja, ka tā laba” (Rad 1, 4.10.12.18.21.25). Un visu radīto, ko Radītājs atzina par “ļoti labu” (Rad 1, 31), viņš vainagoja ar cilvēku. Tikai vīrieti un sievieti Dievs nolēma radīt “pēc sava attēla un līdzības” (Rad 1, 27). Viņiem Kungs uzticēja atbildību par visu radīto un uzdeva rūpēties par tā saskaņu un attīstību (sal. Rad 1, 26–30). Īpašā saikne ar Dievu izskaidro cilvēku pāra privileģēto stāvokli radīto lietu kārtībā.

452. *Cilvēka attiecības ar pasauli ir būtisks viņa identitātes elements. Šīs attiecības izriet no vēl dziļākām attiecībām, proti, no cilvēka attiecībām ar Dievu.* Kungs vēlējās, lai cilvēks būtu Viņa sarunbiedrs. Tikai dialogā ar Dievu cilvēks atklāj patiesību par sevi un tajā savukārt gūst iedvesmu un normas, lai plānotu pa-

saules nākotni, *dārzu*, ko Dievs tam uzticējis, lai tas to sargātu un apstrādātu (sal. *Rad 2, 15*). Pat grēks nespēj atcelt šo pienākumu, lai gan šajā cēlajā darbā cilvēkam jāpanes sāpes un ciešanas (sal. *Rad 3, 17–19*).

Izraēļa tauta savās lūgšanās vienmēr slavē radišanas darbu. “Kungs, cik daudz ir Tavu darbu! Tu visu esi darījis ar gudrību.” (Ps 104, 24) Pestīšana tiek saprasta kā *jaunā radišana*, kas atjauno saskaņu un izaugsmes spēju, kam kaitējis grēks. “Jo es, redzi, radu jaunas debesis un jaunu zemi,” (Is 65, 17) saka Kungs, “tad tukšnesis kļūs par auglīgu zemi ..! Tad tukšnesī mitis tiesa un taisnība auglīgā zemē dzīvos .. Mana tauta mitis miera pļāvās.” (Is 32, 15–18)

453. *Galīgā pestīšana, ko Dievs visai cilvēcei sniedz ar sava Dēla starpniecību, neīstenojas ārpus šīs pasaules. Tā ir grēka ievainota, un tai paredzēta radikāla šķīstīšanās* (sal. 2 Pēt 3, 10), kas to darīs par atjaunotu pasauli (sal. Is 65, 17; 66, 22; Atkl 21, 1), un visbeidzot tā kļūs par vietu, kur “taisnība mājō” (2 Pēt 3, 13).

Savā publiskajā kalpojumā Jēzus izmanto dabas elementus. Viņš ne tikai ir zinīgs dabas skaidrotājs, kas dabas tēlus izmanto savos skaidrojumos un līdzībās, bet arī valda pār to (piem., vētras apsūkšanas epizode Mt 14, 22–33; Mk 6, 45–52; Lk 8, 22–25; Jņ 6, 16–21). Kungs labai liek kalpot Viņa pestīšanas plānam. Savus mācekļus Viņš aicina lietās, gadalaikus un cilvēkus uzlūkot ar bērna pašāvēību, zinot, ka tālredzīgais Tēvs viņus nekad nepametīs (sal. Lk 11, 11–13). *Jēzus māceklim, nepieļaujot, ka lietas viņu paverdzina, jāzina, kā tās izmantot, lai ar tām dalītos un veidotu brālīgas attiecības* (sal. Lk 16, 9–13).

454. *Jēzus Kristus ienākšana pasaules vēsturē kulmināciju saasniedz Lieldienās, kad pati daba piedalās Dieva Dēla noraidīšanas drāmā un augšāmcelšanās uzvarā* (sal. Mt 27, 45:51; 28, 2). Izgājis cauri nāvei un augšāmcelties, Jēzus aizsāk jaunu pasauli, kur viss ir pakļauts Viņam (sal. 1 Kor 15, 20–28), un atjauno kārtības un harmonijas saiknes, ko bija sarāvis grēks. Apziņai, ka starp cilvēku un dabu pastāv atšķirība, ir jābūt vienotai ar izpratni, ka Jēzū cilvēks un pasaule ir izlīguši ar Dievu, tā ka ikviens cilvēks, kas zina par Dieva mīlestību, var atgūt zaudēto mieru: “Tas, kas ir

Kristū, ir jauns radījums; viss vecais ir pagājis, un redzi – viss tapis jauns.” (2 Kor 5, 17) Dabai, kas tika radīta Vārdā, tajā pašā Vārdā, tapušā par miesu, ir dots izlīgums ar Dievu un jauns miers (sal. Kol 1, 15–20).

455. *Dziedināta tiek ne tikai cilvēka iekšējā pasaule, Kristus pestījošais spēks skar arī cilvēku kā miesīgu būtni. Atjaunotnē, kas sakņojas Kunga Lieldienu noslēpumā, līdzdalīga ir visa radība, kaut arī tā joprojām nopūšas un cieš radību mokas (sal. Rom 8, 19–23), gaidot parādāmies “jaunas debesis un jaunu zemi” (Atkl 21, 1), kas ir laiku beigu, pabeigtās pestīšanas dāvana. Bet līdz laiku beigām nav nekā tāda, kas būtu ārpus pestīšanas: kristietis jebkādos dzīves apstākļos ir aicināts kalpot Kristum un dzīvot saskaņā ar Viņa Garu, ļaujot sevi vadīt mīlestībai, kas ir jaunas dzīves sākums un kas cilvēku un pasauli saista ar to sākotnējo ieceri: “Jo jums pieder viss: vai .. tā būtu pasaule, dzīvība vai nāve, vai tagadne, vai nākotne – viss pieder jums, bet jūs piederat Kristum un Kristus – Dievam.” (1 Kor 3, 22–23)*

II. CILVĒKS UN MATERIĀLO LIETU PASAULE

456. *Svēto Rakstu skatījums iedvesmo kristiešu attieksmi pret zemes izmantošanu, kā arī zinātnes un tehnoloģijas attīstību. Vatikāna II koncils norāda, ka cilvēks, “būdam līdzdalīgs dievišķā prāta gaismā, .. pamatoti uzskata, ka ar savu saprātu ir pārāks par materiālo lietu pasauli”⁹⁴⁶. Koncila tēvi atzīst progresu, ko cilvēks panācis empīriskajās zinātnēs, tehnoloģijas jomā un humanitārajās zinībās, gadsimtu gaitā nenogurstoši vingrinādams savas radošās spējas.⁹⁴⁷ Mūsdienās “galvenokārt ar zinātnes un tehnoloģiju palīdzību viņš valda gandrīz pār visu dabu”⁹⁴⁸.*

946 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 15. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 755. lpp.

947 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 15. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 755. lpp.

948 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 33. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 783.–785. lpp.

“Pēc Dieva līdzības radītajam cilvēkam .. ir pavēlēts pakļaut sev zemi un visu, kas tajā, valdīt pār pasauli taisnīgumā un svētumā un, atzīstot Dievu par visa Radītāju, sevi un visu radību pakārtot Viņam tā, lai, visam nonākot cilvēka pakļautībā, Dieva vārds tiktu slavēts pa visu zemi”, tāpēc Koncils māca, ka “cilvēku individuālie un kolektīvie centieni, milzīgās pūles, kuras viņi gadsimtu gaitā ir ieguldījuši, lai uzlabotu savus dzīves apstākļus, atbilst Dieva nodomam”⁹⁴⁹.

457. *Sasniegumi zinātnē un tehnoloģijā paši par sevi ir pozīvi:* kristieši “neuzskata, ka darbi, kurus cilvēki paveic, liekot lietā savas dotības un spēkus, būtu pretrunā Dieva varenībai vai ka saprātīgās radības tādējādi konkurētu ar Dievu. Tieši otrādi – viņi ir pārliecināti, ka cilvēces sasniegumi ir Dieva diženuma zīme un Viņa neizdibināmā nodoma auglis”⁹⁵⁰. Koncila tēvi atgādina, ka, “jo lielāka kļūst cilvēku vara, jo tālāk sniedzas viņu individuālā un kopīgā atbildība”⁹⁵¹, un norāda, ka ikvienai cilvēka darbībai saskaņā ar Dieva plānu un gribu jāatbilst patiesajam cilvēces labumam.⁹⁵² Šajā sakarībā Maģistērijs vairākkārt uzsvēris: katoliskā Baznīca nekādā gadījumā nenostājas pret progresu⁹⁵³, bet, gluži otrādi, uzskata, ka “zinātne un tehnoloģija ir brīnišķīgs sasniegums, kuru cilvēks guvis ar savu jaunrades spēju, kas ir Dieva dāvana, jo Viņš mums devis brīnišķīgas iespējas, kuras ar pateicību izmantojam”⁹⁵⁴. Tāpēc “kā cilvēki, kas tic Dievam, kurš

949 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 34. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 785. lpp.

950 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 34. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 785. lpp.

951 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 34. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 785. lpp.

952 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 35. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 787. lpp.

953 Sal. Jānis Pāvils II, *Uzruna “Mercy Maternity Hospital” Melburnā* (1986. gada 28. novembris): *Jāņa Pāvila II mācība*, IX, 2 (1986), 1732.–1736. lpp.

954 Jānis Pāvils II, *Uzruna zinātniekiem un ANO Universitātes pārstāvjiem Hirosimā* (1981. gada 25. februāris), 3: AAS 73 (1981), 422. lpp.

dabu, ko bija radījis, atzina par “labu”, mēs priecājamies par tehnoloģijas un ekonomikas sasniegumiem, ko cilvēkam izdevies gūt ar savu prātu”⁹⁵⁵.

458. *Baznīcas mācības vispārīgie apsvērumi par zinātni un tehnoloģiju attiecas arī uz to izmantošanu vidē un lauksaimniecībā.* Baznīca atzīst “priekšrocības, kuras sniedz un turpmāk sniegs pētījumi molekulārbioloģijā un tajos gūto rezultātu izmantošana praksē, ko papildina citas disciplīnas, piemēram, ģenētika un tās izmantošana lauksaimniecībā un rūpniecībā”⁹⁵⁶. Jo tehnoloģija, “ja to pareizi izmanto, var kalpot par vērtīgu instrumentu, kas palīdz atrisināt sarežģītas problēmas, tādas kā bads un slimības, ja tiktu izaudzētas izturīgākas augu šķirnes un radīti vērtīgi medikamenti”⁹⁵⁷. Taču svarīgi atcerēties par “taisnīgu izmantojumu”, jo “mēs zinām, ka šis potenciāls nav neitrāls. To var izmantot gan cilvēka progresam, gan arī tā degradācijai”⁹⁵⁸. Tāpēc “nedrīkst zaudēt piesardzību un rūpīgi jāapsver tehnoloģiju pielietojuma daba, mērķis un dažādie veidi”⁹⁵⁹. Zinātniekiem “savi pētījumi un tehniskās iemaņas jāizmanto tam, lai kalpotu cilvēcei”⁹⁶⁰, pakārtojot tos “morāles principiem un vērtībām, kas respektē un palīdz pilnībā īstenot cilvēka cieņu”⁹⁶¹.

---

955 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna “Officine Olivetti” strādniekiem Ivrejā* (1990. gada 19. marts), 5: *Jāņa Pāvila II mācība*, XIII, 1 (1990), 697. lpp.

956 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai zinātņu akadēmijai* (1981. gada 3. oktobris), 3: AAS 73 (1981), 670. lpp.

957 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Nacionālās zinātņu akadēmijas dibināšanas divsimtās gadadienas kongresā* (1982. gada 21. septembris), 4: *Jāņa Pāvila II mācība*, V, 3 (1982), 513. lpp.

958 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna zinātniekiem un ANO Universitātes pārstāvjiem Hirosimā* (1981. gada 25. februāris), 3: AAS 73 (1981), 422. lpp.

959 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna “Officine Olivetti” strādniekiem Ivrejā* (1990. gada 19. marts), 5: *Jāņa Pāvila II mācība*, XIII, 1 (1990), 697. lpp.

960 JĀNIS PĀVILS II, *Homilija Misē, kas tika celebrēta Melburnā, “Victorian Racing Club”* (1986. gada 26. novembris), 11: *Jāņa Pāvila II mācība*, IX, 2 (1986), 1730. lpp.

961 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai zinātņu akadēmijai* (1982. gada 23. oktobris), 6: *Jāņa Pāvila II mācība*, V, 3 (1982), 898. lpp.

459. *Zinātnes un tehnoloģijas izmantošanas galvenais kritērijs ir cilvēka cieņa, ko papildina arī cieņpilna attieksme pret citām dzīvajām radībām. Arī tad, ja iecerēts tajās veikt kādas izmaiņas, “jāņem vērā katras radības īpatnības un to savstarpējā saikne sakārtotā sistēmā”⁹⁶². Šajā ziņā bioloģisko pētījumu lielās iespējas raisa nopietnas bažas, jo “arvien vēl nav iespējams novērtēt traucējumus, ko dabā izraisa neierobežotas ģenētiskās manipulācijas un nepārdomāta jaunu augu un dzīvnieku sugu attīstīšana, nemaz jau nerunājot par nepieļaujamu iejaukšanos cilvēka dzīvības rašanās procesā”⁹⁶³. “Ir konstatēts, ka šādu atklājumu izmantošana industriālajā un agrārajā vidē rada ilgstošas negatīvas sekas. Tādējādi nākas secināt, ka jebkura iejaukšanās ekosistēmā rada sekas, kas ietekmē kādu citu jomu un nākamo paudžu labklājību vispār.”⁹⁶⁴*

460. *Tātad cilvēks nedrīkst aizmirst, ka “viņa spējai ar darbu pārveidot un savā ziņā radīt pasauli .. vienmēr pamatā ir Dieva pirmais, sākotnējais lietu dāvinājums”⁹⁶⁵. Cilvēks nedrīkst “patvaļīgi izmantot zemi, to neierobežoti pakļaujot savai gribai, it kā tai nebūtu sava Dieva dotā veida un mērķa, ko cilvēks drīkst pilnveidot, bet nedrīkst neņemt vērā”⁹⁶⁶. Tā rīkodamies, viņš “nevis ir Dieva līdzstrādnieks radīšanas darbā, bet ieņem Dieva vietu, tādējādi izraisīdams dabas pretestību, jo viņš dabu nevis pārvalda, bet tiranizē”⁹⁶⁷.*

Ja cilvēks dabā iejaucas ne tādēļ, lai to ļaunprātīgi izmantotu vai tai kaitētu, tad var teikt, ka iejaukšanās mērķis ir “nevis to mainīt, bet veicināt dabas attīstību saskaņā ar tās būtību, kas atbilst radīšanā Dieva dotajai iecerei. Darbodamies šajā nepārprotami

---

962 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 34: AAS 80 (1988), 559. lpp.

963 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1990. gada Pasaules miera dienā*, 7: AAS 82 (1990), 151. lpp.

964 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1990. gada Pasaules miera dienā*, 6: AAS 82 (1990), 150. lpp.

965 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 37: AAS 83 (1991), 840. lpp.

966 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 37: AAS 83 (1991), 840. lpp.

967 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 37: AAS 83 (1991), 840. lpp.

trauslajā jomā, pētnieks rikojas saskaņā ar Dieva plānu. Dievs ir gribējis, lai cilvēks būtu radības valdnieks⁹⁶⁸. Galu galā, Dievs pats cilvēku apveltījis ar godu līdzdarboties radīšanas darbā, kurā viņš liktu lietā visas savas prāta spējas.

III. CILVĒKA UN VIDES ATTIECĪBU KRĪZE

461. *Svēto Rakstu vēsts un Baznīcas mācība ir būtisks atskaites punkts, lai izvērtētu problēmas, kas rodas attiecībās starp cilvēku un vidi.*⁹⁶⁹ Var saskatīt, ka šo problēmu pamatcēlonis ir cilvēka vēlme neierobežoti valdīt pār lietām, neņemot vērā nekādus morālus apsvērumus, kuriem būtu jāieziņē viss, ko cilvēks dara.

*Tendence "neapdomīgi izmantot"*⁹⁷⁰ *radītās pasaules resursus ir ilgstoša vēstures un kultūras procesa rezultāts: "Mūsu laikmets liecina par arvien lielāku cilvēka spēju iejaukties, lai pārveidotu. Resursu iegūšanas un izmantošanas aspekts ir kļuvis dominējošs un agresīvs. Šodien tas sāk apdraudēt vides piemērotību cilvēkam. Vide kā "resurss" apdraud vidi kā "mājas". Tehnoloģiskās civilizācijas piedāvāto vareno pārveides līdzekļu dēļ reizēm šķiet, ka līdzsvars starp cilvēku un vidi ir sasniedzis kritisko robežu."*⁹⁷¹

462. *Daba cilvēka rokās kļūst par instrumentu, par realitāti, ar kuru viņam pastāvīgi jāmanipulē, it īpaši ar tehnoloģiju palīdzību. Pamatojoties uz kļūdainu pieņēmumu, ka pastāv neierobežots daudzums enerģijas un resursu, kas ļoti ātri atjaunojas, un ka negatīvās sekas, ko izraisa iejaukšanās dabiskajā kārtībā, var viegli novērst, izplatījusies tāda pieeja, kas dabu uztver no mehāniska,*

---

968 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pasaules Medieņu apvienības 35. ģenerālajā asamblejā* (1983. gada 29. oktobris), 6: AAS 76 (1984), 394. lpp.

969 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniēns*, 21: AAS 63 (1971), 416.–417. lpp.

970 PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniēns*, 21: AAS 63 (1971), 417. lpp.

971 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna vides un veselības jautājumiem vēltītā kongresa dalībniekiem* (1997. gada 24. marts), 2: *Jāņa Pāvila II mācība*, XX, 1 (1997), 521. lpp.

bet attīstību – no patēriņa viedokļa. Prioritāte ir nevis “būt”, bet “darīt” un “iegūt”, un tas rada nopietnas cilvēka atsvešinātības formas.⁹⁷²

Šādas attieksmes pamatā ir nevis pētījumi zinātnes un tehnoloģijas jomā, bet scientisma un tehnokrātijas ideoloģija, kas pētījumiem cenšas uzspiest savus nosacījumus. Sasniegumi zinātnes un tehnoloģijas jomā nemazina vajadzību pēc transcendences, un zinātnē un tehnoloģijā nav cēlonis saasinātajai sekularizācijai, kas rada nihilismu. Tām attīstoties, rodas jautājumi par zinātnes un tehnoloģijas jēgu, kā arī pieaugoša nepieciešamība respektēt cilvēka personas un visa radītā transcendentu aspektu.

463. *Pareiza izpratne par vidi nozīmē, ka attieksme pret dabu nav utilitāra – tā netiek uzskatīta tikai par objektu, ar ko manipulēt un ko izmantot. No otras puses, dabu nedrīkst absolutizēt un vērtēt augstāk par cilvēka personas cieņu. Pēdējā gadījumā runa ir pat par centieniem dabu un zemi dievišķot, kas raksturīgi atsevišķām vides aizsardzības kustībām, kuras mēģina panākt, lai to uzskatiem piešķirtu starptautiski garantētu institucionālu statusu.*⁹⁷³

*Baznīcas Maģistērijs ir pamatojis savu nostāju pret tādu vides koncepciju, kuras pamatā ir ekocentrisms un biocentrisms, kas “paredz noraidīt ontoloģisko un aksioloģisko atšķirību starp cilvēku un citām dzīvajām būtnēm, jo biosfēru uzskata par biotisku vienību ar vienādu vērtību. Tādējādi tiek noliegts, ka cilvēkam ir lielāka atbildība nekā pārējām radībām, un visas dzīvās būtnes tiek uzskatītas par “cieņā” līdzvērtīgām”*⁹⁷⁴.

---

972 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 28: AAS 80 (1988), 548.–550. lpp.

973 Sal., piemēram, PONTIFIKĀLĀ KULTŪRAS PADOME – PONTIFIKĀLĀ STARPRELIĢIJU DIALOGA PADOME, *Jēzus Kristus – dzīvā ūdens nesējs. Kristīgas pārdomas par “New Age”*. – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2003, 35. lpp.

974 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna vides un veselības jautājumiem veltītā kongresa dalībniekiem* (1997. gada 24. marts), 5: *Jāņa Pāvila II mācība*, XX, 1 (1997), 522. lpp.

464. Šāds cilvēku un lietu tvērums, kurā nav nekādu norāžu par transcendenci, noved pie atteikšanās no radīšanas koncepcijas un pie tā, ka cilvēkam un dabai piedēvē pilnīgi neatkarīgu eksistenci. Tādējādi saikne, kas pasauli vieno ar Dievu, tiek sarauta un līdz ar to arī cilvēks tiek nošķirts no pasaules, un viņa identitāte ir kļuvusi ievērojami nabadzīgāka. Cilvēkiem šķiet, ka viņi ir sveši videi, kurā dzīvo. Kādas tam sekas, ir skaidrs: “Cilvēka attiecības ar Dievu nosaka to, kādas ir viņa attiecības ar sev līdzīgajiem un ar apkārtējo vidi. Lūk, tāpēc kristīgā kultūra radības, kas ir ap cilvēku, vienmēr uzskatījusi par Dieva dāvanām, par kurām jārūpējas un kuras jāsargā, jūtot pateicību pret Radītāju. It īpaši benediktiešu un franciskāņu garīgums ir liecinājis par cilvēka radniecību ar radīto vidi, vairojot viņa cieņpilnu attieksmi pret ikvienu apkārtējās pasaules realitāti.”⁹⁷⁵ Īpaši jāuzsver dziļā saikne starp vides ekoloģiju un “cilvēka ekoloģiju”⁹⁷⁶.

465. Baznīcas Maģistērijs uzsver cilvēka atbildību par to, lai visiem tiktu saglabāta vesela un veselīga vide⁹⁷⁷: “Ja mūsdienu cilvēcei izdosies savienot jaunās zinātniskās iespējas ar stingru ētisko nostāju, tad tā noteikti spēs veicināt to, ka vidi uztver kā mājas un kā dabas bagātības, kas dotas ikvienam un visiem. Tad tā spēs izskaust piesārņojuma cēloņus un nodrošināt atbilstošus higiēnas un veselības apstākļus gan nelielām cilvēku grupām, gan ļoti apdzīvotām vietām. Tehnoloģija, kas piesārņo, var arī atsārņot; ražošana, kas uzkrāj, var arī taisnīgi sadalīt, taču tikai tad, ja virsroku gūst ētika, saskaņā ar kuru respektē dzīvību un cilvēka cieņu, kā arī pašreizējo un nākamo paaudžu tiesības.”⁹⁷⁸

---

975 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna vides un veselības jautājumiem veltītā kongresa dalībniekiem* (1997. gada 24. marts), 4: *Jāņa Pāvila II mācība*, XX, 1 (1997), 521. lpp.

976 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 38: AAS 83 (1991), 841. lpp.

977 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 34: AAS 80 (1988), 559.–560. lpp.

978 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna vides un veselības jautājumiem veltītā kongresa dalībniekiem* (1997. gada 24. marts), 5: *Jāņa Pāvila II mācība*, XX, 1 (1997), 522. lpp.

IV. KOPIĢĀ ATBILDĪBA

a) Vide – kopīgais labums

466. *Vides aizsardzība ir visas cilvēces uzdevums: runa ir par vispārējo pienākumu respektēt kopīgo labumu*⁹⁷⁹, kas paredzēts visiem. Nedrīkst pieļaut, ka “pēc savas gribas, lai apmierinātu savas vajadzības, kāds varētu nesodīti izmantot dzīvo vai nedzīvo dabu, piemēram, dzīvniekus, augus, dabas elementus”⁹⁸⁰. Tā ir atbildība, kurai jānobriest, pamatojoties uz pašreizējo ekoloģisko krīzi, kas pārņem visu pasauli, un ar to saistīto nepieciešamību meklēt risinājumu pasaules līmenī, jo vispārējā kārtībā, ko iedibinājis Radītājs, visas būtnes ir atkarīgas cita no citas: “Jāņem vērā ikvienas radības daba un to savstarpējā saistība sakārtotajā sistēmā, kas ir *kosmos*.”⁹⁸¹

Šāds skatījums īpaši nozīmīgs ir tad, ja saistībā ar ciešajām saiknēm, kas vieno dažādas ekosistēmas, runa ir par *vides bioloģisko daudzveidību*, par ko jā rūpējas ar atbildības izjūtu un kas atbilstoši jāsargā, jo tā ir ārkārtīga bagātība visai cilvēcei. Šajā sakarībā nav grūti atzīt, piemēram, Amazones reģiona nozīmi. “Bioloģiskās daudzveidības dēļ tas ir viens no vērtīgākajiem dabas reģioniem pasaulē un ir vitāli nepieciešams visas planētas ekoloģiskajam līdzsvaram.”⁹⁸² *Meži* palīdz saglabāt dabisko līdzsvaru, kas nepieciešams dzīvībai.⁹⁸³ To iznīcināšana, arī ugunsgrēkos, kas izraisīti aiz nevērības vai ļaunprātīgi, paātrina pārtuksnešanos un ūdens resursu samazināšanos un apdraud daudzu pamatiedzīvotāju dzīvi un nākamo paaudžu labklājību. Visiem – gan atsevišķiem indivīdiem, gan institūcijām – jāuzņemas

979 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 40: AAS 83 (1991), 843. lpp.

980 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 34: AAS 80 (1988), 559. lpp.

981 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 34: AAS 80 (1988), 559. lpp.

982 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Ecclesia in America*, 25: AAS 91 (1999), 760. lpp.

983 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Homīlija Valvisdendē svētā Džovanni Gvalberto svētkos* (1987. gada 12. jūlijs): *Jāņa Pāvila II mācība*, X, 3 (1987), 67. lpp.

pienākums aizsargāt mežus un tur, kur tas nepieciešams, veicināt atbilstošas mežu atjaunošanas programmas.

467. *Atbildība par vidi – cilvēces kopīgo mantojumu – saistīta ne tikai ar pašreizējām, bet arī nākotnes vajadzībām:* “Mums, agrāko paaudžu mantiniekiem un mūsu laikabiedru ieguldītā darba augļu baudītājiem, ir pienākums pret visiem, un mēs nedrīkstam ignorēt tos, kuri dzīvos pēc mums, paplašinot cilvēku saimi. Vispārējā solidaritāte, kas ir fakts un mūsu ieguvums, ir arī pienākums.”⁹⁸⁴ *Runa ir par atbildību, kas tagadējām paaudzēm jāuzņemas nākamo paaudžu priekšā*⁹⁸⁵, – par atbildību, kas attiecas arī uz valstīm un starptautisko sabiedrību.

468. *Atbildība par vidi atbilstoši jāskaidro juridiskā līmenī.* Svarīgi, lai starptautiskā sabiedrība izstrādātu līdzīgus likumus, kas valstīm dotu iespēju sekmīgāk kontrolēt dažādas darbības, kurām ir negatīva ietekme uz vidi, un aizsargāt ekosistēmas, novēršot iespējamus negadījumus: “Ikvienas valsts uzdevums ir savā teritorijā novērst atmosfēras un biosfēras degradāciju, uzmanīgi kontrolējot arī jauno tehnoloģisko un zinātnisko atklājumu sekas un nodrošinot, ka tās pilsoņi netiek pakļauti bīstamu piesārņotāju vai toksisko atkritumu iedarbībai.”⁹⁸⁶

“Tiesību uz veselīgu un drošu vidi”⁹⁸⁷ juridiskais saturs veidojas pakāpeniskā darbā, ko iedvesmo sabiedriskās domas rūpes par to, lai tiktu kontrolēts, vai radītos labumus izmanto saskaņā ar kopīgā labuma principu, un kopīgā griba ieviest sankcijas tiem, kas piesārņo vidi. Taču ar juridiskajām normām vien ne-

---

984 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 17: AAS 59 (1967), 266. lpp.

985 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 37: AAS 83 (1991), 840. lpp.

986 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1990. gada Pasaules miera dienā*, 9: AAS 82 (1990), 152. lpp.

987 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Eiropas Komisijai un Cilvēktiesību tiesai Strasbūrā* (1988. gada 8. oktobris), 5: AAS 81 (1989), 685. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 10: AAS 91 (1999), 384.–385. lpp.

pietiek⁹⁸⁸; līdztekus jānobriest atbildības izjūtai un jānotiek pārmaiņām cilvēku domāšanā un dzīvesveidā.

469. *Varas iestādēm, kas aicinātas pieņemt lēmumus attiecībā uz veselības un vides riskiem, reizēm nākas konstatēt, ka pieejamie zinātniskie dati ir pretrunīgi vai arī to ir pārāk maz. Tāpēc izvērtējumu vajadzētu pamatot uz piesardzības principu, kas nozīmē ieviest nevis noteikumus, bet vadlīnijas, kuru mērķis ir risināt nenoteiktības situāciju.* Tas liecina par nepieciešamību pieņemt pagaidu lēmumu, ko varētu mainīt, pamatojoties uz jauniem faktiem. Šim lēmumam jābūt samērīgam ar noteikumiem, kas jau pieņemti citu risku novēršanai. Politika, kuras pamatā ir piesardzības princips, prasa lēmumu pieņemšanā salīdzināt risku un iespējamus labumus, ko var sniegt katra iespējamā izvēle, arī lēmums neiejaukties. Piesardzīga pieeja ir saistīta ar nepieciešamību veicināt centienus iegūt padziļinātas zināšanas, apzinoties, ka zinātne nespēj sniegt tūlītējus secinājumus par riska neesamību. Ja ir neskaidrība un jāveic pagaidu risinājumi, ir īpaši svarīgi, lai lēmumu pieņemšanas process būtu caurredzams.

470. *Tautsaimniecības attīstības plānos jāņem vērā “nepieciešamība respektēt dabas veselumu un cikliskumu”⁹⁸⁹, jo dabas resursi ir ierobežoti un daži no tiem nav atjaunojami.* Pašreizējais to izmantošanas ritms nopietni apdraud atsevišķu resursu pieejamību tagadnē un nākotnē.⁹⁹⁰ Lai atrisinātu ekoloģiskās problēmas, saimnieciskajā darbībā vairāk jārespektē vide, saskaņojot tautsaimniecības attīstības un vides aizsardzības prasības. *Veicot tādu saimniecisko darbību, kurā tiek izmantoti dabas resursi, jā rūpējas arī par vides aizsardzību un jāierēķina ar to saistītās izmaksas, kas ir “saimnieciskās darbības faktisko izmaksu būtisks*

---

988 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 10: AAS 91 (1999), 384.–385. lpp.

989 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 26: AAS 80 (1988), 546. lpp.

990 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 34: AAS 80 (1988), 559.–560. lpp.

elements”⁹⁹¹. Šajā sakarībā jāņem vērā saistība starp cilvēka darbību un *klimata izmaiņām*. Šis ārkārtīgi sarežģītais aspekts pastāvīgi un atbilstoši jākontrolē zinātniskajā, politiskajā un juridiskajā, valstiskajā un starptautiskajā līmenī. Klimats ir labums, kas jāaizsargā, tāpēc patērētājiem un tiem, kas iesaistīti industriālajā darbībā, jāattīsta lielāka atbildības izjūta.⁹⁹²

Tāda tautsaimniecība, kas respektē vidi, netieksies tikai pēc maksimālas peļņas, jo vides aizsardzību nav iespējams nodrošināt, pamatojoties tikai uz finanšu aprēķiniem par izdevumiem un ienākumiem. Vide ir viens no tiem labumiem, ko tirgus mehānismi nespēj atbilstoši aizsargāt un atbalstīt.⁹⁹³ Visām valstīm, jo īpaši attīstītākajām, ir neatliekams pienākums pārskatīt veidus, kā tās izmanto dabas resursus. Jāveicina tādu inovāciju meklējumi, kas spētu mazināt ražošanas un patēriņa iespaidu uz vidi.

Īpaša uzmanība jāvelta sarežģītajām problēmām, kas saistītas ar *enerģijas resursiem*.⁹⁹⁴ Neatjaunojamajiem resursiem, ko izmanto augsti attīstītas industrializētās valstis un valstis, kurās rūpniecība tikai sākusi attīstīties, jākalpo visai cilvēcei. Ētiskā skatījumā, kas vērsts uz vienlīdzību un solidaritāti starp paaudzēm, ar zinātnieku devuma palīdzību ir jāturpina rast jaunus enerģijas avotus, attīstīt alternatīvos enerģijas veidus un paaugstināt kodolenerģijas drošumu.⁹⁹⁵ Tā kā enerģijas izmantošana ir saistīta ar attīstības jautājumiem un vides aizsardzību, valstīm,

---

991 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna FAO 25. vispārējā konferencē* (1989. gada 16. novembris), 8: AAS 82 (1990), 673. lpp.

992 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālās zinātņu akadēmijas studiju grupai* (1987. gada 6. novembris): *Jāņa Pāvila II mācība*, X, 3 (1987), 1018.–1020. lpp.

993 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 40: AAS 83 (1991), 843. lpp.

994 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālās zinātņu akadēmijas plenārsēdes dalībniekiem* (1994. gada 28. oktobris): *Jāņa Pāvila II mācība*, XVII, 2 (1994), 567.–568. lpp.

995 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna fizikai veltītā simpozija dalībniekiem* (1982. gada 18. decembris): *Jāņa Pāvila II mācība*, V, 3 (1982), 1631.–1634. lpp.

starptautiskajai sabiedrībai un saimnieciskās darbības veicējiem šajā sakarībā jāuzņemas politiskā atbildība. Šī atbildība jāapgaismo un jāvada pastāvīgiem kopīgā labuma meklējumiem.

471. *Īpaša uzmanība jāvelti pamatiedzīvotāju saiknei ar viņu zemi un tās resursiem: tā ir fundamentāla viņu identitātes izpausme.*⁹⁹⁶ Spēcīgo lauksaimniecisko un rūpniecisko interešu dēļ vai arī saistībā ar asimilāciju un urbanizāciju daudzi no tiem jau ir zaudējuši vai var zaudēt zemi, kur tie dzīvo,⁹⁹⁷ – zemi, ar kuru ir saistīta viņu eksistences jēga.⁹⁹⁸ Pamatiedzīvotāju tiesības ir atbilstoši jāaizsargā.⁹⁹⁹ Šis tautas sniedz tādas dzīves piemēru, kurā valda harmonija ar dabu, ko tās iemācījušās pazīt un saglabāt.¹⁰⁰⁰ Pastāv risks, ka viņu īpašā pieredze, kas ir neaizstājama bagātība visai cilvēcei, var tikt zaudēta kopā ar vidi, kurā tā radusies un attīstījusies.

---

996 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Amazones reģiona pamatiedzīvotājiem, Manausa* (1980. gada 10. jūlijs): AAS 72 (1980), 960.–961. lpp.

997 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Homilija Dieva Vārda liturģijas laikā Peru Amazones ielejas pamatiedzīvotājiem* (1985. gada 5. februāris), 4: AAS 77 (1985), 897.–898. lpp.; sal. arī TAISNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME, *Par labāku zemes sadalījumu. Agrārās reformas problēmas* (1997. gada 23. novembris), 11. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 1997, 17. lpp.

998 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Austrālijas pamatiedzīvotājiem* (1986. gada 29. novembris), 4: AAS 79 (1987), 974.–975. lpp.

999 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Gvatemalas pamatiedzīvotājiem* (1983. gada 7. marts), 4: AAS 75 (1983), 742.–743. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Kanādas pamatiedzīvotājiem* (1984. gada 18. septembris), 7–8: AAS 77 (1988), 421.–422. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Ekvadoras pamatiedzīvotājiem* (1985. gada 31. janvāris), II, 1: AAS 77 (1985), 861. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Austrālijas pamatiedzīvotājiem* (1986. gada 29. novembris), 10: AAS 79 (1987), 976.–977. lpp.

1000 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Austrālijas pamatiedzīvotājiem* (1986. gada 29. novembris), 4: AAS 79 (1987), 974.–975. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Amerikas pamatiedzīvotājiem* (1987. gada 14. septembris), 4: *Jāņa Pāvila II mācība*, X, 3 (1987), 514.–515. lpp.

b) Biotehnoloģiju izmantošana

472. *Pēdējos gados arvien aktuālāks kļūst jautājums par jauno biotehnoloģiju izmantošanu lauksaimniecībā, lopkopībā, medicīnā un vides aizsardzībā. Jaunās iespējas, ko sniedz pašreizējās bioloģiskās un bioģenētiskās tehnoloģijas, no vienas puses, rada cerību un entuziasmu, bet, no otras, satraukumu un pretestību.* Biotehnoloģiju izmantošana, morālā pieņemamība un ietekme uz cilvēku veselību, vidi un ekonomiku kļūst par padziļinātas izpētes un kaismīgu diskusiju objektu. Tie ir pretrunīgi jautājumi, kas skar zinātniekus un pētniekus, politiķus un likumdevējus, ekonomistus un vides aizsardzības speciālistus, ražotājus un patērētājus. Arī kristiešiem šīs problēmas nav vienaldzīgas, jo viņi apzinās, cik nozīmīgas ir vērtības, kas liktas uz spēles.¹⁰⁰¹

473. *Kristīgais skatījums uz radīto pasauli ietver pozitīvu attieksmi pret cilvēku iejaukšanos dabā, kurā ir arī citas dzīvās radības, un tajā pašā laikā neatlaidīgi aicina būt atbildīgiem.*¹⁰⁰² Daba nav ne sakrāla, ne dievišķa, tā ka cilvēka darbība to nedrīkstētu skart. Tā ir dāvana, ko Radītājs devis cilvēku saimei un kas tātad ir uzticēta cilvēka gudrībai un morālajai atbildībai. Tāpēc cilvēks nerīkojas nelikumīgi, ja, respektējot atsevišķu dzīvo būtņu kārtību, skaistumu un lietderību, kā arī to funkcijas ekosistēmā, iejaucas un pārveido dažas to iezīmes. Nosodāma ir tāda iejaukšanās, kad dzīvajām būtnēm vai dabiskajai videi tiek nodarīts pāri, savukārt tāda iejaukšanās, kas vērsta uz to attīstību, ir slavējama. *Taču bioloģisko un bioģenētisko tehnoloģiju izmantošanas likumība nebūt nav vienīgā ētikas problēma: tieši tāpat kā ar jebkuru cilvēka rīcību, ļoti rūpīgi jāizvērtē to patiesā lietderība un iespējamie riski. Zinātnes un tehnoloģiju iejaukšanās atstāj spēcīgu*

1001 Sal. PONTIFIKĀLĀ AKADĒMIJA "PAR DZĪVĪBU", *Dzīvnieku un augu biotehnoloģijas. Jaunas robežas un atbildība.* – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1999.

1002 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai zinātņu akadēmijai* (1982. gada 23. oktobris), 6: *Jāņa Pāvila II mācība*, V, 3 (1982), 892.–893. lpp.

un plašu ietekmi uz dzīvajām būtnēm, turklāt pastāv iespēja, ka ietekme būs ilgstoša, tāpēc nav pieļaujama vieglprātīga un bezatbildīga rīcība.

474. *Mūsdienu biotehnoloģijām ir spēcīga sociālā, ekonomiskā un politiskā ietekme vietējā, nacionālajā un starptautiskajā līmenī, tās jāizvērtē saskaņā ar ētikas kritērijiem, kas vienmēr jāievēro, darbojoties un veidojot civiltiskās attiecības sociālajā, ekonomiskajā un politiskajā jomā.*¹⁰⁰³ *Pirmām kārtām prātā jāpatur taisnīguma un solidaritātes kritērijs. Šie kritēriji īpaši jāievēro tām personām un personu grupām, kas veic pētījumus un komercdarbību biotehnoloģiju jomā. Jebkurā gadījumā nedrīkst maldīgi domāt, ka tikai ar jaunajām biotehnoloģijām saistīto labumu izplatīšana vien var atrisināt visas aktuālās problēmas, kas saistītas ar nabadzību un atpalicību un kas joprojām nomoka tik daudzas pasaules valstis.*

475. *Starptautiskās solidaritātes garā saistībā ar jauno biotehnoloģiju izmantošanu var daudz ko paveikt. Vispirms jāveicina godīga komercapmaiņa, ko neapgrūtinātu netaisnīgi noteikumi. Tomēr visnelabvēlīgākajā situācijā esošo tautu attīstības veicināšana nebūs patiesa un sekmīga, ja tā aprobežosies tikai ar preču apmaiņu. Svarīgi ir sekmēt šo tautu neatkarību zinātnes un tehnoloģiju jomā, atbalstot zināšanu un tehnoloģiju apmaiņu, kā arī tehnoloģiju nodošanu jaunattīstības valstīm.*

476. *Solidaritāte nozīmē arī atgādināt jaunattīstības valstīm, it īpaši to politiskajiem vadītājiem, par pienākumu veicināt tautai labvēlīgu tirdzniecības politiku un apmaiņu ar tehnoloģijām, kas šajās valstīs spētu uzlabot pārtikas sagādi un sanitāros apstākļus. Minētajās valstīs jāpalielina investīcijas zinātniskajos pētījumos, īpašu uzmanību pievēršot teritoriālajām īpatnībām un iedzīvotāju vajadzībām un pirmām kārtām paturot prātā to, ka atsevišķi potenciāli noderīgi pētījumi biotehnoloģiju jomā prasa samērā nelielus ieguldījumus. Šajā nolūkā būtu lietderīgi izveidot valsts*

---

¹⁰⁰³ Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai zinātņu akadēmijai* (1981. gada 3. oktobris): AAS 73 (1981), 668.–672. lpp.

organizācijas, kuru uzdevums būtu pasargāt kopīgo labumu ar rūpīgu riska pārvaldību.

477. *Zinātnieki un speciālisti, kas darbojas biotehnoloģiju jomā, savu darbu aicināti veikt saprātīgi un ar neatlaidību, meklējot labākos veidos, kā risināt nopietnās un aktuālās pārtikas sagādes un veselības aprūpes problēmas.* Viņi nedrīkst aizmirst, ka viņu darbība skar materiālus, vai tie būtu dzīvi vai nedzīvi, kas kā mantojums pieder visai cilvēcei un ir paredzēti arī nākamajām paaudzēm. Ticīgie tos uztver kā dāvanu, kura saņemta no Radītāja un uzticēta cilvēku prātam un brīvībai, kas arī nav nekas cits kā Visaugstā dāvanas. Svarīgi, lai zinātnieki prastu savus spēkus un spējas veltīt pētījumiem, kas tiek veikti ar entuziasmu un godīgu sirdsapziņu.¹⁰⁰⁴

478. *Uzņēmējiem un to valsts iestāžu vadītājiem, kuras iesaistītas ar jaunajām biotehnoloģijām iegūto produktu izpētē, ražošanā un tirdzniecībā, jābūt rūpīgiem ne tikai par likumīgu peļņu, bet arī par kopīgo labumu.* Šis princips, kas attiecas uz jebkuru saimniecisko darbību, īpašu nozīmi iegūst tad, kad runa ir par pārtiku, medicīnu, veselības un vides aizsardzību. Ar saviem lēmumiem uzņēmēji un valsts iestāžu vadītāji biotehnoloģiju jomas attīstību var virzīt uz tādiem mērķiem, kas saistīti ar nabadzības apkarošanu, it īpaši visnabadzīgākajās zemēs, kā arī ar cīņu pret slimībām un ar ekosistēmas kā visu cilvēku mantojuma aizsardzību.

479. *Politīķi, likumdevēji un valsts pārvaldes darbinieki ir atbildīgi par to, lai tiktu izvērtēts biotehnoloģiju potenciāls un to izmantošanas priekšrocības un iespējamais risks.* Nedrīkst pieļaut, ka viņu lēmumus valstiskā vai starptautiskā līmenī ietekmētu kādas īpašu interešu grupas spiediens. Valsts iestādēm jābūt rūpīgām arī, lai sabiedrība saņemtu pareizu informāciju, un jāprot pieņemt tādus lēmumus, kas vislabāk atbilst kopīgajam labumam.

---

¹⁰⁰⁴Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai zinātņu akadēmijai* (1982. gada 23. oktobris): *Jāņa Pāvila II mācība*, V, 3 (1982), 889.–893. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Nacionālās zinātņu akadēmijas dibināšanas divsimtās gadadienas kongresā* (1982. gada 21. septembris): *Jāņa Pāvila II mācība*, V, 3 (1982), 511.–515. lpp.

480. *Arī informatīvās jomas vadītājiem ir svarīgs uzdevums, kas jāveic ar apdomību un objektivitāti. Sabiedrība gaida pilnīgu un objektīvu informāciju, kas pilsoņiem palīdzētu veidot pareizu viedokli par biotehnoloģiju radītajiem produktiem, jo tas viņus skar pavisam tieši – kā iespējamus patērētājus. Tāpēc nedrīkst ļauties kārdinājumam sniegt virspusīgu informāciju, kuras pamatā ir sakāpināts entuziasms vai arī nepamatota trauksme.*

c) Vide un labumu sadale

481. *Arī ekoloģijas jomā Baznīcas sociālā mācība aicina ņemt vērā, ka zemes labumus Dievs ir radījis, lai tos saprātīgi izmanto tu visi. Šie labumi jāsadala vienlīdzīgi saskaņā ar taisnīgumu un tuvākmīlestību. Runa būtībā ir par to, ka nedrīkst pieļaut resursu netaisnīgu piesavināšanos. Alkatība, vai tā būtu individuāla vai kolektīva, ir pretrunā radīšanas kārtībai.¹⁰⁰⁵ Mūsdienu ekoloģiskās problēmas, kas skar visu planētu, sekmīgi var atrisināt tikai starptautiskā sadarbībā, kura zemes resursu izmantošanā spēj nodrošināt labāku koordināciju.*

482. *Labumu vispārējā piešķiruma princips sniedz morālisku un kulturālu orientieri, lai atšķetinātu sarežģīto un dramatisko samezglojumu, kurā kopā savijušās vides krīze un nabadzība. Pašreizējā vides krīze īpaši ietekmē nabadzīgos cilvēkus, jo viņi dzīvo vietās, ko skar erozija un pārtuksnešošanās vai kas ir ierautas bruņotos konfliktos vai pakļautas piespiedu migrācijai, vai kur trūkst ekonomisko un tehnoloģisko līdzekļu, lai tās pasargātu no citām nelaimēm.*

Neskaitāmi daudz nabadzīgo cilvēku dzīvo piesārņotās pilsetu nomalēs pagaidu mājokļos vai milzīgos pussabrukušu, nedrošu ēku kompleksos (graustos). Gadījumos, kad šie cilvēki jāpārvieta, viņi par to laikus jābrīdina, lai jau esošajām ciešanām

---

1005 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 69. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 855.–857. lpp.; Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 22: AAS 59 (1967), 268. lpp.

nepievienotu jaunas, un tiem jāpiedāvā iespējas dzīvot cilvēka cienīgā mājoklī, turklāt viņi ir tieši jāiesaista pārvietošanas procesā.

Jāņem vērā arī to valstu situācija, kuras cieš netaisnīga starptautiskā tirgus regulējuma dēļ un kurās ražošanas līdzekļu trūkumu vēl papildina ārējais parāds. Šajos gadījumos bads un nabadzība gandrīz neizbēgami noved pie intensīvas un pārmērīgas vides resursu izmantošanas.

483. *Ciešā saikne starp nabadzīgāko valstu attīstību, demogrāfiskajām izmaiņām un vides ilgtspējīgu izmantošanu nedrīkst kalpot par attaisnojumu tādām izvēlēm politikā un ekonomikā, kas ir pretrunā cilvēka personas cieņai.* Pasaules ziemeļu reģionos vērojama “dzimstības samazināšanās un sabiedrības novecošanās. Tur sabiedrība vairs nespēj bioloģiski atjaunoties”¹⁰⁰⁶. Turpretī dienvidu reģionos situācija ir krasi atšķirīga. Tā ir patiesība, ka nevienlīdzība apdzīvotības un pieejamo resursu ziņā rada šķēršļus attīstībai un saprātīgai vides izmantošanai, taču jāatzīst arī, ka iedzīvotāju skaita pieaugums ir pilnībā saderīgs ar visaptverošu un solidāru attīstību.¹⁰⁰⁷ “Valda vienprātīgs uzskats, ka demogrāfiskā politika ir tikai daļa no vispārējās attīstības stratēģijas. Tāpēc ir svarīgi visās diskusijās par demogrāfisko politiku ņemt vērā pasaules tautu un reģionu pašreizējo un turpmāko attīstību. Vienlaikus nav iespējams ārpus redzesloka atstāt to, ko būtībā nozīmē termins “attīstība”. Jebkurai attīstībai, kas ir šā vārda cieņīga, jābūt pilnīgai, proti, tai jābūt vērstai uz ikviena cilvēka un visa cilvēka patieso labumu.”¹⁰⁰⁸

484. *Labumu vispārējā piešķiruma princips dabiski attiecas arī uz ūdeni, kas Svētajos Rakstos tiek uzskatīts par šķīstīšanās*

1006 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 25: AAS 80 (1988), 543. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 16: AAS 87 (1995), 418. lpp.

1007 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 25: AAS 80 (1988), 543.–544. lpp.

1008 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums Nafīsai Sadīkai, 1994. gada Starptautiskās konferences par iedzīvotājiem un attīstību ģenerālsekretārei* (1994. gada 18. marts), 3: AAS 87 (1995), 191. lpp.

(sal. *Ps* 51, 4; *Jņ* 13, 8) un dzīvības (sal. *Jņ* 3, 5; *Gal* 3, 27) simbolu: “Ūdens, Dieva dāvana, ir vitāli svarīgs, bez tā nav iespējams izdzīvot. Tāpēc uz ūdeni ir tiesības visiem.”¹⁰⁰⁹ Ūdens un ar to saistīto pakalpojumu izmantošanai jābūt vērstai uz visu cilvēku, it īpaši trūkumcietēju, vajadzību apmierināšanu. Dzeramā ūdens ierobežota pieejamība ietekmē neskaitāmu cilvēku labklājību un bieži vien izraisa slimības, ciešanas, konfliktus, nabadzību un pat nāvi. Lai šo jautājumu atbilstoši atrisinātu, tas “jāskata saistībā ar morāles kritērijiem, kuru pamatā ir dzīvības vērtība un visu cilvēku tiesību un cieņas respektēšana”¹⁰¹⁰.

485. *Ūdens pēc savas dabas nav uzskatāms tikai par vienu no daudzām precēm. Tas jāizmanto racionāli un solidāri.* Ūdensapgāde tradicionāli ir valsts iestāžu atbildībā, jo ūdens vienmēr uzskatīts par sabiedrisko labumu. Arī tad, ja ūdensapgāde uzticēta privātajam sektoram, pret to jāattiecas kā pret visas sabiedrības labumu. Tiesības uz ūdeni¹⁰¹¹, tāpat kā visas cilvēktiesības, pamatojas uz cilvēka cieņu, nevis kvantitatīviem aprēķiniem, kuros ūdens tiek uzskatīts tikai par ekonomisko labumu. Ja nav ūdens, dzīvība ir apdraudēta. Tāpēc tiesības uz ūdeni ir vispārējas un neaizskaramas.

1009 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums kardinālam Žeraldu Maželam Agnelu saistībā ar Brazīlijas bīskapu konferences organizēto brālības kampaņu* (2004. gada 19. janvāris): *L'Osservatore Romano*, 2004. gada 4. marts, 5. lpp.

1010 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums kardinālam Žeraldu Maželam Agnelu saistībā ar Brazīlijas bīskapu konferences organizēto brālības kampaņu* (2004. gada 19. janvāris): *L'Osservatore Romano*, 2004. gada 4. marts, 5. lpp.

1011 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2003. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 95 (2003), 343. lpp.; TAISNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME, *Ūdens – dzīvībai būtisks elements. Svētā krēsla delegācijas ieguldījums saistībā ar 3. pasaules ūdens forumu*, Kioto, 2003. gada 16.–23. marts.

d) Jauns dzīvesveids

486. *Nopietnās ekoloģiskās problēmas prasa patiesi mainīt domāšanu, kas savukārt mudina pieņemt jaunu dzīvesveidu*¹⁰¹², “kurā patiesā, skaistā un labā meklējumi un kopība ar citiem cilvēkiem kopīgās izaugsmes labā ir faktori, kas nosaka patēriņu, ietaupījumu un ieguldīšanas izvēli”¹⁰¹³. Šādu dzīvesveidu iedvesmo vienkāršība, mērenība un pašdisciplīna gan individuālajā, gan sabiedriskajā līmenī. Ir jāatsakās no patēriņa loģikas un jāveicina tādi lauksaimnieciskās un rūpnieciskās ražošanas veidi, kas respektētu radītā kārtību un apmierinātu visu cilvēku pamatvajadzības. Šāda attieksme, ko veicina atjaunota izpratne par visu zemeslodes iedzīvotāju savstarpējo atkarību, mudina izskaust dažādos ekoloģisko katastrofu cēloņus un nodrošina tūlītēju rīcībspēju gadījumos, kad tās skar tautas un teritorijas.¹⁰¹⁴ Ekoloģijas jautājums jārisina ne tikai tāpēc, ka ar vides degradāciju saistās biedējošas nākotnes izredzes, – tam pirmām kārtām jāķļūst par spēcīgu pamudinājumu uz patiesu solidaritāti pasaules līmenī.

487. *Cilvēka attieksmei pret radīto pasauli jāpauž pateicība un atzinība: pasaule būtībā atklāj Dieva noslēpumu, jo Dievs to ir radījis un uztur*. Ja attiecības ar Dievu tiek nobīdītas malā, dabai tiek atņemta tās dziļākā nozīme un tā tiek darīta nabadzīga. Turpretī tad, ja daba tiek atklāta kā Dieva radīta, ar to var nodibināt draudzīgas attiecības, izprast tās bagāto un simbolisko nozīmi un ieiet *noslēpumā*, kas cilvēkam paver ceļu pie Dieva – debesu un zemes Radītāja. *Pasaule cilvēka skatienam paveras kā liecība par Dievu*, kā vieta, kur atklājas Viņam piemītošais radīšanas, apredzības un atpestīšanas spēks.

1012 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991), 838.–840. lpp.

1013 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 36: AAS 83 (1991), 839. lpp.

1014 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna ANO centrā Nairobi Kenijā* (1985. gada 18. augusts), 5: AAS 78 (1986), 92. lpp.

VIENPADSMITĀ NODAĻA

MIERA VEICINĀŠANA

I. BIBLISKIE ASPEKTI

488. *Miers pirmām kārtām ir ne tikai Dieva dāvana cilvēkam un cilvēka iecere, kas atbilst Dieva plānam, bet būtiska Dieva īpašība: “Kungs ir miers.” (Ties 6, 24) Radība, kas ir dievišķās godības atspulgs, ilgojas pēc miera. Dievs ir radījis visu, kas pastāv, un viss radītais veido harmonisku veselumu, kurā ikviens elements ir labs (sal. Rad 1, 4.10.12.18.21.25.31).*

Miera pamatā ir sākotnējās attiecības starp ikvienu cilvēku un Dievu. Šīm attiecībām raksturīgs taisnīgums (sal. Rad 17, 1). Tiklīdz cilvēks pēc savas gribas maina Dieva noteikto kārtību, pasaule piedzīvo asinsizliešanu un šķelšanos. Vardarbība izpaužas cilvēku savstarpējās attiecībās (sal. Rad 4, 1–16) un sociālajās attiecībās (sal. Rad 11, 1–9). Miers un vardarbība nav savienojami; Dievs nevar būt tur, kur valda vardarbība (sal. 1 Hr 22, 8–9).

489. *Saskaņā ar Svēto Rakstu Atklāsmi miers ir kas daudz vairāk par kara neesamību. Tas nozīmē dzīvības pilnību (sal. Mal 2, 5). Miers nebūt nav cilvēku roku darbs. Tā ir viena no lielākajām dāvanām, ko Dievs devis visiem cilvēkiem un kas prasa paklausību Dieva plānam. Miers nāk no Dieva svētības savai tautai: “Lai Kungs tev pievēršas, lai dod tev mieru.” (Sk 6, 26) Šis miers rada auglīgumu (sal. Is 48, 19), labklājību (sal. Is 48, 18), uzplaukumu (sal. Is 54, 13), atbrīvo no bailēm (sal. Lev 26, 6) un sniedz dziļu prieku (sal. Sak 12, 20).*

490. *Miers ir sabiedriskās dzīves mērķis, kā tas ārkārtīgi skaidri kļūst redzams mesijāniskajā miera skatījumā: kad visas tautas dosies uz Kunga namu un Viņš tām mācīs savus ceļus, tad tās varēs iet pa miera takām (sal. Is 2, 2–5). Jauna miera pasaule, kas*

ietver visu dabu, ir mesiāniskā laikmeta apsolījums (sal. *Is* 11, 6–9), un Mesija tiek saukts par “Miera princi” (*Is* 9, 5). Tur, kur valda Viņa miers, tur, kur tas pastāv kaut daļēji, neviens vairs nevarēs sēt bailes Dieva tautā (sal. *Sof* 3, 13). Miers tad būs ilgstošs, jo, kad valdnieks valdīs saskaņā ar Dieva taisnību, dīgs taisnības asni un būs miera pārpilnība, “kamēr vien būs mēness” (*Ps* 72, 7). Dievs ilgojas dot mieru savai tautai: “Viņš sludina mieru savai tautai un saviem svētajiem, un tiem, kas no sirds pie Viņa atgriezās.” (*Ps* 85, 9) Psalmists, klausīdamies, ko Dievs savai tautai vēlas teikt par mieru, sadzird šos vārdus: “Žēlsirdība un patiesība izies viena otrai pretī, taisnība sniegs skūpstu mieram.” (*Ps* 85, 11)

491. *Miera apsolījums, kas caurvij visu Veco Derību, piepildījumu rod Jēzus Personā.* Miers ir Mesijas iezīme par excellence, kas ietver visas citas pozitīvās sekas, kas nāk no pestīšanas. Ebreju vārds *šalom* tā etimoloģiskajā “pabeigtības” nozīmē izsaka šo miera jēdziena pilnību (sal. *Is* 9, 5 u. s.; *Mih* 5, 1–4). Mesijas Valstība ir miera Valstība (sal. *Īj* 25, 2; *Ps* 29, 11; 37, 11; 72, 3, 7; 85, 9, 11; 119, 165; 125, 5; 128, 6; 147, 14; *Dz* 8, 10; *Is* 26, 3, 12; 32, 17 u. s.; 52, 7; 54, 10; 57, 19; 60, 17; 66, 12; *Ag* 2, 9; *Zah* 9, 10 u. s.). Jēzus “ir mūsu miers” (*Ef* 2, 14); ienaida sienu, kas šķīra cilvēkus, Viņš ir noārdījis, dodams tiem izlīgumu ar Dievu (sal. *Ef* 2, 14–16): tā svētais Pāvils pavisam vienkārši un trāpīgi norādījis uz radikālo iemeslu, kas kristiešus mudina dzīvot mierā un uzņemties miera veicināšanas sūtību.

Pirms nāves Jēzus runā par savām mīlestības attiecībām ar Tēvu un par vienojošo spēku, ar ko šī mīlestība apveltī mācekļus. Tā ir atvadu runa, kas atklāj Viņa dzīves dziļo jēgu un ko var uzskatīt par Viņa mācības kopsavilkumu. Savu garīgo testamentu Viņš apzīmogo ar miera dāvanu: “Es jums atstāju mieru, savu mieru es jums dodu. Es dodu jums ne tā, kā pasaule dod.” (*Jņ* 14, 27) Augšāmceltā teiktie vārdi būs tādi paši; ikreiz, kad Viņš tiksies ar savējiem, tie saņems no Viņa miera sveicienu un dāvanu: “Miers jums!” (*Lk* 24, 36; *Jņ* 20, 19.21.26)

492. *Kristus sniegtais miers vispirms ir izlīgšana ar Tēvu; tā īstenojas, pateicoties apustuliskajam kalpojuma, ko Jēzus uzticē-*

jis saviem mācekļiem un kas sākas ar miera pasludināšanu: “Lai kurā namā jūs ieietu, vispirms saki: miers šim namam!” (Lk 10, 5; sal. Rom 1, 7). Miers ir izlīgšana ar brāļiem, jo lūgšanā Tēvs mūsu, ko mums iemācījis Jēzus, piedošanu, kas tiek lūgta Tēvam, Viņš saista ar mūsu piedošanu brāļiem: “Piedod mums mūsu parādus, kā arī mēs piedodam saviem parādnikiem.” (Mt 6, 12) Ar šo divkāršo izlīgšanu kristietis var kļūt par miera veicinātāju un tādējādi arī kļūt līdzdalīgs Dieva Valstībā, kā to pasludinājis Jēzus: “Svētīgi miera nesēji, jo tie tiks saukti par Dieva bērniem.” (Mt 5, 9)

493. *Miera veicināšanas centieni nav šķirami no Evaņģēlija sludināšanas, jo Evaņģēlijs ir “miera labā vēsts” (Apd 10, 36; sal. Ef 6, 15), kas paredzēta visiem cilvēkiem. “Miera Evaņģēlija” centrā (Ef 6, 15) paliek krusta noslēpums, jo miers ir dzimis no Kristus upura (sal. Is 53, 5: “Viņš tika caururbts mūsu pārkāpumu dēļ, sistis mūsu vainu dēļ – mūs glāba pārmācība, kas nāca pār Viņu, ar Viņa brūcēm mēs esam dziedināti.”). Krustā sistais Jēzus ir atcēlis šķelšanos, nodibinot mieru un izlīgumu, jo Viņš “ienaidu nonāvēja pie krusta” (Ef 2, 16), un augšāmcelšanā dāvājot cilvēkiem pestīšanu.*

II. MIERS – TAISNĪBAS UN MĪLESTĪBAS AUGLIS

494. *Miers ir vērtība¹⁰¹⁵ un vispārējs pienākums¹⁰¹⁶; tā pamatā ir racionāla un morāla sabiedrības kārtība, kas sakņojas pašā Dievā – “esamības pirmavotā, galvenajā patiesībā un augstākajā labumā”¹⁰¹⁷. Miers nav tikai stāvoklis bez kara vai naidīgu spēku*

1015 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1986. gada Pasaules miera dienā*, 1: AAS 78 (1986), 278.–279. lpp.

1016 Sal. PĀVILS VI, *Vēstījums 1969. gada Pasaules miera dienā*: AAS 60 (1968), 771. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 4: AAS 96 (2004), 116. lpp.

1017 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1982. gada Pasaules miera dienā*, 4: AAS 74 (1982), 328. lpp.

*līdzsvars*¹⁰¹⁸. *Miera pamatā ir pareiza izpratne par cilvēka personu*¹⁰¹⁹, *un miers prasa iedibināt kārtību, kas atbilstu taisnībai un mīlestībai.*

Miers ir taisnības auglis (sal. *Is 32, 17*)¹⁰²⁰, kas tiek saprasts plašā nozīmē kā visu cilvēka personas aspektu līdzsvara ievērošana. Miers kļūst apdraudēts tad, ja cilvēkam tiek liegts tas, kas viņam pienākas kā cilvēkam, ja netiek respektēta viņa cieņa un ja pilsoniskā dzīve netiek orientēta uz kopīgo labumu. Lai veidotu tādu sabiedrību, kurā valda miers, un lai rūpētos par indivīdu, tautu un nāciju vispusīgu attīstību, būtiski ir aizstāvēt un atbalstīt cilvēktiesības.¹⁰²¹

Miers ir arī mīlestības auglis. “Īsts miers vairāk ir mīlestības nekā taisnīguma jautājums, jo taisnīguma uzdevums ir tikai aizvākt šķēršļus no miera ceļa, tādus kā pāridarījums, kaitējums. Savukārt pats miers ir raksturīgs mīlestības akts.”¹⁰²²

495. *Miers tiek celts dienu no dienas, tiecoties pēc Dieva gribētās kārtības*¹⁰²³, *un tas var uzplaukt tikai tad, kad visi atzīst savu pienākumu to veicināt.*¹⁰²⁴ Lai novērstu konfliktus un vardarbību, mieram ir absolūti nepieciešams sākties ar to, ka to kā vērtību

---

1018 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 78. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 873. lpp.

1019 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 51: AAS 83 (1991), 856.–857. lpp.

1020 Sal. Pāvils VI, *Vēstījums 1972. gada Pasaules miera dienā*: AAS 63 (1971), 868. lpp.

1021 Sal. Pāvils VI, *Vēstījums 1969. gada Pasaules miera dienā*: AAS 60 (1968), 772. lpp.; Jānis Pāvils II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 12: AAS 91 (1999), 386.–387. lpp.

1022 Sal. Pijs XI, enc. *Ubi arcano*: AAS 14 (1922), 686. lpp. Enciklikā ir atsauce uz svētā Akvīnas Toma *Summa theologiae*, II-II, q. 29, a. 3, ad 3um: Ed. Leon. 8, 238; sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 78. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 873. lpp.

1023 Sal. Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 76: AAS 59 (1967), 294.–295. lpp.

1024 Sal. Pāvils VI, *Vēstījums 1974. gada Pasaules miera dienā*: AAS 65 (1973), 672. lpp.

izkopj ikviena cilvēka sirds dziļumos. Tikai tā tas var izplatīties ģimenēs un dažādās apvienībās, kas pastāv sabiedrībā, līdz pārņem visu politisko kopieni.¹⁰²⁵ Vidē, kurā valda saskaņa un tiek ievērots taisnīgums, var attīstīties īsta miera kultūra¹⁰²⁶, kas spēj izplatīties arī starptautiskajā sabiedrībā. Miers ir “tās kārtības auglis, kuru cilvēku sabiedrībā iedibinājis tās dievišķais Pamatlicējs un kura cilvēkiem jāīsteno, nemitīgi tiecoties pēc arvien pilnīgākas taisnības”¹⁰²⁷. Šis miera ideāls “virs zemes sasniedzams, tikai veicinot visu personu labumu un panākot to, ka cilvēki labprāt un pašāvētibā dalās cits ar citu savās gara bagātībās un radošo spēju sasniegumos”¹⁰²⁸.

496. Vardarbība nekad nav pareizā atbilde. Baznīca ar savu pārliecināto ticību Kristum un apzinādamās savu sūtību, sludina, “ka vardarbība ir ļaunums, ka vardarbība kā problēmu risināšanas veids nav pieņemama, ka vardarbība nav cilvēka cienīga. Vardarbība ir meli, jo tā ir pretrunā mūsu ticības patiesībai un mūsu cilvēciskuma patiesībai. Vardarbība izposta visu, ko tā solās aizstāvēt, – cilvēku cieņu, dzīvību un brīvību”¹⁰²⁹.

*Arī mūsdienu pasaulei vajag neapbruņotu praviešu liecību, taču tie diemžēl bieži vien tiek izsmieti*¹⁰³⁰: “Tie, kas atsakās no vardarbības un asinsizliešanas un cilvēktiesību aizstāvēšanai lieto tādus līdzekļus, kas pieejami arī visvājākajiem, liecina par

1025 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2317. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 567.–568. lpp.

1026 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskajam korpusam* (1997. gada 13. janvāris), 3: AAS 89 (1997), 474. lpp.

1027 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 78. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 873. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2304. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 565. lpp.

1028 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 78. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 873. lpp.

1029 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Drohedā Īrijā* (1979. gada 29. septembris), 9: AAS 71 (1979), 1081. lpp.; sal. PĀVILS VI, ap. pamud. *Evangelii nuntianti*, 37. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 40.–41. lpp.

1030 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pontifikālajai zinātņu akadēmijai* (1983. gada 12. novembris), 5: AAS 76 (1984), 398.–399. lpp.

evanģēlisko mīlestību, ja viņu rīcība nekaitē citu cilvēku un sabiedrības tiesībām un pienākumiem. Tie likumīgi apstiprina to, cik nopietnas ir fiziskās un morālās briesmas, kādām cilvēki tiek pakļauti, ja tiek lietota vardarbība, kas sēj postu un nes nāvi.”¹⁰³¹

III. KARŠ – MIERA SAGRĀVE

497. Maģistērijs nosoda “kara nežēlību”¹⁰³² un aicina karu uzlūkot pavisam citā gaismā¹⁰³³. Jo “ir gandrīz neiespējami iedomāties, ka atomlaikmetā karu varētu izmantot kā taisnības instrumentu”¹⁰³⁴. Karš ir “posts”¹⁰³⁵, un tas nekad nav piemērots līdzeklis, ar kuru atrisināt problēmas, kas rodas starp valstīm, – “tāds tas nekad nav bijis un nebūs”¹⁰³⁶, jo izraisa jaunus un vēl sarežģītākus konfliktus.¹⁰³⁷ Kad izceļas karš, tas kļūst par “bezjēdzīgu slaktiņu”¹⁰³⁸, par “riskantu pasākumu, no kura neatgriežas”¹⁰³⁹

1031 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2306. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 565. lpp.

1032 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 77. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 873. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2307–2317. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 565.–568. lpp.

1033 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 80. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 879. lpp.

1034 Jānis XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 291. lpp.

1035 Leons XIII, *Uzruna kardinālu kolēģijai: Acta Leonis XIII*, 19 (1899), 270.–272. lpp.

1036 Jānis Pāvils II, *Tikšanās ar Romas vikariāta pārstāvjiem* (1991. gada 17. janvāris): *Jāņa Pāvila II mācība*, XIV, 1 (1991), 132. lpp.; sal. Jānis Pāvils II, *Uzruna arābu reģiona latīņu rita biskapiem* (1990. gada 1. oktobris), 4: AAS 83 (1991), 475. lpp.

1037 Sal. Pāvils VI, *Uzruna kardināliem* (1965. gada 24. jūnijs): AAS 57 (1965), 643.–644. lpp.

1038 Benedikts XV, *Uzruna karojošo valstu vadītājiem* (1917. gada 1. augusts): AAS 9 (1917), 423. lpp.

1039 Jānis Pāvils II, *Lūgšana par mieru vispārējās audiences laikā* (1991. gada 16. janvāris): *Jāņa Pāvila II mācība*, XIV, 1 (1991), 121. lpp.

un kurš apkauno cilvēces tagadni un apdraud tās nākotni. “*Neko nevar zaudēt ar mieru. Ar karu var zaudēt visu.*”¹⁰⁴⁰ Bruņota konflikta radītie zaudējumi ir ne tikai materiāli, bet arī morāli.¹⁰⁴¹ Galarezultātā karš ir “patiesa humānisma sakāve”¹⁰⁴². “Tas vienmēr ir cilvēces sakāve”¹⁰⁴³: “Nekad lai nesaceļas tauta pret tautu! Nekad! [...] Nē karam! Nē karam!”¹⁰⁴⁴

498. *Kara alternatīvu meklējumi starptautisku konfliktu atrisināšanai mūsdienās kļuvuši ārkārtīgi nepieciešami*, jo “iznīcināšanas līdzekļu briesmīgais spēks un pieejamība pat vidēja lieluma un nelielām valstīm, kā arī aizvien ciešākā saikne starp pasaules tautām konflikta seku ierobežošanu padara ļoti grūtu vai praktiski neiespējamu”¹⁰⁴⁵. Tāpēc ir būtiski meklēt cēloņus, kas izraisa bruņotu konfliktu, jo īpaši tos, kas saistīti ar strukturālām netaisnībām, nabadzības, paverdzināšanas situācijām. Ir jāiejaucas, lai tās izskaustu: “Tāpēc miera otrais vārds ir *attīstība*. Tāpat kā kolektīva atbildība ir novērst karu, tā arī kolektīva atbildība ir veicināt attīstību.”¹⁰⁴⁶

499. *Valstīm ne vienmēr ir atbilstoši līdzekļi, lai efektīvi nodrošinātu savu aizsardzību. Ar to saistīta starptautisko un reģionālo organizāciju nozīme un nepieciešamība*. Šīm organizācijām jāstrādā kopā, lai atrisinātu konfliktus un veicinātu mieru, nodibinot attiecības, kurās valda savstarpēja uzticēšanās un kara

---

1040 PIJS XII, *Radiovēstījums* (1939. gada 24. augusts): AAS 31 (1939), 334. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1993. gada Pasaules miera dienā*, 4: AAS 85 (1993), 433.–434. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 288. lpp.

1041 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 79. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 875. lpp.

1042 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 11: AAS 91 (1999), 385. lpp.

1043 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskajam korpusam* (2003. gada 13. janvāris), 4: AAS 95 (2003), 323. lpp.

1044 PĀVILS VI, *Uzruna ANO Ģenerālajā asamblejā* (1965. gada 4. oktobris), 5: AAS 57 (1965), 881. lpp.

1045 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 51: AAS 83 (1991), 857. lpp.

1046 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 52: AAS 83 (1991), 858. lpp.

izmantošana kļūst neiedomājama.¹⁰⁴⁷ “Ir pamats cerēt, ka tiekoties un sarunājoties cilvēki labāk atklās saiknes, kuras tos vieno un kuru pamatā ir tiem kopīgais cilvēciskums, un atklās arī to, ka viena no tiem kopīgā cilvēciskuma dziļākajām prasībām ir, lai starp viņiem un starp tautām, kuras viņi pārstāv, valdītu nevis bailes, bet mīlestība, kas tiecas izpausties godīgā un daudzveidīgā sadarbībā, kura nes neskaitāmus labumus.”¹⁰⁴⁸

a) Likumīga aizsardzība

500. *Uzbrukuma karš pēc būtības ir amorāls. Tragiskajā gadījumā, kad sākas šāds karš, uzbrukumam pakļautās valsts vadītājiem ir tiesības un pienākums organizēt aizsardzību, izmantojot arī ieroču spēku.*¹⁰⁴⁹ Lai spēka lietošana būtu likumīga, vienlaikus jāizpildās šādiem nosacījumiem: “agresora nodarītie zaudējumi nācijai vai nāciju kopienai ir ilgstoši, smagi un konkrēti; visi citi līdzekļi darīt tam galu ir izrādījušies neiespējami vai neefektīvi; pastāv nepieciešamie apstākļi, lai panāktu veiksmīgu rezultātu; ieroču lietošana neizraisa ļaunumu un nekārtības, kas lielākas par likvidējamo ļaunumu. Mūsdienu iznīcināšanas līdzekļu jauda liek šo nosacījumu nopietni ņemt vērā. Visi šie nosacījumi ir tradicionālie tā saucamā “taisnīgā kara” elementi. Izvērtēt šos morālās likumības nosacījumus ar gudrību un piesardzību pieņemas amatpersonām, kas ir atbildīgas par kopīgo labumu”¹⁰⁵⁰.

Ja šāda atbildība attaisno to, ka valstij ir pietiekami līdzekļi, lai īstenotu šīs *aizsardzības tiesības*, tad tām ir pienākums darīt visu iespējamo, lai “nodrošinātu mieru ne tikai savā teritorijā, bet visā pasaulē”¹⁰⁵¹. Nedrīkst aizmirst, ka “viena lieta ir veikt karadar-

1047 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 288.–289. lpp.

1048 JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*: AAS 55 (1963), 291. lpp.

1049 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2265. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 556. lpp.

1050 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2309. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 566. lpp.

1051 TAISNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME, *Starptautiskā ieroču*

bību, lai taisnīgi aizstāvētu tautu, bet pavisam kas cits – vēlme pakļaut citas tautas. Militārais spēks nedod tiesības to izmantot jebkuros politiskajos vai militārajos nolūkos. Un, ja, par nelaimi, karš jau ir sācies, tad tas nenozīmē, ka pusēm, kuras karo, būtu atļauts lietot jebkādu ieroču”¹⁰⁵².

501. *Pēc Otrā pasaules kara traģēdijas, lai nākamās paaudzes pasargātu no kara posta, tika sagatavoti Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūti, kuru pamatā ir vispārējs aizliegums lietot spēku valstu nesaskaņu risināšanai, izņemot tad, ja runa ir par likumīgu aizsardzību un pasākumiem, kurus atbilstoši tās pienākumiem veic Drošības padome, lai uzturētu mieru. Jebkurā gadījumā, īstenojot tiesības uz aizsardzību, jāievēro “nepieciešamības un samērības tradicionālās robežas”¹⁰⁵³.*

Tāpēc iesaistīšanās preventīvā karā, ja nav nepārprotamu pierādījumu uzbrukuma draudiem, nevar neizraisīt nopietnus morālus un juridiskus jautājumus. Tādējādi bruņota spēka lietošanas starptautisko leģitimitāti, pamatojoties uz rūpīgu izvērtējumu un pienācīgiem iemesliem, var dot tikai kompetenta institūcija, kas konstatē, ka konkrētā situācija apdraud mieru un tāpēc ir atļauts iejaukties jomā, kas parasti ir valsts ziņā.

b) Miera sardzē

502. *Lai īstenotu likumīgo aizsardzību, valstīm ir bruņotie spēki, kam jākalpo mieram. Tie, kuri šādā garā sargā savas valsts drošību un brīvību, sniedz patiesu ieguldījumu miera stiprināšanā.¹⁰⁵⁴*

---

tirdzniecība (1994. gada 1. maijs), I, 6. – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1994, 12. lpp.

1052 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 79. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 877. lpp.

1053 Jānis Pāvils II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 6: AAS 96 (2004), 117. lpp.

1054 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 79. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 877. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2310. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 566. lpp.

Ikviens, kas dienē bruņotajos spēkos, ir aicināts pasaulē aizsargāt labo, patiesību un taisnību. Ne mazums cilvēku upurējuši savu dzīvību, aizstāvot šīs vērtības un nevainīgus cilvēkus. Zīmīgi, ka aizvien pieaug to karavīru skaits, kuri kalpo starptautiskajos bruņotajos spēkos, kas veic “humanitārās un miera uzturēšanas misijas”, kuras atbalsta ANO.¹⁰⁵⁵

503. *Ikvienam, kas dienē bruņotajos spēkos, ir morāls pienākums pretoties tādām pavēlēm, kuras liek izdarīt noziegumus pret tautu tiesībām un to vispārējiem principiem.*¹⁰⁵⁶ Militārais personāls pilnībā atbild par savu rīcību, ja tiek pārkāptas cilvēku un tautu tiesības vai starptautiskās humanitārās tiesības. Šāda rīcība nav attaisnojama ar paklausību augstākstāvošo pavēlēm.

Tiem, kas no obligātā militārā dienesta atsakās idejiskās pārliecības dēļ, jo sirdsapziņa tiem liedz lietot spēku vai iesaistīties konfliktā, jābūt gataviem pildīt alternatīvo dienestu. “Būtu taisnīgi, ja likumos tiktu paredzēti humāni risinājumi tajos gadījumos, kad cilvēki sirdsapziņas apsvērumu dēļ atsakās lietot ieročus, bet ir gatavi kalpot sabiedrībai citā veidā.”¹⁰⁵⁷

c) Pienākums aizsargāt nevainīgus cilvēkus

504. *Tiesības lietot spēku likumīgai aizsardzībai saistītas ar pienākumu aizsargāt nevainīgus upurus, kas paši nespēj aizsargāties pret agresiju, un tiem palīdzēt.* Mūsdienu konfliktos, kas bieži vien notiek kādas valsts iekšienē, pilnībā jāievēro starptautisko humanitāro tiesību normas. Karš civiliedzīvotājus skar pārāk bieži, reizēm viņi pat kļūst par kara mērķi. Nereti šos cilvēkus brutāli nogalina vai piespiedu deportācijās padzen no viņu mājām

---

1055 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums Trešajam starptautiskajam militārā ordinariāta kongresam* (1994. gada 11. marts), 4: AAS 87 (1995), 74. lpp.

1056 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2313. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 567. lpp.

1057 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 79. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 877. lpp.; sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2311. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 566. lpp.

un zemes, aizbildinoties ar “etnisko tīrīšanu”¹⁰⁵⁸, kas nekad nav pieļaujama. Šādos traģiskos apstākļos civiliedzīvotājiem jāsaņem humanitārā palīdzība; to nekad nedrīkst izmantot, lai ietekmētu tās saņēmējus. Cilvēka personas labumam ir priekšroka iepretī konfliktā iesaistīto pušu interesēm.

505. *Cilvēcības princips, kas ierakstīts ikviena cilvēka un tautas sirdsapziņā, uzliek pienākumu pasargāt civiliedzīvotājus no kara ietekmes:* “Ikviena cilvēka cieņas aizsardzības minimums, ko garantē starptautiskās cilvēktiesības, pārāk bieži tiek pārkāpts militāro un politisko vajadzību vārdā, kaut arī tās nekad nedrīkstētu dominēt pār cilvēka personas vērtību. Šodien mēs apzināmies nepieciešamību panākt vienprātību par humanitārajiem principiem un stiprināt to pamatus, lai nepieļautu nežēlīgu noziegumu un pārkāpumu izdarīšanu.”¹⁰⁵⁹

Īpaša kara upuru kategorija ir *bēgļi*, kas karadarbības dēļ spiesti bēgt no ierastās dzīvesvietas un meklēt patvērumu svešās zemēs. Baznīca ir viņiem līdzās ne tikai ar pastorālo kalpojumu un materiālo atbalstu, bet arī ar savu ieguldījumu viņu cilvēciskās cieņas aizstāvēšanā. “Rūpes par bēgļiem mūs mudina atgādināt par vispārattīstītajām cilvēktiesībām un pieprasīt, lai šīs tiesības viņiem tiktu nodrošinātas.”¹⁰⁶⁰

506. *Centieni iznīcināt veselas tautas, etniskās, reliģiskās vai valodiskās grupas ir noziegums pret Dievu un cilvēci, un tiem, kas atbildīgi par šādiem noziegumiem, jāstājas tiesas priekšā.*¹⁰⁶¹
20. gadsimtu traģiski iezīmējuši dažādi genocīdi – gan genocīds

---

1058 JĀNIS PĀVILS II, *Angelus Domini* (1993. gada 7. marts), 4: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVI, 1 (1993), 589. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna EDSO Ministru padomei* (1993. gada 30. novembris), 4: AAS 86 (1994), 751. lpp.

1059 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna vispārējā audiencē* (1999. gada 11. augusts): *L'Osservatore Romano*, 1999. gada 12. augusts, 5. lpp.

1060 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1990. gada Lielajā gavēnī*, 3: AAS 82 (1990), 802. lpp.

1061 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 7: AAS 91 (1999), 382. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 7: AAS 92 (2000), 362. lpp.

pret armēņiem un ukraiņiem, gan pret kambodžiešiem, gan genocīdi, kas norisinājušies Āfrikā un Balkānos. To vidū īpaši izceļas ebreju holokausts jeb Šoa. “Šoa notikumi ir iezīmējuši īstu vēstures nakti, ierakstot tajā neiedomājamus noziegumus pret Dievu un pret cilvēku.”¹⁰⁶²

Visai starptautiskajai sabiedrībai ir morāls pienākums iesaistīties, lai aizstāvētu tās cilvēku grupas, kuru izdzīvošana vai pamattiesības ir nopietni apdraudētas. Valstis, būdamas daļa no starptautiskās sabiedrības, nedrīkst palikt vienaldzīgas. Ja visi citi pieejamie līdzekļi bijuši neiedarbīgi, tad ir ne tikai “likumīgi, bet arī pienākums veikt konkrētas darbības, lai agresoru atbrūnotu”¹⁰⁶³. Valsts suverenitātes principu nedrīkst pasludināt par pamatu neiesaistīties nevainīgu upuru aizstāvībai.¹⁰⁶⁴ Apstiprinātās darbības jāsteno, pilnībā ievērojot starptautiskos tiesību aktus un vienlīdzību starp valstīm kā fundamentālu principu.

Starptautiskajai kopienai ir arī sava *Starptautiskā Krimināltiesība*, lai sodītu tos, kas vainojami īpaši smagos noziegumos – genocīdā, noziegumos pret cilvēci, kara noziegumos un agresijā. Šo iniciatīvu vairākkārt atbalstījis arī Baznīcas Maģistrs.¹⁰⁶⁵

1062 JĀNIS PĀVILS II, *Regina Coeli* (1993. gada 18. aprīlis), 3: *Jāņa Pāvila II mācība*, XVI, 1 (1993), 922. lpp.; sal. RELIĢISKO SAIKŅU AR JŪDAISMU KOMISIJA, *Mēs atceramies: pārdomas par Šoa* (1998. gada 16. marts), *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 1998.

1063 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 11: AAS 92 (2000), 363. lpp.

1064 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskajam korpusam* (1993. gada 16. janvāris), 13: AAS 85 (1993), 1247.–1248. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Starptautiskajai uztura jautājumu konferencei, ko organizēja FAO un OMS* (1992. gada 5. decembris), 3: AAS 85 (1993), 922.–923. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 9: AAS 96 (2004), 120. lpp.

1065 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Angelus Domini* (1998. gada 14. jūnijs): *Jāņa Pāvila II mācība*, XXI, 1 (1998), 1376. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Pasaules kongresā, kas veltīts pastorālā darba cilvēktiesību aspektiem* (1998. gada 4. jūlijs), 5: *L'Osservatore Romano*, 1998. gada 5. jūlijs, 5. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 7: AAS 91 (1999), 382. lpp.; sal. arī PIJS XII, *Uzruna Ceturtajā starptautiskajā kongresā*,

d) Rīcība pret tiem, kas apdraud mieru

507. Sankcijas, ko paredz mūsdienu starptautiskā kārtība, ir noteiktas, lai mainītu tādas valsts valdības rīcību, kura pārkāpj miermīlīgas un saskaņotas starptautiskās līdzāspastāvēšanas noteikumus vai ar nopietnām represijām vēršas pret saviem iedzīvotājiem. Sankciju mērķis jānosaka skaidri un nepārprotami, un darbības periodiski jāizvērtē kompetentām starptautiskās sabiedrības organizācijām, lai objektīvi noteiktu to efektivitāti un patieso ietekmi uz pilsonisko sabiedrību. Šo darbību patiesais mērķis ir pavērt ceļu sarunām un dialogam. Sankcijas nekad nedrīkst izmantot kā tiešu soda līdzekli pret visiem iedzīvotājiem. Nav likumīgi, ka sankciju dēļ jācieš veselām tautām, īpaši to neaizsargātākajiem locekļiem. Īpaši jau ekonomiskās sankcijas ir tāds instruments, kas jālieto ar dziļu izpratni un saskaņā ar stingriem juridiskiem un ētiskiem kritērijiem.¹⁰⁶⁶ Ekonomiskais embargo ir jāierobežo laika ziņā, un tas nav attaisnojams, ja tā iedarbība nav precīzi mērķēta.

e) Atbrūņošānās

508. Baznīcas sociālā mācība par mērķi izvirza “vispārēju, līdzsvarotu un kontrolētu atbrūņošanu”¹⁰⁶⁷. Ievērojamais bruņojuma pieaugums nopietni apdraud stabilitāti un mieru. Pietiekamības princips, saskaņā ar kuru valstij var piederēt tikai tik daudz līdzekļu, cik tai nepieciešams likumīgai aizsardzībai, jāņem vērā gan tām valstīm, kuras iepērk ieročus, gan tām, kuras tos ražo un piegādā.¹⁰⁶⁸ Jebkāda pārmērīga ieroču uzkrāšana vai neierobežota

---

kas veltīts krimināltiesību jautājumiem (1953. gada 3. oktobris): AAS 45 (1953), 730.–744. lpp.

1066 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskajam korpusam* (1995. gada 9. janvāris), 7: AAS 87 (1995), 849. lpp.

1067 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums saistībā ar ANO 40. gadadienu* (1985. gada 14. oktobris), 6: *Jāņa Pāvila II mācība*, VIII, 2 (1985), 988. lpp.

1068 Sal. TAISNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME, *Starptautiskā ieroču tirdzniecība* (1994. gada 1. maijs), I, 9–11. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 1994, 13. lpp.

to tirdzniecība nav morāliiski attaisnojama. Šādas parādības jāizvērtē arī saskaņā ar starptautiskajām normām, kas attiecas uz dažādu bruņojuma veidu neizplatīšanu, ražošanu, tirdzniecību un izmantošanu. Ieročus nekad nedrīkst pielīdzināt citām precēm, ko tirgo starptautiskajā vai iekšējā tirgū.¹⁰⁶⁹

Baznīcas Maģistērijs ir no morāles viedokļa izvērtējis arī *atturēšanu*: “*Ieroču uzkrāšana* daudziem šķiet kā paradokssāls līdzeklis, lai potenciālos pretiniekus pārliecinātu atteikties no kara. Viņi saskata tajā visietekmīgāko līdzekli, kas spēj nodrošināt mieru starp nācijām. Taču šādam līdzeklim, no morāliiskā viedokļa raugoties, var nopietni iebilst. *Bruņošanās sacensība* mieru nenodrošina. Tā ne tikai nenovērš kara cēloņus, bet var tos pat pastiprināt.”¹⁰⁷⁰ Ar kodolbruņošanas saistītā atturēšanas politika, kas bija raksturīga tā dēvētā “aukstā kara” laikā, jāaizstāj ar konkrētu atbruņošanās rīcību, kuras pamatā ir dialogs un daudzpusējas sarunas.

509. *Masu iznīcināšanas ieroči – bioloģiskie, ķīmiskie un kodolieroči – rada īpaši nopietnus draudus. Uz tiem, kam tie pieder, gulstas milzīga atbildība Dieva un visas cilvēces priekšā.*¹⁰⁷¹ Kodolieroču neizplatīšanas princips kopā ar kodolatbruņošanas un kodolizmēģinājumu aizliegumu ir savstarpēji cieši saistīti mērķi, kas jāsasniedz vistuvākajā laikā, izmantojot efektīvu starptautiska līmeņa kontroli.¹⁰⁷² Aizliegums izstrādāt, ražot, uzkrāt un

---

1069 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2316. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 567. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna darba pasaulei*, Verona, Itālija (1988. gada 17. aprīlis), 6: *Jāņa Pāvila II mācība*, XI, 1 (1988), 940. lpp.

1070 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2315. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 567. lpp.

1071 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 80. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 877.–879. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2314. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 567. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1986. gada Pasaules miera dienā*, 2: AAS 78 (1986), 280. lpp.

1072 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskajam korpusam* (1996. gada 13. janvāris), 7: AAS 88 (1996), 767.–768. lpp.

izmantot ķīmiskos un bioloģiskos ieročus, kā arī lēmumi, kas paredz tos iznīcināt, papildina starptautisko normatīvo regulējumu, kura mērķis ir pilnīgi atteikties no šiem postošajiem ieročiem¹⁰⁷³, un to lietošanu skaidri nosoda Baznīcas mācība: “Ikviens karadarbība, kas bez izšķirības ir vērsta uz veselu pilsētu vai plašu apgabalu nopostīšanu un to iedzīvotāju iznīcināšanu, ir noziegums pret Dievu un pret cilvēku – noziegums, kas ir nepārsprotami un nekavējoties jānosoda.”¹⁰⁷⁴

510. *Atbruņošanās procesā jāietver tādu ieroču aizliegšana, kuru lietošanai var būt ārkārtīgi traumatiskas sekas vai kuri nogalina visus bez izšķirības. Tai skaitā jāaizliedz kājnieku mīnas – neliels ierocis, kas ir ļoti necilvēcis, jo turpina nodarīt kaitējumu vēl ilgu laiku pēc tam, kad karadarbība ir beigusies. Valstis, kas šīs mīnas ražo, tirgo un turpina izmantot, nes atbildību par to, ka aizkavē šādu nāvīgu ieroču pilnīgu izskaušanu.*¹⁰⁷⁵ *Starptautiskajai sabiedrībai jāturpina veltīt pūles atminēšanai, veicinot efektīvu sadarbību, arī tehniskās apmācības jomā, ar valstīm, kurām pašām nav atbilstošu līdzekļu, lai savu teritoriju nekavējoties atīrītu no mīnām, un kuras nespēj sniegt nepieciešamo palīdzību mīnu upuriem.*

511. *Atbilstoši jārīkojas, lai kontrolētu kājnieku ieroču un vieglo ieroču ražošanu, pārdošanu, importu un eksportu: minētais bruņojums sekmē daudzus vardarbības aktus. Šo ieroču tirdzniecība un izplatīšana nopietni apdraud mieru: ar tiem tiek nogalināts visvairāk, un galvenokārt tieši šos ieročus izmanto valstu iekšējos konfliktos. To pieejamība palielina jaunu konfliktu risku un jau notiekošo konfliktu intensitāti. Nepieņemami pretrunīga ir to valstu attieksme, kuras intensīvi kontrolē smago ieroču*

1073 Svētais krēsls piedalās tādos juridiskajos instrumentos, kuri attiecas uz kodolieročiem, bioloģiskajiem un ķīmiskajiem ieročiem, lai starptautiskajā sabiedrībā atbalstītu šādas iniciatīvas.

1074 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 80. – Rīga, Vox *Ecclesiae*, 2016, 879. lpp.

1075 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 11: AAS 91 (1999), 385.–386. lpp.

starptautiskos pārvadājumus, taču nemaz neierobežo vai tikai atsevišķos gadījumos ierobežo kājnieku ieroču un vieglo ieroču tirdzniecību. Ir steidzami jāpanāk, ka valstis pieņem atbilstošus likumus, lai kontrolētu šādu ieroču ražošanu, uzkrāšanu, pārdošanu un izplatīšanu.¹⁰⁷⁶ Tas palīdzētu novērst aizvien pieaugošo kājnieku ieroču un vieglo ieroču izplatību, it īpaši starp tām karojošajām grupām, kas nepieder pie valsts bruņotajiem spēkiem.

512. *Ir jānosoda bērnu un pusaudžu izmantošana par kareivjiem bruņotajos konfliktos par spīti tam, ka rekrutēšana viņu vecumā nav pieļaujama.* Karot viņi tiek piespiesti ar varu vai arī to izvēlas paši, neapzinoties sekas. Šiem bērniem ne tikai liegta izglītība un normāla bērnība – viņus apmāca nogalināt. Tas ir nepieļaujams kriminālnoziedzums. Bērnu un pusaudžu izmantošana jebkādos kaujas spēkos ir jāizbeidz. Vienlaikus jāsniedz visa iespējamā palīdzība šādu kaujās iesaistīto bērnu aprūpei, izglītošanai un rehabilitācijai.¹⁰⁷⁷

f) Terorisma nosodījums

513. *Terorisms ir viena no brutālākajām vardarbības formām, kas šodien satrauc starptautisko sabiedrību: tas sēj naidu un nāvi un kurina vēlmi atriebties.*¹⁰⁷⁸ No stratēģijas, kura raksturīga tikai dažām ekstrēmistiskām organizācijām un kuras mērķis ir iznīcināt materiālās vērtības un nogalināt cilvēkus, terorisms tagad kļuvis par tumšu politisko sazvērestību tīklu. Tajā izmanto arī modernas tehnoloģijas, un bieži vien teroristu rīcībā ir milzīgi finanšu resursi. Viņi izstrādā plašas stratēģijas, kas skar nevainīgus cilvēkus, kuri kļūst par nejausiem teroristisko akciju upuriem.¹⁰⁷⁹

1076 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 11: AAS 91 (1999), 385.–386. lpp.

1077 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 11: AAS 91 (1999), 385.–386. lpp.

1078 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2297. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrija, 2000, 563. lpp.

1079 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2002. gada Pasaules miera dienā*, 4: AAS 94 (2002), 134. lpp.

Teroristisko uzbrukumu mērķi lielākoties ir vietas, kur norisinās ikdienas dzīve, nevis militāri objekti, kas saistīti ar pasludinātu karu. Teroristi darbojas un uzbrūk slepenībā, viņi neievēro nekādus likumus, ar kuriem cilvēki ir centušies ierobežot konfliktus, piemēram, starptautiskās humanitārās tiesības: “Daudzos gadījumos par jaunu karošanas veidu kļūst terorisma metožu izmantošana.”¹⁰⁸⁰ Nedrīkst neņemt vērā cēloņus, kas var izraisīt šādu nepieņemamu prasību paušanas formu. Cīņa pret terorismu ietver morālu pienākumu palīdzēt veidot tādus apstākļus, lai tas nerastos un neattīstītos.

514. *Terorisms ir absolūti jānosoda. Tas klaji demonstrē nīcīgumu pret cilvēka dzīvību, un tam nav nekāda attaisnojuma, jo cilvēks vienmēr ir mērķis un nekad – līdzeklis.* Terorakti dziļi skar cilvēka cieņu un ir apvainojums visai cilvēcei: “Tāpēc ir tiesības aizstāvēties pret terorismu.”¹⁰⁸¹ Šīs tiesības nav iespējams īstenot bez ētiskajām un juridiskajām normām, jo cīņā pret teroristiem jāievēro cilvēktiesības un tiesiskas valsts principi.¹⁰⁸² Vainīgie jāidentificē ļoti rūpīgi, jo atbildība likuma priekšā vienmēr ir individuāla. Tātad to nedrīkst attiecināt uz reliģijām, nācijām un etniskajām grupām, pie kurām pieder teroristi. Starptautiskā sadarbība cīņā pret terorismu “nedrīkst aprobežoties tikai ar represijām un sodu. Pat ja nepieciešams lietot spēku, ir svarīgi līdztekus arī drosmīgi un skaidri analizēt iemeslus, kas ir pamatā teroristu uzbrukumiem”¹⁰⁸³. Turklāt vajadzīgs īpašs ieguldījums “politikas un izglītības” jomā¹⁰⁸⁴, lai drosmīgi un apņēmīgi

---

1080 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 79. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 875. lpp.

1081 Jānis Pāvils II, *Vēstījums 2002. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 94 (2002), 134. lpp.

1082 Sal. Jānis Pāvils II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 8: AAS 96 (2004), 119. lpp.

1083 Jānis Pāvils II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 8: AAS 96 (2004), 119. lpp.

1084 Jānis Pāvils II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 8: AAS 96 (2004), 119. lpp.

atrisinātu problēmas, kas atsevišķās dramatiskās situācijās var veicināt terorismu: “Teroristu rekrutēšana ir vieglāka tādos sociālajos apstākļos, kad tiesības tiek brādātas kājām un pārāk ilgi ir bijusi jāpacieš netaisnība.”¹⁰⁸⁵

515. *Pasludināt sevi par teroristu Dieva vārdā nav nekas cits kā profanācija un zaimošana*¹⁰⁸⁶: tādējādi par līdzekli tiek padarīts ne tikai cilvēks, bet arī Dievs, jo cilvēks uzskata, ka viņam pilnībā pieder Dieva patiesība, nevis viņš to meklē. Saukt par mocekļiem tos, kas mirst, veicot teroraktus, nozīmē sagrozīt mocekļības jēdzienu. Moceklis ir tas, kurš dodas nāvē, lai neatteiktos no Dieva un Viņa mīlestības, nevis tas, kurš nogalina Dieva vārdā.

*Neviena reliģija nevar būt iecietīga pret terorismu un vēl jo mazāk – to sludināt.*¹⁰⁸⁷ Reliģijām jāsadarbojas, lai izskaustu terorisma cēloņus un veicinātu draudzību starp tautām.¹⁰⁸⁸

IV. BAZNĪCAS IEGULDĪJUMS MIERA VEICINĀŠANĀ

516. *Miera veicināšana pasaulē ir daļa no sūtības, ko Baznīca pilda, turpinot Kristus īstenoto pestīšanas darbu zemes virsū. Baznīca Kristū ir “sakraments” jeb miera zīme un instruments pasaulē un pasaulei*¹⁰⁸⁹. Patiesa miera veicināšana pauž kristiešu ticību Dieva mīlestībai pret katru cilvēcisko būtņi. Ticība Dieva mīlestībai dara brīvu; tā ir pamatā jaunam skatījumam uz pasauli

1085 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2002. gada Pasaules miera dienā*, 5: AAS 94 (2002), 134. lpp.

1086 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna kultūras, mākslas un zinātnes pārstāvjiem*, Astana, Kazahstāna (2001. gada 24. septembris), 5: *L'Osservatore Romano*, 2001. gada 24.–25. septembris, 16. lpp.

1087 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2002. gada Pasaules miera dienā*, 7: AAS 94 (2002), 135.–136. lpp.

1088 Sal. “Asīzes miera dekalogs”, 1, ko ietver Jāņa Pāvila II 2002. gada 24. februāra vēstule valstu vadītājiem: *L'Osservatore Romano*, 2002. gada 4.–5. marts, 1. lpp.

1089 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 20: AAS 92 (2000), 369. lpp.

un jaunam veidam, kā tuvināties otram, vai runa būtu par atsevišķu cilvēku vai veselu tautu. Šī ticība maina un atjauno dzīvi, gūstot iedvesmu no miera, ko Kristus ir atstājis saviem mācekļiem (sal. *Jņ* 14, 27). Tikai šīs ticības iedvesmota, Baznīca cenšas veicināt kristiešu vienotību un auglīgu sadarbību ar citu reliģiju pārstāvjiem. Reliģiskās atšķirības nevar un nedrīkst būt par konflikta cēloni – gluži otrādi, visu ticīgo kopīgie centieni pēc miera ir spēcīgs tautu vienotības faktors.¹⁰⁹⁰ Baznīca mudina cilvēkus, tautas, valstis un nācijas piedalīties tās rūpēs par miera atjaunošanu un nostiprināšanu, īpaši uzsverot starptautisko tiesību svarīgo nozīmi.¹⁰⁹¹

517. *Baznīca māca, ka paties miers iespējams, tikai piedodot un izlīgšot.*¹⁰⁹² Nav viegli piedot, ja runa ir par sekām, ko atstājis karš un konflikti, jo vardarbība, īpaši tad, kad tā ieved “pašos necilvēcības un ciešanu dziļumos”¹⁰⁹³, vienmēr mantojumā atstāj smagu sāpju nastu, kuru var atvieglināt tikai visu konfliktā iesaistīto pušu padziļinātas, uzticīgas un drosmīgas pārdomas, kas tagadnes grūtībām spēj stāties pretim ar attieksmi, kas attīrīta nožēlā. Pagātnes smagumu, ko nav iespējams aizmirst, var pieņemt tikai ar savstarpēji sniegtu un saņemtu piedošanu: tas ir ilgs un sarežģīts process, taču tas nav neiespējams.¹⁰⁹⁴

518. *Savstarpēja piedošana nedrīkst atcelt prasību pēc taisnīguma un vēl jo mazāk – aizšķērsot ceļu, kas ved uz patiesību, jo taisnīgums un patiesība ir cieši izlīgšanas nosacījumi.* Tāpēc centieni

---

1090 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1988. gada Pasaules miera dienā*, 3: AAS 80 (1988), 282.–284. lpp.

1091 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 9: AAS 96 (2004), 120. lpp.

1092 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2002. gada Pasaules miera dienā*, 9: AAS 94 (2002), 136.–137. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 10: AAS 96 (2004), 121. lpp.

1093 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstule saistībā ar 50. gadskārtu kopš 2. pasaules kara sākšanās*, 8: AAS 82 (1990), 51. lpp.

1094 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1997. gada Pasaules miera dienā*, 3 un 4: AAS 89 (1997), 193. lpp.

nodibināt starptautiskas tiesību organizācijas ir ļoti nepieciešami. Šādas organizācijas, pamatojoties uz vispārējās jurisdikcijas principu un ievērojot procesuālās tiesību normas, kas respektē gan apsūdzēto, gan upuru tiesības, var noskaidrot patiesību par noziegumiem, kas veikti bruņotu konfliktu laikā.¹⁰⁹⁵ Taču, lai izlīgšanas vārdā atjaunotu savstarpējas pieņemšanas attiecības starp tautām, starp kurām pastāv domstarpības, ir ne tikai jākonstatē noziedzīgs nodarījums, kas izpaužas gan kā līdzdalība, gan kā bezdarbība, un jāpieņem lēmumi par zaudējumu atlīdzināšanas procedūrām, bet jāveic kas vairāk.¹⁰⁹⁶ Jāsekmē arī *tiesību uz mieru* respektēšana. Šīs tiesības “veicina tādas sabiedrības veidošanu, kurā spēka struktūras tiek nomainītas ar sadarbības struktūrām, tiecoties pēc kopīgā labuma”¹⁰⁹⁷.

519. *Baznīca par mieru cīnās ar lūgšanas palīdzību.* Lūgšana ne tikai atver sirdi dziļām attiecībām ar Dievu, bet arī sagatavo to uz tikšanos ar tuvāko cieņas, uzticības, sapratnes un mīlestības gaisotnē.¹⁰⁹⁸ Lūgšana sniedz drosmi un atbalstu visiem “patiesajiem miera draugiem”¹⁰⁹⁹, kas cenšas to veicināt visdažādākajās situācijās, kurās dzīvo. Liturģiskā lūgšana ir “virsoņe, uz kuru tiecas Baznīcas darbība, un tajā pašā laikā – avots, no kura tā smel visu savu spēku”¹¹⁰⁰. Īpaši svarīga ir Euharistija – “visas

---

1095 Sal. PIJS XII, *Uzruna VI Starptautiskajā krimināltiesību jautājumiem veltītajā kongresā* (1953. gada 3. oktobris): AAS 65 (1953), 730.–744. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskajam korpusam* (1997. gada 13. janvāris), 4: AAS 89 (1997), 474.–475. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 7: AAS 91 (1999), 382. lpp.

1096 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1997. gada Pasaules miera dienā*, 3, 4, 6: AAS 89 (1997), 193., 196.–197. lpp.

1097 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules miera dienā*, 11: AAS 91 (1999), 385. lpp.

1098 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 1992. gada Pasaules miera dienā*, 4: AAS 84 (1992), 323.–324. lpp.

1099 PĀVILS VI, *Vēstījums 1968. gada Pasaules miera dienā*: AAS 59 (1967), 1098. lpp.

1100 VATIKĀNA II KONCILS, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 10. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 47. lpp.

kristīgās dzīves avots un virsotne¹¹⁰¹, neizsmeļamais visu patieso kristīgo miera centienų avots.¹¹⁰²

520. *Pasaules miera dienā cilvēki īpaši dedzīgi lūdz par mieru un apņemas sevi veltīt miera veicināšanai.* Pāvests Pāvils VI šo tradīciju aizsāka, “lai gada pirmajā dienā miera centieniem tiktu veltītas īpašas svinības”¹¹⁰³. *Pāvestu vēstījumi šajā dienā ir bagātīgs Baznīcas sociālās mācības atjaunotnes un attīstības avots, un tie liecina par to, ka Baznīca pastāvīgi veic pastorālo darbu, kura mērķis ir veicināt mieru: “Miers izpaužas tikai mierā. Tas nav šķirams no prasības pēc taisnīguma, un to sekmē personiskais upuris, lēnprātība, žēlsirdība un mīlestība.”*¹¹⁰⁴

1101 Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Lumen gentium*, 11. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 197. lpp.

1102 Euharistijas svinības sākās ar miera sveicienu – Kristus sveicienu saviem mācekļiem. *Gloria* dziedājumā izskan lūgums pēc miera visai Dieva tautai virs zemes. Lūgumu pēc miera Mises laikā pauž arī anafora: tajā tiek lūgts, lai Baznīcā valda miers, tiek lūgts par tās vienotību un par to, lai visa Dieva saime šajā dzīvē bauda mieru, un par pasaules mieru un pestīšanu. Komūnijas ritā Baznīca lūdz, lai Kungs “dāvā mums mieru mūsu dienās”, un atceras Kristus dāvanu, proti, Viņa mieru, lūdzot “Viņa Valstības mieru un vienotību”. Pirms Komūnijas pieņemšanas visi klātesošie cits citam sniedz miera sveicienu un lūdz, lai Dieva Jērs, kas nes pasaules grēkus, “dāvā mums mieru”. Euharistijas svinības noslēdzas ar to, ka ticīgie tiek atļauti Kristus mierā. Ir daudz lūgšanu, kas paredzētas, lai Svētās Mises laikā lūgtu mieru pasaulei. Tajās miers reizēm tiek saistīts ar taisnību. Tāda, piemēram, ir parastā liturģiskā laika 8. svētdienas ievadlūgšana, kurā Baznīca Dievam lūdz, lai šīs pasaules notikumi norisinātos taisnībā un mierā saskaņā ar Viņa gribu.

1103 Pāvils VI, *Vēstījums 1968. gada Pasaules miera dienā*: AAS 59 (1967), 1100. lpp.

1104 Pāvils VI, *Vēstījums 1976. gada Pasaules miera dienā*: AAS 67 (1975), 671. lpp.

TREŠĀ DAĻA

“Evaņģēlija sociālā vēsts Baznīcai būtu jāuzskata
nevis par teoriju, bet pirmām kārtām
par pamatu un pamudinājumu rīcībai.”
(*Centesimus annus*, 57)

DIVPADSMITĀ NODAĻA

SOCIĀLĀ MĀCĪBA UN BAZNĪCAS DARBĪBA

I. PASTORĀLAIS DARBS SOCIĀLAJĀ JOMĀ

a) Sociālā mācība un ticības inkulturācija

521. *Apzinādamās, ka kristietība spēj atjaunot arī kultūru un sociālo realitāti*¹¹⁰⁵, Baznīca ar savu mācību sniedz ieguldījumu sabiedrības veidošanā, atklājot Evaņģēlija sociālo nozīmi.¹¹⁰⁶

19. gadsimta beigās Baznīcas Maģistērijs sistemātiski pievērsās smagajiem tālaika sociālajiem jautājumiem, radot “pastāvīgu Baznīcas paradigmu, jo Baznīcai ir ko teikt par konkrētām situācijām, kādās atrodas cilvēks, – gan individuālām, gan kopīgām, gan valsts, gan starptautiska mēroga. Saistībā ar šīm situācijām Baznīca formulē patiesu mācību, *corpus* jeb doktrinālu krājumu, kas tai sniedz iespēju analizēt sociālās parādības, izteikties par tām un norādīt virzienu, kādā iet, lai pareizi risinātu ar tām saistītās problēmas”¹¹⁰⁷. Pāvesta Leona XIII iesaistīšanās sava laika sabiedriskajās un politiskajās norisēs ar encikliku *Rerum novarum* “Baznīcai piešķīra gandrīz vai “pilsonības statusu” mainīgajās sabiedriskās dzīves realitātēs, un šai nostājai arvien pilnīgāk būtu jāapstiprinās arī turpmāk”¹¹⁰⁸.

522. *Baznīca ar savu sociālo mācību pirmām kārtām sniedz vispusīgu skatījumu un pilnīgu izpratni par cilvēku attiecībā uz*

1105 Sal. KLĒRA KONGREGĀCIJA, *Vispārējais katehēzes direktorijs*, 18. – Rīga, RARZI, 2015, 19. lpp.

1106 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptoris missio*, 11. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 96.–97. lpp.

1107 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991), 799. lpp.

1108 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991), 799. lpp.

viņa personālo un sociālo aspektu. Kristīgā antropoloģija, atklājot ikviena cilvēka neaizskaramo cieņu, no oriģināla skatpunkta aplūko darbu, ekonomiku un politiku. Šis skatījums izgaismo patiesās cilvēciskās vērtības, kā arī iedvesmo un atbalsta liecību, ko sniedz kristieši, kuri iesaistījušies dažādās personiskās, kulturālās un sabiedriskās dzīves jomās. Pateicoties “Gara pirmajai dāvanai” (Rom 8, 23), kristietis kļūst spējīgs “izpildīt jauno mīlestības likumu (sal. Rom 8, 1–11). Pateicoties Garam, kas “ir mantojuma ķīla” (Ef 1, 14), viss cilvēks iekšēji atjaunojas līdz pat “miesas atpestīšanai” (Rom 8, 23)”¹¹⁰⁹. Šajā ziņā sociālā mācība uzsver, ka ikvienas sociālās darbības morālais pamats ir personas cilvēciskā attīstība, un par sociālās darbības normu nosaka tās atbilstību cilvēces patiesajam labumam un centieniem, kuru mērķis ir radīt tādus apstākļus, kas ikvienam cilvēkam dotu iespēju īstenot savu pilnīgo aicinājumu.

523. *Kristīgā antropoloģija iedzīvina un atbalsta ticības inkulturācijas pastorālo darbu, kura mērķis ir no iekšienes ar Evaņģēlija spēku atjaunot mūsdienu cilvēka spriedumu izdarīšanas kritērijus, noteicošās vērtības, domāšanas veidu un dzīves modeļus.* “Pateicoties inkulturācijai, Baznīca kļūst par labāk saprotamu zīmi tam, kas tā ir, un par piemērotāku misiju instrumentu.”¹¹¹⁰ Mūsdienu pasaulei raksturīga plaisa starp Evaņģēliju un kultūru. Sekularizēts skatījums uz pestīšanu pazemina kristietību, “to pielīdzinot cilvēciskai gudrībai, gandrīz vai zināšanām par to, kā pareizi jādzīvo”¹¹¹¹. Baznīca apzinās, ka tai jāspēr *plats solis uz priekšu* “evaņģelizācijas jomā un jāuzsāk *jauns posms* misiju dinamisma vēsturē”¹¹¹². Baznīcas sociālā mācība jāuztver no šāda pastorālā

1109 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 22. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 767.–768. lpp.

1110 Jānis Pāvils II, enc. *Redemptoris missio*, 52. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 140. lpp.; sal. Pāvils VI, ap. pamud. *Evangēlii nuntiandi*, 20. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 30. lpp.

1111 Jānis Pāvils II, enc. *Redemptoris missio*, 11. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 97. lpp.

1112 Jānis Pāvils II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 35. – Rīga, *Effata*, 2002, 76. lpp.

skatpunkta: “Jaunajai evaņģelizācijai”, kas steidzami nepieciešama mūsdienu pasaulei, .. kā viens no galvenajiem elementiem jāiekļauj *Baznīcas sociālās mācības sludināšana*.”¹¹¹³

b) Sociālā mācība un sociālais pastorālais darbs

524. *Baznīcas sociālā mācība ir būtisks atsaucies punkts, kas nosaka sociālā pastorālā darba dabu, veidu, izmantojumu un atbilstību.* Šis pastorālais darbs ir sociālās evaņģelizācijas kalpojuma izpausme, un tā mērķis ir apgaismot, stimulēt un atbalstīt vispusīgu cilvēka izaugsmi ar kristīgās atbrīvošanas praksi tās laicīgajā un transcendentajā aspektā. Baznīca dzīvo un darbojas vēsturē. Tā mijiedarbojas ar sava laika sabiedrību un kultūru, lai pildītu savu sūtību, t. i., sludinātu visiem cilvēkiem kristīgās vēsts jaunumu viņu konkrētajā dzīves situācijā, kurai raksturīgas grūtības, cīņas un pārbaudījumi, tā ka viņi, ticības apgaismoti, patiesi saprastu, ka “atvēršanās Kristus mīlestībai ir patiesa atbrīvošana”¹¹¹⁴. Sociālais pastorālais darbs ir dzīva un konkrēta Baznīcas izpausme, kas liecina, ka Baznīca pilnībā apzinās savu evaņģelizācijas misiju pasaules sociālajā, ekonomiskajā, kulturālajā un politiskajā realitātē.

525. *Evaņģēlija sociālajai vēstij jāvirza Baznīcas darbība šo divu pastorālo uzdevumu veikšanā: palīdzēt cilvēkiem atklāt patiesību un izvēlēties ceļu, pa kuru iet, un iedrošināt kristiešus kalpošanas garā liecināt par Evaņģēliju sociālajā jomā:* “Šodien vairāk nekā jebkad agrāk Dieva Vārdu nebūs iespējams sludināt un uzklaut, ja to nepavadīs liecība par spēku, kāds piemīt Svētajam Garam, kas ir līdzdalīgs kristiešu darbībā, kad viņi kalpo brāļiem, it īpaši tur, kur runa ir par viņu eksistenci un nākotni.”¹¹¹⁵ Vajadzība pēc jaunas evaņģelizācijas Baznīcai palīdz saprast, “ka sociālo vēsti

1113 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991), 800. lpp.

1114 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptoris missio*, 11. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 96. lpp.

1115 PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 51: AAS 63 (1971), 440. lpp.

vēl vairāk nekā tās iekšējā loģika un saskaņotība ticamu dara tās apliecināšana ar darbiem”¹¹¹⁶.

526. *Sociālā mācība sniedz pamatkritērijus pastorālajam darbam sociālajā jomā: sludināt Evaņģēliju; ienest Evaņģēlija vēsti sociālajās realitātēs; plānot darbību, kuras mērķis ir atjaunināt šīs realitātes, saskaņojot tās ar kristīgās ētikas prasībām.* Jauna sabiedrības evaņģelizācija pirmām kārtām prasa tieši sludināt Evaņģēliju – to, ka Dievs Jēzū Kristū atpestījis ikvienu cilvēku un visu cilvēku. Šī sludināšana atklāj cilvēku sev pašam, un tai jāklūst par sociālo parādību skaidrošanas principu. Evaņģēlija sludināšanā sociālais aspekts ir būtisks un neizdzēšams, taču ne vienīgais. Tam jāatklāj kristīgās pestīšanas neizsmeļamā auglība arī tad, ja sociālo parādību pilnīgu un galīgu atbilstību Evaņģēlijam vēsturē nav iespējams īstenot. Neviens sasniegtais rezultāts, pat visiespaidīgākais, nevar pārvarēt cilvēciskās brīvības robežas un jebkuras radītās realitātes eshatoloģisko spriedzi.¹¹¹⁷

527. *Baznīcas pastorālajam darbam sociālajā jomā vispirms jāliecina patiesība par cilvēku.* Kristīgā antropoloģija palīdz saskatīt tās sociālās problēmas, kurām nav iespējams rast labu risinājumu, ja neņem vērā cilvēka personas transcendentumu, kas pilnībā atklājas ticībā.¹¹¹⁸ *Cilvēks ir visa centrā: šim pamatprincipam jāiedvesmo kristiešu sociālā darbība.*¹¹¹⁹ Nepieciešamība atbalstīt cilvēka identitāti visos tās aspektos mudina kristiešus piedāvāt nozīmīgās vērtības, kas nosaka sakārtotu un auglīgu līdzaspastāvēšanu. Tās ir patiesība, taisnīgums, mīlestība un brīvība.¹¹²⁰ Veicot pastorālo darbu sociālajā jomā, jācenšas panākt, lai sabiedrības dzīves atjaunotne būtu vienota ar šo vērtību patiesu respek-

1116 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 57: AAS 83 (1991), 862. lpp.

1117 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 48: AAS 80 (1988), 583.–584. lpp.

1118 Sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869.–871. lpp.

1119 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 453. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 54: AAS 83 (1991), 859.–860. lpp.

1120 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Pacem in terris*, AAS 55 (1963), 265.–266. lpp.

tēšanu. Tādējādi Baznīca ar savas evaņģēliskās liecības daudzveidību cenšas veicināt izpratni par visu cilvēku un ikviena cilvēka labumu kā neizsmelamu resursu visas sociālās dzīves pilnveidei.

c) Sociālā mācība un formācija

528. *Sociālā mācība ir neaizstājams atbalsta punkts pilnīgai kristīgajai formācijai.* Baznīcas Maģistērijs šo mācību neatlaidīgi piedāvā kā iedvesmas avotu apustulātām un sociālajai darbībai, pamatojoties uz pārliecību, ka tā ir īpašs resurss, kas noderīgs formācijai: “Kristum ticīgajiem lajiem, īpaši tiem, kas dažādos veidos ir iesaistīti sabiedriskajā un politiskajā sfērā, ir labi jāpārzina *Baznīcas sociālā mācība*.”¹¹²¹ Taču diemžēl šis doktrinālais mantojums netiek pietiekami mācīts un pazīts. Arī tādēļ tas netiek atbilstoši īstenots konkrētā rīcībā.

529. *Baznīcas sociālās mācības audzinošā vērtība ir labāk jāiepažīst katehēzē.*¹¹²² Katehēze ir organiska un sistemātiska kristīgās doktrīnas mācīšana, kuras mērķis ir ievadīt ticīgos evaņģēliskās dzīves pilnībā.¹¹²³ Katehēzes galīgais mērķis “ir palīdzēt cilvēkam nonākt ne tikai saskarē, bet arī kopībā, tuvībā ar Jēzu Kristu”¹¹²⁴, lai var saskatīt Svētā Gara darbību; no Viņa nāk dāvana – jauna dzīve Kristū¹¹²⁵. No šāda skatpunkta katehēze, kas kalpo audzināšanai ticībā, *nedrīkst piemirst* “pienācīgi izskaidrot .. dažas patiesības, tādas kā cilvēka darbība sevis pilnīgai atbrīvošanai, centieni veidot solidārāku un brālīgāku sabiedrību, cīņa

1121 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 60. – Rīga, *Effata*, 2002, 136. lpp.

1122 Sal. KLĒRA KONGREGĀCIJA, *Vispārējais katehēzes direktorijs*, 30. – Rīga, RARZI, 2015, 27. lpp.

1123 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Catechesi tradendae*, 18: AAS 71 (1979), 1291.–1292. lpp.

1124 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Catechesi tradendae*, 5: AAS 71 (1979), 1281. lpp.

1125 Sal. KLĒRA KONGREGĀCIJA, *Vispārējais katehēzes direktorijs*, 54. – Rīga, RARZI, 2015, 43.–44. lpp.

par taisnīgumu un miera celtniecība”¹¹²⁶. Šajā nolūkā ir vispusīgi jāiepazīstina ar Baznīcas sociālo mācību, tās vēsturi, saturu un metodoloģiju. Tieša iepazīšanās ar sociālajām enciklikām, kas tiek lasītas ekleziālajā kontekstā, palīdz šo mācību labāk uztvert un lietot, pateicoties dažādām prasmēm un profesijām, kas pārstāvētas kopienā.

530. *Īpaši jau saistībā ar katehēzi ir svarīgi, lai sociālās mācības izklāsts būtu orientēts rosināt darbību, kas evaņģelīzē un dara cilvēciskākas mūsdienu realitātes. Ar šo mācību Baznīca sniedz teorētiskas un praktiskas zināšanas, lai atbalstītu darbu, kas veļtīts sabiedrības dzīves pārveidošanai, tā ka tā aizvien vairāk atbilstu Dieva iecerei. Sociālās katehēzes mērķis ir izaudzināt tāds cilvēkus, kas, respektējot morālo kārtību, mīlētu patiesu brīvību, cilvēkus, kas, “ņemot vērā patiesību, patstāvīgi spriestu, rīkotos ar atbildības izjūtu un, labprāt sadarbojoties ar citiem, tiektos pēc tā, kas ir paties un taisnīgs”¹¹²⁷. Īpaša audzinoša vērtība ir kristīgās dzīves liecībai: “Svētuma dzīve, kas atmirdz daudzos Dieva tautas locekļos, pazemīgos un bieži vien citu acīm nepamanāmos cilvēkos, ir vienkāršākais un pievilcīgākais ceļš, kuru ejot var nekavējoties saskatīt patiesības skaistumu, Dieva mīlestības atbrīvojošo spēku, to, cik liela nozīme ir neierobežotai uzticībai visu Dieva likuma prasību pildīšanā, arī visgrūtākajos apstākļos.”¹¹²⁸*

531. *Baznīcas sociālajai mācībai jābūt intensīvas un pastāvīgas formācijas pamatā, it īpaši tā nepieciešama kristīgajiem lajiem. Laju formācijā jāņem vērā viņu veiktais darbs pilsoniskajā sabiedrībā. “No lajiem tiek gaidīts, ka viņi pēc brīvas iniciatīvas, nevis pasīvi gaidot pavēles un norādījumus, ar kristīgo garu caurstrāvotu sabiedrības mentalitāti un paradumus, likumus un*

1126 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Catechesi tradendae*, 29: AAS 71 (1979), 1301.–1302. lpp.; sal. arī KLĒRA KONGREGĀCIJA, *Vispārējais katehēzes direktorijs*, 17. – Rīga, RARZI, 2015, 19. lpp.

1127 VATIKĀNA II KONCILS, dekl. *Dignitatis humanae*, 8. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 569. lpp.

1128 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 107: AAS 85 (1993), 1217. lpp.

savas dzīves kopienas struktūras.”¹¹²⁹ Kristīgo laju formācijas *pirmajā līmenī* viņi jāsagatavo tam, lai veiksmīgi tiktu galā ar saviem ikdienas pienākumiem kultūras, sabiedrības, ekonomikas un politikas jomā, attīstot viņos pienākuma apziņu attiecībā uz kalpošanu kopīgajam labumam.¹¹³⁰ *Otrais līmenis* attiecas uz politiskās apziņas veidošanu, lai kristīgos lajus sagatavotu politiskās varas īstenošanai: “Tie, kuri vēlas darboties politikā un kuriem ir tam atbilstošas spējas, lai apgūst šo grūto, bet ļoti cēlo mākslu un tai veltī sevi, aizmirstot par savām ērtībām un materiālajām priekšrocībām.”¹¹³¹

532. *Katoliskās izglītības iestādes var un tām vajag veikt tik vērtīgo formācijas darbu, īpaši rūpējoties par kristīgās vēsts inkulturāciju jeb auglīgu tikšanos starp Evanģēliju un dažādām zinātnes nozarēm.* Sociālā mācība ir instruments, kas nepieciešams, lai kristīgā garā sekmīgi mācītu mīlestību, taisnīgumu un mieru, kā arī palīdzētu nobriest izpratnei par morālajiem un sociālajiem pienākumiem dažādās kulturālajās un profesionālajās jomās.

Svarīgs formatīvais pasākums, ko vienmēr atbalstījusi Baznīcas mācība, ir katoļu “Sociālās nedēļas”. Tā ir īpaša vide ticīgo laju izpausmēm un izaugsmei, jo spēj augstā līmenī veicināt viņu specifisko ieguldījumu laicīgās kārtības atjaunotnē. “Sociālās nedēļas”, kas jau daudzus gadus tiek rīkotas dažādās pasaules valstīs, ir *kultūras laboratorijas*, kurās notiek dalīšanās pieredzē un pārdomās, tiek pētītas jaunākās problēmas un rasti jauni darbības veidi.

533. *Ne mazāk svarīgs uzdevums ir Baznīcas sociālo mācību izmantot priesteru un priesterības kandidātu formācijā. Gatavojoties kalpojumam, viņiem jāpadziļina izpratne par Baznīcas mācību un pastorālo darbu sociālajā jomā un jāizkopj dziļa interese*

1129 PĀVILS VI, enc. *Populorum progressio*, 81: AAS 59 (1967), 296.–297. lpp.

1130 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 75. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 865.–869. lpp.

1131 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 75. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869. lpp.

par sava laikmeta sociālajiem jautājumiem. Katoliskās izglītības kongregācijas dokumentā “Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā”¹¹³² sniegtas sīkas norādes un ieteikumi pareiza un atbilstoša studiju plāna izstrādei šajā jomā.

d) Dialoga veicināšana

534. *Baznīcas sociālā mācība ir iedarbīgs instruments kristiešu kopienu dialogam ar pilsonisko un politisko sabiedrību.* Tā ir piemērots rīks, lai veicinātu un iedvesmotu pareizu attieksmi un auglīgu sadarbību konkrētiem apstākļiem atbilstošos veidos. Pilsoniskās un politiskās varas īstenotāji, kas saskaņā ar savu kompetenci un pieejamajiem līdzekļiem ir aicināti kalpot cilvēka personiskajam un sociālajam aicinājumam, Baznīcas sociālajā mācībā var rast nozīmīgu atbalstu un bagātīgu iedvesmas avotu.

535. *Baznīcas sociālā mācība ir auglīga augsne arī ekumeniskajam dialogam un sadarbībai* daudzās un dažādās jomās, tādās kā cilvēka cieņas aizstāvēšana, miera veicināšana, konkrēta un sekmiņa cīņa pret mūsdienu nelaimēm, piemēram, badu un nabadzību, analfabētismu, nevienlīdzību labumu sadalē un mājokļu trūkumu. Šāda daudzveidīga sadarbība kristiešiem palīdz apzināties, ka viņi visi ir brāļi un māsas Kristū, un atvieglo ekumenisma ceļu.

536. *Pamatojoties uz kopīgo Vecās Derības tradīciju, katoliskā Baznīca apzinās, ka var iesaistīties dialogā ar brāļiem jūdiem, un Baznīca to dara arī ar sociālās mācības starpniecību, lai visiem cilvēkiem, vienīgā Dieva bērniem, kopā veidotu tādu nākotni, kurā valdītu taisnīgums un miers.* Kopīgais garīgais mantojums veicina savstarpējo sapratni un cieņu¹¹³³, un, pamatojoties uz to, var panākt plašāku vienošanos par jebkādas diskriminācijas izskaušanu un cilvēka cieņas aizstāvēšanu.

1132 1988. gada 30. decembris, *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988.

1133 Sal. Vatikāna II koncils, dekl. *Nostra aetate*, 4. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 463.–465. lpp.

537. *Baznīcas sociālā mācība pastāvīgi aicina arī uz dialogu starp visiem pasaules reliģiju piederīgajiem, lai kopā meklētu atbilstošākās sadarbības formas.* Reliģijām ir liela nozīme miera panākšanā, kas atkarīga no to kopējā ieguldījuma cilvēka vispusīgā attīstībā.¹¹³⁴ *Asīzes lūgšanu tikšanos*¹¹³⁵ garā Baznīca turpina citu reliģiju pārstāvjus aicināt uz dialogu un it visur liecināt par cilvēcei kopīgajām vērtībām.

e) Sociālā pastorālā darba veicēji

538. *Baznīca savas sūtības īstenošanā iesaista visu Dieva tautu.* Dažādos veidos un ar ikviena tās locekļa starpniecību atbilstoši dāvanām, ar kurām tas apveltīts, un darbībai, ko tas veic saskaņā ar savu aicinājumu, Dieva tautai jāpilda pienākums sludināt Evaņģēliju un par to liecināt (sal. 1 Kor 9, 16), apzinoties, ka “misiju darbs attiecas uz visiem kristiešiem”¹¹³⁶.

*Arī pastorālais darbs sociālajā jomā ir paredzēts visiem kristiešiem: tie aicināti aktīvi liecināt par sociālo mācību un pilnībā iesaistīties “miljoniem un miljoniem cilvēku auglīgās darbības tradīcijā. Sociālās mācības pamudināti, viņi ir centušies no tās iedvesmoties saviem pienākumiem pasaulē”*¹¹³⁷. Mūsdienu kristiešiem, kas darbojas gan individuāli, gan grupās, apvienībās un organizācijās, jāapzinās, ka viņi veido “lielu kustību cilvēka personas un viņa cieņas aizstāvībai”¹¹³⁸.

539. *Vietējā Baznīcā galvenā atbildība par pastorālo darbu sociālās jomas evaņģelizācijā ir bīskapam.* Viņam palīdz priesteri, ordenļaudis un ticīgie laji. Bīskapa pienākums ir atbilstoši vietējiem apstākļiem veicināt sociālās mācības mācīšanu un izplatīšanu. Par to viņš rūpējas ar attiecīgu institūciju palīdzību.

1134 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 32: AAS 80 (1988), 556.-557. lpp.

1135 1986. gada 27. oktobrī un 2002. gada 24. janvārī.

1136 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Redemptoris missio*, 2. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2012, 86. lpp.

1137 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 3: AAS 83 (1991), 795. lpp.

1138 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 3: AAS 83 (1991), 796. lpp.

Biskapa pastorālajai darbībai jāīstenojas ar priesteru kalpojuma starpniecību: priesteri ir līdzdalīgi biskapa veiktajā kristiešu kopienas mācīšanas, svētdarīšanas un vadīšanas misijā. Ar atbilstošu formācijas programmu palīdzību priesterim sava draudze jāiepazīstina ar Baznīcas sociālo mācību un jāpalīdz draudzes locekļiem apzināties, ka viņiem ir tiesības un pienākums būt aktīviem šīs mācības īstenotājiem. Svinot sakramentus, īpaši Euharistiju un Izlīgšanas sakramentu, priesteris ticīgajiem palīdz īstenot viņu sociālo pienākumu kā pestīšanas noslēpuma augli. Viņam jāvada pastorālais darbs sociālajā jomā, ar īpašu gādību rūpējoties par sabiedriskajā un politiskajā dzīvē iesaistīto ticīgo formāciju un garīgo pavadību. Priesterim, kas kalpo dažādās Baznīcas apvienībās, īpaši tajās, kas veic apustulātu sociālajā jomā, ir pienākums veicināt ticīgo izaugsmi, mācot viņiem sociālo mācību.

540. *Arī konsekrētās personas atbilstoši viņu harismai ir līdzdalīgas pastorālajā darbā, kas notiek sociālajā jomā. Viņu spīlgtās liecības, it īpaši tur, kur valda vislielākā nabadzība, visiem atgādina par tādām vērtībām kā svētums un nesavtīga kalpošana tuvākajiem. Pilnīgo sevis veltīšanu, ko īsteno ordeņlaudis, visi var uzlūkot kā daiļrunīgu un praviētisku Baznīcas sociālās mācības zīmi. Sevi visu veltot tam, lai kalpotu Kristus mīlestības pret cilvēku un pasauli noslēpumam, ordeņlaudis ar savu dzīvi jau iepriekš atklāj dažas jaunā cilvēciskuma iezīmes, kuras šī sociālā mācība vēlas veicināt. Konsekrētās personas šķīstībā, nabadzībā un paklausībā sevi veltī pastorālajam tuvākmīlestības kalpojumam, it īpaši ar lūgšanu, kurai pateicoties tās apcer Dieva plānu attiecībā uz pasauli un lūdz Kungu, lai Viņš atver ikviena cilvēka sirdi jauna cilvēciskuma uzņemšanai; šā dāvētā cilvēciskuma cena ir Kristus upuris.*

II. SOCIĀLĀ MĀCĪBA UN TICĪGO LAJU IEGULDĪJUMS

a) Ticīgie laji

541. *Kunga vīna dārzā (sal. Mt 20, 1–16) strādā ticīgie laji, kuru īpašā iezīme ir viņu kā Kristus mācekļu klātbūtne pasaulē: “Laju uzdevums .. ir tiekties pēc Dieva Valstības, rūpējoties par laicīgajām lietām un pakārtojot tās Dievam.”*¹¹³⁹ Kristības sakramentā laji tiek iekļauti Kristū un kļūst līdzdalīgi Viņa dzīvē un sūtībā saskaņā ar savu īpašo identitāti: “Ar vārdu “laji” .. saprotam visus kristiešus, izņemot tos, kuri ir ordinētās kārtas locekļi vai ir Baznīcā atzītu ordeņlaužu statusā, tas ir, kristiešus, kas caur Kristību uzņēmti Kristū, iekļauti Dieva tautā un, savā veidā kļuvuši par Kristus priesteriskās, pravietiskās un karaliskās cieņas līdzdalībniekiem, Baznīcā un pasaulē pilda visai kristīgajai tautai uzticēto sūtību.”¹¹⁴⁰

542. *Ticīgo laju identitāte ir dzimusi un gūst stiprinājumu Kristības, Iestiprināšanas un Euharistijas sakramentā.* Kristībā cilvēks tiek iekļauts Kristū, Tēva Dēlā, visas radības pirmdzimtajā, kas visiem cilvēkiem sūtīts par Skolotāju un Pestītāju. Iestiprināšana nostiprina šo iekļaušanu Kristū, kas ir sūtīts dzīvināt visu radīto un ikvienu būtņi ar sava Gara izliešanu. Savukārt Euharistija ticīgos dara līdzdalīgus vienīgajā un pilnīgajā upurī, ko Kristus salika Tēvam savā paša miesā, lai atpestītu pasauli.

Ticīgie laji ir Kristus mācekļi, pateicoties sakramentiem un to spēkā, tas ir, pamatojoties uz to, ko Dievs šajos cilvēkos paveicis, atstājot viņos sava Dēla Jēzus Kristus attēlu. Tieši no šīs dievišķās dāvanas un nevis no cilvēciskas norunas ir dzimis trīskāršais *munus* (dāvana un uzdevums), kas lajus dara līdzdalīgus Kristus

1139 Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Lumen gentium*, 31. – Rīga, Vox Ecclesiae, 2016, 197. lpp.

1140 Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Lumen gentium*, 31. – Rīga, Vox Ecclesiae, 2016, 197. lpp.

pravietiskajā, priesteriskajā un karaliskajā sūtībā saskaņā ar viņu laicīgo ievirzi.

543. *Ticīgo laju pienākums ir sludināt Evaņģēliju ar savas dzīves liecību – viņu dzīve ir paraugs citiem, tā sakņojas Kristū un norisinās laicīgās realitātēs, tādās kā ģimene, profesionālo pienākumu pildīšana darba dzīvē, tai skaitā kultūras, zinātnes un pētniecības jomā, un pienākumu pildīšana sociālajā, ekonomiskajā un politiskajā sfērā. Visas laicīgās cilvēciskās realitātes – gan personiskās, gan sabiedriskās, tai skaitā dažādas vides un vēsturiskās situācijas, kā arī struktūras un institūcijas, – ir vide, kurā dzīvo un darbojas ticīgie laji. Tur tiek saņemta Dieva mīlestība, tāpēc ticīgo laju ieguldījumam jāatbilst šim skatījumam un jābūt evaņģēliskās tuvākmīlestības izpausmei, jo “atrašanās un darbošanās pasaulē lajiem ir ne tikai antropoloģiska un socioloģiska, bet arī teoloģiska un ekleziāla realitāte”¹¹⁴¹.*

544. *Ticīgo laju liecības pamatā ir žēlastības dāvana, kas tiek saskatīta, kopta un nobriedināta.*¹¹⁴² Tas viņu darbību pasaulē dara nozīmīgu; tā ir pretēja ateistiskā humānisma darbībai, kurai trūkst galīgā pamata un kura aprobežojas tikai ar laicīgo skatījumu. Eshatoloģiskais skatījums palīdz pareizi saprast cilvēciskās realitātes: raugoties no mūžīgo labumu skatpunkta, ticīgie laji spēj laicīgās darbības veikt saskaņā ar patiesuma kritēriju. Dzīves līmenis un lielāka ekonomiskā produktivitāte nav vienīgie rādītāji, pēc kuriem noteikt cilvēka piepildījumu šajā dzīvē, un vēl jo mazāka nozīme tiem ir attiecībā uz nākamo dzīvi. “Cilvēks taču nav ierobežots tikai laicīgajā lietu kārtībā, bet, dzīvodams cilvēces vēsturē, viņš pilnībā saglabā savu mūžīgo aicinājumu.”¹¹⁴³

1141 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 15. – Rīga, *Effata*, 2002, 29. lpp.

1142 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 24. – Rīga, *Effata*, 2002, 50.–52. lpp.

1143 VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 871. lpp.

b) Ticīgo laju garīgums

545. *Ticīgie laji ir aicināti izkopt patiesu laju garīgumu, kas tos atjauno, darot par jauniem vīriešiem un sievietēm, kuri ir iegremdējušies Dieva noslēpumā un iekļāvušies sabiedrībā, būdami svēti un citus svētdaroši.* Šāds garīgums pasauli veido saskaņā ar Jēzus Garu: tas cilvēkus dara spējīgus raudzīties pāri vēstures robežām, neattālinoties no tās; izkopt dedzīgu mīlestību pret Dievu, nenovēršot skatienu no brāļiem, bet uzlūkojot viņus tā, kā uzlūko Kungs, un mīlot viņus tāpat, kā Viņš tos mīl. Šādam garīgumam ir svešs gan *privāts garīgums*, gan *sociāls aktīvisms*, tas izpaužas kā visu aspektu apvienojums, kas eksistenci, kura daudzu un dažādu apstākļu dēļ ir pretrunīga un sadrumstalota, apveltī ar vienotību, nozīmi un cerību. Šāda garīguma iedvesmā ticīgie laji, “evanģēliskā gara vadīti, līdzīgi ieraugam it kā no iekšpuses” var sniegt savu ieguldījumu pasaules svētdarīšanā “un tādējādi [rādīt] citiem Kristu vispirms jau ar savas dzīves liecību”¹¹⁴⁴.

546. *Ticīgajiem lajiem jāstiprina sava garīgā un tikumiskā dzīve, lai viņi aizvien prasmīgāk spētu veikt savus sociālos pienākumus.* Iekšējās motivācijas padziļināšana un atbilstoša stila pieņemšana darbībai sociālajā un politiskajā jomā ir dinamiskas un pastāvīgas formācijas auglis; šādas formācijas galvenais mērķis ir panākt harmoniju starp dzīvi visā tās dažādībā un ticību. Jo ticīga cilvēka “eksistence nevar ritēt kā divas paralēlas dzīves: no vienas puses – tā sauktā “garīgā” dzīve ar tās vērtībām un prasībām, no otras – tā sauktā “laicīgā”, t. i., ģimene, darbs, attiecības sabiedrībā, darbība politiskajā un kulturālajā jomā”¹¹⁴⁵.

Ticības un dzīves apvienošana aicina doties pa tādu ceļu, ko gudri iezīmē kristīgās dzīves elementi: Dieva Vārds kā atskaites punkts, kristīgā noslēpuma liturģiskās svinības, individuālā

1144 Vatikāna II koncils, dogm. konst. *Lumen gentium*, 31. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 197. lpp.

1145 Jānis Pāvils II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 59. – Rīga, *Effata*, 2002, 134. lpp.

lūgšana, autentiska ekleziālā pieredze, ko bagātina ar dziļu izpratni apveltītu garīgo vadītāju formatīvais kalpojums, sociālo tikumu īstenošana un neatlaidīga izaugsme kultūrā un profesionālajā jomā.

c) Apdomīga darbība

547. *Ticīgajiem lajiem jārikojas apdomīgi. Apdomība ir tikums, kas ikvienā situācijā palīdz saskatīt patieso labumu un izvēlēties atbilstošus līdzekļus, lai to sasniegtu. Pateicoties šim tikumam, konkrētās situācijās pareizi tiek piemēroti morāles principi.* Apdomība izpaužas šādos trīs posmos: tā palīdz noskaidrot un izvērtēt situāciju, iedvesmo lēmumu un mudina rīkoties. Pirmajā posmā notiek *pārdomas* un *konsultācijas*, lai izpētītu jautājumu un noskaidrotu nepieciešamos viedokļus. Otrajā posmā notiek realitātes *analīze un sprieduma izvērtēšana* Dieva plāna gaismā. Trešais posms ir *lēmuma pieņemšana*, kuras pamatā ir abas iepriekšējās fāzes, kas palīdz izšķirties par veicamo darbību.

548. *Ar apdomību cilvēks spēj pieņemt saskanīgus, īstenībai atbilstošus lēmumus, apzinoties atbildību par savas rīcības sekām.* Diemžēl diezgan izplatīts ir priekšstats, ka apdomība ir kas līdzīgs viltībai, utilitāram aprēķinam un ka tā liecina par pašpaļāvības trūkumu vai pat bailēm un neizlēmību. Šāds priekšstats ir gluži pretējs pareizai izpratnei par apdomības tikumu, kas raksturīgs praktiskam prātam un kas palīdz *gudri* un *drosmīgi* lemt par veicamo darbību, kļūstot par citu tikumu *mēru*. Apdomība labumu apstiprina kā pienākumu un rāda veidu, kā cilvēkam to izpildīt.¹¹⁴⁶ Galu galā apdomība ir tikums, kura praktizēšanai nepieciešams domāšanas un atbildības briedums, objektīva situācijas izpratne un lēmumu pieņemšana atbilstoši pareizai gribai.¹¹⁴⁷

1146 Sal. *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1806. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 460. lpp.

1147 Apdomības praktizēšana ietver pakāpenisku formāciju, lai iemantotu šādas nepieciešamās īpašības: “*memoria*” (atmiņu) kā spēju objektīvi, bez viltojumiem atcerēties pagātnē piedzīvoto (sal. sv. AKVĪNAS TOMS

d) Sociālā mācība un laju apvienības

549. *Baznīcas sociālās mācības apguve jāiekļauj ticīgo laju pastāvīgajā formācijā. Pieredze liecina, ka šīs formācijas darbs parasti iespējams laju ekleziālajās apvienībās, kuras atbilst precīziem Baznīcas noteiktiem kritērijiem*¹¹⁴⁸: “Arī grupām, apvienībām un kustībām ir sava vieta laju formācijā. Katra no tām ar sev raksturīgu metožu palīdzību sniedz formāciju, kas dziļi sakņojas apustuliskās dzīves pieredzē, un vienlaikus tām ir iespēja integrēt, konkretizēt un piemērot to formāciju, kuru šo apvienību locekļi saņēmuši no citām personām un kopienām.”¹¹⁴⁹ Baznīcas sociālā

Summa theologiae, II-II, q. 49, a. 1: Ed. Leon. 8, 367); “*docilitas*” (pakļāvību mācīšanai), kas ikvienam sniedz iespēju mācīties no citiem un gūt labumu no viņu pieredzes, pamatojoties uz īstu patiesības mīlestību (sal. sv. AKVĪNAS TOMS *Summa theologiae*, II-II, q. 49, a. 3: Ed. Leon. 8, 368–369); “*solertia*” (uzcītību), tas ir, spēju negaidīto uztvert objektīvi, lai ikvienu situāciju pārvērstu par kalpošanu labajam, uzveicot negausības, netaisnības un glēvulības kārdinājumus (sal. sv. AKVĪNAS TOMS *Summa theologiae*, II-II, q. 49, a. 4: Ed. Leon. 8, 369–370). Šie kognitīvie nosacījumi ļauj attīstīties šādiem priekšnoteikumiem, kas nepieciešami lēmuma pieņemšanai: “*providentia*” (tālredzībai), kas ir spēja apsvērt, cik efektīva ir konkrētā rīcība morālā mērķa sasniegšanai (sal. sv. AKVĪNAS TOMS *Summa theologiae*, II-II, q. 49, a. 6: Ed. Leon. 8, 371), un “*circumspectio*” (piesardzībai) jeb spējai izvērtēt apstākļus, kādos tiks veikta konkrētā rīcība (sal. sv. AKVĪNAS TOMS *Summa theologiae*, II-II, q. 49, a. 7: Ed. Leon. 8, 372). Sociālajā kontekstā var norādīt, ka apdomībai ir divi īpaši veidi: “*valdošā*” apdomība, tas ir, spēja visas lietas pakārtot lielākajam sabiedrības labumam (sal. sv. AKVĪNAS TOMS *Summa theologiae*, II-II, q. 50, a. 1: Ed. Leon. 8, 374), un “*politiska*” apdomība, kas pilsoņus mudina paklausīt, pildot varasiestāžu norādījumus (sal. sv. AKVĪNAS TOMS *Summa theologiae*, II-II, q. 50, a. 2: Ed. Leon. 8, 375), bet tajā pašā laikā nepakļaujot apdraudējumam savu cilvēcisko cieņu (sal. sv. AKVĪNAS TOMS *Summa theologiae*, II-II, qq. 47–56: Ed. Leon. 8, 348–406).

1148 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 30. – Rīga, *Effata*, 2002, 63.–66. lpp.

1149 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 62. – Rīga, *Effata*, 2002, 142. lpp.

mācība atbalsta un izgaismo to laju apvienību, kustību un grupu nozīmi, kuras kristīgā garā stiprina dažādas laicīgās jomas¹¹⁵⁰: “Baznīcas kopība, kura ir klātesoša un radoša katras personas darbībā, savu specifisko izpausmi rod Kristum ticīgo laju kopīgā darbībā, tas ir – darbā, ko tie veic kopā ar citiem, ar atbildības izjūtu līdzdarbojoties Baznīcas dzīvē un misijā.”¹¹⁵¹

550. *Baznīcas sociālā mācība ir ļoti svarīga tām ekleziālajām apvienībām, kuru pastorālā darba mērķis ir sociālajā jomā.* Šīs apvienības ir privileģēts atskaites punkts, jo to darbībai sabiedrības dzīvē raksturīga ekleziālā iezīme un tādējādi tās rāda, cik liela nozīme sociālo jautājumu risināšanā un apstākļu uzlabošanā ir lūgšanai, pārdomām un dialogam. Taču jebkurā gadījumā “skaidri jānošķir tas, ko kristieši individuāli vai apvienībās saskaņā ar savu kristīgo sirdsapziņu veic savā vārdā kā pilsoņi, no tā, ko viņi kopā ar saviem ganiem veic Baznīcas vārdā”¹¹⁵².

Arī dažādas specializētās apvienības, kuru biedri sava kristīgā aicinājuma un sūtības vārdā ir apvienojušies kādā īpašā profesijā vai kultūras jomā, var sniegt nozīmīgu ieguldījumu kristīgā brieduma veicināšanā. Tā, piemēram, katoliska ārstu apvienība saviem biedriem māca prasmi izvērtēt dažādas problēmas, ko medicīna, bioloģija un citas zinātnes izvirza ne tikai mediķu profesionālajai kompetencei, bet arī sirdsapziņai un ticībai. To pašu var teikt par katoļu skolotāju, juristu, uzņēmēju, strādnieku, sportistu, vides aizsardzības speciālistu un citām apvienībām. Šādā sakarībā atklājas, cik liela nozīme Baznīcas sociālajai mācībai ir atsevišķo personu sirdsapziņas un visas valsts kultūras veidošanā.

1150 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 455. lpp.

1151 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 29. – Rīga, *Effata*, 2002, 61. lpp.

1152 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869. lpp.

e) Kalpošana dažādās sociālās dzīves jomās

551. *Ticīgo laju klātbūtni sociālajā jomā raksturo kalpošana – mīlestības zīme un izpausme, kas redzama ģimenē, kultūras, darba, tautsaimniecības un politikas jomā to specifiskajos aspektos. Pakļaudamies konkrētās darbības jomas dažādajām prasībām, ticīgie laji pauž savas ticības patiesību un tajā pašā laikā Baznīcas sociālās mācības patiesību, kas pilnībā tiek īstenota tad, ja to konkrēti iedzīvina sociālo problēmu risināšanā. Sociālās mācības ticamība vairāk atkarīga no tā, ka to apliecina ar darbiem, nekā no tās iekšējās saskaņas un loģikas.*¹¹⁵³

*Ienākuši kristīgās ēras trešajā gadu tūkstoši, ticīgie laji ar savu liecību atvērsies visiem cilvēkiem, ar kuriem kopā uzņemsies risināt šā laikmeta būtiskākos jautājumus. “Mērķis, ar kādu svētais Koncils piedāvā no Baznīcas dārgumu krātuves smeltās domas, ir palīdzēt mūsu laikmeta cilvēkiem – gan tiem, kuri tic Dievam, gan tiem, kas atklāti Viņu neatzīst, – skaidrāk saskatīt savu aicinājumu visā tā pilnībā, lai viņi varētu sekmīgāk veidot pasauli atbilstoši cilvēka augstajai cieņai, tiekties pēc visaptverošas un dziļāk pamatotas brālības un, mīlestības mudināti, kopīgiem spēkiem nesavtīgi atbildēt uz mūsu laikmeta aktuālākajām vajadzībām.”*¹¹⁵⁴

1. KALPOŠANA CILVĒKA PERSONAI

552. *No visām sociālās darbības jomām, kurās iesaistījušies ticīgie laji, prioritāra ir kalpošana cilvēkam. Cieņa ir dārgākais, kas cilvēkam ir, tāpēc tās veicināšana ir “viens no galvenajiem, visiem kopīgajiem un būtiskākajiem uzdevumiem”*¹¹⁵⁵, ko Baznīca un ticīgie laji aicināti veikt cilvēces labā.

1153 Sal. JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 454. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 57: AAS 83 (1991), 862.–863. lpp.

1154 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 91. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869. lpp.

1155 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 37. – Rīga, *Effata*, 2002, 79. lpp.

Pirmais veids, kā šis uzdevums veicams, – veltīt pūles savai iekšējai atjaunotnei, jo cilvēces vēsturi veido nevis kāda bezpersoniska nolemtība, bet gan daudzi subjekti, kuru brīvi izvēlēta rīcība noteikusi sociālo kārtību. Sociālās institūcijas pašas par sevi automātiski negarantē visu cilvēku kopīgo labumu: vispirms jānotiek “iekšējai kristīgā gara atjaunotnei”¹¹⁵⁶, un tikai tad var uzlabot sabiedrību “saskaņā ar Baznīcas garu, pamatojoties uz sociālo taisnīgumu un tuvākmīlestību”¹¹⁵⁷.

No cilvēka sirdsstāvokļa maiņas rodas viņa rūpes par citiem, ko viņš mīl kā brāļus un māsas. Šīs rūpes mudina uzņemties pienākumu uzlabot institūcijas un struktūras, kā arī dzīves apstākļus, kas neatbilst cilvēka cieņai. Ticīgajiem lajiem vienlaikus jāveltī pūles cilvēku sirdsstāvokļa maiņai un struktūru pilnveidei, ņemot vērā vēsturisko situāciju un izmantojot likumīgos līdzekļus, lai panāktu, ka institūcijas patiešām respektē un veicina visu cilvēku cieņu.

553. *Veicināt cilvēka cieņu vispirms nozīmē apliecināt viņa neaizskaramās tiesības uz dzīvību no ieņemšanas brīža līdz dabiskai nāvei. Tās ir pirmās cilvēka tiesības un vienlaikus arī visu pārējo viņa tiesību nosacījums.¹¹⁵⁸ Turklāt respektēt cilvēka cieņu nozīmē atzīt viņa reliģisko aspektu. Šeit ir runa ne tikai par “reliģisko piederību”, bet par prasību, kas “ir dziļi iesakņojusies cilvēka esamībā”¹¹⁵⁹. Tiesību uz sirdsapziņas un reliģisko brīvību atzīšana ir viens no lielākajiem labumiem un nopietnākajiem pienākumiem ikvienai tautai, kura patiešām vēlas nodrošināt katra cilvēka un visas sabiedrības labumu.¹¹⁶⁰ Pašreizējā kultūras kontekstā īpaši neatliekams uzdevums ir aizstāvēt laulību un ģimeni, ko var*

1156 PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 218. lpp.

1157 PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 218. lpp.

1158 Sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, instr. *Donum vitae* (1987. gada 22. februāris): AAS 80 (1988), 70.–102. lpp.

1159 JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 39. – Rīga, *Effata*, 2002, 85. lpp.

1160 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 39. – Rīga, *Effata*, 2002, 85.–86. lpp.

atbilstoši paveikt tikai tad, ja cilvēks ir pārliecināts par īpašo un neaizstājamo vērtību, kāda tām ir patiesā sabiedrības attīstībā.¹¹⁶¹

2. KALPOŠANA KULTŪRAS JOMĀ

554. *Kultūrai jābūt privileģētai Baznīcas un atsevišķo kristiešu klātbūtnes un darbības jomai.* Kristīgās ticības atrautību no ikdienas dzīves Vatikāna II koncils vērtē kā vienu no smagākajām mūsu laikmeta kļūdām.¹¹⁶² Metafiziskā skatījuma un ilgu pēc Dieva pazaudēšana egoistiskā narcismā un patērnieciskam dzīvesveidam raksturīgu līdzekļu pārpilnībā; prioritātes piešķiršana tehnoloģijām un zinātniskajiem pētījumiem kā pašmērķim; ārējā izskata akcentēšana, tēla radīšana, saziņas tehnoloģijas – visas šīs parādības jāuztver kā kultūras aspekti un saistībā ar cilvēka personas primārumu, vispusīgu izaugsmi, ar viņa spējām uz saskarsmi un attiecību veidošanu ar citiem cilvēkiem, ar nemitīgajiem atbilžu meklējumiem uz svarīgākajiem jautājumiem, kas skar viņa eksistenci. Jāpatur prātā, ka “tieši kultūra ir tā, ar ko cilvēks arvien vairāk kļūst cilvēks, vairāk “ir” un vairāk pietuvojās “esamībai””¹¹⁶³.

555. *Īpašam ticīgo laju uzdevumam jābūt veicināt Evaņģēlija iedvesmotu sociālo un politisko kultūru.* Nesenā pagātnē atklājās ilgu laiku vispārpieņemtu un dominējošu kultūras skatījumu vājumus un radikāla izgāšanās, it īpaši sociālajā un politiskajā līmenī. Šajās jomās sevišķi jau desmitgadēs pēc Otrā pasaules kara katoļi dažādās valstīs veikuši ļoti nozīmīgu darbu, kas šodien aizvien skaidrāk liecina par viņu iedvesmas un vērtību mantojuma konsekvenci. Katoļu devums sociālajā un politiskajā jomā nekad nav aprobežojies tikai ar struktūru pārveidi, jo šā devuma pamatā ir kultūra, kas ņem vērā ticības un morāles apsvērumus, tos

1161 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Familiaris consortio*, 42–48: AAS 74 (1982), 134.–140. lpp.

1162 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 43. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 801. lpp.

1163 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna UNESCO* (1980. gada 2. jūnijs), 7: AAS 72 (1980), 738. lpp.

izvēloties par konkrētu ieceru pamatu un mērķi. Ja šādas apziņas trūkst, katoļi paši sevi nolemj kultūras izkļiedētībai un viņu ierosinājumi kļūst nepietiekami un ierobežoti. Šodien neatliekama prioritāte ir mūsdienīgā veidā iepazīstināt ar katoliskās tradīcijas mantojumu, tās vērtībām, saturu un visu garīgo, intelektuālo un morālo katolicisma bagātību. Ticība Jēzum Kristum, kurš teica, ka Viņš ir “ceļš, patiesība un dzīvība” (Jņ 14, 6), kristiešus mudina arvien atjaunot savu apņēmiību veidot tādu sociālo un politisko kultūru, ko iedvesmo Evaņģēlijs.¹¹⁶⁴

556. *Kultūras būtiskie mērķi ir visa cilvēka pilnveide un visas sabiedrības labums*¹¹⁶⁵: *kultūras ētiskais aspekts ir ticīgo laju sociālās un politiskās darbības prioritāte*. Ja šo aspektu neņem vērā, kultūru viegli var pārvērst par cilvēces notrulināšanas rīku. “Ja kultūra noslēdzas sevī .., atsakoties no domu apmaiņas un diskusijām jautājumos, kas attiecas uz patiesību par cilvēku”¹¹⁶⁶, tā var kļūt neauglīga un piedzīvot pagrimumu. Savukārt tādas kultūras veidošana, kas cilvēku spēj bagātināt, prasa, lai tajā iesaistītos visa viņa persona, kas kultūras jomā apliecina savu jaunrades spēju, saprātu, zināšanas par pasauli un cilvēku, turklāt liek lietā arī paškontroli un pašuzturēšanās spējas, solidaritāti un gatavību veicināt kopīgo labumu.¹¹⁶⁷

557. *Ticīgo laju sociālā un politiskā darbība kultūras jomā mūsdienās vērsta vairākos precīzos virzienos. Pirmais no tiem – visiem cilvēkiem nodrošināt tiesības uz cilvēcisku un pilsonisku kultūru*, “kas saskaņā ar cilvēka personas cieņu pienākas ikvienam neatkarīgi no rases, dzimuma, tautības, reliģiskās un sociālās

---

1164 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 7. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 15. lpp.

1165 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 59. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 835. lpp.

1166 Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 50: AAS 83 (1991), 856. lpp.

1167 Sal. Jānis Pāvils II, *Uzruna UNESCO* (1980. gada 2. jūnijs), 11: AAS 72 (1980), 742. lpp.

piederības¹¹⁶⁸. Šādas tiesības ietver ģimeņu un personu tiesības uz brīvu un atvērtu skolu; plašsaziņas līdzekļu brīvu pieejamību, vienlaikus atsakoties no jebkādām monopolizācijas vai ideoloģiskās kontroles formām šajā jomā; izpētes brīvību, brīvību paust savus uzskatus, debatēt un diskutēt. Daudzu tautu nabadzības cēloņu vidū ir arī dažādi kultūras ierobežojumi un *kultūras tiesību* neievērošana. Darbs personu izglītošanas un audzināšanas jomā vienmēr bijis kristiešu sociālās darbības pirmais uzdevums.

558. *Otrs ticīgo laju uzdevums saistīts ar kultūras saturu jeb patiesību.* Patiesības jautājums kultūrai ir būtisks, jo “katra cilvēka pienākums ir rūpēties par savas personas integritāti, kurā īpaši svarīgas ir tādas vērtības kā saprāts, griba, sirdsapziņa un brālība¹¹⁶⁹. Pareiza antropoloģija ir kritērijs, kas palīdz izgaismot un pārbaudīt ikvienu vēsturisko kultūras formu. Kristiešu darbība kultūras jomā ir pretstatā jebkādiem redukcionistiskiem un ideoloģiskiem skatījumiem uz cilvēku un dzīvību. Atvērtību patiesībai pirmām kārtām nodrošina tas, ka “dažādu tautu kultūras būtībā ir veidi, kā tiek meklēta atbilde uz jautājumu par cilvēka eksistences jēgu¹¹⁷⁰.”

559. *Kristiešiem jāvēlē pūles tam, lai pilnībā parādītu kultūras reliģisko aspektu. Tas ir ļoti svarīgs un steidzams uzdevums, lai paaugstinātu cilvēka dzīves kvalitāti gan individuālā, gan sabiedriskā līmenī.* Jautājums, kas izriet no dzīvības noslēpuma un atgādina par vislielāko noslēpumu, tas ir, Dievu, ir jebkuras kultūras centrā. Ja to neņem vērā, tautu kultūra un dzīve tiek demoralizēta.¹¹⁷¹ Patiess reliģiskais aspekts cilvēkam ir būtisks. Pateicoties tam, viņa dažādajām darbībām paveras apvārsnis, kur tās rod jēgu un virzību. Cilvēka reliģiozitāte jeb garīgums izpaužas

---

1168 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 60. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 837. lpp.

1169 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 61. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 837. lpp.

1170 Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 24: AAS 83 (1991), 822. lpp.

1171 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 24: AAS 83 (1991), 821.–822. lpp.

kultūras formās, sniedzot tām vitalitāti un iedvesmu. Par to liecina visos laikos tapušie neskaitāmie mākslas darbi. Kad cilvēkam vai tautai tiek liegts reliģiskums, kultūra sāk iznīkt un dažkārt izzūd pavisam.

560. *Lai veicinātu patiesu kultūru, ticīgie laji lielu uzmanību veltīs plašsaziņas līdzekļiem, pirmām kārtām iedziļinoties cilvēku izdarīto neskaitāmo izvēļu saturā.* Kaut arī dažādu grupu un indivīdu izdarītās izvēles atšķiras, tām visām ir morāla nozīme, kas jāņem vērā, tās izvērtējot. Lai izdarītu pareizu izvēli, jāzina un uzticīgi jālieto morālās kārtības pamatprincipi.¹¹⁷² Baznīca piedāvā ilgu laiku veidotu gudrības tradīciju, kura sakņojas Dieva Atklāsmē un cilvēku pārdomās¹¹⁷³ un kuras teoloģiskā ievirze svarīgi koriģē gan “ateistisko” risinājumu, kas cilvēkam atņem vienu no svarīgākajiem aspektiem, proti, garīgo aspektu, gan arī visatļautības un patērnieciskuma iedvesmoto risinājumu, kas ar dažādiem ieganstiem cenšas cilvēku pārliecināt, ka viņš nav atkarīgs ne no Dieva, ne likumiem¹¹⁷⁴. Šī tradīcija nav domāta, lai plašsaziņas līdzekļus tiesātu, bet gan lai tiem kalpotu: “Baznīcas gudrības kultūra var palīdzēt izvairīties no tā, ka plašsaziņas līdzekļu kultūra kļūst par faktu uzkrāšanu bez jēgas.”¹¹⁷⁵

561. *Ticīgie laji plašsaziņas līdzekļus uztvers kā iespējamus un spēcīgus solidaritātes līdzekļus:* “Solidaritāte rodas patiesas un godīgas informācijas un brīvas ideju apmaiņas rezultātā”¹¹⁷⁶ – tas viss veicina citu cilvēku iepazīšanu un cieņu pret tiem. Taču nekas tamlīdzīgs nav iespējams, ja plašsaziņas līdzekļus izmanto, lai veidotu un atbalstītu tādu tautsaimniecības sistēmu, kas kal-

---

1172 Sal. Vatikāna II koncils, dekr. *Inter mirifica*, 4. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 117. lpp.

1173 Sal. Jānis Pāvils II, enc. *Fides et ratio*, 36–48: AAS 91 (1999), 33.–34. lpp.

1174 Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 55: AAS 83 (1991), 861. lpp.

1175 Jānis Pāvils II, *Vēstījums 1999. gada Pasaules plašsaziņas līdzekļu dienā*, 3: *Jāņa Pāvila II mācība*, XXII, 1 (1999), 283. lpp.

1176 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2495. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 603. lpp.

po alkatībai un mantrausībai. Smagu netaisnību priekšā lēmums pilnīgi ignorēt kādus cilvēcisko ciešanu aspektus liecina par neattaisnojamu izvēli.¹¹⁷⁷ *Saziņas struktūras un politika, kā arī tehnoloģijas izplatība ir faktori, kas vienus cilvēkus dara informācijas “bagātus”, bet citus – informācijas “nabadzīgus”, turklāt tas notiek laikmetā, kad no informācijas atkarīga labklājība un pat izdzīvotība.* Tādējādi plašsaziņas līdzekļi veicina netaisnību un nelīdzsvarotību, kas izraisa tās pašas ciešanas, par kurām tie informē. Par saziņas un informācijas tehnoloģiju, kā arī to lietošanas apmācības mērķi jāizvēlas šādas netaisnības un nelīdzsvarotības izskaušana.

562. *Plašsaziņas līdzekļu darbinieki nav vienīgie, kam jāievēro ar ētiku saistīti pienākumi, –pienākumi ir arī to lietotājiem. Tie plašsaziņas līdzekļu darbinieki, kas cenšas uzņemties atbildību, ir tādas auditorijas vērti, kas apzinās arī savu atbildību.* Plašsaziņas līdzekļu lietotāju pirmais pienākums ir izvērtēt un izdarīt izvēli. Uz vecākiem, ģimenēm un Baznīcu gulstas konkrēta atbildība, no kuras tie nedrīkst atteikties. Uz tiem, kas strādā plašsaziņas līdzekļu jomā, attiecas svētā Pāvila brīdinājums: “Tādēļ, atmetuši melus, runājiet patiesību ikviens ar savu tuvāko, jo mēs esam locekļi viens otram. [...] No jūsu mutes lai nenāk nekāda samaitāta runa, bet tikai tas, kas ir derīgs un nepieciešams stiprināšanai, lai būtu par svētību klausītājiem.” (Ef 4, 25.29) Kalpošana cilvēkam, veidojot sabiedrību, kuras pamatā ir solidaritāte, taisnīgums un mīlestība, un patiesības izplatīšana par cilvēka dzīvi un galīgo piepildījumu Dievā ir būtiskas ētiskās prasības, kas jāievēro plašsaziņas līdzekļiem.¹¹⁷⁸ Ticības gaismā cilvēciskā saziņa jāuztver kā gājums no Bābeles uz Vasarsvētkiem, tas ir, kā personisks un sabiedrisks pienākums pārvarēt saziņas sagraīvi (sal. *Rad* 11, 4–8),

1177 Sal. PONTIFIKĀLĀ PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME, *Ētika saziņā* (2000. gada 4. jūnijs), 14. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2000, 16.–17. lpp.

1178 Sal. PONTIFIKĀLĀ PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻU PADOME, *Ētika saziņā* (2000. gada 4. jūnijs), 33. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2000, 40. lpp.

atveroties valodu dāvanai (sal. *Apd* 2, 5–11), saziņai, ko atjaunojis Dēla sūtītā Svētā Gara spēks.

3. KALPOŠANA EKONOMIKAS JOMĀ

563. *Mūsdienu sarežģītajā ekonomiskajā situācijā ticīgie laji savā darbībā balstīsies uz Baznīcas sociālās mācības principiem. Svarīgi šos principus zināt un pieņemt arī pašā ekonomiskās darbības jomā: ja tos neņem vērā, īpaši jau cilvēka personas primāruma principu, tad zūd arī ekonomiskās darbības kvalitāte.*¹¹⁷⁹

Kristiešu devums izpaudīsies arī kā centieni rosināt kulturālas pārdomas, kuru mērķis ir *izvērtēt pašreizējos ekonomiskās un sociālās attīstības modeļus*. Ja attīstības jautājumā aprobežojas tikai ar tehniskām problēmām, tad zūd tā patiesais saturs, kas attiecas uz “cilvēka un tautu cieņu”¹¹⁸⁰.

564. *Ekonomistiem, tiem, kas strādā šajā jomā, kā arī politikajiem vadītājiem jāpamana, ka steidzami jāpārskata ekonomikas politika, apzinoties, ka miljardiem cilvēku slīgst dziļā materiālajā nabadzībā un ka “pašreizējās ekonomiskās, sociālās un kulturālās struktūras nepietiekamo resursu dēļ nespēj nodrošināt patiesas attīstības vajadzības”*¹¹⁸¹. Pamatotās ekonomiskās efektivitātes prasības ir labāk jāaskaņo ar politiskās līdzdalības un sociālā taisnīguma prasībām. Tas konkrēti nozīmē ar solidaritāti piesātināt savstarpējās ekonomiskās, politiskās un sociālās atkarības saiknes, kuras pašreizējais globalizācijas process dara aizvien ciešākas.¹¹⁸² Šajos pārskatīšanas centienos, kuri ir labi organizēti un kuru mērķis ir ietekmēt veidu, kā tiek uztvertas ekonomikas realitātes, liela nozīme ir apvienībām, kas, kristīgās mācības iedves-

---

1179 Sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 3. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 8. lpp.

1180 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 41: AAS 80 (1988), 570. lpp.

1181 JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 14: AAS 92 (2000), 366. lpp.

1182 Sal. JĀNIS PĀVILS II, *Vēstījums 2000. gada Pasaules miera dienā*, 17: AAS 92 (2000), 367.–368. lpp.

motas, darbojas ekonomikas jomā. Tās ir strādnieku, uzņēmēju un ekonomistu apvienības.

4. KALPOŠANA POLITIKAS JOMĀ

565. *Ticīgajiem lajiem iesaistīšanās politikā ir kvalificēts un prasīgs veids, kā īstenot kristīgo kalpojumu citiem cilvēkiem.*¹¹⁸³ Kritēriji, kam jāiedvesmo kristīgo laju politiskā darbība, ir šādi: centieni pēc kopīgā labuma kalpošanas garā; taisnīguma pilnveidošana, īpašu vēribu veltot nabadzības un ciešanu situācijām; laicīgo lietu neatkarības respektēšana; subsidiaritātes princips; dialoga un miera veicināšana saistībā ar solidaritāti. Visiem ticīgajiem, tā kā tiem ir pilsoņu tiesības un pienākumi, šie principi jāievēro. Taču īpaši tie jāpatur prātā tiem, kuru uzdevums ir tieša un institucionāla sabiedrisko jautājumu risināšana, neatkarīgi no tā, vai viņi strādā vietējā pārvaldē vai valsts un starptautiskās institūcijās.

566. *Sociālo un politisko institūciju atbildībā ietilpstošie uzdevumi prasa nopietnus un skaidri izteiktus centienus, kas ar izvērtu ieguldījumu politiskajās debatēs, plānošanā un izraudzītajās darbībās spēj uzskatāmi atklāt morālā aspekta absolūto nepieciešamību sabiedriskajā un politiskajā dzīvē.* Ja morālo aspektu pienācīgi neņem vērā, tas noved pie tā, ka dzīve sabiedrībā, kā arī sociālās un politiskās institūcijas zaudē cilvēcīgumu un nostiprinās "grēka struktūras"¹¹⁸⁴. "Dzīvot un darboties politikā saskaņā ar sirdsapziņu nenozīmē pakļauties tādai nostājai, kas ir sveša politiskajai darbībai, vai arī kādam konfesionālismam; tas ir veids, kā kristieši sniedz savu ieguldījumu, lai ar politikas palīdzību nodibinātu taisnīgāku un cilvēka cieņai atbilstošāku kārtību."¹¹⁸⁵

1183 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 46: AAS 63 (1971), 433.–436. lpp.

1184 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 36: AAS 80 (1988), 561.–563. lpp.

1185 Sal. TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 6. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 13. lpp.

567. *Saistībā ar laju politisko darbību īpaši jā rūpējas par viņu sagatavošanu varas īstenošanai, kas ticīgajiem jā uzņemas, it īpaši tad, kad viņus saskaņā ar demokrātijas normām šādus pienākumus veikt aicinājusi līdzpilsoņu izrādītā uzticība.* Ticīgajiem lajiem augstu jā vērtē demokrātiskā iekārta, “jo tā nodrošina pilsoņu līdzdalību politiskajā izvēlē un garantē tiem iespēju gan ievēlēt un uzraudzīt savus vadītājus, gan nepieciešamības gadījumā ar miermīlīgiem līdzekļiem tos nomainīt”¹¹⁸⁶. Viņiem jā noraida slepeni varas grupējumi, kas cenšas ietekmēt vai graut likumīgo institūciju darbību. Varas īstenošanai jā būt kā kalpošanai, kas vienmēr jā veic saskaņā ar morāles likumu, lai sasniegtu kopīgo labumu¹¹⁸⁷: tam, kurš īsteno politisko varu, jā raugās, lai visu pilsoņu spēki uz šo mērķi tiktu virzīti nevis autoritārā veidā, bet ar morālo spēku, ko uztur brīvība.

568. *Ticīgais lajs ir aicināts konkrētās politiskās situācijās meklēt, ko reāli var darīt, lai īstenotu sabiedrības dzīvei atbilstošos morāles principus un vērtības.* Tam nepieciešama prasme gan indivīda, gan kopienas līmenī lietot *izvērtēšanas metodi*¹¹⁸⁸, kuras pamatā ir šādi svarīgi elementi: situāciju izpratne – tās analizē ar sociālo zinātņu un atbilstošu instrumentu palīdzību; sistēmātiskas pārdomas par šīm parādībām, pamatojoties uz Evaņģēlija nemainīgo vēsti un Baznīcas sociālo mācību; tādu iespēju meklēšana, kas vērstas uz pozitīvu situācijas attīstību. Pievēršot realitātei padziļinātu uzmanību un to atbilstoši skaidrojot, var izdarīt konkrētu un efektīvu rīcības izvēli. Tomēr šai izvēlei nekad nevar piedēvēt absolūtu vērtību, jo nevienu problēmu nevar atrisināt reizi par visām reizēm: “Kristīgā ticība nekad nav centusies sociālos un politiskos jautājumus ievietot stingri noteiktos rāmjos, jo tā apzinās, ka vēsture, kurā dzīvo cilvēks, nosaka to, ka

1186 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 46: AAS 83 (1991), 850. lpp.

1187 Sal. Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 74. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 863.–865. lpp.

1188 Sal. KATOLISKĀS IZGLĪTĪBAS KONGREGĀCIJA, *Norādījumi Baznīcas sociālās mācības studēšanai un pasniegšanai priesteru formācijā*, 8. – *Tipografia Poliglotta Vaticana*, Roma, 1988, 13.–14. lpp.

viņam nākas atrasties nepilnīgās situācijās, kas bieži vien strauji mainās.”¹¹⁸⁹

569. *Tipiska situācija, kurā jāveic minētā izvērtēšana, ir demokrātiskas iekārtas funkcionēšana: šodien daudzi to uztver ar gnosticīsmam un relativismam raksturīgu skatījumu, kas noved pie viedokļa, ka patiesība ir kas tāds, ko nosaka vairākums un ietekmē politiskie apsvērumi.*¹¹⁹⁰ Šajā sakarībā īpaši rūpīgi jāizvērtē informācijas objektivitāte un pareizība, zinātniskie pētījumi un tādas izvēles ekonomikas jomā, kas iespaido visnabadzīgāko cilvēku dzīvi, kā arī situācijas, kad runa ir par morāles pamatprincipiem, no kuriem nav iespējams atteikties, tādiem kā dzīvības svētums, laulības nešķiramība, tādas ģimenes atbalstīšana, kuras pamatā ir laulība starp vīrieti un sievieti.

Šādās situācijās ir noderīgi daži pamatkritēriji: atšķirība un tajā pašā laikā saikne starp likumisko kārtību un morālo kārtību; uzticība savai identitātei un tajā pašā laikā gatavība iesaistīties dialogā ar visiem cilvēkiem; nepieciešamība kristietim savos spriedumos un darbībā sociālajā jomā atsaukties uz trim nešķiramām vērtību grupām – uz dabiskajām vērtībām, respektējot laicīgo lietu likumīgo neatkarību, uz morālajām vērtībām, veicinot izpratni par katras sociālās un politiskās problēmas ētisko aspektu, un uz pārdabiskajām vērtībām, pildot uzticēto uzdevumu Jēzus Kristus Evaņģēlija garā.

570. *Ja jomās vai situācijās, kuras saistītas ar ētikas pamatprasībām, tiek ierosinātas vai izdarītas tādas likumdošanas vai politiskās izvēles, kas ir pretrunā kristīgajiem principiem un vērtībām, Baznīcas Maģistrāts māca, ka “izkopta kristīgā sirdsapziņa neļauj personai ar savu balsojumu veicināt tādas politiskās programmas*

1189 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jaūtājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 7. – Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2002, 16. lpp.

1190 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 46: AAS 83 (1991), 850.–851. lpp.

vai likuma īstenošanu, kas ticības un morāles būtisko saturu neņem vērā vai ir tam pretrunā”¹¹⁹¹.

Maģistērijs māca, ka gadījumos, kad nav iespējams novērst šādu politisko programmu īstenošanu vai nepieļaut šādu likumu stāšanos spēkā, parlamentārietis, kura personiskā negatīvā nostāja pret tiem ir skaidra un visiem zināma, var likumīgi atbalstīt tādus ierosinājumus, kuru mērķis ir *ierobežot* šo programmu un likumu nodarīto *kaitējumu* un to negatīvo ietekmi kultūras un sabiedrības morāles līmenī. Šajā sakarībā tipisks piemērs ir likums, kas atļauj izdarīt abortu.¹¹⁹² Parlamentārieša balsojumu nekādā gadījumā nedrīkst interpretēt kā piekrišanu netaisnīgam likumam, bet tikai kā viņa ieguldījumu, lai mazinātu likuma negatīvās sekas, par kurām atbildīgi ir tie, kas šo likumu pieņēmuši.

*Jāpatur prātā, ka daudzās situācijās, kad uz spēles liktas neatceļamas morālās pamatprasības, kristīgā liecība jāuzskata par obligātu pienākumu, kura izpilde var beigties pat ar dzīvības upurēšanu un mocekļību mīlestības un cilvēka cieņas vārdā.*¹¹⁹³ Divdesmit gadsimtus ilgajā vēsturē, ieskaitot pēdējo gadsimtu, ir bijis neskaitāmi daudz mocekļu, kas atdevuši dzīvību par kristīgo patiesību, liecinot par evaņģēlisko ticību, cerību un mīlestību. Mocekļība ir liecība par līdzināšanos krustā sistajam Jēzum. Tā izpaužas gatavībā izliet savas asinis, jo, kā māca Evaņģēlijs: “Ja kviešu grauds .. mirst, tas nes daudz augļu.” (Jņ 12, 24)

571. *Katoļticīgo politiskā darbība bieži norisinās “sekulārisma” apstākļos, proti, pastāvot nošķirtībai starp politisko un reliģisko jomu.*¹¹⁹⁴ Šī nošķirtība “ir vērtība, ko ir ieguvusi un atzinusi Baznīca

1191 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 4. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 9. lpp.

1192 Sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Evangelium vitae*, 73: AAS 87 (1995), 486.–487. lpp.

1193 Sal. JĀNIS PĀVILS II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 39. – Rīga, *Effata*, 2002, 85.–86. lpp.

1194 Sal. VATIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 76. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 869. lpp.

un kas pieder pie mūsdienu civilizācijas mantojuma”¹¹⁹⁵. Taču katoliskā morālā doktrīna noraida tādu skatījumu uz sekulārismu, kurā uz to neattiecināta morāles likumu: ““Sekulārisms” pirmām kārtām norāda uz tādu attieksmi, kas respektē patiesības, kuru pamatā ir dabiskās zināšanas par cilvēku, kas dzīvo sabiedrībā, pat ja šīs patiesības vienlaikus māca arī kāda noteikta reliģija, jo patiesība ir viena.”¹¹⁹⁶ Neviltoti meklēt patiesību, ar likumīgiem līdzekļiem veicināt un aizstāvēt morālās patiesības, kas attiecas uz sabiedrības dzīvi, tādas kā taisnīgums un brīvība, kā arī respektēt tiesības uz dzīvību un citas cilvēktiesības ir visu sociālās un politiskās kopienas locekļu tiesības un pienākums.

Kad Baznīcas Maģistrs iesaistās jautājumos, kas attiecas uz sabiedrisko un politisko dzīvi, tas vienmēr ievēro pareizi saprasta sekulārisma prasības, “jo nevēlas īstenot politisko varu vai katoļticīgajiem liegt uzskatu brīvību mainīgos jautājumos. Maģistrs, gluži otrādi, saskaņā ar savu sūtību vēlas izglītēt un apgaismot ticīgos, jo īpaši tos, kas darbojas politiskajā dzīvē, lai viņi ar savu rīcību vienmēr kalpotu cilvēka personai un kopīgajam labumam. Baznīcas sociālā mācība nav traucēklis valstu valdībām. Tā uzliek morālu pienākumu ticīgo laju sirdsapziņai, kas ir viena un nedalāma, – pienākumu būt konsekventiem”¹¹⁹⁷.

572. Sekulārisma princips ietver valsts pienākumu respektēt ikvienu reliģisko konfesiju un “ticīgo kopienām nodrošināt brīvību veikt kultiskās, garīgās, kulturālās un karitatīvās darbības.

1195 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 6. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 11. lpp.

1196 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 6. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 12. lpp.

1197 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 6. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 12.–13. lpp.

*Plurālistiskā sabiedrībā sekulārisms nodrošina vietu saziņai starp dažādām garīgajām tradīcijām un valsti*¹¹⁹⁸. Diemžēl pat demokrātiskās sabiedrībās joprojām vērojamas neiecietīga sekulārisma izpausmes, kas kavē jebkādu politikas un kultūras saistību ar ticību, cenšoties nepieļaut kristiešu darbību sociālajā un politiskajā jomā, jo kristieši cenšas aizstāvēt patiesības, ko māca Baznīca, un paklausa morālajam pienākumam rīkoties pēc sirdsapziņas. Dažreiz šī negatīvā attieksme iet tik tālu un ir tik radikāla, ka noliedz dabisko ētiku. Šādu noliegumu, kas rada morālu anarhiju, kuras acīmredzamās sekas ir tādas, ka stiprākais dominē pār vājāko, likumīgais plurālisms nekādā formā nedrīkst pieņemt, jo tas iedragā sabiedrības pašus pamatus. To ņemot vērā, “kristietības atstumšana .. nevar nākt par labu sabiedrības nākotnei un sapratnei starp tautām, turklāt tā apdraudētu civilizācijas garīgos un kulturālos pamatus”¹¹⁹⁹.

573. *Ar īpašu izvērtēšanu ticīgajiem lajiem jāizvēlas politiskie līdzekļi, proti, piederība pie kādas partijas, kā arī citas politiskās līdzdalības izpausmes. Ir jāveic tāda izvēle, kas atbilst vērtībām, ņemot vērā konkrētos apstākļus. Jebkurā gadījumā katrai izvēlei jāsakņojas tuvākmīlestībā un jābūt vērstai uz kopīgo labumu.*¹²⁰⁰ Kristīgās ticības prasības grūti īstenot kādā vienā politiskā vienībā: apgalvot, ka kāda partija vai politiskā koalīcija pilnībā atbilst kristīgās ticības un dzīves prasībām, nozīmētu nopietni kļūdīties. Kristietis nevar atrast tādu partiju, kas pilnībā atbilstu ētiskajām prasībām, ko izvirza ticība un piederība pie Baznīcas. Kristieša piederība pie kādas politiskās apvienības nekad nebūs ideo-

---

1198 JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna diplomātiskajam korpusam* (2004. gada 12. janvāris), 3: *L'Osservatore Romano*, 2004. gada 12.–13. janvāris, 5. lpp.

1199 TICĪBAS DOKTRĪNAS KONGREGĀCIJA, *Doktrinālā nota par dažiem jaugtājumiem saistībā ar katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē* (2002. gada 24. novembris), 6. – *Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano*, 2002, 14. lpp.

1200 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniēns*, 46: AAS 63 (1971), 433.–435. lpp.

loģiska, bet gan kritiska, veicinot to, ka partija un tās politiskā platforma arvien apzinātāk ir orientēta uz patiesa kopīgā labuma īstenošanu, tai skaitā uz cilvēka garīgo mērķi.¹²⁰¹

574. *Atšķirība starp ticības prasībām un sociālajām un politiskajām izvēlēm no vienas puses un tām izvēlēm, kuras izdara atsevišķi kristieši un kristiešu kopiena, no otras puses nozīmē, ka piederība pie kādas partijas vai politiskās apvienības ir personisks lēmums, kas ir likumīgs vismaz tiktāl, cik šī partija un pozīcija ir savienojama ar kristīgo ticību un vērtībām.*¹²⁰² Taču partijas, apvienības un to personu izvēle, kurām uzticēt sabiedrības dzīvi, kaut arī šī izvēle tiek veikta saskaņā ar katra cilvēka sirdsapziņu, nekad nebūs *tikai* individuāla. “Kristiešu kopienām ir objektīvi jāanalizē savas valsts situācija, tā jāuzlūko Evaņģēlija nemainīgo vārdu gaismā un no Baznīcas sociālās mācības jāsmeļas principi pārdomām, kritēriji spriedumu izdarīšanai un norādījumi darbībai.”¹²⁰³ Nekādā gadījumā “nedrīkst atsaukties uz Baznīcas autoritāti, lai aizstāvētu savu personisko viedokli”¹²⁰⁴; ticīgajiem “jācenšas jautājumus risināt atklātā dialogā, saglabājot savstarpējo mīlestību un rūpējoties vispirms par kopīgo labumu”¹²⁰⁵.

1201 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 46: AAS 63 (1971), 433.–435. lpp.

1202 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 50: AAS 63 (1971), 439.–440. lpp.

1203 PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniens*, 4: AAS 63 (1971), 403.–404. lpp.

1204 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 43. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 803. lpp.

1205 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 43. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 803. lpp.

NOSLĒGUMS

MĪLESTĪBAS CIVILIZĀCIJAI

a) Baznīcas palīdzība mūsdienu cilvēkam

575. *Mūsdienu sabiedrībā cilvēki aizvien vairāk jūt vajadzību pēc jēgas:* “Cilvēks vienmēr vēlēšies zināt, kaut vai neskaidri, kāda ir viņa dzīves, darbības un nāves jēga.”¹²⁰⁶ Ir grūti plānot nākotni jaunajā starptautisko attiecību kontekstā: ne tikai pieaug šo attiecību sarežģītība un savstarpējā atkarība, bet tajās arī ir arvien mazāk kārtības un miera. Šķiet, ka cilvēku dzīve un nāve uzticētas tikai zinātnes un tehnoloģijas progresam, kas norit daudz straujāk par cilvēka spēju nospraust mērķus un aprēķināt, kāda būs to sasniegšanas cena. Daudzas parādības liecina, ka “aizvien pieaugoša neapmierinātība ar pasaulīgajiem labumiem, ko jūt bagātāko valstu pilsoņi, strauji sagrauj loloto ilūziju par paradīzi zemes virsū. Tajā pašā laikā cilvēki aizvien vairāk apzinās savas vispārējās un neaizskaramās tiesības un ilgojas pēc taisnīgākām un cilvēcīgākām attiecībām”¹²⁰⁷.

576. *Uz šiem pamatjautājumiem par cilvēka dzīves jēgu un mērķi Baznīca atbild, sludinot Kristus Evaņģēliju, kas cilvēka personas cieņu atbrīvo no mainīgiem uzskatiem un nodrošina viņa brīvību tā, kā to nespēj neviens cilvēku likums.* Vatikāna II koncils norādīja, ka Baznīcas sūtība mūsdienu pasaulē ir palīdzēt ikvienam cilvēkam atklāt Dievā savas eksistences galīgo jēgu. Baznīca labi zina, ka “vienīgi Dievs, kam tā kalpo, atbilst cilvēka sirds dziļākajām ilgām, kuras laicīgie labumi nekad nespēs pilnī-

---

1206 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 41. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 797. lpp.

1207 Jānis XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 451. lpp.

gi apmierināt”¹²⁰⁸. Tikai Dievs, kas cilvēku radījis pēc sava attēla un atpestījis no grēka, ar Atklāsmi, kura piepildījās Viņa Dēlā, kas tapa cilvēks, var sniegt izsmeļošu atbildi uz cilvēka radikālākajiem jautājumiem. Evaņģēlijs “vēsti un sludina Dieva bērnu brīvību, noraida jebkādu verdzību, kas galu galā ir grēka sekas, svēti respektē sirdsapziņu un tās brīvo lēmumu, nemitīgi aicina izmantot visas cilvēka dotības kalpošanai Dievam un cilvēku labumam un, visbeidzot, ikvienu aicina mīlēt visus cilvēkus”¹²⁰⁹.

b) Sākt no jauna ar ticību Kristum

577. *Ticība Dievam un Jēzum Kristum izgaismo morāles principus, kas ir “vienīgais un neaizstājamais pamats tai stabilitātei un mieram, tai iekšējai un ārējai, privātajai un sabiedriskajai kārtībai, kuri vienīgie var radīt un nodrošināt valstu labklājību”*¹²¹⁰. Sociālās dzīves pamatā jābūt Dieva plānam: “Teoloģiskais aspekts ir nepieciešams, lai skaidrotu un risinātu sabiedrības aktuālās problēmas.”¹²¹¹ Saistībā ar nopietnām ekspluatācijas un sociālās netaisnības formām “arvien izplatītāka un aktuālāka kļūst nepieciešamība pēc radikālas personiskās un sabiedriskās atjaunotnes, kas spētu nodrošināt taisnīgumu, solidaritāti, godīgumu un atklātību. Uz to ejams ilgs un grūts ceļš; lai šādu atjaunotni panāktu, tam jāveltī milzīgas pūles, it īpaši tāpēc, ka pastāv daudzi un nopietni cēloņi, kas izraisa un saasina šodien pasaulē sastopamās netaisnības situācijas. Taču, kā liecina vēsture un katra cilvēka personiskā pieredze, nav grūti atklāt, ka šādu situāciju pamatā ir ar “kultūru” saistīti cēloņi, tas ir, cēloņi, kas saistīti ar noteiktu skatījumu uz cilvēku, sabiedrību un pasauli. Patiesībā

1208 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 41. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 797. lpp.

1209 Vatikāna II koncils, past. konst. *Gaudium et spes*, 41. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 797.–799. lpp.

1210 Pijis XII, enc. *Summi pontificatus*, AAS 31 (1939), 425. lpp.

1211 Jānis Pāvils II, enc. *Centesimus annus*, 55: AAS 83 (1991), 860.–861. lpp.

kultūras jautājuma centrā ir morālā izjūta, kas savukārt sakņojas un piepildās reliģiskajā izjūtā¹²¹². Arī “sociālajā jautājumā” nedrīkst pieņemt naivu skatījumu, “ka mūsu laika lielo uzdevumu priekšā mēs varētu rast kādu maģisku formulu, kas visu atrisina. Nē, ne jau formula mūs glābs, bet gan Persona un pārliecība, ko Tā mums dod: *Es esmu ar jums!* Runa tāpat nav par “jaunas programmas” izgudrošanu. Programma mums jau ir: tā ir tā pati, kas vienmēr, apkopota Evaņģēlijā un dzīvajā Tradīcijā. Tā ir centrēta .. pašā Kristū, kuru mums pienākas atzīt, mīlēt [un] kuram mums jālidzinās, lai Viņā dzīvotu trīsvienīgo dzīvi un kopā ar Viņu pārveidotu vēsturi līdz pat tās piepildījumam Debesu Jeruzalemē¹²¹³.”

c) Droša cerība

578. *Baznīca cilvēkam māca, ka Dievs viņam sniedz reālu iespēju uzveikt ļauno un sasniegt labo.* Kungs cilvēku ir atpestījis – cilvēki ir “dārgi atpirkti” (1 Kor 6, 20). Kristiešu veiktajam darbam pasaulē jēga un pamats izriet no šīs pārliecības, kura spēj *iedegt cerību*, par spīti grēkam, kas ir atstājis dziļas pēdas cilvēces vēsturē, – Dieva apsoliņums garantē, ka pasaule *nepaliek noslēgta sevī, bet ir atvērta Dieva Valstībai*. Baznīca zina, kādas ir “noslēpumainā ļaunuma” (2 Tes 2, 7) sekas, un zina arī to, ka “cilvēkā ir pietiekami daudz labu īpašību un spēka, ka viņā ir fundamentāls “labums” (sal. Rad 1, 31), jo cilvēks ir Radītāja attēls un atrodas Kristus pestījošajā ietekmē – Kristus “savā ziņā ir vienots ar ikvienu cilvēku” – un Svētais Gars ar savu darbību “piepilda zemi” (Gudr 1, 7)”¹²¹⁴.

579. *Kristīgā cerība darbību sociālajā jomā apveltī ar lielu entuziasmu; tā sniedz pašārvību, ka ir iespējams uzcelt labāku pasauli*

1212 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Veritatis splendor*, 98: AAS 85 (1993), 1210. lpp.; sal. JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 24: AAS 83 (1991), 821.–822. lpp.

1213 JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Novo millennio ineunte*, 29. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 30. lpp.

1214 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 47: AAS 80 (1988), 580. lpp.

li, kaut arī “paradīze zemes virsū”¹²¹⁵ nekad nepastāvēs. Kristieši, jo īpaši ticīgie laji, tiek mudināti darboties tā, lai “Evanģēlija spēks atmirdzētu ikdienas dzīvē ģimenēs un sabiedrībā. Viņi sevi atklāj kā apsolījuma bērņus, ja, būdami stipri ticībā un cerībā, izmanto tagadējo laiku (sal. *Ef* 5, 16; *Kol* 4, 5) un ar pacietību gaida nākamo godību (sal. *Rom* 8, 25). Lai viņi šo cerību neslēpj sirds dziļumos, bet gan pauž to arī laicīgās dzīves struktūrās ar savu nemītīgo atgriešanos un cīņu “pret tumsas pasaules valdniekiem un ļaunajiem gariem” (*Ef* 6, 12)”¹²¹⁶. Kaut arī šīs darbības veikšanā ne visiem ir šāda reliģiska motivācija, morālā pārliecība, kas no tās rodas, sniedz sastapšanās vietu kristiešiem un visiem labas gribas cilvēkiem.

d) “Mīlestības civilizācijas” celšana

580. *Baznīcas sociālās mācības tiešs mērķis ir piedāvāt principus un vērtības, kas var stiprināt cilvēka cienīgu sabiedrību. Viens no šiem principiem ir solidaritātes princips, kas savā ziņā ietver visus pārējos, – tas ir “viens no kristīgās izpratnes par sabiedrisko un politisko kārtību pamatprincipiem”¹²¹⁷.*

Šo principu izgaismo mīlestības primārums: mīlestība ir “Kristus mācekļu atšķirības zīme” (sal. *Jņ* 13, 35)¹²¹⁸. Jēzus “mums māca, ka cilvēka pilnveidošanās un tādējādi arī pasaules pārveidošanas pamatlikums ir jaunais mīlestības bauslis”¹²¹⁹ (sal. *Mt*

1215 JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 541. lpp.

1216 VĀTIKĀNA II KONCILS, dogm. konst. *Lumen gentium*, 35. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 203. lpp.

1217 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 10: AAS 83 (1991), 805.–806. lpp.

1218 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 40: AAS 80 (1988), 568. lpp.

1219 VĀTIKĀNA II KONCILS, past. konst. *Gaudium et spes*, 38. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 797.–799. lpp.; sal. VĀTIKĀNA II KONCILS, dogm. konst. *Lumen gentium*, 42. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 217.–221. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 826. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 225. lpp.

22, 40; *Jņ* 15, 12; *Kol* 3, 14; *Jk* 2, 8). Personas rīcība ir pilnīgi cilvēciska tad, kad to izraisa mīlestība, kad tā pauž mīlestību un ir pakārtota mīlestībai. Šī patiesība attiecas arī uz sociālo jomu: kristiešiem jābūt dziļi pārliecinātiem tās lieciniekiem un ar savu dzīvi jāprot parādīt, ka mīlestība ir vienīgais spēks (sal. 1 *Kor* 12, 31–14, 1), kas cilvēku un sabiedrību var vest uz pilnību un vēsturi virzīt uz labo.

581. *Mīlestībai jābūt klāt visās sociālajās attiecībās un tās jācaurstrāvo.*¹²²⁰ Īpaši tas attiecas uz tiem, kuru pienākums ir rūpēties par tautu labklājību: viņiem “jāuztur sevī un jāiededz citos, lielos un mazos, mīlestība, kas ir visu tikumu karaliene un pavēlniece. Pestīšana, ko vēlamies sasniegt, galvenokārt ir mīlestības izplatīšanās rezultāts; mēs šeit runājam par kristīgo mīlestību, kas apkopo visu Evaņģēliju un kas vienmēr ir gatava uzpurēties sava tuvākā labā. Tā ir visspēcīgākais līdzeklis pret mūsu laikmetam raksturīgo lepību un egoismu”¹²²¹. Šo mīlestību var saukt par “sociālo mīlestību”¹²²² vai “politisko mīlestību”¹²²³, un tai

1220 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1889. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 477. lpp.

1221 LEONS XIII, enc. *Rerum novarum: Acta Leonis XIII*, 11 (1892), 143. lpp.; sal. BENEDIKTS XV, enc. *Pacem Dei*: AAS 12 (1920), 215. lpp.

1222 Sal. sv. AKVĪNAS TOMS, QD *De caritate*, a. 9, c: sv. AKVĪNAS TOMS, *Le Questioni Disputate. Testo latino di S. Tommaso e traduzione italiana, v. Quinto; 1 - Le Virtù (De virtutibus in communi, De caritate, De correctione fraterna, De spe, De virtutibus cardinalibus) 2 - L'unione del Verbo incarnato (De unione Verbi incarnati)*, Introduzione di P. Abelardo Lobato, O.P., trad. di P. Pietro Lippini, O.P. (*Le virtù*) e P. Roberto Coggi, O.P. (*L'unione del Verbo incarnato*), Edizioni Studio Domenicano, Bologna, 2002, 368.–381. lpp.; PIJS XI, enc. *Quadragesimo anno*: AAS 23 (1931), 206.–207. lpp.; JĀNIS XXIII, enc. *Mater et magistra*: AAS 53 (1961), 410. lpp.; PĀVILS VI, *Uzruna FAO mītnē saistībā ar organizācijas dibināšanas 25. gadskārtu* (1970. gada 16. novembris), 11: AAS 62 (1970), 837.–838. lpp.; JĀNIS PĀVILS II, *Uzruna Taisnīguma un miera pontifikālās padomes locekļiem* (1980. gada 9. februāris), 7: AAS 72 (1980), 187. lpp.

1223 Sal. PĀVILS VI, ap. vēst. *Octogesima adveniēns*, 46: AAS 63 (1971), 433.–435. lpp.

jāņem visa cilvēce¹²²⁴. “Sociālā mīlestība”¹²²⁵ ir pretstats egoismam un individuālismam. Neabsolutizējot sabiedrisko dzīvi, kā tas notiek tuvredzīgā skatījumā, kas aprobežojas tikai ar socioloģiskām interpretācijām, nedrīkst aizmirst, ka vispusīga personas attīstība un sociālā izaugsme iespaido viena otru. Tāpēc egoisms ir visviltīgākais sakārtotas sabiedrības ienaidnieks. Vēsture rāda, cik lielu postu cilvēka sirdij nodara tas, ka viņš nespēj atzīt nekādas citas vērtības un nekādu citu pastāvošu realitāti kā tikai un vienīgi materiālos labumus. Pārmērīga dzīšanās pēc tiem aplāpē un paralizē cilvēka spēju dāvēt sevi citiem.

582. *Lai sabiedrību padarītu cilvēcīgāku un cilvēka personas cienīgāku, ir jāuzsver mīlestības nozīme sabiedrības dzīvē – politikas, ekonomikas un kultūras līmenī –, lai tā kļūtu par pastāvīgu un visaugstāko visu darbību normu.* Taisnīgums “pats par sevi ir piemērots “šķirējtiesnesis” taisnīgā materiālo labumu sadalē starp cilvēkiem, taču mīlestība un tikai mīlestība (arī tā, ko saucam par “žēlsirdību”) cilvēkam var palīdzēt atrast pašam sevi”¹²²⁶. Nav iespējams cilvēku attiecības regulēt tikai ar taisnības mēru: “Kristietis zina, ka mīlestība ir iemesls, kādēļ Dievs nodibināja attiecības ar cilvēku. Un atkal mīlestība ir tā, ko Viņš kā atbildi gaida no cilvēka. Tātad mīlestība ir *visaugstākais un cēlākais cilvēku savstarpējo attiecību veids*. Mīlestībai jāiedzīvina visas cilvēka dzīves jomas un jāaizsniedz arī starptautiskā kārtība. Tikai tāda cilvēce, kurā valdīs “mīlestības civilizācija”, varēs baudīt patiesu un ilgstošu mieru.”¹²²⁷ Šajā sakarībā Baznīcas Maģistērijs

1224 Sal. Vatikāna II koncils, dekr. *Apostolicam actuositatem*, 8. – Rīga, *Vox Ecclesiae*, 2016, 507.–511. lpp.; Pāvils VI, enc. *Populorum progressio*, 44: AAS 59 (1967), 279. lpp.; Jānis Pāvils II, ap. pamud. *Christifideles laici*, 42. – Rīga, *Effata*, 2002, 92.–96. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1939. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 485. lpp.

1225 Jānis Pāvils II, enc. *Redemptor hominis*, 15: AAS 71 (1979), 288. lpp.

1226 Jānis Pāvils II, enc. *Dives in misericordia*, 14: AAS 72 (1980), 1223. lpp.

1227 Jānis Pāvils II, *Vēstījums 2004. gada Pasaules miera dienā*, 10: AAS 96 (2004), 121. lpp.; sal. Jānis Pāvils II, enc. *Dives in misericordia*, 14:

neatmaidīgi aicina uz solidaritāti, jo tā spēj nodrošināt kopīgo labumu un sekmēt personu vispusīgu attīstību: mīlestība “tev parāda tuvāko kā tevi pašu”¹²²⁸.

583. *Tikai mīlestība spēj cilvēku pilnīgi mainīt.*¹²²⁹ Šīs izmaiņas nenozīmē, ka vairs nepastāv šīs zemes aspekts un ir tikai bezmiešs garīgums.¹²³⁰ Tas, kurš domā, ka var dzīvot saskaņā ar pārdabisko mīlestības tikumu, neņemot vērā tam atbilstošo dabisko pamatu, kas ietver taisnības pienākumus, maldās: “Mīlestība ir vislielākais sociālais bauslis. Tā ir cieņa pret otru cilvēku un viņa tiesībām. Mīlestība prasa īstenot dzīvē taisnīgumu un ir vienīgā, kas var mūs darīt tam spējīgus. Mīlestība iedvesmo cilvēku upurēt savu dzīvi citu labā: “Katrs, kas mēģinās glābt savu dzīvību, to pazaudēs, un, kas to pazaudēs, tas to atgūs.” (Lk 17, 33)”¹²³¹ Tieši tāpat mīlestību nevar attiecināt tikai uz cilvēcisko attiecību un sociālo saikņu laicīgo aspektu, jo viss tās spēks izriet no saiknes ar Dievu: “Šīs dzīves novakarē es nostāšos Tavā priekšā tukšām rokām, jo es nelūdzu, Kungs, lai Tu skaitītu manus darbus. Tavās acīs mūsu taisnie darbi nekad nav bez traipiem. Tālab es gribu ietērties Tevis pašā *Taisnībā* un saņemt no Tavas *Mīlestības Tevi pašu* kā savu mūžīgo īpašumu.”¹²³²

AAS 72 (1980), 1224. lpp.; *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 2212. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 545.–546. lpp.

1228 Sal. sv. JĀNIS HRĪSOSTOMS, *Homilia “De perfecta caritate”*, 1, 2: PG 56, 281.–282. lpp.

1229 JĀNIS PĀVILS II, ap. vēst. *Novo millennio ineunte*, 49–51. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 52.–55. lpp.

1230 JĀNIS PĀVILS II, enc. *Centesimus annus*, 5: AAS 83 (1991), 798.–800. lpp.

1231 *Katoliskās Baznīcas katehisms*, 1889. – Rīga, Rīgas metropolijas Romas katoļu kūrīja, 2000, 477. lpp.

1232 Sv. TERĒZE NO BĒRNA JĒZUS, *Acte d'offrande à l'Amour miséricordieux: Récréations pieuses - Prières* (Parīze, 1992), 514. un 515. lpp., citāts no *Katoliskās Baznīcas katehisma*, 2011.

RĀDĪTĀJI

ATSAUČU RĀDĪTĀJS

Aiz kola – paragrāfa numurs; zvaigznīte norāda, ka atsauce ir zemsvītras piezīmē.

SVĒTIE RAKSTI

Vecā Derība

Radišanas grāmata

1, 4.10.12.18.21.25: 113., 451.
1, 4.10.12.18.21.25.31: 488.
1, 26: 149.
1, 26–27: 26., 36., 428.
1, 26–28: 209.
1, 26.28–30: 149.
1, 26–30: 64., 326., 451.
1, 27: 108., 110., 451.
1, 28: 36., 111., 209., 255.
1, 28–29: 171.
1, 31: 451., 578.
2, 2: 255., 284.
2, 5–6: 255.
2, 7: 108.
2, 7–24: 209.
2, 8–24: 428.
2, 15: 255., 452.
2, 15–16: 326.
2, 16–17: 136., 326.
2, 17: 256.
2, 18: 209.
2, 19–20: 113.
2, 20: 110.
2, 20.23: 149.
2, 23: 110.
2, 24: 209., 217., 219.

3, 1–24: 27.
3, 5: 256.
3, 6–8: 256.
3, 12: 116.
3, 17–19: 452.
3, 17.19: 256.
4, 1–16: 488.
4, 2–16: 116.
4, 12: 256.
5: 428.
9, 1–17: 429.
9, 5: 112.
10: 428.
10, 1–32: 429.
11, 1: 429.
11, 1–9: 429., 488.
11, 4: 429.
11, 4–8: 562.
17, 1: 488.
17, 4: 430.

Izčeļšanas grāmata

3, 7–8: 21.
3, 14: 21.
12, 25–27: 210.
13, 8.14–15: 210.
19–24: 22.
20, 13: 112.
23: 24.*
23, 10–11: 258.
30, 22–32: 378.

33, 11: 13.

34, 28: 22.

Levītu grāmata

19, 13: 302.

19, 18: 112.

19, 33–34: 23.

25: 24.*

26, 6: 489.

Skaitļu grāmata

6, 26: 489.

Atkārtotā likuma grāmata

4, 13: 22.

5, 17: 112.

6, 20–25: 210.

6, 21: 451.

10, 4: 22.

13, 7–11: 210.

15: 24.*

15, 7–8: 23.

17, 15: 377.

24, 14–15: 302.

26, 5: 451.

Jozus grāmata

24, 3: 451.

Tiesnešu grāmata

6, 24: 488.

Samuēla pirmā grāmata

2, 35: 378.

3, 13: 210.

8, 5: 377.

8, 11–18: 377.

9, 16: 377.

10, 1–2: 377.

10, 18–19: 377.

16, 1–13: 378.

16, 12–13: 377.

24, 7.11: 378.

26, 9.16: 378.

Samuēla otrā grāmata

7, 13–16: 378.

Ķēniņu pirmā grāmata

21: 377.

Hroniku pirmā grāmata

22, 8–9: 488.

Ījaba grāmata

25, 2: 491.

38–41: 255.

Psalmi

2: 378.

2, 7: 377.

8, 5–7: 255.

18: 378.

20: 378.

21: 378.

29, 11: 491.

37, 11: 491.

51, 4: 484.

72: 377., 378.

72, 3.7: 491.

72, 7: 490.

85, 9: 490.

85, 9.11: 491.

85, 11: 490.

89, 2–38: 378.

92, 15: 222.

104: 255.

104, 24: 452.

119, 165: 491.

125, 5: 491.

128, 6: 491.

132, 11–18: 378.

139, 14–18: 108.

147: 255.

147, 14: 491.

Sakāmvārdu grāmata

1, 8–9: 210.

4, 1–4: 210.

6, 20–21: 210.

10, 4: 257., 323.

12, 20: 489.

15, 16: 257.

16, 8: 257.

16, 12: 378.

22, 2: 323.

22, 11: 378.

29, 14: 378.

Mācību teicēja grāmata

3, 11: 114.

Dziesmu dziesma

8, 10: 491.

Gudrības grāmata

1, 7: 578.

9, 2–3: 326.

Siraha dēla grāmata

3, 1–16: 210.

7, 27–28: 210.

15, 14: 135.

Isaja grāmata

2, 2–5: 430., 490.

9, 5: 490.

9, 5 u. s.: 491.

10, 1–4: 377.

11, 2–5: 378.

11, 4: 59.

11, 6–9: 490.

19, 18–25: 430.

26, 3.12: 491.

32, 15–18: 452.

32, 17: 102., 203., 494.

32, 17 u. s.: 491.

44, 6–8: 430.

44, 24–28: 430.

45, 8: 123.

48, 18: 489.

48, 19: 489.

52, 7: 491.

53, 5: 493.

54: 111., 219.*

54, 10: 491.

54, 13: 489.

57, 19: 491.

58, 3–11: 323.

60, 17: 491.

61, 1: 59.

61, 1–2: 28.

65, 17: 452., 453.

66, 12: 491.

66, 18–23: 430.

66, 22: 453.

Jeremija grāmata

3, 6–13: 219.*

7, 4–7: 323.

23, 5–6: 378.

31, 31–34: 324.

31, 33: 25.

Baruha grāmata

3, 8: 13.

Ezehiēla grāmata

16, 25: 219.*
34, 22–31: 324.
34, 23–24: 378.
36, 26–27: 25.
37, 24: 378.

Oseja grāmata

1–3: 111.
2, 21: 219.*
3: 219.*
4, 1–2: 323.

Amosa grāmata

2, 6–7: 323.
2, 6–8: 377.
8, 4–8: 377.

Mihas grāmata

2, 1–2: 323.
3, 1–4: 377.
5, 1–4: 491.

Sofonija grāmata

3, 13: 490.

Ageja grāmata

2, 4: 491.

Zaharija grāmata

9, 9–10: 378.
9, 10: 491.

Malahija grāmata

2, 5: 489.
2, 14–1: 210.

Jaunā Derība**Svētā Mateja evaņģēlijs**

1, 1–17: 378.
4, 1–11: 175.
4, 8–11: 379.
5, 9: 492.
5, 43–44: 40.
6, 12: 492.
6, 19–21: 260.
6, 24: 181., 325.
6, 25.31.34: 260.
6, 33: 260.
7, 12: 20.
7, 24: 70.
9, 37–38: 259.
10, 8: 184.
10, 40–42: 193.
11, 5: 183.
12, 9–14: 261.
13, 22: 325.
13, 52: 12.
13, 55: 259.
14, 22–33: 453.
18, 20: 52.
19, 3–9: 210.
19, 5: 219.
19, 5–6: 209.
19, 8: 217.
19, 18: 22.
19, 21–26: 181.
20, 1–16: 541.
20, 20–23: 379.
20, 24–28: 379.
20, 25: 193.
22, 15–22: 379.
22, 37–40: 112.
22, 40: 580.
24, 46: 259.

25, 14–30: 259., 326.
25, 31–46: 183.
25, 34–36.40: 57.
25, 35–36: 265., 403.
25, 35–37: 58.
25, 40.45: 183.
26, 11: 183.
27, 45.51: 454.
28, 2: 454.
28, 19–20: 52.

Svētā Marka evaņģēlijs

1, 12–13: 175.
1, 15: 49.
2, 27: 261.
3, 1–6: 261.
6, 3: 259.
6, 45–52: 453.
8, 36: 260.
9, 33–35: 379.
10, 5: 217.
10, 35–40: 379.
10, 42: 379.
10, 42–45: 193.
10, 45: 379.
12, 13–17: 379.
12, 28: 40.
12, 29–31: 40., 112.
14, 7: 183.

Svētā Lūkasa evaņģēlijs

1, 38: 59.
1, 50–53: 59.
2, 51: 259.
3, 23–38: 378.
4, 1–13: 175.
4, 5–8: 379.
4, 18–19: 28.
6, 6–11: 261.

6, 20–24: 325.
6, 46–47: 70.
8, 22–25: 453.
10, 5: 492.
10, 7: 259.
10, 27–28: 112.
10, 40–42: 260.
11, 11–13: 453.
12, 15–21: 325.
12, 21: 326.
13, 10–17: 261.
14, 1–6: 261.
16, 9–13: 453.
16, 13: 181.
17, 33: 34., 583.
19, 12–27: 326.
20, 20–26: 379.
22, 24–27: 379.
22, 25: 379.
22, 25–27: 193.
24, 36: 491.
24, 46–49: 52.

Svētā Jāņa evaņģēlijs

1, 3: 262.
1, 4.9: 121.
3, 5: 484.
3, 8: 50.
3, 16: 3., 64.
5, 17: 259.
6, 16–21: 453.
10, 9: 1.
12, 8: 183.
12, 24: 570.
13, 8: 484.
13, 34: 32.
13, 35: 196.*, 580.
14, 6: 1., 555.
14, 9: 28.

14, 16.26: 104.
14, 21.23–24: 70.
14, 27: 491., 516.
15–17: 39.
15, 12: 580.
15, 14–15: 13.
15, 15: 29.
16, 13–15: 104.
16, 15: 29.
17, 3: 122.
17, 14–16: 18.
17, 21–22: 34.
20, 19.21.26: 491.

Apustuļu darbi

1, 8: 3., 453.
2, 5–11: 562.
2, 6: 431.
10, 34: 144.
10, 36: 493.
17, 26: 431.

Vēstule romiešiem

1, 3: 378.
1, 7: 492.
2, 6: 399.
2, 11: 144.
2, 14–15: 53.
2, 15: 397.
5, 5: 31.
5, 12: 115.
5, 12–21: 64.
5, 14: 121.
5, 18–21: 121.
5, 19: 115.
6, 4: 41.
8: 38.
8, 1–11: 522.
8, 14–17: 122.

8, 15: 31.
8, 18–22: 123.
8, 19–22: 64., 262.
8, 19–23: 455.
8, 20: 64, 262.
8, 23: 522.
8, 25: 579.
8, 26: 30.
8, 29: 121.
8, 31–32: 30.
10, 12: 144., 431.
12, 17: 380.
13, 1–7: 380.
13, 2: 398.
13, 4: 380.
13, 5: 380.
13, 7: 380.
14, 6–8: 325.
14, 12: 399.
14, 15: 105.

Pirmā vēstule korintiešiem

3, 22–23: 44., 455.
6, 20: 1., 578.
7, 31: 48., 264.
8, 6: 262.
8, 11: 105.
9, 16: 71., 538.
12, 13: 144.
12, 31: 204.
12, 31–14, 1: 580.
13, 12: 122.
15, 20–28: 383., 454.
15, 47–49: 121.
15, 56–57: 121.

Otrā vēstule korintiešiem

1, 22: 122.
4, 4: 121., 431.

5, 1–2: 56.
5, 17: 454.

Vēstule galatiešiem

2, 6: 144.
3, 26–28: 52., 431.
3, 27: 484.
3, 28: 144.
4, 4–7: 122.
4, 6: 31.
4, 6–7: 39.

Vēstule efsesiešiem

1, 8–10: 431.
1, 14: 122., 522.
1, 22–23: 327.
2, 10: 258.
2, 12–18: 431.
2, 14: 491.
2, 14–16: 491.
2, 16: 493.
3, 8: 262.
3, 20: 122.
4, 25.29: 562.
4, 28: 264.
5, 16: 579.
5, 21–33: 111.
6, 9: 144.
6, 12: 579.
6, 15: 493.

Vēstule filipiešiem

2, 8: 196.

Vēstule kolosiešiem

1, 15: 121.
1, 15–16: 327.
1, 15–17: 262.
1, 15–18: 327.

1, 15–20: 454.
1, 18: 327.
1, 20: 327.
3, 11: 144., 431.
3, 14: 580.
4, 5: 579.

Pirmā vēstule tesalonīkiešiem

4, 11–12: 264.
4, 12: 264.
5, 21: 126.

Otrā vēstule tesalonīkiešiem

2, 7: 578.
3, 6–12: 264.
3, 7–15: 264.

Pirmā vēstule Timotejam

2, 1–2: 380., 381.
2, 4–5: 121.
4, 4: 325.
6, 10: 328.

Otrā vēstule Timotejam

4, 2–5: 2.

Vēstule Titam

3, 1: 380., 381.
3, 2: 381.
3, 3: 381.
3, 5–6: 381.

Vēstule ebrejiem

4, 9–10: 258.
10, 23: 39.
12, 22–23: 285.
13, 20: 1.

Svētā Jēkaba vēstule

1, 17: 12.
1, 22: 70.
2, 1–9: 145.
2, 8: 580.
3, 18: 102., 203.
5, 1–6: 184.
5, 4: 264., 302.

Svētā Pētera pirmā vēstule

1, 18–19: 1.
2, 13: 380.
2, 14: 380.
2, 15: 380.
2, 17: 380.

Svētā Pētera otrā vēstule

3, 10: 453.
3, 13: 56., 82., 453.

Svētā Jāņa pirmā vēstule

1, 8: 120.
3, 16: 196.
4, 8: 54.
4, 10: 30., 39.
4, 11–12: 32.

Atklāsmes grāmata

17, 6: 382.
19, 20: 382.
21, 1: 453., 455.
21, 3: 60.

EKUMENISKIE KONCILĪ**Laterāna IV koncils**

800: 127.*

Vatikāna I koncils

3002: 127.*
3005: 141.
3022: 127.*
3025: 127.*

Vatikāna II koncils

Sacrosanctum Concilium
10: 519.

Inter mirifica

3: 415.*
4: 560.*
11: 415.*

Lumen gentium

1: 19.*, 49., 431.
5: 49.
9: 33.*
11: 519.
12: 79.
31: 11., 83.*, 220.*, 541., 545.
35: 579.
42: 580.*
48: 65.

Christus Dominus

12: 11.

Gravissimum educationis

1: 242.
3: 238.*, 239.*
6: 240.*

Nostra aetate

4: 536.*
5: 433.*

Dei Verbum

2: 13., 47.*

4: 31.*

5: 39.

Apostolicam actuositatem

7: 45.*

8: 184., 581.*

11: 211.*

Dignitatis humanae

97.*

1: 152.*, 421.

2: 155., 421.*, 422.*

3: 421.*

5: 239.*, 241.*

6: 423.*

7: 422.

8: 530.

14: 70.*, 75.*

Gaudium et spes

96.*

1: 60.*, 96., 197.*, 426.

3: 13., 18.

4: 104.

9: 281.*

10: 14.*, 31.

11: 53.*

12: 37., 109.*, 110., 149.*, 209.

13: 27.*, 143.

14: 128.

15: 129., 456., 456.*

16: 198.*

17: 135., 135.*, 199.*

22: 38.*, 41., 105., 121., 153.*,
522.

24: 34., 96., 133.*

25: 81.*, 96., 150.*, 384.*, 384.

26: 132., 155.*, 156.*, 164., 166.*,
197.*, 287.*

27: 112.*, 132., 153.*, 155.*

28: 43.

29: 144.*

30: 19., 191.*, 355.*

31: 191.*

32: 61.*, 196.*

33: 456.

34: 456., 457.

35: 318.*, 457.*

36: 45., 46., 197.*

37: 44.

38: 54., 580.

39: 55., 56.

40: 51., 60.*, 62.*, 96.

41: 152.*, 159., 575., 576.

42: 68., 82.*, 192.*, 432.*

43: 83.*, 554.*, 574.

44: 18.*

47: 213.

48: 211.*, 215., 218.*, 219.*, 223.*

50: 111.*, 218.*, 232.*, 234.*

51: 233.*

52: 238.*, 242.*

59: 556.*

60: 557.

61: 198.*, 239.*, 558.

63: 331., 336.*

65: 185.*, 333.*

66: 290.*, 298.*

67: 250.*, 284.*, 302.

68: 301.*, 304.*, 307.

69: 171., 177.*, 178., 180.*, 481.*

71: 176.

73: 392.

74: 168.*, 384.*, 394., 396.*, 398.*,
567.*

75: 189.*, 413.*, 531.*, 531.

76: 49., 50.* , 50., 81.* , 150.* , 424.,
425., 527.* , 544., 550., 571.*
77: 497.
78: 494.* , 495.
79: 497.* , 500., 502.* , 503., 513.
80: 497.* , 509.* , 509.
82: 441.
83: 194.*
84: 145.* , 194.* , 440.*
85: 194.*
86: 194.*
90: 99.
91: 551.
92: 12.*

PĀVESTU DOKUMENTI

Leons XIII

Enc. *Immortale Dei*
(1885. gada 1. novembris)
393.*

Enc. *Libertas praestantissimum*
(1888. gada 20. jūnijs)
149.*

Enc. *Rerum novarum*
(1891. gada 15. maijs)
87., 87.* , 89., 89.* , 90., 91., 100.,
101., 103., 168.* , 176., 176.* ,
177.* , 185.* , 249., 250.* , 267.,
268., 269., 277., 286.* , 287.* , 293.,
296., 301.* , 302., 417., 521., 581.

Uzruna kardinālu kolēģijai
(1899)
497.

Benedikts XV

Uzruna karojošo valstu vadītājiem
(1917. gada 1. augusts)
497.

Enc. *Pacem Dei*
(1920. gada 23. maijs)
581.*

Pijs XI

Enc. *Ubi arcano*
(1922. gada 23. decembris)
494.

Enc. *Casti connubii*
(1930. gada 31. decembris)
233.*

Enc. *Quadragesimo anno*
(1931. gada 15. maijs)
82.* , 87.* , 89.* , 91., 91.* , 167.,
178.* , 185.* , 186., 250.* , 273.,
277.* , 277., 301.* , 302.* , 330.,
419.* , 552., 581.*

Enc. *Non abbiamo bisogno*
(1931. gada 29. jūnijs)
92.

Enc. *Divini Redemptoris*
(1937. gada 19. marts)
92., 201.* , 355.*

Enc. *Mit brennender Sorge*
(1937. gada 17. marts)
92.

Uzruna
(1938. gada 6. septembris) 92.

Pijs XII

Enc. *Summi pontificatus*
(1939. gada 20. oktobris)
125., 194.* , 396.* , 397.* , 434.* ,
437.* , 577.

Enc. *Sertum laetitiae*
(1939. gada 1. novembris)
301.*

Enc. *Humani generis*
(1950. gada 12. augusts)
141.*

Ap. pamud. *Menti nostrae*
(1950. gada 23. septembris)
87.*

Radiovēstījums
(1939. gada 24. augusts)
497.

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1939. gada 24. decembris)
93.* , 434.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1940. gada 24. decembris)
93.*

Radiovēstījums "Rerum novarum"
50. gadskārtā
(1941. gada 1. jūnijs)
81.* , 82.* , 87.* , 89.* , 168.* , 171.* ,
172.* , 176.* , 355.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1941. gada 24. decembris)
93.* , 436.* , 437.* , 438.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1942. gada 24. decembris)
93.* , 149.* , 176.*

Radiovēstījums
(1944. gada 1. septembris)
93.* , 176.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1944. gada 24. decembris)
93.* , 106.* , 385.* , 396.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1945. gada 24. decembris)
439.* , 446.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1946. gada 24. decembris)
93.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1947. gada 24. decembris)
93.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1948. gada 24. decembris)
93.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1949. gada 24. decembris)
93.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1950. gada 24. decembris)
93.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1951. gada 24. decembris)
93.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1952. gada 24. decembris)
93.* , 191.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1953. gada 24. decembris)
93.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1954. gada 24. decembris)
93.*

Radiovēstījums Ziemassvētkos
(1955. gada 24. decembris)
93.*

Uzrunas

1945. gada 29. aprīlis 85.*
1945. gada 21. oktobris 251.*
1953. gada 6. decembris 432.* ,
434.*
1953. gada 3. oktobris 506.* ,
518.*

Jānis XXIII

Enc. Mater et magistra
(1961. gada 15. maijs)
84.* , 87.* , 94.* , 95. , 107.* , 160.* ,
164.* , 166.* , 167.* , 176.* , 178.* ,
185.* , 189.* , 192.* , 194.* , 336.* ,
339.* , 355.* , 384. , 396. , 440.* ,
446. , 527.* , 549.* , 551.* , 575. ,
579. , 581.*

Enc. Pacem in terris
(1963. gada 11. aprīlis)
84.* , 87.* , 94. , 95.* , 95. , 145.* ,
149.* , 153.* , 153. , 155.* , 156.* ,
156. , 164.* , 165.* , 190.* , 197.* ,

198.* , 200.* , 201.* , 205.* , 301.* ,
383.* , 384. , 386. , 387.* , 388. , 389. ,
391. , 393. , 393.* , 395.* , 396. ,
396.* , 397.* , 398.* , 414.* , 432. ,
433.* , 434.* , 435.* , 437. , 437.* ,
439.* , 441.* , 441. , 497. , 497.* ,
499.* , 499. , 527.*

Pāvils VI

Enc. Populorum progressio
(1967. gada 26. marts)
98. , 98.* , 102.
6: 449.
13: 61. , 81. , 197.*
14: 373.
17: 194.* , 467.
19: 318.*
20: 449.
21: 98. , 449.
22: 172. , 177.* , 446.* , 449.* , 481.*
23: 158. , 177.* , 300.*
31: 401.
35: 198.*
37: 234.*
40: 198.* , 373.*
41: 373.*
42: 82. , 98. , 373.*
43: 145.*
44: 145.* , 448.* , 581.*
47: 449.*
48: 194.*
51: 442.*
52: 442.*
53: 442.*
54: 442.*
55: 442.* , 449.*
56: 447.*
57: 364. , 447.*
58: 447.*

59: 366., 447.*
60: 447.*
61: 364.*, 447.*
63: 433.*
76: 98., 495.*
77: 98., 442.*
78: 98., 372.*, 441.*, 442.*
79: 98., 442.*
80: 98.
81: 83.*, 531.

Enc. Humanae vitae
(1968. gada 25. jūlijs)

7: 233.*
10: 232.
14: 233.*
16: 233.*
17: 233.*

*Ap. vēst. Sollicitudo omnium
ecclesiarum*

(1969. gada 29. jūnijs)
445.

Ap. vēst. Octogesima adveniēns

(1971. gada 14. maijs)

100., 100.*
3: 80.*
4: 11.*, 80.*, 81.*, 574.
5: 80.*
16: 145.*, 433.*
21: 461.*, 461.
22: 189.*
23: 158.
26: 124.*
27: 124.*, 126.
28: 124.*
29: 124.*
30: 124.*

31: 124.*
32: 124.*
33: 124.*
34: 124.*
35: 124.*
36: 124.*
37: 53.*, 124.*
38: 124.*
39: 124.*
41: 349.*
42: 86.
43: 372.*, 446.*
44: 372.*
46: 164.*, 167.*, 189.*, 565.*,
573.*, 581.*
47: 191.*
50: 574.*
51: 525.

Ap. pamud. Evangelii nuntiandi

(1975. gada 8. decembris)

9: 64.*, 82.
20: 523.*
29: 66.*
30: 64.*
31: 66.
34: 71.*
37: 496.*
45: 415.*

*Motu proprio "Iustitiam et pacem
promovere"*

(1976. gada 10. decembris)
159.

Vēstījums Pasaules miera dienā

(1968)
519., 520.

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1969)
494.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1972)
494.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1974)
495.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1976)
520.

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1977)
391.

Uzrunas un citi vēstījumi
1964. gada 5. janvārī: 210.*
1965. gada 24. jūnijā: 497.*
1965. gada 4. oktobrī: 145.*,
155.*, 433.*, 497.
1968. gada 15. aprīlī: 153.
1969. gada 10. jūnijā: 292., 446.*
1970. gada 16. novembrī: 207.*,
581.*
1974. gada 26. oktobrī: 155.*

*Kardināla Morisa Roja vēstule
pāvestam Pāvilam VI saistībā
ar enciklikas Pacem in terris
10. gadskārtu*
(1973. gada 11. aprīlis)
95.*

Jānis Pāvils II
Enc. *Redemptor hominis*
(1979. gada 4. marts)
1: 262.

8: 64., 262.
11: 53.*
13: 58.*
14: 62., 82., 105.*, 126.
15: 581.
17: 155., 158.*, 168.*

Ap. pamud. *Catechesi tradendae*
(1979. gada 16. oktobris)
5: 529.
14: 423.
18: 529.*
29: 529.

Enc. *Dives in misericordia*
(1980. gada 30. novembris)
12: 206.
14: 206., 582.

Enc. *Laborem exercens*
(1981. gada 14. septembris)
72., 101.*, 269.
1: 269.
2: 201.*, 269.*
3: 72.*, 87.*, 269.
4: 275.
6: 259., 270., 271., 272.
8: 193.*, 308.
9: 287.*
10: 249., 249.*, 287.*, 294., 294.*,
317.*
11: 279.
12: 277., 290.*
13: 277.*
14: 177., 189.*, 192.*, 281., 282.,

287.*
15: 192.*
16: 274., 287.*
17: 288.* , 336.*
18: 287.* , 287., 301.*
19: 172., 250.* , 251.* , 284.* , 295.,
301.* , 301., 302.* , 345.*
20: 301.* , 304.* , 304., 305., 306.,
307., 318.*
21: 299.
22: 148.
25: 326.*
26: 326.*
27: 263.* , 326.*

Ap. pamud. *Familiaris consortio*
(1982. gada 22. novembris)

12: 219.*
13: 217.* , 219.
18: 221.*
19: 217.
20: 225.
23: 251.* , 294.*
24: 295.*
26: 244.
27: 222.*
32: 233.*
36: 239.
37: 238.* , 243.
40: 240.
42: 553.*
43: 221., 238.* , 242.* , 553.*
44: 247., 553.*
45: 214.* , 252., 355.* , 553.*
46: 253.* , 553.*
47: 220., 553.*
48: 220., 553.*
77: 226.* , 298.*
81: 229.

84: 226.*

Ap. pamud. *Reconciliatio et pae-
nitentia*

(1985. gada 2. decembris)

2: 116.
10: 121.
15: 116.
16: 117., 118., 193.*

Enc. *Redemptoris Mater*

(1987. gada 25. marts)

37: 59.

Enc. *Sollicitudo rei socialis*

(1987. gada 30. decembris)

72., 102., 102.*
1: 60.* , 87.* , 104., 162.*
3: 85.* , 85.
9: 374.*
11: 192.*
12: 192.*
14: 192.* , 374.
15: 185.* , 191.* , 192.* , 336.* , 336.,
435.*
16: 192.* , 446.
17: 192.* , 194.* , 342.
18: 192.*
19: 192.*
20: 192.*
21: 192.*
22: 192.*
25: 483., 483.*
26: 150.* , 443., 470.
27: 181.*
28: 181.* , 318.* , 334., 449.* , 462.*
29: 181.*
30: 181.*
31: 181.* , 327.

- 32: 181.* , 333.* , 446.* , 446., 537.*
 33: 157.* , 181.* , 442.* , 446.* , 446., 449.
 34: 181.* , 459., 465.* , 466., 470.*
 36: 119.* , 193., 332., 446., 566.
 37: 119., 181.* , 193., 446.
 38: 43.* , 193., 194.* , 449.
 39: 102., 194.* , 203., 383.* , 442.* , 446.
 40: 33., 194.* , 196.* , 196., 202.* , 332.* , 432., 580.
 41: 7., 67.* , 68.* , 72., 73., 81.* , 82.* , 159., 563.
 42: 172., 182.
 43: 364.* , 372.* , 442.
 44: 189.* , 198.* , 411.* , 449.*
 45: 189.* , 194.*
 47: 578.
 48: 526.*
- Ap. vēst. *Mulieris dignitatem*
 (1988. gada 15. augusts)
 7: 33., 34.
 11: 147.
- Ap. pamud. *Christifideles laici*
 (1988. gada 30. decembris)
 15: 10., 83.* , 543.
 24: 544.*
 29: 549.
 30: 549.*
 35: 523.
 37: 552.
 39: 553., 553.* , 570.*
 40: 209., 212.
 41: 412.
 42: 410.* , 581.*
 50: 146.
 59: 546.
- 60: 528.
 62: 549.
- Ap. vēst. saistībā ar 50. gadskārtu
 kopš 2. pasaules kara sākšanās
 (1989. gada 27. augusts)
 2: 157.
 8: 517.
- Enc. *Redemptoris missio*
 (1990. gada 7. decembris)
 2: 538.
 11: 1., 521.* , 523., 524.
 20: 50.
 37: 415.*
 52: 523.
- Enc. *Centesimus annus*
 (1991. gada 1. maijs)
 103.*
 3: 538.
 5: 67., 71.* , 90., 521., 523., 583.*
 6: 176.*
 7: 301.*
 9: 284.*
 10: 103., 194.* , 580.
 11: 107.*
 13: 125., 135.*
 15: 301., 351.* , 352.
 16: 293., 336.*
 17: 200.*
 18: 438.
 21: 157.*
 23: 438.*
 24: 558., 559.* , 577.*
 29: 373.
 31: 171., 176., 273., 287.*
 32: 179., 278., 283.* , 337., 343., 344.*

33: 344.* , 447.
34: 347., 349.* , 448.
35: 179., 189.* , 340., 344., 446.* ,
450.
36: 345., 358., 359., 360., 376.,
486.* , 486.
37: 360.* , 460., 467.*
38: 340., 464.
39: 212., 231., 350., 375.
40: 347., 349., 356.* , 466.* , 470.*
41: 47., 170.* , 181.* , 280., 333.,
348.*
42: 200., 335.
43: 278., 282., 288., 338., 340.*
44: 191.* , 408.
45: 191.*
46: 86.* , 190.* , 395.* , 406., 407.,
567., 569.*
47: 155., 158., 191.* , 424.
48: 185.* , 186.* , 187., 188.* , 291.,
336.* , 351., 352., 353.* , 354.* ,
411.*
49: 185.* , 355.* , 420.*
50: 556.
51: 494.* , 498.
52: 434.* , 439., 498.
53: 60.* , 81.* , 82.*
54: 60.* , 61., 67., 69., 78., 159.* ,
527.*
55: 9.* , 560., 577.
56: 90., 90.*
57: 193.* , 525., 551.*
58: 371., 442.* , 448.
59: 73., 76., 78.
60: 90.

Enc. Veritatis splendor
(1993. gada 6. augusts)
13: 75.*

27: 70.*
34: 135.*
35: 136.
44: 138.*
48: 127.
50: 75.* , 140.*
51: 142.
61: 139.
64: 70.*
79: 75.*
80: 155.*
86: 138.
87: 143.*
97: 22., 397.*
98: 577.
99: 138.* , 397.*
107: 530.
110: 70.*

*Motu proprio "Socialium scienti-
arum"*

(1994. gada 1. janvāris)
78.*

*Vēstule ģimenēm Gratissimam
sane*

(1994. gada 2. februāris)

6: 111.* , 230.
7: 213.
8: 111.*
10: 237.
11: 218.* , 221., 230.
13: 231.
14: 111.* , 227.*
16: 111.*
17: 211., 251.*
19: 111.*
20: 111.*
21: 233.*

Ap. vēst. *Tertio millennio adveniente*

(1994. gada 10. novembris)

13: 25.*

51: 182.*, 450.*

Vēstule sievietēm

(1995. gada 29. jūnijs)

3: 295.

8: 147.

Enc. *Evangelium vitae*

(1995. gada 25. marts)

2: 155.*

7: 155.*

8: 155.*

9: 155.*

10: 155.*

11: 155.*

12: 155.*

13: 155.*

14: 155.*

15: 155.*

16: 155.*, 483.*

17: 155.*

18: 155.*

19: 112.*, 142.*, 155.*

20: 142.*, 155.*

21: 155.*

22: 155.*

23: 155.*

24: 155.*

25: 155.*

26: 155.*

27: 155.*, 405.

28: 155.*

32: 182.*

34: 109.*, 114.*

35: 109.*, 110.

56: 405.

58: 233.*

59: 233.*

61: 233.*

62: 233.*

70: 397.*, 407.

71: 229.*, 397.

72: 233.*

73: 399.*, 570.*

74: 399.

92: 231.*

93: 231.

101: 233.*

Ap. vēst. *Dies Domini*

(1998. gada 31. maijs)

26: 285.*

Enc. *Fides et ratio*

(1998. gada 14. septembris)

74.*

Prologs: 113.*

36–48: 560.*

Ap. pamud. *Ecclesia in America*

(1999. gada 22. janvāris)

20: 362.*

25: 466.

54: 7.*, 8.*

Ap. vēst. *Novo millennio ineunte*

(2001. gada 6. janvāris)

1: 1.*

16–28: 58.*

29: 577.

49: 182.*, 583.*

50: 5., 182.*, 583.*

51: 5., 583.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1982)
4: 494.

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1986)
1: 494.*
2: 509.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1988)
3: 516.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1989)
5: 387.
11: 387.

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1990)
6: 459.
7: 459.
9: 468., 468.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1992)
4: 519.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1993)
1: 449.*
3: 298.*
4: 497.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1994)
5: 239.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1996)
2–6: 245.*
5: 296.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1997)
3: 517.*, 518.*
4: 517.*, 518.*
6: 518.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1998)
2: 154.
3: 363.
4: 450.*
5: 412.
6: 296.

Vēstījums Pasaules miera dienā
(1999)
3: 153., 154.
5: 423.*
6: 411.*
7: 506.*, 518.*
8: 287.*
9: 450.*
10: 468.*
11: 497., 510.*, 511.*, 512.*, 518.
12: 494.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(2000)
6: 388.*
7: 506.*
11: 506.
13: 373.*
14: 373.*, 449., 564.
15–16: 333.*

17: 564.*

20: 516.

Vēstījums Pasaules miera dienā
(2001)

13: 298.*

19: 405.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(2002)

4: 513.*

5: 514.

7: 515.*

9: 517.*

Vēstījums Pasaules miera dienā
(2003)

5: 365., 485.*,

6: 441.

Vēstījums Pasaules miera dienā
(2004)

4: 494.*

5: 437.

6: 438.*, 501.

7: 440., 442.*, 443.

8: 514.*, 514.

9: 439., 506.*, 516.*

10: 203., 206., 517.*, 582.

Vēstījums 1990. gada Lielajam
gavēnim

3: 505.

Vēstījums 1999. gada Pasaules
plašsaziņas līdzekļu dienā

3: 560.

Uzrunas, vēstules un citi vēstījumi

1978. gada 2. decembrī: 71.

1979. gada 13. janvārī: 244.

1979. gada 28. janvārī: 64.*, 82.*,
178.*, 182.*, 449.*

1979. gada 17. februārī: 159.*

1979. gada 14. septembrī: 266.

1979. gada 29. septembrī: 496.

1979. gada 2. oktobrī: 152., 155.*,
244.

1979. gada 12. novembrī: 440.*

1980. gada 9. februārī: 581.*

1980. gada 1. jūnijā: 390.*

1980. gada 2. jūnijā: 435.*, 440.*,
554., 556.*

1980. gada 10. jūlijā: 471.*

1980. gada 1. septembrī: 426.*

1981. gada 25. februārī: 457., 458.

1981. gada 3. oktobrī: 458., 474.*

1982. gada 3. aprīlī: 85.*

1982. gada 15. jūnijā: 292.*, 404.

1982. gada 21. septembrī: 458.,
477.*

1982. gada 23. oktobrī: 458.,
473.*, 477.*

1982. gada 18. decembrī: 470.*

1983. gada 7. martā: 471.*

1983. gada 19. oktobrī: 15.

1983. gada 29. oktobrī: 460.

1983. gada 12. novembrī: 496.*

1984. gada 22. martā: 92.

1984. gada 18. septembrī: 471.*

1985. gada 31. janvārī: 471.*

1985. gada 5. februārī: 471.*

1985. gada 13. maijā: 439.

1985. gada 18. augustā: 486.*

1985. gada 14. oktobrī: 508.

1986. gada 28. novembrī: 457.*,
458.

1986. gada 29. novembrī: 471.*
 1987. gada 12. jūlijā: 466.*
 1987. gada 14. septembrī: 471.*
 1987. gada 6. novembrī: 470.*
 1988. gada 9. janvārī: 157.*
 1988. gada 17. aprīlī: 508.*
 1988. gada 8. oktobrī: 468.
 1989. gada 16. novembrī: 470.
 1990. gada 19. martā: 457., 458., 505.
 1990. gada 22. septembrī: 244.*, 296.
 1990. gada 1. oktobrī: 497.*
 1991. gada 12. janvārī: 437.
 1991. gada 16. janvārī: 497.
 1991. gada 17. janvārī: 497.
 1991. gada 1. maijā: 374.
 1991. gada 19. maijā: 63.*
 1992. gada 5. decembrī: 506.*
 1993. gada 16. janvārī: 506.*
 1993. gada 7. martā: 504.
 1993. gada 18. aprīlī: 506.
 1993. gada 30. novembrī: 440.*, 504.*
 1994. gada 11. martā: 502.*
 1994. gada 18. martā: 440.*, 483.
 1994. gada 28. oktobrī: 470.*
 1995. gada 9. janvārī: 507.*
 1995. gada 26. maijā: 440.*
 1995. gada 9. jūlijā: 147.
 1995. gada 5. oktobrī: 145.*, 152.*, 157., 388.*, 432.*, 434.*, 435.*, 435., 436.
 1996. gada 13. janvārī: 509.*
 1996. gada 2. decembrī: 308.*
 1997. gada 13. janvārī: 495.*, 518.*
 1997. gada 24. martā: 461., 463., 464., 465.
 1997. gada 25. aprīlī: 287.*, 369.*
 1997. gada 20. jūnijā: 446.*
 1998. gada 19. februārī: 228.*
 1998. gada 9. maijā: 363.*
 1998. gada 14. jūnijā: 506.*
 1998. gada 4. jūlijā: 506.*
 1998. gada 30. novembrī: 450.*
 1999. gada 21. janvārī: 228.
 1999. gada 6. martā: 279.*
 1999. gada 11. augustā: 505.
 2000. gada 31. martā: 402., 404.
 2000. gada 1. maijā: 321.
 2000. gada 2. maijā: 446.*
 2000. gada 29. augustā: 236.*
 2001. gada 13. janvārī: 435.*
 2001. gada 27. aprīlī: 310.*, 366.
 2001. gada 14. septembrī: 309., 320.*
 2001. gada 24. septembrī: 515.*
 2002. gada 24. februārī: 515.*
 2002. gada 21. martā: 437.*
 2002. gada 3. aprīlī: 222.
 2002. gada 11. aprīlī: 367.
 2002. gada 27. aprīlī: 367.*
 2003. gada 13. janvārī: 497.
 2004. gada 5. janvārī: 148.
 2004. gada 7. janvārī: 484.
 2004. gada 12. janvārī: 572.
 2004. gada 4. februārī: 341.
 2004. gada 21. februārī: 236.*

BAZNĪCAS DOKUMENTI

Katoliskās Baznīcas katehisms

1. nodaļas virsraksts, 1. sadaļa,
 1. daļa: 109.
 24: 8.*
 27: 133.*
 356: 109.*, 133.*

357: 108.
358: 109.* , 133.*
363: 128.*
364: 128.*
365: 129.
369: 110.*
371: 111.*
373: 113.*
404: 115.
826: 580.*
1033: 183.
1603: 215.* , 216.*
1605: 209.*
1639: 215.*
1644: 223.*
1645: 223.*
1646: 223.*
1647: 223.*
1648: 223.*
1649: 223.*
1650: 223.* , 225.*
1651: 223.* , 225.*
1652: 230.*
1653: 238.*
1656: 220.*
1657: 220.*
1703: 128.*
1705: 135.* , 199.*
1706: 134. , 136.*
1721: 109.*
1730: 135.* , 199.*
1731: 135.*
1732: 135.*
1733: 135.*
1738: 199.
1740: 137.
1741: 143.*
1749: 138.*
1750: 138.*
1751: 138.*
1752: 138.*
1753: 138.*
1754: 138.*
1755: 138.*
1756: 138.*
1789: 20.*
1806: 548.*
1807: 201.
1827: 207.*
1849: 116.*
1850: 115.*
1869: 119.*
1879: 149.*
1880: 149.
1881: 384.*
1882: 151. , 185.*
1883: 185.* , 186.* , 419.*
1884: 185.* , 383. , 419.*
1885: 185.* , 419.*
1886: 197.*
1888: 42.
1889: 43.* , 581.* , 583.
1897: 393.*
1898: 393.*
1899: 398.*
1900: 398.*
1901: 398.*
1902: 396.*
1905: 164.*
1906: 164.*
1907: 164.* , 166.*
1908: 164.* , 169.*
1909: 164.*
1910: 164.* , 168.* , 418.*
1911: 164.* , 433.*
1912: 164.* , 165.*
1913: 167.* , 189.*
1914: 189.*

1915: 189.*
1916: 189.*
1917: 189.*, 191.*
1928: 201.*
1929: 201.*, 202.*
1930: 153.*, 201.*
1931: 105.*, 201.*
1932: 201.*
1933: 201.*
1934: 144.*, 201.*
1935: 201.*
1936: 201.*
1937: 201.*
1938: 201.*
1939: 193.*, 201.*, 581.*
1940: 193.*, 201.*
1941: 193.*, 194.*, 201.*
1942: 193.*, 201.*
1955: 140.*
1956: 140.*
1957: 141.*
1958: 141.
1959: 142.*
1960: 141.*
1970: 20.*
2011: 583.*
2034: 79.*
2037: 80.*
2039: 83.*
2062: 22.
2070: 22.
2105: 422.
2106: 421.*
2107: 423.*
2108: 421.*, 422.*
2109: 422.*
2184: 284.*
2185: 284.
2186: 285.
2187: 285.*, 286.
2188: 286.
2204: 220.*
2206: 213.*
2209: 214.*
2210: 213.*
2211: 252.*
2212: 206.*, 390.*, 391.*, 582.*
2213: 390.*
2221: 239.*
2223: 239.*
2224: 213.*
2228: 238.*
2229: 240.*
2235: 132.*, 396.*
2236: 409.*
2237: 388.*
2241: 298.*
2242: 399.*
2243: 401.
2244: 47.*, 51.*
2245: 50.*, 424.*,
2246: 426.*
2258: 112.*
2259: 112.*
2260: 112.*
2261: 112.*
2265: 500.*
2266: 402.*, 403.*
2267: 405.
2269: 341.
2271: 233.*
2272: 233.*
2273: 233.*
2297: 513.*
2304: 495.*
2306: 496.
2307: 497.*
2308: 497.*

2309: 497.* , 500.
2310: 497.* , 502.*
2311: 497.* , 503.*
2312: 497.*
2313: 497.* , 503.*
2314: 497.* , 509.*
2315: 497.* , 508.
2316: 497.* , 508.*
2317: 495.* , 497.*
2333: 224.
2334: 111.*
2357: 228.*
2358: 228.*
2359: 228.*
2366: 230.*
2367: 232.*
2368: 234.*
2370: 233.*
2372: 234.*
2375: 235.*
2376: 235.*
2377: 235.*
2378: 235.*
2379: 218.
2384: 225.*
2385: 225.
2390: 227.*
2402: 177.*
2403: 177.*
2404: 177.*
2405: 177.*
2406: 177.*
2411: 201.*
2419: 3., 63.
2420: 68.*
2421: 87.*
2422: 104.*
2423: 81.*
2424: 340.*
2425: 201.* , 349.*
2426: 201.* , 331.*
2427: 201.* , 263.* , 317.
2428: 201.* , 272.*
2429: 201.* , 336.* , 336.*
2430: 201.* , 304.* , 306.*
2431: 201.* , 351.* , 352.*
2432: 201.* , 344.*
2433: 201.* , 288.*
2434: 201.* , 302.
2435: 201.* , 304.
2436: 201.* , 289.*
2437: 201.* , 373.*
2438: 194.* , 201.* , 341., 373.*
2439: 201.*
2440: 201.* , 372.*
2441: 201.* , 375.
2442: 83.* , 201.*
2443: 183., 201.*
2444: 184.* , 201.*
2445: 184., 201.*
2446: 184.* , 201.*
2447: 184., 201.*
2448: 183.* , 184., 201.*
2449: 201.*
2464: 198.*
2465: 198.*
2466: 198.*
2467: 198.*
2468: 198.*
2469: 198.*
2470: 198.*
2471: 198.*
2472: 198.*
2473: 198.*
2474: 198.*
2475: 198.*
2476: 198.*
2477: 198.*

2478: 198.*
2479: 198.*
2480: 198.*
2481: 198.*
2482: 198.*
2483: 198.*
2484: 198.*
2485: 198.*
2486: 198.*
2487: 198.*
2494: 415.
2495: 561.
2510: 20.*
2832: 201.*

KONGREGĀCIJAS

Klēra kongregācija

Vispārējais katehēzes direktorijs
(1997. gada 15. augusts)

17: 529.*
18: 521.*
30: 529.*
54: 529.*

Ticības doktrīnas kongregācija

Dekl. *Persona humana*
(1975. gada 29. decembris)
8: 228.*

Instr. *Libertatis conscientia*
(1986. gada 22. marts)

26: 199.
28: 199.*
32: 149.
63: 64.*
64: 64.*
72: 81.*, 82.*, 85.*, 160.
73: 185.*, 194.*
75: 137.

79: 401.
80: 64.*
85: 185.*
86: 185.*
90: 175.
94: 241.
97: 59.
99: 198.*

Vēstule par homoseksuālo personu pastorālo aprūpi (1986. gada 1. oktobris)
1–2: 228.*

Instr. *Donum vitae*
(1987. gada 22. februāris)
553.*
II, 2, 3, 5: 235.*
II, 7: 235.*

Instr. *Donum veritatis*
(1990. gada 24. maijs)
16: 80.*
17: 80.*
23: 80.*

Daži apsvērumi par likumprojektu par homoseksuālu personu nediskriminēšanu
(1992. gada 23. jūlijs)
228.*

Doktrinālā nota par dažiem jautājumiem attiecībā uz katoļu līdzdalību politiskajā dzīvē
(2002. gada 24. novembris)
3: 384.*, 563.*
4: 570.
5: 397.*

6: 397.*, 566., 571., 572.

7: 555.*, 568.

*Apsvērumi par ieceri legalizēt
kopdzīvi starp homoseksuālām
personām*

(2003. gada 3. jūnijs)

8: 228.

228.*

*Vēstule katoliskās Baznīcas bīskapiem par vīrieša un sievietes
sadarbību Baznīcā un pasaulē*

(2004. gada 31. maijs)

147.*

Katoliskās izglītības kongregācija

*Norādījumi Baznīcas sociālās mācības
studēšanai un pasniegšanai
priesteru formācijā*

(1988. gada 30. decembris)

8: 568.*

20: 89.

21: 91.

22: 93.

23: 94.

24: 96.

25: 98.

26: 102.

27: 104.

29: 160.*

30: 160.*

31: 160.*

32: 152.*, 160.*

33: 160.*

34: 160.*

35: 106., 160.*

36: 160.*

37: 160.*

38: 160.*, 194.*

39: 160.*

40: 160.*, 189.*

41: 160.*

42: 160.*

43: 197.

47: 162.*

PONTIFIKĀLĀS PADOMES

**Pontifikālā plašsaziņas līdzekļu
padome**

Communio et progressio

(1971. gada 23. maijs)

126–134: 415.*

Aetatis novae

(1992. gada 22. februāris)

11: 415.*

Ētika reklāmā

(1997. gada 22. februāris)

4–8: 415.*

Ētika sabiedrības saziņā

(2000. gada 4. jūnijs)

14: 561.*

20: 416.

22: 416.*

24: 416.*

33: 562.*

**Pontifikālā padome *Cor unum* –
Pontifikālā padome ieceļotāju
pastorālajai aprūpei**

Bēgļi – izaicinājums solidaritātei

(1992. gada 2. oktobris)

6: 298.*

**Pontifikālā kultūras padome –
Pontifikālā starpreliģiju dialoga
padome**

*Jēzus Kristus – dzīvā ūdens nesējs.
Kristīgas pārdomas par “New Age”*
(2003)
463.*

Pontifikālā ģimenes padome

*Cilvēka seksualitāte: patiesība un
nozīme. Vadlīnijas audzināšanai
ģimenē*
(1995. gada 8. decembris)
243.*

*Ģimene, laulība un faktiskā kop-
dzīve*
(2000. gada 26. jūlijs)
23: 228.*

**Taisnīguma un miera pontifikālā
padome**

Baznīca un cilvēktiesības
(1974. gada 10. decembris)
70–90: 159.*

*Kalpot cilvēku kopienai: ētiska
pieeja starptautiskā parāda jautā-
jumam*
(1986. gada 27. decembris)
450.*
I, 1: 194.*

Starptautiskā ieroču tirdzniecība
(1994. gada 1. maijs)
I, 6: 500.
I, 9–11: 508.*

*Par labāku zemes sadalījumu. Ag-
rārās reformas problēmas*
(1997. gada 23. novembris)
11: 471.*
13: 300.
27–31: 180.*
35: 300.*

*L'Église face au racisme. Contri-
bution du Saint-Siège à la Confé-
rence mondiale contre le Racisme,
la Discrimination raciale, la Xé-
nophobie et l'Intolérance qui y est
associée*
(2001. gada 29. augusts)
21: 236.*
433.*

*Ūdens – dzīvībai būtisks elements.
Svētā krēsla delegācijas ieguldī-
jums saistībā ar 3. pasaules foru-
mu, kas veltīts ūdens problēmai*
(Kioto, 2003. gada 16.–23. marts)
485.*

**Komisija jautājumos par reliģis-
ko saikni ar jūdaismu**

Mēs atceramies: pārdomas par Šoa
(1998. gada 16. marts)
506.*

**Pontifikālā akadēmija “Par dzi-
vību”**

Pārdomas par klonēšanu
(1997. gada 25. jūnijs)
236.*

Dzīvnieku un augu biotehnoloģijas. Jaunas robežas un atbildība
(1999)
472.*

SVĒTAIS KRĒSLIS

Ģimenes tiesību harta
(1983. gada 24. novembris)
Preambula, D–E: 214.*
Preambula, E: 229., 238.
3. p. c): 237.
5. p.: 239.*
5. p. b): 241.
8. p. a)–b): 247.
9. p.: 247.*
10. p.: 294.*
10. p. a): 250.*
10. p. b): 251.*
12. p.: 298.

KANONISKĀS TIESĪBAS

Kanonisko tiesību kodekss
208–223: 159.*
361: 444.*
747, 2: 71., 426.*
793–799: 239.*
1136: 239.*

BAZNĪCAS TĒVI, DOKTORI UN TEOLOGI

Akvīnas Toms, sv.
Commentum in tertium librum
Sententiarum
d. 27, q. 1, a. 4: 130.

De Caritate
a. 9: 581.*

De regno. Ad regem Cypri
I, 1: 393.*
I, 10: 390.*

In duo praecepta caritatis et in
decem Legis praecepta expositio
c. 1: 140.

Sententiae Octavi Libri Ethicorum
lect. 1: 390.*

Summa theologiae
I, q. 75, a. 5: 130.*
I-II, q. 6: 201.*
I-II, q. 91, a. 2, c: 140.*
I-II, q. 93, a. 3,
ad 2um: 398.
I-II, q. 94, a. 2: 167.*
I-II, q. 96, a. 2: 229.*
I-II, q. 99: 391.*
II-II, q. 23, a. 3,
ad 1um: 391.*
II-II, q. 23, a. 8: 207.
II-II, q. 29, a. 3,
ad 3um: 494.*
II-II, qq. 47–56: 548.*
II-II, q. 49, a. 1: 548.*
II-II, q. 49, a. 3: 548.*
II-II, q. 49, a. 4: 548.*
II-II, q. 49, a. 6: 548.*
II-II, q. 49, a. 7: 548.*
II-II, q. 50, a. 1: 548.*
II-II, q. 50, a. 2: 548.*
II-II, q. 58, a. 1: 201.*
II-II, q. 104, a. 6,
ad 3um: 400

Ambrozijs, sv.

De obitu Valentiniani consolatio
62: 265.*

Atanasijs no Aleksandrijas, sv.

Vita S. Antonii
c. 3: 265.*

Augustīns, sv.

Atzišanās
1, 1: 114.
2, 4, 9: 142.*

Basilījs Lielais, sv.

Homilia in illud Lucae, Destruam horrea mea
5: 329., 329.*

Regulae fusius tractatae
42: 265.*

Grēgorijs Lielais, sv.

Regula pastoralis
3, 21: 184., 329.*

Grēgorijs no Nisas, sv.

De vita Moysis
II, 2–3: 135.*

Herma

Gans, Liber tertium, Similitudo
I: 329.*

Irenejs no Lionas, sv.

Adversus haereses
5, 32, 2: 266.*

Jānis Hrisostoms, sv.

Homilijas par Apustuļu darbiem

no *Acta Apostolorum Homiliae*
35, 3: 265.*

Homiliae XXI de Statuis ad populum Antiochenum habitae
2, 6–8: 329.*

Homilia "De perfecta caritate"
1, 2: 582.

Klēmēns no Aleksandrijas

Quis dives salvetur
13: 329.

Teodorēts no Kirras

De Providentia, Orationes
5–7: 266.*

Terēze no Bērna Jēzus, sv.

Acte d'offrande à l'Amour miséricordieux
583.

ATSAUCES UZ STARPTAUTISKAJIEM TIESĪBU AKTIEM

ANO Statūti

(1945. gada 26. jūnijs)
2.4.: 438.*

Vispārējā cilvēktiesību deklarācija
(1948)
16.3.: 237.*

Bērnu tiesību konvencija
(1990)
245.*

TEMATISKAIS RĀDĪTĀJS

ABORTS

Aborta nelikumība: 155, 233
Aborts – šausmīgs noziegums: 233
Kristīgie parlamentārieši un likumi
par abortu: 570

ADOPCIJA

Bērnu adopcija un ģimene: 212,
246

AICINĀJUMS

Baznīca, cilvēka aicinājums un ko-
pība: 3, 63
Komentāri un dažādām haris-
mām atbilstošs aicinājums: 10
Baznīca, pasaule un dziļākais aici-
nājums: 18
Visas cilvēces aicinājums uz vieno-
tību: 19
Trīsvienīgā Mīlestība un aicinā-
jums: 34
Kristīgā atklāsme un aicinājums:
35, 36
Cilvēka augstākais aicinājums: 41
Persona, aicinājums un radītā pa-
saule: 47
Baznīca, politiskā kopiena un cilvē-
ka aicinājums: 50, 425
Baznīca un cilvēka galīgais aicinā-
jums: 51
Cilvēks, aicinājums un Dieva iece-
re: 60
Sociālā mācība un cilvēka aicinā-
jums: 61
Dzīve sabiedrībā un aicinājums: 62

Sociālā mācība un šīs zemes aicinā-
jums: 72
Starpdisciplīnu dialogs un aicinā-
jums: 78
Sociālā mācība un aicinājums: 83
Laji, laicīgie pienākumi un aicinā-
jums: 83
Laborem exercens, darbs un aicinā-
jums: 101
Kristus un cilvēka aicinājums: 105,
121
Vīrietis, sieviete un aicinājums uz
dzīvību: 113
Cilvēka sociālais aspekts un aicinā-
jums: 140
Brīvība un katra cilvēka aicinā-
jums: 200
Laulība, laulātie un aicinājums: 220
Darbs un cilvēka aicinājums: 270
Darbs, ģimene un cilvēka aicinā-
jums: 294
Darbs un sieviešu aicinājums: 295
Arodbiedrības un aicinājums: 306
Vajadzības un aicinājums uz trans-
cendenci: 318
Darba cilvēciskums un aicinājums:
322
Ekonomiskā darbība un aicinā-
jums: 326
Ekonomiskā un sociālā dzīve un
aicinājums: 331
Ekonomika un cilvēka aicinājums:
333
Attīstības modeļi un aicinājums:
373

- Cilvēces labums un aicinājums: 522
 Vara un cilvēka aicinājums: 534
 Dieva tauta un ikviena aicinājuma īstenošana: 538
 Laicīgā kārtība un mūžīgais aicinājums: 544
 Apvienības, aicinājums un sūtība: 550
 Mūsu laikmeta cilvēki un aicinājums: 551
- AIZSARDZĪBA, AIZSTĀVĪBA**
 Ētikas prasības un cilvēktiesību aizsardzība: 75
 Sociālā mācība un cilvēktiesību aizsardzība: 84, 107
 Cilvēktiesību aizsardzība visā to kopumā: 154
 Baznīca un pamattiesību aizstāvība: 159
 Kopienas īpašuma aizsardzība: 180
 Baznīca un tās pienākums aizstāvēt nabadzīgos: 184
 Subsidiaritāte un sabiedriskās dzīves izpausmju aizsargāšana: 186
 Valsts iejaukšanās un personas aizsardzība: 188
 Brīvības aizsargāšana visos tās aspektos: 199
 Sabiedrības pienākums un ģimenes aizsardzība: 225
 Valsts un tiesību uz dzīvību aizstāvēšana: 231
 Kontracepcija un tautas attīstības aizsargāšana: 233
 Bērnu tiesību aizsardzība: 245
 Valsts un ģimenes tiesību aizsardzība: 247
 Ģimenes aizsardzība un darbs: 250
 Ģimene un tās identitātes aizsardzība: 253
- Ģimene un personu tiesību aizsardzība: 254
 Sabata atpūta un nabadzīgo ļaužu aizstāvība: 258
 Strādnieku tiesību aizsardzība: 264
Rerum novarum un strādnieku aizstāvība: 268
 Sabiedriskā un juridiskā kārtība un darba aizstāvība: 273
 Brīvdienas un tradīciju aizstāvība: 286
 “Trešais sektors” un veselības aizsardzība: 293
 Sieviešu tiesību aizsardzība un darbs: 295
 Strādnieku tiesības un neaizsargātie strādnieki: 301
 Arodbiedrības un strādnieku tiesību aizsardzība: 305
 Arodbiedrības un strādnieku aizstāvība: 305
 Arodbiedrības un aizstāvības funkcijas: 307
 Arodbiedrības un aizsargājamas strādnieku kategorijas: 308
 Sociālā drošība un strādnieku aizsardzība: 309
 Globalizācija un darba aizsardzība: 310, 311
 Pārejas ekonomika, darbs un strādnieku aizstāvība: 314
 Neformālā ekonomika un strādnieku aizstāvība: 316
 Solidaritāte un strādnieku aizstāvība: 319
 Jaunais Dāvids – nabagu aizstāvis: 324
 Ekonomiskā brīvība, tiesības, kuras jāaizsargā: 336
 Peļņa un personas cieņas aizsargāšana: 340

- Valsts un visneaizsargātāko pušu aizstāvība: 351
- Patērētāji, preces un vides aizsardzība: 359
- Globalizācija un cilvēktiesību aizsardzība: 365
- Finanšu institūcijas un sistēmas aizsargāšana: 369
- Savstarpējā atkarība un valstu tradicionālie aizsardzības pasākumi: 370
- Izraēļa valdnieks – nabagu aizstāvis: 377
- Mazākumtautības un to aizstāvības iemesli: 387
- Politiskā kopiena un tiesību aizsardzība: 388, 389
- Kopīgais labums un visu cilvēku tiesību aizsardzība: 389
- Tiesību joma un interešu aizstāvība: 390
- Aizstāvība tādām varas modelim, kura pamatā ir cilvēka sabiedriskā daba: 393
- Politiskā vara un subjektu aizstāvība: 394
- Vara, vērtības un tautu aizstāvība: 397
- Kriminālsods un kopīgā labuma aizsardzība: 402
- Sodišana un sabiedriskās kārtības aizsardzība: 403
- Nāvessods un likumīga aizstāvība: 405
- Pilsoniskā sabiedrība un interešu aizstāvība: 417
- Reliģiskā brīvība un pilsoņtiesību aizstāvība: 422
- Baznīca un personas tiesību aizsardzība: 426
- ANO un mazākumtautību aizsardzība: 438
- Svētais krēsls un cilvēka cieņas aizsardzība: 445
- Vides kā kopīgā labuma aizsardzība: 466
- Tirgus un vides aizsardzība: 470
- Pamatiedzīvotāju tiesību aizsardzība: 471
- Sabiedrība, kurā valda miers, un cilvēktiesību aizsardzība: 494
- Vardarbība un tas, ko tā solās aizstāvēt: 496
- Valsts un atbilstoši paš aizsardzības līdzekļi: 499
- Valsts, kurai uzbrūk, tās tiesības un pienākums aizsargāties: 500
- ANO, karš un likumīga aizsardzība: 501
- Bruņotie spēki un likumīga aizsardzība: 502
- Likumīga aizsardzība un humanitāro tiesību normas: 504
- Bēgļi, Baznīca un cieņas aizsargāšana: 505
- Apdraudētās grupas un upuru aizstāvēšana: 506
- Pietiekamības princips un likumīga aizsardzība: 508
- Tiesības aizstāvēties pret terorismu: 514
- Kristīgā antropoloģija un personas transcendences aizstāvība: 527
- Ekumenisms un personas aizstāvēšana: 535
- Baznīca, jūdu tauta un cilvēka cieņas aizstāvēšana: 536
- Kristieši un personas cieņas aizstāvēšana: 538
- Laulības un ģimenes aizstāvēšana: 553

Valsts neatkarība no Baznīcas, katoļi un patiesības aizstāvēšana: 571

AKTIVITĀTE, DARBĪBA

Cilvēka persona un cilvēka darbības: 44

Rerum novarum un kristiešu darbība: 89

Līdzdalība, darbība un pilsoniskā sabiedrība: 189

Valsts un uzņēmēju darbība: 291, 351

Sabiedrības aktivitāte un pašorganizēšanās: 293

Darbs, radošs veikums un cilvēks: 318

Valdības darbība un pilsoniskā sabiedrība: 409

Valdības darbība un informācija: 414
Saikne starp ekonomiskajām darbībām: 447

ALGA, ATALGOJUMS, IENĀKUMI

Rerum novarum un strādnieku atalgojums: 89, 268

Quadragesimo anno un algas: 91, 302*

Ģimenes ienākumi: 250

Strādnieku tiesības un alga: 264

Kapitāls un algoti strādnieki: 277

Konflikts starp darbu, kapitālu un algu: 279

Taisnīgs atalgojums – likumīgs darba auglis: 302

Algoti strādnieki un sociālais nodrošinājums: 309

AMATNIEKI, AMATNIECĪBA

Amatniecība: 315

Amatnieku uzņēmumi: 339

Sociālā mācība par amatnieku uzņēmumu ieguldījumu: 339

ANALFABĒTISMS

Analfabētisms, nabadzība un Baznīca: 5

Analfabētisms, atpalcība un nabadzība: 447

Analfabētisms un ekumeniskā sadarbība: 535

ANTROPOLOĢIJA

Sociālā mācība un kristīgā antropoloģija: 9

Radišanas grāmata un kristīgā antropoloģija: 37

Evāņģelizācija un antropoloģiskā saikne: 66

Gaudium et spes un antropoloģisks skatījums: 96

Antropoloģija, vīriešu dzimums un sieviešu dzimums: 146

Taisnīgums un kristīgā antropoloģija: 202

Antropoloģija un homoseksuālas savienības: 228

Antropoloģija un sievietes auglīgums: 233

Darbam piemītošā attiecību aspekta antropoloģiskais pamats: 322

Kristīgā antropoloģija un darbs: 522

Antropoloģija un ticības inkulturācija: 523

Kristīgā antropoloģija un cilvēka persona: 527

Kristīgā antropoloģija un problēmu saskatīšana: 527

Ticīgo laju darbība un antropoloģiskās realitātes: 543

Antropoloģija un vēsturiskās kultūras formas: 558

APDROŠINĀŠANA

Rerum novarum, sociālās iniciatīvas un apdrošināšana: 268
Apdrošināšana, vecums, slimība un nelaiimes gadījumi: 301

APMAIŅA (sk. arī **TIRDZNIECĪBA**)

Savstarpējā atkarība un komerciālā apmaiņa: 192
Ģimene un labumu un pakalpojumu apmaiņas tīkli: 248
Darba augļi sniedz apmaiņas iespēju: 273
Darbs un preču apmaiņas organizācija: 313
Brīvais tirgus un ražojumu apmaiņa: 347
Tirgus un vienlīdzīgas apmaiņas princips: 349
Globalizācija un preču un pakalpojumu apmaiņa: 361, 362, 366
Starptautiskā tirdzniecība un apmaiņas noteikumi: 364
Demokrātija, korupcija un politiskā apmaiņa starp klientūras prasībām un valdības centieniem tās apmierināt: 411
Biotehnoloģijas un komercapmaiņa: 475, 476
Jaunattīstības valstis un apmaiņa ar tehnoloģijām: 476
Kultūra un domu apmaiņa attiecībā uz patiesību par cilvēku: 556

APREDZĪBA

Dieva apredzība par saviem bērniem: 35
Cilvēka darbība un Dieva apredzības darbība: 266
Valdnieki – dievišķās Apredzības kalpi: 383

APSTRĀDĀT

Dievs cilvēku aicina apstrādāt zemi: 255, 256, 428

APVIENĪBAS

Rerum novarum un profesionālās apvienības: 89, 268
Quadragesimo anno un apvienības: 91
Apvienības un līdzdalība: 151, 189
Apvienības un sabiedriskās kopības formas: 165
Apvienības un cilvēka cieņa: 185
Apvienības un subsidiaritātes princips: 187
Ģimenes un apvienības: 231
Ģimeņu apvienības: 247
Streiki un arodbiedrību apvienības: 304
Arodbiedrību tiesības veidot apvienības: 305
Strādnieku apvienību veidi: 307
Strādnieku apvienības un solidaritāte: 309
Strādnieku apvienības un atbildība: 309
Valsts, brīvās apvienības un demokrātiskā dzīve: 418
Baznīca un brīvība veidot apvienības: 426
Starptautiskā dzīve un sabiedrībā nodibinātās apvienības: 443
Privātās apvienības, kuras darbojas pasaules mērogā: 443
Miers un dažādās apvienības sabiedrībā: 495
Mūsdienu kristieši un apvienības: 538
Priesteri un Baznīcas apvienības: 539
Ticīgo laju formācija un apvienības Baznīcā: 549

Ekleziālās apvienības un to darbība sabiedrībā: 550
Ticīgo laju darbošanās individuāli un apvienībās: 550
Specializētās apvienības un kristiešu sūtība: 550
Ekonomika un kristīgās mācības iedvesmotas apvienības: 564
Kristīgās mācības iedvesmotas apvienības: 564

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJA, ANO

Vispārējā cilvēktiesību deklarācija un ANO: 152
ANO Statūti un spēka lietošana: 438, 501
ANO: 440
Svētais krēsls un ANO sistēma: 444
Humanitārās misijas un ANO: 502

APZINĀŠANĀS, IZPRATNE

Jēzus apzinās sevi kā Dēlu: 29
Ģimenēm jāapzinās sava noteicošā nozīme: 247
Pilsoniskā sabiedrība un tās nobriedusi izpratne: 366
Ekonomika un savstarpējās atkarības apzināšanās: 373
Informatīvā sistēma un cilvēku izpratnes padziļināšanās: 415
Izraēļa tauta apzinās savu uzdevumu: 430
Apziņa, ka starp cilvēku un dabu pastāv atšķirība: 454
Kristieši apzinās biotehnoloģiju nozīmi: 472
Attīstība un izpratne par labo: 527
Neaizskaramo un vispārējo tiesību apzināšanās: 575

APZIŅA

Apziņa, Baznīca un evaņģelizācija: 71
Evaņģelizācija un individuālā apziņa: 71
Sociālā mācība, pasaule un kristīgā apziņa: 73
Cilvēka persona un apziņa: 131
Arodbiedrības, izglītošana un sociālā apziņa: 307
Baznīcas tēvi par vajadzību pārveidot savu domāšanu: 328
Politiskās apziņas veidošana: 531

ARODBIEDRĪBAS

Rerum novarum un arodbiedrību veidošanās: 268
Arodbiedrības, darba politika un ģimene: 294
Arodbiedrības un to nozīme sabiedrības dzīvē: 305
Arodbiedrības, šķiriskā struktūra un šķiru cīņa: 306
Arodbiedrības – sociālā taisnīguma veicinātājas: 306
Arodbiedrības un korporatīvisma tendences: 306
Arodbiedrības un strādnieku sociālā apziņa: 307
Arodbiedrības un politiskās partijas: 307
Globalizācija, atjaunotne un arodbiedrības: 308

ATALGOJUMS, ATLĪDZĪBA (sk. arī **ALGA**)

Atalgojums par darbu māsasaimniecībā: 250
Strādnieki un taisnīgs atalgojums: 301
Līgums, taisnīgums un atlīdzība: 302

ATBILDĪBA, ATBILDĪGS

- Cilvēce, viens liktenis un kopīga atbildība: 6
- Pontifikālās padomes atbildība: 7
- Bīskapu konferenču atbildība: 8
- Patiesība par cilvēku un atbildība: 16
- Kristū dāvātā pestīšana un atbildība: 40
- Sociālā mācība, Baznīca un atbildība: 69
- Evaņģēlijs, ticīgie un atbildība: 70
- Cilvēks, sociālā mācība un atbildība: 81
- Baznīcas kopiena un atbildība: 83
- Sociālā mācība, laji un atbildība: 83
- Quadragesimo anno* un atbildība: 91
- Virietis un sieviete, radības un atbildība: 113
- Grēks un sociālā atbildība: 117
- Politiskā atbildība un rīcība: 134
- Cilvēks, brīvība un atbildība: 135, 138, 200
- Atbildība un patiesība par labo un ļauno: 139
- Sociālā daudzveidība un atbildības izjūta: 151
- Tiesības un atbilstoša atbildība: 156
- Tiesības un atbildība par kopīgo labumu: 158
- Principi un atbildība kopā ar visiem: 163
- Kopīgais labums un atbildība: 167, 168, 169
- Privātīpašums un atbildības uzņemšanās: 176
- Priekšroka nabadzīgajiem un atbildība: 182, 183
- Subsidiaritātes princips un atbildība: 186
- Līdzdalība un atbildības uzņemšanās: 189
- Sabiedriskā dzīve un līdzatbildība: 189
- Vērtības un atbildība par savu rīcību: 205
- Ģimene un sociālā atbildība: 213, 214, 258
- Vecie ļaudis un atbildība: 222
- Atbildība par ģimenes aizsardzību: 225
- Atbildīgi vecāki: 232
- Vecāki kā audzinātāji un atbildība: 240
- Ģimene, atbildība un audzināšana: 242
- Atbildība un seksuālā audzināšana: 243
- Ģimene, ģimeņu politika un atbildība: 247
- Vīrs un tēva atbildība: 251
- Cilvēks, dzīvās būtnes un atbildība: 255
- Netiešo darba devēju atbildība: 288
- Nodarbinātība un valsts atbildība: 291
- Strādnieku apvienības un atbildība: 309
- Neatkarīgs darbs un atbildība: 315
- Kapitālisms un atbildība: 335
- Uzņēmumi un specifiska atbildība: 338
- Kooperatīvie uzņēmumi un atbildība: 339
- Ekonomika, uzņēmumi un atbildība: 342
- Uzņēmumu sacensība un atbildība: 343
- Uzņēmēju atbildība: 344
- Taupības princips un atbildība: 346
- Tirgus un sabiedriskā atbildība: 348

- Ekonomiskā politika un atbildība: 354
 Valsts, privātās organizācijas un atbildība: 357
 Pirktspēja un sociālā atbildība: 359
 Paaudžu solidaritāte un atbildība: 367
 Globalizācija, politika un atbildība: 372
 Tehnikas progress un atbildība: 376
 Tauta, persona un atbildība: 385
 Atteikšanās pakļauties rikojumiem un atbildība: 399
 Kriminālatbildības noteikšana: 404
 Demokrācija un līdzatbildības struktūras: 406
 Politiskā atbildība un pārstāvība: 410
 Politiskās partijas un sabiedriskie pienākumi: 413
 Ārējais parāds un atbildība: 450
 Pasaule un atbildīga cilvēku vadība: 451
 Zinātne, tehnoloģija un atbildība: 457
 Ekocentrisms un cilvēka atbildība: 463
 Cilvēka atbildība un vide: 465, 466
 Atbildība, vide un nākamās paaudzes: 467
 Atbildība, vide un juridiskais līmenis: 468
 Iejaukšanās dabā un atbildība: 473
 Biotehnoloģijas un atbildība: 476
 Biotehnoloģijas un politiķu atbildība: 479
 Ūdens un valsts iestāžu atbildība: 485
 Miers un atbildība par tā veicināšanu: 495
 Kolektīvā atbildība par kara novēršanu: 498
 Uzbrukumam pakļautas valsts pienākums un aizsardzība: 500
 ANO Drošības padome, atbildība un miers: 501
 Masu iznīcināšanas ieroči un atbildība: 509
 Atbruņošanās, valstis un atbildība: 510
 Terorisms, vainīgie un kriminālatbildība: 514
 Bīskaps – atbildīgais par evaņģēlizāciju: 539
 Laji un sociālā atbildība: 543
 Apdomība un atbildības apzināšanās: 548
 Plašsaziņas līdzekļi un atbildība: 562
 Politiskā dzīve un atbildībā ietilpstošie uzdevumi: 566
 Mīlestība un tie, kuru pienākums ir rūpēties par tautas labklājību: 581
- ATBRĪVOŠANA**
- Izceļošana un atbrīvošana no verdzības: 21
 Atbrīvošana un Izraēļa sabiedrība: 23
 Sabata gads, jubilejas gads un atbrīvošana: 24
 Jēzus un gūstekņu atbrīvošana: 28
 Marija – atbrīvošanas ikona: 59
 Baznīca un atbalsts darbībām, kuru mērķis ir cilvēka atbrīvošana: 60, 86
 Sociālā mācība un atbrīvošanas vēsts: 63, 82
 Atbrīvošana un evaņģēlizācija: 63, 66
 Baznīcas kompetence un atbrīvošana: 68

Atbrīvošana, brīvība un cilvēka
cieņa: 137
Patiesība par labo un jauno, atbrī-
vošana un sirdsapziņa: 139
Sabats – atbrīvošanas diena: 261
Svētdiena – atbrīvošanas diena: 285
Labumi un cilvēka pilnīga atbrīvo-
šana: 328
Pastorālais darbs sociālajā jomā un
kristīgā atbrīvošana: 524
Katehēze un cilvēka atbrīvošana:
529

ATBRUŅOŠANĀS

Atbruņošanās un starptautiskā kār-
tība: 438
Agresora likumīga un obligāta at-
bruņošana: 506
Vispārēja, līdzsvarota un kontrolēta
atbruņošanās: 508
Atbruņošanās un kodolbruņoša-
nās: 508
Kodolatbruņošanās: 509
Atbruņošanās un ieroči, kuru lieto-
šanai var būt ārkārtīgi traumatisk-
as sekas: 510
Atbruņošanās un kājnieku mīnas:
510

ATLAIŠANA

Sabata gads un parādu atlaišana: 24

ATMATA

Sabata gads un jubilejas gads, ze-
mes atstāšana atmatā: 24

ATPŪTA (sk. arī **ATMATA**)

Darbs un bauslis par sabata atpūtu:
258
Jēzus, sabats un atpūtas nozīmī-
gums: 261

Atpūta no darba – tiesības: 284
Tie, kuri nabadzības dēļ nevar at-
pūties no darba: 285
Valsts iestādes un atpūtas laiks: 286
Strādnieku cieņa un tiesības atpūs-
ties no darba: 301

ATSTUMTĪBA, ATSTUMŠANA

Jauni nabadzības un atstumtības
veidi: 5
Dieva žēlsirdība un atstumtie: 29
Darbs un sieviešu atstumšana: 295

ATSVEŠINĀŠANĀS, ATSVEŠINĀTĪ- BA, ATTĀLINĀŠANĀS

Grēks un attālināšanās: 116
Atsvešinātība, darbs un atbalstoša
kopiena: 280
Brīvais tirgus kā atsvešinošs iedibi-
nājums: 348
Ekonomiskā brīvība, atsvešinātība
un cilvēka persona: 350
Bagātās valstis un atsvešinātība:
374
Prioritāte nevis “būt”, bet “darīt” un
“iegūt”, atsvešinātības rašanās:
462

ATTĪSTĪBA, PILNVEIDE

Mīlestība, attiecības un cilvēciskā
attīstība: 4
Plurālisms un attīstības filozofija:
16
Dekalogs un Izraēļa sabiedrības
attīstība: 23
Dieva Valstība un sociālās apziņas
attīstība: 51
Laicīgais progress un Valstības at-
tīstība: 55
Sociālā mācība, evaņģelizācija un
attīstība: 66

- Sociālā mācība un attīstība: 82
 Pāvests Jānis XXIII un attīstības jomas: 94
Gaudium et spes un sabiedrības attīstība: 96
Sollicitudo rei socialis un attīstība: 102
Centesimus annus un cilvēka attīstība: 103
 Grēka struktūras un attīstība: 119
 Cilvēka persona un vispusīga attīstība: 131, 133
 Cilvēktiesības un personības attīstība: 155
 Sociālās mācības principi un attīstība: 163
 Kopīgais labums, sadarbība un tās attīstība: 167
 Kopīgais labums un cilvēciskā attīstība: 168
 Labumu lietošana un cilvēciskā attīstība: 172, 175
 Privātīpašums, labumi un cilvēciskā attīstība: 177
 Jaunas zināšanas un attīstība: 179
 Zemes pārdale un attīstība: 180
 Subsidiaritāte un zemākstāvošo organizāciju attīstība: 186
 Sabiedriskās dzīves vērtības un personas attīstība: 197
 Kristiešu kopiena, ģimene un attīstība: 229
 Kontracepcija un tautu attīstība: 233
 Dzīvības pieņemšana un sabiedrības attīstība: 237
 Audzināšanas darbs ģimenē un attīstība: 238
 Bērnu situācija pasaulē un vispusīga attīstība: 245
 Ģimene, darbs un personas attīstība: 249
Laborem exercens, darbs un attīstība: 269
 Darbs un cilvēciskuma pilnveidošana: 274
 Darbs, kapitāls un personas attīstība: 278
 Konflikts starp darbu un kapitālu un attīstība: 279
 Darbs, privātīpašums un attīstība: 282
 “Trešais sektors” un darba attīstības iespējas: 293
 Imigrācija – attīstības resurss: 297
 Lauksaimniecība un sociālās kopienas attīstība: 299
 Zemes pārdalīšana un attīstība: 300
 Peļņas sadale un attīstība: 303
 Arod biedrības un ekonomiskā un sociālā attīstība: 307
 Darba organizācija un attīstība: 311
 Neformālā ekonomika un attīstība: 316
 Attīstība, kas atbilst videi: 319
 Darbs, zinātne un attīstība: 320
 Darbs un vajadzība pilnveidot starptautisko solidaritāti: 321
 Ticība uz Jēzu Kristu un sabiedrības attīstība: 327
 Ekonomiskā produktivitāte un cilvēku solidaritātes attīstība: 332
 Piedalīšanās ekonomiskajā dzīvē un attīstība: 333
 Bagātība un visaptveroša un solidāra cilvēka un sabiedrības attīstība: 334
 Uzņēmējdarbība un sabiedrības attīstība: 338
 Uzņēmējdarbība un pasaules attīstība: 342
 Konkurence starp uzņēmumiem un attīstība: 343

- Darbs, ģimene un attīstība: 345
- Brīvais tirgus un ekonomiskā attīstība: 347
- Brīvais tirgus un cilvēciskā attīstība: 348
- Valsts iejaukšanās ekonomikā un šķēršļi attīstībai: 351
- Tirgus, valsts un ekonomiskā attīstība: 353
- Indivīdu ekonomiskās iniciatīvas brīvība, valsts iejaukšanās un attīstība: 354
- Valsts izdevumi – attīstības instrumenti: 355
- Ekonomiskās demokrātijas attīstība: 356
- Telekomunikāciju jomas attīstība: 362
- Globalizācija, nevienlīdzība un attīstība: 363
- Starptautiskais tirgus un attīstība: 364
- Finanšu tirgi un attīstība: 368
- Finanšu ekonomika, reālā ekonomika un attīstība: 369
- Starptautiskās finanšu institūcijas un attīstība: 371
- Politika un ekonomiskā attīstība: 372
- Starptautiskā ekonomika un cilvēces attīstība: 373
- Bagātās valstis un cilvēcīgā attīstība solidaritātē: 374
- Labumi, sabiedrības attīstība un Dieva apziņa: 374
- ANO un attīstības prasības: 440
- Starptautiskā politika un attīstības mērķis: 442
- Starptautiskā sadarbība un attīstība: 446
- Tiesības uz attīstību: 446
- Sadarbība un attīstība: 446, 448
- Starptautiskais tirgus un attīstība: 447
- Nabadzība un sociālā ekonomiskā attīstība: 449
- Attīstība un nabadzīgo valstu parādu krīze: 450
- Radišana un rūpes par radītā attīstību un aizsardzību: 451
- Radišana un zinātnes un tehnoloģiju attīstība: 456
- Bioloģiskie pētījumi un nepārdomāta attīstīšana: 459
- Daba un attīstība no patēriņa viedokļa: 462
- Ekonomiskā attīstība un dabas cikliskums: 470
- Biotehnoloģijas, tirdzniecība un attīstība: 475
- Vadītāji un biotehnoloģiju attīstība: 478
- Attīstība un vides ilgtspējīga izmantošana: 483
- Demogrāfiskā politika un vispusīga attīstība: 483
- Miers, taisnīgums un vispusīga attīstība: 494
- Miers un attīstība: 498
- Kristīgā antropoloģija un cilvēka attīstība: 522
- Pastorālais darbs sociālajā jomā un sabiedriskās dzīves attīstība: 527
- Dialogs starp reliģijām un cilvēka attīstība: 537
- Ģimene un sabiedrības attīstība: 553
- Ekonomiskās un sociālās attīstības modeļi: 563
- Ekonomika un patiesa attīstība: 564
- Sociālā mīlestība un personas attīstība: 581

Mīlestības civilizācija un personas attīstība: 582

AUDZINĀT, AUDZINĀŠANA

Kompendijs un tie, kas veic audzināšanu: 11

Sociālā mācība un sirdsapziņas audzināšana: 81, 83

Nāciju tiesības un audzināšana: 157

Sadarbība kopīgā labuma dēļ un audzināšana: 166

Līdzdalība un audzināšanas darbs: 191

Tiekšanās pēc patiesības un audzināšanas darbs: 198

Sabiedrības reforma un audzināšanas uzdevums: 198*

Svētā ģimene un audzināšana ģimenē: 210*

Laulība un bērnu audzināšana: 218, 237

Tie, kuri pēc šķiršanās noslēguši jaunu civillaulību, un bērnu audzināšana: 226

Faktiskā kopdzīve un bērnu audzināšana: 227

Ģimene un audzināšanas darba sociālais aspekts: 238, 239

Vecāki un bērnu tikumiskā audzināšana: 239

Vecāki un audzināšanas iestādes: 240, 241

Ģimene un vispusīga audzināšana: 242

Vecāki un audzināšanas iespēju izvēle: 242

Vecāki un seksuālā audzināšana: 243

Ģimene un audzināšana darbā: 249, 294

Politiskā darbība, ģimene un audzināšana: 252

Nodarbinātība un audzināšanas sistēma: 290

Bērnu darbs un audzināšana: 296

Arodbiedrības un strādājošo audzināšana: 307

Demokrātija un ideālu ieaudzināšana: 406

Sociālā mācība un audzināšana ticībā: 529

Kristīgās dzīves liecībai ir īpaša audzinoša vērtība: 530

Sociālā darbība un darbs personu izglītošanas un audzināšanas jomā: 557

AUGĻOŠANA

Praviešu tradīcija un augļošana: 323

Ekonomiskā darbība un augļošana: 341

AUTONOMIJA

Strādnieku līdzdalība un autonomija: 281

Tirgus un telpa, kurā darboties autonomi: 349

Autonoma ekonomiskā brīvība un cilvēka persona: 350

Subsidiaritāte un subjektu autonomija: 357

Mazākumtautības un autonomija: 387

AUTORITĀTE

Maģistērijs un no Kristus saņemtā autoritāte: 79

Pāvesta Pija XI morālā autoritāte: 92

Vecāku autoritātes īstenošana: 242

Atsaukšanās uz Baznīcas autoritāti: 574

BADS, IZSALKUMS

Baznīca, mīlestība un bads: 5
Kristus vārds "Es biju izsalcis...": 57
Tehnoloģijas un bads: 458
Biotehnoloģijas un cīņa pret badu: 478
Vide, nabadzība un bads: 482
Ekumeniskā sadarbība un bads: 535

BAGĀTĪBA, BAGĀTS, BAGĀTINĀT

Taisnīga pasaule, solidaritāte un bagātība: 174
Bagātība un pozitīva vērtība: 174
Valstu bagātība un jaunie labumi: 179
Mīlestība pret trūcīgajiem un alkātība: 184
Darbs – bagātības avots: 257
Darbs un Kristus bagātība: 262
Nelikumīgs īpašums un sabiedrības bagātība: 282
Apvienības un bagātību radīšana: 309
Vecā Derība un bagātība: 323
Jēzus un bagātība: 325
Jēzus, ticīgie un kļūšana bagātam Dieva priekšā: 326
Bagātība un dališanās: 329
Bagātību pieaugums un solidaritāte: 332
Ekonomika un bagātības vairošana: 334
Ražošana un bagātība: 337
Preču ražošana, pakalpojumi un bagātība: 338
Bagātība, globalizācija un nabadzība: 363
Bagātības un nabadzības robežas: 374
Solidāra cilvēku attīstība un bagātās valstis: 374

Dievs, cilvēks un attiecību bagātība: 428
Cilvēce un daudzveidības bagātība: 431
Kopīgais labums, valstis un bagātība: 442
Bagātība cilvēcei un pamatiedzīvotāji: 471
Miers, cilvēks un dvēseles bagātības: 495
Kultūra, kas spēj bagātināt cilvēku: 556

BAUŠĻI, DESMIT BAUŠĻI, DEKALOGS

Desmit baušļi, pienākumi un tiesības: 22
Desmit baušļi un dzīve sabiedrībā: 22
Dekalogs un sabiedrības attīstība: 23
Dekalogs un Dieva griba: 25
Jēzus baušļi: 40
Dabiskais likums, kas ir Dieva likums, un desmit baušļi: 22, 140
Asīzes miera dekalogs: 515

BAZNĪCA

Baznīca, svētceļojošā tauta, un Kristus: 1
Baznīca, Evaņģēlijs un trešais gadu tūkstošs: 2
Baznīca, Evaņģēlijs un sociālā mācība: 3, 7, 13
Baznīca, sociālā mācība un mīlestība: 5
Sociālā mācība un Baznīca: 8, 61
Baznīcas veiktais darbs un cilvēces liktenis: 8
Baznīca un sekulārais aspekts: 10
Kompēdijs un citu Baznīcu brāļi un māsas: 12

- Kompendijs, Baznīcas kalpojums: 14
- Baznīca, cilvēce un vēsture: 18
- Baznīca un visaptverošs un solidārs humānisms: 19
- Baznīca, Kungs un vēstures centrs: 31
- Trīsvienīgā dzīve Baznīcā: 32, 327
- Baznīca un cilvēka personas transcendence: 49
- Baznīca un cilvēces vienotība: 49
- Baznīca, pestīšana un Jēzus Kristus: 49
- Baznīca un Kristus Valstības iedīgļi un sākums: 49
- Baznīca un jaunas kristiešu kopienas: 50
- Baznīca, Valstība un Evaņģēlija vērtības: 50
- Baznīca un politiskā kopiena: 50, 425
- Baznīca, pestīšana un eshatoloģiskais mērķis: 51
- Baznīca un totalitārisma kārdinājumi: 51
- Baznīca – solidāra ar ikvienu vīrieti un sievieti: 60
- Baznīca – Dieva mīlestības sakraments: 60
- Baznīca – lietpratēja ar cilvēci saistītos jautājumos: 61, 62
- Cilvēks kā Baznīcas “primārais pamatceļš”: 62, 65
- Sociālā mācība, Baznīca un sludināšana: 63
- Baznīca, sociālā mācība un sūtība: 64, 65
- Sociālā mācība, evaņģelizācija un Baznīca: 66
- Sociālā mācība, pravietiskā funkcija un Baznīca: 67
- Sociālā mācība, kalpojums un Baznīca: 67
- Baznīca un tās kompetence, kas izriet no Evaņģēlija: 68, 81
- Baznīca, tās tiesības un pienākumi un sociālā mācība: 69
- Baznīcas tiesības evaņģelizēt: 70
- Baznīcas pienākums un sociālie jautājumi: 71
- Baznīcai pienākas izteikt spriedumu par jebkuru cilvēcisko realitāti: 71
- Baznīcas Tradīcija un sociālā mācība: 74
- Baznīca, cilvēciskās zināšanas un zinātne: 78
- Sociālā mācība ir Baznīcas sociālā mācība: 79
- Maģistērijs, Baznīca un sociālā mācība: 79
- Morāles mācība un Baznīca: 80
- Baznīca un visaptverošs skatījums uz cilvēku: 81, 82, 522
- Laji un Baznīcas laicīgā sūtība: 83
- Sociālā mācība un Baznīcas bērni: 84
- Sociālā mācība un citas Baznīcas: 84
- Baznīca – Māte un Skolotāja – un cilvēce: 86
- Sociālā mācība, krājums un Baznīca: 87, 162
- Baznīca un industriālā revolūcija: 88, 267
- Baznīcas “pilsonības statuss”: 90, 521
- Baznīca un reihs: 92
- Baznīca un sadarbība ar cilvēkiem: 94
- Gaudium et spes*, Baznīca un pasaule: 96

- Baznīcas institūcija un sociālais taisnīgums: 99
- Baznīca un Pasaules miera dienas: 99, 520
- Baznīca, sociālā mācība un pastoriālie centieni: 104
- Baznīca un cilvēks – Dieva dzīvais attēls: 105
- Baznīca, sabiedriskā dzīve un cilvēks: 106
- Baznīca un cilvēka personas cieņa: 107
- Baznīca un redukcionistiskās cilvēka koncepcijas: 125
- Baznīca un miesas un dvēseles vienotība: 129
- Sievietes vieta Baznīcā: 146
- Baznīca un cilvēktiesības: 152, 159
- Baznīca un sociālās mācības principi: 160, 161
- Baznīca un zemes labumu vispārējā piešķiruma princips: 172
- Baznīca un priekšroka nabadzīgajiem: 182, 184, 449
- Baznīca un žēlsirdības darbi: 184
- Baznīca un saikne starp tuvākmīlestību un taisnīgumu: 184
- Baznīca un sabiedrības dzīves izpausmes: 186
- Baznīca un laicīgo lietu neatkarība: 197
- Baznīca un ģimene: 211
- Baznīca un Kristus, Līgavaiņa, mīlestība pret Baznīcu: 219
- Ģimene – mājas Baznīca jeb mazā Baznīca: 220
- Baznīcas mācība par cilvēka seksualitāti: 224
- Baznīca un tie, kuri pēc šķiršanās noslēguši jaunu civillaulību: 226
- Rerum novarum*, Baznīca un darbs: 269
- Baznīca, kapitāls un darbs: 277
- Baznīca, bezdarbs un tiesības uz darbu: 287
- Baznīca un cilvēku vajadzības: 318
- Baznīca, Kristus un pasaule: 383
- Baznīca un izpratne par varu: 393
- Baznīca un nāvessods: 405
- Baznīca un demokrātiskā iekārta: 406
- Baznīca, politiskā kopiena un pilsoniskā sabiedrība: 417
- Baznīca un sociālais plurālisms: 417
- Katoliskā Baznīca un reliģiskā brīvība: 421
- Baznīca, valsts un reliģiskās organizācijas: 423
- Baznīca un politiskā kopiena: 424, 425, 427, 445
- Baznīca ir cieši saistīta ar cilvēci: 426
- Baznīca un tiesības uz juridisku atzīšanu: 426
- Baznīca un cilvēce: 431
- Baznīca un attiecības starp tautām: 433
- Baznīca un starptautiskā sabiedrība: 440
- Baznīca un Svētā krēsla suverēnā vara: 444
- Baznīcas legāti un valstu augstākā pārvalde: 445
- Baznīca un nabadzība, kas skar miljoniem cilvēku: 449
- Baznīca, progress, zinātne un tehnoloģijas: 457, 458
- Baznīca un vardarbība: 496
- Baznīca un bēgļi: 505
- Baznīca un miers pasaulē: 516

- Baznīca, miers, piedošana un izlīgšana: 517
- Baznīca un lūgšana par mieru: 519
- Baznīca un kristietības spēja nest atjaunotni: 521
- Baznīca un inkulturācija: 523
- Baznīca, sociālā mācība un pastoriālais darbs sociālajā jomā: 524, 525, 527, 530, 533
- Baznīca un dialogs ar jūdiem: 536
- Baznīca un dialogs ar citu reliģiju pārstāvjiem: 537
- Baznīca un Asizes tikšanās: 537
- Baznīca un Dieva tautas pienākums: 538
- Baznīca un bīskapa pienākums: 539
- Baznīca un ticīgo laju pienākums: 541, 549, 550
- Baznīca un cilvēka cieņas veicināšana: 552, 553
- Baznīca un kultūra: 554, 560
- Baznīca un plašsaziņas līdzekļi: 562
- Baznīca un valsts neatkarība no Baznīcas: 571
- Baznīca un kristiešu darbība politikā: 572, 573, 574
- Baznīca un cilvēka eksistences galīgā jēga: 576
- Baznīca par labo un ļauno: 578
- BĒĢĻI**
- Bēgļi – kara upuri: 505
- Baznīca, pastorālā klātbūtne un bēgļi: 505
- Bēgļi un cilvēktiesības: 505
- BĒRNI, DĒLS**
- Mīlestība, pamattiesības un bērni: 5
- Baznīca un cilvēku kā Tēva bērnu vienotība: 19, 39, 46
- Dievs Tēvs un Viņa bērnu vienotība Garā: 31, 122
- Dievišķo Personu un Dieva bērnu vienotība: 35, 255
- Dieva īstenotā pestīšana un Viņa bērnu atbilde: 39
- Dieva bērni augšāmcelties Kristū: 56
- Tiesības radīt un audzināt bērnus: 155
- Cilvēktiesības un bērnu izmantošana par kareivjiem: 158
- Bērnu izmantošana par kareivjiem un bruņotie konflikti: 158, 245, 512
- Ģimene un bērni: 210, 212, 216, 227, 237
- Ģimene, cilvēka persona un bērns: 212
- Laulība un bērnu adopcija: 218
- Laulība un bērni: 218, 225
- Tie, kuri pēc šķiršanās noslēguši jaunu civillaulību, un bērni: 226
- Baznīca un tie, kuri pēc šķiršanās noslēguši jaunu civillaulību, un viņu bērni: 226
- Dzīvības devēji un bērnu klātbūtne: 230
- Solidaritāte starp paaudzēm un bērns: 230
- Spriedumi par bērnu skaitu: 234
- Vecāku statuss un bērnu tiesības: 235
- Ģimene un bērnu audzināšana: 239, 240, 242
- Bērni un galvenie tikumi: 242
- Bērni un seksualitātes nozīme: 243
- Bērnu cieņa un tiesības: 244
- Bērnu situācija pasaulē: 245
- Bērnu pārdošana: 245
- Bērnu darbs: 245

“Telas bērni”: 245
Bērnu apprecināšana: 245
Bērni un pornogrāfija: 245
Bērni, ekspluatācija un pedofilija: 245
Politiskā darbība un bērnu audzināšana: 253
Darbs – pienākums pret savu tautu: 274
Darbs un bērnu audzināšana: 294
Bērnu darbs un ģimenes ienākumi: 296
Bērnu darba apstākļi: 301
Kungs un Zebedeja dēli: 379
Jēzus, māceklis un bērna paļāvība: 453
Miera nesēji, Dieva bērni: 492
Miers visiem cilvēkiem – vienīgā Dieva bērniem: 536
Evaņģēlijs un Dieva bērnu brīvība: 576
Ticīgie laji – apsoliņuma bērni: 579

BĒRNU AUDZINĀŠANA (sk. arī IZGLĪTĪBA)

Cilvēktiesības un tiesības audzināt bērnus: 155

BEZDARBS

Tik daudz bezdarbnieku meklē darbu: 5
Octogesima adveniens un bezdarbs: 100
Ģimene, darbs un bezdarbs: 249
Jaunās tehnoloģijas un bezdarba risks: 283
Bezdarbs – īsta sociālā nelaime: 287, 289
Cilvēciskā sagatavotība, tehnoloģija un bezdarbs: 290
Bezdarbs un tā negatīvā ietekme uz ģimeni: 294

Subsidijas un nenodarbināti strādnieki: 301
Pārmaiņas un strukturālais bezdarbs: 314

BIOCENTRISMS

Pareiza izpratne par vidi un biocentrismu: 463

BIOTEHNOLOĢIJAS

Biotehnoloģijas, cerības un pretestība: 472
Biotehnoloģiju paņēmieni, bioģenētika un ētika: 473
Biotehnoloģijas, taisnīgums un solidaritāte: 474
Starptautiskā solidaritāte un biotehnoloģijas: 475
Jaunattīstības valstis un biotehnoloģijas: 476
Zinātnieki, tehnoloģijas un biotehnoloģijas: 477
Biotehnoloģijas un tirdzniecība: 478
Politika, likumdevēji un biotehnoloģijas: 479
Informācija un biotehnoloģijas: 480

BIROKRĀTIJA

Subsidiaritāte un birokrācija: 187
Līdzdalība un lielais birokrātiskais aparāts: 191
Valsts struktūras un birokrātisks domāšanas veids: 354
Valsts pārvalde un pārlietu liela birokratizācija: 412

BĪSKAPS

Kompēndijs, bīskapi un bīskapu konferences: 7

Kompendijs pirmām kārtām paredzēts biskapiem: 11
Sociālā mācība, Maģistērijs un biskapi: 79
Sociālā mācība, biskapi un pāvesti: 80, 87
Mit brennender Sorge un Vācijas biskapi: 92
Biskaps un sabiedrības evaņģelizācija: 539
Biskaps un sociālās mācības izplatīšana: 539

BĪSKAPU KONFERENCE

Bīskapu konferences un kompendijs: 7, 8

BRĀLĪGS, BRĀLĪGUMS, BRĀLĪBA

Cilvēks, Dieva mīlestība un brālīgas attiecības: 4
Ekumeniskā sadarbība un brālība: 12, 535
Dieva iecerētā brālība: 17
Baznīca, brālīga kopība un cilvēku cieņa: 51
Mīlestība un vispārējā brālība: 54
Brālība un patiesības Valstība: 57
Cilvēks, morāles likums un brālība: 137
Vienlīdzība un brālība starp cilvēkiem: 144
Dāvanu došana nabagiem un brāļu mīlestība: 184
Aicinājums uz mīlestību un brālību: 207
Praktizēt brālību – apveltīt darbu ar tā cildenāko jēgu: 261
Piederība pie brālīgas kopienas: 264
Ekonomiskie labumi, dzīve sabiedrībā un brālība: 325

Pilsoniskā dzīve un brālība: 390
Brālības princips un pilsoniskā draudzība: 390
Lielā franču revolūcija un brālība: 390*
Sabiedrības morāle un brālīgs dialogs: 420
Katehēze un brālīgāka sabiedrība: 529
Ticīgie laji, kultūra un brālības vērtība: 558

BRĪVAIS LAIKS

Cilvēks, pietiekama atpūta un brīvais laiks: 284
Brīvais laiks, ko veltīt ģimenes dzīvei: 284

BRĪVĀ TIRGUS INSTITŪTS

Brīvais tirgus – sociāli svarīgs institūts: 347
Brīvais tirgus var pārvērsties par nehumānu un atsvešinātu institūtu: 348

BRĪVĪBA, BRĪVS (sk. arī BRĪVAIS LAIKS)

Evaņģēlijs un patiesa brīvība: 2
Visaptverošs humānisms un brīvība: 19
Izceļošana un brīvības iegūšana: 21
Jēzus nes brīvību gūstekņiem: 28
Trīsvienīgā Mīlestība un cilvēka brīvība: 34
Viss radītais un gara brīvība: 44
Dieva iecere un cilvēka brīvība: 45
Cilvēks pazemībā un brīvībā visu Kristū pieņem no Dieva kā dāvanu: 46
Cilvēka persona, galīgais mērķis un brīvība: 48

- Reliģiskās brīvības princips un tā nozīme vēsturē un kultūrā: 50
- Kristiešu kopiena un brīvības asnu meklējumi: 53
- Viss labais, brīvība un Dieva Valstība: 57
- Marija – brīvības pilnīgākā ikona: 59
- Sociālā mācība un brīvības ieceres: 63
- Sociālā mācība, filozofija un brīvība: 77
- Quadragesimo anno* un apvienību brīvība: 91
- Pacem in terris* un dzīve sabiedrībā, kur attiecību pamatā ir brīvība: 95
- Dignitatis humanae* un reliģiskā brīvība: 97
- Pasaules pārvaldīšana, brīvība un izmantošana: 113
- Grēks un brīvība: 116, 117
- Sociālais grēks un citu cilvēku brīvība: 128
- Persona, brīvība un brīvības akti: 131
- Cilvēks un brīvības ierobežojumi: 133
- Cilvēks un brīvības vērtība: 135
- Brīvība nav pretrunā cilvēka kā radības atkarībai no Dieva: 136
- Brīvība un ekonomiskie nosacījumi: 137
- Brīvība un paklausība patiesībai: 138, 139, 155
- Brīvība un dabiskais morāles likums: 140, 142, 143
- Tiesības uz reliģisko brīvību: 155, 553
- Sociālās mācības principi un brīvība: 163
- Kopīgais labums un saziņas brīvība: 166
- Privātīpašums un cilvēciskā brīvība: 176
- Subsidiaritāte un brīvība: 186, 187
- Solidaritāte un cilvēka brīvība: 194
- Sociālās vērtības, attīstība un brīvība: 197
- Brīvība un personas cieņa: 199, 200
- Mīlestība un brīvības vērtība: 205
- Faktiskā kopdzīve un brīvība: 227
- Bērnu skaits un laulāto pāru brīvība: 234
- Ģimene, audzināšanas darbs un brīvība: 238, 252
- Vecāki, izglītības iestādes un brīvība: 241
- Ģimenes ienākumi – brīvības garantants: 250
- Sabata atpūta un brīvība: 258
- Reliģiskā brīvība un brīvdienas: 286
- Alga, taisnīgums un līguma brīvība: 302
- Ekonomiskā nelīdzsvarotība un tautu brīvība: 321
- Ekonomika un brīvības pilnība: 326
- Kapitālisms un brīva jaunrade: 335, 336
- Tirgus, tiesību normas un brīvība: 350, 352
- Ekonomika, individuālā brīvība un valsts darbība: 354
- Globalizācija un tirdzniecības brīvība: 366
- Kristiešu attieksme pret varu un brīva paklausība: 380, 383
- Politiskā kopiena, tauta un brīvība: 385
- Mazākumtautības un pienākums veicināt brīvību: 387

Pilsoniskā draudzība un brīvības princips: 390
Netaisnīgi likumi, sadarbība un brīvība: 399
Pilsonu īstenotā uzraudzība un ievēlēto amatpersonu brīvība: 409
Informācija un brīvība: 415
Tiesības uz sabiedrisko un pilsonisko brīvību: 421, 422, 443, 424
Baznīca, atzišana un brīvība: 426
Cilvēka radišana un brīvība: 428
Cilvēces vienotība un brīvība: 432
Valstu līdzaspastāvēšana un brīvība: 433
Valsts suverenitāte un brīvība: 435
Starptautiskā kārtība un ikvienas nācijas brīvība: 438
ANO un tautu brīvība: 440
Svētais krēsls un brīvība: 445
Nabadzība un brīvības trūkums: 447
Zinātne, biotehnoloģijas un brīvība: 477
Vardarbība un cilvēcisko būtņu brīvība: 496
Aizsardzība, bruņotie spēki un valsts brīvība: 502
Pestīšana un cilvēciskās brīvības ierobežotība: 526
Sakārtota un auglīga līdzaspastāvēšana sabiedrībā un brīvība: 527
Sociālā katehēze un brīvība: 530
Kultūra, brīvība un plašsaziņas līdzekļi: 557
Politiskā vara un brīvības spēks: 567
Valsts neatkarība no Baznīcas, vienotība un brīvība: 571
Kristus Evanģēlijs un cilvēciskā brīvība: 576

BRUŅOTA CĪŅA (sk. arī **CĪŅA**)
Pretošanās tiesības un bruņota cīņa: 401

CENTIENI IZNĪCINĀT (sk. arī **CĪŅA**)
Centieni iznīcināt ienaidnieku un progresu faktori: 438

CERĪBA
Cerība uz Kristu, vēstures mērķi: 1
Sociālā mācība un cerība uz pilnīgu taisnību: 3
Cerība mūsdienu sarežģītajās situācijās: 9
Kompendijs un raudzīšanās nākotnē ar cerību: 10
Cerība un dialogs ar reliģijām: 12
Ticība un nelokāma cerība uz Dievu: 39
Cerība un darbs pašreizējā realitātē: 56
Marija – Izraēļa taisnīgo ļaužu cerības mantiniece: 59
Baznīca un cilvēku cerības: 60
Kristīgais reālisms un cerības gaisma: 121
Radišana un cerība: 123
Cilvēki, kuriem nav cerību uz labāku nākotni: 182
Jēzus un sabiedriskā dzīve kā cerības iespēja: 196
Patiesība par laulāto mīlestību – cerības avots: 223
Tie, kuri pēc šķiršanās ir noslēguši jaunu civillaulību, un atbalsts cerībā: 226
Izpratne par darba jēgu un uzdevumiem un jaunas cerības: 269
Ekonomiskā darbība, cerība un jauns humānisms: 326
Globalizācija un jaunas cerības: 362

Psalmi un cerība uz ideālu, Jahvem
uzticīgu ķēniņu: 378
Bruņota cīņa un pamatota cerība
uz izdošanos: 401
Cerības zīme un nāvessods: 405
Biotehnoloģiju paņēmieni, bioģe-
nētika un cerība: 472
Laju garīgums un eksistences ap-
veltīšana ar cerību: 545
Mocekļi patiesības dēļ – cerības
liecinieki: 570
Kristiešu veiktais darbs pasaulē un
cerība: 578, 579

CIEŅA, CILVĒKA CIEŅA

Baznīca, cilvēks un cilvēka cieņa: 3,
51, 63, 551, 552
Dievs, cilvēks un cilvēka transcen-
dentā cieņa: 4
Jauna sociālā kārtība, cilvēka cieņa
un cilvēka persona: 19
Ekonomiskā dzīve un personas
cieņa: 27
Trīsvienīgā Milestība un cilvēka
cieņa: 34
Cilvēka darbība un personas cieņa:
35
Antropoloģija un personas cieņa: 37
Labumi, cilvēka cieņa un Valstība:
57
Prāts un cilvēka cieņa: 75
Cilvēka cieņa un sociālā mācība: 84
Rerum novarum un nabadzīgo cil-
vēku cieņa: 89
Ekonomikas izaugsme un cilvēka
cieņa: 94
Pacem in terris un cilvēka cieņa: 95
Reliģiskā brīvība un personas cie-
ņa: 97
Attīstība un citu cilvēku cieņas re-
spektēšana: 98

Cieņa, kas piemīt darbam, un per-
sona: 101
Pārmaiņas un cilvēka cieņa: 104
Dievs un cilvēka nepārspējamā
cieņa: 105
Sociālā mācība un personas cieņa:
107, 124, 160
Dieva attēls un personas cieņa: 108
Virietim un sievietei piemīt viena
un tā pati cieņa: 111
Šķelšanās un personas cieņa: 116
Sociālais grēks un līdzcilvēka cieņa:
118
Cilvēks – pārāks par materiālo
pasauli, jo apveltīts ar neatkārtot-
jamu cieņu: 128
Taisnīga sabiedrība un personas
cieņa: 132
Cilvēka cieņa un sava tuvākā re-
spektēšana: 132
Vara, brīvība un personas cieņa: 133
Morāliskā dzīve un personas cieņa:
134
Cilvēka cieņa un brīva izvēle: 135
Atbrīvošana, netaisnības un cilvēka
cieņa: 137
Dabiskais likums un personas cie-
ņa: 140
Visiem cilvēkiem ir viena un tā pati
cieņa: 144
Iemiesošanās, vienlīdzība un cieņa:
144
Cilvēka cieņa un kopīgā izaugsme:
145
Dzimumu vienlīdzīgā cieņa: 146
Personas ar invaliditāti un cilvēka
cieņa: 148
Cilvēka cieņa un cilvēktiesības:
152, 153, 154
Reliģiskā brīvība un personas cie-
ņa: 155

- Personas cieņa un kopīgais labums: 164
- Personas cieņa un apvienības: 185
- Solidaritāte, vienlīdzība un cieņa: 192
- Sociālās vērtības un personas cieņa: 197
- Sabiedrība, patiesība un personas cieņa: 198, 205
- Brīvība un ikvienas personas cieņa: 199, 205
- Personas cieņa un derīguma kritērijs: 202
- Jēzus un laulības institūta cieņa: 210
- Laulība, bērni un cieņa: 212
- Kultūra un laulības cieņa: 216
- Mīlestība, persona un cieņa: 221
- Homoseksuālas personas un cieņa: 228
- Valsts varas iestādes un pilsoņu cieņa: 229
- Pēcnācēju radišana un cilvēciskās būtnes cieņa: 230
- Sterilizācija un personas cieņa: 234
- Taisnīgums, solidaritāte un cilvēka dzīvības cieņa: 234
- Asistētā radišana un personas cieņa: 235
- Klonēšana un personas cieņa: 236
- Ģimene, audzināšana un cilvēka cieņa: 238
- Bērnu cieņa: 244
- Noziedzīgi nodarījumi, kas skar bērnu cieņu: 245
- Vēsture un strādnieku cieņas aizskaršana: 267
- Rerum novarum* un strādnieku cieņa: 268
- Darbs un cieņa, ko rod cilvēka dzīve: 269
- Darbs subjektīvā nozīmē un cilvēka cieņa: 270, 271
- Darbs un cilvēka cieņa: 287
- Darbs un sievietes cieņa: 295
- Bērnu darbs un cilvēka cieņa: 296
- Imigranti un cilvēka cieņa: 298
- Strādnieku tiesības un personas cieņa: 301
- Ienākumu sadale un cilvēka cieņa: 303
- Tiesības uz darbu un strādnieku cieņa: 309
- Likumi un strādnieku cieņa: 316
- Pārmaiņas un darbam piemītošā cieņa: 319
- Nevienlīdzība un strādnieku cieņa: 321
- Ekonomiskā dzīve un personas cieņa: 331
- Uzņēmējdarbība, peļņa un personas cieņa: 340
- Uzņēmēji un strādnieku cieņa: 344
- Subsidiaritāte un subjektu cieņa: 357
- Pašreizējie procesi un cilvēka cieņa: 372
- Attīstības modeļi un personas cieņa: 373
- Bagātās valstis un cilvēka cieņa: 372
- Mazākumtautības un to locekļu cieņa: 387
- Politiskā kopiena un personas cieņa: 388
- Varai piemītošā cieņa un morālā kārtība: 396
- Vērtības un personas cieņa: 397
- Taisnīgi likumi un apcietināto personu cieņa: 398
- Kapelāni un apcietināto personu cieņa: 403

- Kriminālatbildība un personas
cieņa: 404
- Sods un personas cieņa: 405
- Demokrātija un personas cieņa:
407
- Informatīvā sistēma un personas
cieņa: 415
- Reliģiskie spaidi un personas cieņa:
421
- Cilvēks, radīts pēc Dieva attēla un
apveltīts ar neatkārtojamu cieņu:
428
- Dieva derība un cilvēka dzīvības
cieņa: 429
- Cilvēciskās būtnes – vienlīdzīgas
tām piemītošās dabiskās cieņas
ziņā: 432
- Vienlīdzīgā visu tautu cieņa: 437
- ANO un cilvēka cieņa: 440
- Svētais krēsls un cilvēka cieņa: 445
- Tiesības uz attīstību un cilvēka
cieņa: 446
- Cieņa, kas cilvēkam pienākas tāpēc,
ka viņš ir cilvēks: 448
- Zinātnieki un cilvēka cieņa: 458
- Daba un personas cieņa: 463
- Tehnoloģijas, ētika un cilvēka cie-
ņa: 465
- Demogrāfija, vide un personas
cieņa: 483
- Ūdens un cilvēcisko būtņu cieņa:
484, 485
- Miers un cilvēka cieņa: 494
- Vardarbība un cilvēcisko būtņu
cieņa: 496
- Humanitārās tiesību normas un
cilvēka cieņa: 505
- Bēgļi un cilvēka cieņa: 505
- Terorisms un cilvēka cieņa: 514
- Antropoloģija un personas cieņa:
522
- Ekumenisms un personas cieņa: 535
- Jūdi un cilvēka cieņas aizstāvība:
536
- Kristieši un personas cieņa: 538
- Ticīgie laji un priesteri, pravietiskās
un karaliskās sūtības cieņa: 541
- Apdomība un personas cieņa: 548*
- Cilvēka cieņa un tiesības uz dzīvi-
bu: 553
- Cieņa un cilvēka reliģiskais aspekts:
553
- Tiesības uz kultūru un personas
cieņa: 557
- Attīstība, cilvēka cieņa un tautu
cieņa: 563
- Politika un cilvēka personas cieņa:
566
- Kristiešu mocekļi un cilvēka cieņa:
570
- Kristus Evaņģēlijs un personas
cieņa: 576
- CIEŠANAS** (sk. arī **POSTS, NABA-
DZĪBA**)
- Izceļošanas grāmata un Izraēļa tau-
tas ciešanas Ēģiptē: 21
- CIETUMS, IESLODZĪTIE, BIJUŠIE
IESLODZĪTIE**
- Jēzus un ieslodzīto apmeklēšana: 57
- Bezdarbs un bijušie ieslodzītie: 289
- Notiesāto personu cieņa un cietu-
mi: 403
- Cietuma kapelāni: 403
- CILVĒCE, CILVĒKU SAIME**
- Jaunais mīlestības likums un cil-
vēce: 3
- Sociālie jautājumi un cilvēce: 3
- Cilvēce, kuru saista kopīgs liktenis:
6

- Baznīca un cilvēces liktenis: 8, 18
 Cilvēces gudrība, civilizācija un kultūra: 14
 Cilvēce un pestīšanas iecere: 17
 Vatikāna II koncils un cilvēku saime: 18
 Morālie un sociālie tikumi un jaunā cilvēce: 19
 Radīšanas principi un cilvēce: 26
 Mūsu pirmvecāku krišana grēkā un cilvēce: 27
 Dieva nesavtīgā mīlestība pret cilvēci: 31, 54
 Cilvēce un savstarpējā vienotība: 33
 Cilvēce un savstarpējā atkarība: 33
 Dabiskais likums un cilvēce: 37
 Cilvēces pretenzijas pašai glābt sevi – kļūda: 38
 Cilvēces liktenis un Dieva dāvana: 48
 Valstība, Baznīca un visa cilvēce: 50, 53
 Baznīca un cilvēce: 51
 Savstarpējā mīlestība – cilvēces mērķis: 55
 Marijas “fiat” un cilvēce: 59
 Marija – cilvēces brīvības ikona: 59
 Baznīca un cilvēce: 60, 96
 Baznīca un visaptverošs skatījums uz cilvēci: 81
 Sociālā mācība un cilvēces potenciāls: 84
Populorum progressio, attīstība un cilvēce: 98
 Pirmgrēks un cilvēce: 115
 Attiecību saraušana ar Jahvi, grēks un cilvēku saime: 116
 Radīšana, Pestītājs un cilvēce: 123
 Cilvēka cieņa un visa cilvēce: 145
Vispārējā cilvēktiesību deklarācija un cilvēce: 152
 Starptautiskie tiesību akti un cilvēces labums: 157
 Starptautiskā sadarbība un cilvēces labums 166
 Jēzus pashālais noslēpums un paties cilvēces labums 170
 Vispārējais labumu piešķirums un cilvēce: 177
 Jauni atklājumi un cilvēces kopīgais mantojums: 179
 Cilvēces vēsture un attiecības: 192
 Jēzus no Nācaretes un cilvēce: 196, 219, 453
 Kungs un cilvēce, kuru evaņģelizēt: 259
 Darbs un cilvēce: 261
 Darbs un cilvēces kopīgais labums: 287
 Zinātne, pārmaiņas un cilvēce: 320
 Cilvēku saime un globalizācija: 322
 Ekonomika un cilvēces attīstība solidaritātē: 332, 333, 373
 Progress un cilvēce: 333
 Uzņēmējdarbība un cilvēces attīstība: 342
 Globalizācija un cilvēce: 362
 Ekonomiskā sistēma un cilvēce: 371
 Starptautiskās institūcijas un cilvēce: 371
 Ekonomiskā attīstība un cilvēce: 372
 Morāliska un reliģiska kārtība un cilvēce: 384
 Informācijas sistēma un cilvēce: 415
 Dieva darbība un cilvēce: 428, 430
 Dieva derība ar Noasu un cilvēce: 429
 Kungs Jēzus – jaunās cilvēces pirmtēls: 431

- Cilvēces vienotība: 431, 432
 Cilvēce un pasaules cilvēku saime: 432
 Cilvēces vienotība un ideoloģijas: 433
 Atsevišķas nācijas un visas cilvēku saimes kopīgais labums: 434
 Vispārējais morāles likums un cilvēce: 436
 Karš un cilvēce: 438
 Maģistērijs un cilvēku saimes miera līdzaspastāvēšana: 441
 Svētais krēsls un visas cilvēces kopīgais labums: 444
 Baznīca, pilsoniskā vara un cilvēce: 445
 Cilvēce un tiesības uz attīstību: 446
 Nākamās paaudzes un cilvēku saime: 446
 Sadarbība un cilvēce: 448
 Cilvēces sasniegumi un Dieva dāvanums: 457
 Zinātne kalpo cilvēcei: 458
 Mūsdienu cilvēce un vide: 465, 466
 Pamatiedzīvotāji, viņu pieredze – neaizstājamas bagātības avots visai cilvēcei: 471
 Biotehnoloģijas un materiāli, kas pieder cilvēcei: 477
 Vardarbība un patiesība par cilvēci: 496
 Karš – cilvēces sakāve: 497
 Cilvēku grupu iznīcināšana – noziegums pret cilvēci: 506
 Starptautiskā Krimināltiesība un noziegumi pret cilvēci: 506
 Masu iznīcināšanas ieroči un cilvēce: 509
 Terorisms un apvainojums visai cilvēcei: 514
 Sociālās darbības morālais pamats un cilvēces labums: 522
 Cilvēces kopīgās vērtības: 537
 Cilvēces vēsture un brīvi izvēlēta rīcība: 552
 Persona, Baznīca un cilvēce: 552
 Kultūras ētiskais aspekts un cilvēce: 556
 Cilvēce un mīlestības civilizācija: 582
- CILVĒCISKUMS**
 Desmit baušļi un cilvēka patiesais cilvēciskums: 22
 Visa mūsu kopīgā cilvēciskuma noliegums: 148
 Darbs – cilvēka pilnīga cilvēciskuma izpausme: 263, 274
 Ekonomiskā iniciatīva un cilvēka kā radoša un uz saskarsmi vērsta subjekta cilvēciskums: 336
 Augļošana un brāļi savā cilvēciskumā: 341
 Bagātās valstis un cilvēciskuma zaudēšana: 374
 Cilvēki un to kopīgais cilvēciskums: 499
 Cilvēciskuma princips un kara sekas: 505
 Ordeņlaudis un jauns cilvēciskums: 540
- CILVĒKS, CILVĒCE, VĪRIETIS UN SIEVIETE**
 Visa cilvēka un visas cilvēces pestīšana: 1
 Tauta, Baznīca un sociālā mācība: 3
 Baznīca, cilvēks un viņa aicinājums uz kopību: 3, 63
 Baznīca, cilvēks, taisnība un miers: 3, 63
 Dieva mīlestība, cilvēks un transcendentā cieņa: 4

- Cilvēce, Dieva mīlestība un sociālās struktūras: 4
- Sociālā mācība, cilvēks un cilvēce: 5
- Cilvēces progress: 6
- Evaņģēlija sastapšanās ar cilvēka problēmām: 8
- Baznīca, kompendijs un cilvēces labums: 10
- Kompendijs – Baznīcas kalpojums cilvēcei: 13
- Kompendijs un cilvēce, izklāsta atslēga: 13, 14, 15, 16, 17
- Patiesība par cilvēku un viņa uzdevumi: 16
- Baznīca un cilvēks, kas jāglābj: 18
- Dievs un cilvēki, kas organizēti sabiedrībā: 20
- Dieva mīlestība pret cilvēku un darbi vēsturē: 21
- Desmit baušļi un cilvēcība: 22
- Dieva Gars, cilvēks, taisnība un žēlastība: 25
- Vīrietis, sieviete, radišana un Kunga darbs: 26, 326
- Attiecību pārrāvums ar Dievu un starp vīrieti un sievieti: 27
- Attiecību pārrāvums ar Dievu un starp cilvēci un citām radībām: 27
- Jēzus un Dieva un cilvēces kopīgā vēsture: 28
- Trīsvienīgā Mīlestība un cilvēka sociālā daba: 34
- Cilvēks – vienīgā radība, ko Dievs gribējis tās pašas dēļ: 34, 133
- Vīrieša un sievietes radišana pēc Dieva attēla: 36
- Sociālā daba un attiecības starp vīrieti un sievieti: 37
- Ticība, cilvēks un uzticēšanās Dievam: 39
- Ticība, cilvēks, Dieva mīlestība un brāļu un māsu mīlestība: 39, 40
- Cilvēks, sociālā dzīve un Dieva iecere: 40
- Kristus mācekļi, žēlastība un jauna dzīvība visiem cilvēkiem: 41
- Cilvēks un īstas attiecības ar citiem: 43
- Cilvēks un attiecības ar radīto pasauli: 44
- Cilvēks un Dieva radība: 44
- Cilvēks Dieva ieceres gaismā: 45
- Cilvēks un radīto lietu likumi un vērtības: 45
- Dievs, cilvēks, konflikts un mīlestība: 46
- Cilvēks un Dievs kā galējais mērķis: 47, 48
- Baznīca un cilvēku saime: 51
- Baznīca un visa cilvēka aicinājums: 51
- Dievs un cilvēku sociālās attiecības: 52
- Cilvēks un radība bez verdzības: 56
- Dievs, cilvēka cieņa un Valstība: 57
- Cilvēks, Dieva gribēta un izraudzīta radība: 58
- Baznīca, cilvēce un visi cilvēki: 60
- Cilvēks un Kristus izpērkošā mīlestība: 61
- Baznīca, cilvēks, sociālā mācība un sabiedrība: 62
- Cilvēks kā Baznīcas primārais pamatceļš: 62
- Sociālā mācība, Evaņģēlijs cilvēku šodienā: 63
- Cilvēks, pārdabiskais un dabiskais: 64
- Cilvēks, cilvēks Ādams un cilvēks Kristus: 64
- Viss cilvēks un Evaņģēlija pestījošā norise: 65

- Evaņģēlijs un cilvēka konkrētā dzīve: 66
 Sociālā mācība, pestīšana un cilvēks: 67, 69, 81
 Baznīcas reliģiskā sūtība un cilvēks: 68
 Baznīca, kas cilvēkam māca ticības patiesību: 70
 Cilvēka laicīgā atbildība un Baznīca: 70
 Sociālā mācība un cilvēka eksistence: 72
 Sociālā mācība, Dieva iecere un cilvēks: 74
 Ticības "zināšanas" un cilvēku dzīve: 75
 Kristus noslēpums un cilvēka noslēpums: 75
 Sociālā mācība, disciplīnas un patiesība par cilvēku: 76
 Baznīca, cilvēks, dabaszinātnes un sociālās zinātnes: 78, 78*
 Baznīca un visaptverošs skatījums uz cilvēku: 81, 82
 Sociālā mācība un labas gribas cilvēki: 84
 Baznīca un cilvēka pestīšanas liktenis: 86
 Baznīca, mantojums un cilvēku dzīve sabiedrībā: 87
 Cilvēka depersonalizācija: 93*
 Cilvēks – sociālās dzīves subjekts un pamats: 106
 Cilvēks, dvēsele un sociālā mācība: 107
 Cilvēks – radīts pēc Dieva attēla: 108
 Cilvēka dzīve kā Dieva meklējumi: 109
 Cilvēks, sociālais aspekts un cilvēka daba: 110
 Vīrietis un sievietē: 111
 Vīrietis, sievietē un attiecības ar citiem: 112
 Vīrieša un sievietes dzīve – svētā un neaizskarama: 112
 Vīrietis, sievietē un visas citas radības: 113
 Cilvēks un radības vērtība: 113
 Cilvēks un attiecības ar sevi: 114
 Cilvēka radīšana un pirmgrēks: 115
 Cilvēks, grēks un personiskais un sociālais ievainojums: 116
 Grēks – no brīvas gribas izdarīts atsevišķa cilvēka akts: 117
 Pirmgrēks un cilvēka papildījums: 120
 Cilvēks, grēks un kristīgā cerība: 121
 Redukcionistiski uzskati par cilvēku: 124
 Patiesība par cilvēku un Baznīcas rūpes: 125, 126
 Cilvēks, miesas un dvēseles vienotība: 127
 Cilvēks, miesiskums un materiālā pasaule: 128
 Cilvēks, garīgums un realitātes struktūra: 128
 Cilvēks un garīga un nemirstīga dvēsele: 128
 Cilvēks – garīga un materiāla būtne: 129
 Cilvēks, atvērtība, bezgalība un radītās būtnes: 130
 Cilvēks – vienreizīga un neatkārtojama būtne: 131
 Cilvēks kā "es": 131
 Cilvēks, iekšējā pasaule un Visums: 133
 Skatījums uz cilvēku kā personu: 133

- Atbildība un cilvēka cienīga sabiedrība: 134
- Cilvēks un brīvība: 135, 199
- Brīvība un cilvēka neatkarība no Dieva: 136
- Brīvība, morālais likums un cilvēks: 136, 137
- Cilvēks, morāliiski labi darbi un patiesība: 138, 139
- Dabiskais likums, cilvēce un kopīgie principi: 141
- Dabiskais likums un cilvēka sirds: 141
- Cilvēks, brīvība un sacelšanās pret Dievu: 143
- Jēzus, cilvēks un kopība ar Dievu: 143
- Cilvēku vienlīdzība un brālība: 144
- Vienlīdzīgas iespējas vīriešiem un sievietēm: 145
- Vīrieši, sievietes un vispārējā brālība: 145
- Sieviete, vīrietis un savstarpējā papildināmība: 146, 147
- Cilvēki ar invaliditāti un cilvēka lielums: 148
- Cilvēks – sociāla būtne: 149, 149*
- Cilvēks un nesabiedriskas uzvedības asni: 150
- Sabiedrība, attiecības un cilvēka kalpošana: 150
- Sabiedrība un cilvēka daba: 151
- Reliģiskā brīvība un patiesa attīstība: 155
- Cilvēka pienākumu saistība ar tiesībām: 156
- Kas ir patiesi attiecībā uz cilvēkiem, tāds ir arī attiecībā uz tautām: 157
- Nemainīgie principi un patiesība par cilvēku: 160
- Cilvēks un sabiedriskās dzīves jēga: 163
- Kopīgais labums – labums visiem cilvēkiem: 165
- Kopīgais labums un cilvēka tiesmes: 167, 167*
- Dievs, pasaule un labumu piešķirums visiem cilvēkiem: 171
- Cilvēks, labklājība un attīstība: 172
- Labumu kopīgais lietojums un cilvēka daba: 172
- Darbs, cilvēks un zeme: 176
- Cilvēks un ārējās lietas kā kopīgs labums: 178
- Jauni atklājumi un cilvēka vajadzības: 179
- Cilvēks, ipašums un verdzība: 181
- Posts un cilvēka vājums: 183
- Jēzus no Nācaretes – jaunais cilvēks: 196
- Jēzus no Nācaretes, cilvēce, solidaritāte un mīlestība: 196
- Sociālā mācība un cilvēka cienīga sabiedrība: 197
- Cilvēks, līgumsaistības un taisnīgums: 203
- Sabiedrība, cilvēka cieņa un vērtības: 205
- Taisnīgums, cilvēki un materiālie labumi: 206, 582
- Mīlestība un cilvēks: 206, 582
- Cilvēka radišana: 209
- Laulība starp vienu vīrieti un vienu sievieti: 211
- Ģimene un cilvēks: 212
- Sociālie modeļi, cilvēka un ģimenes labums: 214
- Laulība, cilvēks un Dievs: 215
- Poligāmija un vīrieša un sievietes cieņa: 217

- Dieva un cilvēces derība un kopība: 219, 219*
- Jēzus Kristus – Līgavainis un vīrs: 219
- Mīlestība, cilvēks un patiesas sevis dāvāšana: 221
- Vīrietis, sieviete un seksuālā identitāte: 224
- Dievs un Jēzus Kristus mil visu cilvēci: 225
- Laulība – derība starp vienu vīrieti un vienu sievieti: 227
- Patiesība par cilvēku un homoseksuālas savienības: 228
- Izglītības darbs un cilvēks: 238, 240, 242
- Cilvēks un darbs ģimenē: 251
- Darbs un cilvēka sākotnējais stāvoklis: 256
- Dievs, darbs un cilvēka dzīves mērķis: 257
- Cilvēks, darbs un atpūta: 258
- Jēzus, cilvēks un darbs: 260
- Jēzus, darbs un sabats cilvēka dēļ: 261
- Cilvēks un kosmosa kārtība: 262
- Cilvēks, darbs un svētdarīšana: 263
- Baznīcas tēvi, cilvēks un darbs: 265, 266
- Darbs cilvēka dzīvē: 269
- Darba objektīvā nozīme un cilvēks: 270, 272
- Darba subjektīvā nozīme un cilvēks: 270, 271, 272
- Darba mērķis un cilvēks: 272
- Viena cilvēka darbs un citu cilvēku darbs: 273
- Darbs un cilvēka pienākums un saistības: 274
- Darbs un cilvēku identitāte: 275
- Darbs, kapitāls un cilvēks: 277, 278
- Darbs, atsvešinātība un cilvēks: 280
- Ekonomika un kalpošana cilvēkam: 283
- Darbs – cilvēka tiesības un labums: 287
- Ģimenes dzīve, cilvēka tiesības un aicinājums: 294
- Darba atbildība un cilvēks: 302
- Darbs, pārmaiņas un cilvēks: 317, 318
- Darbs, vispārējums un cilvēks: 322
- Humānisms darba jomā un cilvēks: 322
- Atklāsme, ekonomiskie labumi un cilvēks: 323, 324, 325, 326, 328, 329
- Ētika, ekonomika un cilvēks: 330, 331, 332, 333, 334
- Cilvēks – ekonomiskās dzīves centrs un mērķis: 331
- Ekonomiskās darbības iniciatīva un cilvēks: 336, 337, 343
- Uzņēmējdarbība, ekonomika un kalpošana cilvēkam: 339
- Uzņēmējdarbība, cilvēks un prasība pēc kvalitātes: 345
- Tirgus un visa cilvēka attīstība: 348
- Cilvēks – labumu ražotājs un patērētājs: 350
- Politika un cilvēka cieņa: 372
- Bagātās valstis un cilvēka cieņa: 374
- Bagātās valstis, labklājība un cilvēks: 374
- Cilvēka dzīves materiālais aspekts: 375
- Jaunas vajadzības un vispusīgs priekšstats par cilvēku: 376
- Valdnieks – cilvēku draugs: 378
- Jēzus, laicīgā vara un cilvēks: 379
- Cilvēks – pēc dabas sabiedriska un politiska radība: 384

- Cilvēks – persona un indivīds: 391
 Dabiskais likums un cilvēka sirds: 397, 436
 Vara, pilsonis un cilvēks: 398
 Baznīca, skatījums uz cilvēku un ideoloģijas: 417
 Sirdsapziņas un reliģijas brīvība un cilvēks: 422
 Baznīca, politiskā kopiena un kalpošana cilvēkam: 425, 445
 Dievs un cilvēks kā Viņa attēls: 428, 576
 Dievs, cilvēks un viņa izaugsmei nepieciešamie labumi: 428
 Cilvēks un radības stāvoklis: 429
 Jēzus un cilvēka piepildījums: 431
 Morālais likums un cilvēku dzīve: 436
 Radītājs, radība un cilvēks: 451
 Cilvēks, pasaule un cilvēka identitāte: 452
 Atšķirība starp cilvēku un dabu: 454
 Kristus un cilvēka iekšējā pasaule: 455
 Mīlestība, cilvēks un sākotnējā iecere: 455
 Cilvēks un materiālo lietu pasaule: 456
 Cilvēks un zinātnes un tehnoloģijas palīdzība: 456
 Cilvēks un pavēle pakļaut zemi: 456
 Cilvēka talants un enerģija un Dieva varenība: 457
 Cilvēka vara un atbildība: 457
 Tehnoloģija un cilvēka progress: 458, 459
 Zinātne, morālās vērtības un cilvēka cieņa: 458
 Cilvēka cieņpilna attieksme pret citām dzīvajām radībām: 459
 Dievs, cilvēks un daba: 460, 473
 Cilvēks un vide: 461, 462, 463, 465
 Radišana, cilvēks un transcenden-
 ce: 464
 Biotehnoloģija un cilvēks: 472
 Cilvēka iejaukšanās un daba: 473
 Cilvēks, radītā pasaule un pateicība: 487
 Miers – Dieva dāvana cilvēkam: 488
 Miers, cilvēks un Dieva noteiktā kārtība: 488
 Miers un cilvēka cieņa: 494
 Vardarbība nav cilvēka cienīga: 496
 Šoa un noziegumi pret Dievu un pret cilvēci: 506
 Karš un noziegumi pret cilvēci: 509
 Terorisms un cilvēks kā rīcības mērķis: 514
 Terorisms Dieva vārdā un cilvēks: 515
 Sociālā mācība un vienots skatījums uz cilvēku: 522
 Inkulturācija un cilvēka dzīves modeļi: 523
 Evaņģēlija sludināšana sabiedrībā un cilvēks: 524, 526, 527
 Katehēze un cilvēka darbība: 529
 Vara un cilvēka aicinājums: 534
 Miers un cilvēka vispusīga attīstība: 537
 Konsekrētās personas, Kristus mīlestība un cilvēks: 540
 Dzīves līmenis un cilvēka piepildījums: 544
 Cilvēks, laicīgā kārtība un mūžīgais aicinājums: 544
 Laji un mūsu laikmeta cilvēki: 551
 Laji, sirds atjaunotne un cilvēks: 552
 Cilvēka reliģiozitāte: 553

Kultūra un cilvēks: 554, 556, 558, 559
Plašsaziņas līdzekļi un cilvēks: 560
Attīstība un cilvēka cieņa: 563
Ticība un cilvēka vēsturiskais aspekts: 568
Autonomija un dabiskās zināšanas par cilvēku: 571
Cilvēks un dzīves jēga: 575
Evaņģēlijs un cilvēku dotības: 576
Netaisnības situācijas un skatījums uz cilvēku: 577
Baznīca, cilvēks, jaunais un labais: 578
Sociālā mācība un cilvēka cienīga sabiedrība: 580
Cilvēks, materiālie labumi un spēja dāvēt sevi citiem: 581
Dievs, mīlestība un cilvēks: 581, 582

CILVĒKS AR INVALIDITĀTI
Personas ar invaliditāti un to tiesības: 148
Bērns ar invaliditāti un viņa cieņa: 244
Ģimene un cilvēki ar invaliditāti: 246

CĪŅA
Rerum novarum un šķiru cīņa: 89
Quadragesimo anno un šķiru cīņa: 91
Streiks – miermīlīga cīņa par tiesībām: 304
Arodbiedrības un strādnieku cīņa: 305
Darba joma, sadarbība un cīņa: 306
Arodbiedrības un cīņas instrumenti: 306
Arodbiedrības un partijas, kas cīnās par varu: 307

Priekšroka nabadzīgajiem ļaudīm un cīņa pret nabadzību: 449
Biotehnoloģijas un cīņa pret slimībām: 478
Cīņa pret terorismu: 513, 514
Baznīca, cīņa par mieru un lūgšana: 519
Ekumenisms un cīņa pret nabadzību: 535

CIVILIZĀCIJA

Cilvēka vieta civilizācijā: 14
Ģimene, dzīvības kultūra un pret-civilizācijas nostāja: 231
Kvantitatīvā attīstība un patērnieciskuma civilizācija: 334
Tehnoloģiju civilizācija, cilvēks un vide: 461
Valsts neatkarība no Baznīcas, civilizācijas mantojums: 571
Kristietība un civilizācijas pamati: 572

DABA, DABISKS (sk. arī DABISKAIS LIKUMS)

Civilizācija un cilvēka vieta dabā: 14, 15
Cilvēka reliģiozitāte un racionālā daba: 15
Saikne starp dabu, tehnoloģiju un morāli: 16
Cilvēka dabai piemītošās pamattiesības: 22
Uzdevums pakļaut radīto dabu: 36
Zemes augli un Kristus Valstība: 57
Morālās patiesības un cilvēka daba: 70
Baznīcas sociālās mācības daba: 72, 73
Cilvēka daba – sociālās mācības avots: 75, 77

- Doktrinālā nozīme, sociālā mācība un daba: 80
- Sociālā mācība un laicīgas dabas pienākumi: 83
- Vispārējās vērtības un cilvēka daba: 85
- Sollicitudo rei socialis* un attīstības daba: 102
- Attiecības starp Dievu un cilvēku un cilvēka daba: 110
- Cilvēks – pēc dabas sociāla būtne: 110
- Pirmgrēks un cilvēka daba: 115
- Jēzus Kristus, cilvēka daba un Dieva daba: 122
- Cilvēks kā dabas daļa: 128
- Cilvēks – garīga un materiāla būtne ar vienu vienīgu dabu: 129
- Saprāts pieder pie cilvēka dabas: 140
- Civilais likums un dabiskā likuma konkrētās sekas: 142
- Brīvība un kopīgā daba: 142
- Cilvēka daba un relacionāla subjektivitāte: 149
- Sabiedrība, līgums un cilvēka daba: 149*
- Sabiedrība, kas atbilst cilvēka dabai: 151
- Cilvēka tiesību atņemšana un vardarbība pret viņa dabu: 153
- Labumu kopīgā lietojuma principa daba: 172
- Cilvēki, racionālā daba un atbildība: 205
- Ģimēni leģitimē cilvēka daba: 214
- Laulība un laulāto mīlestības daba: 215, 225, 230, 237, 253
- Darbs un tā sabiedriskā un individuālā daba: 273
- Strādnieku tiesības un cilvēka daba: 301
- Cilvēka daba un attiecības ar Transcendentu: 318
- Ticība Kristum un attīstības daba: 327, 342
- Ekonomiskie likumi un lietu daba: 330
- Dabas resursi – kvantitatīvi ierobežoti: 346
- Lietas, kas pēc savas dabas nav prece: 349
- Valsts un privāto organizāciju daba: 357
- Dievs, radības un to dabiskās spējas: 383
- Politiskā kopiena un cilvēka daba: 384
- Cilvēks – daba, kas apveltīta ar prātu un gribu: 391
- Vara un cilvēka sociālā daba: 393, 398
- Pretošanās varai – dabiskas tiesības: 400
- Reliģiskā brīvība un cilvēka daba: 421
- Baznīca un politiskā kopiena – ar atšķirīgu dabu: 424
- Daba nav bīstama pretinieci: 451
- Jēzus – dabas skaidrotājs: 453
- Lieldienu noslēpums un līdzsvara trūkums starp cilvēku un dabu: 454
- Cilvēks un valdīšana pār dabu: 456, 462, 463, 473
- Dievs radījis dabu un atzinis to par labu: 457
- Daba un tehnoloģiju izmantošana: 458, 459, 460
- Ekoloģiskās kustības un dabas dievišķošana: 463
- Norādes uz transcendenci un dabu: 464, 487

Ikvienas radības daba un ekoloģiskā krīze: 466
Ekonomiskā attīstība un dabas ritmi: 470
Daba – Dieva dāvana cilvēku saimei: 473
Ūdens pēc savas dabas nav prece: 485
Daba un noslēpums: 487
Miera pasaule, kas ietver visu dabu: 490

DABISKAIS LIKUMS, DABISKAIS MORĀLES LIKUMS

Desmit baušļi un dabiskais likums: 22
Cilvēka darbība un dabiskais likums: 37
Sociālās attiecības un dabiskais likums: 53
Dabiskais likums un Dieva radības: 53
Doktrinālie principi un dabiskais likums: 89
Pāvests Pījs XII un dabiskais likums: 93
Dabiskais morāles likums: 140
Dabiskais likums, cilvēka tiesības un pienākumi: 140
Dabiskā morāles likuma universālums: 142
Cilvēku sabiedrība, dabiskais likums un pienākumi: 156
Tiesības lietot labumus un dabiskais likums: 172
Dabiskais likums un dzimuma identitāte: 224
Darbs, ģimenes dzīve un dabiskais likums: 294
Cilvēciskās vērtības un dabiskais likums: 397

Pretošanās tiesības un dabiskais likums: 400
Starptautiskās tiesību normas un dabiskais likums: 437

DALIŠANĀS, KOPIĒBA

Dievs un dališanās veidi: 24
Sociālā mācība un dališanās: 75
Cilvēks – sabiedriska būtne, dalās ar citiem: 61
Audzināšanas darbs un pilsoņu līdzdalība: 191
Sociālā dzīve un dališanās formas: 196
Ģimene un dališanās: 246
Ģimene un dališanās loģika: 248
Dališanās un darbs: 261
Jēzus un kopība sabiedrības dzīvē: 325
Tauta un kopīga dzīve un vērtības: 386
Dališanās, varas īstenošana un kalpošana: 410
Dališanās resursos un starptautiskā kārtība: 438
Kristus māceklis un dališanās: 453
Dališanās labumos un ekoloģija: 481–485
Dališanās gara bagātībās un sasniegumos: 495

DARBA DEVĒJI

Netiešie darba devēji: 288
Darba devēji un atlīdzība: 302

DARBĪBA, RĪCĪBA

Sociālā mācība un darbības vadlīnijas: 7
Kompēdijs, ekleziālās kopienas un darbība: 11

- Dieva klātbūtne un vēsturiskā darbība: 21
- Morāliskā dzīve un pateicības kults: 22
- Dievs Tēvs, Jēzus un Jēzus darbība: 22
- Cilvēka persona un darbība: 35
- Pārveidojošā darbība un piepildījums: 48
- Baznīca, cilvēce un Svētā Gara darbība: 50
- Darbība, sociālā mācība un Baznīca: 65, 67
- Taisnīga sabiedriskā kārtība un darbības līnijas: 89
- Populorum progressio* un solidāra rīcība: 98
- Darbs un ekonomiskā darbība: 101
- Darbs, darbība un cilvēka persona: 101
- Saskaņota rīcība un vispārējā brālība: 145
- Privātīpašums un ražošanas darbība: 178
- Tuvākais un Svētā Gara darbība: 196
- Ikvienas sociālās darbības vērtība un kvalitāte: 205
- Mīlestība un individuālā darbība: 207
- Varas iestāžu rīcība un bērni: 245
- Ģimenes un politiskā darbība: 247, 252
- Darbība un radītās kārtības pārveide: 262
- Brīvi veikta darbība, cilvēks un Radītājs: 263
- Kopīgas rīcības plāni un tiesības uz darbu: 292
- Darbaļaužu solidaritātes kustības: 308
- Zinātnieki un darbības vadlīnijas: 320
- Cilvēka darbība – sākotnēji laba: 325
- Ekonomiskā darbība kalpo cilvēcei: 326, 328
- Saikne starp ekonomisko darbību un ētiku: 331
- Ražošanas darbība un efektivitāte: 332
- Ekonomiskā darbība, indivīdi un tautas: 333
- Ekonomiskās darbības ētiskais aspekts: 335, 474
- Ekonomiskā darbība un kopīgais labums: 336, 478
- Kapitāls un uzņēmējdarbība: 338
- Uzņēmējdarbība: 339, 344
- Peļņa un ekonomiskā darbība: 340
- Ekonomiskā darbība un augļošana: 341
- Valsts un ekonomiskā darbība: 351
- Svētā Gara darbība un subsidiaritāte: 351
- Svētā Gara darbība un solidaritāte: 351
- Ekonomiskā darbība un brīvais tirgus: 352
- Personiskā brīvība un valsts darbība: 354, 356
- Valsts, līdzdalība un ražošanas darbība: 354
- Atbalsta sniegšana un ekonomiskās darbības izaugsme: 354
- Valsts finansējums un uzņēmējdarbība: 355
- Starptautiskā tirdzniecība un industriālā darbība: 364
- Pilsoniskās sabiedrības darbība un ekonomika: 366
- Finanšu tirgi un ražošanas darbības: 368

- Valstu valdības, darbība un starptautiskie tirgi: 370
- Ekonomikas institūcijas un darbības stratēģijas: 371
- Politika, darbība un valstu robežas: 372
- Ekonomika un cilvēka darbība: 375
- Valsts institūciju darbība un nevienlīdzība: 389
- Politiskā kopiena, cilvēktiesības un darbība: 389
- Politiskā vara un brīva darbība: 394
- Valsts, sods un noziedzīgas darbības: 402
- Absolūtā patiesība un politiskā darbība: 407
- Sociālo subjektu tiesiskais regulējums un darbība: 418
- Subsidiaritāte un pilsoņu tiešā darbība: 419
- Pilsoniskās sabiedrības darbība: 419
- Reliģiskā brīvība, Baznīca un telpa darbībai: 424
- Baznīca, tās brīvība un darbība: 426, 427
- Valsts un telpa Baznīcas darbībai: 427
- Izraēļa Dieva darbība un cilvēku saime: 428
- Tautu daudzveidība un Dieva darbība: 429
- Izraēļa tauta un Dieva darbība: 430
- Starptautisko organizāciju darbība un vajadzības: 440
- Valsts iestāde un darbības joma: 441
- Starptautiskā darbība un Svētais krēsls: 444
- Baznīca, valsts un darbības jomas: 445
- Solidaritāte un darbība kopīgā labuma vārdā: 449
- Daba un Dieva veikta radīšanas darbība: 451
- Cilvēka darbība un Dieva griba: 456
- Cilvēka darbība un cilvēces labums: 457
- Cilvēka darbība un morālie apsvērumi: 461
- Ekonomiskā darbība un vide: 468, 470
- Daba un cilvēka darbība: 473
- Zinātniskā darbība un biotehnoloģijas: 477
- Vides krīze un nekontrolēta cilvēku darbība: 482
- Darbība miera un Evaņģēlija dēļ: 493
- Vardarbība un evaņģēliskā tuvāk-mīlestība: 496
- Preventīva karadarbība: 501
- Bruņoto spēku darbība un miers: 502
- Karadarbība un noziegums: 509
- Kājnieku mīnu izskaušanas darbība: 510
- Teroristiskā darbība: 514
- Liturģiskā lūgšana un Baznīcas darbība: 519
- Sociālā mācība, normas un sociālā darbība: 522
- Svētais Gars un kristiešu darbības: 525
- Sociālā darbība un cilvēka persona – visa centrā: 527
- Sociālā mācība un sociālā darbība: 528
- Katehēze un Svētā Gara darbība: 529
- Sociālā mācība, darbība un humanizācija: 530

- Ticīgie laji un viņu darbības iezīmes: 544
- Mūžīgie labumi, ticīgie laji un laicīgās darbības: 544
- Apdomība, lēmuma pieņemšana un rīcība: 547
- Baznīcas kopība un ticīgo laju darbība: 549
- Kultūra un ticīgo laju sociālā un politiskā darbība: 556
- Cilvēka persona un kristiešu sociālā darbība: 557
- Reliģiskais aspekts un darbība: 559
- Ticīgie laji, to darbība un sociālā mācība: 563
- Sociālā mācība un ekonomiskā darbība: 563
- Ticīgo laju politiskā darbība un tās kritēriji: 565
- Valsts un ticīgo kopienas darbība: 572
- Svētā Gara darbība un cilvēka persona: 578
- DARBS**
- Kristus nestā pestīšana un darba reālija: 1
- Mīlestība, bezdarbs un darbs: 5
- Baznīca un rūpes par darbu: 56
- Darbs un pestīšanas norise: 62
- Sociālā mācība, evaņģelizācija un darbs: 67
- Baznīca, sabiedrības evaņģelizācija un darbs: 70
19. gadsimts un konflikts starp darbu un kapitālu: 88
- Rerum novarum* un darbs: 89, 267
- Quadragesimo anno*, kapitāls un darbs: 91
- Laborem exercens* un darbs: 101
- Cilvēki ar invaliditāti un darba apstākļi: 148
- Cilvēktiesības un tiesības uz darbu: 155
- Kopīgā labuma prasības un darbs: 166
- Labumu piešķirums, zeme un darbs: 171
- Bagātība un cilvēka darbs: 174
- Īpašums, darbs un zemes pārvaldīšana: 176
- Zemes sadale un darba tirgus: 180
- Līdzdalība un darba joma: 189
- Mūsu laikmets un audzināšanas darbs: 198
- Brīvība un tiesības izvēlēties darbu: 200
- Svētā ģimene un mācīšanās strādāt: 210*
- Vecie ļaudis un viņu ieguldījums darba vidē: 222
- Vecāki un audzināšanas darbs: 239
- Bērni un bērnu darbs: 245
- Ģimene, ekonomiskā dzīve un mājsaimniecība: 248
- Attiecības starp ģimeni un darbu: 249
- Ģimene, darbs un ģimenes ienākumi: 250
- Sieviešu darbs ģimenē: 251
- Darbs mājsaimniecībā – jāatzīst un jānovērtē: 251
- Darbs un cilvēka sākotnējais stāvoklis: 256
- Darbs jāgodā, bet nav jāpadara par elku: 257
- Sabats un darba nepieciešamība: 258
- Jēzus un atzinība darbam: 259
- Jēzus un darbs kā paverdzinājums: 260

- Jēzus, sabats un darba jēga: 261
 Darbs, kalpošana un Dieva diženums: 262
 Kristus mācekļi un viņu darbs: 263
 Darbs un svētdarīšana: 263
 Šīs pasaules zūdamība un darbs: 264
 Baznīcas tēvi un darbs kā *opus humanum*: 265
 Darbs un cilvēka miesa un gars: 265
 Darbs, cilvēks un Dieva gudrība: 266
 Darbs, kontemplācija un lūgšana: 266
 Darbs – gan sods, gan atalgojums par cilvēka darbību: 266
 Vēstures gaita un ieguvumi no darba: 267
Rerum novarum un darba likumi: 268
Laborem exercens un skatījums uz darbu: 269
 Darba objektīvais un subjektīvais aspekts: 270, 271
 Darbs – pakārtots cilvēkam: 272
 Cilvēka darba sabiedriskais aspekts: 273
 Darbs un cilvēka cieņa: 274
 Darbs un pēc Dieva attēla un līdzības radītais cilvēks: 275
 Darbs un cilvēka identitāte: 275
 Darbs un ražošanas faktori: 276
 Saikne starp darbu un kapitālu: 277
 Darbs un “cilvēkkapitāls”: 278
 Konflikts starp darbu un kapitālu: 279
 Atsvešinātība darba vietā un darbs: 280
 Darbs un strādnieku līdzdalība: 281
 Darbs un privātīpašums: 282, 283
 Svētdienas un atturēšanās no darba: 284
 Atpūta un darbs: 284
 Darbs – pamattiesības: 287
 Darba nepieciešamība: 287
 Darbs, pilnīga nodarbinātība un iespējas: 288, 289
 Darbs un izglītība: 290
 Jaunieši, darbs un spēja rīkoties pēc savas iniciatīvas: 290
 Valsts un aktīva nodarbinātības politika: 291
 Valstu sadarbība un darbs: 292
 “Trešais sektors” un darba tiesību veicināšana: 293
 Darbs un ģimenes dzīve: 294
 Darbs un sievietes: 295
 Sieviešu tiesības un darbs: 295
 Bērnu darbs: 296
 Imigranti un ar darbu saistītās vajadzības: 297
 Imigranti un darbs izcelsmes vietā: 298
 Lauku darbs un pārmaiņas lauksaimniecībā: 299
 Atlīdzība un darba attiecības: 302
 Streiks un darba apstākļi: 304
 Arodbiedrības un darba joma: 305
 Darba joma un sadarbība: 306
 Arodbiedrības, politiskā vara un darbs: 307
 Jaunās arodbiedrību darbības formas un darbs: 308
 Strādnieku apvienības un tiesības uz darbu: 309
 Globalizācija un darbs: 310, 311, 312, 313, 314
 Jaunas darba formas: 313, 314, 315, 316
 Amatniecība un neatkarīgs darbs: 315

- Ēnu ekonomika, darbs un regulācija: 315
- Pārmaiņas darba jomā un cilvēka vieta: 317
- Mehāniskie skaidrojumi un darbs: 318
- Pārmaiņas, darbs un pastāvīgās prasības: 319
- Zinātnes un kultūras darbinieki un darbs: 320
- Darbs un solidāra attīstība: 321
- Jaunas darba formas un cilvēku tieksme veidot attiecības: 322
- Spēja veikt uzņēmējdarbību un cilvēka darba nozīme: 337
- Uzņēmumi, personu sabiedrība un darbs: 338
- Kooperatīvie uzņēmumi, amatnieku darbība un darbs: 339
- Uzņēmumi, cilvēks un darba efektivitāte: 340
- Konkurence uzņēmējdarbībā un darbs: 343
- Darbs uzņēmumā un ģimene: 345
- Valsts, ekonomika un darba iespējas: 351
- Patērētāji un darbs kompānijās: 359
- Starptautiskā ekonomika un solidārs darbs: 373
- Cietumu kapelānu veiktais darbs: 403
- Iestāžu darbs un kriminālās atbildības noteikšana: 404
- Radišanas grāmata, cilvēks un darbs: 428
- Baznīca, valsts, cilvēks un darba dzīve: 445
- Pirmgrēks un cēlais darbs: 452
- Cilvēks un pasaules radišana ar darbu: 460
- Vide, atbildība un darbs: 467
- Kristīgā antropoloģija un darbs: 522
- Laji un darba joma: 543, 551
- Laji un harmonija starp dzīvi, ticību un darbu: 546
- Apvienības un formācijas darbs: 549
- Cilvēks un darba jēga: 575
- DĀVANA, DĀVĀŠANA, VELTĪŠANA**
- Pilnīga dāvana un Dievs: 12
- Liecināt par dāvanu, kas saņemta no Dieva: 17
- Dāvanas aspekts un cilvēka eksistence: 20
- Atbildīgi un sadraudzībā ar citiem izturēties pret dāvanu, kas saņemta no Dieva: 20
- Brīvība un zeme, Dieva dāvana savai tautai: 21, 23
- Jēzus, cilvēce un Dieva dāvana: 29
- Svētā Gara dāvana: 29, 45
- Dāvana, kuru Tēvs ir dāvājis ar Dēla starpniecību: 32, 219
- Cilvēks sevi pilnībā var atklāt, tikai nesavtīgi sevi dāvājot: 34, 47, 221, 391
- Dāvana, ko Tēvs sniedz bērniem un bērni – Tēvam un ko bērni sniedz cits citam Jēzū Kristū: 46
- Cilvēks un visa kā dāvanas pieņemšana no Dieva: 46
- Dieva dāvana, iespēja un cilvēka gaidas: 48
- Sevis pilnīga istenošana un Svētā Gara dāvana: 58
- Valstība – Dieva dāvana, tās nodibināšana: 58
- Dieva Dēla atpestījošās mīlestības dāvana: 65
- Dievs, cilvēks un pestīšanas dāvana: 70

- Vīrietis un sieviete un sevis dāvāšana: 111, 212, 218
- Brīvība un sevis dāvāšana: 143
- Laulātā pāra starppersoniskās un savstarpējās attiecības kā dāvana: 147
- Cilvēks ir sabiedriska būtne, kas atvērta sevis dāvāšanai: 150
- Zeme – pirmā Dieva dāvana cilvēku dzīves atbalstam: 171
- Taisnīgums un mīlestības dāvana: 184
- Paaudzes un līdzdalība vienā un tajā pašā dāvanā: 195
- Bērni – dāvana vecākiem, ģimenes un sabiedrība: 212, 230
- Laulāto mīlestība – pilnīga un vienreizēja dāvana, ko persona sniedz personai: 215, 223
- Dzīvība – Dieva dāvana: 231
- Radītie labumi – Dieva dāvana cilvēkam: 255, 256, 323
- Ķēniņa vara kā Jahves dāvana: 377
- Pasaule – Dieva dāvana: 451
- Jaunas debesis un jauna zeme – dāvana laiku beigās: 455
- Cilvēka jaunrades spēja – Dieva dāvana: 457
- Daba – Radītāja dāvana cilvēcei: 473
- Cilvēka prāts un brīvība – Visaugstā dāvana: 477
- Ūdens – Dieva dāvana: 484
- Miers – Dieva un Jēzus Kristus dāvana: 488, 489, 491, 491*
- Jauna dzīve Kristū – Gara dāvana: 529
- Ordeņlaudis un pilnīga sevis veltīšana: 540
- Ticīgie laji un sakramenti, dievišķā žēlastības dāvana: 542
- Ticīgo laju liecības pamatā – žēlastības dāvana: 544
- Valodu dāvana: 562
- DEKALOGS – sk. BAUŠĻI**
- DĒLS – sk. BĒRNI**
- DEMOGRĀFISKAIS PIEAUGUMS, IEDZĪVOTĀJU SKAITA PIEAUGUMS**
- Pāvests Jānis XXIII un demogrāfiskais pieaugums: 94
- Octogesima adveniens* un demogrāfiskais pieaugums: 100
- Demogrāfiskais pieaugums un morāle: 234
- Iedzīvotāju skaita pieaugums un vide: 483
- DEMOKRĀTIJA, DEMOKRĀTISKS, DEMOKRATIZĀCIJA**
- Centesimus annus* un demokrātija: 103, 406
- Cilvēktiesības un demokrātiska valsts: 158
- Demokrātiska valsts, vairākums un mazākums: 169
- Demokrātiska valsts un kopīgais labums: 169
- Īpašums un demokrātiska ekonomikas politika: 176
- Subsidiaritāte un tās ierobežošana iedomātas demokrātijas vārdā: 187
- Līdzdalība un demokrātija: 190
- Aborts un demokrātiska līdzspastāvēšana: 233
- Globalizācija un tautu demokrātija: 321
- Demokrātija un kooperatīvi: 339
- Ekonomikas demokrātija un pilsoniskā sabiedrība: 356

- Demokrātija un tautu suverenitāte: 395
- Baznīca un demokrātija: 406
- Demokrātija: 406
- Demokrātija, likumi un vērtības: 407
- Demokrātiska valsts iekārta un valsts vara: 408
- Demokrātiska valsts iekārta un politiskā korupcija: 411
- Demokrātiska partiju iekšējā struktūra: 413
- Informācija un demokrātiska līdzdalība: 414
- Demokrātija un jauno plašsaziņas līdzekļu kontrole: 414
- Demokrātija un sociālais plurālisms: 417
- Demokrātiska dzīve un brīvas apvienības: 418
- “Trešais sektors” un demokrātiska dzīve: 419
- Baznīca, autonomija un demokrātiska dzīve: 424
- Ticīgie un demokrātiskā iekārta: 567
- Izvērtēšana un demokrātiskā iekārta: 569
- Demokrātiska sabiedrība un autonomija: 572
- DESMIT BAUŠĻI – sk. BAUŠĻI**
- DIALOGS**
- Kompendijs var palīdzēt sākt dialogu: 10
- Reliģijas, kultūra un dialogs: 12
- Dievam raksturīga dialoga attieksme: 13
- Dievs un dialogs ar cilvēci: 17
- Vatikāna II koncils, dialogs un cilvēce: 18, 96
- Dialogs ar tiem, kuri domā citādi: 43
- Cilvēce, kristiešu kopiena un dialogs: 53
- Sociālā mācība un dialogs ar mācekļiem: 76
- Dialogs starp personām un eksistence: 110
- Cilvēks un dialogs ar citiem: 130
- Cilvēktiesības, dialogs un reliģijas: 159
- Ģimene, attiecības un dialogs: 221
- Gados vecie ļaudis, kopīgi plāni un dialogs: 222
- Bērni un audzināšana dialogā: 242
- Mazākumtautību tiesības un dialogs: 387
- Sabiedrības morāle un brālīgs dialogs: 420
- Vispārējais morāles likums, dialogs un nākotne: 436
- Baznīca, vara un dialogs starp Baznīcu un varas iestādēm: 445
- Patiesība, ko cilvēks atklāj par sevi, un dialogs ar Dievu: 452
- Sankcijas un dialogs: 507
- Kodolbruņošanās, atbruņošanās un dialogs: 508
- Sociālā mācība – dialoga instruments: 534
- Sociālā mācība un ekumeniskais dialogs: 535
- Katoliskā Baznīca un dialogs ar jūdiem: 536
- Baznīca un dialogs ar citu reliģiju pārstāvjiem: 537
- Dialoga nozīme un sabiedrības jautājumi: 550
- Politiskā darbība, ticīgie laji un dialogs: 565
- Demokrātija, izvērtēšana un dialogs: 569

Ticīgie un paties dialogi: 574

DIEVA DĒLS – sk. JĒZUS KRISTUS

DIEVA SAIME

Baznīca, sabiedrība un Dieva saime: 96

Miers visai Dieva saimei: 519*

DIEVS

Sociālā mācība un Dieva mīlestība: 3

Dieva milētais cilvēks, attiecības un struktūras: 4

Antropoloģija, Atklāsme un Dieva mīlestība: 9

Dievs, Radītājs, un laicīgās lietas: 11

Kompendijs un Dieva Gara klātbūtne: 12

Sociālā mācība un Dievam raksturīgā dialoga attieksme: 13

Mācekļi un Dieva pestīšanas iecere: 17

Baznīca, humānisms un Dieva mīlestības iecere: 19

Reliģiskā pieredze, cilvēce un Dievs: 20

Reliģiskā pieredze un Dieva Atklāsme: 21

Dieva Atklāsme un vēsturiskie notikumi: 21

Derība, Dievs un Izraēļa tauta: 22

Dekalogs, Dievs un Izraēļa tauta: 22, 23

Dievs iedvesmo taisnīgumu: 24

Sabata gads, Dievs un Izraēļa tauta: 24, 25

Dieva iecere un radišanas principi: 26, 27

Kopības saiknes ar Dievu saraušana: 27

Dievs Tēvs, Jēzus un cilvēks: 28, 29
Jēzus un Dieva mīlestības iecere: 29

Dievs un trīsvienīgās Mīlestības atklāsme: 30, 31

Dievs un savstarpējās mīlestības bauslis: 32, 22

Dievs kā Trīsvienība un cilvēka "ētoss": 33

Cilvēces vienotība un Dieva iekšējā dzīve: 33

Dieva noslēpums, trīsvienīgā Mīlestība un persona: 34, 35, 36, 37

Dievs, pestīšana un cilvēks: 38, 39, 40

Dievs, Lieldienu noslēpums un jauna dzīve: 41

Dievs, žēlastība un cilvēks: 43

Cilvēks un viss, ko Dievs radījis: 44
Dieva klātbūtne un cilvēka identitāte: 45

Dievs, cilvēks, konflikts un mīlestība: 46

Cilvēka personas galīgais mērķis un Dievs: 47

Dieva dāvana un cilvēces liktenis: 48

Dievs un totalitārs skatījums uz valsti: 48

Dievs un pasaulīga progresa ideoloģija: 48

Baznīca, vienotība ar Dievu un cilvēce: 49

Baznīca, Dieva Valstība un pestīšana: 49, 50, 51

Dievs, pestīšana, persona un attiecības sabiedrībā: 52, 53, 54, 55

Dabiskais likums un Dievs, Radītājs: 53

Dieva apsolījums, persona un mūžīgais mājoklis: 56, 58

Marija un Dieva mīlestības iecere: 59

- Patiesība par Dievu, kas glābj, un mīlestība pret nabadzīgajiem ļaudīm: 59
- Vīrietis, sieviete, Baznīca un Dieva Valstība: 60
- Baznīca – Dieva mīlestības sakraments: 60
- Baznīca – Dieva Saiešanas telts: 60
- Baznīca – Dieva mājoklis pie cilvēkiem: 60
- Cilvēks, Dieva mīlestība un vēsture: 60
- Sociālā mācība un Dieva Gars: 63
- Dieva radītā pasaule un sākotnējā saikne: 64
- Sociālā mācība un Dieva sludināšana: 67
- Dievs, cilvēks un pestīšanas dāvana: 70
- Sociālā mācība un Dieva iecere radīšanā: 74
- Ticība, Dievs sevi dāvā Kristū un persona: 75
- Sociālā mācība un Dieva Vārds: 78
- Dievs un tie, kam paredzēta Baznīcas sociālā mācība: 84
- Pāvesta Pija XII mācība un Dieva Vārds: 93
- Gaudium et spes* un Dieva tauta: 96
- Baznīca, sabiedrība un Dieva saime: 96
- Cilvēks – radība, kuru Dievs ir gribējis: 96
- Attīstība un Dieva atzišana: 98
- Sociālā mācība, savstarpējība, Dievs un cilvēks: 103
- Cilvēks, Dieva attēls un cieņa: 105, 108
- Kristus – pilnīgs Dieva attēls: 105
- Cilvēks – Dieva radība: 108
- Dievs un Viņa radītais cilvēks, visa radītā vainagojums: 108
- Cilvēks un visciešākā saikne ar Dievu: 109
- Dievs un sabiedriskais cilvēka dabas aspekts: 110
- Dievs cilvēku radīja kā vīrieti un sievieti: 110
- Cilvēku pāris un Dieva attēls: 111
- Cilvēku pāris un Dieva veiktā radīšana: 111
- Dievs un cilvēka dzīvība kā svēta un neaizskarama: 112
- Dievs – dzīvības un nāves Kungs: 112
- Dievs – visa radītā Autors: 113
- Dievs un cilvēka sirds (sal. *Māc* 3, 11): 114
- Dievs, cilvēks un pirmais grēks: 115
- Grēks, šķiršanās no Dieva un attālināšanās: 116
- Sociālais grēks un Dievs: 118
- Dieva griba, pārmērīga dzišanās pēc peļņas un varaskāre: 119
- Dievs, grēks un kristīgā izlīgšana: 121, 122
- Ticība, ideoloģijas un Dievs: 126
- Dieva radītais cilvēks un miesas un dvēseles vienotība: 127, 128
- Cilvēks, transcendence un Dievs: 130
- Cilvēka persona un piepildījums Dievā: 133
- Dievs, cilvēks un brīvība: 135, 136, 143, 199
- Dievs un dievišķais un dabiskais likums: 140, 141, 142
- Dievs un visu cilvēku vienlīdzīgā cieņa: 144
- Dievs un “divu vienotība” – vīrieša un sievietes vienotība: 147

- Dievs un cilvēks kā sabiedriska būtne: 149
- Cilvēktiesības un Dievs Radītājs: 152, 153
- Baznīcas sociālās mācības pastāvīgie principi un Dieva mīlestības bauslis: 160
- Patiesība par Dievu un cilvēka cēlākās tieksmes: 167*
- Kopīgais labums un Dievs kā savu radību galīgais mērķis: 170
- Dievs, cilvēks un labumu vispārējais piešķirums: 171, 177, 181, 328, 481
- Žēlastības dāvanas, taisnīguma praktizēšana un Dievs: 184
- Jēzus – Dievs ar mums – un solidaritāte: 196
- Dievs, līdzcilvēks un taisnīgums: 201
- Dieva plāns un cilvēku pāris: 209
- Laulības institūts un Dievs: 215, 217
- Poligāmija un Dieva sākotnējais plāns: 217
- Laulības derība, Dievs un cilvēks: 219, 219*
- Ģimene, Dieva Valstība un laicīgās lietas: 220
- Laulāto mīlestība un Dieva uzticība: 225
- Personas, kuras pēc šķiršanās ir noslēguši jaunu civillaulību, un Dievs: 226
- Homoseksuāla persona un Dieva plāns: 228
- Pēcnācēju radīšanas uzdevums un Dievs: 230, 231, 232, 234, 237
- Dievs Radītājs, cilvēks un zeme: 255
- Ādama un Ievas grēks un Dievs: 256
- Dievs, darbs un cilvēka galīgais mērķis: 257
- Sabata atpūta un Dievs: 258
- Cilvēks, lietas un Dieva Valstība: 260
- Darbs, sabats un Dievs: 261
- Redzamā pasaule, ko Dievs radījis cilvēka dēļ: 262
- Darbs, pasaule, cilvēks un Dievs: 265
- Cilvēka darbība un Dieva darbība: 266
- Cilvēks, Dieva attēls un darbs: 270, 275, 317
- Ticīgie, svētdiena un Dievam veltīts kulta: 284
- Materiālie labumi, nabadzība un Dievs: 323, 324, 325, 326, 327
- Bagātība, ekonomiskā darbība un Dievs: 328, 329
- Ētika, ekonomika un Dievs Radītājs: 330, 333
- Attīstība, cilvēka persona un Dieva aicinājums: 373, 374
- Apziņa par to, kas ir Dievs, un sabiedrības attīstība: 375
- Dievs iejaucas vēsturē ar harismātisku cilvēku starpniecību: 377
- Jēzus, vara un Dievs: 379
- Kristieši, vara un Dieva iedibinātā kārtība: 380, 381, 382, 383, 384
- Politiskā vara, cilvēks kā sabiedriska būtne un Dievs: 393
- Dievs, vara un morālā kārtība: 396
- Paklausība valsts varai un Dievs: 398
- Ar sirdsapziņu saistīti iebildumi un Dieva likums: 399
- Reliģiskā brīvība un Dievs: 421
- Cilvēces vienotība un Dievs: 428, 429, 430, 431, 432

- Cilvēks, Dievs un mūžīgā pestīšana: 445
- Izraēļa tautas ticība un pasaule kā Dieva dāvana: 451, 452, 453, 454, 455
- Pasaule, Dievs un cilvēka darbība: 456, 457
- Cilvēka dotības un Dieva spēks: 457
- Cilvēks, pasaule, transcendence un Dievs: 464
- Ūdens – Dieva dāvana: 484
- Cilvēks, pasaule un Dieva noslēpums: 487
- Miers, Dievs un cilvēks: 488, 489, 490, 491, 492
- Miers un morāla sabiedrības kārtība, kas sakņojas Dievā: 494, 495
- Cilvēku grupu iznīcināšana un noziegumi pret Dievu: 506
- Masu iznīcināšanas ieroči un Dievs: 509
- Teroristi, mocekļi un Dievs: 515
- Miers, Baznīca un Dievs: 516
- Miera lūgšana un Dievs: 519, 519*
- Dieva Vārds un kristiešu rīcība: 525
- Evaņģelizācija, Dievs un cilvēks: 526
- Svētuma ceļš un Dieva mīlestība: 530
- Baznīca, jūdu tauta un vienīgais Dievs: 536
- Baznīca, sūtība un Dieva tauta: 538
- Konsekrētās personas un Dieva plāns: 540
- Ticīgie laji, Dieva Valstība un laicīgās lietas: 541, 543
- Ticīgie laji, Kristus mācekļi un Dievs: 542
- Laju garīgums un Dieva noslēpums: 545
- Dieva Vārds un kristīgās dzīves ceļš: 546
- Apdomība, realitāte un Dieva plāns: 547
- Baznīcas sociālā mācība, cilvēks un Dievs: 551
- Kultūra un ilgās pēc Dieva: 554
- Dieva noslēpums – ikvienas kultūras centrā: 559
- Cilvēks un uzskats, ka viņš nav atkarīgs no Dieva: 560
- Cilvēka dzīves galīgais piepildījums Dievā: 562
- Cilvēks, Dievs un eksistences jēga: 576
- Ticība Dievam un morāles principi: 577
- Dievs, cilvēks, labais un ļaunais: 578
- Mīlestība, Dievs un cilvēks: 582
- Mīlestība, viss tās spēks ir no Dieva: 583
- DIREKTĪVAS, NORĀDĪJUMI, VADLĪNIJAS**
- Sociālā mācība un darbības vadlīnijas: 7, 81
- Subsidiaritāte, direktīvas un sociālā mācība: 185
- Politiskās izvēles un norādījumi darbībai: 574
- DISKRIMINĀCIJA**
- Sabata gads un diskriminācija: 24
- Octogesima adveniēns* un diskriminācija: 100
- Diskriminācija, darbs un personas ar invaliditāti: 148
- Liela ģimene un diskriminācija: 237
- Diskriminācija, sievietes un darbs: 295

Strādnieku tiesības un diskriminācija: 298

Starptautiskā tirdzniecība un diskriminācija: 364

Cilvēktiesības un diskriminācijas formas: 365

Valsts, reliģiskā kopiena un diskriminācija: 423

Rasu diskriminācija: 433

Diskriminācija attiecībās starp tautām: 433

Jūdu tauta un jebkādas diskriminācijas izskaušana: 536

Cilvēciskā kultūra un diskriminācija: 557

DRAUDZĪBA

Solidaritātes princips, draudzība, 103, 194*

Draudzība, cilvēku saime un pirmais grēks: 116

Pilsoniskā draudzība un politiskā sabiedrība: 390, 391, 392

Draudzība starp tautām: 515

DROŠĪBA

Zemes pieejamība un sociālā drošība: 180

Īpašums un drošība nākotnei: 181
Laulības destabilizācija un drošība: 229

Sociālās drošības sistēmas: 309, 314

Ekonomiskā darbība un drošība: 352

Noziegumu sodīšana un cilvēku drošība: 403

Starptautiskā drošība un kopīgie noteikumi: 438

Starptautiskā vara un drošība: 441

Bruņotie spēki un valsts drošība: 502

DVĒSELE

Cilvēks savā veselumā, ar miesu un dvēseli: 13, 127

Cilvēks un dvēsele atsevišķi: 65

Dabiskais likums, dvēsele un tiesību sistēmas: 93

Baznīca – dvēsele cilvēku sabiedrībā: 96

Baznīcas sociālās mācības dvēsele – cilvēks: 107

Dvēsele, pasaule un grēks: 117*

Dvēsele un cilvēka personas vienotība: 127

Cilvēks un garīga, nemirstīga dvēsele: 128

Dvēsele – miesas forma: 129

Cilvēka dvēsele un kognitīvā spēja: 130

Vecāki – dvēsele audzināšanas darbā: 239

Cilvēks un dvēsele: 260

DZIMSTĪBA

Dabiskās metodes un dzimstības regulēšana: 233

Ziemeļu puslode un dzimstības samazināšanās: 483

DZIMTA

Sabata gads un atgriešanās pie savas dzimtas: 24

DZIMUMS, SEKSUALITĀTE, SEKSUĀLS

Vienlīdzība neatkarīgi no dzimuma: 144

Cilvēki ar invaliditāti un seksuālais aspekts: 148

Bērnu radīšana un atbildīga seksualitātes praktizēšana: 155

Mīlestība un tās seksuālā izpausme: 223

- Dzimuma identitāte un seksuālā identitāte: 224
- Patiesība par cilvēku un viena un tā paša dzimuma personas: 228
- Homoseksuāla persona un laulība: 228
- Kontracepcijas metodes un cilvēka seksualitāte: 233
- Demogrāfiskie jautājumi un seksuālā ētika: 234
- Klonēšana – bezdzimuma radišana: 236
- Vecāki un bērnu seksuālā audzināšana: 243
- Bērni un seksuālā izmantošana: 245
- Kultūra un dzimumu diskriminācija: 557
- Laulība starp viena un tā paša dzimuma personām: 569
- DZĪVE, DZĪVES APSTĀKĻI, MŪŽS**
- Kristus dāvātā pestīšana un jaunā dzīve: 1
- Dzīve nākotnē, būtiskākie jautājumi un cilvēka dzīve: 14
- Patiesības meklējumi un dzīves pilnība: 15
- Dievs, kultūru tradīcijas un dzīves apstākļi: 20
- Desmit baušļi un sabiedrības dzīve: 22
- Sabata gads un Izraēļa tautas dzīve: 24
- Derība un Izraēļa tautas dzīve: 24
- Kopības saiknes ar Dievu saraušana un dzīve: 27
- Dievišķā dzīve un Dieva mīlestība: 29
- Dieva žēlsirdība un jauna dzīve: 29
- Svētais Gars un Kristus dzīvesveids: 29
- Dzīvošana Kristū un trīsvienīgā dzīve Baznīcā: 32
- Mīlestības bauslis – Dieva tautas dzīves likums: 33
- Komūnija jeb kopība – Dieva iekšējās dzīves atspulgs: 33
- Vīrietis, sieviete, personiskā un sabiedriskā dzīve un Dievs: 36
- Nākotne un mūžīgā dzīves kopība: 38
- Cilvēks un sabiedriskās dzīves veidošana: 40
- Personiskā un sabiedriskā dzīve un grēks: 41
- Kristus māceklis un jaunā dzīve: 41
- Dzīves apstākļi un atbilstošas izmaiņas: 42
- Līdzdalība Kristus dzīvojamajā Dieva bērna dzīvē: 45
- Dzīve Kristū un cilvēks kā sabiedriskā būtne: 52
- Dzīve sabiedrībā un dzīves kvalitāte: 62
- Baznīca un sabiedrības dzīves morālā kvalitāte: 62
- Evaņģēlijs un cilvēka konkrētā dzīve: 66
- Sociālā mācība un sabiedrības dzīve: 67
- Baznīca, dzīve sabiedrībā un kompetence: 68
- Cilvēks, pestīšanas dāvana un dzīve: 70
- Sociālā mācība, dzīve un situācijas pasaulē: 73
- Dieva plāns un cilvēka dzīve: 74
- Taisnības un mīlestības pienākumi un sabiedrības dzīve: 83
- Laji un viņu dzīves statuss: 83
- Cilvēka dzīve un notikumu gaita: 85

- Pāvests Leons XIII, Baznīca un sabiedriskās dzīves mainīgā realitāte: 90
- Kristīgā dzīve un ateistiskais komunisms: 92
- Kristiešu dzīve un Dieva klātbūtne pasaulē: 96
- Gaudium et spes*, tautsaimniecība un dzīve sabiedrībā: 96
- Gaudium et spes* un kristīgā dzīve: 96
- Populorum progressio* un ekonomiskā dzīve: 98
- Darbs – sabiedrības dzīves paradigma: 101
- Sabiedriskā dzīve un cilvēka persona: 106
- Visa cilvēka dzīve ir Dieva meklējumi: 109
- Cilvēka dzīve Ēdenē un neapmierinātība: 110
- Grēka struktūras un cilvēka dzīve: 119
- Dzīve, grēks un pestīšana Jēzū Kristū: 120
- Cilvēce un mūžīgā dzīve: 122
- Redukcionistiskas koncepcijas un cilvēka dzīve: 124
- Ķermeniskā dzīve un laicīga dzīves uztvere: 128
- Iekšējā dzīve un dabas daļa: 128
- Dzīves sargāšana un kopība ar citiem: 130
- Līdzcilvēks un viņa dzīve: 132
- Sabiedrības morāliskās dzīves uzlabošana un persona: 134
- Morāliskā dzīve un personas cieņa: 134
- Cilvēks, brīva iniciatīva un sabiedrības dzīve: 135
- Netaisnība un morāliskā dzīve: 137
- Dievišķais un dabiskais likums un morāliskā dzīve: 140
- Dabiskais likums un dzīves apstākļi: 141
- Dabiskais likums un sabiedrības dzīve: 141
- Divu vienotība un ģimenes dzīve: 147
- Personas ar invaliditāti un ģimenes dzīve: 148
- Kopiena, sabiedrības dzīve un cilvēks: 149
- Līdzdalība un sabiedrības dzīve: 151, 189
- Cilvēka cieņa un cilvēka dzīve: 153
- Cilvēktiesības un dzīves posmi: 154
- Nāciju tiesības un kopienas dzīve: 157
- Baznīcas sociālās mācības pastāvīgie principi un sabiedrības dzīve: 160, 162, 163
- Sabiedrības dzīve un kopīgais labums: 164, 165, 167, 168
- Nepieciešamie labumi un patiesi cilvēciska dzīve: 168
- Zeme un atbalsts cilvēku dzīvei: 171
- Kopienas īpašums un pamatiedzīvotāju dzīve: 180
- Labāki dzīves apstākļi un īpašums: 181
- Nabadzība un dzīves apstākļi: 182
- Līdzdalība un sabiedriskā dzīve: 189
- Kopienas dzīve un demokrātija: 190
- Sabiedriskā dzīve un totalitārs režīms vai diktatūra: 191
- Birokrātiskais aparāts un sabiedriskā un politiskā dzīve: 191
- Ekspluatācija un valstu iekšējā un starptautiskā dzīve: 192

- Jēzus no Nācāretes, žēlastība un sabiedrības dzīve: 196
- Sabiedriskā dzīve un tās vērtības: 197
- Brīvība un dzīves stāvoklis: 200
- Tuvākais sabiedrības līmenī un viņa dzīve: 208
- Baznīca, ģimene un sabiedrības dzīve: 211
- Ģimene, pirmie mūža gadi un morālās vērtības: 213
- Dzīve, laulātie un laulības jēga: 220
- Gados vecie ļaudis un dzīves skola: 222
- Savstarpējā papildināšana un ģimenes dzīve: 224
- Tie, kuri pēc šķiršanās noslēguši jaunu civillaulību, un Baznīcas dzīve: 226
- Ģimene un iekļaušanās sabiedrības dzīvē: 227
- Ģimene kā cilvēku dzīves kopiena: 230
- Cieņa pret dzīvību un dzīves apstākļi: 234
- Audzināšana ar dzīves piemēru: 242
- Politiskā dzīve un ģimenes subjektivitāte: 246
- Apvienības un ģimenes dzīve: 247
- Ģimene un ekonomiskā dzīve: 248
- Mājas – dzīves centrs: 248
- Darbs mājsaimniecībā un dzīves kvalitāte: 251
- Valsts institūcijas un ģimenes dzīves identitāte: 252
- Darbs un cilvēka cienīgi dzīves apstākļi: 257
- Darbs un dzīves jēga: 257, 264
- Jēzus, šīs dzīves dzīve un roku darbs: 259
- Iemantot pasauli nav cilvēku dzīves mērķis: 260
- Rerum novarum* un apņēmība kristīgā garā iedzīvināt sabiedrības dzīvi: 268
- Cilvēka dzīve un darbs: 269
- Pielāgošanās darbam un ģimenes dzīve: 280
- Starpniekstruktūru locekļi un dzīve: 281
- Brīvais laiks un dzīve: 284
- Sabiedriski nozīmīgi uzdevumi un ģimenes dzīve: 284
- Laiks pārdomām un kristīgās dzīves izaugsme: 285
- Tradīcijas un sabiedrības garīgā dzīve: 286
- Darba jautājuma morālā ietekme uz sabiedrības dzīvi: 287
- Nepieciešamība dzīves laikā vairākkārt mainīt darbu: 290
- Valsts un ekonomiskā dzīve: 291
- Darbs un ģimenes dzīve: 294
- Īpašais, kas piemīt sievietēm, un sabiedrības dzīve: 295
- Imigrācija un dzīves apstākļi: 297
- Imigranti un sabiedrības dzīve: 298
- Mūsdienīga lauksaimniecība un tās nozīme ekonomikā un sabiedrības dzīvē: 299
- Algots darbs un cilvēka cienīga dzīve: 302
- Arodbiedrības – sabiedriskās dzīves būtisks elements: 305
- Šķiru cīņa un sabiedrības dzīve: 306
- Arodbiedrības un saimnieciskā dzīve: 307
- Ražošanas cikls un individu un kopienu dzīve: 311
- Neformālā ekonomika un dzīves standarts: 316

- Materiālie labumi un dzīve: 323
 Ekonomika un cilvēka dzīves kvalitāte: 326
 Sociālekonomiskā dzīve un cilvēka persona: 331
 Morāle un sabiedrības dzīve: 332
 Tiesības uz līdzdalību un ekonomiskā dzīve: 333
 Augļošana un daudzu cilvēku dzīve: 341
 Uzņēmējdarbība un dzīves kvalitāte: 345
 Pienākums dot no savas "pārpilnības" to, kas svarīgs trūcīgo cilvēku dzīvei: 359
 Patērnieciskums un dzīvesveids: 360
 Kultūru daudzveidība un dzīves izpratnes atslēgas: 366
 Attīstības modeļi un cilvēka cienīgāka dzīve: 373
 Bagātās valstis un dzīves jēga: 374
 Labumu patērēšana un sabiedrības dzīve: 375
 Cilvēka dzīve un tās materiālais aspekts: 375
 Materiālie labumi un dzīves kvalitāte: 375
 Politiskā vara un mierīga, klusa dzīve: 381, 394
 Dieva radītā kārtība un sabiedrības dzīve: 383
 Cilvēka persona, dzīves jēga un sabiedrības dzīve: 384
 Īsta tauta un cilvēku dzīves pilnība: 385
 Tauta un kopīga dzīve un vērtības: 386
 Kopienas nozīme un ikdienas dzīve: 392
 Baznīca un politiskā dzīve: 407
 Līdzdalība, referendums un sabiedrības dzīve: 413
 Informācija un sabiedrības dzīve: 414
 Brīvās apvienības un demokrātiskā dzīve: 418, 419
 Cilvēka dzīves pilnība un Dieva svētība: 428
 Jauna dzīve Kristū un rasu atšķirības: 431
 Kristīgā vēsts un vispārējais skatījums uz dzīvi: 432
 Morāles likums un cilvēku dzīve: 436
 Starptautiskā dzīve, juridiskā kārtība un morāles likums: 437
 Starptautiskās organizācijas un sabiedrības dzīve: 440
 Sabiedriskā doma un starptautiskā dzīve: 443
 Mūžīgā pestīšana un darba dzīve: 445
 Politiskā dzīve, atpalcība un nabadzība: 447
 Dzīves apstākļi, kristieši un Kristus: 455
 Milestība – jaunas dzīves sākums: 455
 Cilvēka darbība un dzīves apstākļi: 456
 Veselīga un droša vide un dzīvesveids: 468, 486
 Pamatiedzīvotāji, dzīve un vide: 471
 Miers un dzīves pilnība: 489
 Jēzus, kristieši un dzīve mierā: 491
 Teroristu uzbrukumī un ikdienas dzīve: 513
 Kristīgā ticība un dzīve: 516
 Euharistija un kristīgā dzīve: 519
Rerum novarum, Baznīca un sabiedriskā dzīve: 521

- Kristiešu liecība un dzīves jomas: 522
- Pastorālais darbs un dzīves modeļi: 523
- Pastorālais darbs sociālajā jomā un sabiedrības dzīve: 527
- Katehēze un evaņģēliskās dzīves pilnība: 529
- Sociālā mācība, svētuma dzīve un sabiedrības dzīve: 530
- Priesteri un sabiedriskā un politiskā dzīve: 539
- Ordeņļaudis, dzīve un jauns cilvēciskums: 540
- Kristība, laji un Kristus dzīve: 541
- Laji, Evaņģēlijs un dzīves liecība: 543, 545, 579
- Dzīves limenis un cilvēces vēsture: 544
- Laji un ticības un dzīves apvienošana: 546, 554
- Laju apvienības un apustuliskā dzīve: 549
- Ekleziālās apvienības un sabiedrības dzīve: 550
- Laji un kalpošana ģimenes dzīvē: 551
- Laji un dzīves apstākļi, kas neatbilst cilvēka cieņai: 552
- Kultūra un dzīves kvalitāte: 559
- Patiesība, cilvēka dzīve un plašsaziņas līdzekļi: 562
- Morāle un sabiedriskā un politiskā dzīve: 566, 568
- Valsts neatkarība no Baznīcas, morālās patiesības un sabiedrības dzīve: 571
- Politiskās partijas un kristīgās dzīves prasības: 573
- Kristiešu kopiena un sabiedrības dzīve: 574
- Cilvēks un viņa dzīves jēga: 575
- Sabiedrības dzīves pamatā jābūt Dieva plānam: 577
- Kristieši un laicīgā dzīve: 579
- Kristieši, dzīve un mīlestība: 580
- Sabiedrības dzīve un socioloģiskās interpretācijas: 581
- Cilvēcīgāka sabiedrība un mīlestības sabiedrības dzīvē: 582, 583

DZĪVĪBA

- Jēzus Kristus ir ceļš, patiesība un dzīvība: 1, 555
- Dievs devis dzīvību visam, kas eksistē: 26
- Jēzus atdeva par mums savu dzīvību: 32, 40
- Dievs – Tēvs un dzīvības devējs: 46
- Kristus, Tēvs un dzīvības Valstība: 57
- Baznīca, cilvēks un dzīvības vārds: 61
- Dievs, cilvēks un dzīvības dvaša: 108
- Vienotība starp vīrieti un sievieti un kalpošana dzīvībai: 111
- Vīrietis un sieviete kā tie, kam uzticēta dzīvība: 112
- Cilvēka dzīvība – svēta un neaizskarama: 112
- Dievs – dzīvības un nāves Kungs: 112
- Aicinājums uz dzīvību un citas radības: 113
- Cilvēks, Dieva aizliegums un dzīvības koks: 115
- Dievs – dzīvības avots: 115
- Brālis, naidis pret brāli un dzīvība: 116
- Cilvēka persona un tiesības uz dzīvību: 118

- Vārds, kas Jēzū Kristū tapa cilvēks, – dzīvība un gaisma cilvēkam: 121
- Cilvēka dzīvība un ierobežojumi: 133
- Tiesības uz dzīvību: 155
- Ģimene – dzīvības un mīlestības šūpulis: 209, 212
- Ģimene – dzīvības šūpulis – un bērni: 212
- Bērni un laulības dzīve: 218
- Seksualitāte un dzīvība: 223
- Patiesība par laulāto mīlestību un dzīvību: 223
- Dzīvības tālāk nodošana un viena un tā paša dzimuma personas: 228
- Laulāto mīlestība un dzīvības pieņemšana: 230
- Ikviena bērna dzīvība un dzīvības devēji: 230
- Ģimene – dzīvības svētnīca: 231
- Dzīvība – Dieva dāvana: 231
- Ģimene – dzīvības kultūras veicinātāja un veidotāja: 231
- Kristīgās ģimenes un dzīvības Evaņģēlijs: 231
- Dzīvības Evaņģēlijs un tiesības uz dzīvību: 231
- Atbildīga tēvišķība un mātišķība un dzīvības pieņemšana: 232
- Aborts un pret dzīvību vērsta mentalitāte: 233
- Cieņa pret dzīvību un dzīves apstākļi: 234
- Vecāki – dzīvības kalpi: 237
- Paaudžu kopība un cilvēka dzīvība: 237
- Cilvēka dzīvības tālāk nodošana un audzināšana: 239
- Politiskā darbība, likumdošana un nedzimuša bērna dzīvība: 252
- Atpūta un pateikšanās Dievam par savu dzīvību un esamību: 258
- Dievs – dzīvības Autors: 258
- Jēzus un kalpošana, savas dzīvības atdošana: 379
- Noass, Dievs un cilvēka dzīvības neaizskaramība: 429
- Iejaukšanās cilvēka dzīvības rašanās procesā: 459
- Vide un ētika, saskaņā ar kuru respektē dzīvību: 465
- Ūdens un morāles kritēriji, kuru pamatā ir dzīvības vērtība: 484, 485
- Vardarbība un dzīvības izpostīšana: 496
- Bruņotie spēki un dzīvības upurēšana: 502
- Terorisms un nicinājums pret cilvēka dzīvību: 514
- Laji un tiesības uz dzīvību: 553
- Redukcionistiski un ideoloģiski skatījumi uz cilvēku un dzīvību: 558
- Dzīvības noslēpums un Dieva noslēpums: 559
- Izvērtēšana, nabadzīgie un dzīvības svētums: 569
- Kristīgā liecība un dzīvības upurēšana: 570
- EFEKTIVITĀTE, EFEKTĪVS**
- Darba organizācija un efektivitāte: 311
- Ekonomiskā efektivitāte un attīstības solidaritātē: 332
- Uzņēmēji un ekonomiskās efektivitātes kritēriji: 344
- Taupības princips un efektivitāte ekonomiskajā sistēmā: 346
- Ekonomiska un sabiedrisko pakalpojumu efektivitāte: 352

- Valsts, tirgus un efektivitāte: 353
 Valsts iejaukšanās un efektivitātes kritēriji: 354
 Attīstība, solidaritāte un efektīvs valsts finansējums: 355
 Bezpeļņas organizācijas un efektivitāte: 357
 Finanšu ekonomika un efektivitāte: 369
 Nesaskaņas un efektīva juridiskā autoritāte: 439
 Ekonomikas politikas pārskatīšana un efektivitāte: 564
- EITANĀZIJA**
 Tiesības uz dzīvību un eitanāzijas nelikumība: 155
- EKLEZIĀLĀ KOPIENA – sk. KRISTIEŠU KOPIENA**
- EKOCENTRISMS**
 Vides koncepcija un egocentrisms: 463
- EKOLOĢISKĀ SISTĒMA, EKOSISTĒMA**
 Visa planēta kā viena vienīga ekoloģiskā sistēma: 367
 Iejaukšanās ekoloģiskajā sistēmā: 459
 Vienādi likumi un ekoloģiskās sistēmas: 468
 Atsevišķu dzīvo būtņu funkcijas un ekoloģiskā sistēma: 473
 Biotehnoloģijas un ekoloģiskās sistēmas aizsardzība: 478
- EKONOMIKA, EKONOMISKS, SAIMNIECISKS, TAUTSAIMNIECĪBA**
 Kristus dāvatā pestīšana un ekonomika: 1
 Cilvēces vienotība un ekonomika: 6
 Ekonomiskās globalizācijas nozīme: 16
 Humānisms un jauna ekonomiskā kārtība: 19
 Sabata gads un Izraēļa tautas saimnieciskā dzīve: 24
 Saikne ar Dievu un ekonomiskā dzīve: 27
 Savstarpējā atkarība ekonomikas jomā: 33
 Cilvēka iekšiene un ekonomiskā dzīve: 40
 Cilvēka persona un ekonomikas sasniegumi: 48
 Dieva Valstība un ekonomiskā organizācija: 51
 Sabiedrība, ekonomikas aspekti un kopīgais labums: 61
 Ekonomika, sekulārā vide un pestīšana: 62
 Cilvēka evaņģelizācija un ekonomikas jautājumi: 66
 Baznīcas sūtība nav ekonomiska: 68
 Sociālā mācība un ekonomiskas attiecības: 72
 Patiesība par cilvēku un ekonomikas konteksts: 76
 Sociālā mācība, ticīgie laji un ekonomiskie pienākumi: 83
 Tautsaimnieciskie notikumi un to sekas: 88
Quadragesimo anno un ekonomiskā situācija: 91
 Pāvests Jānis XXIII un sadarbība ekonomikas jomā: 94
 Ekonomiskās problēmas un vispārējais kopīgais labums: 95
Gaudium et spes un jautājumi, kas attiecas uz tautsaimniecību: 96

- Populorum progressio* un ekonomiskā dzīve: 98
- Darbs un ekonomiskā darbība: 101
- Tautsaimniecības brīvība un solidaritāte: 103
- Persona un tautsaimnieciskās ieceres: 133
- Brīvība un ekonomiskie nosacījumi: 137
- Ekonomiskās pārmaiņas un cilvēka persona: 137
- Ekonomiskās apvienības un līdzdalība: 151
- Cilvēktiesības un ekonomikas konteksts: 154
- Principi, kas attiecas uz attiecībām, kuras veido ar ekonomikas starpniecību: 161
- Ekonomisks uzņēmums un kopīgais labums: 165
- Kopīgais labums un sabiedriski ekonomisks labums: 170
- Labumu vispārējais piešķirums un ekonomika: 174, 179
- Privātīpašums un ekonomikas politika: 176
- Kopienas īpašums un ekonomiskā dzīve: 180
- Ekonomiskās apvienības, kuras cilvēki izveido un kurās pilnveidojas: 185
- Subsidiaritāte, ekonomiska palīdzība un sociālās organizācijas: 186
- Subsidiaritāte un iniciatīva ekonomikas jautājumos: 187
- Valsts un ekonomikas attīstība: 188
- Līdzdalība ekonomiskajā dzīvē: 189
- Atbildība un ekonomiskās struktūras: 197
- Patiesība, ekonomika un naudas izlietojums: 198
- Sociālais taisnīgums un ekonomikas aspekti: 201
- Vērtības un ekonomiskās efektivitātes kritēriji: 222
- Ģimene nav tikai ekonomiska vienība: 229
- Atbildīga tēvišķība un mātišķība un ekonomiskie nosacījumi: 232
- Sterilizācija un ekonomiskā palīdzība: 234
- Ekonomiskais atbalsts un nevalstiskas skolas: 241
- Ekonomikas joma un ģimenes nozīme: 247
- Ģimene un ekonomiskā dzīve: 248, 249
- Darbs un ekonomikas attīstība: 269
- Darbam piemērošā cieņa un ekonomiskā sistēma: 270
- Darbs un ekonomisma doktrīna: 271
- Kapitāls, darbs un ekonomiskā sistēma: 277, 279
- Starpniekstruktūras un ekonomiskie mērķi: 281
- Ekonomika, kura kalpo cilvēkam: 283
- Atpūta, dievkalpojums un ekonomikas produktivitāte: 286
- Nodarbinātība un ekonomikas politika: 288
- Jaunieši un mainīgā ekonomiskā situācija: 290
- Valsts un ekonomiskā dzīve: 291
- “Trešais sektors” un ekonomikas attīstība: 293
- Ģimene un darba uztvere tikai no ekonomiskā viedokļa: 294
- Bērnu darba ekonomiskie aspekti: 296
- Bērnu darbs un valsts ekonomika: 296

- Imigrācija, valstis un ekonomikas izaugsme: 297
- Lauksaimniecība, darbs lauksaimniecībā un ekonomika: 299
- Latifundiju sistēma un ekonomikas attīstība: 300
- Ekonomiskā labklājība, saražotie labumi un peļņa: 303
- Arodbiedrības un ekonomiskā dzīve: 307, 308
- Globalizācija, darbs un ekonomika: 312, 313, 314, 316, 318, 319, 321
- Ražošanas mehāniskie un ekonomiskie skaidrojumi: 318
- Kultūras pārstāvji un ekonomikas politika: 320
- Ekonomiskā nelīdzsvarotība un vērtības: 321
- Vecā Derība un ekonomiskie labumi: 323, 324
- Jēzus un ekonomiskie labumi: 325
- Ekonomiskā darbība Atklāsmes gaismā: 326
- Baznīcas tēvi un ekonomiskā darbība: 328
- Ekonomikas ētiskais aspekts: 330, 331, 332, 333, 474
- Ekonomiskā efektivitāte un attīstība solidaritātē: 332
- Līdzdalība, solidaritāte un ekonomiskā dzīve: 333
- Sabiedrība un ekonomisti: 333
- Ekonomika un bagātību uzkrāšana: 334
- Morālā nozīmība, tirgus ekonomika un kapitālisms: 335
- Tiesības uz ekonomisko iniciatīvu: 336, 343
- Uzņēmējdarbība un ekonomiskā funkcija: 338
- Ekonomika, kas kalpo cilvēkam, un uzņēmējdarbība: 339
- Ekonomiskā darbība, finanšu rādītāji, uzņēmējdarbība un cilvēki: 340
- Ekonomiskā darbība un augļošana: 341
- Uzņēmējdarbība norisinās aizvien plašākā ekonomiskajā kontekstā: 342
- Ekonomiskā iniciatīva un atbildība: 343
- Lēmumu pieņemšana uzņēmējdarbībā un to ekonomiskās sekas: 344
- Uzņēmējdarbība un ekonomiskā efektivitāte: 344
- Investīcijas un ekonomiskie nosacījumi: 345
- Resursu izmantošana un ekonomika: 346
- Taupības princips: 346
- Tirgus un ekonomiskā attīstība: 347
- Individuālie ienākumi un uzņēmumi: 348
- Tirgus un ekonomiskā sistēma: 349
- Ekonomiskā brīvība un tiesību normas: 350
- Ekonomiskā brīvība un cilvēka brīvība: 350
- Valsts un ekonomiskā darbība: 351, 352
- Valsts un ekonomikas politikas noteikšana: 352
- Valsts, ekonomiskā attīstība un tirgus: 353
- Valsts, ekonomikas politika un līdzdalība: 354
- Privātīpašums, valsts darbība un ekonomika: 354

- Nodokļu ieņēmumi, valsts izdevumi un ekonomika: 355
- Ekonomiskā iniciatīva un starpniekstruktūras: 356
- Pilsoniskā sabiedrība un demokrātija ekonomikas jomā: 356, 357
- Patērētāji un ekonomiskā sistēma: 358
- Ekonomikas globalizācija un finanšu tirgi: 361, 362
- Globalizācija un pasaules ekonomika: 362, 363
- Tirdzniecība un starptautiskās ekonomiskās attiecības: 364
- Ētikas kritēriji un starptautiskās ekonomiskās attiecības: 364
- Pasaules ekonomika un cilvēktiesības: 366
- Kultūras atšķirības un ekonomikas procesi: 366
- Ekonomiskās izmaksas un nākamās paaudzes: 367
- Finanšu sistēma un ekonomikas izaugsme: 368
- Finanšu ekonomika un reālā ekonomika: 369
- Starptautiskā sabiedrība un ekonomikas procesu regulēšana: 370, 371
- Starptautiskās ekonomikas institūcijas un pārmaiņas: 371
- Ekonomika un morāles kritēriji: 372
- Starptautiskā ekonomika un vispusīga attīstība: 373
- Ekonomika un sociālā un kulturālā sistēma: 375
- Ekonomikas progress un kultūras darbs: 376
- Garīgās vērtības un ekonomika: 386
- Valsts iestādes un ekonomiskā vienlīdzība: 389
- Ar sirdsapziņu saistīti iebildumi un zaudējumi ekonomikas jomā: 399
- Plašsaziņas līdzekļi un ekonomikas joma: 415
- Pilsoniskā sabiedrība un ekonomikas joma: 417
- Cilvēku saimes vienotība un tautsaimnieciski projekti: 432
- Valsts suverenitāte un ekonomikas joma: 435
- Savstarpējā atkarība, attiecības un ekonomikas joma: 442, 447
- Starptautību struktūras un ekonomika: 442
- Atpaliecība un ekonomikas mehānisms: 446
- Nabadzība un ekonomiskā iniciatīva: 447, 449
- Ekonomiskais neokoloniālisms un parādu krīze: 450
- Tie, kas tic Dievam, un ekonomikas progress: 457
- Ekonomiskā darbība un vide: 470
- Ekonomika un biotehnoloģijas: 472, 474
- Kopīgais labums un ekonomiskā darbība: 478
- Nabadzība, dabas katastrofas un ekonomiskie līdzekļi: 482
- Demogrāfija, vide un izvēles ekonomikas jomā: 483
- Ūdens un ekonomiskais labums: 485
- Sankcijas un ekonomiskais embargo: 507
- Kristīgā antropoloģija un ekonomika: 522
- Pastorālais darbs sociālajā jomā un ekonomikas realitāte: 524

- Ticīgie laji un ekonomikas joma: 531
- Ticīgie laji un to pienākumi ekonomikas jomā: 543
- Ekonomiskā produktivitāte un cilvēks: 544
- Ticīgie laji, mīlestība un ekonomiskā dzīve: 551
- Plašsaziņas līdzekļi un tautsaimniecības sistēma: 561
- Sociālā mācība un ekonomiskā darbība: 563
- Ekonomiskās un sociālās attīstības modeļi: 563
- Ekonomikas politikas pārskatīšana: 564
- Izvērtēšana un izvēles ekonomikas jomā: 569
- Mīlestības nozīme sabiedrības dzīvē – politikas, ekonomikas un kultūras līmenī: 582
- ĒTIKA** (sk. arī **MORĀLE**)
- Sociālā mācība, filozofija un ētika: 77
- Laborem exercens* un darba ētika: 101
- Brīvība un ētikas normas: 138
- Tiesības uz labumu lietošanu – ētiskās un sabiedriskās kārtības princips: 172
- Savstarpējā atkarība un centieni ētikajā un sociālajā plānā: 192, 193
- Mīlestība – vispārējais visas sociālās ētikas kritērijs: 204
- Kristiešu kopiena, ģimene un ētiskās vērtības: 229
- Audzinašanas darbs ģimenē un ētiskās vērtības: 238
- Vecāki, seksuālā audzināšana un ētiskās vērtības: 243
- Ģimene un darba sabiedriskā un ētiskā kārtība: 249
- Darba subjektīvais aspekts un ētiskā vērtība: 271
- Nodarbinātība un sabiedrība, kam nav ētiska attaisnojuma: 288
- Laiks, darbs un uzdevums ētikas līmenī: 311
- Neformālā ekonomika un ētikas problēmas: 316
- Nevienlīdzība un ētisko garantiju nepieciešamība: 321
- Kapitalisms, brīvība un ētisks kods: 335
- Starptautiskās ekonomiskās attiecības un ētikas kritēriji: 364
- Finanšu sistēma un ētiskas bažas: 369
- Ekonomika, sociālā un kulturālā sistēma un ētiskais aspekts: 375
- Demokrātija un ētiskais relatīvisms: 407
- Plašsaziņas līdzekļi un ētiskais aspekts: 416
- Veselīga vide un ētiskais aspekts: 465
- Biotehnoloģiju paņēmieni un ētikas problēmas: 473
- Biotehnoloģijas un ētikas kritēriji: 474
- Ekonomiskās sankcijas un ētikas kritēriji: 507
- Ticīgie laji un kultūras ētiskais aspekts: 556
- Plašsaziņas līdzekļi un ētiskie pienākumi: 562
- Ikvienas problēmas ētiskais aspekts: 569
- Likumdošanas izvēles un ētiskie pienākumi: 570
- Ticīgie laji, politiskie instrumenti un ētiskās prasības: 573

EVANĢĒLIJS

- Trešais gadu tūkstošs un Evanģēlija sludināšana: 2
- Baznīca, Evanģēlijs un cilvēka cieņa: 3, 51
- Kompendijs, Evanģēlijs un cilvēces problēmas: 8
- Kristiešu kopienas, situācijas un Evanģēlijs: 11, 574
- Solidaritāte starp Baznīcu un pasauli un Evanģēlijs: 18
- Desmit baušļi un bagātais jauneklis Evanģēlija: 22
- Baznīca, Dieva Valstība un Evanģēlijs: 50
- Jēzus Evanģēlijs un iespēja iepriekš piedzīvot nākotni: 52
- Attiecības sabiedrībā, prakse un Evanģēlijs: 53
- Sociālā mācība, Evanģēlijs un attiecības: 62
- Ar Evanģēliju darīt sabiedrību auglīgu: 62
- Sociālā mācība un Valstības Evanģēlijs: 63
- Cilvēks un Evanģēlija pestījošā norise: 65
- Sociālā mācība, Evanģēlijs un konkrētā dzīve: 66
- Baznīca, kompetence un Evanģēlijs: 68
- Baznīca – patiesības mācītāja – un Evanģēlijs: 70
- Sabiedrības evaņģelizācija un Evanģēlijs: 70, 71
- Evanģēlija sabiedriskais nozīmīgums: 71
- Interpretācija un Evanģēlija mācība par cilvēku: 72
- Filozofija, Evanģēlijs un sabiedrība: 77
- Evanģēlijs un sociālā mācība: 85, 86, 87
- Cilvēktiesības un privilēģija, ko Evanģēlijs piešķir nabadzīgajiem: 158
- Labumu vispārējais piešķirums un Evanģēlijs: 175
- Baznīca, nabadzīgie un Kalna svētību Evanģēlijs: 184
- Taisnīgums, žēlsirdīgā mīlestība un Evanģēlijs: 206
- Laulāto mīlestība, cilvēks kā sabiedriskā būtne un Evanģēlijs: 220
- Kristīgā ģimene un dzīvības Evanģēlijs: 231
- Industriālā revolūcija un Evanģēlijs: 267
- Ideālais ķēniņš, Evanģēlijs un Jēzus no Nācāretes: 378
- Iebildumi, kuru pamatā ir sirdsapziņa, un Evanģēlijs: 399
- Radišana, māceklis un Evanģēlijs: 453
- Miers un Evanģēlija sludināšana: 493
- Evanģēlija sabiedriskā nozīmība: 521
- Antropoloģija, inkulturācija un Evanģēlijs: 523
- Evanģēlijs un sociālais aspekts: 526
- Katoliskās izglītības iestādes, Evanģēlijs un zinātnes nozares: 532
- Dieva tautas pienākums un Evanģēlijs: 538
- Ticīgie laji, Evanģēlijs un laicīgās lietas: 543
- Sociālā un politiskā kultūra un Evanģēlijs: 555
- Ticīgie laji, izvērtēšana un Evanģēlijs: 568

Ētiskais aspekts, vērtības un Evaņģēlijs: 576
Sociālie jautājumi, Kristus un Evaņģēlijs: 577
Cēriba, darbība sociālajā jomā un Evaņģēlijs: 579
Attiecības sabiedrībā, kristīgā mīlestība un Evaņģēlijs: 581

EVANĢELIZĀCIJA (sk. arī EVANĢĒLIJS)

Sociālā mācība, evaņģelizācija un sociālā kārtība: 7, 10, 82
Evaņģelizēt sabiedrību: 63
Evaņģelizācija un cilvēka izaugsmes veicināšana: 66
Sociālā mācība – evaņģelizācijas instruments: 67
Ekleziālā kopiena un evaņģelizācija: 83
Jēzus un cilvēces evaņģelizācija: 259
Baznīca un evaņģelizācijas brīvība: 426
Sociālā mācība un jaunā evaņģelizācija: 523
Pastorālais darbs sociālajā jomā, evaņģelizācija un sociālā kārtība: 524, 526
Jaunā evaņģelizācija un darbs: 525
Sociālā mācība, katehēze un evaņģelizācija: 530
Bīskaps un sociālās jomas evaņģelizācija: 539

FAKTISKĀ KOPDZĪVE

Faktiskās kopdzīves attiecības un laulība: 227
Faktiskās kopdzīves legalizācija, pielīdzinot to laulībai: 227
Faktiskā kopdzīve un homoseksuālās savienības: 228

FINANSES, FINANSIĀLS

Evaņģēlija sludināšana sabiedrībā un finanšu pasaulē: 70
Quadragesimo anno un finanšu grupas: 91
Pretapauglošanās un sterilizācijas kampaņu finansēšana: 234
Darbs, kapitāls un finanšu resursi: 276
Darbs un finanšu pasaules labumi: 282
Starptautiskā sadarbība un finansiālās attiecības: 292
Arodbiedrības un finanšu globalizācija: 308
Darba aizsardzība un finanšu plūsma: 314
Demokrātija un finanšu globalizācija: 321
Finanšu darbība un augļošana: 341
Uzņēmējdarbība un starptautiskās finansiālās attiecības: 342
Uzņēmēji un finansiālo saikņu tīkls: 344
Nodokļu ieņēmumi un valsts finansējums: 355
Valsts finansējums un kopīgais labums: 355
Patērētāji un finanšu resursi: 358
Ekonomika un finanšu globalizācija: 361, 362
Jaunievecumi un finanšu resursi: 363
Globalizācija, pilsoniskā sabiedrība un finanses: 366
Finanšu tirgi un ražošanas darbība: 368
Investīcijas un finanšu tirgi: 368
Finanšu ekonomika un reālā ekonomika: 369
Starptautiskā sabiedrība un finanšu sistēmas vadība: 370

Pasaules finanšu sistēma un kopīgais labums: 371
Informācija, demokrātija un finanšu vara: 414
Atpaliecība un finanšu mehānismi: 446
Parādu krīze un finanšu spekulācijas: 450
Vide, ekonomika un finanšu aprēķini: 470
Terorisms un finanšu resursi: 513

FIZISKA BŪTNE, MIESĪGA BŪTNE, ĶERMENISKUMS (sk. arī **MIESA**)

Pestīšana un cilvēka personas fiziskais aspekts: 38, 65
Cilvēks – garīga un fiziska būtne: 75
Ķermeniskums un materiālā pasaule: 128, 129
Kristus vara un cilvēks kā miesīga būtne: 455

FORMĀCIJA

Sociālā mācība un kristīgā formācija: 528, 529, 530
Sociālā mācība un laju formācija: 531
Katoliskās izglītības iestādes un formācijas darbs: 532
Sociālā mācība un priesteru formācija: 533
Sociālā mācība, priesteri un formācijas ceļš: 539
Ticīgie laji un garīgo vadītāju veiktā formācija: 546
Laju ekleziālās apvienības un formācija: 549

GENOCĪDS

Cilvēktiesības un genocīds: 158
Mazākumtautības un genocīda izpausmes: 387

Divdesmitais gadsimts un genocīds: 506

GLOBALIZĀCIJA

Fundamentālie jautājumi un globalizācija: 16
Darbs lauksaimniecībā un aizvien pieaugošā globalizācija ekonomikā: 299
Agrārā reforma un globalizācija: 300
Arodbiedrības un globalizācija: 308
Darbs un cilvēktiesību un vienlīdzības globalizācija: 310
Globalizācija un darba identitāte: 312
Valstis, darbs un globalizācija: 314
Darbs un solidaritātes globalizācija: 321
Globalizācija un darba humānisms: 322
Ekonomika un finanšu globalizācija: 361, 362
Kopīgais labums un globalizācija: 363
Globalizācija un cilvēktiesību aizsardzība: 365
Globalizācija un pilsoniskā sabiedrība: 366
Globalizācija, solidaritāte un paauzdes: 367
Globalizācija un valsts galvenā loma: 370
Politika un problēmu globalizācija: 442
Ekonomikas pārskatīšana un globalizācija: 564

GLOBĀLS

Globalizācija un globāls skatījums: 361

Globālā kapitāla tirgus un finanšu krīzes: 368

GRĒKS, GRĒCINIEKS

Jēzū Kristū Dievs mūs atbrīvojis no grēka: 17

Desmit baušļi un grēka verdzība: 22

Radišana un pirmgrēks: 27, 115

Jēzus, Dieva žēlsirdība un grēcinieki: 29

Dēls – izlīgums par grēkiem: 30

Cilvēka darbība un grēks: 41, 42

Pārdabiskais, dabiskais un grēks: 64

Evaņģēlija un grēka sabiedriskā nozīme: 71

Sociālā mācība, atmaskošana un grēks: 81

Grēks un attālināšanās: 116

Persona un sociālais grēks: 117, 117*

Sociālie grēki – agresija pret tuvāko: 118

Grēks un grēka struktūras: 119

Pirmgrēks un grēka vispārējums: 120

Grēka dziļumi un cerība: 121

Cilvēka ķermeniskums – grēka ievainots: 128

Cilvēka tiesības un cieņa – grēka ievainotas: 153

Grēka struktūras un solidaritāte: 193

Laulāto mīlestība un grēks: 219*

Darbs kļuva smags grēka dēļ: 256

Jēzus Kristus, redzamā pasaule un grēks: 262

Darbs un grēka izraisītais izkropļojums: 263

Radības labums, grēks un Dieva Valstība: 325

Attīstība, grēks un izlīgums: 327
Ekonomika un grēka struktūras: 332

Ķēniņu tradīcija un Dāvida grēks: 378

Lūgšana par valdniekiem un grēks: 381

Derība, pirmā radišana un grēks: 429

Attīstība un grēka struktūras: 446

Rūpes par radību un grēks: 452

Pasaule, grēks un šķīstīšanās: 453

Jēzus, jaunā pasaule un grēks: 454

Euharistijas svinības un pasaules grēki: 519*

Institūcijas un grēka struktūras: 566

Dievs un no grēka atpestīts cilvēks: 576

Kristiešu darbs, cerība un grēks: 578

GRUPA, GRUPĒJUMS

Attiecības ar citiem un cilvēku grupas: 61

Sociālā mācība, personas un reliģiskās grupas: 84

Quadragesimo anno un finanšu grupas: 91

Grēks, persona un grupas: 117

Sociālais grēks un attiecības starp grupām: 118

Cilvēks kā sabiedriskā būtne un attiecības starp grupām: 150

Sociālā mācība un attiecības starp grupām: 161

Kopīgā labuma princips un grupas: 164

Cilvēks kā sabiedriskā būtne, kopīgais labums un cilvēku grupas: 165

- Kopīgais labums un grupu īpašie labumi: 169
- Persona, subsidiaritāte un grupas: 185
- Solidaritāte un saiknes starp sociālajām grupām: 194
- Sociālās problēmas, patiesība un sociālās grupas: 198
- Darbs, kapitāls un uzņēmēju grupas: 279
- Jaunas zinātnes nozares un nelielas ietekmīgas grupas: 283
- Kultūras pārstāvji un grupas intereses: 320
- Ekonomikas izaugsme un sociālās grupas: 332
- Mazākumtautības – grupas, kurām ir tiesības un pienākumi: 387
- Kopīgais labums un sociālo grupu tiesības: 389
- Politiskā vara un grupu brīvā darbība: 394
- Demokrātija un šauru valdošo grupu rašanās: 406
- Plašsaziņas līdzekļi un sāncensība un konflikti starp grupām: 416
- Politiskā kopiena, pilsoniskā sabiedrība un grupas: 417, 418
- Kopiena, atzīšana un reliģiskās grupas: 423
- Vide un veselības nodrošināšana nelielām cilvēku grupām: 465
- Biotehnoloģijas un pētnieciskās grupas: 474
- Starptautiskā sabiedrība un dažādu grupu izdzīvošana: 506
- Vieglie ieroči un karojošās grupas: 511
- Personas aizstāvība, kristieši un grupas: 538
- Laju formācija, izvēles un grupas: 549
- Ticīgie laji strādā grupās kopā ar citiem: 549
- Plašsaziņas līdzekļi, izvēles un grupas: 560
- Ticīgie laji, demokrātija un varas grupējumi: 567
- ĢIMENE** (sk. arī **ĢIMENES KOPIENA**)
- Alga un strādnieka ģimenes vajadzības: 91
- Gaudium et spes* un jautājums par ģimeni: 96
- Ģimenes dzīve un vīra un sievas vienotība: 147
- Ģimene un cilvēka daba: 151
- Tiesības dzīvot ģimenē: 155
- Tiesības dibināt ģimeni: 155
- Ģimene un kopīgais labums: 165
- Ģimenes pilnīgā attīstība: 168
- Personas cieņa un ģimene: 185
- Ģimene un subsidiaritātes princips: 187
- Ģimene un humanizācija: 209
- Ģimene – dzīvības un mīlestības šūpulis: 209
- Ģimene, mīlestība un Kunga uzticība: 210
- Jēzus piedzima un dzīvoja konkrētā ģimenē: 210
- Svētā ģimene – ģimenes dzīves paraugs: 210*
- Ģimene – pirmā dabiskā sabiedrība: 211
- Ģimene un persona: 212
- Ģimene un “cilvēka ekoloģija”: 212
- Ģimene un sabiedrība: 213
- Ģimenes primārums, sabiedrība un valsts: 214, 252, 254
- Ģimene un laulība: 215

- Bērni – dāvana ģimenei: 218, 230
 Ģimene kā mājas Baznīca jeb mazā
 Baznīca: 220
 Ģimene, mīlestība un kopība: 221
 Gados vecie ļaudis un ģimene: 222
 Atbalsts ģimenei un visa sabiedrī-
 ba: 225
 Faktiskā kopdzīve un ģimene: 227
 Homoseksuālu personu savienības
 un ģimene: 228
 Monogāma laulība un ģimene: 229
 Ģimene – mīlestības un solidaritā-
 tes kopiena: 229, 238
 Ģimene – dzīvības kopiena: 230, 244
 Pēcnācēju radīšana un ģimenes
 subjektivitāte: 230
 Ģimene – dzīvības svētnīca: 231
 Ģimene un dzīvības kultūra: 231,
 237
 Kristīgās ģimenes un dzīvības
 Evaņģēlijs: 231
 Ģimenes, valsts likumi, institūcijas
 un tiesības uz dzīvību: 231
 Ģimene un atbildīga tēvišķība un
 mātišķība: 232
 Ģimene un sterilizācijas kampaņas:
 234
 Nedzimušie bērni un ģimenes sta-
 bilitāte: 235
 Ģimenes un paaudžu kopība: 237
Vispārējā cilvēktiesību deklarācija
 un ģimene: 237*
 Audzināšanas darbs, ģimene un
 cilvēks: 238
 Ģimene un bērnu audzināšana: 239
 Ģimene un izglītības iestādes: 240
 Ģimene un vispusīga audzināšana:
 242
 Ģimene un bērnu tiesības: 244
 Ģimeņu subjektivitāte un līdzdalī-
 ba: 246
 Solidaritāte un ģimene: 246
 Ģimenes un politiskā darbība: 247
 Ģimene un ģimeņu apvienības: 247
 Ģimene un ekonomiskā dzīve: 248
 Ģimene un darbs: 249, 269, 274,
 284, 287, 294
 Ģimene, darbs un ģimenes ienāku-
 mi: 250
 Sievietes darītais darbs un ģimene:
 251, 295
 Atbalsts ģimenei, sabiedrība un
 valsts: 252
 Ģimeņu tiesības: 253
 Ģimeņu politika un ģimeņu tiesī-
 bas: 253
 Ģimenes identitāte un dzīve sa-
 biedrībā: 253
 Svētdienas un ģimene: 285
 Jauninājumi un ģimenes izaugsme:
 317
 Progress un cilvēce: 333
 Uzņēmumi, ģimenes mātes un ģi-
 mene: 345
 Paaudžu solidaritāte un ģimene:
 367
 Valsts suverenitāte un nāciju veido-
 tā “ģimene”: 435
 Ticīgie laji un ģimenes dzīve: 543
 Laicīgā dzīve, ģimenes dzīve: 546
 Ģimenes aizstāvēšana un dzīve sa-
 biedrībā: 553
 Atbalsts ģimenei un morāle: 569
- ĢIMENES INSTITŪTS**
 Ģimene – dievišķs institūts: 211
 Ģimenes institūts un personas: 211
 Ģimenes institūts un sabiedriskā
 kārtība: 211
 Ģimene – dabisks institūts: 225

ĢIMENES KOPIENA (sk. arī **KOPIENA**)

- Ģimenes kopiena un "cilvēka ekoloģija": 212
- Ģimene – dabiska kopiena: 213
- Ģimene – mīlestības kopiena: 229, 238
- Ģimene – dzīvības kopiena: 230
- Ģimenes kopiena un bērni: 230
- Bērni un ģimene – personu kopiena: 244

HUMĀNISMS

- Visaptverošs un solidārs humānisms: 6, 7
- Humānisms un Dieva mīlestības plāns: 19
- Baznīca un pilnīgs humānisms: 82
- Pilnīgs humānisms un garīgās vērtības: 98
- Darba humānisms pasaules līmenī: 322
- Ekonomika un jauns humānisms: 326
- Kristus un visaptverošs un solidārs humānisms: 327
- Nabadzība un pilnīgs humānisms: 449
- Karš – patiesa humānisma sakāve: 497
- Ticīgie laji un darbība, kas atbilst ateistiskajam humānismam: 544

IDEOLOĢIJA, IDEOLOĢISKS

- Pasaulīga progresā ideoloģijas: 48
- Sociālā mācība un ideoloģijas joma: 72
- Sociālā mācība un ideoloģiskās sistēmas: 85
- 20. gs. 70. gadu ideoloģiskie strīdi: 100

- Ideoloģiju nespēja risināt problēmas: 100
- Ideoloģiskas redukcionistiskās koncepcijas: 124
- Kristīgā ticība un ideoloģijas: 126
- Ideoloģijas un sociālais līgums: 149*
- Individuālistiskas un kolektīvistiskas ideoloģijas: 390
- Saziņa un ideoloģija: 416
- Cilvēks un politiskās un totalitārās ideoloģijas: 417
- Ideoloģisks internacionālisms: 432
- Cilvēku saimes vienotība un ideoloģijas: 433
- Scientisma un tehnokrātijas ideoloģija: 462
- Ideoloģiskā kontrole un brīva plašsaziņas līdzekļu pieejamība: 557
- Kristiešu darbība un dažādi ideoloģiskie skatījumi: 558

IEDZĪVOTĀJI

- Starptautiskās finanšu institūcijas un pasaules iedzīvotāji: 371
- Nabadzīgo valstu ārējais parāds un iedzīvotāji 450
- Biotehnoloģijas un jaunattīstības valstu iedzīvotāji: 476
- Iedzīvotāju novecošanās: 483
- Starptautiskās cilvēktiesības un civiliedzīvotāji: 505
- Sankcijas un visi iedzīvotāji: 507

IEKĻAUTI

- Kristības sakramentā laji tiek iekļauti Kristū: 541

IENĀKUMI

- Ienākumu sadale un taisnīgums: 303
- Neformālā ekonomika un zemi ienākumi: 316

IEROČI, BRUŅOTS

Bērni un bruņoti konflikti: 245, 512

Bruņota pretošanās politiskajai varai: 401

Bruņots konflikts un tirānija: 401

Cilvēku saime un ieroču spēks: 432

Vide, nabadzīgie cilvēki un bruņoti konflikti: 481, 482

Mūsdienu pasaule un neapbruņotie pravieši: 496

Bruņotie konflikti un iznīcība: 497

Valsts aizsardzība pret uzbrukumu un ieroču lietošana: 500

Kad bruņota spēka lietošana ir starptautiski leģitīma: 501

Likumīga aizsardzība un bruņotie spēki: 502

Bruņotie spēki un valstu likumi: 503

Sirdsapziņa un atteikšanās lietot ieročus: 503

Ieroču uzkrāšana un miers: 508

Ieroči un kara cēloņu novēršana: 508

Ieroču tirdzniecība: 508, 510, 511

Masu iznīcināšanas ieroči: 509

Ieroči, kuru lietošanai ir traumatiskas sekas: 510

Vieglie ieroči un indivīdi: 511

Patiesība par noziegumiem un bruņotiem konfliktiem: 518

IESTĀDES

Sabiedrība un atbildības deleģēšana iestādei: 134

Audzināšana un valsts un Baznīcas iestādes: 240

Ģimene, ciešanas un iestādes: 246

Iestādes un ārzemju strādnieki: 298

Preventīvais karš un kompetentās iestādes: 501

Sankcijas un starptautiskās sabiedrības kompetentās iestādes: 507

Noziedzīgi nodarījumi un starptautiskās tiesību iestādes: 518

IETAUPIJUMI, UZKRĀJUMI

Ģimenes ienākumi un ietaupījumi: 250

Patērētāju izvēle, ietaupījumi un ieguldījumi: 360, 486

Dzīvesveids un ietaupījumi: 360, 486

Finanšu tirgi un uzkrājumi: 368

IMIGRĀCIJA, EMIGRĀCIJA, IMIGRANTI

Octogesima adveniēns un emigrācija: 100

Bezdarbs un imigrācija: 289

Imigrācija var būt attīstības resurss: 297

Imigrācijas regulēšana: 298

Globalizācija, arod biedrības un imigranti: 308

INDUSTRIĀLS, INDUSTRIĀLIZĀCIJA, RŪPNIECĪBA

Industriālā revolūcija un darba jautājums: 88

Rerum novarum un rūpnīcu strādnieki: 89

Quadragesimo anno un industrializācija: 91

Pāvests Jānis XXIII un industriālā revolūcija: 94

Octogesima adveniēns un postindustriālā sabiedrība: 100

Jaunas metodes un rūpnieciski attīstītās valstis: 179

Baznīca un industriālā revolūcija: 267

Arod biedrības un rūpniecisko uzņēmumu strādnieku cīņa: 305

Jauni darba veidi un pirmā industriālā revolūcija: 311

Pāreja no industriālās ekonomikas uz tādu, kuras pamatā ir pakalpojumi: 313

Nevienlīdzības palielināšanās rūpnieciski attīstītajās valstīs: 362

Tirdzniecības sistēma un industriālā darbība: 364

Molekulārbioloģija un rūpniecība: 458, 459

Pamatdzīvotāji un lauksaimnieciskās un rūpnieciskās intereses: 471

Rūpnieciskā ražošana un visa radītā kārtība: 486

INFORMĀCIJA

Informācijas izplatīšana kalpo kopīgajam labumam: 106, 415

Līdzdalība un informācija: 189

Solidaritāte un informācijas apmaiņa: 192

Bērnu skaits un atbilstoša informācija: 234

Brīvais tirgus un informācija: 347

Patērētāji un informācijas aprīte: 359

Informācija un demokrātiska līdzdalība: 414

Informācijas objektivitāte: 414

Informācijas sistēma un cilvēka persona: 415

Informācijas ziņā bagātie un nabadzīgie: 416, 561

Nabadzība un informācijas sistēma: 447

Biotehnoloģijas un pareiza informācija: 479, 480

Nabadzīgie cilvēki, kas dzīvo pilsētu nomalēs, to pārvietošana un atbilstoša informācija: 482

Struktūras, plašsaziņas līdzekļu politika un informācija: 561

Izvērtēšana, pareizība un informācija: 569

INKULTURĀCIJA

Kristīgā antropoloģija un inkulturācija: 523

Izglītības iestādes un inkulturācija: 532

INSTITŪCIJAS, INSTITUCIONĀLIZĀCIJA, INSTITUCIONĀLS, INSTITŪTS

Baznīca un sociālās institūcijas: 71

Profesionālo un starpprofesionālo grupu institucionalizācija: 92

Cilvēks, institūcijas un grēks: 120

Institūcijas un personas attīstība: 131

Sociālās mācības principi un institūcijas: 163

Politiskās institūcijas un nepieciešamie labumi: 168

Īpašums un tā ietekme uz institūcijām: 181

Subsidiaritāte un institucionāla palīdzība: 186

Institucionālā aizstāšana: 188

Attiecības starp pilsoņiem un institūcijām: 191

Valsts iestādes un pārmaiņas institūcijās: 197

Vērtības un sociālās institūcijas: 205

Ģimene – dievišķs institūts: 211

Valsts institūcijas un tiesības uz dzīvību: 231

Valsts institūcijas un ģimene: 247

Valsts institūcijas un ģimene – prioritāra: 252

Tiesības uz darbu un institucionālie procesi: 305

- Institūcijas un darbam piemītošā
ciena: 319
- Ekonomiskā darbība un institucio-
nālais vakuums: 352
- Finanšu institūciju administrēto
portfeļu vērtība: 369
- Ekonomikas sistēma un institucio-
nāli risinājumi: 369
- Starptautiskā ekonomika un finan-
šu institūcijas: 371
- Starptautiskas politiskās institūci-
jas: 372
- Kristieši un varas institūcijas: 380
- Garīgās vērtības un sociālās insti-
tūcijas: 386
- Starpniekstruktūras un institūcijas:
394
- Birokratizācija un institūcijas: 412
- Politiskās kopienas un institūcijas:
424
- Baznīca un institucionāli risināju-
mi: 424
- ANO – institucionāla augsne miera
celtniecībai: 440, 441
- Starptautiskās institūcijas un mierī-
ga tautu līdzāspastāvēšana: 440
- Apvienības, institūcijas un cilvēk-
tiesības: 443
- Ekoloģiskās kustības un institucio-
nāls statuss: 463
- Biskaps, institūcijas un sociālā mā-
cība: 539
- Institūcijas un laju darbība: 543
- Sociālās institūcijas un visu la-
bums: 552
- Ticīgie un institucionāli pienāku-
mi: 565, 566
- Morāle un institūciju dehumanizā-
cija: 566
- Demokrātija un likumīgās institū-
cijas: 567
- ĪPAŠUMS, PRIVĀTĪPAŠUMS** (sk. arī
ĪPAŠUMTIESĪBAS)
- Sabata gads un īpašuma jautājums:
24
- Rerum novarum* un tiesības uz īpa-
šumu: 89
- Quadragesimo anno* un īpašuma
nozīmība: 91
- Labumu piešķirums visiem un īpa-
šumtiesības: 172, 177, 282, 347*
- Darbs un privātīpašums: 176, 287
- Tiesības uz privātīpašumu: 177
- Privātīpašuma sociālā funkcija: 178
- Privātīpašums un kopienas īpa-
šums: 180
- Priekšroka nabadzīgajiem un īpa-
šums: 182
- Ģimenes ienākumi un ģimenes
īpašums: 250
- Sabata atpūta un īpašumtiesības:
258
- Rerum novarum* un īpašumtiesības:
268
- Privātīpašuma iedibināšana: 282
- Privātais un sabiedriskais īpašums:
283
- Agrārā reforma un zemes īpašuma
atzišana: 300
- Darbs, globalizācija un īpašums:
310
- Tirgus ekonomika, kapitālisms un
īpašums: 335
- Valsts un privātīpašuma nodroši-
nāšana: 352
- ĪPAŠUMTIESĪBAS, ĪPAŠNIEKS** (sk.
arī **UZŅĒMĒJI**)
- Labumu piederība, īpašumtiesību
pieejamība visiem: 176
- Labumu piederība un jauno labu-
mu īpašumtiesības: 179

Īpašumtiesības, to priekšrocības un kārdinoši solījumi: 181
Strādnieku līdzdalība tiesībās uz īpašumu: 281
Īpašumtiesības uz jaunajām tehnoloģijām: 283
Labumu relativitāte un Dievs kā visu labumu sākotnējais īpašnieks: 324

IZGLĪTĪBA, IZGLĪTĪBAS SISTĒMA, IZGLĪTOŠANA, APMĀCĪBA, IZGLĪTĪBAS IESTĀDE

Ģimene un izglītības iestādes: 240
Vecāki un izglītības iestādes: 241, 243
Bērni un izglītības iespējas: 245
Nodarbinātības perspektīva un izglītība: 289
Darbs un novecojusi izglītības sistēma: 289
Nodarbinātība un izglītības sistēma: 290
Nodarbinātība, izglītības iespējas un pieaugušie: 290
Tiesības uz darbu, “trešais sektors” un izglītība: 293
Sievietes, darbs un profesionālās izglītības pieejamība: 295
Pārmaiņas darba jomā un profesionālā apmācība: 314
Progress un izglītības darba nepieciešamība: 376
Progress un ražotāju izglītošana: 376
Plašsaziņas līdzekļi un izglītības joma: 415
Baznīca, tās tiesības uz savas identitātes juridisku atzīšanu un savu kalpotāju izglītošanu: 426
Nabadzība un izglītības sistēma: 447

Bērnu izmantošana par kareivjiem, izglītības liegšana: 512
Bērnu izmantošana par kareivjiem un viņu izglītošana un rehabilitācija: 512
Katoliskās izglītības iestādes: 532
Sociālā mācība un izglītības iestādes: 532
Sociālā darbība un darbs personu izglītošanas un audzināšanas jomā: 557
Laji, Maģistērijs un izglītošanas sūtība: 571

IZLĪGUMS

Sociālā mācība un izlīgums sabiedrībā: 82
Evaņģēlijs – izlīgšanas vēsts: 86
Jēzus Kristus, Dieva un cilvēka izlīgums: 121, 491, 493
Solidaritāte un izlīgums: 196
Izlīgums un šķirtie citā laulībā: 226
Grēks un izlīgums: 327
Vainīgais un taisnīgums, kas izlīdzina: 403
Cilvēka un pasaules izlīgums ar Dievu: 454
Miers un izlīgums: 492, 517
Izlīgums, taisnīgums un patiesība: 518
Izlīgšana un sociālās rūpes: 539

IZMANTOŠANA, EKSPLUATĀCIJA

Cilvēks izmanto cilvēku: 4
Radības un patvaļīga izmantošana: 113
Tiesības un strādnieku ekspluatācija: 158
Bagātība, labklājība un ekspluatācija: 174

Savstarpējā atkarība un ekspluatācijas formas: 192
 Solidaritāte, līdzcilvēks un ekspluatācija: 193
 Bērni un seksuālā ekspluatācija: 245
 Sabata atpūta un strādnieku ekspluatācija: 258
 Industriālā revolūcija un ekspluatācija: 267
 Darbs, kapitāls un strādnieku ekspluatācija: 279
 Atsvešinātība un strādnieku ekspluatācija: 280
 Ražošanas līdzekļi un nelikumīga ekspluatācija: 282
 Sievietes, strādnieki un ekspluatācija: 295
 Bērnu darbs un ekspluatācija: 296
 Imigranti un ekspluatācija: 298
 Ekonomiskie labumi un to ļaunprātīga izmantošana: 323
 Uzņēmējdarbība un cilvēku ekspluatācija: 340
 Nabadzīgās valstis un vienaspusēja dabas resursu izmantošana: 447
 Neapdomīga resursu izmantošana: 461
 Vide – objekts, ko izmantot: 463
 Attīstība un dabas resursu izmantošana: 470
 Tirdzniecība un vides izmantošana: 482
 Atjaunotne un ekspluatācijas formas: 577

IZNĪCĪBA
 Radīšana un atbrīvošana no iznīcības: 123

IZVĒRTĒŠANA, ATŠĶIRŠANA, SASKATĪŠANA
 Izvērtēšana un sociālā mācība: 9, 161
 Kompendijs un izvērtēšana no pastorālā darba viedokļa: 10
 Izvērtēšana un industriālā revolūcija: 88
 Spēja atšķirt labo no ļaunā: 114
 Kopīgais labums – izvērtēšanas kritērijs: 188
 Antropoloģija un problēmu saskatīšana: 527
 Apdomība – tikums, kas palīdz saskatīt: 547
 Apvienība un izvērtēšanas prasme: 550
 Izvērtēšana un tie, kas lieto plašsaziņas līdzekļus: 562
 Izvērtēšana un attīstības modeļi: 563
 Izvērtēšanas metode: 568
 Demokrātiskā iekārta un izvērtēšana: 569
 Politiskie instrumenti un izvērtēšana: 573

JAUNIEŠI, JAUNATNE
 Desmit baušļi un bagātais jauneklis: 22
Mit brennender Sorge un jaunieši: 92
Octogesima adveniens un jauniešu stāvoklis: 100
 Nāciju tiesības un jaunā paaudze: 157
 Nācijas un jaunāko paaudžu izaugsme: 222
 Bezdarbs un jaunās paaudzes: 287
 Izglītība, darba tirgus un jaunieši: 289

Jaunieši un ekonomiskie riski: 290
Starptautiskās organizācijas un
jauniešu darbs: 292

JAUTĀJUMS

Jautājums par cilvēka vietu Baznīcā: 14
Industriālā revolūcija un sociālais jautājums: 88
Industriālā revolūcija un darba jautājums: 88, 267
Rerum novarum un sociālais jautājums: 89, 269
Rerum novarum un darba jautājums: 89, 90
Pāvests Pījs XI, sabiedrība un jautājumi, uz kuriem jāatbild: 91
Pāvests Jānis XXIII un sociālais jautājums: 94
Darbs – visa sociālā jautājuma atslēga: 101, 269
Pāvests Pāvils VI un sociālais jautājums: 103
Sabiedriskās dzīves principi un jautājumi: 163
Mīlestība pret nabadzīgajiem un sociālais jautājums: 182
Sociālais taisnīgums un sociālais jautājums: 201
Mīlestība un sociālais jautājums: 204
Nabadzība un pasaules mēroga sociālais jautājums: 208
Klonēšanas jautājums un sociālā nozīmība: 236
Labumi un jautājumi par jaunajām tehnoloģijām: 283
Darba jautājums un bezdarbs: 287
Sievietes un jautājums par darba tiesībām: 295
Valstis un mazākumtautību jautājums: 387

Nabadzības jautājums un kristieša sirdsapziņa: 449
Jautājums par jauno tehnoloģiju izmantošanu: 472
Jautājums par ūdeni un morāles kritēriji: 484
Ekoloģiskais jautājums un solidaritāte pasaules līmenī: 486
Patiesības jautājums un kultūra: 558
Attīstības jautājums un cilvēka cieņa: 563
Kultūras jautājums un morālā izjūta: 577
Sociālais jautājums, Baznīca un Evaņģēlijs: 577

JĒZUS KRISTUS, KRISTUS, DIEVA DĒLS, PESTĪTĀJS

Baznīca, Kristus, cilvēks un pestīšana: 1, 3, 63, 64
Kompēdijs, Baznīca un Kristus pestījošā žēlastība: 8
Biskapi, laicīgās lietas un Kristus Miesa: 11
Kompēdijs, viendzimušais Dēls un cilvēks: 13
Baznīca un Kristus darbs: 13
Kristus mācekļi un jautājumu risināšana: 17
Jēzus Kristus, grēks, ceļš un mērķis: 17
Jēzus, desmit baušļi un bagātais jauneklis: 22
Jēzus un Dieva kopīgā vēsture ar cilvēci: 28
Mīlestība, Jēzus kalpojums, cilvēks un Tēvs: 29
Trīsvienīgā Mīlestība un Jēzus Kristus: 30
Dieva Vaigs un Kristus Vaigs: 31

- Dievs ir Trīsvienība – Tēvs, Dēls un Svētais Gars: 31, 34
- Jēzus Kristus, Dievs Tēvs, bērni, brāļi un māsas: 31, 32
- Mīlestības bauslis, Kristus un Baznīca: 32, 112
- Kristus, trīsvienīgā Mīlestība un cilvēka persona: 34
- Jēzus, vienotība, dievišķās Personas un Dieva bērni: 34
- Jēzus Kristus un personas identitāte: 35
- Jēzus Kristus un cilvēka pestīšana: 38, 39, 40
- Jēzus Kristus un cilvēka darbība pasaulē: 41
- Kristus māceklis un dievišķais aicinājums: 41
- Cilvēka persona, tās atbilstība Kristum un attiecības: 42
- Cilvēks, radītā pasaule un Kristus: 44
- Jēzus Kristus un laicīgo lietu neatkarība: 45, 46
- Augšāmceltais Kristus un cilvēka personas transcendence: 49
- Baznīca un Kristū īstenotā Dieva iecere: 51
- Kristus, pestīšana un attiecības sabiedrībā: 52, 53, 144
- Jēzus Kristus atklāj, ka Dievs ir mīlestība: 54
- Jēzus Kristus un pasaules pārveide mīlestībā: 54, 55, 580
- Jēzus Kristus, cilvēki un jauns un mūžīgs mājoklis: 56
- Patiesības un mīlestības Valstība un Kristus: 57
- Cilvēka persona sevi pilnībā īsteno Kristū: 58
- Pirmā Jēzus Kristus mācekļu vidū ir Marija, Viņa Māte: 59
- Kristus mācekļi, Dievs un mīlestība pret nabadzīgajiem: 59
- Baznīca, cilvēks, Dieva Valstība un Jēzus Kristus: 60
- Baznīca un Kristus nestā atbrīvošanas vēsts: 63, 65
- Sociālā mācība un tāda sabiedrība, kas atbilst Kristum: 63
- Kristus, Baznīca un pārdabiskā kārtība: 64
- Jēzus Kristus un redzamā pasaule: 64, 262
- Cilvēks Kristus un cilvēks Ādams: 64, 65
- Sociālā mācība un Pestītājs: 67
- Baznīcas kompetence un Kristus – Pestītājs: 68
- Baznīca, kas evaņģelizē sabiedrību, un Kristus: 71
- Sociālā mācība, Kristus noslēpums un prāts: 75
- Kristus noslēpums un cilvēka noslēpums: 75
- Maģistērijs un no Kristus saņemtā autoritāte: 79
- Kristus, cilvēks un Baznīcas atbildība: 81
- Baznīca, sabiedrība un Kristus: 96
- Baznīca, Jēzus Kristus un vēsture: 104
- Kristus cilvēkam atklāj Dievu un arī pašu cilvēku: 105
- Kristus, iemiesošanās, vienotība un cilvēks: 105, 578
- Kristū, Kungā, Baznīca norāda cilvēka ceļu: 105
- Grēks kā vispārēja parādība un pestīšana Kristū: 120, 121, 122
- Cilvēka brīvība un Jēzus Kristus: 143
- Dieva Dēls un visu cilvēku vienlīdzīgā cieņa: 144

- Cilvēktiesības, cilvēka cieņa un Jēzus Kristus: 153
- Jēzus pasha un cilvēces kopīgais labums: 170
- Jēzus, sabiedrība un augstākais Labums: 170
- Labumi, Jēzus un vēlme tos iegūt: 175
- Priekšroka nabadzīgajiem un Kristus dzīve: 182, 183, 184
- Jēzus, solidaritāte un mīlestība: 196
- Mīlestība un Kristus mācekļi: 196*, 580
- Jēzus, ģimene un laulības institūts: 210
- Kristus un Laulības sakraments: 219, 220
- Laulāto mīlestība un Kristus mīlestība: 220
- Laulības nešķiramība un Kristus: 225
- Baznīca, tie, kas pēc šķiršanās noslēguši jaunu civillaulību, un Kristus: 226
- Jēzus un darbs: 259, 260
- Jēzus un Viņa varenie darbi, lai atbrīvotu cilvēkus: 261
- Jēzus un sabats: 261
- Dēls, Vārds, *Logos*, un radišana: 262
- Darba smaguma panešana vienotībā ar Jēzu: 263
- Darbs, svētdarīšana un Jēzus Gars: 263
- Kristieši, darbs un Kristus piemērs: 264
- Ikviens strādnieks ir Kristus roka: 265
- Jēzus, ekonomiskie labumi, bagātība un nabadzība: 325
- Kristus mācekļi, ekonomika un svētdarīšana: 326
- Ticība uz Jēzu Kristu un sabiedrības attīstība: 327
- Jēzus Kristus – Jahves svaidītais un Dāvida dēls: 378
- Jēzū no Nācaretes īstenojās Vecajā Derībā aprakstītais ķēniņa tēls: 378
- Jēzus, vara un autoritāte: 379
- Jēzus un politiskais mesianisms: 379
- Lūgšana, kristieši un Jēzus Kristus: 381
- Imperatora vara un Jēzus mocekļi: 382
- Kristus un cilvēka vara, kas prasa absolūtu pakļaušanos: 382
- Baznīca sludina, ka Kristus valda pār pasauli: 383
- Kristus Valstība, laiks un Pēdējā tiesa: 383
- Kristus, cilvēciskā vara un kalpošana: 383
- Baznīca, Kristus un cilvēces vienotība: 431
- Jēzus un daba: 453, 454, 455
- Jēzus un miers: 491, 492, 493
- Baznīca, ticība uz Kristu un vardarbība: 496
- Baznīca Kristū – miera zīme un instruments pasaulē un pasaulei: 516
- Euharistija, miera sveiciens un Kristus: 519*
- Pastorālais darbs sabiedrībā, Kristus un patiesa atbrīvošana: 524
- Pastorālais darbs sabiedrībā, evaņģelizācija un Kristus: 526
- Katehēze un kopība ar Jēzu Kristu: 529
- Ekumeniskā sadarbība un brāļi un māsas Kristū: 535

- Ordeņlaudis un Kristus mīlestības noslēpums: 540
- Ticīgie laji, sakramenti un Kristus: 542
- Ticīgie laji, Evaņģēlijs un Kristus: 543
- Laju garīgums un Jēzus Gars: 545
- Jēzus Kristus, politiskā kultūra un Evaņģēlijs: 555
- Personisks un sabiedrisks pienākums, Gars un Dēls: 562
- Kristieši, pārdabiskās vērtības un Kristus: 569
- Baznīca, Kristus Evaņģēlijs un cilvēka pamatjautājumi: 576
- Ticība uz Jēzu Kristu un morāles principi: 577
- Mūsu laika lielie uzdevumi un Kristus: 577
- Cilvēka persona un Kristus pestījošā ietekme: 578
- JUBILEJA**
- Kristus un 2000. gada Lielā jubileja: 1
- Jēzus un jubilejas pravietiskā nozīme: 28
- JURIDISKI PRIEKŠRAKSTI**
- Laulības pamatā nav juridiski priekšraksti: 215
- KAPITĀLISMS**
- Darbs un virzība uz kapitālismu: 267
- Sociālā mācība un kapitālisms: 335
- KAPITĀLS**
- Strādnieku jautājums, kapitāls un darbs: 91
- Kapitāls, darbs un sadarbība: 273
- Kapitāls un cilvēka darbība: 276
- Kapitāls, ražošanas līdzekļi un uzņēmējdarbība: 276
- Kapitāls un finanšu resursi: 276
- “Cilvēkkapitāls”: 276
- Sociālais kapitāls: 276
- Saikne starp darbu un kapitālu: 277
- Darbs, kapitāls un cilvēks: 278
- Konflikti starp darbu un kapitālu: 279
- Strādnieki un īpašumtiesības uz kapitālu: 281
- Darbs, kapitāls un privātīpašums: 282
- Īpašumtiesības uz kapitālu un jaunajām tehnoloģijām: 283
- Ražošanas process, darbs un kapitāls: 306
- Uzņēmums nav tikai kapitālsabiedrība: 338
- Uzņēmējdarbība, kapitāls un darbs: 338
- Uzņēmēji un rūpes par kapitālu: 344
- Globalizācija un kapitāla aprīte: 361
- Kapitāls un plaiss aizlidzināšana starp bagātajām un nabadzīgajām valstīm: 363
- Globālais kapitāla tirgus: 368
- Kapitāla aprīte un resursi: 368
- Starptautiskie kapitāla tirgi un valsts valdības: 370
- Kapitāls, ārējais parāds un tirdzniecība: 482
- KARŠ**
- Pāvests Pijis XII un Otrais pasaules karš: 93
- Pāvests Jānis XXIII un atgūšanās no kara postījumiem: 94

Starptautiskā sabiedrība un atteikšanās no kara: 433
 Starptautiskās tiesības un atteikšanās no kara: 437
 Konflikti, taisnīgums un karš kā līdzeklis: 438
 Bībeles atklāsmes, miers un karš: 489
 Miers un stāvoklis bez kara: 494
 Maģistērijs un kara nežēlība: 497
 Starptautiskie konflikti un kara alternatīvas: 498
 Starptautiskās organizācijas un kara izmantošana: 499
 Uzbrukuma karš: 500
 Tiesības aizsargāties un karš: 500
 ANO un kara posts: 501
 Civiliedzīvotāji un kara ietekme: 505
 Bēgļi – kara upuri: 505
 Atturēšana un karš: 508
 Terorisms – nepieteikts karš: 513
 Baznīca, izlīgums un karš: 517
 Kultūras skatījumi un pēckara periods: 555

KĀRTĪBA

Humānisms un jauna sociālā kārtība: 19
 Laicīgā realitāte un radītās lietas ar saviem likumiem un kārtību: 45
 Radības kārtība un pārdabiskā kārtība: 64
 Baznīca un politiskā, ekonomiskā un sociālā kārtība: 68
 Baznīca, morāles principi un sociālā kārtība: 71
 Sociālā mācība un reliģiskā un morālā kārtība: 82
Rerum novarum un taisnīga sociālā kārtība: 89

Quadragesimo anno un jauna sociālā kārtība: 91
 Likums un valstiskā un starptautiskā kārtība: 93
 Ziemassvētku radiovēstījumi un sociālā kārtība: 93
 Reliģiskā brīvība un juridiskā kārtība: 97, 422
 Sociālā mācība un laicīgā kārtība: 104
 Lietu pakārtojums cilvēkiem: 132
 Cilvēks, brīvība un sociālā kārtība: 135
 Brīvība, sacelšanās pret Dievu un taisnīga kārtība: 143
 Relacionāla subjektivitāte un mīlestības kārtība: 149
 Labumu lietošana un ētiskā un sabiedriskā kārtība: 172, 173
 Privātīpašums un pareiza sabiedriskā kārtība: 176
 Subsidiaritāte un pareiza sabiedriskā kārtība: 186
 Kopienas dzīve un demokrātiskā kārtība: 190
 Brīvība un sabiedriskās kārtības uzliktie ierobežojumi: 200
 Ģimene un tās funkcija sabiedriskajā kārtībā: 210*
 Ģimene un sabiedriskā kārtība: 211
 Laulības institūts un Dieva iedibinātā kārtība: 215
 Šķirto civillaulība un garīgā kārtība: 226
 Atturība, auglība un antropoloģiskā kārtība: 233
 Pasaule, kosmoss un kārtība: 262
 Sabiedriskā kārtība, likums un darbs: 273
 Arodbiedrības un sabiedriskā kārtība: 305

- Nabadzība un Dieva radītā kārtība: 324
- Dieva Valstība un jauna sabiedriskā kārtība: 325
- Ekonomiskā kārtība un sabiedriskā kārtība: 330, 331
- Vara un Dieva noteiktā kārtība: 380, 382, 383
- Politiskā kopiena un morālā un reliģiskā kārtība: 384
- Politiskā vara un juridiskā kārtība: 394
- Politiskā vara, kārtība un cilvēka izaugsme: 394
- Vara un morālā kārtība: 396, 398, 399
- Pretošanās tiesības un taisnīguma kārtība: 400
- Sods un sabiedriskās kārtības aizsardzība: 403
- Reliģiskā brīvība un objektīvā morālā kārtība: 422, 423
- Baznīca un demokrātiskās kārtības autonomija: 424
- Likums – starptautiskās kārtības garants: 434
- Starptautiskā kārtība un vispārējais morāles likums: 436
- Juridiskās sistēmas un morālā kārtība: 437
- Otrais pasaules karš un starptautiskā kārtība: 438
- Svētais krēsls, sabiedriskā kārtība un vērtības: 445
- Cilvēku pāris un radīto lietu kārtība: 451
- Jēzus augšamcelšanās un kārtības saiknes: 454
- Cilvēks, vide un morālā kārtība: 461
- Manipulācijas un dabiskā kārtība: 462
- Visas būtnes un Radītāja iedibinātā vispārējā kārtība: 466
- Iejaukšanās dabā un cieņa pret kārtību: 473
- Zemes labumi un radīšanas kārtība: 481
- Miers, vardarbība, grēks un Dieva noteiktā kārtība: 488
- Miers un sabiedriskā kārtība: 494, 495
- Sankcijas un starptautiskā kārtība: 507
- Sociālā katehēze un morālā kārtība: 530
- “Sociālās nedēļas” un laicīgā kārtība: 532
- Laji, laicīgā kārtība un mūžīgais aicinājums: 544
- Laju apvienības un laicīgā kārtība: 549
- Iekšējā atjaunotne un sabiedriskā kārtība: 552
- Plašsaziņas līdzekļi un morālā kārtība: 560
- Izvērtējums un likumiskā un morālā kārtība: 569
- Valstis un privātā un sabiedriskā kārtība: 577
- Mīlestības civilizācija un starptautiskā kārtība: 582

KATEHĒZE

- Sociālā mācība un katehēze: 529
- Sociālās mācības izklāsts katehēzē, darbība un atbildība: 530

KLĀTBŪTNE

- Izceļošana un Dieva klātbūtne: 21
- Dieva klātbūtne un cilvēka identitāte: 45

KLONĒŠANA

Klonēšana – sociāli un kulturāli nozīmīgs jautājums: 236
Cilvēku klonēšana un Baznīcas Maģistērijs: 236

KĻŪDA

Imanenta vēstures jēgas izpratne ir kļūdaina: 38
Cilvēka patiesības meklējumi un kļūdas: 40
Rerum novarum un kļūdas: 89
Ticības un morāles patiesības un kļūdas: 141
Kļūdainais uzskats par pašreizējo pārmaiņu neizbēgamību: 317
Kļūda, ekonomiskā kārtība un morālā kārtība: 330
Juridiska kļūda: 404
Reliģiskā brīvība un kļūda: 421
Kļūda un biotehnoloģijas: 474
Ticības atrautība no ikdienas dzīves – kļūda: 554

KOLEKTĪVS, KOLEKTĪVISTISKS

Kompendijs un izvēles, kas izdarītas kolektīvā līmenī: 10
Daba un kolektīvā atbildība: 16
Dieva tautas kolektīvā identifikācija: 21
Kapitāls un sadarbība kolektīvā: 276
Streiks, kolektīva atteikšanās pildīt savus pienākumus: 304
Patērētāji, kolektīvs lēmums un ražotāji: 359
Pilsoniskā brālība un kolektīvistiskās ideoloģijas: 390
Kolektīvā sirdsapziņa un morālais likums: 397
Kolektīvie centieni un Dieva griba: 456

Kolektīva alkatība un radišanas kārtība: 481
Kolektīvā atbildība, karš un attīstība: 498

KOLONIĀLISMS

Globalizācija un jauna veida koloniālisms: 366
Ārējais parāds un ekonomiskais neokoloniālisms: 450

KOMERCĪĀLS, KOMERCIALIZĀCIJA (sk. arī TIRDZNIECĪBA, APMAIŅA)

Savstarpējā atkarība un pieaugošā komerciālā apmaiņa: 192
Uzņēmējdarbība un komerciālās saiknes: 344
Biotehnoloģiju komercializācija: 474, 475, 478

KONFLIKTS

Cilvēki, Dieva mīlestība un konflikts: 4
Konflikta situācija, Dievs un cilvēks: 46
Rerum novarum un konflikts: 88
Bērnu situācija pasaulē un bruņots konflikts: 245
Konflikts starp darbu un kapitālu: 279
Streiki un konfliktu atrisināšana: 304
Mazākumtautību jautājums un konflikts: 387
Plašsaziņas līdzekļi un konflikti: 416
Sadarbība un konfliktu mentalitāte: 420
Konflikti starp Baznīcu un politisko kopienu: 427
Konflikti starp politiskajām kopienām un karš: 438

Starptautiskā sabiedrība un konfliktu risināšana: 439

Svētais krēsls un starpniecība konfliktu risināšanā: 444

Vide, nabadzība un bruņots konflikts: 482

Dzeramā ūdens pieejamība un konflikti: 484

Miers un konfliktu novēršana: 495

Karš un jauni konflikti: 497

Kara alternatīvu meklējumi, lai novērstu starptautiskos konfliktus: 498

Meklēt cēloņus, kas izraisa bruņotus konfliktus: 498

Starptautiskās organizācijas un konflikti: 499

Atteikšanās lietot ieročus sirdsapziņas apsvērumu dēļ un konflikti: 503

Humanitāro tiesību normas un konflikti: 504

Vieglie ieroči, indivīdi un konflikti: 511

Bērnu un pusaudžu izmantošana par karavīriem bruņotajos konfliktos: 512

Terorisms, humanitāro tiesību normas un konflikti: 513

Reliģiskās atšķirības un konflikta cēlonis: 516

Piedošana, izlīgšana un konflikti: 517

Tiesību iestādes un noziegumi, kas izdarīti konfliktu laikā: 518

KONSEKRĒTĀS PERSONAS, ORDENĻAUDIS

Ordenļaužu līdzdalība šīs sociālās mācības veidošanā: 79

Konsekkrēto personu līdzdalība pasatorālajā darbā sociālajā jomā: 540

KONTRACEPCIJA, PRETAPAUĢĻOŠANĀS

Atteikšanās no kontracepcijas izmantošanas: 233

Ekonomiskās palīdzības programmas un pretapaugļošanās kampaņas: 234

KONTROLE, UZRAUDZĪBA, KONTROLĒT

Brīvība un nekontrolēta personiskās neatkarības īstenošana: 199

Demokrātija un sabiedrības īstenošana uzraudzība: 408, 409

Plašsaziņas līdzekļi un politiskā kontrole: 414

Starpvaldību struktūras un to veiktā kontrole: 442

Vide un valsts kontrole: 468

Kontrolēta atbruņošanās: 508

Kodolatbruņošanās un starptautiskā līmeņa kontrole: 509

Vieglo ieroču ražošanas kontrole: 511

Plašsaziņas līdzekļi un ideoloģiskā kontrole: 557

KOOPERATĪVI

Rerum novarum un kooperatīvu rašanās: 268

Kooperatīvi un darbs: 339

KOPIENA, SABIEDRĪBA (sk. arī PILSONISKĀ SABIEDRĪBA, POLITISKĀ KOPIENA, KRISTIEŠU KOPIENA, ĢIMENES KOPIENA, STARPTAUTISKĀ SABIEDRĪBA, SOCIĀLĀ KOPIENA)

Humānisms un sabiedrība: 19

Cilvēka transcendence un sabiedrība: 47

- Evaņģelizācija, cilvēku izaugsmes veicināšana un cilvēku kopiena: 66
 Baznīca un cilvēku kopiena: 68, 82
Mater et magistra un kopiena: 94
 Reliģiskā brīvība un kopiena: 97, 421
 Grēks, cilvēka persona un kopiena: 117
 Sociālais grēks un kopiena: 118
 Cilvēks – kopienas aizsākums: 126
 Cilvēks kā persona un piederīgs pie sabiedrības: 133
 Dabiskais likums un cilvēku kopiena: 142
 Cilvēka cieņa un kopienu veidi: 145
 Kopienas dzīve – raksturīga cilvēkam: 149
 Tautu un nāciju tiesības un kopīgā dzīve: 157
 Sociālās mācības principi un kopiena: 161
 Morāli labajam piemīt kopienisks aspekts: 164
 Pamattautas un kopienas īpašums: 180
 Īpašums, labumi un kopiena: 181
 Sabiedrība un žēlsirdības darbi: 184
 Pilsoniskā sabiedrība un personu kopiena: 185, 186, 187
 Demokrātija un kopienas dzīve: 190, 191
 Patiesība, sociālās attiecības un sabiedrība: 198
 Tuvākmīlestība un sabiedrība: 208
 Ģimene un sabiedrība: 213
 Ģimene un sabiedrības izaugsme: 221
 Dzimuma identitāte, sabiedrība un indivīds: 224
 Audzināšanas darbs un cilvēka kopieniskais aspekts: 240
 Ģimene ir prioritāra attiecībā pret jebkuru citu kopienu: 254
 Darbs un piederība pie kopienas: 264
 Cilvēks, darbs un kopienas spēks: 266
 Atsvešinātība darbavietā un atbalstoša kopiena: 280
 Līdzdalība darbā un kopiena: 281
 Jaunā darba organizācija un kopienas dzīve: 311
 Darbs nelielos uzņēmumos un sabiedrība: 315
 Uzņēmējdarbība no sabiedrības skatpunkta: 338, 339, 340
 Konkurence uzņēmējdarbībā un sabiedrība: 343
 Inovācijas, sabiedrība un zināšanas: 359
 Starptautiskā solidaritāte un sabiedrība: 367
 Ekonomika un cilvēku kopienas: 369
 Kopiena un materiālais aspekts: 375
 Valdība un cilvēku kopienas: 383
 Kopiena, personiskais labums un kopīgais labums: 391
 Politiskā sabiedrība un kopienas nozīme: 392
 Politiskā vara un kopiena: 394
 Plašsaziņas līdzekļi un sabiedrība: 415, 416, 562
 Brīvprātīgo darbs un sabiedrības labums: 420
 Radīšanas grāmata, cilvēks un kopiena: 428
 Derība un cilvēku kopiena: 429
 Ideoloģijas un sabiedriskais aspekts: 433
 Baznīca, civilā vara un cilvēku kopiena: 445

- Attīstība, kopiena un cilvēce: 446
 Daba, Radītājs un cilvēku kopiena: 473
 Atteikšanās lietot ieročus sirdsapziņas apsvērumu dēļ un alternatīva kalpošana sabiedrībai: 503
 Baznīcas mācība un sabiedrība: 521
 Sociālā mācība, ticīgie laji un sabiedrība, kurā tie dzīvo: 531
 Laju apvienības un sabiedrība: 549
 Ticīgie laji un sabiedriskās situācijas izpratne: 568
 Vajadzība pēc jēgas dažādu valstu sabiedrībā: 575
- KOPĪGAIS LABUMS**
 Kompendijs un kopīgais labums: 12
 Kopīgais labums – personiskā labuma garants: 61
 Kopīgais labums un sociālā mācība: 77
 Taisnīguma pienākumi un kopīgais labums: 92
 Profesionālās kategorijas un kopīgais labums: 93
 Valstu amatpersonas un vispārējais kopīgais labums: 95
 Sociālais grēks un kopīgais labums: 118
 Stabils grupas un kopīgais labums: 150
 Kopīgais labums un sociālais pluralisms: 151
 Starptautiskā kārtība – cilvēces kopīgais labums: 157
 Pārmērīga vienlīdzības apliecināšana un kopīgais labums: 158
 Kopīgā labuma princips: 160, 164, 165
 Kopīgais labums – visu cilvēku un visa cilvēka labums: 165
 Kas jāveic kopīgā labuma dēļ: 166
 Kopīgais labums – grūti sasniedzams: 167
 Kopīgais labums un sabiedrības pienākums: 167
 Valsts un kopīgais labums: 168, 169
 Kopīgais labums un cilvēka personas galīgais mērķis: 170
 Kopīgais labums un transcendentais aspekts: 170
 Kopīgais labums un labumu mērķis: 171
 Privātīpašuma sociālā funkcija un kopīgais labums: 178
 Materiālie labumi un kopīgais labums: 181
 Privātā iniciatīva un kopīgais labums: 187
 Kopīgais labums un subsidiaritātes princips: 188
 Līdzdalība un kopīgais labums: 189
 Solidaritāte un kopīgais labums: 193, 194, 582
 Taisnīgums un kopīgais labums: 193
 Brīvība un kopīgais labums: 200
 Sociālā mīlestība un kopīgais labums: 207
 Bērnu devums kopīgajam labumam: 230
 Ģimene un kopīgais labums: 238
 Darbs un kopīgais labums: 266, 287
 Starpniekstruktūras un kopīgais labums: 281
 Visu kopīgais labums un brīvdienu: 286
 Nodarbinātība un kopīgais labums: 302
 Streiki un kopīgais labums: 304
 Arodbiedrības un kopīgais labums: 305, 306, 307

- Kopīgais labums, bagātība un laime: 334
- Valsts, ekonomiskā iniciatīva un kopīgais labums: 336
- Uzņēmējdarbība un kopīgais labums: 338
- Uzņēmējdarbība, kopīgais labums un vide: 340
- Brīvais tirgus un kopīgais labums: 348
- Ekonomikas politika un kopīgais labums: 354
- Valsts izdevumi un kopīgais labums: 355
- Pilsoniskā sabiedrība un kopīgais labums: 356
- Kopīgais labums un tirgus mehānismi: 356
- Kopīgais labums un bagātību pārdale: 363
- Kopīgais labums un starptautiskās ekonomiskās attiecības: 364
- Pasaules finanšu sistēma un kopīgais labums: 371
- Politika un skatījums uz kopīgo labumu: 372
- Vara un kopīgais labums: 380, 394, 396, 398, 409, 410, 567
- Politiskās kopienas locekļi un kopīgais labums: 384
- Tauta un kopīgais labums: 385
- Minoritātes un valsts kopīgais labums: 387
- Kopīgais labums un personas tiesības un pienākumi: 388, 389
- Politiskā kopiena un kopīgais labums: 391, 392
- Ieroču lietošana un valsts kopīgais labums: 401
- Kopīgais labums, noziedzīgi nodarījumi un sods: 402
- Nāvessods un kopīgais labums: 405
- Demokrātiskas procedūras un kopīgais labums: 407
- Politiskas izvēles un kopīgais labums: 411
- Valsts un kopīgais labums: 412
- Politiskās partijas un kopīgais labums: 413
- Informācija un kopīgais labums: 415
- Personas labums un kopīgais labums: 416
- Pilsoniskā sabiedrība un kopīgais labums: 417, 418
- Reliģiskā brīvība un kopīgais labums: 422
- Politiskās kopienas un laicīgais kopīgais labums: 424
- Vispārējais kopīgais labums: 432
- Starptautiskā sabiedrība un vispārējais kopīgais labums: 433
- Kopīgais labums, tauta un cilvēce: 434
- Politiskā kopiena un kopīgais labums: 434
- Valstis, vispārējie principi un kopīgais labums: 437
- Pasaules kopiena un kopīgais labums: 441
- Starptautiskās organizācijas un kopīgais labums: 442
- Svētais krēsls, kopīgais labums un cilvēce: 444
- Starptautiskā sadarbība un kopīgais labums: 448
- Vide – kopīgais labums: 466
- Labumi, kas saistīti ar Dieva veikto rādīšanas darbu, un kopīgais labums: 468
- Biotehnoloģijas un kopīgais labums: 476, 478, 479
- Miers un kopīgais labums: 494, 518

Spēka lietošana un kopīgais labums: 500
Ticīgie laji un kalpošana kopīgajam labumam: 531
Kultūra un kopīgais labums: 556
Ticīgie laji, politiskā darbība un kopīgais labums: 565, 571, 573
Kopīgais labums un cilvēka personas garīgais mērķis: 573
Ticīgie un kopīgais labums: 574

KORUPCIJA

Korupcijas veidi un negatīvā ietekme: 192
Demokrātiskā iekārta un politiskā korupcija: 411
Korupcija, atpalcība un nabadzība: 447
Korupcija un parādu krīze: 450

KREDĪTS

Zemes iegūšana īpašumā un kredītiespējas: 180, 300

KRISTIEŠU KOPIENA, EKLEZIĀLĀ KOPIENA, TICĪGO KOPIENA, KATOĻU KOPIENA, RELIĢISKĀ KOPIENA (sk. arī BAZNĪCA, KOPIENA)

Kompendijs un kristiešu kopienas: 11
Baznīca un jaunas kristiešu kopienas: 50
Ekleziālās kopienas, kopības vietas: 52
Kristiešu kopiena un sabiedrībā pastāvošās attiecības: 53
Sociālā mācība un ekleziālās kopienas: 79, 83
Mater et magistra un kristiešu kopiena: 94

Gaudium et spes un ticīgo kopiena: 96

Justitia et pax un katoļu kopiena: 99
Maģistērijs un kristiešu kopiena: 104
Ģimene un reliģiskā kopiena: 213
Tie, kuri pēc šķiršanās noslēguši jaunu civillaulību, un kopiena: 226

Kristiešu kopienas un ģimene: 229
Sociālā mācība un kopienas kompetence: 529

Kristiešu kopienas un pilsoniskā un politiskā sabiedrība: 534
Priesteri un kristiešu kopiena: 539
Valsts neatkarība no Baznīcas un ticīgo kopiena: 572
Sociālās un politiskās izvēles un kristiešu kopiena: 574

KRISTUS – sk. JĒZUS KRISTUS

KRITĒRIJS, KRITĒRIJI (sk. arī SPRIEDUMU IZDARĪŠANAS KRITĒRIJI)

Maģistērijs un vispārējie kritēriji: 104
Izvērtēšanas principi un kritēriji: 161
Labumu vispārējais piešķirums un vienlīdzības kritērijs: 171
Kopīgais labums – izvēles kritērijs: 188
Taisnīgums – morāles kritērijs: 201
Taisnīgums, cilvēka persona un derīguma kritērijs: 202
Mīlestība – augstākais un vispārējais ētikas kritērijs: 204
Ģimene un funkcionalitātes kritērijs: 221
Ģimenes primārums un normatīvie kritēriji: 254

- Jaunās tehnoloģijas un taisnīguma kritērijs: 283
- Imigrācija un vienlīdzības kritērijs: 298
- Ienākumi un taisnīguma kritērijs: 303
- Ražošana un tās kritēriji: 318
- Uzņēmējdarbība un ekonomikas kritēriji: 338
- Uzņēmējdarbība un ekonomiskās efektivitātes kritēriji: 344
- Taisnīgs līdzsvars starp personisko brīvību un valsts darbību un vienlīdzības kritērijs: 354
- Bagātās un nabadzīgās valstis un ētikas kritēriji: 364
- Vara un socioloģiski un vēsturiski kritēriji: 396
- Pretošanās tiesību īstenošanas kritēriji: 401
- Kopīgais labums – regulējošais kritērijs: 407
- Biotehnoloģijas un solidaritātes kritērijs: 474
- Ūdens pieejamība un morāles kritēriji: 484
- Sankcijas un juridiski un ētiski kritēriji: 507
- Sociālā pastorālā darba kritēriji: 526
- Sociālā katehēze un kritēriji attiecībā uz izglītojamām personām: 530
- Laju ekleziālās apvienības un Baznīcas noteiktie kritēriji: 549
- Kultūra un pārbaudes kritēriji: 558
- Demokrātija un izvērtēšanas kritēriji: 569
- KULTŪRA**
- Kristus dāvētā pestīšana un attiecības starp kultūrām: 1
- Kristīgā mīlestība un kultūras ieceres: 6
- Sociālie jautājumi un kulturālie aspekti: 8
- Reliģijas, kultūras un dialogs: 12
- Cilvēka vieta sabiedrībā un kultūra: 14
- Plurālisms un kultūra: 16
- Noslēpums un kultūras tradīcijas: 20
- Savstarpējā atkarība kultūras jomā: 33
- Kultūras sasniegumu novērtēšana to relatīvās un pagaidu īstenības aspektā: 48
- Atšķirība starp reliģiju un politiku, tās nozīme kultūrā: 50
- Cilvēks kā sabiedriska būtne un kulturālie aspekti: 61
- Kultūra un pestīšanas norise: 62
- Evaņģelizācija sociālajā jomā un kultūra: 70
- Sociālā mācība un kultūras darbinieki: 73
- Sociālā mācība, nepārtrauktība un kultūra: 85
19. gadsimts, tautsaimnieciskie notikumi un to sekas kultūras jomā: 88
- Pacem in terris* un kultūras problēmas: 95
- Gaudium et spes* un tēmas, kas attiecas uz kultūru: 96
- Populorum progressio*, attīstība un kultūra: 98
- Pestīšana Jēzū Kristū un kultūra: 120
- Cilvēka primārums un kultūras programmas: 132
- Brīvība un kultūras nosacījumi: 137

- Dabiskais likums un kultūru daudzveidība: 141
- Visu cilvēku vienlīdzība neatkarīgi no kultūras: 144
- Iesaistīšanās un kultūras iestādes: 151
- Cilvēktiesības un kultūras konteksts: 154
- Nācījas un tiesības uz savu kultūru: 157
- Kopīgais labums un kultūras pieejamība: 166
- Valsts, kopīgais labums un kultūras labumi: 168
- Labumu vispārējais piešķirums un kultūras apstākļi: 173
- Pamattautu kultūras dzīve: 180
- Baznīcas mīlestība un kultūras nabadzība: 184
- Subsidiaritāte un kultūras apvienības: 185
- Līdzdalība un kultūras dzīve: 189
- Līdzdalība solidaritātē un kulturālie šķēršļi: 191
- Solidaritāte un kultūras mantojums: 195
- Sabiedrības vērtības un kultūras struktūras: 197
- Brīvības vērtība un kulturālās idejas: 200
- Ģimene, kultūras mantojums un nācija: 213
- Kultūra, cieņa un laulības vienotība: 216
- Gados vecie ļaudis un kultūras vērtības: 222
- Dzimuma identitāte – kultūras noteikta: 224
- Ģimene un kultūras vērtības: 229, 238
- Ģimene un kultūras dzīve: 231
- Demogrāfiskā izaugsme un kultūras apstākļi: 234
- Cilvēku klonēšana – kulturāli nozīmīgs jautājums: 236
- Ģimeņu apvienības un kultūras joma: 247
- Prioritāte, ģimene un kultūras perspektīvas: 254
- Darbs, kultūra un vecāki: 265
- Darbs un kultūras attīstība: 269
- Darbs un kultūras joma: 270, 300
- Starptautiskās struktūras un kultūras mērķi: 281
- Atpūta un kultūras dzīve: 284
- “Trešais sektors” un kultūras joma: 293
- Darbs lauksaimniecībā un tam piemītošā kulturālā nozīme: 299
- Strādnieki, atalgojums un kultūras dzīve: 302
- Darbs, laiks un izmaiņas kultūras līmenī: 311
- Globalizācija, darbs un lielāka vērtība kultūras aspektā: 312
- Darba pasaule un kulturālās pārmaiņas: 314
- Darbs un kultūras pārstāvji: 320
- Uzņēmējdarbība, peļņa un sociālā un kulturālā sistēma: 340
- Uzņēmēji un kultūras saiknes: 344
- Patērētāji un kultūras noteikta izvēle: 358
- Patēriņciskums, tā mestais izaicinājums kultūrai: 360
- Globalizācija un kultūru daudzveidība: 366
- Ekonomiskā attīstība un kultūras izaugsme: 372
- Starptautiskā ekonomika un kultūru mijiedarbība: 373

- Cilvēka darbība un sociālā un kulturālā sistēma: 375
- Progress un izglītības un kultūras darbs: 376
- Tauta un kultūras izpausmes: 386
- Mazākumtautības un to tiesības uz savu kultūru: 387
- Varas institūcijas un to neatbilstošā rīcība kultūras jomā: 389
- Plašsaziņas līdzekļi un kultūras joma: 415
- Pilsoniskā sabiedrība – attiecību, kā arī kultūras resursu kopums: 417
- Reliģiskā kopiena un tās kulturālās saiknes ar nāciju: 423
- Baznīca un apvienību veidošana kultūras mērķiem: 426
- Jēzus, jaunā cilvēce un kultūras atšķirības: 431
- Vienotība – brīvības morālā un kulturālā spēka uzvara: 432
- Subjektivitāte, nācija un kulturālais aspekts: 435
- ANO, kultūras augsne un miers: 440
- Savstarpējā atkarība un kultūra: 442
- Izmantošana, resursi un kultūras process: 461
- Skatījums uz cilvēku un kristīgā kultūra: 464
- Labumi un kulturāls orientieris: 482
- Miera kultūra: 495
- Kristietība un kultūra: 521
- Kristīgā antropoloģija un kultūras dzīve: 522
- Antropoloģija, Evaņģēlijs un kultūra: 523
- Pastorālais darbs sociālajā jomā un kultūra: 524
- Sociālā mācība, ticīgie laji un kultūras joma: 531
- Inkulturācija un izpratne kultūras jomā: 532
- “Sociālās nedēļas” – kultūras laboratorijas: 532
- Ticīgie laji, laicīgās lietas un kultūra: 543
- Ticīgie laji un harmonija starp dzīvi, ticību un kultūru: 546
- Apvienības un kultūras nozares: 550
- Ticīgie laji un kalpošana kultūras jomā: 551
- Laulības aizstāvēšana un kultūras konteksts: 553
- Kultūra – kristiešu darbības joma: 554
- Sociālā un politiskā kultūra un Evaņģēlijs: 555
- Kultūras ētiskais aspekts: 556
- Cilvēku tiesības un kultūra: 557
- Kultūras saturs un patiesība: 558
- Kultūras reliģiskais aspekts: 559
- Ticīgie laji, plašsaziņas līdzekļi un kultūra: 560
- Ekonomisti un kultūras struktūras: 564
- Parlamenta locekļi, netaisnīgi likumi un kultūra: 570
- Ticīgie laji un darbības kultūras jomā: 572
- Kultūras jautājumi un morāles principi: 577
- Sabiedrības dzīve un mīlestība nozīmē kultūras līmeni: 582
- KUSTĪBA**
- Strādnieku solidaritātes kustības: 308
- Dzīve sabiedrībā, garīgās vērtības un politiskās kustības: 386
- Valstu valdības un cilvēktiesību aizsardzības kustības: 443

- Vide un ekoloģiskās kustības: 463
 Kristieši, kustības un cilvēktiesību
 aizstāvība: 538
 Kustības un ticīgo laju formācija: 549
 Sociālā mācība un kustību nozīme:
 549
- LABAIS, LABUMS, LABESTĪBA** (sk.
 arī **KOPĪGAIS LABUMS**)
- Cilvēciskā attīstība labajā: 4
 Cilvēku vēlme pēc tā, lai progresā
 mērķis būtu paties cilvēces la-
 bums: 6
 Kompendijs un cilvēces labums: 10
 Institūcijas, līdzekļi un visu la-
 bums: 42
 Cieša apņēmība kalpot visu cilvēku
 un ikviena cilvēka labumam: 43
 Kopīgais labums un sociālā kopie-
 na: 61
 Viss labais, Dievs, Kristus un Dieva
 Valstība: 57
 Darbs – viens no cilvēka galvena-
 jiem labumiem: 101
 Spēja atšķirt labo no ļaunā: 114
 Darbības, kas ir pretrunā labu-
 mam, un vara: 119
 Cilvēce un absolūtais labums: 130
 Sabiedriskā kārtība un personas
 labums: 132
 Cilvēce, labais un brīvība: 135, 136
 Patiesība, labais un sirdsapziņas
 spriedums: 139
 Dievs – ikviena labuma avots un
 tiesnesis: 140
 Brīvība, patiesība un cilvēku la-
 bums: 142, 143, 165, 200
 Kopīga rīcība un visu cilvēku la-
 bums: 145
 Mīlestība pret savu un citu cilvēku
 labumu un stabilas grupas: 150
- Cilvēktiesības un personas labums:
 154
 Individu morāliskā rīcība un kopī-
 gais labums: 164
 Kopīgais labums – visu cilvēku un
 visa cilvēka labums: 165
 Kopīgais labums – ļoti grūti sasnie-
 dzams: 167
 Atbildība un pilsoniskās sabiedrī-
 bas locekļu labums: 169
 Jēzus – vislielākais labums: 170
 Solidaritāte – apņēmība strādāt
 visu un ikviena cilvēka labuma
 dēļ: 193, 194
 Sabiedrība, labais un patiesība: 205
 Sociālā mīlestība un personas la-
 bums: 207, 208
 Dievs un “Nav labi cilvēkam būt
 vienam”: 209
 Ģimene un priekšstati par labo:
 212
 Ģimene un sabiedrības labums:
 213, 214, 229
 Laulība, laulāto labums un bērni:
 215
 Gados vecie ļaudis, jaunie ļaudis un
 viņu labums: 222
 Savstarpējā papildināšana kalpo
 laulības labumiem: 224
 Laulātais pāris un laulības nešķira-
 mības labums: 225
 Atbildīga tēvišķība un mātišķība un
 sabiedrības labums: 232
 Audzināšana un sabiedrības la-
 bums: 242
 Vecāku autoritāte un bērnu la-
 bums: 242
 Apvienības un ģimenes labums: 247
 Laba un ļauna pazišanas koks: 256
 Strādnieki ir Kristus roka, kas tur-
 pina darīt labus darbus: 265

- Darbs – cilvēka labums: 287
- Darbs – labums, kas pieder visiem cilvēkiem: 288
- Cīņa par taisnību un taisnīgs labums: 306
- Dievs un ikviens labums kā dāvana, kurā jādalās ar citiem: 323
- Bagātības cilvēkam kalpo tad, ja tiek paredzētas tam, lai nestu labumu citiem un visai sabiedrībai: 329
- Ekonomiskā dzīve un visas sabiedrības labums: 331
- Uzņēmums – labums, kas paredzēts visiem: 339
- Vara un personu labums: 380
- Cilvēki un dabiskā tieksme pēc patiesā un labā: 384
- Sabiedrība un morāli labā meklējumi: 386
- Valsts pārvalda tautas resursus, ņemot vērā kopīgo labumu: 412
- Personu labums un kopienu labums: 416, 420, 445
- Sociālā mācība un visu cilvēku un ikviena cilvēka labums: 449
- Cilvēku darbība un cilvēces labums: 457, 522
- Vide – visu kopīgais labums: 466
- Attīstība un ikviena cilvēka un cilvēces labums: 483
- Ūdens – sabiedrības labums: 485
- Miers – mesianisks labums: 491
- Dievs – augstākais labums: 494
- Miers un personu labums: 495
- Ikviens, kas dienē bruņotajos spēkos, aicināts pasaulē aizsargāt labo: 502
- Personas labums un konfliktējošās puses: 504
- Baznīca un visu cilvēku un ikviena cilvēka labums: 527
- Apdomība un patiesā labuma skatīšana: 547, 548
- Reliģiskā brīvība – viens no lielākajiem labumiem: 553
- Visas sabiedrības labums un kultūras ētiskais aspekts: 556
- Dievs un iespēja sasniegt labo: 578
- Mīlestība – vienīgais spēks, kas vērturi spēj virzīt uz labo: 580, 581
- LABKLĀJĪBA**
- Kopīgais labums un sabiedriski ekonomiskā labklājība: 170
- Cilvēks, nepieciešamā labklājība un attīstība: 172
- Bagātība un labklājība: 174
- Īpašums, pamattautas un labklājība: 180
- Vecie ļaudis un ģimenes labklājība: 222
- Vara un pilsoņu labklājība: 229
- Ģimene un tās locekļu labklājība: 229, 238
- Imigranti, labklājība un attīstītās valstis: 297
- Ekonomiskā labklājība un peļņa: 303
- Bagātās valstis, labklājība un nabadzīgākie sociālie slāņi: 374
- Cilvēks, darbs un labklājība: 445
- Ekosistēma, labklājība un nākamās paaudzes: 459
- Ūdens pieejamība un cilvēku labklājība: 484
- Bībeles atklāsmes, miers un labklājība: 489
- LABUMI**
- Dievs, dzīves apstākļi un nepieciešamie labumi: 20, 428
- Virietis, sievietes un radītie labumi: 26

- Magnificat* un labumi izsalkušajiem: 59
- Patiesa attīstība un labumu vairošana: 102
- Cilvēciskie labumi un netaisnīgi ierobežojumi: 133
- Tiesības būt līdzdalīgam darbā un labumi: 155
- Tiem, kas atrodas labvēlīgākā situācijā, jāatsakās no dažām savām tiesībām, lai labumus, kuri tiem pieder, nesavtīgāk nodotu kalpošanai citiem: 158
- Kopīgais labums un atsevišķie labumi: 164
- Radīto labumu sadale un taisnīgums: 167
- Politiskās institūcijas un nepieciešamie labumi: 168
- Labumu vispārējā piešķiruma princips: 171, 173, 174, 177, 328, 346*, 364, 449
- Vispārējās tiesības lietot labumus: 172, 173
- Privātīpašums un labumu piederība: 176, 177, 282, 346*
- Labumi, pienākums tos lietot un īpašnieki: 178
- Jauna veida labumi un to vispārējais piešķirums: 179, 283
- Jaunattīstības valstis, zeme un labumi: 180
- Īpašumtiesības un kalpošana labumiem: 181
- Priekšroka nabadzīgajiem un labumi: 182
- Solidaritāte un labumu vispārējais piešķirums: 194
- Cilvēki un materiālie un nemateriālie labumi: 195
- Taisnīga materiālo labumu sadale starp cilvēkiem: 206, 582
- Ekonomiskā dzīve, ģimene un labumi: 248
- Cilvēks un rūpes par Dieva radītajiem labumiem: 255
- Labumu uzkrāšana un labumu atņemšana citiem: 258
- Īpašums, darbs un labumi: 282
- “Trešais sektors” un tā saikne ar labumiem: 293
- Algas un zemes labumu pieejamība: 302
- Ekonomiskā labklājība un saražotie labumi: 303
- Vecā Derība un ekonomiskie labumi: 323
- Dievs un attieksme pret ekonomiskajiem labumiem: 324
- Jēzus un ekonomiskie labumi: 325
- Labumu pārvaldīšana: 328, 329
- Ekonomikas uzdevums un materiālie labumi: 331, 333
- Efektivitāte un labumu ražošana: 332
- Bagātība un labumu pieejamība: 332
- Attīstība un labumu uzkrāšana: 334
- Uzņēmējdarbība un labumu ražošana: 338, 340
- Ekonomiskie resursi, labumi un pakalpojumi: 346
- Brīvais tirgus un labumi: 347, 349, 353, 356
- Cilvēks, ražotājs un labumu patēriņš: 350
- Globalizācija un apmaiņa ar labumiem: 361
- Paaudžu solidaritāte un labumi: 367
- Bagātās valstis un materiālie labumi: 374

- Sociālā un kulturālā sistēma un labumi: 375
- Tiesības, draudzība un materiālie labumi: 390
- Taisnība prasa, lai ikviens var baudīt savus labumus: 391
- Brīvība iegādāties labumus, kas vajadzīgi Baznīcas darbībai: 426
- Labumu vispārējais piešķirums un tiesības uz attīstību: 446
- Starptautiskā sadarbība un labumi: 448
- Sabiedriskā doma un radītie labumi: 468
- Tirgus un vide – labumi, kas jāaizsargā: 470
- Ekoloģija un labumu sadalīšana: 481
- Labumu vispārējais piešķirums, vide un nabadzība: 482
- Labumu vispārējais piešķirums un ūdens: 484
- Miers, mesianiskais labums un citi labumi: 491
- Mīlestība, sadarbība un neskaitāmi labumi: 499
- Labumi un ekumeniskais dialogs: 535
- Laju laicīgā darbība un mūžīgie labumi: 544
- Reliģiskā brīvība – viens no vislielākajiem labumiem: 553
- Sirds un materiālie labumi: 581
- LAJI, TICĪGIE LAJI**
- Kompendijs un ticīgie laji: 11
- Sociālā mācība un laji: 79, 83
- Pāvests Pījs XI un ticīgie laji: 92
- Laulība un laju aicinājums: 220
- Ticīgie laji un Baznīcas sociālās mācības pārzināšana: 528
- Sociālā mācība un ticīgo laju formācija: 531
- “Sociālās nedēļas” un ticīgie laji: 532
- Evaņģēlizācija, bīskaps un laji: 539
- Ticīgie laji, rūpes par laicīgajām lietām un sekošana Kristum: 541, 542
- Ticīgo laju identitāte un sakramenti: 542
- Ticīgo laju nozīme un Evaņģēlija sludināšana: 543
- Ticīgie laji un eshatoloģiskais skatījums: 544
- Ticīgie laji un laju garīgums: 545
- Ticīgie laji un individuālā lūgšana: 546
- Ticīgie laji, izvērtēšana un apdomība: 547
- Ticīgie laji un laju ekleziālās apvienības: 549
- Ticīgo laju kopīgā darbība – darbs kopā ar citiem: 549
- Laji sociālajā jomā un kalpošana: 551
- Ticīgie laji un kalpošana cilvēka personai: 552
- Evaņģēlija iedvesmota kultūra: 555
- Laji un kultūras ētiskais aspekts: 556
- Ticīgie laji un tiesības uz cilvēcisku un pilsonisku kultūru: 557
- Ticīgie laji, kultūras saturs un patiesība: 558, 559
- Ticīgie laji un plašsaziņas līdzekļi: 560, 561
- Ticīgie laji un mūsdienu ekonomiskā situācija: 563
- Ticīgie laji un politiskā darbība: 565
- Laji un varas īstenošana: 567

Ticīgie laji un izvērtēšanas metode: 568, 569

Laji, valsts neatkarība no Baznīcas un konsekvences pienākums: 571, 572

Ticīgie laji un politisko instrumentu izvēle: 573, 574

Laji un kristīgā cerība: 579

LATIFUNDIJAS

Zemes dalīšana un latifundiju sistēma: 300

LAUKSAIMNIECĪBA

Pāvests Jānis XXIII, lauksaimniecība un laiku zīmes: 94

Jaunattīstības valstis un iespējas iegūt īpašumā zemi: 180

Baznīca un agrāra sabiedrība: 267

Rerum novarum un lauksaimniecības banku rašanās: 268

Izmaiņas lauksaimniecībā un darbs lauksaimniecībā: 299

Zemes pārdalīšana un agrārā reforma: 300

Zemnieku uzņēmumu darbība un ģimenes uzņēmumi: 339

Zinātne, tehnoloģijas un lauksaimniecība: 458, 459

Biotehnoloģijas un lauksaimniecība: 472

Lauksaimnieciskā ražošana un cilvēku pamatvajadzības: 486

LAULĪBA

Jēzus un laulības cieņa: 210

Ģimene, kuras pamatā ir laulība: 211

Ģimene, cilvēks un laulība: 212

Laulība un laulāto brīvā izvēle: 215

Laulība un Dieva pavēle: 215

Dabiskais likums un laulība: 216

Laulības iezīmes: 216, 217

Poligāmija un laulība: 217

Laulība un bērni: 218

Laulība – žēlastības sakraments: 219

Laulība un mīlestības cilvēciskā realitāte: 220

Laulātie un laulības nozīme: 220

Mīlestība un laulība: 221

Seksuālā identitāte un laulības labums: 224

Nešķiramās laulības saites: 225

Šķiršanās un atkārtota laulība: 226, 226*

Faktiskā kopdzīve un laulība: 227

Homoseksuālās savienības un laulība: 228

Likumdošana un laulība: 229

Ģimene, laulība un dzīvība: 231

Nedzimušie bērni, ģimene un laulība: 235

Mazgadīgo izprecināšana: 245

Ģimenes politika, ģimene un laulība: 253

Laulības aizsardzība un veicināšana: 253

Spriedumi par ģimeni un laulību: 569

LAULĪBAS INSTITŪTS

Jēzus un laulības institūta cieņa: 210

Laulības institūts un Dieva pavēle: 215

Laulības institūts un laulāto mīlestība: 215

Laulības institūta pamats: 220

Nepieciešamība laulību institucionalizēt: 225, 229

LĪDZDALĪBA, PIEDALĪŠANĀS

Baznīca, līdzdalība tās laicīgajā aspektā: 10

Līdzdalība Kristus, Dieva Dēla, dzīvē: 29, 38, 45, 58, 70

Trīsvienīgā Milestība, līdzdalība un cilvēce: 54

Līdzdalība Dieva bezgalīgajā mīlestībā: 55

Baznīcas līdzdalība un cilvēks: 60

Pāri un līdzdalība Dieva veiktajā radišanā: 111

Kristus un līdzdalība Dieva dabā: 122

Miesa un tās līdzdalība godībā: 127

Cilvēks un līdzdalība dievišķā prāta gaismā: 129, 456

Dabiskais likums, līdzdalība un mūžīgais likums: 140, 140*

Personas ar invaliditāti un līdzdalība: 148

Līdzdalība un sabiedriskā dzīve: 151

Līdzdalības tiesības, darbs un zemes labumi: 155

Nācijas un līdzdalība attīstībā: 179

Subsidiaritāte un līdzdalība: 189

Līdzdalība un pilsoniskās kopienas dzīve: 189

Līdzdalība un demokrātija: 190

Līdzdalība, pilsonis un institūcijas: 191

Audzināšanas darbs un solidāra pilsoņu līdzdalība: 191

Totalitāras valstis un līdzdalība: 191

Šķirtie jaunā laulībā un līdzdalība: 226

Bērnu un vecāku līdzdalība: 230

Ģimeņu un apvienību līdzdalība: 231

Laulātie pāri un līdzdalība radišanas darbā: 232

Ģimenes un līdzdalība politiskajā dzīvē: 246

Sabata atpūta un piedalīšanās Dieva pagodināšanā: 258

Darbs un līdzdalība: 263

Cilvēks un līdzdalība dievišķajā gudrībā: 266

Līdzdalība, kopība un atsvešinātība: 280

Darbs, kapitāls, līdzdalība un strādnieki: 281

Kunga diena un līdzdalība: 285

Sabiedrības pašorganizācija un līdzdalība: 293

Līdzdalība, ētiskā garantija un tautas: 321

Līdzdalība un Kunga pilnība: 327

Tiesības piedalīties ekonomiskajā dzīvē: 333

Attīstība un līdzdalība: 342

Kopīgais labums un līdzdalība: 354

Cilvēka persona un līdzdalība: 391

Demokrātija un pilsoņu līdzdalība: 406, 567

Sabiedrība un līdzdalības struktūras: 406

Politiskās partijas un līdzdalība: 413

Referendums un politiskā līdzdalība: 414

Līdzdalība un plašsaziņas līdzekļu politika: 416

Vienlīdzība un līdzdalība: 442

Svētais krēsls un dalība organizācijās: 444

Lieldienu noslēpums, dabas piedalīšanās: 454

Miers un līdzdalība Dieva Valstībā: 492

- Bērnu izmantošana kaujas spēkos: 512
- Baznīca, piedalīšanās rūpēs par mieru: 516
- Priesteri, līdzdalība un bīskaps: 539
- Laji, līdzdalība un Kristus sūtība: 541, 549
- Euharistija, līdzdalība un Kristus upuris: 542
- Ekonomiskā efektivitāte un līdzdalība: 564
- Piederība pie partijas un politiskā līdzdalība: 573
- LIKUMS, TIESĪBAS, TIESĪBU NORMAS, TIESĪBU AKTI, TIESISKUMS** (sk. arī **STARPTAUTISKIE TIESĪBU AKTI, DABISKAIS LIKUMS**)
- Sociālā mācība un jaunais mīlestības likums: 3
- Likums par sabata gadu un jubilejas gads: 24
- Savstarpējās mīlestības bauslis – Dieva tautas dzīves likums: 33
- Taisnības meklējumi un Likuma plāksnes: 40
- Laicīgo lietu neatkarība un to likumi: 45
- Mīlestība – pilnības pamatlikums: 54, 580
- Baznīca, cilvēku kopiena un dievišķais Likums: 68
- Quadragesimo anno* un morāles likums: 91
- Jauna sabiedriskā kārtība, ko nosaka morāle un likums: 93
- Pāvests Pījs XII un saikne starp morāli un likumu: 93
- Brīvība un morāles likums: 136, 137
- Dabiskais likums: 140
- Dabiskais likums un kopīgie principi: 141
- Dabiskais likums un civilais likums: 142
- Sociālā mācība, institūcijas un likumi: 163
- Solidaritātes struktūras un likumi: 193
- Seksuālā identitāte un pozitīvais likums: 224
- Homoseksuālas personas un morāles likums: 228
- Tiesības uz dzīvību un valsts likumi: 231
- Atbildīga tēvišķība un mātišķība un morāles likums: 232
- Ģimenes tiesības un valsts likumi: 247
- Likumi un svētdienas atzīšana: 286
- Ticīgo sirds un jauns likums: 324
- Ekonomika un morāles likums: 330
- Ekonomikas likumi un morāle: 330
- Cilvēktiesības un pozitīvais likums: 388
- Vara jāiesteno, ievērojot morāles likumu: 396, 567
- Vara, vērtības un dabiskais likums: 397
- Likums – humāns tikai tad, ja atbilst veselajam saprātam un tāpat izriet no mūžīgā likuma: 398
- Vara un netaisnīgi likumi: 398
- Ar sirdsapziņu saistīti iebildumi un civillikums: 399
- Netaisnīgi likumi un ar sirdsapziņu saistīti iebildumi: 399
- Darbības, kuras ir pretrunā Dieva likumam: 399
- Tiesības pretoties, nolūks un likumi: 400

Dabiskais likums un pozitīvais likums: 400
 Soda uzlikšana un tiesiska valsts: 402
 Demokrātija un tiesiska valsts: 406, 408
 Demokrātija, ētiskais relativisms un morāles likums: 407
 Likumprojektu izstrāde: 409
 Informācija, plurālisms un likumi: 414
 Attiecības starp tautām un to regulēšana ar likumu palīdzību: 433
 Likums ir instruments, kas garantē starptautisko kārtību: 434
 Starptautiskā kārtība un morāles likums: 436
 Dabiskais likums un valsts tiesību akti: 437
 Karš, spēka likums un likuma spēks: 43
 Tiesību primārums un savstarpējās uzticības princips: 439
 Starptautiskais likums un stiprākā likums: 439
 Politiskā vara, kas tiek īstenota starptautiskās sabiedrības līmenī, jāregulē ar likumu: 441
 Karš, ar sirdsapziņu saistīti iebildumi un likumi: 503
 Militārais personāls un noziegumi pret tautu tiesībām: 503
 Tiesības lietot spēku un humanitārās tiesību normas: 504
 Antropoloģija un mīlestības likums: 522
 Svētuma dzīve un Dieva likums: 530
 Sociālā mācība, kristīgais gars un likumi: 531
 Plašsaziņas līdzekļi un likumi: 560

Likumi un ticības un morāles saturs: 570
 Likums un ticības un morāles saturs: 571
 Evaņģēlijs, persona un cilvēku likums: 57

LŪGŠANA

Jēzus lūdz Tēvu: 34
 Šķirtie jaunā laulībā un lūgšana: 226
 Cilvēka darbs, mīlestība un lūgšana: 266
 Kristieši un publisks lūgšanas piemērs: 286
 Lūgšana par valdniekiem: 381
 Radīšana un Izraēļa lūgšanas: 452
 Izlīgums un Jēzus lūgšana: 492
 Lūgšana par mieru un Euharistija: 519*
 Pasaules miera diena un lūgšana: 520
 Reliģijas un Asizes lūgšanu tikšanās: 537
 Pastorālais darbs sociālajā jomā, ordenļaudis un lūgšana: 540
 Ticīgie laji un individuālā lūgšana: 546
 Ekleziālās apvienības un lūgšana: 550

ĻAUNUMS, ĻAUNAIS (sk. arī NELAIMES)

Būtiskākie jautājumi un ļaunuma klātbūtne: 14
 Pirmais grēks – ļaunuma dziļākās saknes: 27
Rerum novarum, kļūdas un sociālais ļaunums: 92
 Atšķirt labo no ļaunā: 114, 136
 Grēks un cerība – lielāka par jebkādu ļaunumu: 121

Patiesība par ļaunumu un sirdsapziņas spriedums: 139
Brīvība un ļaunums: 143
Laba un ļauna pazišanas koks: 256
Darbs un atbrīvošana no ļaunuma: 261
Ļaunums, apspiesto nabadzība: 325
Alkatība – visu ļaunumu sakne: 328
Laicīgā vara un ļauna darītāju notiesāšana: 380
Saziņas grūtības un sociālais ļaunums: 416
Laiks un telpa, kas nav jāuztver kā naidīga vide vai kā ļaunums: 451
Vardarbība ir ļaunums: 496
Ieroču lietošana un lielāks ļaunums: 500
Dievs sniedz iespēju uzveikt ļauno: 578

MAĢISTĒRIJS – sk. SOCIĀLĀ MĀCĪBA

MĀJAS

Civiliedzīvotāji, kas padzīti no savām mājām: 504

MĀJOKLIS

Cilvēka dzīvei nepieciešams mājoklis: 166
Tiesības uz mājokli un drošība: 365
Piedienīgs mājoklis: 482
Mājokļu trūkums: 535

MĀTE

Marija, Jēzus Māte: 59
Baznīca – Māte un Skolotāja: 86
Bērna tiesības attīstīties mātes organismā: 155
Tiesības piedzimt no tēva un mātes: 235

Mātes un sabiedriski novērtēts darbs: 251
Darbs un sieviete kā māte: 295

MATERIĀLISMS, MATERIĀLISTISKS (sk. arī MATĒRIJA)

Materiālisms un cilvēka vienotība: 129
Kopīgais labums un materiālistiskie skatījumi: 170
Materiālisms un darbs kā *actus personae*: 271
Ekonomika, materiālistiskais aspekts un dzīve: 375
Cilvēku saime un materiālistiskās ideoloģijas: 433

MATĒRIJA, MATERIĀLS

Darbs un tā materiālais aspekts: 101
Ķermeniskums un materiālā pasaule: 128
Materiālā pasaule un cilvēka piepildījums: 128
Cilvēks – materiāla būtne: 129
Cilvēka tiesības un vajadzības materiālajā jomā: 154
Politiskās institūcijas un materiālie labumi: 168
Cilvēks un materiālie labumi: 171
Materiālo labumu atkarība no Dieva: 181
Baznīca, trūcīgie un materiālā nabadzība: 184
Cilvēks un materiālie labumi kā mantojums: 195
Mīlestība un materiālās vajadzības: 205
Bērni un pornogrāfiski materiāli: 245
Svētais Pāvils un solidaritāte materiālajā jomā: 264

- Strādnieki un materiālā vērtība: 271
- Kapitāls un ražošanas materiālie līdzekļi: 276
- Atkarība no darba un materiāla: 280
- Bezdarbs un materiālais atbalsts: 294
- Atlīdzība par darbu un materiālā dzīve: 302
- Darbs un materiālie apstākļi: 311
- Lietu pārveide un materiālās vajadzības: 318
- Vecā Derība un materiālie labumi: 323
- Sociālā kārtība un materiālā nabadzība: 325
- Materiālo labumu pārvaldība un taisnīgums: 326
- Materiālais progress un kalpošana cilvēkam: 326
- Materiālie labumi un ekonomika: 331
- Materiālie labumi un verdzība īpašumiem: 334
- Apmaiņas noteikumi un izejvielas: 364
- Dzīves jēga un materiālie labumi: 374
- Materiālie labumi, izdzīvošana un dzīves kvalitāte: 375
- Cilvēka materiālais un garīgais aspekts: 376
- Ētiski reliģiskā kārtība un materiālā vērtība: 384
- Likums, draudzība un materiālie labumi: 390
- Cilvēks un materiālais aspekts: 391, 433
- Dzīvs materiāls un cilvēces mantojums: 477
- Bruņots konflikts un materiālie postījumi: 497
- Baznīca, bēgļi un materiālā palīdzība: 505
- Politiskā karjera un materiālās intereses: 531
- Materiālā nabadzība un ekonomika: 564
- Posts sirdij un materiālie labumi: 581
- MĀTIŠĶĪBA**
- Mātišķība un līdzība ar Dievu: 230
- Mātišķība un dzīvības pieņemšana: 232
- Vēlēšanās būt mātei un tiesības uz bērnu: 235
- Reprodukcijas tehnoloģijas un surrogāt mātes: 235
- Mātišķība – garīgs uzdevums: 237
- Sociālās garantijas mātēm: 301
- MEDICĪNA**
- Medicīniskās aprūpes trūkums: 5
- Tehnoloģija, slimības un medikamenti: 458
- Biotehnoloģija un medicīna: 472
- MELI**
- Dieva žēlastība, lai pasargātu cilvēku no meliem: 43
- Sātans, cilvēku gars un meli: 382
- Vardarbība ir meli: 496
- Atmetuši melus, runājiet patiesību: 562
- MIERS**
- Baznīca, cilvēks un miera prasības: 3, 63
- Cilvēki, Dieva mīlestība un miers: 4, 5

- Reliģijas, kultūras un miers: 12
- Baznīca, Baznīcas, ekleziālās kopienas un miers: 12
- Jauna sociālā kārtība un miers: 19
- Kristus, miera Valstība un cilvēku labumi: 57
- Attiecības, cilvēka darbība un miers: 58
- Gars un miera domas un ieceres: 63
- Miers un evaņģelizācija: 66
- Evaņģēlijs, miera vēsts, Baznīca un cilvēks: 86
- Nacisms un miers starp Baznīcu un valsti: 92
- Pāvests Pījs XII un sociālā kārtība, kas vērsta uz mieru: 93
- Pacem in terris* un miera tēma: 95
- Gaudium et spes* un miera tēmas: 96
- Populorum progressio*, attīstība un miers: 98, 498
- Pāvests Pījs XII un miers kā taisnīguma auglis: 102, 203
- Sollicitudo rei socialis* un miers: 102, 203
- Dievs, miers un saskaņa ar Viņa ieceri: 118
- Miers, cilvēktiesības un tautu tiesības: 157
- Kunga Gars, sirdis, Baznīca un miers: 159
- Kopīgais labums un miera veicināšana: 166
- Sociālā netaisnība un mierīgi apstākļi: 188
- Saikne starp solidaritāti un mieru: 194, 194*, 203
- Miers un taisnīguma iedibināšana: 203
- Mīlestība, sociālais darbs un miers: 207
- Ģimene, pasaule un Kristus miers: 220
- Šķirto civillaulība un miera centieni: 226
- Bērnu audzināšana mieram: 242
- Tiesības uz darbu un sociālo mieru: 288
- Cilvēka darbs un pilsoniskais miers: 292
- Starptautiska vara un miers: 365
- Ķēniņš, mesianiskie pravietojumi un miers tautām: 378
- Patiesība, taisnīgums, brīvība, solidaritāte un miers: 383
- Dialogs, sarunas un miers: 387
- Miers sabiedrībā un taisnīga līdzāspastāvēšana: 422
- Pravieši un miers starp tautām: 430
- ANO un miers: 440
- Starptautiskā politika, miers un globalizācija: 442
- Miers un nevalstiskās organizācijas: 443
- Miers un dialogs starp Baznīcu un varas iestādēm: 445
- Tauta un miera mājvieta: 452
- Cilvēks, Dieva mīlestība un miers: 488, 489, 490, 491, 492, 493
- Miers – vērtība un pienākums: 494
- Miers un sabiedrības racionālā morālā kārtība: 494
- Miers un kara neesamība: 494
- Miers un izpratne par cilvēku: 494
- Miers un kārtība saskaņā ar taisnīgumu un mīlestību: 494
- Miers, Dieva gribētā kārtība un atbildība: 495
- Miera kultūra un miera ideāls: 495
- Neko nevar zaudēt ar mieru: 497
- Starptautiskās organizācijas un miers: 499

- Valsts pienākumi un miers: 500
ANO Drošības padome un miers: 501
Bruņotie spēki un miers: 502
Karavīri, humanitārās misijas un miera misijas: 502
Ieroči, bruņošanās sacensība un miers: 508, 511
Miers pasaulē un Baznīcas sūtība: 516
Miers, piedošana un izlīgums: 517
Tiesības uz mieru: 518
Baznīca un lūgšana par mieru: 519, 519*
- Pasaules miera diena: 520
Katehēze un miera celšana: 529
Sociālā mācība un miera mācīšana: 532
Ekumeniskā sadarbība un miers: 535
Katoļiskā Baznīca, jūdi un miers: 536
Reliģijas un miera panākšana: 537
Miers, kristieši un politiskā darbība: 565
Mīlestības civilizācija un ilgstošs miers: 582
- MIESA, KRISTUS MIESA**
Laicīgās lietas un Kristus Miesa: 11
Cilvēks savā vienotībā un veselumā, ar miesu un dvēseli: 13
Baznīca – Kristus Miesa: 32, 327
Cilvēka miesas un dvēseles vienotība: 127
Personas ar invaliditāti un ķermeņa ierobežojumi: 148
Pestītājs ar cilvēci savienojies kā ar savu miesu: 219
Darbs nāk par labu cilvēka miesai: 265
- Atpūta brīvdienās ļauj atslābt cilvēka miesai: 284
Antropoloģija, Gars un miesa: 522
- MĪLESTĪBA, TUVĀKMĪLESTĪBA**
Baznīcas sociālās mācības vienotība un mīlestība: 3
Mīlestība un cilvēki – brāļi un māsas Kristū: 3
Sociālā mācība un jaunais mīlestības bauslis: 3
Mīlestība un cilvēku attiecības: 4, 5, 205, 527
Kristīgā antropoloģija un Dieva mīlestība: 9, 46, 65
Vatikāna II koncils un mīlestība pret cilvēku saimi: 18
Humānisms un Dieva mīlestības iecere cilvēcei: 19
Vēsturiskie notikumi, kuros izpaucas Dieva mīlestība pret cilvēku: 21
Morāliskā dzīve – atbilde Kunga mīlestības pilnajam priekšlikumam: 22
Nepaklausīt Dievam nozīmē paslēpties no Viņa mīlestības pilnā skatiena: 27
Jēzus un Dieva Tēva mīlestība: 29, 491
Jēzus pasha un trīsvienīgā Mīlestība: 30, 34, 121, 431
Trīsvienība – bezgalīga mīlestības kopība: 31, 34, 54
Savstarpējās mīlestības bauslis: 32, 33, 160, 196
Dieva bērnu vienotība mīlestībā: 34
Mīlestības bauslis un cilvēka “ētoss”: 33, 580
Cilvēka personas aicinājums uz mīlestību: 34, 35

- Cilvēku pāris un trīsvienīgā Mīlestība: 36
- Ticība, Dieva mīlestība un mīlestība pret brāļiem un māsām: 39, 516
- Jēzus Kristus un mīlestība pret savu tuvāko: 40, 60, 65
- Mīlestība pret tiem, kuri domā un rīkojas citādi: 43
- Egoistiska sevis mīlestība: 44, 143
- Vispārējais skatījums uz Dieva mīlestību: 46
- Trīsvienīgā Mīlestība un cilvēka personas nozīme: 54
- Mīlestības bauslis: 54, 580
- Mīlestības likums un cilvēku attiecības: 54
- Mīlestība – pārmaiņu veikšanas instruments: 55
- Savstarpējā mīlestība – cilvēces mērķis: 55
- Mīlestība un tās darbi: 56
- Saikne starp evaņģelizāciju un tuvākmīlestību: 56
- Viss labais un mīlestības Valstība: 57
- Cilvēka darbība un mīlestība: 58
- Marijas “fiat” Dieva mīlestības iecerei: 59
- Baznīca – Dieva mīlestības sakraments: 60
- Sociālā mācība un mīlestības iecere: 63
- Pasaule un mīlestības dievišķais avots: 64, 262
- Sabiedrība, kurā panākts izlīgums mīlestībā: 82
- Tuvākmīlestības pienākumi sabiedrībā: 83
- Taisnīguma pilnīgošana ar tuvākmīlestības palīdzību: 89
- Jaunā sabiedriskā kārtība un tuvākmīlestība: 91
- Evaņģēliskā tuvākmīlestība un komunisma ļaunums: 92
- Sadarbība mīlestībā ar visiem cilvēkiem: 94
- Panākt, lai sabiedrībā pastāvošo attiecību pamatā būtu patiesība, taisnīgums, mīlestība: 95
- Pāvests Pāvils VI un mīlestības civilizācija: 103
- Sociālā žēlsirdība: 103, 194
- Mīlestības atbilde Radītājam: 108
- Netaisnības un grēks pret tuvākmīlestību: 137
- Cilvēce un mīlestības pavēle: 149
- Cilvēce un mīlestība pret savu un citu personu labumu: 150
- Tuvākmīlestība un zemes labumu vispārējais piešķirums: 171
- Priekšroka nabadzīgajiem – īpašs kristīgās tuvākmīlestības veids: 182, 184, 449
- Tuvākmīlestība un dāvanu došana nabadzīgajiem: 184
- Saikne, kas vieno tuvākmīlestību un taisnīgumu: 184, 206
- Mīlēt savu tuvāko arī tad, ja tas ir ienaidnieks: 196
- Solidaritāte un tuvākmīlestība: 196
- Mīlestība, sabiedriskās dzīves vērtības un cilvēka cieņa: 197
- Taisnīgums un mīlestības apvāršnis: 203
- Saikne starp tikumiem, sabiedriskās dzīves vērtībām un mīlestību: 204
- Mīlestība – augstākais visas sociālās ētikas kritērijs: 204
- Mīlestība un vērtības: 205

- Žēlsirdīgā mīlestība un taisnīgums: 206, 582
- Mīlestība – tikumu forma: 207
- Sociālā mīlestība un politika: 207, 208
- Ģimene un laulāto mīlestība: 209, 210, 211, 212, 215
- Kungs – laulāto mīlestības garants: 210
- Laulāto mīlestība ietver galīgas saistības: 215
- Laulība un pilnīga laulāto mīlestība: 217
- Laulības derība un mīlestība starp Dievu un cilvēci: 219
- Laulības sakraments un laulāto mīlestība: 220
- Ģimene un mīlestības dinamika: 221
- Mīlestība un uzmanības pilna attieksme pret gados vecajiem ļaudīm: 222
- Patiesība par mīlestību un relatīvisms: 223
- Laulāto mīlestība un laulības nešķiramība: 225
- Tie, kuri pēc šķiršanās ir noslēguši jaunu civillaulību, un tuvākmlēstība: 226
- Ģimene – mīlestības kopiena: 229, 230, 238
- Laulāto mīlestība un dzīvības pieņemšana: 230
- Klonēšana tiek īstenota ārpus laulāto mīlestības akta: 236
- Vecāku mīlestība un pienākums audzināt bērnus: 239
- Vispusīga audzināšana un mīlestība: 242
- Solidaritāte un ģimene, kuras pamatā ir mīlestība: 246
- Cilvēka darbs un tuvākmlēstība: 266
- Svētdienas un tuvākmlēstības darbi: 285
- Zinātnes un kultūras pārstāvji, sociālās parādības un patiesības mīlestība: 320
- Mīlestība, ekonomika un progress: 326
- Ekonomiskā darbība un mīlestība: 326
- Grēka struktūras un tuvākmlēstība: 332
- Žēlsirdības pienākums un spēja iegādāties precī: 359
- Varas institūcijas un Kunga mīlestība: 380
- Cilvēka stāvoklis un Dieva mīlestība: 381
- Taisnība – minimālais mīlestības mērs: 391
- Mīlestības civilizācija un sabiedrība: 391
- Tuvākmlēstība izgaismo politisko dzīvi: 392
- Tuvākmlēstība, politiskā vara un kalpošanas gars: 410
- Svētais krēsls, sabiedriskā kārtība un mīlestība: 445
- Vispārējā tuvākmlēstība un starptautiskā sadarbība: 448
- Cilvēks, Dieva mīlestība un miers: 454
- Mīlestība – jaunas dzīves princips: 455
- Zemes labumu sadale un tuvākmlēstība: 481
- Miers ir arī mīlestības auglis: 494
- Evaņģēliskā tuvākmlēstība un neapbruņotie pravieši: 496
- Starptautiskās organizācijas, miers un mīlestība: 499

Mīlestība un sadarbība: 499
Mocekība un Dieva mīlestība: 515
Lūgšana un tikšanās ar tuvāko mīlestības gaisotnē: 519
Miers un mīlestība: 520
Mīlestības likums un Gars: 522
Atbrīvošana un Kristus mīlestība: 524
Svētums un Dieva mīlestības atbrīvojošais spēks: 530
Sociālā mācība – instruments, lai mācītu mīlestību: 532
Konsekrētās personas un pastorālā tuvākmīlestība: 540
Laicīgās cilvēciskās realitātes – vide, kurā tiek saņemta Dieva mīlestība: 543
Ticīgo laju pienākums un evaņģēliskā tuvākmīlestība: 543, 551
Laju garīgums un mīlestība pret Dievu: 545
Baznīca, mīlestība un mūsu laiks: 551
Sabiedrība un sociālā mīlestība: 552
Sabiedrības veidošana un mīlestība: 562
Mīlestība, kristiešu liecība un mocekība: 570
Mocekļu liecība par mīlestību, kuras pamatā ir Evaņģēlijs: 570
Politiskās izvēles un tuvākmīlestība: 573
Ticīgie un savstarpējā mīlestība: 574
Evaņģēlijs un žēlsirdīga mīlestība pret visiem: 576
Solidaritāte un mīlestības pārākums: 580
Mīlestība un Kristus mācekļi: 580
Mīlestība kā sociālā mīlestība vai politiskā mīlestība: 581

Mīlestība – visu tikumu karaliene un pavēlniece: 581
Mīlestība un dzīve sabiedrībā: 582
Mīlestība un sevis saskatīšana savā tuvākajā: 582
Pārdabiskais mīlestības tikums: 583
Mīlestība – vislielākais sociālais bauslis: 583

MĪLESTĪBAS CIVILIZĀCIJA

Solidaritātes princips un mīlestības civilizācija: 103
Taisnība un mīlestības civilizācija: 391
Mīlestība, mīlestības civilizācija un miers: 582

MINORITĀTE, MAZĀKUMS

Tautu un minoritāšu tiesības: 157
Demokrātiska valsts, vairākums un mazākums: 169
Subsidiaritātes princips un minoritātes: 187
Minoritātes, to tiesības un pienākumi: 387
Starptautiskā kārtība un minoritāšu tiesības: 438

MISIJA, SŪTĪBA

Sociālā mācība, Baznīca un misija: 3, 7, 64, 65, 67
Dēla vienotība ar Tēvu un sūtība: 29
Trīsvienīgā Mīlestība un Jēzus sūtība: 30
Baznīcas sūtība un Dieva Valstība: 49
Baznīcas sūtība un eshatoloģiskais mērķis: 51
Ekleziālās kopienas – misijas vietas: 52

- Sociālā kārtība un Baznīcai uzticētā sūtība: 68
- Baznīcas sūtība un sociālā mācība: 69, 82
- Sociālā mācība un Baznīcas sūtība: 83
- Gaudium et spes* un Baznīcas sūtība: 96
- Vīrieša un sievietes vienotība kā dāvana un sūtība: 147
- Baznīcas tiesības un reliģiskā sūtība: 159
- Ģimenes, misija un dzīvības Evaņģēlijs: 231
- Ģimenei piemītošā audzināšanas sūtība: 238
- Jēzus un Viņa sūtība kā darbs: 259
- Baznīca, misija un juridiskā atzišana: 426
- Baznīca, juridiskie līdzekļi un sūtība: 444
- Svētais krēsls un pāvesta garīgā sūtība: 445
- Jēzus un kristiešu miera sūtība: 491
- Jēzus sniegtais miers un mācekļu sūtība: 492
- Vardarbība un Baznīcas sūtība: 496
- Bruņotie spēki un humanitārās misijas: 502
- Miers un Baznīcas sūtība: 516
- Sociālā mācība un misiju dinamisms: 523
- Sabiedrība, kultūra un Baznīcas sūtība: 524
- Baznīcas sūtība un kristiešu pienākums: 538
- Sociālā mācība, priesteri un misija: 539
- Laji un Jēzus sūtība: 541
- Laji un Baznīcas sūtība: 549
- Specializētās apvienības un sūtība: 550
- Baznīcas sūtība un dzīves jēga: 576
- MORĀLE, MORĀLISKS, AMORĀLS**
- Cilvēce un morālā izpratne: 6
- Sociālo jautājumu morālie aspekti: 8
- Kompendijs un morālā izvērtēšana: 10
- Saikne starp dabu, tehnoloģiju un morāli: 16
- Humānisms un morālie tikumi: 19
- Desmit baušļi un vispārējā morāle: 22, 140
- Morāliskās spējas un sociālās pārmaiņas: 42
- Baznīca un sabiedrības dzīves morālā kvalitāte: 62
- Baznīca – morālās patiesības skolotāja: 70
- Baznīca, morālie principi un sociālā kārtība: 71
- Sociālā mācība un morāloteoloģija: 72, 73
- Cilvēka cieņa un morālās prasības: 75
- Maģistērijs, kalpošana un morāle: 79
- Sociālā mācība un morālā mācība: 80
- Sociālā mācība un morālā kārtība: 82
- Sociālā mācība un morālā patiesība: 83
- Rerum novarum* un tās morālā daba: 89
- Quadragesimo anno* un morāles likums: 91
- Ziemassvētku radiovēstījumi un morāle: 93

- Pāvests Pijus XII un saikne starp morāli un likumu: 93
- Gaudium et spes* un morālās pārmaiņas: 96
- Sollicitudo rei socialis*, morāle un attīstība: 102
- Cilvēks – morālo darbību subjekts: 127
- Sociālās dzīves morāliskā uzlabošana: 134
- Cilvēka brīvība un morāles likums: 136, 137
- Brīvība un morāliski labas darbības: 138
- Brīvība un dabiskais morāles likums: 140
- Morālās patiesības un žēlastības palīdzība: 141
- Dabiskais likums, morāle un civilais likums: 142
- Vispārējā cilvēktiesību deklarācija* un morālais progress: 152
- Morālā vide un persona: 155
- Sociālās mācības principu morālā nozīme: 163
- Morālā labuma sabiedriskais aspekts: 164
- Kopīgais labums un sabiedrības morāle: 166
- Politiskās organizācijas un morālie labumi: 168
- Ekonomika un morālās vērtības: 174
- Sabiedriskā dzīve un morālais spiediens: 189
- Solidaritāte – morālisks tikums: 193
- Starptautiskā solidaritāte un morālā kārtība: 194
- Principi, vērtības un morālais labums: 197
- Sociālās problēmas un morāle: 198
- Brīvība un morāli negatīvais: 200
- Taisnīgums, kardinālais morālais tikums: 201
- Ģimene un morālās vērtības: 213
- Vecie ļaudis un morālās vērtības: 222
- Dzimums un savstarpējā morālā papildināšana: 224
- Bezdarbs un tā morālās sekas: 287
- Bērnu darbs – morāla problēma: 296
- Agrārā reforma – morāla prasība: 300
- Ražošanas un morālā stāja: 301
- Vardarbīgs streiks – morāli nepieņemams: 304
- Morālā vēriba un jauni darba veidi: 312
- Nabadzība – morāla vērtība: 324
- Amorālums un labumu uzkrāšana: 328
- Morāle un ekonomika: 330, 331, 332, 333, 334, 335
- Ekonomiskā iniciatīva un morālās prasības: 336
- Uzņēmējdarbība un morālās tiesības: 338
- Augļošana – morāli nosodāma: 341
- Uzņēmēji un morālā motivācija: 344
- Tirgus un morālie mērķi: 349
- Investīcijas, morāla un kulturāla izvēle: 358
- Pirkospēja un morālās prasības: 359
- Morāli nepieļaujama rīcība un nākamās paaudzes: 367
- Globalizācija un morāles kritēriji: 372
- Politiskā kopiena un morālisks un reliģisks kārtība: 384

- Tautas kopība morālā līmenī: 386
- Cilvēktiesības un morāles prasības: 394
- Politiskā vara un morālā kārtība: 396
- Vara un morālās pamatvērtības: 397
- Vara un paklausība morālajai kārtībai: 398
- Pretošanās tiesības un morāles principi: 401
- Sods un vainas izpirkšanas morālā vērtība: 403
- Nāvēssods – morāliski šaubīgs: 405
- Demokrātija un morālais likums: 407
- Pārstāvības morālais aspekts: 410
- Politiskā korupcija un morāle: 411
- Plašsaziņas līdzekļi un morāles principi: 416
- Sadarbība, brīvprātīgo darbs un sabiedrības morāle: 420
- Reliģiskā brīvība un morāla atļauja: 421
- Reliģiskā brīvība un sabiedrības morāle: 422
- Demokrātiskā kārtība un tās morālās sekas: 424
- Baznīca un morālais spriedums: 426
- Cilvēku saime un brīvības morālais spēks: 432
- Rasisms – morāliski nepieņemams: 433
- Starptautiskā kārtība un morāles likums: 436, 437
- Vispārējais morāles likums: 436
- Savstarpējās atkarības morālais aspekts: 442
- Tehnoloģija, morāles principi un vērtības: 458
- Vide un morālā kārtība: 461
- Biotehnoloģijas un morālā pieņemamība: 472
- Daba un cilvēka morālā atbildība: 473
- Vide, nabadzība un morālais orientieris: 482
- Ūdens pieejamība un morāles kritēriji: 484
- Miers un sabiedrības morālā kārtība: 494
- Vardarbības morālās briesmas: 496
- Morālais posts un bruņots konflikts: 497
- Uzbrukuma karš – amorāls: 500
- Bruņoto spēku morālā likumība: 500
- Preventīvs karš un morāle: 501
- Militārpersonu morālais pienākums un noziegumi: 503
- Morālais pienākums cilvēku grupu apdraudējuma gadījumā: 506
- Ieroču uzkrāšana – morāliski neataisnojama: 508
- Terorisms un morāles likumi: 514
- Sociālas darbības morālais pamats un cilvēks: 522
- Pastorālais darbs sociālajā jomā un kristīgā morāle: 526
- Katehēze, audzināšana un morālā kārtība: 530
- Sociālā mācība un morālie pienākumi: 532
- Laji, morālā dzīve un prasme: 546
- Laji, apdomība un morālie principi: 547
- Apdomība, tālredzība un morālie mērķi: 548*
- Politiskais devums un morāles jautājumi: 555
- Katolicisma morālā bagātība: 555

- Tautu kultūra un morālā dzīve: 559
 Plašsaziņas līdzekļi un morāle: 560
 Politiskās dzīves morālā kvalifikācija: 566
 Vara, morāles likums un brīvība: 567
 Laji, situācijas izvērtēšana un morālās vērtības: 568
 Likumiskā kārtība un morālā kārtība: 569
 Politiskā programma un morāle: 570
 Liecība un morālās prasības: 570
 Katoļu Baznīcas morāles mācība un valsts neatkarība: 571
 Valsts neatkarība un morālais pienākums: 572
 Valsts neatkarība, sekulārisms un dabiskā ētika: 572
 Ticība Dievam un morāles principi: 577
 Kultūras jautājumi un morālā izjūta: 577
 Morālās pārliecības un cilvēku sastapšanās: 579
- NABADZĪBA, GRIMŠANA NABADZĪBĀ, TRŪKUMS (sk. arī NABADZĪGIE, POSTS, CIEŠANAS)**
 Mīlestība un veci un jauni nabadzības veidi: 5
 Sabata gads un ekonomiskā nabadzība: 24
 Prieks par radīto un nabadzības gars: 44
 Žēlsirdība, taisnīgums un nabadzības problēma: 184
 Žēlsirdība un tuvākais trūkumā: 208
 Darbs – instruments cīņā pret nabadzību: 257
- Svētdienas un nabadzībai pakļautie: 285
 Vecā Derība, labumi un nabadzība: 323
 Nabadzība Dieva priekšā – morāla vērtība: 324
 Dieva Valstība un risinājumi nabadzības problēmai: 325
 Jēzus, ekonomiskie labumi un nabadzība: 325
 Baznīcas tēvi, ekonomiskie labumi un nabadzība: 329
 Bagātība, solidaritāte un nabadzība: 332
 Globalizācija un nabadzības pieaugums: 362
 Bagātās valstis, nevienlīdzība un nabadzība: 374
 Bagātās valstis un nabadzības robežas: 374
 Starptautiskais tirgus un valstis, kas cieš no nabadzības: 447
 Nabadzības cēloņi: 447
 Jaunā tūkstošgade un nabadzība: 449
 Biotehnoloģijas un nabadzības problēmas: 474
 Labumu piešķirums, vide un nabadzība: 482
 Dzīves apstākļi, vide un nabadzība: 482
 Ūdens un cilvēki, kas dzīvo nabadzībā: 484
 Bruņoti konflikti un nabadzības situācijas: 498
 Ekumeniskā sadarbība un nabadzība: 535
 Konkrētās personas un nabadzība: 540
 Nabadzība un kultūras ierobežojumi: 557

Ekonomikas pārskatīšana un nabadzība: 564
Laji, politiskā darbība un nabadzība: 565

NABADZĪGIE, NABADZĪGS, NABAGS (sk. arī **NABADZĪBA**)

Derības tauta un nabagu tiesības: 23
Jēzus un prieka vēsts nabagiem: 28
Dieva atbrīvojošā žēlsirdība un nabadzīgie: 29
Marija un mīlestības priekšroka nabadzīgajiem: 59
Sociālā mācība, atmaskošana un nabadzīgo tiesības: 81
Rerum novarum un nabadzīgo cieņa: 89
Baznīca un nabadzīgie kā brāļi un māsas: 105, 184
Sociālā mācība un nabadzīgajiem piešķirtā privilēģija: 158
Labumu piešķirums visiem un nabadzīgie: 182
Īpašā mīlestība pret nabadzīgajiem: 182, 449
Jēzus, nabadzīgie un kristieša atbildība: 183
Žēlsirdības darbi un dāvanu došana nabagiem: 184
Ģimene un solidaritāte ar nabadzīgajiem: 246
Sabata atpūta un nabadzīgo pasargāšana: 258
Darbs un rūpes par nabadzīgajiem: 265
Rerum novarum un nabadzīgo tiesības: 268
Imigrācija, bagātās valstis un nabadzīgās valstis: 297
Pirktpēja, solidaritāte un nabadzīgie: 359

Starptautiskā tirdzniecības sistēma un nabadzīgās valstis: 364
Globalizācija, kultūru dažādība un nabadzīgie: 366
Ķēniņa vara un taisnība nabadzīgajiem: 378
Plašsaziņas līdzekļi un nabadzība informācijas ziņā: 416, 561
Starptautiskā sadarbība un nabadzīgās valstis: 448
Attīstība un nabadzīgo valstu parādu krīze: 450
Nabadzība un piesārņotās pilsētu nomales: 482
Nabadzīgās valstis un demogrāfiskās pārmaiņas: 483
Demokrātiska iekārta, kritēriji un nabadzīgie: 569

NĀCIJA, TAUTA, VALSTS (sk. arī **APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJA**)

Baznīca, nācijas un pestīšana: 1
Dekalogs, Derības tauta un nācijas: 25
Cilvēka darbība un nāciju solidaritāte: 35
Pāvests Pijs XII un valsts iekšējā kārtība: 93*
Pāvests Jānis XXIII, nevienlīdzība un valstis: 94
Iustitia et Pax un taisnīgums starp valstīm: 99
Cilvēka cieņa, cilvēki un tautība: 144
Nāciju tiesības: 157
Fundamentālie principi un attiecības starp nācijām: 161
Sabiedrība, nācijas un kopīgais labums: 165
Nācijas un starptautiskā sadarbība: 166

- Valstu labklājība un jaunie labumi: 179
- Labumi, nācijas un attīstība: 179
- Ģimene un nācijas mantojums: 213
- Nāciju un paaudžu mantojums: 244
- Darbs un valstu sabiedrības dzīve: 269, 274
- Īsta attīstība un pasaules valstis: 342
- Globalizācija un valstis: 370
- Jēzus un tautu valdnieku vara: 379
- Jēzus, politiskais mesianisms un tautas: 379
- Tauta un valsts: 387
- Valsts un reliģiskā kopiena: 423
- Miera pravieši un tautas: 430
- Valstu līdzaspastāvēšanas principi: 433
- Kopīgais labums, valsts un visa cilvēku saime: 434
- Valsts suverenitāte un subjektivitāte: 435
- Nācijas un atteikšanās no dažām tiesībām: 435
- Starptautiskas vienošanās un tautu tiesības: 435
- Morālais likums, sabiedriskā doma un nācijas: 436
- Valstu konflikti un stabilitāte: 438
- Brīvība, teritoriālā integritāte, valstis un starptautiskā kārtība: 438
- Starptautiskās organizācijas un valstu līdzaspastāvēšana: 440
- Tautu savstarpējā atkarība: 442
- Demogrāfiskā politika un tautu nākotne: 483
- Nāciju attīstība un cilvēktiesības: 494
- Karš un problēmas starp valstīm: 497
- Spēka lietošana un nācijas: 500
- Bruņojums un miers starp nācijām: 508
- Teroristi un valsts: 514
- Baznīca, tautas un miers: 516
- Kultūra, tauta un eksistences jēga: 558
- Tautu kultūra un dzīvības noslēpums: 559
- Valsts autonomija, garīgās tradīcijas un valsts: 572
- NACIONĀLISTISKS**
- Starptautiskā sabiedrība un nacionālistiskās ideoloģijas: 433
- NARKOTIKAS**
- Jaunas nabadzības formas un atkarība no narkotikām: 5
- Narkotiku izplatīšana – verdzības forma: 158
- Narkotiku izplatīšana un cilvēktiesības: 158
- NAUDA**
- Sociālās attiecības un negodīga rīcība ar naudu: 198
- Tieksme pēc naudas: 328
- Parādu krīze un valsts nauda: 450
- NĀVESSODS**
- Sabiedriskā doma un nāvēssods: 405
- Valstis, noteikumi un nāvēssods: 405
- NEAPBRUŅOTS – sk. IEROČI**
- NEATKARĪBA**
- Laicīgo lietu neatkarība: 45, 46
- Baznīcas neatkarība un politiskā kopiena: 50, 424

Sirdsapziņa un tā sauktā neatkarība: 139

Sociālais plurālisms un neatkarība: 151, 188

Privātīpašums un indivīda neatkarība: 176

Laicīgo lietu neatkarība un Baznīca: 197

Brīvība un personiskā neatkarība: 199

Valsts un ekonomiskajā darbībā iesaistīto pušu neatkarība: 351

Valsts un pilsoņu neatkarība: 354

Politiskās kopienas locekļi un to neatkarība: 385

Pilsoniskā sabiedrība un neatkarība: 417

Baznīca, neatkarība un demokrātiskā kārtība: 424

Baznīca, neatkarība un politiskā kopiena: 425

Cilvēks, neatkarīga eksistence un transcendence: 464

Neatkarība zinātnes jomā un valstis: 475

Laicīgo lietu neatkarība un ticīgie laji: 565, 569

Ticīgie laji un morāles likuma neatkarība: 571

Baznīca un valsts neatkarība no Baznīcas: 571

NEIZDARĪBA

Baznīca, nabadzīgie ļaudis un Baznīcas locekļu neizdarība: 184

NEKONTROLĒTS – sk. KONTROLE

NELAIMES (sk. arī ĻAUNUMS)

Solidaritāte un daudzu cilvēku nelaimes: 193

NELĪDZSVAROTĪBA, NEATBILSTĪBA, ATŠĶIRĪBA (sk. arī NEVIENLĪDZĪBA)

Sociālā mācība, atmaskošana un nelīdzsvarotība: 81

Kopīgais labums un neatbilstības: 167

Valsts iejaukšanās un nopietna sociālā neatbilstība: 188

Ekonomiskā un sociālā nelīdzsvarotība, kas valda darba jomā: 321

Atšķirība starp cilvēku un dabu: 454

NEPIETIEKAMA ATTĪSTĪBA

Jauni atklājumi, tehnoloģijas un nepietiekama attīstība: 283

Bagātība, solidaritāte un nepietiekama attīstība: 332

Jaunās tiesības un nepietiekama attīstība: 365

Nepietiekama attīstība un grēka struktūras: 446

Sadarbība un nepietiekama attīstība: 447

Nepietiekamas attīstības cēloņi: 474

NESAVTĪBA

Nesavtīgums un reliģiskā pieredze: 20

Dieva rīcības nesavtīgums: 22, 27

Dieva iedvesmotas nesavtības konkrēta izpausme: 24

Dieva nesavtība atbrīvošanā: 25

Dieva nesavtīgā rīcība un cilvēks: 26

Vīrietis, sieviete un Dieva nesavtība: 26

Jēzus kalpošana cilvēkiem un Dieva nesavtība: 29

Dieva nesavtīgā mīlestība un cilvēce: 31

Tēvs un nesavtība, kas piemīt die-
višķajai dāvanai, kuru Viņš dāvā-
jis Dēlā: 32
Cilvēka radīšana – Dieva nesavtīga
rīcība: 36
Solidaritāte un nesavtība: 196
Mīlestība un attiecību nesavtīgums:
221
Persona un nesavtības mentalitāte:
391

NETAISNĪBA, NETAISNĪGS

Sabata gads un sociālā netaisnība:
24
Evaņģelizācija, attīstība un netais-
nība: 66
Evaņģēlija sludināšana un netais-
nība: 71
Sociālā mācība un netaisnības
grēks: 81
Personiskā brīvība un situācijas,
kad valda netaisnība: 137
Valsts iejaukšanās un sociālā ne-
taisnība: 188
Savstarpējā atkarība un netaisnība
pasaulē: 192
Valsts ekonomiskā atbalsta liegšana
privātskolām – netaisnība: 241
Laborem exercens un netaisnība: 269
Atlīdzība un netaisnība: 302
Ekonomiskie labumi un netaisnība:
323
Starptautiska struktūra un netais-
nība: 365
Pārāk ilgi tiesas procesi un netais-
nība: 404
Radīšana, grēks un netaisnība: 429
Labumi un netaisnīga piesavināša-
nās: 481
Konflikti un netaisnības situācijas:
498

Terorisms un netaisnības situācijas:
514
Apdomība, čaklums un netaisnības
kārdinājums: 548*
Plašsaziņas līdzekļi un netaisnība:
561
Atjaunotne un sociālās netaisnības
formas: 577

NEUZTICĪBA

Dieva tautas neuzticība: 219*
Mesiāniskā tradīcija un Dāvida
neuzticība: 378

NEVIENLĪDZĪBA (sk. arī NELĪDZ- SVAROTĪBA)

Sociālais jautājums un nevienlīdzī-
ba: 94
Attiecības starp tautām un valstīm,
vienlīdzība un nevienlīdzība: 145
Savstarpējā atkarība un nevienlī-
dzība starp valstīm: 192
Imigrācija un izteikta nevienlīdzī-
ba: 297
Globalizācija un nevienlīdzība: 362
Zinātnes pieejamība un nevienlī-
dzība: 363
Bagātās valstis un sociālā nevienlī-
dzība: 374
Valsts iestādes un nevienlīdzība:
389
Plašsaziņas līdzekļi un nevienlīdzī-
ba: 561

NIHILISMS

Saasināta sekularizācija un nihi-
lisms: 462

NODOKĻI

Nodokļi, valsts finansējums un ko-
pīgais labums: 355

Nodokļu maksāšana un solidaritāte: 355

Jēzus un nodokļu maksāšana Cēzarim: 379

Pilsoņa pienākums maksāt nodokļus: 380

NORMA, NORMATĪVS

Sabata gads un normatīvs atskaites punkts: 25

Sabiedriskā dzīve un taisnīguma normas: 42

Sociālā mācība un sociālās dzīves normas: 73

Sirdsapziņa, normas un sociālās situācijas: 73

Sociālā mācība un rīcības normas: 81, 84

Brīvība, patiesība un ētikas normas: 138

Dabiskais likums, desmit baušļi un normas: 140

Principi, institūcijas un uzvedības normas: 163

Radītie labumi un kopīgā labuma normas: 167

Privātīpašums un tiesību normas: 177

Reproduktīvās tehnoloģijas un normas: 235

Izglītības darbs un mīlestība kā norma: 239

Seksuālā audzināšana un morāles normas: 243

Ģimenes primārums un normatīvie kritēriji: 254

Jaunās tehnoloģijas un tiesību normas: 283

Sociālās drošības normas: 309

Finanšu sistēmas un normatīvais regulējums: 369

Ekonomiskā attīstība un normatīvais regulējums: 372

Objektīvā norma un pozitīvais likums: 388

Dabiskais likums, normatīvais atsaucē punkts: 397

Politiskā korupcija un taisnīguma normas: 411

Reliģiskā brīvība un tiesību normas: 422

Reliģiskās organizācijas un tiesību normas: 423

Nesaskaņas un normatīvie līdzekļi: 439

Veselīga vide un tiesību normas: 468

Militārpersonas un humanitārās tiesību normas: 503

Ķīmiskie ieroči un starptautiskais tiesiskais regulējums: 509

Rīcības norma un cilvēces patiesais labums: 522

Plašsaziņas līdzekļi un normas: 560

Mīlestība – rīcības augstākā norma: 582

NOSLĒPUMS

Noslēpums un cilvēka eksistence: 14

Reliģiskā pieredze un noslēpums: 20

Dieva noslēpums un atklāsme Kristū: 34

Mācekļi un Jēzus Lieldienu noslēpums: 41

Dieva klātbūtnes noslēpums: 45

Dieva noslēpums un cilvēka vērtība: 54

Jēzus Kristus, cilvēks un noslēpuma pilnība: 58

Marija, *Magnificat* un pestīšanas noslēpums: 59

Sociālā mācība un pestīšanas noslēpums: 67
Sociālā mācība un Kristus noslēpums: 75
Kristus noslēpums un cilvēka noslēpums: 75, 105
Grēka noslēpums: 116, 117, 117*
Tēva noslēpums, Kristus un cilvēks: 121
Sociālā mācība un cilvēka personas noslēpums: 124, 126
Nepareiza sevis mīlestība un pašhālais noslēpums: 143
Kristīgie laulātie un pašhālais noslēpums: 220
Cilvēka diženuma noslēpums: 255
Pestīšanas noslēpums un radības realitāte: 431
Pasaule un Dieva noslēpums: 487
Pasaule un noslēpuma apvārsnis: 487
Krusta noslēpums un miera Evaņģēlijs: 493
Priesteris, sabiedrība un pestīšanas noslēpums: 539
Ordeņlaudis un Kristus mīlestības noslēpums: 540
Laju garīgums un Dieva noslēpums: 546
Kultūra, dzīvības noslēpums un Dieva noslēpums: 559
Baznīca un noslēpumainais ļaunums: 578

NOVECOŠANĀS

Sabiedrības novecošanās Ziemeļu puslodē: 483

NOZIEGUMS

Taisnīgums, sods un noziegumi: 403

Nāvessods un noziedzības apkarošana: 405

Bruņotie spēki un noziegums: 403

Grupu iznīcināšana jeb genocīds un noziegumi: 506

Šoa un noziegumi pret Dievu un pret cilvēku: 506

Karadarbība, kas posta bez izšķirības, – noziegums: 509

Bērnu izmantošana par kareivjiem – nepieļaujams noziegums: 512

Starptautiskas tiesību organizācijas un noziegumi: 518

ORDEŅLAUDIS, KONSEKRĒTĀS

PERSONAS

Ordeņlaudis un kompendijs: 11

Ordeņlaužu ieguldījums sociālajā mācībā: 79

Doktrīna, sekulārās saistības un ordeņlaudis: 83

Mit brennender Sorge un ordeņlaudis: 92

Sociālā mācība, bīskaps un ordeņlaudis: 539

Sociālais pastorālais darbs un konsekrētās personas: 540

ORGANISMS

Cilvēks kā daļiņa no organisma: 125

Tehniska iejaukšanās un dzīvi organismi: 473

ORGANIZĀCIJA, ORGANIZĒT

Cilvēka transcendence un sabiedrības organizācija: 47

Dieva Valstība un organizācijas: 51

Baznīca un sociālās organizācijas modeļi: 68, 81

Sociālā mācība un organizācijas: 83

- Centesimus annus* un sociālās organizācijas: 103
- Cilvēktiesības, pastorālais darbs un organizācijas: 159
- Kopīgais labums un valsts organizācija: 166
- Valsts un pilsoniskās sabiedrības organizācija: 168
- Subsidiaritāte un starpposma organizācijas: 187
- Subsidiaritāte, organizācijas un kopīgais labums: 187
- Mīlestība un sabiedriskās organizācijas: 207
- Mīlestība un sabiedrības organizēšana: 208
- Demogrāfiskie jautājumi un organizācijas: 234
- Darba industriālā organizācija: 267
- Darbs un organizācijas: 270, 271
- Cilvēkkapitāls un organizācijas: 276
- Cilvēkkapitāls un darba organizācija: 278
- Līdzdalība un darba organizācija: 281
- Darba aizsardzība un starptautiskās organizācijas: 292
- Darbs un sabiedrības pašorganizācija: 293
- Ģimene, darbs un organizācijas: 294
- Sievietes un darba organizācija: 295
- Arod biedrības un sociālā kārtība: 305
- Arod biedrības un politiskā vara: 307
- Globalizācija un darba organizācija: 310, 311, 312, 313
- Darbs un pašreizējā reorganizācija: 317
- Tirgus un valsts organizācija: 353
- Pilsoniskās sabiedrības organizācija un starpniekstruktūras: 356
- Privātās bezpeļņas organizācijas: 357
- Pilsoniskās sabiedrības starptautiskās organizācijas: 366
- Ekonomikas sistēma un starptautiskās organizācijas: 371
- Pārstāvošās organizācijas un kontrole: 408
- Valsts pārvalde un tās organizācija: 412
- Attiecības starp valsti un reliģiskajām organizācijām: 423
- Baznīca un organizatoriskā struktūra: 424, 425
- Baznīca un brīvība organizēties: 426
- Valsts un Baznīcas organizācijas: 427
- Cilvēku saime un organizācijas formas: 432
- Starptautiskās sabiedrības organizācija: 433
- Starptautisko organizāciju nozīme: 440
- Starptautiskās organizācijas un attīstība: 442
- Starptautisko organizāciju izvērtēšana: 442
- Nevalstiskās organizācijas: 443
- Svētais krēsls un starpvalstu organizācijas: 444
- Pētījumi biotehnoloģiju jomā un valsts organizācijas: 476
- Miers, aizsardzība un starptautiskās organizācijas: 499
- Terorisms un ekstrēmistiskas organizācijas: 513
- Solidaritāte un sociālā organizācija: 580

PAAUDZE

- Pašreizējā paaudze un izšķirošā izvēle: 16
- Visas Izraēla tautas paaudzes un sabata gads: 25
- Nācija, nākotne un jaunā paaudze: 157, 244
- Starptautiskā sadarbība un nākamās paaudzes: 166
- Cilvēce, pašreizējās un nākamās paaudzes: 195
- Gados vecie ļaudis un saikne starp paaudzēm: 222
- Pēcnācēju radišana un paaudzes: 230
- Ģimenes un paaudžu kopība: 237
- Ģimene un solidaritāte starp paaudzēm: 248
- Mantinieki un paaudžu darbs: 274
- Bezdarbs un jaunā paaudze: 287
- Patēriciskums un nākamās paaudzes: 360
- Globalizācija, solidaritāte un paaudzes: 367
- Paaudzes un individuālistiskā kultūra: 373
- Dieva radītā cilvēka cieņa un paaudzes: 428
- Ekoloģiskā sistēma un nākamās paaudzes: 459
- Ētika, saskaņā ar kuru respektē dzīvību un cilvēka cieņu, kā arī pašreizējo un nākamo paaudžu tiesības: 465
- Atbildība, pašreizējās un nākamās paaudzes: 467
- Biotehnoloģijas, mantojums un nākamās paaudzes: 477
- ANO, nākamās paaudzes un karš: 501

PALĪDZĪBA

- Baznīca un Svētā Gara palīdzība: 104
- Laulāto vienotība un palīdzība: 216
- Gados vecie ļaudis un vajadzība pēc palīdzības: 222
- Ģimene un tiesības uz palīdzību: 237
- Rerum novarum* un palīdzības organizācijas: 268
- Darbaļaudis un sociālā palīdzība: 314
- Palīdzība kājnieku minū upuriem: 510

PARĀDS

- Sabata gads un parādu atlaišana: 24
- Baznīcas tēvi, bagātība un parādi: 329
- Attīstība un nabadzīgo valstu parādu krīze: 450
- Starptautiskā tirdzniecība un ārējais parāds: 482
- Mūsu Tēvs* un parādu piedošana: 492

PARAŽAS, PARADUMI, IERAŽAS, TRADICIONĀLS

- Uzskati par cilvēkiem un paražām: 124
- Dabiskais likums un ieražu pilnveidošanās: 141
- Sociālie principi un tradicionālās uzvedības normas: 163
- Ticīgie laji un to uzdevums ar kristīgo garu caurstrāvot sabiedrības paradumus: 531

PĀRDOMU PRINCIPI

- Sociālā mācība un pārdomu principi: 7

- Kompendijs un pārdomu principi: 11
 Sociālā mācība – pastāvīga savos
 pārdomu principos: 85
 Politiskās izvēles un pārdomu prin-
 cipi: 574
- PĀRSTĀVNICĪBA**
 Pārstāvniecības sistēma un pilsoņi:
 413
- PARTIJA**
 Attiecības starp arodbiedrībām un
 politiskajām partijām: 307
 Partijas un līdzdalība politiskajā
 dzīvē: 413
 Laji un piederība pie partijas: 573,
 574
- PĀRTIKA**
 Atbilstošas pārtikas trūkums: 245
 Zinātnieki, biotehnoloģijas un pār-
 tikas sagāde: 477
 Kopīgais labums un pārtika: 478
- PĀRVALDĪŠANA, PĀRVALDE**
 Pārvaldīšana un taisnības darbs:
 326, 355
 Valsts pārvalde un kalpošana pilso-
 ņiem: 412
 Pārvaldīšana un izglītošana: 447
 Ticīgie un vietējā pārvalde: 565
- PASAULE**
 Sociālā mācība, Dieva mīlestība
 pret pasauli: 3
 Dievs pasauli tik ļoti mīlēja: 3, 64
 Kristus, pasaule un liecība par pa-
 tiesību: 13
 Baznīca dzīvo pasaulē: 18, 53
 Cilvēka persona un citi cilvēki pa-
 saulē: 20
- Nepaklausība Dievam un darbība
 pasaulē: 27
 Jēzus – Dieva sūtnis pasaulē: 29
 Cilvēks un viņa darbība pasaulē:
 35, 37
 Cilvēka darbība pasaulē un grēks: 41
 Cilvēks un patiesa pasaules ieman-
 tošana: 44
 Pasaule un pilnīgā patiesība Jēzū
 Kristū: 45, 46
 Attiecības starp Dievu, cilvēku un
 pasauli: 46
 Cilvēks, pasaule un to piepildījums
 Dievā: 48
 Baznīca, Valstība, pasaule un evaņ-
 ģēliskās vērtības: 50
 Baznīca pasaulē un eshatoloģiskais
 mērķis: 51
 Likums, pasaules pārveidošana un
 mīlestība: 54, 55, 57, 580
 Cilvēka persona un centieni uzla-
 bot pasauli: 58, 60
 Baznīca pasaulē – Dieva mīlestības
 sakraments: 60
 Jēzus Kristus, pasaule un sākotnējā
 saikne: 64, 262
 Sabiedrības evaņģelizācija un darba
 pasaule: 70
 Sociālā mācība un pasaules situāci-
 ja: 73, 86
 Netaisnība un pasaules reģioni: 81
Gaudium et spes un pasaules cerī-
 bas: 96
Sollicitudo rei socialis un pasaule:
 102
 Pasaules radības un cilvēks, atvērts
 Dievam: 109
 Cilvēks Ēdenes dārzā un augu
 valsts: 110
 Pasaules pārvaldīšana un atbildība:
 113

- Grēks un pasaule: 115, 116, 117*, 120
- Dievs pasaulē vēlas taisnīgumu, brīvību un mieru: 118
- Ķermeniskums un materiālā pasaule: 128, 129, 130
- Bagātība un vienlīdzīga un solidāra pasaule: 174
- Kopīgas pūles un cilvēcīgā pasaule: 175
- Ideoloģiskās nostājas un nabadzība pasaulē: 183
- Pasaule un nevienlīdzība: 192
- Solidaritāte un miers pasaulē: 194, 194*
- Labākas pasaules veidošana: 203
- Mīlestība, miers un sarežģīta situācija pasaulē: 207
- Kristīgā ģimene – vienotības zīme pasaulei: 220, 225
- Pasaules valstis un jaunas paudzis: 244
- Bērnu situācija pasaulē: 245
- Šī pasaule ir pārejoša: 260, 264
- Cilvēks, darbs un valdīšana pār pasauli: 265, 275
- Mūsdienu pasaule un imigrācija: 297
- Pārmaiņas un agrārā pasaule: 299
- Globālā attīstība un pasaules reģioni: 321
- Jauns humānisms un pēdējo laiku pasaule: 326
- Ekonomiskās ieceres un cilvēcīgā pasaule: 333
- Ekonomika un visas pasaules daļas: 342
- Valstu valdības un finanšu pasaule: 370
- Dievs, pasaules pārvaldīšana un cilvēka brīvība: 383
- Dieva darbība un pasaule: 428
- Izraēlis un vienīgais Dievs, pasaules Kungs: 430
- Taisnīgums un brīvība mūsdienu pasaulē: 435
- Vispārējais morāles likums un pasaules nākotne: 436
- Juridiskā autoritāte un miers pasaulē: 439
- Savstarpējā atkarība un attiecības mūsdienu pasaulē: 442
- Sadarbība attīstībai un pasaule: 446
- Nabadzīgie, humānāka nākotne un pasaule: 449
- Izraēļa ticība un vieta šajā pasaulē: 451
- Cilvēka attiecības ar pasauli: 452
- Grēks, galīgā pestīšana un pasaule: 453
- Jēzus un pasaules izlīgums ar Dievu: 455
- Valdīšana pār pasauli svētumā: 456
- Cilvēks, pasaules radīšana un darbs: 460
- Mehāniskie priekšstati un dabiskā pasaule: 462
- Sarautā saikne starp pasauli un Dievu: 464
- Benediktiešu garīgums un pasaule: 464
- Pasaule un liecības par Dievu: 487, 488
- Jauna miera pasaule un mesianiskais laikmets: 490
- Jēzus, miers un pasaule: 491
- Miers, pasaule un neapbruņoti praviņi: 496
- Valsts un miers visā pasaulē: 500
- Militārpersonas un taisnīgums pasaulē: 502

Baznīca – miera instruments pasaulē: 516
Pasaules pestīšana, miers un lūgšana: 519*, 520
Pasaule un plaisa starp Evaņģēliju un kultūru: 523
Sociālais pastorālais darbs un pasaules realitāte: 524
Dialogs starp ticīgajiem un pasaulē reliģijām: 537
Ticīgie laji un pienākumi pasaulē: 538, 541, 543, 544, 578
Ordeņlaudis un Kristus mīlestība pret pasauli: 540
Kristus un pasaules pestīšana: 542
Laju garīgums, svētdarīšana un pasaule: 545
Baznīca, pasaule un cilvēka cieņa: 551
Kultūra, cilvēks un zināšanas par pasauli: 556
Ar kultūru saistīti cēloņi un netaisnība pasaulē: 577
Dieva apsoliņums, pasaule un Dieva Valstība: 578, 579

PASAULES KOPIENA – sk. STARP- TAUTISKĀ SABIEDRĪBA

PASAULES MIERA DIENA

Pāvests Pāvils VI un Pasaules miera diena: 99
Pasaules miera diena: 520

PASTORĀLAIS DARBS

Baznīcas pastorālais darbs un miers: 520
Sociālā mācība un pastorālais darbs: 526
Pastorālais darbs un patiesība par cilvēku: 527

Priesteri un pastorālais darbs: 533, 539
Bīskapa un viņa pakļautībā esošo priesteru pastorālais darbs: 539
Pastorālais darbs un konsekrētās personas: 540
Baznīcas apvienības un pastorālais darbs: 550

PASTORĀLS

Sociālā mācība – pastorālā prioritāte: 7
Kompendijs kā palīgs pastorālajā izvērtēšanā: 10
Kompendijs kā instruments pastorālajā darbā: 11
21. gadsimts un pastorālās rūpes: 88, 267
Maģistērijs un pastorālā līdzdalība: 104
Pastorālais darbs, pasludināšana un pārkāpumu nosodišana: 159
Pastorālais darbs sociālajā jomā un ekumeniskā sadarbība: 159
Baznīca, bēgļi un pastorālais kalpojums: 505
Vēstījumi Pasaules miera dienā un pastorālais darbs: 520
Antropoloģija, pastorālais darbs un inkulturācija: 523
Sociālā mācība un pastorālais darbs sociālajā jomā: 524, 526
Evaņģēlija sociālā vēsts un pastorālie uzdevumi: 525
Pastorālais darbs sociālajā jomā un patiesība par cilvēku: 527
Priesterības kandidāti un pastorālais darbs sociālajā jomā: 533
Pastorālais darbs sociālajā jomā un kristieši: 538
Bīskaps un pastorālais darbs sociāl-

lajā jomā: 539
Priesteri un pastorālais darbs sociālajā jomā: 539
Pastorālais darbs un konsekrētās personas: 540
Ekleziālās apvienības un pastorālais darbs sociālajā jomā: 550

PAŠORGANIZĒŠANĀS

Iniciatīvas un pašorganizēšanās formas: 293

PATĒRIŅŠ, PATĒRĒTĀJS (sk. arī PATĒRNICISKUMS)

Sociālā atsvešinātība un patēriņa formas: 47
Zemes bagātības tiek iztērētas: 260
Ražotnes un vietas, kur saražotos labumus patērē: 310
Ekonomika un materiālo vērtību patēriņš: 331
Patēriņam domāto preču kvalitāte: 345
Patērētāji privātajā un sabiedriskajā sfērā: 346
Patērētāju vajadzības un taisnīgums: 347
Cilvēks kā patērētājs: 350
Patērētāji un iespējas veikt pirkumus: 358
Patērētāji un ražotāji: 359
Dzīvesveids un patērētāju izvēles: 360, 486
Nākamās paaudzes un pārmērīgs patēriņš: 360
Cilvēki un patēriņa mehānisms: 374, 375
Patēriņš un vajadzība veikt izglītības un kultūras darbu: 376, 486
Attīstības uztveršana no patēriņa viedokļa: 462

Vide un patēriņš: 470
Biotehnoloģiju radītie produkti un patērētāji: 480

PATĒRNICISKUMS (sk. arī PATĒRIŅŠ)

Bagātība, attīstība un patērnieciskums: 334
Patērnieciskums kā parādība: 360
Kristieši un patērniecisks dzīvesveids: 554
Plašsaziņas līdzekļi un patērnieciskuma iedvesmoti risinājumi: 560

PATIESĪBA

Jēzus – ceļš, patiesība un dzīvība: 1, 555
Pāvils un Timotejs un patiesības klausīšanās: 2
Mīlestība un cilvēciskā attīstība patiesībā: 4
Baznīca un liecināšana par patiesību: 13
Kompendijs un patiesība par cilvēku: 14
Cilvēka eksistence un brīvi patiesības meklējumi: 15
Pirmais izaicinājums – patiesība par to, kas ir cilvēks: 16
Kristus mācekļi un patiesības meklēšana: 17
Dievišķās Personas un Dieva bērni patiesībā: 34
Pestīšana un vispārējie patiesības meklējumi: 40
Jēzus Kristus un pilnīga patiesība par cilvēku: 45
Valsts un patiesība par cilvēka personu: 48
Kristiešu kopiena un patiesības asni: 53

- Baznīcas tēvi, citas reliģijas un Vārda asni: 53*
- Labumi un patiesības Valstība: 57
- Valstība un cilvēka darbība patiesībā: 58
- Magnificat*, patiesība par Dievu un nabadzīgajiem: 59
- Sociālā mācība un Gara patiesība: 63
- Baznīca – ticības patiesību skolo-tāja: 70
- Ticība, prāts un patiesība par cilvēka personu: 75
- Sociālā mācība un vienīgā patiesība par cilvēku: 76, 82, 126
- Sociālā mācība, filozofija un patiesība: 77
- Sociālā mācība, zinātne un patiesība: 78
- Sociālā mācība, patiesības gaisma: 83
- Sociālā mācība, patiesība un inovācijas: 86
- Baznīca un sadarbība patiesībā: 94
- Pacem in terris* un dzīve patiesībā: 95
- Cilvēks un patiesības kontemplācija: 113
- Patiesie svētā Augustīna vārdi: 114
- Pirmgrēks un patiesība: 120
- Redukcionistiskās koncepcijas un patiesība par cilvēku: 125
- Cilvēks – atvērts dziļākai patiesībai: 129
- Cilvēka persona, transcendence un absolūtā patiesība: 130
- Cilvēks, brīvība un paklausība patiesībai: 138
- Patiesība par labo un ļauno un sirdsapziņa: 139
- Reliģiskās un morālās patiesības un žēlastības palīdzība: 141
- Dabiskā likuma vispārējums un patiesība: 142
- Brīvība un atvērtība patiesībai: 143
- Cilvēka sociālā daba un sabiedrības sakņošanās patiesībā: 150
- Prāts un patiesības iepazīšana: 155
- Principi un patiesība par cilvēku: 160
- Principi, patiesība un sabiedrība: 163
- Cilvēks un patiesība par sabiedriskās dzīves formām: 165
- Patiesība par Dievu un dzīve sabiedrībā: 167*
- Cilvēks, sociālās vērtības un patiesība: 197, 198
- Audzināšanas darbs un patiesības meklējumi: 198
- Brīvība un saiknes, kurās valda patiesība: 199, 200
- Patiesība par cilvēku un taisnīgums: 203
- Patiesības vērtība un mīlestība: 205
- Cilvēka ekoloģija, ģimene un patiesība: 212
- Bērnu radīšana un patiesība par laulību: 218
- Kristus un sākotnējā patiesība par laulību: 219
- Patiesība par laulāto mīlestību un seksualitāti: 223
- Šķirtie jaunā laulībā un Kristus patiesība: 226
- Homoseksuālas savienības un patiesība par cilvēku: 228
- Patiesība par darba subjektīvo aspektu: 271
- Patiesība par darba pārakumu par kapitālu: 277
- Kultūras pārstāvji, sociālās parādības un patiesība: 320

- Politiskā vara, Dieva radītā kārtība un patiesība: 383
- Vara, vērtības un patiesība par cilvēku: 397
- Kriminālbildība un patiesības meklēšana: 404
- Demokrātija, ētiskais relativisms un patiesība: 407, 569
- Sabiedrība, informācija un patiesība: 415
- Reliģiskā brīvība un patiesība: 421
- Tautu līdzaspastāvēšana un patiesība: 433
- Svētais krēsls, sabiedriskā kārtība un patiesība: 445
- Patiesība par cilvēku un pasaules nākotne: 452
- Miers, patiesība un mīlestība: 494
- Vardarbība – pretrunā patiesībai: 496
- Bruņotie spēki un patiesības aizsardzība: 502
- Teroristi un patiesības uzurpēšana: 515
- Piedošana, izlīgums un patiesība: 518
- Sociālais pastorālais darbs, patiesība un atbrīvošana: 524
- Baznīcas pastorālais uzdevums un patiesība: 525
- Sociālais pastorālais darbs un patiesība par cilvēku: 527
- Sociālā katehēze, audzināšana un patiesība: 530
- Apdomība, pakļāvība mācīšanai un patiesības mīlestība: 548*
- Laji un sociālās mācības patiesība: 551
- Kultūra un patiesība par cilvēku: 556
- Kultūras saturs un patiesība: 558
- Plašsaziņas līdzekļi un patiesība: 562
- Mocekļi kristīgās patiesības dēļ: 570
- Laji un patiesība: 571
- Valsts patstāvība un Baznīcas mācītā patiesība: 572

PĒCNĀCĒJU RADĪŠANA

- Divu vienotība un radīšanas darbs: 147, 209
- Valsts, ģimene un pēcnācēju radīšanas funkcija: 214
- Laulība un pēcnācēju radīšana: 218
- Faktiskā kopdzīve, laulība un pēcnācēju radīšana: 227
- Dzīvības pieņemšana un uzdevums radīt pēcnācējus: 230
- Pēcnācēju radīšana un paaudžu solidaritāte: 230
- Atbildīgas pēcnācēju radīšanas metodes: 233
- Reproduktīvie paņēmieni un radīšanas akts: 235
- Klonēšana un cilvēka radīšanas cieņa: 236
- Pēcnācēju radīšanas garīgais aspekts: 237

PEĻŅA

- Grēka struktūras un peļņa: 119
- Uzņēmumi un maksimālās peļņas princips: 279
- Darba organizācija un peļņa: 311
- Kompānijas un pareizā peļņas loma: 340
- Peļņa un personas cieņa: 340
- Centieni pēc taisnīgas peļņas un augļošana: 341
- Tirgus ar konkurenci un peļņa: 347
- Globalizācija un peļņas iespējas: 361

Plašsaziņas līdzekļi un peļņa: 416
Ekonomika, vide un peļņa: 470
Biotehnoloģijas un likumīga peļņa:
478

**PERSONA, CIVĒKS, VĪRIEŠI UN
SIEVIETES**

Baznīca un personas aicinājums:
3, 63
Dieva mīlestība un cilvēki, kas spēj
nest mieru: 4
Daudzu ļaužu cilvēktiesību neievē-
rošana: 5
Cilvēki, sociālā mācība un mūsdie-
nu realitāte: 7
Kristīgā antropoloģija un cilvēka
persona: 9
Reliģijas, kultūras un cilvēka per-
sona: 12
Reliģiozitāte un cilvēka persona: 15
Jauna kārtība un cilvēka persona: 19
Dāvana, nesavtīgums un cilvēka
piederze: 20
Desmit baušļi un cilvēka persona:
22
Sabata gads un cilvēku atbrīvošana:
24
Saikne ar Dievu un cilvēka perso-
na: 27
Trīsvienīgā Mīlestība un cilvēka
persona: 34, 54
Kristīgā Atklāsme un personas
identitāte: 35
Radišanas grāmata un cilvēka per-
sonas identitāte: 36
Personas cieņa un kristīgā antropo-
loģija: 37
Pestīšana visiem cilvēkiem un vi-
sam cilvēkam: 38
Cilvēka persona, Dievs un tuvākais:
40

Cilvēka persona un sociālās pār-
maiņas: 42
Cilvēka persona un Dievs kā galē-
jais mērķis: 47
Cilvēka persona un ekspluatācija:
48, 133
Totalitārs skatījums uz sabiedrību
un cilvēku: 48
Baznīca un cilvēka transcendence:
49
Baznīca un cilvēka personas cieņa:
51
Kristus un cilvēka sociālā daba: 52
Kristiešu kopiena un tautas: 53
Augšāmcelšanās, cilvēki un mūžīgs
mājoklis: 56
Cilvēka persona un attiecības ar
citiem cilvēkiem: 58
Evaņģēlijs, persona un personu
sabiedrība: 65
Baznīca, spriedumi un cilvēka tiesī-
bas: 71, 426
Sociālā mācība un cilvēku rīcība: 73
Ticība, prāts un patiesība par cil-
vēku: 75
Filozofija un izpratne par cilvēku:
77
Zinātne un persona: 78
Sociālā mācība un kvalificētas per-
sonas: 79
Sociālā mācība, atmaskošana un
cilvēki: 81
Baznīca un visa cilvēka attīstība: 82
Sociālā mācība, cilvēki un reliģis-
kās grupas: 84
Gaudium et spes un cilvēka perso-
na: 96
Dignitatis humanae un cilvēka per-
sona: 97
Populorum progressio un persona:
98

- Laborem exercens* un persona: 101
 Sociālā dzīve un cilvēka persona: 106
 Baznīca un cilvēka personas centrālums: 106
 Sociālā mācība un cilvēka cieņa: 107
 Cilvēks – radīts pēc Dieva attēla: 108
 Dievs – ikvienas personas galīgais mērķis: 110
 Kopība un vīrietis un sievietē kā personas: 111
 Ievainojums un personas cieņa: 116
 Grēks – personas akts: 117
 Sociālais grēks, attiecības un persona: 118
 Grēka struktūras un personu rīcība: 119, 193
 Sociālā mācība un cilvēka persona: 124
 Miesas un dvēseles vienotība un persona: 127
 Cilvēka persona un atvērtība transcendencei: 130
 Cilvēks – ar prātu un apziņu apveltīta būtne: 131
 Cilvēka persona un neatkārojamais vienreizīgums: 131
 Taisnīga sabiedrība un cilvēka persona: 132
 Persona un tautsaimnieciskas iececes: 133
 Morālā dzīve, sociālā dzīve un cilvēki: 134
 Brīvība un cilvēka izaugsme: 135
 Personas spējas un pārmaiņas: 137
 Cilvēka konstruktīva darbība un patiesība: 138
 Praktisks sirdsapziņas spriedums un persona: 139
 Dabiskais likums un personas cieņa: 140
 Patiesība, labums un personu kopība: 142
 Vienlīdzība, cilvēki un cieņa: 144
 Vienlīdzība un katras personas cieņa: 145
 Vīrieša un sievietes sastapšanās un cilvēka persona: 147
 Personas ar invaliditāti: 148
 Cilvēks – sociāla būtne: 149
 Cilvēka sociālā daba un kopība: 150
 Cilvēku apvienības un līdzdalība: 151
 Socializācija un cilvēks: 151
 Cilvēktiesības un cilvēka persona: 153
 Reliģiskā brīvība un persona: 155
 Cilvēka personas tiesības un pienākumi: 156
 Cilvēka cieņas princips un citi principi: 160
 Sabiedrība un personu brīvība: 163
 Kopīgā labuma princips un persona: 164, 165, 166, 170
 Kopīgais labums un cilvēka pamatnodrošinājums: 166
 Politiskās institūcijas, labumi un cilvēki: 168
 Atsevišķa persona un attīstība: 168
 Persona un materiālie labumi: 171
 Tiesības uz labumu kopīgu lietošanu un persona: 172
 Labumu piešķirums visiem un persona: 175, 182
 Radītie labumi un visas personas attīstība: 177
 Cilvēks un savu labumu izmantošana: 178
 Persona un tuvākais sabiedrības loks: 185

- Subsidiaritātes princips un persona: 187, 188
- Subsidiaritāte un cilvēka persona: 192, 193, 582
- Sociālās vērtības un cilvēka persona: 197, 397
- Personu cieņa un patiesība: 198
- Katras personas brīvība un cieņa: 199, 200
- Taisnīgums un persona: 201
- Personas vērtība un derīguma kritērijs: 202
- Sociālā mīlestība, politika un cilvēks: 207, 208
- Ģimene un persona: 209, 211, 212, 221
- Ģimene – personu kopība: 213, 244
- Laulāto mīlestība – personas dāvana otrai personai: 215
- Laulātie pāri un personības aspekti: 217
- Laulība – mīlestībā dibināta personu derība: 219
- Vecāki cilvēki, ieguldījums un vadišanas pienākumi: 222
- Laulāto seksualitāte un personu sevis dāvāšana: 223
- Laulības nešķiramība un personas: 225
- Atkārtoti laulātas personas un Baznīcas dzīve: 226
- Ģimene, bērnu audzināšana un persona: 227
- Ģimene un viena un tā paša dzimuma personas: 228
- Homoseksuāla persona, cieņa un respekts: 228
- Ģimene, personu kopība un mīlestība: 230
- Kontracepcijas metodes un persona: 233
- Demogrāfiskie līdzekļi un personas: 234
- Asistētā radišana un personas cieņa: 235
- Klonēšana un cilvēka persona: 236
- Vecāki un personas ģenealoģija: 237
- Ģimene, personas, brīvība un atbildība: 238
- Cilvēka personas izglītība: 242
- Seksuālais aspekts, persona un ētiskās vērtības: 243
- Bērni un personas, kuras nodevušās pedofilijai: 245
- Ekonomiskā dzīve un personas iniciatīvas: 248
- Ģimene, darbs un persona: 249, 294
- Ģimenes pabalsti un apgādājamās personas: 250
- Valsts, ģimenes un personu primārumš tajā: 254
- Darbs un personu attīstība: 269
- Darbs un persona: 270, 271, 272
- Personas attīstība un darba ražīgums: 278
- Darbs kā karjera un cilvēks: 280
- Darbs, starpniekstruktūras un persona: 281
- Netiešie darba devēji un persona: 288
- Darbs, audzināšanas sistēmas un persona: 290
- Imigrācija un cilvēka personas cieņa: 298
- Strādnieku tiesības un cilvēka persona: 301
- Ienākumi un personas attīstība: 303
- Globalizācija un cilvēku transportēšana: 310

- Jaunas darba formas un miljoniem cilvēku: 311
- Nodarbinātība un pakalpojumu joma: 313
- Neformālā jeb ēnu ekonomika un personas: 316
- Darbs, inovācijas un persona: 317, 318, 321
- Globalizācija un personas cieņa: 321
- Tautsaimnieciskā dzīve un personas cieņa: 331
- Personas brīvība ekonomiskajos jautājumos: 336
- Uzņēmējdarbība, personu sabiedrība: 338
- Uzņēmējdarbība, peļņa un cilvēki: 340
- Augļošana un daudzu cilvēku dzīve: 341
- Brīvais tirgus un cilvēku izvēle: 347
- Tirgus, labumi un skatījums uz personu: 349
- Ekonomiskā brīvība un cilvēka persona: 350
- Valsts, tās iesaistīšanās tautsaimniecībā un personas: 354
- Personu attīstība un tautsaimniecība: 369
- Attīstības modeļi un cilvēka cieņa: 373
- Bagātās valstis, atsvešināšanās un cilvēks: 374
- Vara un cilvēka labums: 380
- Politiskā līdzāspastāvēšana un cilvēka persona: 384
- Tauta – personu grupa: 385
- Politiskā kopiena un cilvēka persona: 388, 418
- Dzīve sabiedrībā un personas tiesības un pienākumi: 388, 389, 390
- Politiskā sabiedrība, vajadzības un persona: 391
- Kopienas saiknes un persona: 392
- Vara un cilvēka personas sociālā daba: 393
- Taisnīgi likumi un cilvēka personas cieņa: 398
- Vara un personas tiesības: 399
- Tirānija un cilvēka pamattiesības: 401
- Sods, drošība un iekļaušanās sabiedrībā: 403
- Cietumu kapelāni un ieslodzītie: 403
- Ieslodzītie un cieņas respektēšana: 403
- Kriminālbildība un personas cieņa: 404
- Sods bez asinsizliešanas un persona: 405
- Demokrātija un cilvēka persona: 406, 407
- Vara, cilvēki un kopīgais labums: 410
- Informācijas izplatīšana un cilvēka persona: 415
- Pilsoniskā sabiedrība un personas tiesības: 419
- Persona un reliģiskā brīvība: 421
- Starptautiskā sabiedrība un cilvēka persona: 433
- Ideoloģijas un viss cilvēks: 433
- Cilvēki un nevalstiskās organizācijas: 443
- Cilvēki un dialogs starp Baznīcu un varas iestādēm: 445
- Cilvēka persona un tiesības uz attīstību: 446
- Sadarbība un nabadzīgie cilvēki: 448
- Pilnīgs humānisms un cilvēks: 449

- Kungs un cilvēks kā sarunbiedri: 452
- Zinātne, tehnoloģija un cilvēka persona: 462
- Dabas absolutizācija un cilvēks: 463
- Biotehnoloģiju produkti un cilvēks: 480
- Apdzīvotības izmaiņas, vide un cilvēks: 483
- Ūdens un trūkcumcietēji: 484
- Miers un cilvēka persona: 494, 495
- Cilvēki bruņotajos spēkos: 502
- Militārpersonas un cilvēktiesības: 503
- Konflikts un cilvēka personas labums: 504
- Cilvēcības princips un personas vērtība: 505
- Terorisms un cilvēki: 513
- Baznīca, persona un miers: 516
- Antropoloģija un katras personas cieņa: 522
- Sociālās problēmas un cilvēka persona: 527
- Ekumeniskā sadarbība un cilvēki: 535
- Kristieši un cilvēka personas aizstāvība: 538
- Pastorālais darbs sociālajā jomā un konsekretās personas: 540
- Apdomība un cilvēks: 548, 548*
- Baznīcas kopība, apvienības un personas: 549
- Laju iesaistīšanās un kalpošana cilvēka personai: 552
- Tiesības uz dzīvību un personas tiesības: 553
- Cilvēka labums un reliģiskā brīvība: 553
- Ticība, ikdienas dzīve un cilvēka persona: 554
- Cilvēks un kultūra: 556, 557, 558, 559
- Personu tiesības un brīva un atvērta skola: 557
- Laji, cilvēki un plašsaziņas līdzekļi: 560, 561, 562
- Sociālā mācība, cilvēks un ekonomika: 563
- Ekonomika un cilvēku nabadzība: 564
- Kristieši, politika un cilvēka persona: 566
- Laulība un dažāda dzimuma personas: 569
- Dzīvības cieņa un personas tiesības: 571
- Kristieši, politiskās ieceres un personas garīgie mērķi: 573
- Personiskā izvēle un sabiedriskā dzīve: 574
- Cilvēka dzīve un nāve un progress: 575
- Baznīca, persona un fundamentālais labums: 578
- Personas rīcība un sociālā izaugsme: 580
- Personas attīstība un sociālā izaugsme: 581
- Sabiedrība, cilvēks un mīlestība sabiedrības dzīvē: 582
- PIEDOŠANA**
- Solidaritāte un piedošanas apvāršņi: 196
- Mūsu Tēvs* un piedošana: 492
- Pagātne, miers un piedošana: 517
- Piedošana un izlīgšanas nosacījumi – taisnīgums un patiesība: 518
- PIEKRIŠANA**
- Laulība un abpusēja piekrišana: 215

PIENĀKUMS

- Desmit baušļi un personas pienākumi: 22
- Baznīcas pienākums un sociālā mācība: 69, 71
- Sociālā mācība un pienākumi: 75
- Sociālā mācība un taisnības un tuvākmīlestības pienākumi: 83
- Divini Redemptoris* un taisnības pienākumi: 92
- Sociālais grēks un pilsoņu pienākumi: 118
- Brīvība, dabiskais likums un personas pienākumi: 140
- Personām ar invaliditāti ir savi pienākumi: 148
- Saistība starp cilvēka tiesībām un pienākumiem: 156
- Tautas un pienākums dzīvot mierā: 157
- Labumu vispārējais piešķirums un sociālie pienākumi: 172
- Īpašnieku pienākums tiem piederošo labumu lietošanā: 178
- Dāsnums pret trūcīgajiem – taisnības pienākums: 184
- Līdzdalība – pienākums, kas jāpilda: 189
- Sociālā mācība un solidaritāte kā pienākums: 194*
- Pienākums respektēt cilvēka brīvību: 199
- Dzīve sabiedrībā, taisnīgums un pienākumi: 205
- Valsts iestādes un pienākums atbalstīt ģimeni: 214
- Ģimenes locekļi un savstarpējie pienākumi: 215
- Atbildīga tēvišķība un mātišķība un pienākumi pret Dievu: 232
- Laulātie, bērnu skaits un pienākumi: 234
- Vecāku pienākums audzināt savus bērnus: 239, 239*
- Audzinašanas instrumenti un valsts iestādes: 240
- Valsts un ģimenes pienākumu aizsardzība: 247
- Darbs ir cilvēka pienākums: 274
- Valsts iestāžu pienākums raudzīties, lai pilsoņiem netiktu liegts laiks atpūtai un dievkalpojumam: 286
- Valsts un pienākums veicināt aktīvu nodarbinātības politiku: 291
- Arod biedrības un pienākums iespaidot politisko varu: 307
- Ekonomiskās efektivitātes pienākums: 332
- Pienākums veicināt progresu: 333
- Uzņēmēji un pienākums respektēt uzņēmumā strādājošo personu cilvēcisko cieņu: 344
- Valsts un pienākums atbalstīt uzņēmējdarbību: 351
- Pienākums maksāt nodokļus: 359
- Starptautiskā sabiedrība un pienākums respektēt cilvēktiesības: 365
- Solidaritāte starp paaudzēm – pienākums: 367
- Kristiešu pienākumi pret laicīgo varu: 380
- Dzīve sabiedrībā un pienākumu pildīšana: 386
- Mazākumtautību pienākumi un kopīgais labums: 387
- Kopīgais labums un personas pienākumi: 388, 389
- Dzīve sabiedrībā un personas pienākumi: 390
- Netaisnīgi likumi un pienākums iebilst: 399

Varas iestādes un pienākums uzlikt sodu: 402
Pienākums respektēt reliģisko brīvību: 424
Baznīca, politiskā kopiena un pienākumi: 425
Politiskā vara un pienākumi: 441
Attīstība, visu pienākums pret visiem: 446
Starptautiskā sadarbība, solidaritātes pienākums: 448
Vide un pienākums respektēt kopīgo labumu: 466
Solidaritāte starp paaudzēm – pienākums: 467
Miers – vispārējs pienākums: 494
Neapbruņoti praviēši un cilvēku pienākumi: 496
Valsts pienākums aizsargāties pret uzbrukumu: 500
Pienākums aizsargāt nevainīgus upurus: 504
Miers un taisnības pienākumi: 520
Ticīgie laji, pienākuma apziņa un kopīgais labums: 531
Sociālā mācība un morālie un sociālie pienākumi: 532
Ticīgie laji un pienākums sludināt Evaņģēliju: 538
Ticīgie laji un pienākums būt aktīviem: 539
Ticīgie laji, garīgā dzīve un pienākumi sabiedrībā: 540
Apdomība un labais kā pienākums: 548
Reliģiskās brīvības atzīšana – viens no svarīgākajiem pienākumiem: 553
Ticīgie laji, pienākums un priekšstats par personu: 558
Plašsaziņas līdzekļu darbinieki un

pienākumi: 562
Ticīgajiem ir pilsoņa pienākumi: 565
Morāles pamatprasības un pienākums liecināt: 570
Kopienas pienākums un morālās patiesības: 571
Morālā doktrīna un pienākums būt konsekventiem: 571
Valsts neatkarība no Baznīcas un kristiešu pienākumi: 572
Mīlestība un taisnības pienākums: 583

PIEŅĒMŠANA

Baznīcas sociālās mācības pieņemšana: 75
Bērnu pieņemšana: 216
Nesavtība un pieņemšana attiecībā: 221
Laulāto mīlestība un dzīvības pieņemšana: 230, 232
Attiecības starp laulātajiem un pilnīga pieņemšana: 233
Solidaritāte ģimenē un pieņemšana: 233
Nabadzīgo ļaužu pieņemšana: 265
Savstarpēja pieņemšana starp tautām, starp kurām pastāv domstarpības: 518

PIESĀRŅOJUMS, PIESĀRŅOTS

Vide un piesārņojums: 465, 468
Nabadzīgie un piesārņotas pilsētu nomales: 482

PILSĒTA

Kopīgais labums un dzīve pilsētā: 165
Nabadzība un dzīve piesārņotās pilsētu nomalēs: 482

Masu iznīcināšanas ieroči un pilsētas: 509

PILSONĪBA, PILSONIS

Baznīcas "pilsonības statuss": 90, 251

Sociālais grēks, kopīgais labums un pilsoņi: 118

Kopīgais labums un pilsoņu ieguldījums: 168

Subsidiaritāte un pilsoņu radošā personība: 185, 187

Līdzdalība un pilsoņi: 189, 191

Demokrātija, kurā pastāv līdzdalība, un pilsoņi: 190, 403

Ģimene un pilsoņu labklājība: 229

Ģimene, audzināšana un brīvi pilsoņi: 238

Valsts iestādes, dievkalpojums un pilsoņi: 286

Valsts, tiesības uz darbu un pilsoņi: 291

Ienākumi un pilsoņu vajadzības: 303

Ekonomika un pilsoņu radošā subjektivitāte: 336

Valsts, tirgus un pilsoņu izaugsme: 353

Ekonomika un pilsoņu līdzdalība: 354

Politiskā kopiena, pilsoņi, tiesības un pienākumi: 389

Politiskā vara, morālā kārtība un pilsoņi: 394, 398, 399

Pārāk ilgi tiesas procesi un pilsoņi: 404

Demokrātija un pilsoņu veiktā uzraudzība: 409

Politiskā korupcija un pilsoņi: 411

Valsts pārvalde un pilsoņi: 412

Politiskās partijas, referendumi un pilsoņi: 413

Pilsoniskā sabiedrība, kopīgais labums un pilsoņi: 417

Politiskā kopiena un pilsoņu tieša darbība: 419

Reliģiskā brīvība un pilsoņu tiesības: 422

Baznīca, politiskā kopiena un pilsoņi: 425

Politiskās kopienas un pilsoņu kopīgais labums: 434

Pasaules kopiena un pilsoņi: 441

Veselīga un droša vide, valsts un pilsoņi: 468

Informācija, biotehnoloģijas un pilsoņi: 480

Politiskā apdomība un pilsoņi: 548

Ticīgie kā pilsoņi: 550

Ticīgie un pienākumi, kurus nosaka pilsonība: 565

Ticīgie laji, politiskā vara un līdzpilsoņu uzticība: 567

PILSONISKĀ SABIEDRĪBA, SABIEDRĪBA, PILSONISKĀ KOPIENA

Skatījums uz cilvēku un sabiedrība: 133

Sociālais plurālisms un sabiedrība: 151

Valsts un pilsoniskā sabiedrība: 168, 188

Vairākuma griba un pilsoniskās sabiedrības labums: 169

Pilsoniskā sabiedrība un attiecību tīkls: 185, 417

Līdzdalība un pilsoniskā kopiena: 189

Demokrātija, kurā pastāv līdzdalība, un pilsoniskā kopiena: 190

Ģimenes šūniņa un sabiedrība: 229

Nevalstiskas skolas, kuras kalpo pilsoniskajai sabiedrībai: 241

Valsts izdevumi un politiskā kopiena: 355
Pilsoniskā sabiedrība, valsts un tirgus: 356
Pilsoniskā sabiedrība un ekonomikas demokrātija: 356
Politiskās partijas un pilsoniskā sabiedrība: 413
Politiskā kopiena un pilsoniskā sabiedrība: 417, 418
Pilsoniskā sabiedrība un sabiedrības morāle: 420
Pilsoniskā sabiedrība un sabiedriskā doma: 443
Kristiešu kopiena un politiskā kopiena: 534

PIRKTSPĒJA

Patērētāji un pirktspēja: 358, 376
Pirktspēja un morāles prasības: 359

PLAŠSAZIŅAS LĪDZEKĻI

Octogesima adveniens un plašsaziņas līdzekļi: 100
Solidaritāte un plašsaziņas līdzekļi: 192
Plašsaziņas līdzekļi un cilvēku kopiena: 415
Vērtības, morāles principi un plašsaziņas līdzekļi: 416
Cilvēciska kultūra un plašsaziņas līdzekļi: 557
Laji un plašsaziņas līdzekļi: 560, 561
Plašsaziņas līdzekļi un profesionāļi: 562

PLURĀLISMS, DAUDZVEIDĪBA

Mūsdienu cilvēce un plurālisms: 16
Kopīgais labums un sociālā daudzveidība: 151

Sabiedrības daudzveidība: 187
Lēmumu pieņemšanas centru daudzveidība: 356
Plurālisms un informācijas joma: 414
Sociālā daudzveidība un demokrātija: 417
Daudzveidīga sabiedrība, valsts autonomija un saziņa: 572
Dabiskā ētika un likumīgais plurālisms: 572

POLIGĀMIJA

Poligāmija un Dieva sākotnējā iecere: 217
Poligāmija un vīrieša un sievietes cieņa: 217

POLITIKA, POLITISKS, POLITIĶI

(sk. arī **POLITISKĀ KOPIENA**)
Pestīšana un politika: 1
Derība un Izraēļa politiskā dzīve: 24
Sākotnējais pārrāvums un politiskā dzīve: 27
Milestības bauslis un politiskā dzīve: 33
Savstarpējā atkarība politiskajā jomā: 33
Cilvēka veltīšanās un politiskā dzīve: 40
Cilvēka persona un politiskās struktūras: 48
Baznīca, politiskā kopiena un politiskās sistēmas: 50
Dieva Valstība un politiskā organizācija: 51
Politika un pestīšanas norise: 62
Baznīca, evaņģelizācija un politika: 70
Ticība un sociāli politiskā realitāte: 86

- Gaudium et spes* un politiskā kopiena: 96
- Centesimus annus* un politiskā organizācija: 103
- Nemainīgie principi un politika: 161
- Kopīgais labums un politiskā vara: 168
- Pamattautas un politiskā dzīve: 180
- Mīlestība un politiskās rūpes par nabadzīgajiem: 184
- Subsidiaritāte un valsts politiskā realitāte: 187
- Pilsoniskās kopienas politiskā dzīve: 189
- Politisko vadītāju nomaiņa: 189
- Vienaldība pret politiskās dzīves jautājumiem: 191
- Sociālā mīlestība un politika: 207, 208
- Ģimene un politiskā dzīve: 246, 247
- Politiskā darbība un ģimenes vērtības: 252, 254
- Uzņēmēji un politiskā stabilitāte: 354
- Politiskā kopiena un valsts izdevumi: 355
- Paaudžu solidaritāte un politiskās kopienas: 367
- Politika un darbība pasaules mērogā: 372
- Savstarpējā politiskā atkarība: 373
- Politiskā vara un klusa un mierīga dzīve: 381
- Cilvēka persona un politiskā līdzaspastāvēšana: 384, 388, 391
- Politiskā kopiena un tauta: 385
- Cilvēktiesības un politiskā kopiena: 388
- Politiskā kopiena un kopīgais labums: 389, 407
- Politiskā līdzaspastāvēšana un pilsoniskā draudzība: 390, 392
- Politiskā sabiedrība un kopienas vērtība: 392
- Politiskā vara un pilsoniskā sabiedrība: 393, 394
- Politiskā vara un morālā kārtība: 394
- Politiskā vara un tauta: 395, 408
- Kristieši, patiesība un politiskā darbība: 407
- Kopīgais labums un politiskā vara: 409
- Politiskā korupcija: 411
- Politiskās partijas un līdzdalība: 413
- Politiskā līdzdalība un referendums: 413
- Līdzdalība un politiskā kopiena: 414
- Politiskā kopiena un pilsoniskā sabiedrība: 417, 418, 419
- Reliģiskā brīvība un politiskā apdomība: 422
- Baznīca un politiskā kopiena: 424, 425, 427
- Politiskā vara un starptautiskā sabiedrība: 441
- Starptautiskā politika, miers un attīstība: 442
- Politiskā dzīve, atpalcība un nabadzība: 447
- Vides izmantošana un politiskās izvēles: 483
- Miers – vērtība visai politiskajai kopienai: 495
- Pāvests Leons XIII un viņa laika politiskās norises: 521
- Kristīgā antropoloģija un politika: 522
- Laji, formācija un politiskie pienākumi: 531

Dialogs, kristīgās kopienas un politika: 534
Priesteris, ticīgie un politiskā dzīve: 539
Politiskā apdomība: 548*
Laji, kalpošana un politiskā dzīve: 551, 565
Laji un Evaņģēlija iedvesmota politiskā kultūra: 555
Laji, kultūra un politiskā darbība: 556
Politīķi un ekonomikas pārskatīšana: 564
Politiskās dzīves morālā kvalifikācija: 566
Laji un politiskās varas īstenošana: 567
Katoļu politiskā darbība un valsts autonomija: 571
Valsts autonomija un ticības vieta politikā: 572
Laji un politisko līdzekļu izvēlēšanās: 573
Solidaritāte un politiskā organizācija: 580
Kristīgā mīlestība – politiskā mīlestība: 581

POLITIKA, NOSTĀDNES
Privātapašums un tautsaimniecības politika: 176
Ģimenes un ģimeņu politika: 247
Ekonomiskā politika un nodarbinātība: 288
Politika un agrārā reforma: 300
Plašsaziņas politika: 416
Valstis un tirdzniecības politika: 476
Demogrāfiskā politika un vispārējā attīstība: 483

POLITISKĀ KOPIENA (sk. arī **KOPIENA**)
Baznīca un politiskā kopiena: 50, 424, 425, 427
Gaudium et spes un politiskā kopiena: 96
Sociālā mīlestība, politika un politiskā kopiena: 208
Valsts izdevumi un politiskā kopiena: 355
Solidaritāte un valsts politiskās kopienas: 367
Politiskā kopiena un cilvēka daba: 384
Politiskā kopiena un cilvēki: 385
Politiskā kopiena un cilvēktiesības: 388, 389
Politiskā kopiena un kopienas saiknes: 392
Politiskā kopiena, vara un morālā kārtība: 394
Politiskā kopiena un demokrātiskā līdzdalība: 414
Politiskā kopiena un pilsoniskā sabiedrība: 417, 418, 419
Attiecības starp politiskajām kopienām: 433
Politiskā kopiena un starptautiskais likums: 434
Konflikti, politiskās kopienas un karš: 438
Pasaules sabiedrība un politiskā kopiena: 441
Sadarbība starp politiskajām kopienām: 446
Miers un politiskā kopiena: 495
Kristiešu kopiena un politiskā kopiena: 534
Morālā patiesība un politiskā kopiena: 571

POSTS, LIKSTAS (sk. arī **NABADZĪBA, CIEŠANAS**)

Rerum novarum un strādnieku smagie apstākļi: 89
Cilvēciskās likstas, vājuma stāvoklis: 183
Svētdienas, žēlsirdība un brāļi postā un nabadzībā: 285
Gars un cilvēka nožēlojamais stāvoklis: 381

PRĀTS, SAPRĀTS

Meklējumi un cilvēka prāts: 15
Cilvēka prātam neaptverama perspektīva: 34
Sociālā mācība, ticība un cilvēka prāts: 74, 75
Sociālā mācība, filozofija un prāts: 77
Cilvēks, garīgās spējas un prāts: 114
Cilvēks un prāta un gribas saikne: 127
Dabiskais likums un prāts: 140
Cilvēktiesības, cilvēka cieņa un prāts: 153
Sociālās mācības principi, prāts un ticība: 160
Dieva plāns attiecībā uz laulību un prāts: 217
Saikne starp ekonomiku, morāli un prātu: 330
Taisnīgi likumi un atbilstība veselajam saprātam: 398
Attiecības starp tautām, tiesiskums un saprāts: 433
Apdomība – praktiskā prāta tikums: 548

PRIESTERIS

Kompendijs un priesteru kalpojums: 11

Sociālā mācība, kopiena un priesteri: 79

Sociālā mācība, laji un priesteri: 83
Mit brennender Sorge, priesteri un pretošanās: 92

Sociālā mācība un priesteru formācija: 533

Sociālā mācība un priesteru kalpošana: 539

Laji un Kristus priesteriskā cieņa: 541

Laju līdzdalība priesteriskajā sūtībā un sakramenti: 542

PRINCIPS (sk. arī **PĀRDOMU PRINCIPI**)

Principi un problēmu risinājumi: 9
Sabata gads un jubilejas gads kā principi: 24

Taisnīguma un solidaritātes princips: 25

Radišanas princips: 26

Reliģiskās brīvības princips: 50

Nemainīgie dabiskā likuma principi: 53

Baznīca, morālie principi un sociālā kārtība: 71

Principu pastāvība un sociālā mācība: 85

Darba jautājums un doktrinālie principi: 89

Sadarbības princips un šķiru cieņa: 89, 268

Rerum novarum, principi un sociālās enciklikas: 90

Quadragesimo anno un principi: 91
Solidaritātes princips: 103, 194*, 580

Kristīgā kopiena un pamatprincipi: 104

Cilvēka personas cieņas princips: 107

- Cilvēka cieņa, princips un tuvākais: 132
- Dabiskais likums un kopīgie principi: 141
- Civillikums un dabiskā likuma principi: 142
- Sabiedrība, cilvēki un vienotības princips: 149
- Vispārējās un nedalāmas cilvēktiesības kā princips: 154
- Starptautiskās tiesības, valstu cieņas princips: 157
- Sociālās mācības pastāvīgie principi: 160
- Principu vispārējā nozīme un pamats: 161
- Principu vienotība un savstarpējā saistība: 162
- Sociālās mācības principi un sabiedrības patiesība: 163
- Morālās prasības un principi: 163
- Kopīgā labuma princips: 164
- Labumu vispārējā piešķiruma princips: 171, 172, 173, 174, 175, 177, 179, 182, 449
- Labumu kopīgās lietošanas princips: 172
- Subsidiaritātes princips: 186, 187, 188, 449
- Solidaritātes princips: 193, 194*, 195, 449
- Saikne starp principiem un vērtībām: 197
- Valsts, ģimene un subsidiaritātes princips: 214, 252
- Gudrības pamatprincips: 257
- Strādnieki, vispārējais princips un alga: 259
- Industriālā revolūcija un principi: 267
- Pārākuma princips, darbs un ražošana: 276
- Pārākuma princips, darbs un kapitāls: 277
- Princips: darbs kā ražošanas primārais cēlonis: 277
- Maksimālās peļņas princips: 279
- Īpašums un labumu piešķiruma princips: 282, 283
- Taupības princips: 346
- Tirgus un leģitīmācijas princips: 348
- Valsts, subsidiaritātes princips un solidaritātes princips: 351
- Valsts un pārdales princips: 353
- Subsidiaritātes princips un iniciatīva: 354, 418
- Principi, valsts finansējums un kopīgais labums: 355
- Subsidiaritātes princips un organizācijas: 357
- Plānošana un labumu piešķiruma princips: 367
- Labumu piešķiruma princips un paaudzes: 367
- Brālības princips un pilsoniskā draudzība: 390
- Skepticisms un morālā likuma princips: 397
- Pretošanās varai un likuma principi: 400
- Pasīvā pretošanās un morāles principi: 401
- Nevainīguma prezumpcijas princips: 404
- Varas dališanas princips un valsts: 408
- Tiesiskas valsts princips: 408
- Politiskā korupcija un morāles principi: 411
- Morāles principi un plašsaziņas līdzekļi: 416

- Kopīgais labums, demokrātija un principi: 417
- Pilsoniskā sabiedrība un subsidaritātes princips: 419
- Sabiedrības personiskuma princips: 420
- Starptautiskās sabiedrības principi: 433
- Principi un tiesību normas: 437
- Vispārējie principi un valstu tiesību normas: 437
- Cilvēces vienotības princips: 437
- Visu tautu vienlīdzības princips: 437
- Atteikšanās no kara kā princips: 437
- Sadarbība kopīgā labuma dēļ kā princips: 437
- Vienošanos pildīšanas princips: 437
- Likums un savstarpējās uzticības princips: 439
- Starptautiska vara un subsidiaritātes princips: 441
- Principi un tiesības uz attīstību: 446
- Dabas resursu izmantošanas princips: 447
- Parādu atdošanas princips: 450
- Zinātniskā pētniecība un principi: 458
- Piesardzības princips: 469
- Peļņa, kopīgais labums un principi: 478
- Labumu piešķiruma princips un vide: 482
- Labumu piešķiruma princips un ūdens: 484
- Bruņotie spēki, saņemtās pavēles un vispārējie principi: 503
- Cilvēcības princips un humanitārie principi: 505
- Valsts suverenitātes princips un upuru aizstāvība: 506
- Valstu vienlīdzības princips un upuri: 506
- Bruņojuma pietiekamības princips: 508
- Kodolieroču neizplatīšanas princips: 509
- Teroristi un tiesiskas valsts principi: 514
- Vispārējās jurisdikcijas princips: 518
- Evaņģēlijs un sociālo parādību skaidrošanas princips: 526
- Cilvēka centrāluma princips: 527
- Apdomība un morāles principi: 547
- Laji, sociālās mācības principi un ekonomika: 563
- Ekonomika un cilvēka primārums princips: 563
- Subsidiaritātes princips un laji: 565
- Laji un sociālās dzīves principi: 568
- Leģislatīvā un politiskā izvēle un kristīgie principi: 570
- Valsts sekulārisma princips: 572
- Morālie principi un valsts labklājība: 577
- Solidaritātes princips un mīlestība: 580
- PRIVĀTĪPAŠUMA IEDIBINĀŠANA**
Darbs, kapitāls un privātīpašuma iedibināšana: 282
- PROFESIJA, PROFESIONĀLS, PROFESIONALITĀTE**
Rerum novarum un arodapvienības: 89
Divini Redemptoris un profesionālās grupas: 92

- Profesionālās un starpprofesionālās grupas: 92
- Pāvests Pījs XII un profesionāļu kategorijas: 93
- Sociālā dzīve un profesionālā atbildība: 134
- Sociālā daudzveidība un profesionālās apvienības: 151
- Profesionālās apvienības: 185
- Ģimene, darbs un profesijas izvēle: 249
- Profesionālais papildījums un jaunieši: 289
- Nodarbinātība un profesionālās spējas: 290
- Ģimene un profesionālās organizācijas: 294
- Sievietes un profesionālā izglītība: 295
- Arodbiedrības, strādnieki un profesijas: 305
- Strādnieki un profesionālā apmācība: 308
- Darbs, persona un profesija: 311
- Tehnoloģiskie jauninājumi un profesijas: 313
- Progress un profesionāļu atbildība: 376
- Kristīgā kopiena un profesijas: 529
- Laji un profesionālie pienākumi: 543
- Laji un profesionālā izaugsme: 546
- Sūtība un profesionālā vide: 550
- Plašsaziņas līdzekļu profesionāļi: 562
- PROGRESS, ATTĪSTĪBA**
- Progress un cilvēces labums: 6
- Ļaunuma un nāves klātbūtne un progress: 14
- Pasaulīga progressa ideoloģija: 48
- Laicīgais progress un Valstības pieaugšana: 55
- Pontifikālā padome *Iustitia et Pax* un progress: 99
- Sollicitudo rei socialis*, progress un attīstība: 102
- Laicīgā kārtība un garīgais progress: 104
- Sociālā kārtība, progress un persona: 132
- Persona, iespējamais progress un sabiedrība: 133
- Dabiskais likums, idejas un progress: 141
- Tautas un starptautiskās sabiedrības progress: 145
- Vispārējā cilvēktiesību deklarācija* un progress: 152
- Reliģiskā brīvība un cilvēka progress: 155
- Labumu piešķirums visiem un progress: 175
- Jaunie labumi un ekonomiskais progress: 179
- Savstarpējā atkarība un progress informācijas tehnoloģijās: 192
- Globalizācija – progressa avots: 279
- Jaunie atklājumi un sabiedrības progress: 283
- Materiālais progress un kalpošana cilvēkam: 326
- Progress, pestīšana un svētdarīšana: 326
- Līdzdalība un valsts progress: 333
- Kooperatīvie uzņēmumi un tirgus progress: 339
- Globalizācija un tehnoloģiskais progress: 362
- Bagātību pārdale un progress: 363
- Izglītības darbs un progress: 376
- Karš un progress: 438

Likuma vara un progress: 439
Baznīca, pilsoniskā vara un progress: 445
Valsts ārējais parāds un tautu tiesības uz attīstību: 450
Cilvēka prāts un zinātnes attīstība: 456, 457
Katoliskā Baznīca un progress: 457
Tehnoloģija un cilvēka progress: 458
Zinātne, progress un transcendence: 462
Dzīve, nāve un progress: 575

PROSTITŪCIJA

Cilvēktiesības un prostitūcija: 158
Dieva tautas neuzticība un prostitūcija: 219*

PROTEKCIONISMS

Starptautiskā tirdzniecība un protekcionistiska politika: 364

PUSAUDŽI

Pusaudžu izmantošana par kareivjiem un rehabilitācija: 512

RADĪBA, RADĪTA BŪTNE

Cilvēks un pārējās radītās būtnes: 14
Pirmais grēks, cilvēce un radības: 27
Cilvēks – radība, kuru Dievs vēlējis šīs radības dēļ: 34, 96, 133, 451
Pestīšanas plāns un cilvēciskās radības: 39
Atpēstītais cilvēks, jauna radība, un radītās lietas: 44
Laicīgo lietu neatkarība un radības: 45

Radītājs un radības: 46
Dabiskais likums un radības: 53
Kristus, cilvēks un radības: 58
Patiesība par cilvēka personu un citām radībām: 75
Cilvēka persona, Dieva radība: 108
Cilvēka persona – visa radītā vainagojums: 108
Radība un cilvēks – atvērts Dievam: 109
Vīrietis, sievietē un citas radības: 113
Cilvēka sirds un citas radības: 114
Pirmgrēks un radībai raksturīgā ierobežotība: 115, 429
Vīrietis, sievietē un radīšanā gūtā līdzība ar Dievu: 122
Brīvība un radības atkarība no Dieva: 136
Ierobežotā brīvība un radības: 138, 143, 199
Cilvēce un cieņa, kas piemīt cilvēkam kā Dieva radībai: 144
Sabiedriskā dzīve, cilvēks un šīs zemes radības: 149
Cilvēka cieņa, Radītājs un radības: 152
Cilvēks – sabiedriska un politiska būtne: 384
Dialogs ar Dievu un cilvēciskā radība: 452
Zinātnes izmantošana un dzīvās radības: 459
Cilvēks un radības – Dieva dāvana: 464
Daba – Dieva radīta: 487

RADĪŠANA, RADĪT (sk. arī RADĪTĀJS, RADĪBA)
Radīšanas princips: 26
Dieva rīcība un radīšanas jēga: 27

- Ikviens cilvēks ir Dieva radīts: 35
 Radišana un cilvēka identitāte: 36
 Virietis un sieviete – Dieva radītais
tu: 36
 Dieva radišanas iecere un cilvēka
 persona: 37
 Dabiskais likums un radītā pasaule:
 37, 140
 Pestīšana, augšāmcelšanās un radī-
 šana: 38, 44, 56
 Kristus mācekļi, jauna radība: 41
 Cilvēka persona un radītā pasaule:
 47, 130
 Teoloģiskā relativitāte un radišana:
 48
 Kārtība, radišana un pārdabiskais:
 64
 Redzamā pasaule – Dieva radīta: 64
 Radišanas un pestīšanas plāns: 66
 Sociālā mācība, Dieva plāns un
 radišana: 74
 Ticība, prāts, Dieva plāns un radī-
 šana: 75
 Cilvēks – visa radītā vainagojums:
 108, 251
 Radišana kā kaut kas labs: 113
 Cilvēka radišana un pirmgrēks: 115
 Radišana un Pestītāja gaidīšana:
 123
 Kristīgā ticība un cilvēka radišana:
 126
 Dievs radija cilvēku, apveltot to ar
 miesu un dvēseli: 127, 128
 Cilvēka atvērtība visam radītajam:
 130
 Kopīgais labums un radītie labumi:
 167
 Kopīgais labums, Dievs un radiša-
 nas galīgais mērķis: 170
 Vispārējais labums un radišana:
 170
 Labumi un Dieva veiktā zemes un
 cilvēka radišana: 171, 328
 Privātapašums un radītie labumi:
 177
 Ieva, kas radīta līdzīga Ādamam:
 209
 Ģimene un cilvēka radišana: 209
 Laulība, radišana un saistības: 215
 Vecāku statuss un Dieva veiktā ra-
 dīšana: 232
 Cilvēks un Dieva radītie labumi:
 255, 256
 Cilvēks ir acināts apstrādāt un sar-
 gāt radīto: 256
 Sabata atpūta un radišana: 258
 Mūžīgais Sabats un jaunā radišana:
 261
 Pasaule – radīta Jēzū Kristū: 262,
 327
 Radišanas trīsvienīgā dimensija:
 262
 Darbs, Kristus bagātība un radiša-
 na: 262
 Darbs, līdzdalība un radišana: 263,
 266, 317
 Darbs un cilvēks, kas radīts pēc
 Dieva attēla: 275, 317, 456
 Cilvēks, kas radīts pēc Dieva attēla,
 un atpūta: 284
 Nabadzība un radītā kārtība: 324
 Valstība un sākotnējais radītās kār-
 tības un cilvēka darbības labums:
 325
 Ekonomiskā darbība un Dieva ra-
 dītais cilvēks: 333
 Solidaritāte un radītā saglabāšana:
 367
 Politiskā vara un Dieva radītā kār-
 tība: 383, 384
 Dievs cilvēku radījis kā sabiedrisku
 būtni: 393

- Cilvēks ir radīts saistībā ar konkrētu situāciju: 428
- Cilvēce un radišanas darbs: 428
- Derība, cilvēce un radišana: 429
- Kristus un pēc Dieva attēla radītā cilvēka piepildījums: 431
- Dieva iecere un radītā realitāte: 431
- Radišana un Izraēļa tautas lūgšana: 452
- Jēzū Kristū cilvēks ir jauna radība: 454
- Kunga Lieldienas un radība: 455
- Cilvēks, Dievs un radišanas darbs: 460
- Vide un radītās pasaules resursi: 461
- Visa radītā transcendentais aspekts: 462
- Vide un radišanas koncepcija: 464
- Veselīga vide un radītie labumi: 468, 481
- Radišana un iejaukšanās dabā: 473
- Dieva radītie zemes labumi: 481
- Ekoloģiskās problēmas, dzīvesveids un radišana: 486
- Radišana un pateicības pilna attieksme: 487
- Miers un Dievs, kas radījis harmonisku veselumu: 488
- Miers un radišana: 488
- Eshatoloģiskā spriedze un radītā realitāte: 526
- Ticīgie laji, Kristus, Gars un radišana: 542
- RADĪTĀJS** (sk. arī **RADĪŠANA**)
- Dieva, Radītāja, nodoms un laicīgās lietas: 11
- Dievs, Radītājs, un Kunga nesavtīgā darbība: 26
- Dievs, Radītājs, un radišanas nozīme: 36
- Radītājs un cilvēcisko radību stāvoklis: 39
- Sirds, Radītājs un atvērtība cilvēkam: 40
- Laicīgās lietas un Radītāja griba: 45, 46
- Dabiskais likums un Dievs, Radītājs: 53
- Iemiesošanās un dievišķā Radītāja gudrība: 65
- Dievs, Radītājs, un cilvēka galīgais mērķis: 84
- Indivīds un derība ar Radītāju: 108
- Sieviete un Dieva, Radītāja, gars: 110
- Cilvēka sirds un Radītājs: 114
- Kristīgā ticība, ideoloģija un Dievs, Radītājs: 126
- Cilvēkam raksturīgais ķermeniskums un Radītājs: 128
- Cilvēka brīvība un Radītājs: 135
- Cilvēktiesības un Dievs, Radītājs: 152, 153
- Materiālie labumi un Dievs, Radītājs: 181
- Tēvišķība, mātišķība un Radītājs: 209
- Ģimene un Radītājs: 215
- Homoseksuālās savienības un Radītājs: 228
- Dievs, Radītājs, cilvēks un zemes apstrādāšana: 255
- Radītāja iecere, cilvēks un radītās realitātes: 255
- Pirmgrēks un Radītāja griba: 256
- Darbs, cilvēks un Radītājs: 283, 285, 274, 275
- Ekonomiskā darbība un Radītājs: 326, 330
- Tautu daudzveidība un Radītājs: 429

- Derība, cilvēce un Radītājs: 420
 Pasaules kopiena un Radītājs: 432
 Radītājs un cilvēks – visa radītā vainagojums: 451
 Cilvēks un Dievs, visa Radītājs: 456
 Zinātne un tehnoloģijas, radība un Radītājs: 457
 Radības, dāvanas, kas jāsargā, un Radītājs: 464
 Vide, vispārējā kārtība un Radītājs: 466
 Daba – Radītāja dāvana: 473
 Dzīvais materiāls – Radītāja dāvana: 477
 Daba un Dievs, Radītājs: 487
 Labums, kas piemīt cilvēkam, radītam pēc Radītāja attēla: 578
- RASE, RASISMS**
 Cilvēku vienlīdzība un rase: 144
 Jauna dzīve Kristū un rasu atšķirības: 431
 Rasisms un rasu diskriminācija: 433
 Kultūra bez rasu diskriminācijas: 557
- RAŽOŠANA, PRODUKTS, PRODUKTIVITĀTE**
 Ražošanas veidi, cilvēks un solidaritāte: 47
 Evaņģēlija sludināšana sabiedrībā un ražošana: 70
 Bagātība un ražošanas process: 174
 Īpašnieki, labumi un ražošana: 178
 Dzimuma identitāte kā kultūras produkts: 224
 Mājas – ražošanas vieta: 248
 Ģimenes un ražošanas tīkli: 248
 Sabats, atpūta un ražošana: 258
 Darbs un ražošanas organizācija: 271
- Strādnieki kā ražošanas instrumenti: 271
 Darbs un ražošanas faktori: 276
 Kapitāls, ražošanas līdzekļi un uzņēmums: 276, 277
 Darbs, kapitāls un ražošanas process: 277, 306
 Darbs, kapitāls un ražošanas faktori: 277
 Personas attīstība un produktivitāte: 278
 Peļņa no ražošanas un atalgojums: 279
 Produktivitāte un strādnieku ekspluatācija: 279
 Jaunā darba organizācija, zināšanas un ražošanas līdzekļi: 281
 Ražošanas līdzekļi un darbs: 282
 Ekonomiskā produktivitāte, atpūta un dievkalpojums: 286
 Valsts un ražošanas sektors: 291
 “Trešais sektors” un saražotie labumi: 293
 Neproduktīvā latifundiju sistēma un attīstība: 300
 Strādnieki, ražošanas process un veselība: 301
 Ekonomiskā labklājība un saražotie labumi: 303
 Arodbiedrības, uzņēmēji un ražošanas līdzekļi: 305
 Apvienības un bagātību radīšana: 309
 Globalizācija un ražošanas veidi: 310, 321
 Darbs un ražošanas cikla sadalīšana: 311
 Ekonomika un ražošanas organizācija: 313
 Jaunattīstības valstis un ražošanas modeļi: 314

- Ražošanas decentralizācija un uzņēmumi: 315
- Ēnu ekonomika un produktivitātes līmenis: 316
- Ražošanas skaidrojumi un veikums: 318
- Ekonomika un materiālo labumu ražošana: 331, 333
- Efektivitāte un labumu ražošana: 332
- Kapitālisms un ražošanas līdzekļi: 335
- Ražošana un vajadzības: 337
- Uzņēmumi, preču ražošana un pakalpojumu sniegšana: 338
- Kompānijas, peļņa un ražošanas faktori: 340
- Uzņēmēji un ražošanas līdzekļi: 344
- Uzņēmēji, investīcijas un ražošanas jomas: 345
- Resursi, ražošana un patēriņš: 346
- Tirgus, preču ražošana un pakalpojumi: 347
- Ekonomiskā brīvība un cilvēks kā ražotājs: 350
- Valsts, līdzdalība un ražošanas darbība: 354
- Ražošanas efektivitāte un solidaritāte: 357
- Investēšanas izvēle un ražošanas sektori: 358
- Patērētāji, ražotāji un ražojumi: 359
- Atšķirības starp valstīm un jaunāko tehnoloģiju produkti: 363
- Tirdzniecība un ražošanas specializācija: 364
- Starptautiskā tirdzniecība, produkti un nabadzīgās valstis: 364
- Finanšu tirgi un ražošanas darbība: 368
- Bagātās valstis un ražošanas mehānismi: 374
- Preču ražošana un kulturālās sistēmas: 375
- Audzinašanas darbs un ražošanas procesi: 376
- Izglītošana un ražotāju atbildība: 376
- Produkti un plašsaziņas līdzekļi: 416
- Tehnoloģija un augu ražošana: 458
- Ražošana un respekts pret dzīvību: 465
- Inovācijas, vide un ražošana: 470
- Attīstība un saražoto preču apmaiņa: 475
- Iestāžu vadītāji, ražošana un biotehnoloģijas: 478
- Informācija un biotehnoloģiju produkti: 480
- Lauksaimnieciskā ražošana un radītā kārtība: 486
- Pietiekamības princips bruņojuma ražošanā: 508, 509, 510, 511
- Produktivitāte un cilvēka piepildījums: 544
- REFORMA, PĀRMAIŅAS**
- Amatpersonas un pārmaiņas: 197
- Sabiedrības reforma un uzdevums audzināt: 198*
- Agrārās reformas politika: 300
- RELIĢIJA, RELIĢISKS (sk. arī ORDENĻAUDIS)**
- Kompendijs un citas reliģijas: 12
- Reliģijas un gatavība dialogam: 12
- Civilizācija, kultūras un reliģijas: 14
- Reliģija, politika un kristietība: 50
- Baznīcas tēvi un dažādas reliģijas: 53*

Sociālā mācība un reliģiskās tradīcijas: 84
 Pastorālās rūpes, cilvēktiesības un reliģija: 159
 Reliģisko ideju paušanas brīvība: 200
 Ģimene, mantojums un reliģiskā kopiena: 213
 Saikne starp darbu un reliģiju: 266
 Atpūta, brīvais laiks un reliģiskā dzīve: 284
 Sabiedriski nozīmīgi uzdevumi un reliģija: 284
 Globalizācija, trūcīgie un reliģiskā pārliecība: 366
 Mazākumtautības un reliģiskā pārliecība: 387
 Reliģiskā brīvība un civiltiesības: 422
 Valsts un reliģiskās kopienas: 423
 Valsts un reliģiskās organizācijas: 423
 Baznīca un brīvība veidot apvienības reliģiskiem mērķiem: 426
 Reliģiskās vajāšanas un starptautiskā kārtība: 438
 Reliģisko grupu iznīcināšana un noziegumi: 506
 Kriminālbildība, reliģijas un teroristi: 514
 Reliģijas un terorisms: 515
 Baznīca, sadarbība un reliģijas: 516
 Sociālā mācība, dialogs un reliģijas: 537
 Reliģijas un miers: 557
 Valsts autonomija, patiesība un noteiktas reliģijas: 571
 Valsts autonomija un reliģiskā konfesija: 572

RELIĢISKĀ KOPIENA – sk. KRISTIEŠU KOPIENA

RESURSI, LĪDZEKĻI, BAGĀTĪBA
 (sk. arī **FINANSES**)
 Nabadzība un ekonomiskie līdzekļi: 5
 Laikmeta vajadzības un resursi: 10
 Bagātība, ražošanas process un resursi: 174
 Persona un savu resursu lietošana: 178
 Jauno labumu piederība un dabas resursi: 179
 Vecie ļaudis – ģimenes un sabiedrības bagātība: 222
 Ģimenes šūniņa – sabiedrības dzīves noteicošā bagātība: 229
 Darbs, ģimene un solidaritātes resursi: 249
 Darbs objektīvā nozīmē – resursu kopums: 270
 Kapitāla nozīme un finanšu resursi: 276
 Darbs, kapitāls un cilvēks kā resurss: 278
 Jaunās tehnoloģijas – resursi: 283
 Imigrācija – attīstības resurss: 297
 Ekonomiskā efektivitāte un resursi: 332
 Uzņēmējdarbība un cilvēks kā resurss: 337
 Ekonomika un resursu izmantošana: 346
 Labumu piešķirums un resursu izmantošana: 346*
 Tirgus – instruments resursu izmantošanai: 347
 Tirgus un resursu taupīšana: 347
 Valsts izdevumi un valsts resursi: 355
 Patērētāji un finansiālie resursi: 358
 Tehnoloģiskais progress un finansiālie resursi: 363

- Starptautiskā tirdzniecība, attīstība un resursi: 364
- Globalizācija, pilsoniskā sabiedrība un resursi: 366
- Zemes resursi un radības saglabāšana: 367
- Globālais tirgus un resursu pieejamība: 368
- Starptautiskā ekonomika, attīstība un resursi: 373
- Pilsoniskā sabiedrība – resursu kopums: 417
- ANO un zemes resursi: 438
- Nabadzīgās valstis un resursu izmantošana: 447
- Vide un resursu izmantošana: 461, 462
- Vide kā dabas bagātība cilvēkiem: 465
- Tautsaimniecības programmas un resursi: 470
- Pamatiedzīvotāji, zeme un resursi: 471
- Ekoloģija un resursu piesavināšanās: 481
- Ilgspējīga vides un resursu izmantošana: 483
- Terorisms un finansiālie resursi: 513
- Pastorālais darbs sabiedrībā un ticīgie kā resurss: 527
- Sociālā mācība – resurss formācijai: 528
- REVOLŪCIJA**
- Industriālā revolūcija un darba jautājums: 88
- Sociālais jautājums un industriālā revolūcija: 94
- Industriālā revolūcija – pārbaudījums Baznīcai: 267
- Industriālā revolūcija un jaunas darba formas: 311
- Franču revolūcija un kristīgās idejas: 390*
- REŽĪMS, POLITISKĀ IEKĀRTA**
- Quadragesimo anno* un totalitārie režīmi: 91
- Pāvests Pijs XI un totalitārie režīmi: 92
- Reliģiskā brīvība un progress jebkurā režīmā: 155
- Valstis un totalitārs vai diktatorisks režīms: 191
- Vērtības un politiskās iekārtas: 386
- Tauta, vara un politiskā iekārta: 395
- SABIEDRĪBA** (sk. arī **PILSONISKĀ SABIEDRĪBA**)
- Kristus nestā pestīšana un sabiedrība: 1
- Kompendijs, cilvēka vieta un sabiedrība: 14, 15
- Cilvēku sabiedrības veidošana: 18
- Sabiedrība un morālie un sociālie tikumi: 19
- Izraēļa sabiedrības attīstība un prakse: 23
- Sabiedrība un Dieva iecerētais pestīšanas plāns: 37
- Sabiedrība, likumi un vērtības: 45
- Cilvēka persona un sabiedrības apvārtnis: 47
- Totalitārs skatījums uz sabiedrību un persona: 48
- Baznīca un sabiedrības saliedētība: 51
- Laicīgais progress un cilvēku sabiedrība: 55
- Cilvēks un piepildījums sabiedrībā kopā ar citiem: 61

- Baznīca, Evaņģēlijs un sabiedrība: 62
- Sabiedrība un pestīšanas norise: 62, 65
- Sabiedrības atbilstība cilvēkam un atbilstība Kristum: 63
- Sociālā mācība un dzīve sabiedrībā: 67, 72, 79
- Baznīca, sabiedrība un kompetence: 68, 69
- Sabiedrība, sociālā mācība un filozofija: 77
- Cilvēciskās zinātnes un cilvēks sabiedrībā: 78
- Sociālā mācība un sabiedrība: 81, 82, 83, 84, 85
- Sabiedrība, baznīca un doktrinālais mantojums: 87
- Pāvests Pījs XI un sabiedrība, kas jāatjauno: 91
- Gaudium et spes*, Baznīca un sabiedrība: 96
- Reliģiskā brīvība un kārtība sabiedrībā: 97
- Octogesima adveniēns* un postindustriālā sabiedrība: 100
- Cilvēku sabiedrība – sociālās mācības priekšmets: 106
- Taisnīga sabiedrība un cilvēka persona: 132
- Sabiedrības sirdsapziņa un atbildība: 134
- Cilvēks, brīvība un sabiedrība: 138
- Dabiskais likums un dzīve sabiedrībā: 141
- Sievietes vieta sabiedrībā, antropoloģiskie pamati: 146
- Sabiedrības dzīve un funkcionāli dalībnieki: 148
- Sabiedrība, personas un vienotības princips: 149
- Sabiedrība un sociālā līguma ideoloģijas: 149*
- Sociālā daba, sabiedrība un labums: 150
- Sabiedrība kā veselums un tās neatkarība: 151
- Sabiedrība, cilvēka daba un brīvīgriba: 154
- Sabiedrība un tiesības uz reliģisko brīvību: 155
- Principi un dzīve sabiedrībā: 160
- Principi un sabiedrības patiesums: 163
- Sabiedrība un kopīgais labums: 165, 167, 167*, 170
- Jēzus, cilvēku sabiedrība un augstākais labums: 170
- Evaņģēlijs, sabiedrība un kārdinājums: 175
- Pašreizējais vēstures posms, sabiedrība un jaunie labumi: 179
- Sabiedrība, privātapašums un verdzība: 181
- Subsidiaritātes princips un sabiedrība: 186, 187
- Solidaritātes princips un sabiedrība: 195
- Principi, vērtības un sabiedrība: 197
- Sabiedrības reforma un uzdevums audzināt: 198*
- Brīvība, sabiedrība un aicinājums: 200
- Tikumu praktizēšana un jauna sabiedrība: 203
- Tuvākais, kas jāmīl, atrodas sabiedrībā: 208
- Mīlestības darbs un sabiedrības struktūra: 208
- Ģimenes centrālums un sabiedrība: 209

- Ģimene un sabiedrības izaugsme: 211
 Ģimene – sabiedrības šūniņa: 211, 252
 Bērni – dāvana sabiedrībai: 212, 218
 Ģimene un labums sabiedrībai: 213
 Ģimene – pirmā cilvēku sabiedrība: 213
 Ģimenes primārums attiecībā pret sabiedrību: 214
 Laulība un labums sabiedrībai: 215
 Sabiedrība, laulības saites un civilās sekas: 216
 Sabiedrība un laulības reliģiskā nozīme: 220
 Ģimene, kopība un sabiedrības trūkumi: 221
 Vecie ļaudis – sabiedrības bagātība: 222
 Sabiedrība, mīlestība un seksualitāte: 223
 Sabiedrība un dzimumu komplimentaritāte: 224
 Ģimenes aizsardzība un sabiedrība: 225, 229, 252
 Ģimene, vērtības un sabiedrības attīstība: 229, 238
 Paaudžu solidaritāte un sabiedrība: 230
 Ģimenes, dzīvības Evaņģēlijs un sabiedrība: 231
 Sabiedrība un vecāku atbildība: 232
 Dzimšana, bērnu skaits un sabiedrība: 234
 Sabiedrība un reprodiktīvās tehnoloģijas: 235
 Ģimene un sabiedrības attīstība: 237
 Ģimene un sabiedrības palīdzība: 237, 237*
 Ģimene, sociālie tikumi un sabiedrība: 238
 Izglītība, persona un sabiedrības labums: 242
 Ģimene un sabiedrības pārveide: 247
 Ģimene, mājas sabiedrība un darbs: 249
 Ģimenes identitāte, dabiskā sabiedrība: 253
 Ģimene, agrāra sabiedrība un dinamiskāka sabiedrība: 267
 Strādnieku apvienības un *Rerum novarum*: 268
 Darbs un sabiedrības attīstība: 269
 Tuvākais kā daļa no sabiedrības: 274
 Kristieši, tradīcijas un cilvēku sabiedrība: 286
 Sabiedrība un tiesības uz darbu: 288, 289
 Darbs un sabiedrības pašorganizācija: 293
 Sabiedrības kvalitāte, darbs un sievietes: 295
 Arodbiedrības un sabiedrības šķiriskā struktūra: 306
 Arodbiedrības un sabiedrības kopīgais labums: 307
 Jauninājumi un sabiedrības izaugsme: 317
 Ekonomika un sabiedrības izaugsme: 326, 331
 Bagātība un labums sabiedrībai: 329
 Bagātība, sabiedrība un solidaritāte: 332, 334
 Ekonomiskie projekti un taisnīgāka sabiedrība: 333
 Tiesības uz ekonomisko iniciatīvu un sabiedrība: 336, 337

- Uzņēmumi un sabiedrības kopīgais labums: 338
- Uzņēmumi, kapitālsabiedrība un cilvēku sabiedrība: 338
- Sabiedrības progress un kooperatīvie uzņēmumi: 339
- Peļņa, uzņēmējdarbība un sabiedrība: 340
- Sabiedrība un saprātīgs resursu izmantojums: 346
- Vienkāršots skatījums uz sabiedrību un tirgus: 349
- Tirgus nozīme un mūsdienu sabiedrība: 350
- Valsts, ekonomikas joma un sabiedrība: 351, 354
- Globālā sabiedrība un attiecību sistēma: 361
- Tiesības attīstītajās sabiedrībās un pamattiesības: 365
- Bagātība, nabadzība un sabiedrība: 374
- Preču patēriņš un sabiedrība: 375
- Sabiedrības attīstība un apziņa par Dievu: 375
- Brālības princips un politiskās sabiedrības: 390
- Persona, ģimene un politiskā sabiedrība: 391
- Politiskā sabiedrība un kopienas vērtība: 392
- Vara un sabiedrība: 393
- Nāvēssods un mūsdienu sabiedrība: 405
- Demokrātija un sabiedrības subjektivizācija: 406
- Sabiedrība un informācija: 415
- Sabiedrības personiskuma princips: 420
- Sabiedrība, persona un sirdsapziņa: 421
- Baznīca un valsts – pilnvērtīgas sabiedrības: 445
- Sabiedrība un biotehnoloģiju radītie produkti: 480
- Miers un sabiedriskā kārtība: 494, 495
- Mierīga sabiedrība un cilvēktiesības: 494
- Vardarbības noraidīšana un sabiedrība: 496
- Tiesības uz mieru un sabiedrība: 518
- Baznīca un sava laika sabiedrība: 524
- Katehēze un solidārāka un brālīgāka sabiedrība: 529
- Laji, laju garīgums un sabiedrība: 545
- “Valdošā” apdomība un sabiedrības labums: 548*
- Kristīgais gars un sabiedrība: 552
- Sabiedrības labums un sirdsapziņas brīvība: 553
- Sabiedrības labums un kultūra: 556
- Kristieši un taisnīgāka sabiedrība: 566
- Valsts patstāvība, patiesība, cilvēks un sabiedrība: 571
- Plurālistiska sabiedrība, valsts patstāvība un tradīcijas: 572
- Demokrātiskas sabiedrības un valsts patstāvība: 572
- Kristietības atstumšana un sabiedrība: 572
- Vajadzība pēc jēgas un mūsdienu sabiedrība: 575
- Netaisnība, tās kulturālie cēloņi un sabiedrība: 577
- Sociālā mācība un cilvēka cienīga sabiedrība: 580
- Egoisms un sakārtota sabiedrība: 581

- Cilvēcīgāka sabiedrība un mīlestība sociālajā dzīvē: 582
- SABIEDRISKĀ DZĪVE**
 Ģimene – pirmā sabiedriskās dzīves skola: 221
 Ģimene un audzināšana dzīvei sabiedrībā: 242
- SADARBĪBA**
 Morāliskā dzīve un sadarbība ar Dievu: 22
 Kapitāls, darbs un sadarbība: 91
 Starptautiskā sadarbība ekonomikas jomā: 94
 Starptautiskā kārtība un sadarbība starp tautām: 157
 Nācija un starptautiskā sadarbība: 166
 Sadarbība ar Dieva Dēlu un darbs: 263
 Sabiedrības pašorganizēšanās un sadarbība: 293
 Uzņēmējdarbība un sadarbība starp darba partneriem: 339
 Sadarbība un uzņēmumu konkurence: 343
 Nabadzīgie un starptautiskās sadarbības politika: 364
 Mazākumtautības, sadarbība un valsts: 387
 Sadarbība un pilsoniskā sabiedrība: 419
 Sadarbība un konfliktu mentalitāte: 420
 Cilvēki un sadarbība: 432
 Attīstība un sadarbība: 446, 447, 448
 Dievs, pienākums sadarboties un radīšana: 460
 Starptautiskā sadarbība un ekoloģiskās problēmas: 481
- Atmīnēšanas darbi un sadarbība: 510
 Sadarbība un ekumeniskais dialogs: 535
- SARUNAS**
 Mazākumtautības, tiekšanās pēc autonomijas un sarunas: 387
 Nesaskaņu atrisināšana ar sarunām: 439
 Sarunu process un starptautiskais likums: 439
 Sarunu process un juridiskā autoritāte: 439
 Vienošanās un daudzpusējas sarunas: 508
- SAVSTARPĒJĀ ATKARĪBA**
 Savstarpējā atkarība, vienotības modelis un cilvēce: 33
 Baznīca un savstarpējā atkarība: 65
 Savstarpējā atkarība un nevienlīdzība: 192
 Savstarpējā atkarība un solidaritāte: 193
 Ģimene, darbs un savstarpējā atkarība: 294
 Strādnieku savstarpējā atkarība: 319
 Ekonomika un savstarpējā atkarība: 373
 Politiskā kopiena, pilsoniskā sabiedrība un savstarpējā atkarība: 418
 Savstarpējā atkarība un morālais aspekts: 442
 Savstarpējā atkarība un ekoloģiskās problēmas: 486
 Savstarpējā atkarība un globalizācija: 564
 Starptautiskās attiecības un savstarpējā atkarība: 575

SEKSUALITĀTE – sk. DZIMUMS

SIEVIETE

Kompendijs, sievietes un morālie un sociālie tikumi: 19
Vīrietis un sieviete – radīto labumu sargātāji: 26
Pirmgrēks, vīrietis un sieviete: 27, 116
Trīsvienīgā Mīlestība un sievietes cieņa: 34
Sievietes radīšana pēc Dieva attēla: 36
Antropoloģija un attiecības starp vīrieti un sievieti: 37
Tur nav ne vīrieša, ne sievietes: 52
Baznīca, kas ir solidāra ar ikvienu vīrieti un sievieti: 60
Dzīve sabiedrībā un sievietes dzīves kvalitāte: 62
Darba jautājums un sievietes: 88
Octogesima adveniēns un sievietes: 100
Sociālā mācība, pārmaiņas un sievietes: 104
Cilvēks radīts kā vīrietis un sieviete: 110
Vīrietis un sieviete, tā pati cieņa un vērtība: 111
Vīrietim un sievietei uzticētas citas radības: 113
Kristīgā cerība un sievietes: 123
Vīrieša un sievietes vienlīdzība: 144
Cilvēka cieņa, sievietes vienlīdzīgas iespējas: 145
Sievietes Baznīcā un sabiedrībā: 146
Sieviete un pilnīgs cilvēciskums: 147
Ģimene, sieviete un laulība: 211, 212
Polīgāmija un sievietes cieņa: 217

Dieva mīlestība, sievietes un laulības saites: 219
Ģimene, pieņemšana, vīrietis un sieviete: 221
Vīrietis, sieviete un dzimuma identitāte: 224
Faktiskā kopdzīve, sievietes un laulība: 227
Ģimene un sievietes darbs māj-saimniecībā: 251
Sieviete un mātes funkcijas: 251
Rerum novarum un sieviešu aizsardzība: 268
Bezdarbs, sociālā atstumtība un sievietes: 289
Starptautiskās organizācijas un sieviešu darbs: 292
Sieviešu klātbūtne darba jomā: 295
Sieviešu tiesības darba jomā: 295
Darbs un sievietes jaunattīstības valstīs: 301
Nabadzība, sievietes un kristīgā sirdsapziņa: 449
Vīrietis, sieviete un radīšana: 451
Laju garīgums un sievietes: 545

SIRDS

Cilvēks savā veselumā un sirds: 13
Pamatjautājumi cilvēka sirdī: 17
Sirds un nabadzīgie ļaudis: 23
Dieva Gars un cilvēka sirds: 25, 41, 63
Jēzus un Gara iedzīvināta sirds: 29
Mīlēt Dievu no visas sirds: 40
Cilvēka sirds, Dievs un cilvēks: 40
Cilvēka sirds un žēlastība: 41
Prioritāte – cilvēka sirds atgriešanās: 42
Marijas Sirds: 59
Sociālā mācība, sirds un kalpojums: 67

- Katoļu sociālās mācības sirds un dvēsele ir cilvēks: 107
- Ķermeniskums un sirds tiekšmes: 128
- Dabiskais likums un cilvēka sirds: 141, 397, 436
- Laulība un sirds nocietināšanās: 217
- Jēzus Kristus un sirds nocietināšanās: 219
- Sirds un Debesu labumi: 260
- Ķēniņš Dāvids un jaunais likums, kas ierakstīts ticīgo sirdī: 324
- Ķēniņš ir to cilvēku draugs, kam tīra sirds: 378
- Miers, Dievs un sirds: 490
- Lūgšana, sirds, Dievs un tuvākais: 519
- Kungs atver ikviena cilvēka sirdi jauna cilvēciskuma uzņemšanai: 540
- Cilvēka sirdsstāvokļa maiņa: 552
- Dievs un cilvēka sirds dziļākās ilgas: 576
- SIRDSAPZIŅA**
- Kompendijs, cilvēks savā veselumā un sirdsapziņa: 13
- Sirdsapziņa un nesavtīgums: 20
- Sirdsapziņa – sociālās mācības pamatjēdziens: 77
- Baznīcas uzdevums, ticība un sirdsapziņa: 78
- Sociālā mācība, sirdsapziņas audzināšana: 81
- Sirdsapziņa un taisnības un tuvāk-mīlestības pienākumi: 83
- Sirdsapziņa un sociālās mācības normas: 84
- Maģistērijs, pāvests Pijus XII un vispārējā sirdsapziņa: 93
- Būt par sabiedrības sirdsapziņu: 134
- Sirdsapziņas spriedums: 139
- Vispārējā cilvēktiesību deklarācija* un sirdsapziņa: 152*
- Sirdsapziņa un patiesība par sabiedrību: 163
- Strādnieki, personība un sirdsapziņa: 301
- Līdzekļi, mērķi un individuālā sirdsapziņa: 348
- Vara un pakļaušanās tai sirdsapziņas dēļ: 380
- Radītā kārtība, Dievs un sirdsapziņa: 383, 384
- Pilsoņi, sirdsapziņa un politiskā vara: 394
- Skepticisms un kolektīvā sirdsapziņa: 397
- Netaisnīgi likumi un sirdsapziņas problēmas: 399
- Netaisnīgi likumi un nepakļaušanās tiem ar sirdsapziņu saistītu iemeslu dēļ: 399
- Sabiedrība, valsts un rīkošanās pretēji sirdsapziņai: 421
- Brīvība un sirdsapziņa: 422
- Vispārējais likums un cilvēces kopīgā sirdsapziņa: 436
- Nabadzība un cilvēciskā un kristīgā sirdsapziņa: 449
- Zinātnieki un tīra sirdsapziņa: 477
- Ar sirdsapziņu saistīta atteikšanās lietot ieročus: 503
- Cilvēcības princips un sirdsapziņa: 505
- Priesteri, draudze un sirdsapziņa: 539
- Ticīgie kā pilsoņi un kristīgā sirdsapziņa: 550
- Izvērtēšanas prasme un personas sirdsapziņa: 550

- Sirdsapziņas brīvība un sabiedrības labums: 553
- Cilvēka persona un tāda vērtība kā sirdsapziņa: 558
- Kristieša sirdsapziņa un iesaistīšanās politikā: 566, 570, 571, 572, 574
- Evanģēlijs un sirdsapziņas respektēšana: 576
- Tiesības iebilst ar sirdsapziņu saistītu iemeslu dēļ: 399
- SISTĒMA, IEKĀRTA**
- Baznīca un tās saiknes ar politisko sistēmu: 50
- Sociālā mācība un sociālās sistēmas: 68
- Sociālā mācība un sistēma: 72, 85
- Rerum novarum* un sabiedriskās un politiskās sistēmas: 89
- Centesimus annus* un padomju sistēma: 103
- Personas loma sistēmā: 125
- Cilvēka persona un varas sistēmas: 131
- Tiesības uz reliģisko brīvību jebkurā sistēmā: 155
- Labumu lietošana – prioritāte pār jebkuru sistēmu: 172
- Mīlestība, atjaunotne un tiesību sistēmas: 207
- Normu sistēma un mīlestības aicinājums: 207
- Politiskā sistēma un jaunās paau dzes: 244
- Bērnu tiesības un juridiskās sistēmas: 244
- Darbs un sistēmas organizēšana: 270
- Ekonomiskās sistēmas, darbs un kapitāls: 277, 306
- Ekonomiskā sistēma un kalpošana cilvēkam: 283
- Nodarbinātība un ekonomiskā sistēma: 288
- Darbs un novecojusi izglītības sistēma: 289
- Nodarbinātība un izglītības sistēmas: 290
- Lauku darbs un tautsaimniecības sistēmas: 299
- Strādnieki un sociālās drošības sistēma: 309
- Jaunā darba organizācija un strādnieku aizsardzības sistēmas: 311
- Attīstītāko valstu ekonomiskās sistēmas: 313
- Darbs un sociālās drošības sistēmas: 314
- Kapitālisms kā sistēma: 335
- Uzņēmumi un sociālās un kulturālās sistēmas: 340
- Mazāk attīstītās valstis un finanšu sistēmas: 341
- Taupības princips un ekonomiskās sistēmas: 346
- Tirgus un ekonomiskās sistēmas regulācija: 349
- Valsts finansējums un sociālās drošības un aizsardzības sistēmas: 355
- Ekonomiskā sistēma un sabiedriskā un privātā darbība: 356
- Patērētāji un ekonomiskās sistēmas: 358
- Globalizācija un attiecību sistēmas: 361, 362
- Starptautiskās tirdzniecības sistēma: 364
- Finanšu sistēmas un ekonomiskā izaugsme: 368, 369, 371
- Ekonomiskā sistēma un sociālā un kulturālā sistēma: 375

Suverenitāte, tauta un demokrātiskā iekārta: 395
Sodu sistēma: 402
Demokrātiskā iekārta: 406, 407
Demokrātiskā iekārta un politiskā vara: 408
Demokrātiskā iekārta un politiskā korupcija: 411
Demokrātiskā iekārta un plašsaziņas līdzekļu nonākšana atsevišķu grupu kontrolē: 414
Informatīvā sistēma un cilvēks: 415
Plašsaziņas līdzekļi un sistēmiski jautājumi: 416
Tiesības un privātās atriebības sistēma: 439
Svētais krēsls un ANO sistēma: 444
Pārvalde un izglītības sistēma: 447
Katrās dzīvās būtnes daba un sakārtota sistēma: 459, 466
Plašsaziņas līdzekļi un ekonomiskās sistēmas: 561
Laji un demokrātiskā iekārta: 567
Izvērtēšana un demokrātiskā iekārta: 569

SKOLA

Ģimene – pirmā sabiedriskās dzīves skola: 221, 238
Vecie ļaudis – svarīga dzīves skola: 222
Privātās skolas un ekonomiskā palīdzība: 241
Tiesības uz brīvu un atvērtu skolu: 557

SLIMĪBA, SLIMS

Jaunas nabadzības un slimību izpausmes: 5
Vientulība slimībā: 5

Kristus: “Es biju slims, un jūs mani apraudzījāt”: 57
Cilvēki ar invaliditāti un slimie: 148
Rūpes par slimiem bērniem: 244
Ģimene un rūpes par slimajiem: 246
Jēzus un cilvēku atbrīvošana no slimībām: 261
Svētdienas un rūpes par slimajiem: 285
Strādnieki un nodrošinājums slimības gadījumos: 301
Tehnoloģijas un tādas problēmas kā slimības: 458
Biotehnoloģijas un cīņa pret slimībām: 478
Dzeramā ūdens pieejamība un slimības: 484

SLUDINĀŠANA, PASLUDINĀŠANA

Baznīca un Evaņģēlija sludināšana: 2, 3, 63, 49, 50, 62, 383, 431, 524, 576
Pravieši un sludināšana: 25, 430
Jēzus un pasludināšana: 28, 29
Cilvēce un Evaņģēlija sludināšana: 62
Sociālā mācība un sludināšana: 63, 67, 91, 83
Baznīcas kompetence un sludināšana: 68
Baznīca un tiesības sabiedrībā sludināt Evaņģēliju: 70, 71
Baznīca un morāles principu sludināšana: 71
Svētie Raksti, sludināšana un cilvēka persona: 108
Baznīca, sludināšana un visa patiesība par cilvēku: 125
Pastorālais darbs un cilvēktiesību pasludināšana: 159

Kristīgie laulātie, sludināšana un laulība: 220
Sludināšana un mīlestības patiesība: 223
Sludināšana un dzīvības Evaņģēlijs: 231
Industriālā revolūcija un sludināšana: 267
Dievs, sludināšana un miers: 490
Mācekļi un miera sludināšana: 492
Miers un Evaņģēlija sludināšana: 493
Baznīcas sociālās mācības sludināšana: 523
Sludināšana un Svētā Gara spēks: 525
Evaņģēlija sludināšana un pastorālais darbs sociālajā jomā: 526
Dieva tauta un Evaņģēlija sludināšana: 538
Laji un Evaņģēlija sludināšana: 543
Evaņģēlijs, sludināšana un Dieva bērnu brīvība: 576

SOCIĀLĀ DABA, SABIEDRISKUMS

Trīsvienīgā Mīlestība un cilvēka sociālā daba: 34, 54
Kristīgā antropoloģija un sociālā daba: 37
Piepildījums, sociālā daba un relativitāte: 48
Dieva Valstība un cilvēka sociālā daba: 51
Dzīve Kristū un cilvēka sociālā daba: 52
Cilvēka personas centrālums un sociālā daba: 106
Cilvēka sociālā daba un sabiedrības izcelsme: 149*
Cilvēka sociālā daba un nesabiedriskuma asni: 150
Cilvēka sociālā daba un sabiedrības

daudzveidība: 151
Sabiedriskuma sākotnējās izpausmes: 186
Solidaritāte un cilvēka personas sociālā daba: 192
Ģimene, tās sabiedriskums un devums sabiedrības labā: 213
Kristīgie pāri un jauns sabiedriskums: 220

SOCIĀLAIS MAĢISTĒRIJS – sk. SOCIĀLĀ MĀCĪBA

SOCIĀLĀ KOPIENA (sk. arī KOPIENA)

Kopīgais labums un sociālās kopienas: 61
Sociālā mīlestība un politiskās un sociālās kopienas: 208
Lauku ļaudis un sociālā kopiena: 299
Morālās patiesības un sociālā kopiena: 571

SOCIĀLĀ MĀCĪBA

Sociālā mācība un tās vienotība: 3
Sociālā mācība un Dieva mīlestība pret pasauli: 3
Sociālā mācība, cilvēks un visi cilvēki: 5, 13
Sociālā mācība un visaptverošs un solidārs humānisms: 7, 19
Sociālā mācība – autentiska pastorālā darba prioritāte: 7, 8, 9
Sabata gads un sociālās mācības kodols: 25
Sociālā mācība un pārmaiņas sabiedrībā: 55
Sociālā mācība, cilvēks un sociālās attiecības: 61, 62
Sociālā mācība, Evaņģēlijs un sabiedrība: 62, 63

- Sociālā mācība un Baznīcas sūtība: 64, 65
- Sociālā mācība – evaņģelizācijas instruments: 67
- Sociālā mācība, Baznīca un tehniski jautājumi: 68
- Sociālā mācība, Baznīcas tiesības un pienākums: 69, 70
- Sociālās mācības daba: 72
- Sociālā mācība – kategorija pati par sevi: 72
- Sociālā mācība, atklāsme un tradīcija: 74
- Sociālā mācība un attiecības starp ticību un prātu: 74
- Sociālā mācība, atklāsme un cilvēka daba: 75
- Sociālā mācība un racionālā ticamība: 75
- Sociālā mācība un piešķirums visiem: 75
- Sociālā mācība, zināšanas un ticība: 75
- Sociālā mācība un starpdisciplinārais aspekts: 76
- Sociālā mācība un filozofija: 76, 77
- Sociālā mācība un cilvēciskās zinātnes: 76, 78
- Sociālā mācība pieder Baznīcai: 79
- Sociālā mācība un Maģistērijs: 80
- Sociālā mācība un ticīgo piekrišana: 80
- Cilvēks – sociālās mācības priekšmets: 81
- Sociālā mācība, sludināšana un atmaskošana: 81
- Sociālā mācība un reliģiskā un morālā kārtība: 82
- Baznīcas kopiena un sociālā mācība: 83
- Sociālā mācība un evaņģelizācija: 83
- Sociālā mācība un sabiedrības veidošana: 83
- Sociālā mācība un laicīgie pienākumi: 83
- Sociālā mācība un piešķirums visiem: 84
- Sociālā mācība, nepārtrauktība un atjaunotne: 85
- Sociālā mācība – būvlaukums, kurā pastāvīgi norisinās darbs: 86
- Termins “sociālā mācība”: 87
- Rerum novarum*, paradigma un sociālā mācība: 90
- Subsidiaritāte un sociālā mācība: 91
- Divini Redemptoris* un sociālā mācība: 92
- Pāvesta Pija XII sociālā mācība: 93
- Dignitatis humanae* un sociālā mācība: 97
- Pāvests Pāvils VI un sociālā mācība: 99, 100
- Centesimus annus* un sociālās mācības simtgade: 103
- Sociālā mācība un pastorālie centieni: 104
- Sociālā mācība – doktrināls krājums: 104
- Cilvēku sabiedrība – sociālās mācības priekšmets: 106
- Cilvēks – sociālās mācības sirds un dvēsele: 107
- Sociālā mācība un cilvēka persona: 124, 126
- Sociālā mācība un tie, kas atrodas labvēlīgākā situācijā: 158
- Sociālās mācības principi: 160, 162, 163
- Sociālā mācība un labumu kopīgais lietojums: 172
- Sociālā mācība un labumu piederība: 176, 178

- Sociālā mācība un subsidiaritāte: 185
- Sociālā mācība un solidaritāte: 194, 194*
- Sociālā mācība, principi un vērtības: 197
- Sociālā mācība un taisnīgums: 201
- Sociālā mācība, solidaritāte un miers: 203
- Sociālā mācība un cieņa pret bērniem: 244
- Sociālā mācība un strādnieki: 267
- Sociālā mācība un attiecības starp darbu un kapitālu: 277
- Sociālā mācība un privātīpašums: 282
- Sociālā mācība un bērnu darbs: 296
- Sociālā mācība un neproduktīvās latifundijas: 300
- Sociālā mācība un strādnieku tiesības: 301
- Sociālā mācība un streika likumība: 304
- Sociālā mācība, darbs un sadarbība: 306
- Sociālā mācība un arodbiedrības: 306
- Sociālā mācība un pārmaiņas darba jomā: 317
- Sociālā mācība un sabiedrības attīstība: 327
- Sociālā mācība un morāle ekonomikas jomā: 330
- Sociālā mācība un kvantitatīva attīstība: 334
- Sociālā mācība un tirgus ekonomika: 335
- Sociālā mācība un ekonomiskā iniciatīva: 336
- Sociālā mācība un kooperatīvie uzņēmumi: 339
- Sociālā mācība un peļņas nozīme: 340
- Sociālā mācība, darbs un ģimene: 345
- Sociālā mācība un brīvais tirgus: 347, 349
- Sociālā mācība un starptautiskā tirdzniecība: 364
- Sociālā mācība, ekonomika un cilvēka darbība: 375
- Sociālā mācība un pretošanās tiesības: 401
- Sociālā mācība, demokrātija un relatīvisms: 407
- Sociālā mācība un starpvaldību organizācijas: 440
- Sociālā mācība un starptautiskā tirgus pieejamība: 447
- Sociālā mācība un milestība pret nabadzīgajiem: 449
- Sociālā mācība un ekoloģijas joma: 481
- Sociālā mācība un atbrūošana: 508
- Maģistērijs un atturēšana no kara: 508
- Sociālā mācība un vēstījumi Pasaulē miera dienā: 520
- Sociālā mācība un vispusīgs skatījums uz cilvēku: 522
- Sociālā mācība un jaunā evaņģēlizācija: 523
- Sociālā mācība un pastorālais darbs sociālajā jomā: 524, 526
- Sociālā mācība un kristīgā formācija: 528
- Sociālā mācība un katehēze: 529, 530
- Sociālā mācība un laju formācija: 531, 532, 549
- Sociālā mācība un priesterības kandidātu formācija: 533

Sociālā mācība – instruments dialogam: 534
Sociālā mācība un ekumeniskais dialogs: 535
Sociālā mācība un dialogs ar jūdiem: 536
Sociālā mācība un dialogs ar citām reliģijām: 537
Sociālā mācība un kristiešu darbība: 538
Bīskaps un sociālā mācība: 529
Priesteris un sociālā mācība: 539
Sociālā mācība un ordeņlaudis: 540
Sociālā mācība un laju apvienības: 549, 550
Sociālā mācība un ticīgie laji: 551, 563
Sociālā mācība un pārdomas par parādībām: 568
Sociālā mācība un cilvēka cienīga sabiedrība: 580

SOCIĀLĀS GRUPAS

Kopīgā labuma princips un sociālās grupas: 164
Subsidiaritātes princips un sociālās grupas: 186

SOCIĀLĀS NEDĒĻAS

Sociālās nedēļas – kultūras laboratorijas: 532
Sociālās nedēļas – izaugsmes iespēja: 532

SOCIALIZĀCIJA

Mater et magistra un socializācija: 94
Socializācija un tieksme apvienoties: 151
Savstarpējā atkarība un socializācija: 192*

SODA IZCIEŠANAS IESTĀDES

Soda izciešanas iestādes un kristīgās rūpes: 403

SOLIDARITĀTE

Sociālā mācība, filozofija un solidaritāte: 77
Quadragesimo anno un solidaritātes princips: 91
Gaudium et spes un solidāra Baznīca: 96
Populorum progressio un solidāra attīstība: 98
Sollicitudo rei socialis, miers un solidaritāte: 102
Centesimus annus un solidaritātes princips: 103
Sociālais grēks un cilvēku solidaritāte: 117
Virietis, sieviete un solidaritāte: 147
Cilvēka sociālā daba un solidāras attiecības: 150
Starptautiskās tiesības, nācija un solidaritāte: 157
Sociālā mācība un solidaritātes princips: 160
Labumu piešķirums un solidāra pasaule: 174
Līdzdalība un starptautiska solidaritātes kopiena: 189
Solidaritāte – princips un morāla vērtība: 193
Solidaritāte un tautas kopīgā izaugsme: 194
Solidaritāte un paaudžu savstarpējā atbildība: 196
Taisnīgums un solidaritāte: 203
Ģimene, morālās vērtības un solidaritāte: 213
Mīlestība, ģimene un solidaritāte: 221

- Ģimene – solidaritātes kopiena: 229, 238
- Pēcnācēju radišana un paaudžu solidaritāte: 230
- Demogrāfiskā izaugsme un solidaritāte: 234
- Ģimene, bērnu audzināšana un solidaritāte: 242
- Ģimeņu subjektivitāte un solidaritāte: 246
- Ģimene, ekonomiskā dzīve un solidaritāte: 248
- Ģimene, darbs un solidaritāte: 249
- Kristieši un solidāras kopienas: 264
- Ražošanas līdzekļi un solidaritāte: 282
- “Trešais sektors”, solidāru spēku apvienošanās un darbs: 293
- Arodbiedrības un solidaritāte: 305
- Arodbiedrības – solidaritātes instruments: 306
- Darbs un solidaritātes kustības: 308
- Strādnieku apvienības un solidaritāte: 309
- Strādnieku tiesības un solidaritātes formas: 319
- Solidaritātes globalizācija: 321
- Darba humānisms un solidaritāte: 322
- Jēzus, ekonomiskie labumi un solidaritāte: 325
- Ekonomika un progress – solidaritātes jomas: 326
- Jēzus Kristus un solidārs humānisms: 327
- Ekonomika, efektivitāte un solidāra attīstība: 332
- Līdzdalība, ekonomiskā dzīve un solidaritāte: 333
- Bagātība un solidāra attīstība: 334
- Solidāra attīstība un tirgus ekonomika: 335
- Peļņa un uzņēmumi kā solidaritātes kopienas: 340
- Solidāra attīstība, kurā piedalās visas pasaules valstis: 342
- Konkurence un solidāra kopienas attīstība: 343
- Ekonomiskā darbība, valsts un solidaritāte: 351
- Solidaritāte un subsidiaritāte: 351
- Valsts finansējums – solidaritātes instruments: 355
- Starptautiskās organizācijas, valsts un solidaritāte: 356
- Organizācijas, efektivitāte un solidaritāte: 357
- Patērētāji un solidaritāte: 359
- Bagātība, globalizācija un solidaritāte: 363
- Globalizācija un paaudžu solidaritāte: 367
- Starptautiskā ekonomika un solidāra attīstība: 373
- Bagātās valstis un solidāra attīstība: 374
- Politiskā vara, kārtība un solidaritāte: 384
- Kopiena, likums un solidaritāte: 391
- Sabiedrība, informācija un solidaritāte: 415
- Pilsoniskā sabiedrība, pluralisms un solidaritāte: 417
- Brīvprātīgais darbs, sabiedrības morāle un solidaritāte: 420
- Nāciju līdzaspastāvēšana un solidaritāte: 433
- Nevalstiskās organizācijas un solidaritāte: 443
- Sadarbība, attīstība un solidaritāte: 446

Starptautiskā sadarbība – solidaritātes pienākums: 448
Čīņa pret nabadzību un solidaritātes princips: 449
Vide, nākamās paaudzes un solidaritāte: 467
Biotehnoloģijas un solidaritātes kritērijs: 474, 476
Biotehnoloģijas, starptautiskā solidaritāte un tirdzniecība: 475
Vides izmantošana un solidāra attīstība: 483
Ūdens jālieto solidāri ar citiem: 485
Dzīvesveids, ekoloģija un vispasaules solidaritāte: 486
Sociālā mācība, katehēze un solidāra sabiedrība: 529
Kultūras ētiskais aspekts un solidaritāte: 556
Laji un plašsaziņas līdzekļi kā solidaritātes instruments: 561
Plašsaziņas līdzekļi, sabiedrība un solidaritāte: 562
Ekonomisti un solidaritāte: 564
Laji, iesaistīšanās politikā un solidaritāte: 565
Eksploatācija, atjaunotne un solidaritāte: 577
Solidaritātes princips un mīlestības primārums: 580
Mīlestības civilizācija, taisnīgums un solidaritāte: 582

SPĪDZINĀŠANA
Izmeklēšana un spīdzināšanas aizliegums: 404
Starptautiskie juridiskie noteikumi un spīdzināšana: 404

SPRIEDUMU IZDARĪŠANAS KRITĒRIJI
Sociālā mācība un spriedumu izdarīšanas kritēriji: 7, 81, 85
Kompendijs un spriedumu izdarīšanas kritēriji: 11
Sabiedriskā darbība un spriedumu izdarīšanas kritēriji: 89
Inkultūrācija un spriedumu izdarīšanas kritēriji: 523
Politiskās izvēles un spriedumu izdarīšanas kritēriji: 574

STARPNIEKSTRUKTŪRAS, STARPNIEKORGANIZĀCIJAS
Līdzdalība, strādnieki un starpniekstruktūras: 281
Ekonomika un sociālās starpniekorganizācijas: 346
Valsts, tirgus un starpniekstruktūras: 356
Politiskā vara un starpniekstruktūras: 394
Pasaules kopiena un starpniekstruktūras: 441

STARPTAUTISKĀ SABIEDRĪBA, PASAULES KOPIENA, TAUTU SAIME, STARPTAUTISKĀ POLITISKĀ KOPIENA, NĀCIJU KOPIENA (skat. arī KOPIENA)
Pestīšana Jēzus vārdā un starptautiskā sabiedrība: 1
Pacem in terris un pasaules kopiena: 95
Gaudium et spes un tautu saime: 96
Valstu vienlīdzība un starptautiskā sabiedrība: 145
Līdzdalība un starptautiskā sabiedrība: 189
Bērni un starptautiskā sabiedrība: 245

Cilvēktiesības un starptautiskā sabiedrība: 365
Starptautiskā solidaritāte un starptautiskā politiskā kopiena: 367
Starptautiskās sabiedrības galvenā nozīme: 370, 371
Starptautiskā sabiedrība un vērtības: 433
Starptautiskā sabiedrība – juridiska kopiena: 434
Starptautiskā sabiedrība un konfliktu risināšana: 439
Starptautiskā sabiedrība un ANO: 440
Starptautiskā sabiedrība un starptautiska, vispārārstāta institūcija: 441
Starptautiskā sabiedrība un organizācijas: 443
Svētais krēsls un starptautiskā sabiedrība: 444
Starptautiskā sabiedrība un starptautiskā sadarbība: 448
Starptautiskā sabiedrība un ārējais parāds: 450
Vide un starptautiskā sabiedrība: 467, 468
Starptautiskā sabiedrība un miera kultūra: 495
Spēks un nāciju kopiena: 500
Starptautiskā sabiedrība un cilvēku grupu iznīcināšana: 506
Starptautiskā sabiedrība un Starptautiskā Krimināltiesā: 506
Starptautiskā sabiedrība un sankcijas: 507
Starptautiskā sabiedrība un kodolieroči: 509*
Starptautiskā sabiedrība un kājnieku mīnu izskaušana: 510
Starptautiskā sabiedrība un terorisms: 513

STARPTAUTISKĀS TIESĪBAS,

STARPTAUTISKIE TIESĪBU AKTI

Starptautisko tiesību pamats: 157
Starptautiskās tiesības un attiecīgās valstis: 157
Starptautiskie tiesību akti un stiprākā likums: 439
Militārais personāls un starptautiskās humanitārās tiesības: 503
Tiesības lietot spēku un starptautiskās humanitārās tiesības: 504
Civiliedzīvotāji un starptautiskās humanitārās tiesības: 505
Agresora atbrūošana un starptautiskie tiesību akti: 506
Terorisms un starptautiskie tiesību akti: 513
Baznīca un starptautisko tiesību nozīme: 516

STERILIZĀCIJA

Sterilizācija – morāli nelikumīga: 233
Sterilizācijas kampaņas un programmas: 234

STRĀDNIEKS

Baznīca un strādnieku jautājums: 88, 267
Rerum novarum un rūpniecību strādnieki: 89
Rerum novarum un algotie strādnieki: 89
Rerum novarum un strādnieku jautājums: 90
Quadragesimo anno, alga un strādnieki: 91
Jānis XXIII un strādnieku jautājums: 94
Strādnieku tiesības un ekspluatācija: 158

- Jēzus un viņa mācekļi kā strādnieki: 259
- Strādnieku tiesību aizstāvība: 264
- Strādnieks – Kristus roka: 265
- Vispārējie principi un strādnieki: 267
- Ieguvumi ar darbu un strādnieku ekspluatācija: 267
- Rerum novarum* un strādnieku cieņa: 268
- Rerum novarum* un strādnieku sabiedrība: 268
- Strādnieki kā darbspēks: 271
- Cilvēkkapitāls un strādnieki: 278
- Darbs, kapitāls un strādnieki: 279
- Konflikts starp darbu un kapitālu un strādnieki: 279
- Strādnieku līdzdalība tiesībās uz īpašumu: 281
- Ekonomiskā politika un strādnieki: 288
- Bezdarbs un strādnieki: 289
- Ārvalstu un vietējie strādnieki: 298
- Strādnieku tiesības: 301
- Taisnīga atlīdzība un strādnieki: 302, 303
- Streiks un strādnieki: 304
- Strādnieku arodbiedrības: 305
- Arodbiedrības un strādnieku sociālā apziņa: 307
- Arodbiedrības, jaunas darba formas un strādnieki: 308
- Strādnieku apvienības un atbildība: 309
- Darba joma un viendabīgā strādnieku šķira: 313
- Konkurence un strādnieku aizsardzība: 314
- Neformālā ekonomika un strādnieki: 316
- Vēsturiskās formas un strādnieku tiesības: 319
- Savstarpējā atkarība un strādnieki: 319
- Nevienlīdzība un strādnieku cieņa: 321
- Globalizētais darbs un strādnieki: 322
- Uzņēmumi, peļņa un strādnieki: 340
- Uzņēmēji, efektivitāte un strādnieki: 344
- Strādnieku loma un pārvalde: 412
- Sociālā mācība un strādnieku apvienības: 550
- Kristīgās apvienības un strādnieki: 564
- STREIKS**
- Streika likumība un robežas: 304
- STRUKTŪRA**
- Politiskā vara, starpniekstruktūras un morālā kārtība: 394
- Morālais likums valsts juridiskā struktūra: 397
- SUBSIDIARITĀTE**
- Subsidiaritāte un sociālā mācība: 77, 160, 185
- Valsts, subsidiaritāte un privātais sektors: 91
- Quadragesimo anno* un subsidiaritātes princips: 91, 186
- Subsidiaritātes princips: 186, 187, 188
- Līdzdalība un subsidiaritāte: 189
- Valsts, ģimene un subsidiaritāte: 214, 252
- Valsts, subsidiaritāte un solidaritāte: 351
- Subsidiaritāte, valsts iestādes un iniciatīva: 354, 449

Solidaritāte un subsidiaritāte: 356
Valsts, subsidiaritāte un privātās organizācijas: 357, 418
Demokrātija un subsidiaritātes princips: 417
Politiskā kopiena, pilsoniskā sabiedrība un subsidiaritāte: 419
Starptautiska politiskā vara un subsidiaritāte: 441
Solidaritāte, nabadzība un subsidiaritāte: 449
Subsidiaritāte, laji un politiskā darbība: 565

SVĒTAIS KRĒSLIS

Svētais krēslis un Bērnu tiesību konvencija: 245*
Svētais krēslis – starptautisko tiesību subjekts: 444
Svētā krēsla diplomātiskais dienests: 445
Svētais krēslis un juridiskie instrumenti, kas attiecas uz ieročiem: 509*

SVĒTDARĪŠANA, SVĒTDARĪT

Jēzus Kristus pavēra mums ceļu, kurā mūsu dzīve un nāve tiek svētdarīta: 41
Darbs – svētdarīšanas līdzeklis: 263
Svētdiena – diena, ko svētdarīt: 285
Ekonomika, progress un svētdarīšana: 326
Priesteri un svētdarīšanas misija: 539
Laji – svētdarīti un svētdaroši: 545

SVĒTKI, BRĪVDIENAS

Mūžīgais Sabats, svētki un cilvēks: 261

Tiesības uz atpūtu un brīvdienas: 284
Kunga diena un svētku sapulce: 285
Atzišana un svētdienas, brīvdienas: 286

SVĒTS, SVĒTUMS (sk. arī SVĒTDARĪŠANA)

Dievs un svētuma Valstība: 57
Pirmgrēks, Ādams un svētums: 115
Kristīgie laulātie pāri un svētuma ceļš: 220
Cilvēkam pavēlēts valdīt pār pasauli svētumā: 456
Kristīgās dzīves liecība un svētuma dzīve: 530
Konsekrētās personas un tāda vērtība kā svētums: 540

ŠĶIRA, ŠĶIRU CĪŅA

Rerum novarum un šķiru cīņa: 89
Quadragesimo anno un šķiru cīņa: 91
Visu cilvēku vienlīdzība un šķiras: 144
Rerum novarum, šķiru sadarbības princips: 268
Kapitāls, algots darbs un sabiedrības šķiras: 277
Arod biedrības, struktūra un šķiru cīņa: 306
Tehnoloģiskās inovācijas un strādnieku šķira: 31

ŠĶIRŠANĀS

Šķiršanās un relativistisks skatījums uz laulības saitēm: 225
Baznīca un rūpes par personām, kuras pēc šķiršanās noslēgušas jaunu civilaulību: 226, 226*

TAISNĪBA, TAISNĪGUMS

- Baznīca un taisnības prasības: 3, 63
Jaunais cilvēks, taisnīgums un izmantošana: 4
Apspiestie un taisnīgums: 12
Reliģijas, kultūras un taisnīgums: 12
Baznīcas, ekleziālās kopienas un taisnīgums: 12
Dievs un Viņa taisnīguma iecere: 17
Jauna sociālā kārtība un taisnīgums: 19
Sīnaja kalnā noslēgtā derība, dekalogs un taisnīgums: 23
Nesavtības piemērs un dalīšanās atbilstoši Dieva iedvesmotam taisnīgumam: 24
Taisnīguma principi un Izraēļa tauta: 25
Taisnīgums ekonomiskajā dzīvē un grēks: 27
Persona un taisnīguma attiecības: 35
Cilvēks un veltīšanās taisnīgumam: 40
Institūcijas un taisnīguma normas: 42
Cilvēks kā sabiedriska būtne un taisnīguma ieraugs: 51
Jauns un mūžīgs mājoklis zemē, kurā mājā taisnība: 56
Viss labais un taisnības Valstība: 57
Cilvēka persona, darbība un taisnīgums: 58
Dieva Gars un taisnības ieceres: 63
Taisnīgums un evaņģelizācija: 66, 67
Taisnība, sociālā mācība un filozofija: 77
Sociālā mācība un sociālais taisnīgums: 81, 82
Taisnīguma pienākumi un sabiedrības dzīve: 83
Patiesība, taisnīguma ceļš un jaunais: 86
Evaņģēlijs – taisnīguma vēsts: 86
Industriālā revolūcija un taisnīguma problēmas: 88
Rerum novarum, taisnīgums un tuvākmīlestība: 89
Morāles likums, sabiedriskā kārtība un taisnīgums: 91
Komunisma izraisītais ļaunums un taisnīguma pienākumi: 92
Baznīca, taisnīgums un sadarbība: 94
Panākt, lai sabiedrībā attiecību pamatā būtu taisnīgums: 95
Attīstība, miers un taisnīgums pasaules līmenī: 98
Taisnīgums un pilnīgs humānisms: 98
Katoļi un sociālais taisnīgums starp valstīm: 99
Ādams, Dieva noteiktais aizliegums un taisnība: 115
Pirmgrēks, cilvēka daba un taisnība: 115
Sociālais grēks – grēks pret taisnīgumu: 118
Glābšana no iznīcības, zeme un taisnība: 123
Taisnīgums un morāliskā dzīve: 134
Brīvība, cilvēks un taisnīgums: 143
Taisnīgums un attiecības starp tautām un valstīm: 145, 433
Baznīca, cilvēktiesības un taisnīgums: 149
Principi, mīlestības bauslis un taisnīgums: 160
Labumi un sociālā taisnīguma normas: 167, 171

- Kopīgais labums, taisnīgums un dažādu jomu intereses: 169
- Dāvanu došana nabagiem – Dievam patikams taisnības darbs: 184
- Nabadzīgie ļaudis, tuvākmīlestība un taisnība: 184
- Netaisnība, valsts varas iejaukšanās un taisnīgums: 188
- Solidaritāte, taisnīgums un kopīgais labums: 193
- Taisnīgums – sociāla vērtība: 197
- Brīvība un savstarpējās saiknes, kuras nosaka taisnīgums: 199
- Taisnīgums – vērtība, ko pavada atbilstoša kardinālā morāliskā tikuma praktizēšana: 201
- Taisnīguma klasiskās formas – izlīdzinājuma, sadales un juridiskais taisnīgums: 201
- Sociālais taisnīgums un vispārīgais taisnīgums: 201
- Taisnīgums pašreizējā situācijā: 202
- Taisnīgums un kristīgā antropoloģija: 203
- Taisnīgums, mīlestība un solidaritāte: 203
- Miers, sociālais taisnīgums un starptautiskais taisnīgums: 203
- Taisnīgums un mīlestība: 205, 206, 391, 582, 583
- Ģimene un taisnīguma izjūta: 215
- Ģimene, kopienas attiecības un taisnīgums: 221
- Tie, kuri pēc šķiršanās noslēguši jaunu civillaulību, iniciatīva un taisnība: 226
- Demogrāfiskā izaugsme un taisnīgums: 234
- Valsts, izglītības monopols un taisnīgums: 241
- Taisnīgums un vispusīga audzināšana: 242
- Darbs un prasība pēc taisnības: 257
- Cilvēks, Dieva Valstība un Viņa taisnība: 260
- Jaunās tehnoloģijas un taisnīguma kritēriji: 283
- Resursu izmantošana un taisnīguma kritērijs: 283
- Nodarbinātība un taisnīgums: 288
- Cilvēka darbs un sociālais taisnīgums: 292
- Imigrācija un taisnīguma kritērijs: 298
- Ienākumi, izlīdzinājuma taisnīguma un sociālā taisnīguma kritēriji: 303
- Taisnīgums un ienākumu sadale: 303
- Arod biedrības un sociālais taisnīgums: 306
- Jaunais ķēniņš Dāvids – taisnības veicinātājs: 324
- Jēzus un sabiedrības dzīve taisnīgumā: 325
- Jēzus darbs – gādāt taisnību nabadzīgajiem: 325
- Saņemto dāvanu laba pārvaldīšana – taisnības darbs: 326
- Morāle, ko iedvesmojis taisnīgums, un ekonomika: 332
- Taisnīguma gars un grēka struktūras: 332
- Ekonomiskā attīstība un taisnības pienākums: 333
- Kultūras sistēma un sociālais taisnīgums: 340
- Brīvais tirgus un taisnīgums: 347
- Pirktpēja un sociālais taisnīgums: 359

- Brīvais tirgus un sociālais taisnīgums: 366
- Jahves izraudzītajam ķēniņam jānodrošina taisnība: 377, 378
- Pakļaušanās iedibinātajai varai un taisnība: 380
- Dieva radītā kārtība un taisnīgums: 383
- Taisnība, labumi un tiesības: 391
- Iekšējā taisnīguma izjūta un dzīve sabiedrībā: 392
- Morālā kārtība un taisnības likums: 396
- Paklausība un taisnīgums: 400
- Sods un taisnīgums, kas rada izlīgumu: 403
- Politiskā korupcija un sociālais taisnīgums: 411
- Sabiedrība, informācija un taisnība: 415
- Demokrātija un taisnīguma principi: 417
- Miers sabiedrībā un patiesais taisnīgums: 422
- Taisnīgums, tautas un cilvēki: 433
- Nāciju tiesības un taisnība: 435
- Taisnības panākšana ar karu un ieroču spēku: 438
- Starptautiska, vispārārstīta institūcija un taisnīgums: 441
- Svētais krēsls, sabiedriskā kārtība un taisnība: 445
- Baznīca, laicīgā vara un cilvēces progress taisnībā: 445
- Sadarbība un vispārējs sociālais taisnīgums: 448
- Nabadzība un taisnīguma problēma: 449
- Tuksnesis, dārzs un taisnība: 452
- Pasaule un taisnība: 453
- Cilvēks un taisnīga valdīšana pār pasauli: 456
- Taisnīguma kritēriji un biotehnoloģijas: 474
- Zemes labumi, taisnīgums un tuva kmīlestība: 481
- Taisnība un miers: 490
- Miers – taisnības auglis: 102, 205, 494
- Taisnīgums, miera kultūra un kārtība: 495
- Karš kā taisnības instruments: 497
- Bruņotie spēki un taisnība pasaulē: 502
- Tie, kas atbild par noziegumiem, un taisnīgums: 506
- Piedošana un prasība pēc taisnīguma: 518
- Miers un prasība pēc taisnīguma: 520
- Taisnīgums un vērtības, kuras ir sakārtotas līdzāspastāvēšanas pamatā: 527
- Katehēze un cīņa par taisnīgumu: 529
- Sociālā mācība un taisnīguma mācīšana: 532
- Baznīca, jūdu brāļi un māsas un nākotne, kurā valda taisnīgums: 536
- Sabiedrība, Baznīca un sociālais taisnīgums: 552
- Taisnīgums un plašsaziņas līdzekļi: 562
- Ekonomiskā efektivitāte un sociālais taisnīgums: 564
- Taisnīguma pilnveidošana un politiskā darbība: 565
- Taisnīgums, morālās patiesības un sabiedrības dzīve: 571
- Personas atjaunotne, sociālā joma un taisnīgums: 577

TAISNĪGUMA UN MIERA PONTIFIKĀLĀ PADOME

Kompendijs un Taisnīguma un miera pontifikālā padome: 7
Pacem in terris un Taisnīguma un miera pontifikālā padome: 95

TAUTA, TAUTAS (sk. arī CILVĒKS, PERSONA)

Baznīca – svētceļojošā tauta: 1
Pestišana, Baznīca un tautas: 1
Tautas un cieņa: 5
Mācība un Dieva tautas tradīcija: 12
Tautas, civilizācijas un kultūras: 14
Dievs, Izraēļa tauta un brīvības dāvana: 21
Dieva iniciatīva un derība ar savu tautu: 22
Izraēļa tauta un dekalogs: 22, 23
Izraēļa tauta un sabata gads: 24, 258
Derības tauta, taisnīgums un solidaritāte: 25
Savstarpēja mīlestība un Dieva tauta: 33
Tautu solidaritāte un Dieva iecere: 35
Kunga Gars un Dieva tauta: 53
Attiecības starp tautām un evaņģēlizācija: 66
Ticības apjaušana, kas piemīt visai Dieva tautai kopumā: 79
Pāvesta Pija XII sociālā mācība, sirdsapziņas balss daudzām tautām: 93
Gaudium et spes un tautu saime: 96
Dievs un miers starp tautām: 118
Grēka struktūras un tautu attīstība: 119, 446
Kristīgā cerība ir vispārēja, attiecas uz visām tautām: 123

Vienlīdzība, tautas un starptautiskā sabiedrība: 145

Tautas un vispārējā brālība: 145
Kas ir patiesi cilvēkiem, ir patiesi arī tautām: 157
Tautu tiesības: 157
Sociālās mācības principi un tautas: 161
Tautu saime un kopīgais labums: 165
Dievs un zeme visām tautām: 171
Bagātība un tautu labklājība: 174
Tautas un vispusīga attīstība: 175
Attīstība, barjeras un tautas: 179
Pamattautas un kopienas īpašums: 180, 471
Materiālie labumi un tautu izaugsme: 181
Sociālā dzīve un sadarbība starp tautām: 189
Demokrātiska pārvalde un tauta: 190
Solidaritāte, savstarpējā atkarība un tautas: 192, 193, 373
Grēka struktūras un attiecības starp tautām: 193
Tautu solidaritāte un vienlīdzība: 194
Dievs un Viņa tautas vājums: 196
Tautas un dzīve vienotībā un mierā: 207
Nabadzība un tautas: 208
Stipras ģimenes un tautas: 213
Derība starp Dievu un Viņa tautu: 219
Kontracepcijas metodes un tautu attīstība: 233
Rūpes par zemi, saprātīgs valdnieks un rūpes par tautu: 255
Solidāra attīstība un tautu izdzīvošana: 321

- Globalizācija un tautu demokrātija: 321
- Nabadzīgie un derība starp Dievu un tautu: 324
- Ekonomiskā izaugsme un tautas: 332
- Ekonomiskā darbība un tautas: 333
- Uzņēmēji, investīcijas un tautas: 345
- Ekonomiskā izaugsme un tautu tiesības: 366
- Tautu un kultūru vispārējā saskaņa: 366
- Starptautiskās organizācijas, tirgus un tauta: 371
- Izraēļa tauta, ķēniņš un Jahves valdīšana: 377, 378
- Politiskā kopiena un tauta: 385
- Tauta un kopīga dzīve un vērtības: 386
- Tauta un nācija: 387
- Politiskā vara un tauta: 395, 408
- Politiskā pārstāvība un tautas liktenis: 410
- Valsts pārvalda tautas resursus: 412
- Radīšanas grāmata un tautu daudzveidība: 429
- Ābrahams – daudzu tautu tēvs: 430
- Eshatoloģiskais laiks un tautas: 430
- Dievs – tautu vēstures Kungs: 430
- Vasarsvētki, augšamcelšanās un tautas: 431
- Kristietība un vispārējs skatījums uz tautām: 432
- Tautas, attiecības un starptautiskā sabiedrība: 433
- Katras tautas raksturīgās īpašības: 434
- Kultūra un tautas identitāte: 435
- Starptautiskā kārtība un tautu līdzaspastāvēšana: 436
- Visu tautu vienlīdzība un nāciju tiesības: 437
- ANO un tautu brīvība: 440
- Baznīca, vara un katras tautas attīstība: 445
- Nabadzība un vienādas tiesības ikvienai tautai: 449
- Pilnīgs humānisms un tautas: 449
- Tautu tiesības uz progresu: 450
- Dieva klātbūtne un Dieva tautas ticība: 451, 452
- Pamattautas: 471
- Attīstība, zinātnes autonomija un tautas: 475
- Vara, tirdzniecības politika un tautas: 476
- Ekoloģiskās problēmas un tautas: 486
- Miers, Dievs un tauta: 489, 490
- Tautu attīstība un cilvēktiesības: 494
- Saikne starp tautām un konflikts: 498
- Cilvēciskuma prasības, tautas un mīlestība: 499
- Ieroči, tautas un likumīga aizsardzība: 500
- Karavīri un tautu tiesību pārkāpumi: 503
- Cilvēcības princips un tautas: 505
20. gadsimts un holokausts pret ebreju tautu: 506
- Reliģijas un tautu draudzība: 515, 516
- Izligšana un tautu domstarpības: 518
- Svētums un Dieva tautas locekļi: 530
- Baznīca, sūtība un Dieva tauta: 538
- Laji – ticīgie, kas iekļauti Dieva tautā: 541

- Reliģiskā brīvība – katras tautas labums: 551
- Daudzu tautu nabadzība un kultūras ierobežojumi: 557
- Tautas un kultūras reliģiskais aspekts: 559
- Tautu attīstība un cieņa: 563
- Kristietības atstumšana un tautas: 572
- Tautas un mīlestība: 581
- TEHNOLOĢIJA, TEHNISKS**
- Kristus dāvātā pestīšana un tehnoloģijas: 1
- Cilvēces kopīgais liktenis un tehnoloģijas: 6
- Attiecības starp dabu, tehnoloģiju un morāli: 16
- Sociālā mācība un tehnoloģiskie jautājumi: 68
- Ziemassvētku radiovēstījumi un tehniskais progress: 93*
- Vispusīga attīstība un tehnoloģiskie aspekti: 98
- Bagātība un ražošanas tehnoloģija: 174
- Jaunie labumi un tehnoloģiskais progress: 179
- Solidaritāte, zināšanas un tehnoloģijas: 195
- Vērtības un tehnoloģisko struktūru reformas: 197
- Reproduktīvās tehnoloģijas: 235
- Klonēšana un tehniskās metodes: 236
- Bērnu tiesības un ģenētiskās tehnoloģijas: 244
- Baznīca, industriālā revolūcija un tehnoloģijas: 267
- Darbs, tehnoloģiju kopums: 270, 271
- Cilvēkkapitāls un darba tehniskie aspekti: 278
- Darbs, kapitāls un tehnoloģiskais progress: 279
- Darbs, īpašums un tehnoloģiju jomas labumi: 282
- Labumu piešķirums un jaunās tehnoloģijas: 283
- Jaunās tehnoloģijas un sociālais progress: 283
- Nodarbinātība un tehniskā sagatavotība: 290
- Darbs un tehnoloģiskie jauninājumi: 313, 314, 319
- Globalizācija un tehnoloģija: 322, 362
- Uzņēmējs, uzņēmums un tehniskās saiknes: 344
- Nevienlīdzība, tehniskās zināšanas un zinātne: 363
- Tirdzniecība un tehnoloģiju pārvietošana: 364
- Tiesības un tehnoloģiski attīstītas sabiedrības: 365
- Tehnoloģiskais progress un izglītības darbs: 376
- Jaunās plašsaziņas tehnoloģijas: 415
- Sociālie plašsaziņas līdzekļi un tehnoloģija: 416, 561
- Kristieša attieksme, zinātne un tehnoloģija: 456, 457
- Tehnoloģija, vide un lauksaimniecība: 458
- Tehnoloģijas izmantošana un cilvēka cieņa: 459
- Cilvēks, vide un tehnoloģiskā civilizācija: 461, 462
- Tehnoloģija, kas piesārņo un kas atsārņo: 465
- Vide, valsts un tehnoloģiskie atklājumi: 468

Biotehnoloģijas, cerība un pretestība: 472, 473

Biotehnoloģijas un tehnoloģiskās zināšanas: 475, 476

Biotehnoloģijas, pārtikas sagāde un veselība: 477

Vides krīze, nabadzība un tehnoloģiskie līdzekļi: 482

Atmīnēšana un tehniskā apmācība: 510

Terorisms un modernas tehnoloģijas: 513

Kultūra, Baznīca un prioritāte tehnoloģijām: 554

Attīstība un tehniskās problēmas: 563

Vajadzība pēc jēgas un tehnoloģijas progress: 575

TERORISMS

Mazākumtautības un terorisma izmantošana: 387

Terorisms – brutāla vardarbības forma: 513

Tiesības aizstāvēties pret terorismu: 514

Terorakti, reliģija un mocekība: 515

TĒVIŠĶĪBA UN MĀTIŠĶĪBA

Cilvēku tēvišķībai un mātišķībai piemīt līdzība ar Dievu: 230

Atbildīga tēvišķība un mātišķība: 232

Tēvišķība un mātišķība – ne tikai fizisks, bet arī garīgs uzdevums: 238

TĒVS

Cilvēks – savas esamības tēvs: 135

Tiesības piedzimt tēvam un mātei: 235

Virieša kā tēva līdzatbildība: 251
Ābrahams – daudzu tautu tēvs: 430, 451

TICĪBA

Trešais gadu tūkstotis, Kunga Vaigs un ticība: 1

Sociālā mācība un ticība: 3

Pestīšana un piekrišana ticībā: 39

Kristus māceklis, Lieldienu noslēpums un ticība: 41

Dieva bērni ticībā uz Jēzu Kristu: 52

Kristus māceklis un Marijas ticība: 59

Radišana un teologālā ticības kārtība: 64

Baznīca – ticības patiesību mācītāja: 70

Ticības publiska atklāšana: 71

Cilvēka eksistence un ticības gaisma: 72

Sociālā mācība, ticība un prāts: 74

Ticība un prāts – divi sociālās mācības iepazīšanas ceļi: 75

Filozofija, prāts un ticība: 77

Zinātne, ticība un sociālā mācība: 78

Sociālā mācība, kalpošana un ticība: 79

Sociālā mācība un ticība kā ieraugs: 86

Cilvēks ir aicināts ar ticību atbildēt Radītājam: 108

Ievainojumi un grēks ticības gaismā: 116

Kristīgā ticība un ideoloģijas: 126

Cilvēka relacionālā iezīme un ticība: 149

Reliģiskā brīvība un ticības patiesības: 155

- Principi, patiesība par cilvēku un ticība: 160
- Kopīgais labums un ticība Jēzus pashai: 170
- Solidaritāte ticības gaismā: 196
- Tie, kuri pēc šķiršanās noslēguši jaunu civillaulību, un ticības atbalsts: 226
- Ekonomiskā darbība, progress un ticība: 326
- Ticība uz Jēzu Kristu un sabiedrības attīstība: 327
- Alkatība un ticība: 328
- Dieva klātbūtne – ticības pamats: 451
- Vardarbība un ticība uz Kristu: 496
- Miera veicināšana un kristīgā ticība: 516
- Antropoloģija un ticības inkulturācija: 523
- Baznīca, vēsture un ticība: 524
- Pastorālais darbs sociālajā jomā, persona un ticība: 527
- Katehēze un audzināšana ticībā: 529
- Ticīgie laji un harmonija starp dzīvi un ticību: 546
- Apvienības, kompetence un ticība: 550
- Kultūra un ticības atrautība no ikdienas dzīves: 554
- Katoļu pienākumi un ticības jautājumi: 555
- Cilvēciskā saziņa un ticības gaisma: 562
- Izvērtēšana, ticība un vēsturiskās situācijas: 568
- Mocekļi patiesības dēļ – ticības liecinieki: 570
- Valsts neatkarība no Baznīcas, sekulārisms un ticība: 572
- Ticīgie laji, politiskie instrumenti un ticība: 573
- Ticības jautājumi un politiskie uzskati: 574
- Ticība Dievam un valstu labklājība: 577
- Cerība un ticībā stipri kristieši: 579
- TICĪGO KOPIENA – sk. KRISTIEŠU KOPIENA**
- TIESĪBAS**
- Baznīca un cilvēktiesību neievērošana: 5
- Desmit baušļi un tiesības: 22
- Derības tauta un nabadzīgo tiesības: 23
- Sociālā mācība, cilvēks un cilvēktiesības: 61, 81
- Baznīcas tiesības un sociālā mācība: 69
- Baznīcas kā patiesības skolotājas tiesības: 70
- Baznīcas tiesības un Evaņģēlija sludināšana sabiedrībā: 70
- Baznīca, morālie principi un tiesības: 71
- Baznīcas tiesības un pienākums sludināt Evaņģēliju: 71
- Neatzītas nabadzīgo un neaizsargāto tiesības: 81
- Rerum novarum* un īpašumtiesības: 89, 268
- Pacem in terris*, Baznīca un tiesības: 95
- Dignitatis humanae* un tiesības uz reliģisko brīvību: 97
- Sociālais grēks un tiesības uz dzīvību: 118
- Personas transcendence un tiesības: 133

- Dabiskais morāles likums un tiesības: 140
- Cilvēki ar invaliditāti – apveltīti ar tiesībām: 148
- Socializācija un personas tiesības: 151
- Cilvēka cieņa un tiesību pasludināšana: 152
- Cilvēks un tiesību saknes: 153
- Tiesības – vispārējas, neaizskaramas un neatņemamas: 153
- Cilvēktiesību aizsardzība to kopumā: 154
- Cilvēktiesības un visu tiesību ievērošana: 154
- Maģistērijs un cilvēktiesību jēdziens: 155
- Tiesības uz dzīvību: 155, 553
- Tiesības dzīvot vienotā ģimenē: 155
- Tiesības pilnveidot prātu un brīvību: 155
- Tiesības būt līdzdalīgam darbā: 155
- Tiesības dibināt ģimeni: 155
- Tiesības radīt un audzināt bērnus: 155
- Tiesības uz reliģisko brīvību: 155, 553
- Tiesību un pienākumu komplimentaritāte: 156
- Pašnoteikšanās tiesības: 157
- Tiesības uz neatkarību: 157
- Tautu un nāciju tiesības: 157
- Nācijas tiesības pastāvēt: 157
- Nācijas tiesības uz savu valodu un kultūru: 157
- Nācijas tiesības uz savām tradīcijām: 157
- Nācijas tiesības uz savu nākotni: 157
- Cilvēktiesības un to pārkāpumi: 158
- Baznīcas sūtība un cilvēktiesības: 159
- Kopīgais labums un pamattiesības: 166
- Kopīgais labums, tiesības un sociālā dzīve: 167
- Labumu piešķirums un tiesības: 172
- Tiesības izmantot labumus un šo tiesību izmantošana: 173
- Privātapašums, brīvība un tiesības: 176
- Tiesības uz privātapašumu: 177
- Tiesības piedalīties sabiedrības dzīvē: 191
- Subsidiaritāte un cilvēku vienlīdzība tiesībās: 192
- Ticība, kristiešu solidaritāte un tiesības: 196
- Tiesības uz brīvu rīcību: 199
- Taisnīgums un personas tiesības: 202
- Mīlestība, taisnīgums un tiesību respektēšana: 205
- Ģimene – apveltīta ar savām tiesībām: 211, 214
- Ģimenes locekļi un savstarpējās tiesības: 215
- Vara un dabiskās tiesības uz laulību: 216
- Homoseksuālās personas un tiesības uz laulību: 228
- Kristīgās ģimenes, valsts un tiesības uz dzīvību: 231
- Aborts nav tiesības: 233
- Laulāta pāra tiesības, bērnu dzimšana un skaits: 234
- Mātišķība un nedzimušā bērna tiesības: 235
- Vēlēšanās būt mātei un tiesības uz bērniem: 235

- Ģimene un tiesības uz palīdzību: 237
- Vecāku tiesības audzināt savus bērnus: 239
- Vecāku tiesības izvēlēties audzināšanas instrumentus: 240
- Vecāku tiesības un izglītības iestādes: 241
- Valsts, izglītības monopols un tiesības: 241
- Bērnu tiesības: 244, 245
- Bērna tiesības piedzimt ģimenē: 244
- Ģimeņu tiesības veidot apvienības: 247
- Valsts un ģimenes tiesības: 247
- Tiesības baudīt sava darba augļus: 249
- Darbs, ģimene un īpašumtiesības: 250
- Sabiedrība un ģimenes tiesības: 253
- Ģimene un indivīda tiesības: 254
- Sabata atpūta un īpašumtiesības: 258
- Strādnieku tiesību aizsardzība: 264
- Revolūcija, Baznīca un cilvēktiesības: 267
- Rerum novarum* un nabadzīgo tiesības: 268
- Darbs un cilvēktiesības: 270
- Tiesības uz privātpašumu: 282
- Jaunās tehnoloģijas un tiesību respektēšana: 283
- Brīvdienu atpūta – tiesības: 284
- Svētdienas un nabadzīgo tiesības: 285
- Darbs – pamattiesības: 287
- Tiesības uz darbu un pilnīga nodarbinātība: 288
- Valsts pienākums un tiesības uz darbu: 291
- Tiesības uz darbu un valstu sadarbība: 292
- Tiesības uz darbu un pilsoniskā sabiedrība: 293
- Darbs, ģimenes dzīves veidošana un dabiskās tiesības: 294
- Sieviešu tiesības darba kontekstā: 295
- Sieviešu tiesības uz darbu: 295
- Ģimenes atkalapvienošanās tiesības: 298
- Ārvalstu strādnieki un tiesības: 298
- Strādnieku tiesības: 301
- Tiesības uz taisnīgu atalgojumu: 301
- Tiesības uz atpūtu: 301
- Tiesības uz veselīgiem darba apstākļiem: 301
- Tiesības uz savu personību: 301
- Bezdarbnieku tiesības uz palīdzību: 301
- Tiesības uz pensiju: 301
- Tiesības uz apdrošināšanu: 301
- Mātes tiesības uz nodrošinājumu: 301
- Tiesības veidot apvienības: 301, 305
- Streiks – mierīga metode cīņai par savām tiesībām: 304
- Arodbiedrības un strādnieku tiesības: 305, 306
- Arodbiedrības, vara un strādnieku tiesības: 307
- Sociālais nodrošinājums un strādnieku tiesības: 309
- Apvienības un tiesības uz darbu: 309
- Darbs un pamattiesību globalizācija: 310
- Inovācijas un strādnieku tiesības: 314
- Vēsturiskās formas un strādnieku tiesības: 319

- Tiesības piedalīties tautsaimnieciskajā dzīvē: 333
- Tiesības uz ekonomisko iniciatīvu: 336
- Starptautiskās organizācijas un cilvēktiesības: 336, 443
- Uzņēmumi, peļņa un strādnieku tiesības: 340
- Valsts, tiesības un monopols: 351
- Tiesības uz brīvu ekonomisko iniciatīvu: 354
- Tirdzniecības politika un tiesības: 364
- Globalizācija un cilvēktiesību aizsardzība: 365
- Jaunās tiesības un elementārās tiesības: 365
- Tiesības uz pārtiku: 365
- Tiesības uz dzeramo ūdeni: 365
- Pašnoteikšanās tiesības un neatkarība: 365
- Laicīgā vara un tiesības: 379
- Mazākumtautības – grupas ar savām tiesībām: 387
- Mazākumtautības un tiesības pārstāvēt: 387
- Mazākumtautības un tiesības uz kultūru: 387
- Politiskā kopiena un cilvēktiesības: 388, 389
- Dzīve sabiedrībā, draudzība un tiesības: 390, 391
- Tautas tiesības izvērtēt valdītājus: 395
- Sirdsapziņas nepakļaušanās – cilvēktiesības: 399
- Tiesības pretoties: 400, 401
- Pretošanās tiesības un pamattiesības: 401
- Valsts, represijas un cilvēktiesības: 402
- Vara un tiesības uzlikt sodu: 402
- Kriminālbildība un personas tiesības: 404
- Apsūdzēto tiesības uz diskrētumu: 404
- Demokrātija un cilvēktiesību respektēšana: 407
- Tiesības uz objektivitāti, informācija un vērtības: 414, 415
- Kopīgais labums un pilsoņtiesības: 417
- “Trešais sektors” un personas tiesības: 419
- Tiesības uz brīvību reliģiskajos jautājumos: 421
- Reliģiskā brīvība un pilsoņtiesības: 422
- Baznīca, politiskā kopiena un tiesības: 425
- Baznīca un personu tiesību aizstāvība: 426
- Baznīca un tiesības uz juridisku atzišanu: 426
- Nācības un atteikšanās no dažām tiesībām: 435
- Nāciju tiesības un starptautiskās tiesības: 437
- Otrais pasaules karš un mazākumtautību tiesības: 438
- Vispāratzīta institūcija tiesību respektēšanai: 441
- Organizācijas un tiesības piedalīties: 442
- Svētais krēsls un legācijas tiesības: 444
- Pāvesta legāti un pāvestiem piemītošās tiesības: 445
- Tiesības uz attīstību: 446
- Nabadzīgās valstis un tiesības uz attīstību: 450
- Tautu tiesības pārstāvēt un attīstīties: 450

- Tagadējo un nākamo paaudžu tiesības: 465
- Tiesības uz veselīgu un drošu vidi: 468
- Pamatiedzīvotāju tiesības: 471
- Ūdens un visu cilvēku tiesības: 484, 485
- Miers un cilvēktiesību atbalstīšana: 494
- Neapbruņoti praviēši un cilvēktiesības: 496
- Valsts tiesības aizsargāties pret uzbrukumu: 500, 501
- Karavīri un tiesību pārkāpšana: 503
- Tiesības lietot spēku un humanitārās tiesības: 504
- Cilvēcības princips, bēgļi un tiesības: 505
- Apdraudēto grupu tiesības: 506
- Cīņa pret terorismu un cilvēktiesības: 514
- Tiesības aizstāvēties pret terorismu: 514
- Tiesības uz mieru: 518
- Starptautiskas tiesību organizācijas un tiesības: 518
- Sociālā mācība, tiesības un aktīvie īstenotāji: 539
- Tiesības uz dzīvību – pirmās tiesības: 553
- Tiesības uz cilvēcisku un pilsonisku kultūru: 557
- Cilvēku kultūra un kultūras tiesības: 557
- Ticīgie un pilsoņtiesības: 565
- Politiskā kopiena, morālās patiesības un tiesības: 571
- Morālās patiesības un kopienas tiesības: 571
- Vajadzība pēc jēgas un tiesību apziņšanās: 575
- Mīlestība un citu cilvēku tiesību respektēšana: 583
- TĪKUMS**
- Humānisms un tikumu izkopšana: 19
- Solidaritāte kā morāls un sociāls tikums: 193, 194*
- Solidaritāte kā kristīgs tikums: 196*
- Sociālie principi un tikumu īstenošana: 197
- Taisnīgums un atbilstošais kardinālais tikums: 201
- Miers, taisnīgums un tikumu praktizēšana: 203
- Saikne starp tikumiem, sabiedriskajām vērtībām un mīlestību: 204
- Bērni, ģimene un tikums: 210
- Ģimene – sabiedrisko tikumu pirmā skola: 238
- Tikumu ieaudzinašana: 242
- Bagātība un solidaritātes tikums: 332
- Ekonomiskā iniciatīva kā tikums: 343
- Vara, tikums un vara kā kalpošana: 410
- Laji un sociālo tikumu īstenošana: 546
- Laji un apdomības tikums: 547, 548
- Mīlestība – visu tikumu karaliene un pavēlniece: 581
- Pārdabiskais mīlestības un taisnīguma tikums: 583
- TIRDZNICĪBA** (sk. arī **TIRGUS, APMAIŅA**)
- Tiesības evaņģelizēt un tirdzniecība: 70
- Labumu piešķirums un brīvā tirdzniecība: 172

Vērtības un tirdzniecības globalizācija: 321
Tirdzniecība, augļošana, bads un nāve: 341
Globalizācija un tirdzniecība: 362
Starptautiskā tirdzniecība un attīstība: 364
Jaunattīstības valstis un tirdzniecības politika: 476
Tirdzniecība un pārmērīga vides resursu izmantošana: 482
Ieroču tirdzniecība: 508, 510, 511

TIRGUS

Zemes sadale un tirgus: 180
Solidaritātes struktūras un tirgus likumi: 193
Ģimene un tirgus mentalitāte: 248
Darbs, kapitāls un biržas: 276
Darbs, kapitāls un tirgus: 279
Darba iespējas un darba tirgus: 289
Starptautiskā sadarbība un darba tirgus: 292
Tirgus un "trešā sektora" iniciatīvas: 293
Zeme un kredītu tirgus: 300
Strādnieki un darba tirgus: 308
Globalizācija un tirgus: 310
Globalizācija un tirgus liberalizācija: 312
Attīstība, ētika un tirgus ekonomika: 335
Kooperatīvie uzņēmumi un tirgus izaugsme: 339
Ekonomisko sistēmu efektivitāte un tirgus: 346
Brīvais tirgus: 347
Brīvais tirgus, mērķi un vērtības: 348
Tirgus un morālie mērķi: 349
Tirgus mūsdienu sabiedrībā: 350

Valsts, likumu normas un tirgus: 352
Tirgus un valsts savstarpējā papildināmība: 353
Ekonomiska demokrātija un tirgus: 356
Globalizācija un finanšu tirgi: 361
Finanšu tirgi un ražošana: 368
Reālā ekonomika un finanšu tirgi: 369
Valstu valdības un starptautiskie tirgi: 370
Starptautiskās organizācijas un starptautiskais tirgus: 371
Politiskā kopiena un tirgus: 419
Starptautiskā sadarbība un starptautiskais tirgus: 447, 448
Vides aizsardzība un tirgus: 470
Atbrūņošanās, ieroču tirdzniecība un tirgus: 508

TOTALITĀRISMS

Totalitārs skatījums, sabiedrība un valsts: 48
Baznīca un totalitārisma kārdinājumi: 51
Quadragesimo anno un totalitārie režīmi: 91
Pāvests Pījs XI un totalitārie režīmi: 92
Līdzdalība un valstis ar totalitāru režīmu: 191
Valsts, tirgus un totalitāri spaidi: 352
Demokrātija bez vērtībām un totalitārisms: 407
Politiskā kopiena un totalitārās ideoloģijas: 417

TRANSPORTS

Transports – cilvēka pamatnodrošinājums: 166

TUVĀKAIS, OTRS CILVĒKS

Pestišana, atbildība un tuvākais: 40, 43
Baznīca un tuvākais kā brālis vai māsa: 105
Mīlēt savu tuvāko kā sevi pašu: 112
Grēks – ievainojums attiecībās ar tuvāko: 117
Sociāls grēks, agresija pret tuvāko: 118
Grēka struktūras un tuvākā labums: 119
Katra cilvēka primārums un tuvākais: 132
Brīvība, nepareiza sevis mīlestība un tuvākais: 143
Prasība mīlēt savu tuvāko: 160
Žēlsirdības darbi un tuvākais: 184
Solidaritāte un rūpes par tuvāko: 193
Jēzus, solidaritāte un tuvākais: 196
Taisnīgums un tuvākais: 201
Sociālā mīlestība, politika un tuvākais: 208
Laulātie pāri ar bērniem un palīdzība citiem: 218
Kristieši, darbs un nabadzīgāki cilvēki: 265
Darbs kā morāls pienākums pret savu tuvāko: 274
Bagātība un tuvākā labums: 329
Taisnīgums, mīlestība un tuvākais: 391
Lūgšana par mieru un par tuvāko: 519
Konkrētās personas un kalpošana tuvākajam: 540
Plašsaziņas līdzekļi un patiesības paušana tuvākajam: 562
Kristīgā mīlestība un tuvākais: 581, 582

ŪDENS

Bagātība ir kā ūdens: 329
Vispārējās tiesības uz dzeramo ūdeni: 365, 485
Droša dzeramā ūdens trūkums, nepietiekama attīstība un nabadzība: 447
Jēzus Kristus – dzīvā ūdens nesējs: 463*
Labumu piešķirums visiem un ūdens: 484

UZŅĒMĒJDARBĪBA

Baznīca un uzņēmējdarbības vide: 70
Uzņēmējdarbības iniciatīvas un “trešais sektors”: 293
Uzņēmējdarbība, darba politika un ģimene: 294
Uzņēmējdarbība un elastīgums darba tirgū: 312
Uzņēmējdarbības un ražošanas decentralizācija: 315
Uzņēmējdarbības aspekti: 330
Tirgus ekonomika un uzņēmējdarbības nozīme: 335
Cilvēka darbs un spēja veikt uzņēmējdarbību: 337
Uzņēmējdarbība, kopīgais labums un uzņēmējdarbības sociālā funkcija: 338
Uzņēmējdarbības veikšanai nepieciešams gan kapitāls, gan strādājošie: 338
Uzņēmējdarbība, peļņa un personas aizsardzība: 340, 347
Uzņēmējdarbība mūsdienās, tās jaunā atbildība: 342, 344
Radoša pieeja un konkurence uzņēmējdarbībā: 343
Lēmumu pieņemšana sarežģītās

situācijās un uzņēmējdarbība:
343, 344
Uzņēmējdarbība un atbildība: 344
Uzņēmējdarbība un ģimenes: 345
Uzņēmējdarbība un tirgus: 347
Valsts, ekonomiskā darbība un uz-
ņēmējdarbība: 351
Valsts, uzņēmējdarbība un kopīgais
labums: 354
Valsts izdevumi un uzņēmējdarbī-
ba: 355

UZŅĒMĒJI

Pāvests Pījs XII un īpaša vērība
uzņēmējiem: 93
Attiecības starp strādniekiem un
uzņēmējiem: 279
Nodarbinātība, valsts un uzņēmēju
darbība: 291
Arodbiedrības un uzņēmēji: 305
Uzņēmēju un uzņēmumu vadītāju
nozīme: 344
Uzņēmēji, darbs un ģimene: 345
Uzņēmēji, biotehnoloģijas un kopī-
gais labums: 478
Ekleziālās apvienības un uzņēmēji:
550
Ekonomika un uzņēmēju apvienī-
bas: 564

UZŅĒMUMS

Kopīgais labums un ekonomiskie
uzņēmumi: 165
Kapitāls un uzņēmuma ražošanas
līdzekļi: 276
Arodbiedrības, strādnieki un uzņē-
mumu saplūšana: 308
Lielo uzņēmumu organizatoriskie
modeļi: 309
Kooperatīvs kā uzņēmuma veids: 339
Mazie un vidējie uzņēmumi: 339

Amatnieku uzņēmumi, zemnieku
un ģimenes uzņēmumi: 339
Zemnieku uzņēmumi: 339
Uzņēmumi un darba "sociālā eko-
loģija": 340
Strādājošie – uzņēmuma "visvērtī-
gākie aktīvi": 344

UZTICĪBA

Kompēdijs un uzticība žēlastībai: 8
Dekalogs un uzticība vienīgajam
patiesajam Dievam: 23
Uzticība derībai un Izraēļa tautas
sabiedriskā dzīve: 24
Baznīca, evaņģelizācija un uzticība
Kristum: 71
Ģimene un uzticība Kungam: 210
Laulības saites un laulāto uzticība:
216, 217
Izraēļa tautas neuzticība un Kunga
uzticība: 219*
Laulāto seksualitāte, vienotība un
uzticība: 223
Šķiršanās un nezūdoša uzticība
Dievam: 225
Tie, kuri pēc šķiršanās noslēguši
jaunu civillaulību, un Baznīcas
uzticība: 226
Ekonomiskā iniciatīva un uzticība
attiecībās: 343
Karaļa varas izgāšanās un uzticība
Jahvem: 378
Svētums un uzticība Kunga liku-
mam: 530
Demokrātija un uzticība savai
identitātei: 569

VADĪT, VALDĪT, VALDĪBA, VALSTISKS

Humānisms, ko vada garīgās vēr-
tības: 98

Sadarbība un valstiskās organizācijas: 159
Kopīgais labums, īpašās intereses un valdība: 169
Demokrātiska valdība un līdzdalība: 190
Pateicoties darbam, cilvēks kopā ar Dievu valda pār pasauli: 265
Nelīdzsvarotība darba jomā un iespēja veikt radikālas pārmaiņas: 321
Nacionālās valstis un spēja pārvaldīt pārmaiņu procesus: 342
Globalizācija un valstu valdību rīcība: 370
Ķēniņa pienākums un viņa ieceltie pārvaldnieki: 380
Dievs un pasaules pārvaldīšana: 383
Tauta un tie, kuriem uzticēts to pārvaldīt: 395
Demokrātija, vadītāji un tie, kurus pārvalda: 406
Ievēlētās amatpersonas un valdības darbs: 409
Politiskā korupcija, tie, kuri valda, un tie, kurus pārvalda: 411
Jauno plašsaziņas līdzekļu kontrolešana un valdības darbība: 414
Valstu valdības un nevalstiskās organizācijas: 443
Cilvēkam pavēlēts pār pasauli valdīt taisnīgumā: 456
Cilvēks un viņa spēja pārvaldīt: 460
Miers, valdnieks un Dieva taisnība: 490
Sankcijas un valsts valdība: 507
Vieglie ieroči, valdības un likumi: 511
Ticīgie laji, demokrātija un tie, kurus pārvalda: 567

Valsts neatkarība no Baznīcas un atsevišķo valstu valdība: 571

VAJĀŠANAS

Lūgšana par valdniekiem un vajāšanas: 381
Apokalipses zvērs un vajātājs: 382
Reliģiskās vajāšanas un starptautiskā kārtība: 438

VALDNIKS, VALDĪT

Lūgšana par valdniekiem: 381
Slazdi, kurus sātans izmanto, lai valdītu pār cilvēkiem: 382

VALSTĪBA

Ticīgie laji un Dieva Valstība: 11
Pestīšana un Dieva Valstība: 49
Baznīca, Kristus Valstība un Dievs: 49, 50
Laicīgais aspekts un Dieva Valstība: 50
Dieva Valstība un galīga sabiedriskā, ekonomiskā un politiskā organizācija: 51
Dieva Valstība un cilvēks kā sabiedriska būtne: 53
Laicīgais progress un Valstība: 55
Viss labais un patiesības un dzīvības Valstība: 57
Cilvēka darbība un Valstības galīgā nodibināšana: 58
Valstība – Dieva nesavtīgi sniegta dāvana: 60
Sociālā mācība un Valstības Evaņģēlijs: 63
Dieva Valstība, laji un laicīgās lietas: 220, 541
Kristīgā ģimene un Kristus Valstība: 220
Pasaule un Kristus Valstība: 220

- Cilvēks, Dieva Valstība un Viņa tiesa: 260
- Kristus Valstība dara pilnīgu sākotnējo radītās kārtības un cilvēka darbības labumu: 325
- Valstība, pašreizējais laks un Pēdējā tiesa: 383
- Mesijas Valstība un miera Valstība: 491
- Kristieši – miera veicinātāji – un Dieva Valstība: 492
- Komūnijas rīts un Kristus Valstība: 519*
- Dieva apsolījums, pasaule un Dieva Valstība: 578
- VALSTS**
- Totalitārs valsts skatījums: 48
- Sociālā mācība un valstsvīri: 73
- Sociālā mācība, filozofija un valsts: 77
- Quadragesimo anno*, subsidiaritāte un valsts: 91
- Mit brennender Sorge* un miers starp Baznīcu un valsti: 92
- Cilvēktiesības un valsts pastāvēšana: 153
- Sociālā daba, valsts un kopīgais labums: 165
- Kopīgais labums un valsts vara: 166
- Kopīgais labums, politiskā vara un valsts: 168
- Demokrātiska valsts, vairākums un mazākums: 169
- Subsidiaritātes princips un valsts: 186, 252
- Subsidiaritāte un valsts pabalsti: 187
- Kādas funkcijas veikšanā valsts aizstāj sabiedrību: 188
- Līdzdalība, totalitārs režīms un valsts: 191
- Ģimenes primārums un valsts: 214, 254
- Ģimene, tiesības uz dzīvību un valsts: 231
- ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija*, ģimene un valsts: 237*
- Ģimene, bērnu audzināšana un valsts: 239
- Vecāki, izglītības iestādes un valsts: 241
- Ģimenes, politiskā darbība un valsts: 247
- Ģimenes dzīves identitāte un valsts iestādes: 252
- Valsts un darba politika: 291, 294
- Streiks un spiediens uz valsti: 304
- Ekonomiskās iniciatīvas tiesības un valsts: 336
- Ekonomiskās sistēmas efektivitāte un valsts: 346
- Subsidiaritāte, solidaritāte un valsts: 351
- Valsts uzdevums ekonomikā un tiesiskais pamats: 352
- Tirgus un valsts papildina viens otru: 353
- Valsts, uzņēmumi un līdzdalība: 354
- Starptiekstrukturā un valsts: 356, 357
- Globalizācija un valsts: 370
- Pasaules mēroga sociālās problēmas un valsts: 373
- Mazākumtautības un valsts: 387
- Politiskā vara, morālā kārtība un valsts: 394, 397
- Tauta, demokrātija un valsts: 395
- Kriminālsods un valsts pienākums: 402

- Tiesiska valsts un tiesa: 402
 Demokrātija un valsts vara: 406
 Tiesiska valsts un varas dalīšana: 408
 Korupcija un funkcionēšana: 411
 Valsts pārvalde: 412
 Pilsoniskā sabiedrība, ideoloģijas un valsts: 417
 Valsts, sociālie subjekti un tiesiskais regulējums: 418
 Valsts, tirgus un "trešais sektors": 419
 Reliģiskā brīvība un valsts: 421
 Reliģiskās kopienas un valsts: 423
 Attiecības starp Baznīcu un valsti: 427
 Starptautiskā sabiedrība un katras valsts suverenitāte: 434
 Starptautiska vara un pasaules lielvalsts: 441
 Svētais krēsls, Baznīca un valsts: 445
 Vide un valsts uzdevums: 468
 Likumīga valsts aizsardzība pret uzbrukumu: 500
 ANO un valstu nesaskaņas: 501
 Humanitāro tiesību normas un konflikti: 504
 Atbrūošanās, ieroči un valsts: 508
 Valsts un vieglo ieroču izplatīšana: 511
 Terorisms un tiesiskas valsts principi: 514
 Valsts patstāvība un reliģiskās konfesijas: 572
- VALSTS AMATPERSONAS, VALSTS IESTĀDES**
Pacem in terris un valsts amatpersonas: 95
 Subsidiaritāte, valsts iestādes un ģimene: 214
 Valsts iestādes un ģimenes institucionālā nozīme: 229
 Valsts iestādes un demogrāfijas joma: 234
 Iestādes, vecāki un audzināšanas instrumenti: 240
 Valsts iestādes, subsīdijas un audzināšanas iestādes: 241
 Valsts iestādes un bērnu cieņa: 245
 Valsts iestādes un laiks, kas paredzēts atpūtai un dievkalpojumam: 286
 Valsts iestādes, subsidiaritāte un solidaritāte: 351
 Valsts iestādes un uzņēmējdarbība: 354
 Valsts iestādes un izglītības un kultūras darbs: 376
 Valsts iestādes un personas tiesības: 389
 Sirdsapziņa un valsts iestāžu rīkojumi: 399
 Politiskā korupcija un valsts iestādes: 411
 Dialogs starp kristiešiem un valsts iestādēm: 445
 Varas iestādes un piesardzības princips: 469
 Valsts iestādes un biotehnoloģijas: 479
- VARA, VALSTS VARA, POLITISKĀ VARA, LAICĪGĀ VARA**
 Grēka struktūras un varaskāre: 119
 Cilvēks, tā nepakļaujamība ierobežojumiem varas sistēmās: 131
 Cilvēka persona un varas struktūras uzspiesti plāni: 133
 Cilvēks, vara, labais un ļaunais: 136
 Cilvēktiesību avots un sabiedriskā vara: 153

- Kopīgais labums un valsts vara: 166
 Kopīgais labums un politiskā vara: 168
 Individu īpašie labumi un valsts varas uzdevumi: 169
 Demokrātiska pārvalde, tauta un vara: 190
 Vara un dabiskās tiesības uz laulību: 216
 Dievs un cilvēkam dotā vara: 255
 Starpniekstruktūras un valsts varas iestādes: 281
 Jaunie atklājumi un nelielas ietekmīgas grupas: 283
 Arodbiedrības un cīņa par politisko varu: 307
 Arodbiedrības un vara: 307
 Maģistērijs par starptautiskas varas struktūras nepieciešamību: 365
 Ķēniņa vara – Jahves dāvana: 377
 Jēzus un tālaika laicīgās varas pārstāvji: 379
 Apustulis Pāvils par kristiešu pienākumiem pret laicīgās varas pārstāvjiem: 380, 382
 Valsts vara, kalpošana Dievam un cilvēka personas labums: 380
 Laicīgā vara un mierīga, klusa dzīve: 381, 394
 Cilvēciskā vara, valdīšana un kalpošana: 383
 Dieva augstākā vara un varas izmantošana: 383
 Valsts varas robežas: 392
 Vara un cilvēks kā sabiedriska būtne: 393
 Politiskā vara un pilsoniskā sabiedrība: 393
 Politiskā vara un individu brīva darbība: 394
 Politiskā vara un tauta: 395
 Vara un morāliskais likums: 396, 397
 Morālā kārtība, vara un saistības: 396
 Vara un cilvēciskās un morālās vērtības: 397
 Vara un tainīgi likumi: 398
 Pretošanās varai: 400
 Pretošanās politiskajai varai, kas īsteno apspiešanas politiku: 401
 Valsts vara un sods: 402
 Likumdevēja vara, izpildvara un tiesu vara: 402
 Tiesu vara un neatkarība: 402
 Demokrātija un valsts vara: 406, 407
 Demokrātija, valsts vara un tauta: 408
 Varas dališanas princips un valsts: 408
 Politiskā vara un starpniecības funkcijas: 409
 Politiskā vara un tikumu piekopšana: 410
 Varas īstenošana kā kalpošana: 410
 Reliģiskās brīvības ierobežošana un vara: 422
 Tiesu vara un starptautiskie tiesību akti: 429
 Maģistērijs par vajadzību nodibināt starptautisku, vispārztītu varas institūciju: 441
 Svētais krēsls, suverēna vara: 444
 Valsts vara un pāvesta legāti: 445
 Laji un politiskās varas īstenošana: 531, 567
 Politiskās varas īstenoņāji un sociālā mācība: 534
 Varas īstenošana kā kalpošana: 567
 Slepni grupējumi un vara: 567
 Baznīcas sociālā mācība un politiskā vara: 571

VARDARBĪBA

Dievs un pasargāšana no vardarbības: 43
Sociālā mācība un vardarbības grēks: 81
Cilvēktiesību atņemšana un vardarbība: 153
Bērnu darbs un vardarbība: 296
Netaisnīgs likums – vardarbības akts: 398
Vardarbības lietošana un pasīva pretošanās: 401
Radišana, grēks un vardarbība: 429
Starptautiskā sabiedrība un vardarbība: 433
Vardarbība, cilvēku attiecības un sociālās attiecības: 488
Dievs, miers un vardarbība: 488
Vardarbība: 496
Vardarbība, posts un nāve: 496
Vieglie ieroči un vardarbības akti: 511
Terorisms – brutāla vardarbības forma: 513
Vardarbība, necilvēcība un ciešanas: 517

VECĀKI

Bērni – dāvana vecākiem: 218, 230
Kristīgie vecāki un laju aicinājums: 220
Asistētā radišana un vecāki: 235
Vecāki un pēcnācēju radišana: 237
Vecāki un bērnu audzināšana: 239
Vecāki un civilās un ekleziālās iestādes: 240
Vecāki un izglītības iestādes: 241
Vecāki un kopīgais audzināšanas darbs: 242
Vecāki un bērnu seksuālā audzināšana: 243
Jaunas paaudzes un mantojums no

vecākiem: 244
Atlīdzība par darbu, darbs mājsaimniecībā un vecāki: 250
Plašsaziņas līdzekļi un vecāki: 562

VECĀKU STĀVOKLIS, TĒVIŠĶĪBA UN MĀTIŠĶĪBA, VĒLĒŠANĀS BŪT MĀTEI VAI TĒVAM

Cilvēku tēvišķība un mātišķība un līdzība ar Dievu: 230
Tēvišķība un mātišķība un dzīvības pieņemšana: 232
Atbildīgs vecāku stāvoklis: 232
Vēlēšanās būt mātei vai tēvam un tiesības uz bērnu: 235
Tēvišķības un mātišķības garīgais aspekts: 237

VECIE ĻAUDIS (sk. arī NOVECOŠANĀS, VECUMS)

Veco ļaužu ieguldījums: 222
Vecie ļaudis situācijā, kurā cieš: 222
Ģimenes un attieksme pret vecajiem ļaudīm: 246
Svētdienas un uzmanība pret vecajiem ļaudīm: 285

VECUMS (sk. arī VECIE ĻAUDIS, NOVECOŠANĀS)

Augļu nešana sirmā vecumā: 222
Tiesības uz nodrošinājumu vecumdienās: 301

VEICINĀŠANA, ATBALSTS, IZAUGSME

Ekumenisms un taisnīguma veicināšana: 12
Evaņģelizācija un taisnīguma veicināšana: 60
Sociālā mācība un cilvēka izaugsme: 84

- Kardināla Ruā vēstule un miera veicināšana: 95
- Institūcijas un cilvēka izaugsme: 131
- Tiesības un personas labuma veicināšana: 154
- Baznīca un cilvēktiesību veicināšana: 159
- Kopīgais labums un cilvēka atbalstīšana: 166
- Labumu piešķirums un pasaules izaugsme: 175
- Subsidiaritāte un atbalsts sabiedrībai: 186
- Subsidiaritāte un atbalsts ģimenei: 188
- Stabilitāte un atbalsts ģimenei: 225
- Atbalsts dzīvības kultūrai: 231
- Atbalsts ģimenes dzīvei: 252
- Atbalsts ģimenes tiesībām: 253
- Jauni atklājumi un progresā veicināšana: 283
- Darbs un sociālā taisnīguma veicināšana: 292
- Atbalsts tiesībām uz darbu: 293
- Darbs un atbalsts sievietēm: 295
- Ekonomika un attīstības veicināšana: 332
- Uzņēmumi un kopīgā labuma veicināšana: 354
- Valsts un pakārtoto subjektu atbalstīšana: 357
- Starptautiskā ekonomika un atbalsts cilvēces attīstībai: 373
- Politiskā kopiena un tiesību veicināšana: 388, 389
- Solidaritāte un personas izaugsme: 391
- Demokrātija un personas izaugsme: 406
- Baznīca un reliģiskās brīvības veicināšana: 421
- Svētais krēsls un cilvēka cieņas veicināšana: 445
- Tirdzniecība un attīstības veicināšana: 475
- Sabiedrība un cilvēktiesību veicināšana: 494
- Atbildība un miera veicināšana: 495
- Baznīca un miera veicināšana: 516
- Pastorālais darbs sabiedrībā un cilvēka izaugsme: 524
- Ekumenisms un miera veicināšana: 535
- Laji un cilvēka cieņas veicināšana: 552
- Cilvēka cieņas veicināšana un dzīvība: 553
- Kultūras veicināšana: 560
- Laji un dialoga un miera veicināšana: 565
- Demokrātija un ģimenes atbalstīšana: 569
- Tiģie un atbalsts cilvēka personai: 571
- VĒLĒŠANAS, VĒLĒT, VĒLĒTĀJI**
- Līdzdalība un piedalīšanās vēlēšanās: 191
- Demokrātija un iespēja ievēlēt vadītājus: 406, 408, 567
- Saikne starp ievēlētajām personām un vēlētājiem: 409
- VERGS, VERDZĪBA**
- Dieva klātbūtne un atbrīvošana no verdzības: 21, 451
- Desmit baušļi un grēka verdzība: 22
- Kristū nav ne verga, ne brīvā: 52, 144
- Cerība un atbrīvošana no verdzības: 56

- Cilvēka ķermeņiskums, modrība un verdzība: 128
- Morālais likums un cilvēks kā pats sevis vergs: 137
- Cilvēktiesības un jaunas verdzības formas: 158
- Īpašums un radikāla verdzība: 181
- Cilvēks, darbs un verdzība: 295
- Bērnu darbs un verdzības apstākļi: 296
- Dieva Valstība un verdzība: 325
- Materiālie labumi un cilvēki kā vergi: 334
- Ekonomika, vienlīdzība un verdzība: 352
- Svētais Gars un cilvēki verdzībā: 381
- Kristus mācekļi nav lietu vergi: 453
- Evaņģēlijs un grēka verdzība: 576
- VĒRTĪBA**
- Laicīgo lietu neatkarība un savas vērtības: 45
- Baznīca, Valstība un evaņģēliskās vērtības: 50
- Trīsvienīgā Milestība un cilvēka personas vērtība: 54
- Sociālās mācības kā instrumenta vērtība: 67
- Starpdisciplīnu dialogs un vērtība: 78
- Sociālā mācība un vērtības: 81, 84, 187, 580
- Sociālā mācība un vispārējās vērtības: 85
- Quadragesimo anno* un privātīpašuma vērtība: 91
- Pilnīgs humānisms un garīgās vērtības: 98
- Vīrieša un sievietes līdzvērtība: 111
- Cilvēks un visas radības vērtība: 113
- Šķelšanās un cilvēka personas vērtība: 116
- Reliģiskās brīvības vērtība: 155
- Kopīgais labums, vērtība un personas galīgais mērķis: 170
- Ekonomika un morālās vērtības: 174
- Solidaritāte kā vērtība: 193, 194*
- Saikne starp principiem un vērtībām: 197
- Sociālās vērtības: 197
- Brīvības vērtība: 200
- Taisnīguma vērtība: 201
- Cilvēka vērtība un derīguma kritēriji: 202
- Solidaritātes vērtība: 203
- Saikne starp tikumiem, sabiedriskajām vērtībām un mīlestību: 204
- Vērtības un mīlestības iekšējais avots: 205
- Ģimene un morālās vērtības: 213, 229, 238
- Laulība un tās vērtības: 215
- Ģimenes vērtība un valsts: 214, 553
- Laulības kopības vērtība un bērni: 218
- Mīlestība un personas cieņa – vērtības pamats: 221
- Vecie ļaudis un vērtība: 222
- Vērtības un ekonomiskā efektivitāte: 222
- Mīlestība, seksualitāte un dzīves pamatvērtības: 223
- Katras jaunas cilvēciskās būtnes sabiedriskā vērtība: 230
- Dzīvības Evaņģēlijs un pravietiskā vērtība: 231
- Vecāku atbildība un vērtību hierarhija: 232
- Izglītība un pamatvērtības: 238, 239

- Bērni un seksualitātes cilvēciskās un morālās vērtības: 243
- Bērnu vērtības atzīšana: 244
- Jaunās paaudzes un vērtību mantojums: 244
- Politiskā darbība un ģimeniskās vērtības: 252, 254
- Visu lietu vērtība, Dieva Valstība un Viņa taisnība: 260
- Darba vērtība: 270, 271, 303
- Cilvēkkapitāla vērtība: 278
- Baznīca un darba vērtība: 287
- Pārmaiņas un lauksaimniecības vērtība: 299
- Darba subjektīvā vērtība un solidaritāte: 308
- Vērtības un jaunā darba organizācija: 311
- Ekonomiskā nevienlīdzība un vērtību hierarhija: 321
- Nabadzība – morāla vērtība: 324
- Brīva ekonomiskā darbība – fundamentāla vērtība: 336
- Uzņēmumi un vērtības: 338, 339
- Resursi un to vērtība nodarīguma dēļ: 346
- Brīvais tirgus un vērtības: 348
- Vērtēspriedums un investīciju projekti: 358
- Administrēto portfeļu vērtība un finanšu institūcijas: 369
- Labumu patēriņš un sabiedrības vienīgā vērtība: 375, 581
- Tauta, kopīga dzīve un vērtības: 386
- Politiskā sabiedrība un kopienas vērtība: 392
- Vara un galvenās cilvēciskās un tikumiskās vērtības: 397
- Kriminālsods, vainas izpirkšanas vērtība: 403
- Demokrātija un vērtības: 407
- Sociālie plašsaziņas līdzekļi un vērtības: 416
- Brīvprātīgais darbs – nozīmīgs piemērs: 420
- Ideoloģijas un personas vērtība: 433
- Svētā krēsla diplomātiskais dienests un vērtības: 445
- Zinātnieki un morāles vērtības: 458
- Biocentrisms, biosfēra un vienāda vērtība: 463
- Biotehnoloģijas un vērtību riski: 472
- Ūdens un dzīvības vērtība: 484
- Miers – vērtība: 494, 495
- Bruņotie spēki un vērtību aizstāvība: 502
- Militārās pavēles un cilvēka vērtība: 505
- Kristīgā antropoloģija un cilvēciskās vērtības: 522, 527
- Ticības inkulturācija un vērtības: 523
- Sociālais pastorālais darbs un vērtības: 527
- Sociālās mācības audzinošā vērtība: 529
- Kristīgās dzīves liecības audzinošā vērtība: 530
- Asizes tikšanās un kopīgās vērtības: 537
- Konsekrētās personas un vērtības: 540
- Garīgā dzīve, tās vērtības un laicīgā dzīve: 546
- Ekleziālās apvienības un dialoga vērtība: 550
- Katoļi un vērtību mantojums: 555
- Katoliskās tradīcijas vērtības: 555
- Cilvēka persona un vērtības: 558

Laji un sociālās dzīves morālās vērtības: 568

Laji un vērtības: 569

Likumdošanas izvēles un kristīgās vērtības: 570

Valsts patstāvība – Baznīcas atzīta vērtība: 571

Politiskie instrumenti un vērtības: 573

Piederība pie partijas un kristīgās vērtības: 574

VESELĪBA, VESELĪBAS APRŪPE

Kopīgais labums un veselība: 166

Mīlestība un veselības aprūpe: 182

Ģimenes vajadzības un veselība: 284

Darbs un veselības aizsardzība: 293

Darba vide un fiziskā veselība: 301

Veselības aprūpe, atpalicība un nabadzība: 447

Atbildība un veselīga vide: 465

Veselības aprūpes problēmas un biotehnoloģijas: 477

Biotehnoloģiju jomas attīstība un veselības aizsardzība: 478

VIDE

Ideoloģijas un apkārtējā vide: 100

Pirmgrēks un vide: 120

Kopīgais labums un vide: 166

Iespēja iegūt īpašumā zemi un vide: 180

Vides politika un vide: 299

Attīstība, kas atbilst videi: 319

Uzņēmumi un vides aizsardzība: 340

Uzņēmēji un vides kvalitāte: 345

Patērētāji un vides aizsardzība: 359

Nākamās paaudzes, patēriņš un vide: 360

Izraēļa tautas ticība un pasaule, kas nav jāuztver kā naidīga vide: 451

Tehnoloģijas un to izmantošana vidē: 458

Vide kā resurss un mājas: 461

Vide, cilvēka persona un egocentrisms: 463

Garīgums un vide: 464

Atbildība un veselīga vide: 465

Rūpes par vidi – vispārējs pienākums: 466

Vide – cilvēces kopīgais mantojums: 467

Vide un juridiskās normas: 468

Varas iestādes un vides riski: 469

Ekonomiskā darbība un vide: 470, 478

Pamatiedzīvotāji un vide: 471

Biotehnoloģijas un vides aizsardzība: 472, 473

Vides krīze un nabadzība: 482

Tirdzniecība un pārmērīga vides resursu izmantošana: 482

Nabadzīgās valstis un vides ilgtspējīga izmantošana: 483

Vides degradācija: 486

VIENLĪDZĪBA, VIENLĪDZĪGS

Iemiestošanās un cilvēku vienlīdzība: 144

Visu cilvēku kopīgā izaugsme un cilvēku ar atšķirīgu stāvokli vienlīdzība likuma priekšā: 145

Dzimumu vienlīdzīgā cieņa: 146

Starptautiskie tiesību akti un vienlīdzīgas valstu cieņas princips: 157, 158

Kopīgais labums un visu personu vienlīdzība: 164

Subsidiaritāte un atteikšanās no tās visu sabiedrības locekļu

vienlīdzības vārdā: 187
Iejaukšanās, valsts un lielāka vienlīdzība: 188
Solidaritāte un visu cilvēku vienlīdzība: 192, 194
Jēzus solidaritāte un vienlīdzība: 196
Nepieciešama cilvēku vienlīdzības globalizācija: 310
Ekonomiskās iniciatīvas un aizliegums “vienlīdzības” vārdā: 336
Valsts klātbūtne ekonomiskajā darbībā un pušu vienlīdzība: 352
Ekonomika, valsts iejaukšanās un vienlīdzība: 354
Finanses un vienlīdzības princips: 355
Vienlīdzība un aplikšana ar nodokli: 355
Vienlīdzība un tirdznieciskās attiecības: 364
Pilsoniskā draudzība un vienlīdzības princips: 390
Vienlīdzība un Lielā franču revolūcija: 390*
Informācija un vienlīdzības nosacījums: 414
Tautu tiesības un vienlīdzīga cieņa: 437
Starptautiskās organizācijas un vienlīdzība: 442
Tiesības uz attīstību un vienlīdzība: 446
Nabadzība un vienlīdzīgās tiesības: 449
Biocentrisms un uzskats, ka visas dzīvās būtnes ir cieņā līdzvērtīgas: 463
Starptautiskie tiesību akti un valstu vienlīdzība: 506

VIENPRĀTĪBA

Demokrātija un vispārēja vienprātība par vērtībām: 407
Karš un vienprātība par humanitārajiem principiem: 505

VĪRIETIS UN SIEVIETE – sk. PERSONA, CILVĒKS

ZEME

Kunga tauta un zemes iegūšana: 21
Apsolitā zeme un taisnīguma principi: 23
Cilvēks – vienīgā radība uz zemes, kuru Dievs radījis šīs radības dēļ: 34
Baznīca – Kristus un Dieva Valstības iedīgļis un sākums uz zemes: 49
Cilvēka persona un zeme, kurā mājo taisnība: 56
Zemes augļi, zeme un Kunga Gars: 57
Kristīgā vēsts un cilvēka klātesamība uz zemes: 71
Sabiedrība, jaunas debesis un jauna zeme: 82, 452
Enciklika *Pacem in terris* jeb *Miers virs zemes*: 95
Baznīca, pasaule un šiszemes liktenis: 96
Cilvēks – veidots no zemes: 108
Dievs sacīja: “Piepildiet zemi!”: 111, 209
Kristīgā cerība ir vispārēja – tā attiecas arī uz zemi: 123
Cieņa un šiszemes cilvēki: 131
Cilvēks – atšķirīgs no pārējām zemes radībām: 149
Tiesības būt līdzdalīgam darbā, kurā tiek gudri izmantoti zemes materiālie resursi: 155

- Dievs zemi paredzējis visu cilvēku lietošanai: 171
- Zemes labumu vispārējais piešķīrums: 171, 172, 179, 367
- Darbs, cilvēki un zeme: 176
- Vienlīdzīga zemes sadale: 180
- Vecā Derība, cilvēks un zeme: 255
- Sabata atpūta un zemes augli: 258
- Jēzus, šīs zemes dzīve un roku darbs: 259, 260, 261
- Ar darbu cilvēks kļūst par zemes saimnieku: 275
- Īpašumtiesības uz jaunajām tehnoloģijām un zeme: 283
- Imigrācija no nelabvēlīgākiem zemeslodes apgabaliem: 297
- Zemes pārdalīšana: 300
- Zemes īpašumi: 300
- Dieva Valstības klātbūtne uz zemes: 325
- Cilvēkresursi un zeme: 337
- Cilvēka cieņa un zeme: 428
- Dieva darbība un zeme: 430
- Vispārējs skatījums uz cilvēku dzīvi zemes virsū: 432
- Vienlīdzīga zemes resursu sadale: 438, 481
- Cilvēks, zeme un mūžīgā pestīšana: 445
- Zemes labumi un tiesības uz attīstību: 446
- Jauna zeme un pestīšanas piepildījums: 455
- Bībeles skatījums, kristieši un zemes lietošana: 456
- Lai Dieva vārds tiktu slavēts pa visu zemi: 456
- Cilvēks un Dieva dots mērķis zemei: 460
- Zemes dievišķošana: 463
- Saikne, kas pasauli vieno ar Dievu, un zeme: 464
- Pamatdzīvotāji un zeme: 471
- Zemes resursi un starptautiskā sadarbība: 481
- Dievs – debesu un zemes Radītājs: 487
- Saikne starp pasaules tautām: 498
- Baznīca un Kristus īstenotais pestīšanas darbs uz zemes: 516
- Gloria*, miers un Dieva tauta uz zemes: 519*
- Neapmierinātība un paradīze zemes virsū: 575, 579
- Svētā Gara darbība un zeme: 578
- ZINĀTNE**
- Laicīgo lietu neatkarība un zinātne: 45
- Sociālā mācība un cilvēciskās zinātnes: 76, 78
- Cilvēks un zinātniskās programmas: 132
- Zinātnes sasniegumi un cilvēks: 179
- Solidaritāte un zinātņu sniegtās zināšanas: 195
- Darbs, kapitāls un zinātnes attīstība: 279
- Darbs un zinātniskā analīze: 279
- Darbs un zinātnieku ieguldījums: 318
- Morāle, ekonomika un zinātnes joma: 331
- Zinātņu sniegtās zināšanas un bezdarbs: 363
- Kristieši un zinātnes attīstība: 456
- Zinātnes pozitīvie sasniegumi: 457
- Zinātne un tās pielietojums vides jomā: 458
- Zinātnes pielietojums un cilvēks: 459
- Zinātniskie pētījumi un scientisma ideoloģija: 462

Vide un jaunās zinātniskās iespējas: 465, 468
Riski un pretrunīgi zinātnes dati: 469
Jaunas biotehnoloģiju formas un zinātnieki: 472
Atbildība un zinātnes iejaukšanās: 473
Zinātne un pārtikas sagāde: 477
Laju iesaiste zinātnes jomā: 543
Katoļu apvienības un medicīnas zinātne: 550
Kultūra un zinātniskā pētniecība: 554
Laji, izvērtēšana un sociālās zinātnes: 568
Izvērtēšana un zinātniskā pētniecība: 569
Dzīves jēga un zinātnes progress: 575

ŽĒLASTĪBAS DĀVANAS

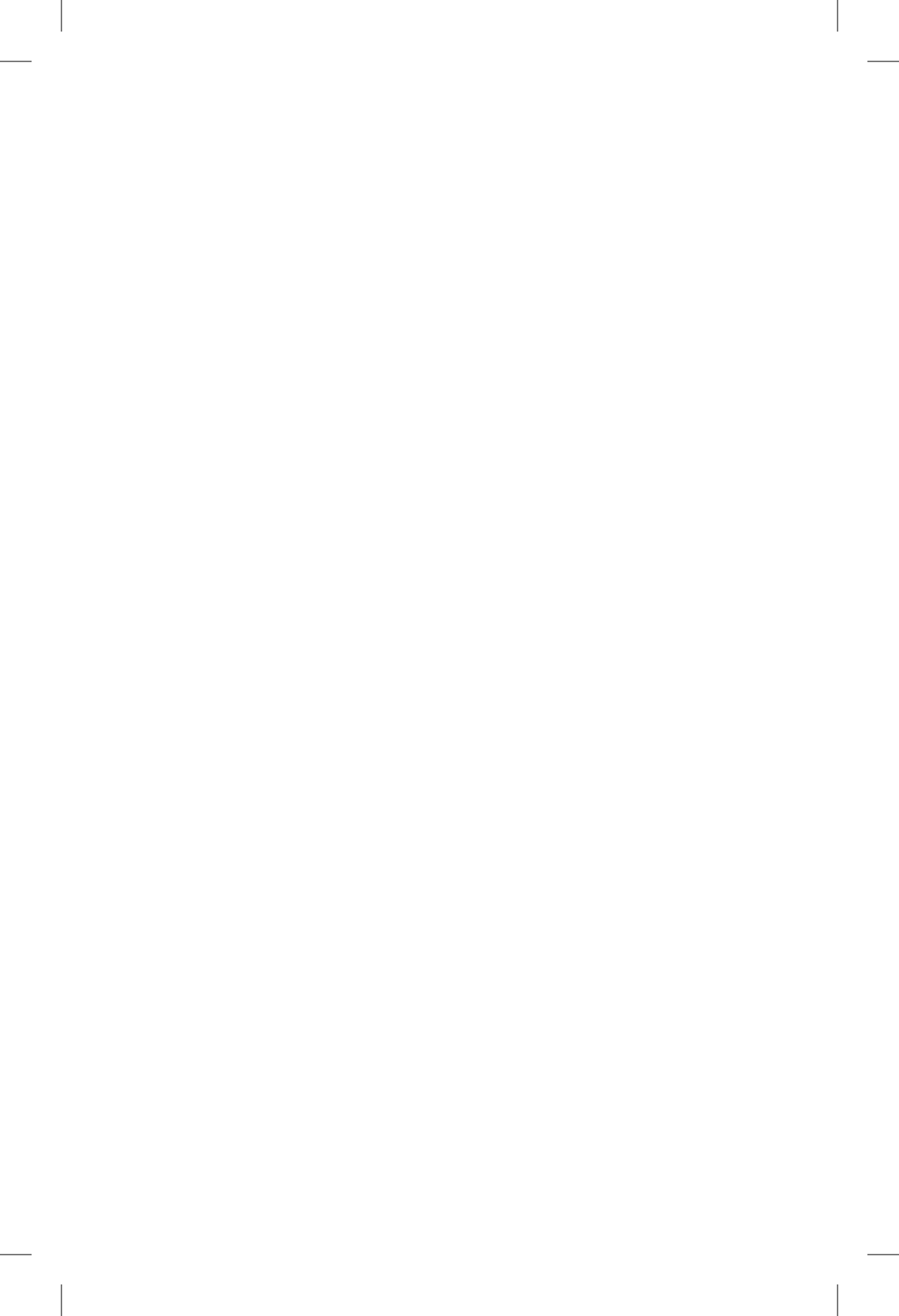
Dāvanu došana trūcīgajiem un tuvākmīlestība: 184

ŽĒLSIRDĪBA

Dieva Gars un žēlsirdības jūtas: 25
Jēzus, žēlsirdība un Dieva darbība: 28, 29
Jēzus un Dieva atbrīvojošā žēlsirdība: 29
Dievs un žēlsirdība: 59
Žēlsirdības darbi cilvēka miesas un dvēseles labā: 184
Žēlsirdība, žēlsirdīga mīlestība: 206, 582
Žēlsirdības darbi, mīlestības darbi: 208
Tuvākmīlestības darbi: 285
Kristieši un Dieva žēlsirdība: 381
Žēlsirdība un patiesība: 490
Miers un žēlsirdība: 520

ŽĒLSIRDĪBAS DARBI

Baznīca un žēlsirdības darbi: 184
Atpūtas laiks un žēlsirdības darbi: 284

SATURA RĀDĪTĀJS

<i>Saīsinājumi</i>	7
<i>Bībeles grāmatu saīsinājumi</i>	9
<i>Kardināla Andželo Sodāno vēstule</i>	11
<i>Iepazīstināšana</i>	15
IEVADS. VISAPTVEROŠS UN SOLIDĀRS HUMĀNISMS	19
a) Trešā gadu tūkstoša ausmā	19
b) Šā dokumenta nozīme	22
c) Kalpot pilnīgai patiesībai par cilvēku	25
d) Solidaritātes, cieņas un mīlestības zīmē	27
PIRMĀ DAĻA	29
PIRMĀ NODAĻA. DIEVA MĪLESTĪBAS IECERE CILVĒCEI	31
I. DIEVA ĪSTENOTĀ ATBRĪVOŠANA IZRAĒĻA TAUTAS VĒSTURĒ	31
a) Dieva nesavtīgā klātbūtne	31
b) Radīšanas un Dieva nesavtīgās darbības princips	34
II. JĒZUS KRISTUS – TĒVA MĪLESTĪBAS IECERES PIEPILDĪJUMS	35
a) Jēzū Kristū piepildās Dieva un cilvēces kopīgās vēstures izšķirošais notikums	35
b) Trīsvienīgās Mīlestības atklāsmē	37
III. CILVĒKA PERSONA DIEVA MĪLESTĪBAS IECERĒ	39
a) Trīsvienīgā Mīlestība – cilvēka personas sākums un mērķis	39
b) Kristīgā visu cilvēku un visa cilvēka pestīšana	40
c) Kristus mācekļi – jaunā radība	42
d) Pestīšanas transcendence un laicīgo lietu neatkarība	44
IV. DIEVA IECERE UN BAZNĪCAS SŪTĪBA	46
a) Baznīca – cilvēka personas transcendences zīme un sargātāja	46
b) Baznīca, Dieva Valstība un sabiedrībā pastāvošo attiecību atjaunotne	48
c) Jaunas debesis un jauna zeme	50
d) Marija un viņas “fiat” Dieva mīlestības iecerē	52
OTRĀ NODAĻA. BAZNĪCAS SŪTĪBA UN SOCIĀLĀ MĀCĪBA	53
I. EVANĢELIZĀCIJA UN SOCIĀLĀ MĀCĪBA	53
a) Baznīca – Dieva mājoklis cilvēku vidū	53

b) Sabiedrību bagātināt un caurstrāvot ar Evaņģēliju	54
c) Sociālā mācība, evaņģelizācija un cilvēka izaugsmes veicināšana . .	56
d) Baznīcas tiesības un pienākumi	58
II. BAZNĪCAS SOCIĀLĀS MĀCĪBAS RAKSTURS	60
a) Ticības apgaismotas zināšanas	60
b) Draudzīgā dialogā ar visām zināšanu jomām	62
c) Baznīcas veiktā mācīšanas kalpojuma izpausme	64
d) Par sabiedrību, kas izlīgusi taisnīgumā un mīlestībā	65
e) Vēstījums Baznīcas bērniem un visai cilvēcei	67
f) Zem nepārtrauktības un atjaunotnes zīmes	68
III. BAZNĪCAS SOCIĀLĀ MĀCĪBA MŪSDIENĀS: VĒSTURISKAS PIEZĪMES . .	70
a) Jauna ceļa sākums	70
b) No <i>Rerum novarum</i> līdz mūsdienām	71
c) Evaņģēlija gaismā un vadībā	82
TREŠĀ NODAĻA. CILVĒKA PERSONA UN CILVĒKA TIESĪBAS	84
I. SOCIĀLĀ MĀCĪBA UN PERSONĀLISTISKAIS PRINCIPS	84
II. CILVĒKA PERSONA KĀ <i>IMAGO DEI</i>	85
a) Radīts pēc Dieva attēla	85
b) Grēka drāma	89
c) Grēks un pestīšana kā vispārējas parādības	92
III. CILVĒKA PERSONAS ASPEKTI	94
A. Persona kā viens veselums	95
B. Atvērtība transcendencei un personas vienreizīgums	97
a) Atvērtība transcendencei	97
b) Vienreizīga un neatkārtojama būtne	98
c) Cilvēka cieņas respektēšana	98
C. Personas brīvība	100
a) Brīvības vērtība un ierobežojumi	100
b) Brīvības saikne ar patiesību un dabisko likumu	102
D. Visu cilvēku vienlīdzīgā cieņa	106
E. Cilvēks – sabiedriska būtne	109
IV. CILVĒKTIESĪBAS	111
a) Cilvēktiesību nozīme	111
b) Tiesību precizēšana	113
c) Tiesības un pienākumi	114
d) Tautu un nāciju tiesības	115
e) Novērst atšķirību starp cilvēktiesību burtu un garu	116
CETURTĀ NODAĻA. BAZNĪCAS SOCIĀLĀS MĀCĪBAS PRINCIPI	118
I. NOZĪME UN VIENOTĪBA	118

II. KOPĪGĀ LABUMA PRINCIPS	120
a) Nozīme un galvenais pielietojums	120
b) Visu atbildība par kopīgo labumu	121
c) Politiskās kopienas uzdevumi	122
III. LABUMU PIEŠĶĪRUMS VISIEM	124
a) Izcelsme un nozīme	124
b) Labumu piešķirums visiem un privātīpašums	126
c) Labumu piešķirums visiem un priekšroka nabadzīgajiem	130
IV. SUBSIDIARITĀTES PRINCIPS	133
a) Izcelsme un nozīme	133
b) Konkrēti norādījumi	135
V. LĪDZDALĪBA	136
a) Jēga un nozīmība	136
b) Līdzdalība un demokrātija	137
VI. SOLIDARITĀTES PRINCIPS	139
a) Jēga un nozīmība	139
b) Solidaritāte kā sociāls princips un morālisks tikums	140
c) Solidaritāte un cilvēces kopīgā izaugsme	141
d) Solidaritāte Jēzus Kristus dzīvē un vēstī	142
VII. SABIEDRISKĀS DZĪVES PAMATVĒRTĪBAS	143
a) Saikne starp principiem un vērtībām	143
b) Patiesība	144
c) Brīvība	145
d) Taisnīgums	147
VIII. MĪLESTĪBAS CEĻŠ	148

OTRĀ DAĻA .....

PIEKTĀ NODAĻA. ĢIMENE – DZĪVĪBAI SVARĪGĀ SABIEDRĪBAS

ŠŪNIŅA	155
I. ĢIMENE – PIRMĀ DABISKĀ SABIEDRĪBA	155
a) Ģimenes nozīme cilvēka dzīvē	156
b) Ģimenes nozīme sabiedrības dzīvē	157
II. LAULĪBA – ĢIMENES PAMATS	159
a) Laulības nozīmība	159
b) Laulības sakraments	161
III. ĢIMENES SOCIĀLĀ SUBJEKTIVITĀTE	163
a) Mīlestība un personu kopienas veidošana	163
b) Ģimene – dzīvības svētnīca	170
c) Audzināšanas uzdevums	176
d) Bērnu cieņa un tiesības	180

IV. ĢIMENES AKTĪVĀ LĪDZDALĪBA SABIEDRĪBAS DZĪVĒ	181
a) Solidaritāte ģimenē	181
b) Ģimene, ekonomiskā dzīve un darbs	182
V. SABIEDRĪBAS KALPOŠANA ĢIMENEI	185
SESTĀ NODAĻA. CILVĒKA DARBS	187
I. BIBLISKIE ASPEKTI	187
a) Uzdevums apstrādāt un sargāt zemi	187
b) Jēzus – darba cilvēks	189
c) Pienākums strādāt	181
II. <i>RERUM NOVARUM</i> PRAVIETISKĀ NOZĪME	193
III. DARBA CIENĀ	194
a) Darba subjektīvais un objektīvais aspekts	194
b) Saikne starp darbu un kapitālu	197
c) Darbs, tiesības uz līdzdalību	200
d) Saikne starp darbu un privātpašumu	201
e) Atpūta brīvdienās	202
IV. TIESĪBAS UZ DARBU	204
a) Darbs ir nepieciešams	204
b) Valsts un pilsoniskās sabiedrības nozīme tiesību uz darbu veicināšanā	206
c) Ģimene un tiesības uz darbu	207
d) Sievietes un tiesības uz darbu	208
e) Bērnu darbs	209
f) Imigrācija un darbs	209
g) Lauksaimniecības joma un tiesības uz darbu	211
V. STRĀDNIEKU TIESĪBAS	212
a) Strādnieku cieņa un viņu tiesību ievērošana	212
b) Tiesības uz taisnīgu atlīdzību un ienākumu sadali	213
c) Tiesības uz streiku	214
VI. STRĀDNIEKU SOLIDARITĀTE	215
a) Arodbiedrību nozīme	215
b) Jauni solidaritātes veidi	217
VII. DARBA JOMAS <i>RES NOVAE</i>	218
a) Vēsturisks pārejas posms	218
b) Sociālā mācība un <i>res novae</i>	221
SEPTĪTĀ NODAĻA. EKONOMISKĀ DZĪVE	225
I. BIBLISKIE ASPEKTI	225
a) Cilvēks, nabadzība un bagātība	225
b) Bagātība pastāv tādēļ, lai tajā dalītos	228

II. ĒTIKA UN EKONOMIKA	229
III. PRIVĀTĀ INICIATĪVA UN UZŅĒMĒJDARBĪBA	233
a) Uzņēmējdarbība un tās mērķi	234
b) Uzņēmēja un uzņēmuma vadītāja nozīme	237
IV. EKONOMIKAS INSTITŪCIJĀM JĀKALPO CILVĒKAM	238
a) Brīvā tirgus nozīme	239
b) Valsts darbība	241
c) Starpniekstruktūru nozīme	244
d) Ietaupījumi un patēriņš	245
V. EKONOMIKAS JOMAS <i>RES NOVAE</i>	246
a) Globalizācija: iespējas un riski	246
b) Starptautiskā finanšu sistēma	250
c) Starptautiskās sabiedrības nozīme globālās ekonomikas laikmetā ..	251
d) Vispusīga un solidāra attīstība	253
e) Vajadzība pēc liela izglītības un kultūras darba	254
ASTOTĀ NODAĻA. POLITISKĀ KOPIENA	256
I. BIBLISKIE ASPEKTI	256
a) Dieva valdīšana	256
b) Jēzus un politiskā vara	257
c) Pirmās kristiešu kopienas	258
II. POLITISKĀS KOPIENAS PAMATS UN MĒRĶIS	260
a) Politiskā kopiena, cilvēka persona un tauta	260
b) Cilvēktiesību aizsardzība un veicināšana	263
c) Dzīve sabiedrībā uz pilsoniskās draudzības pamata	264
III. POLITISKĀ VARA	266
a) Politiskās varas pamats	266
b) Vara kā morāls spēks	268
c) Tiesības rīkoties saskaņā ar sirdsapziņu	270
d) Tiesības pretoties	271
e) Soda uzlikšana	272
IV. DEMOKRĀTISKĀ IEKĀRTA	274
a) Vērtības un demokrātija	275
b) Institūcijas un demokrātija	276
c) Politiskās pārstāvības morālie aspekti	276
d) Politiskās līdzdalības instrumenti	278
e) Informācija un demokrātija	278
V. POLITISKĀ KOPIENA KALPOJUMĀ PILSONISKAJAI SABIEDRĪBAI	280
a) Pilsoniskās sabiedrības nozīme	280
b) Pilsoniskās sabiedrības pārkums	281
c) Subsidiaritātes principa pielietošana	282

VI. VALSTS UN RELIĢISKĀS KOPIENAS	283
A. Reliģiskā brīvība kā cilvēka pamattiesības	283
B. Katoliskā Baznīca un politiskā kopiena	284
a) Autonomija un neatkarība	284
b) Sadarbība	285
DEVĪTĀ NODAĻA. STARPTAUTISKĀ SABIEDRĪBA	287
I. BIBLISKIE ASPEKTI	287
a) Cilvēces vienotība	287
b) Jēzus Kristus – jaunās cilvēces pirmtēls un pamats	288
c) Kristietības vispārējais aicinājums	289
II. STARPTAUTISKĀS SABIEDRĪBAS PAMATNOTEIKUMI	290
a) Starptautiskā sabiedrība un vērtības	290
b) Attiecības, kuru pamatā ir saskaņa starp juridisko un morālo kārtību	292
III. STARPTAUTISKĀS SABIEDRĪBAS ORGANIZĀCIJA	295
a) Starptautisko organizāciju nozīme	295
b) Svētais krēsls kā juridiska persona	298
IV. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA ATTĪSTĪBAS DĒĻ	299
a) Sadarbība, lai garantētu tiesības uz attīstību	299
b) Cīņa pret nabadzību	301
c) Ārējais parāds	303
DESMITĀ NODAĻA. VIDES AIZSARDZĪBA	304
I. BIBLISKIE ASPEKTI	304
II. CILVĒKS UN MATERIĀLO LIETU PASAULE	306
III. CILVĒKA UN VIDES ATTIECĪBU KRĪZE	310
IV. KOPĪGĀ ATBILDĪBA	313
a) Vide – kopīgais labums	313
b) Biotehnoloģiju izmantošana	318
c) Vide un labumu sadale	321
d) Jauns dzīvesveids	324
VIENPADSMITĀ NODAĻA. MIERA VEICINĀŠANA	325
I. BIBLISKIE ASPEKTI	325
II. MĪERS – TAISNĪBAS UN MĪLESTĪBAS AUGLIS	327
III. KARŠ – MIERA SAGRĀVE	330
a) Likumīga aizsardzība	332
b) Miera sardzē	333
c) Pienākums aizsargāt nevainīgus cilvēkus	334
d) Rīcība pret tiem, kas apdraud mieru	337

e) Atbrūnošanās	337
f) Terorisma nosodījums	340
IV. BAZNĪCAS IEGULDĪJUMS MIERA VEICINĀŠANĀ	342

TREŠĀ DAĻA .....

DIVPADSMITĀ NODAĻA. SOCIĀLĀ MĀCĪBA UN BAZNĪCAS DARBĪBA .

I. PASTORĀLAIS DARBS SOCIĀLAJĀ JOMĀ	349
a) Sociālā mācība un ticības inkulturācija	349
b) Sociālā mācība un sociālais pastorālais darbs	351
c) Sociālā mācība un formācija	353
d) Dialoga veicināšana	356
e) Sociālā pastorālā darba veicēji	357
II. SOCIĀLĀ MĀCĪBA UN TICĪGO LAJU IEGULDĪJUMS	359
a) Ticīgie laji	359
b) Ticīgo laju garīgums	361
c) Apdomīga darbība	362
d) Sociālā mācība un laju apvienības	363
e) Kalpošana dažādās sociālās dzīves jomās	365
1. Kalpošana cilvēka personai	365
2. Kalpošana kultūras jomā	367
3. Kalpošana ekonomikas jomā	372
4. Kalpošana politikas jomā	373

NOSLĒGUMS. MĪLESTĪBAS CIVILIZĀCIJAI .....

a) Baznīcas palīdzība mūsdienu cilvēkam	380
b) Sākt no jauna ar ticību Kristum	381
c) Droša cerība	382
d) “Mīlestības civilizācijas” celšana	383

Atsauču rādītājs .....

Tematiskais rādītājs .....

Iespiests Jelgavas tipogrāfijā
Izdevniecība "Vox Ecclesiae"
Mazā Pils iela 2a – 1, Rīga, LV-1050
Tālrunis: 26727003
E-pasts: voxecclesiae.libri@gmail.com